LAURENTII VALLAE ELEGANTIARUM LATINAE LINGUAE LIBRI SEX. EIUSDEM DE...

Lorenzo Valla, Johannes Raenerius

Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
36
15 C
20
FONDO EBORENSE

~~ZZ X. 9. I. VII. 3.~~

6-4.g.32

Digitized by Google

Digitized by Google

LAVRENTII VALLÆ ELEGANTIARVM LATINAE LINGVAE LIBRI SEX.

EIVSDEM

De Reciprocatione Sui, & Suus, libellus.

Ad veterum denuò codicum fidem ab Ioanne Raenerio emendata omnia.

*

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD ANTONIVM GRYPHIVM.

1566.

A

36.15.C.20

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOT. COLLEG. SS. BLASII CAROL. DE URBE
P A

STVDIOSO LECTORI S.

Habes, lector optime, hos elegantiarum libros multò quàm antehac vnquã prodierint, emaculatiores, Ioannis Rænerij opera, cum nonnullis annotationibus, tibi haud parum profuturis, ab eodem in margine additis. Veterum autem autorũ exempla, quæ Valla in eorum, quæ de lingua Latina præcepit, teſtimonium protulit, corrupta ferè, deprauatáque erant, vt vix ad negotium facere viderentur, ea optima fide reſtituit. Vt te quoq; maiore beneficio demereretur, loca vnde ea ſibi Valla deſumpſerat, veluti digito indicãs, margini adiecit: vt ſi poſthac chalcographorum aut incuria, aut inſcitia peruerti contingat, tibi ſit vnde ea nullo negotio reparare queas.

Vale lector, Ræneriíque laboribus fruere.

*

Digitized by Google

LAVRENTIVS VALLA IOANNI TORTELLIO ARETINO, cubiculario Apoſtolico, Theologorum facundiſſimo, S.

LIBROS de linguæ Latinæ elegantia (mi Ioannes unicũ amicitiæ ſpecimen, & omnis ſciẽtiæ decus) olim iam tibi debitos, totiéſq; abs te efflagitatos, & tanquã creditore repetitos, tandem exhibeo, nominiq; tuo dedico, ac uelut æs alienũ perſoluo: & (ut longioris moræ dem pœnas) etiam cum fœnore, eóq; tanto, ut ſorti par ſit. Nam quum ſex eſſent libri, quos tibi (cui omnia debeo) repromiſeram: nunc totidem ad illos accedunt, eiuſdem germanæq; materiæ: & quaſi ſemiſſi ſemis additus, explet aſſem lucri. Feciſti itaq; tu lõgam quidem expectationem: uerùm ipſius expectationis non negligentia mea, ſed conſiliũ extitit cauſa. Nolo enim fraudare beneficium meum gratia ſua. Siquidem nullam aliam inire rationem poteram, qua libros iniuſſu meo (ut ſcis) editos, & in plurima exemplaria tranſcriptos tibi dicarem, niſi & repurgarem diligentius, & (quod maius eſt) aliorum ueluti reliqui corporis acceſſione perfectos me emittere teſtarer, ut nemo niſi ab hoc fonte, & eius riuis noſtrarum Elegantiarum aquas ſibi hauriendas exiſtimaret, non ſolùm uberiore gurgite, ſed etiam nitidiore. Quò magis et ſpero, & opto, libros hos abs te in ſummi pontificis bibliotheca repoſitum iri: téq; curaturum, ut ille, cuius cõtubernalis es, & ſtudiorum intimus comes, nonnunquam eos euoluat, & quemadmodum de parte iam fecit, totum opus laudet, eximiũ profectò, ac maximũ laboris mei fructum, ac præmium. Nam quis uberior fructus, aut quod

magis opimum præmiũ generoſo animo contingere poteſt, quàm laudari à laudato uiro: ut ille apud Actiũ inquit: Gaudeo abs te laudari, pater, laudato uiro. Etenim quiſnã multis iam ſeculis laudatior extitit, qui'ue ſit magis iure laudãdus, quàm noſtrũ omnium pater ſummus Põtifex Nicolaus Quintus? Qui nõ magis prudẽtiſſimorũ hominũ iudicio electus eſſe, quàm natus ad illã dignitatẽ uidetur: quẽ Deus nobis præbẽs, ſingulari quadã hoc ſeculum eſt beneficẽtia proſecutus: & quo ſoſpite (ut eſt hominum opinio) res humanæ futuræ felices ſunt. Adeò neſcias, an uirtus eius, an dignatio inter homines magis emineat: & inter ipſius uirtutes, quæ cui præſtet, ſi qua modò præſtat & nõ unaquæq; omnes in ſe numeros habet, niſi ut quòd quiſq; maximè uirtutẽ aliquã colit, ita maximè adeſſe huic illã exiſtimat: ueluti tu nõnunquam, atq; ego prudentiã, cùm cæterarum rerum, tum uerò literarũ. Quid enim tam arduũ, tam difficile, tam profundũ, quod nõ conſilij altitudine expediat, conficiat, trãſigat? Tot ſummi pontificatus, quẽ propè lacerum, ac naufragum acceperat, negotia, quibus diſtringitur, quorum pars quemlibet alium deprimeret, unus omnia curat, omnia ſuis humeris ſuſtinet, unus omnia obit, & (quod magis noſtrã admirationẽ auget) non fortiter modò, ſed etiam libenter. Diuinà nimirum eſt in eo ingenij celeritas, ac uis. Iam uerò de literis quoties nobiſcum, alióue quo erudito, poſt fluctus occupationum loquitur? Taceo qua pronuntiandi maieſtate, & gratia, quanta memoria, quanta rerũ copia quanta doctrinarum omnium peritia eluceat, uel humanarum, ut hiſtoricæ, ut oratoriæ, ut grammaticæ, ut philoſophiæ, ut poeticæ, etiam metricæ: uel diuinarum, ut theologiæ, ut omnis iuris, ut eius quam Græci μεταφυσικὴν uocant. Nihil ita arduum, itáq; abditũ quod eum fallat: nihil ita tenue in literis,

exig

exiguũq́; (unde haud ſecus miror) quod eũ fugiat: eóq; nunquàm minus loqui, magis attendere mihi libet, quàm quum ipſum audio. Pace tamẽ eius dictũ ſit, nõ minus ornat illã dignitatẽ, quàm ab illa ornetur. Nec ego minus ueneror eius uitutes apud me, quàm datas à Deo Apoſtol. claues, quum præſertim ſciẽtia ſacrarũ literarũ clauis uocetur, ab eodem Deo tributa, quæ aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Itaq; utraq; manu claues geſtat ſapientiæ altera, altera poteſtatis. Quare (ut liberè quod ſentio dicã) uel magis mihi lætandum, atq; gloriandũ erit, ſi à tam integro, tã ſancto, tã ſapiẽti uiro, quàm ſi à ſummo Põtifice laudabor. Sũmi enim Pontifices multi fuerunt, ſed qualis hic, uix unus, aut alter: quem abſit ut emerendi fauoris gratia impenſius laudauerim, quippe qui ſciam & me improbaturos homines, ſi mentiar: & illum talem eſſe, qui nec ſeipſum ignoret, & teſtimonia ſuarum laudũ malit in pectoribus eſſe quàm in linguis. Neq; uelim te hanc ei epiſtolam oſtẽdere. In qua etſi laudatur, id tamen non ideo fit, ut has laudes ipſe, ſed ut cæteri legant: & (quod ad nos attinet) magna ſanè honori tuo, ac meo fiet acceſſio ex hac Nicolai pontificis cõmemoratione. Etenim ſi in arcubus triumphalibus, & columnis, cæteriſq; id genus operibus in honorẽ aliquorũ extructis, quò ſint auguſtiora, cernimus interdum alicuius Dei, aut Deo ſimilis imaginẽ ſuperpoſitam: cur ipſe non putem mihi faciundum, ut huic meæ columnæ (non auſim dicere arcui) duodecim paſſus altæ, quam ego opifex tibi ob ſingularem eruditionẽ, ſummã beneuolentiam, maxima in me merita dicaui, imaginem Nicolai ſummi Põtificis mea manu ſcalptam in culmine collocẽ, ut operis decori quædam etiam ex ipſo præſide maieſtas accedat? Ita et noſtra in illũ reuerentia, ac religio, & illius in nos fauor, ſplendórque conſtabit. Vale.

LAVRENTII VALLÆ PATRITII ROMANI,

& de lingua Latina bene meriti, in ſex Elegantiarum libros, elegans & docta admodùm præfatio.

*

QVVM ſæpe mecum noſtrorum maiorum res geſtas, aliorúmq; uel regum, uel populorum conſidero, uidentur mihi non modò ditionis noſtri homines, uerùm etiã linguæ propagatione cæteris omnibus antecelluiſſe. Nam Perſas quidem, Medos, Aſsyrios, Græcos, alióſque permultos longè, latéq; rerum potitos eſſe: quoſdam etiam, ut aliquãtò inferius quàm Romanorum fuit, ita multò diuturnius imperiũ tenuiſſe conſtat: nullos tamen ita linguam ſuam ampliaſſe, ut noſtri fecerunt: qui (ut oram illam Italiæ, quæ magna olim Græcia dicebatur: ut Siciliam, quæ Græca etiam fuit: ut omnẽ Italiam taceam) per totum penè Occidentem, per Septentrionis, per Aphricæ non exiguam partem, breui ſpatio linguam Romanã (quæ eadem Latina à Latio, ubi Roma eſt, dicitur) celebrem, & quaſi reginam effecerunt, & (quod ad ipſas prouincias attinet) uelut optimam quandam frugem mortalibus ad faciendam ſementem præbuerunt: opus nimirùm multò præclarius, multóq; ſpecioſius, quàm ipſum imperium propagaſſe. Qui enim imperium augẽt, magno illi quidem honore affici ſolent, atq; imperatores nominantur: qui autem beneficia aliqua in homines contulerunt, ij nõ humana, ſed diuina potius laude celebrãtur: quippe qui nõ ſuæ tãtùm urbis amplitudini, ac glo-

riæ

Digitized by Google

riæ cōſulant, ſed publicæ quoq; hominum utilitati, ac ſaluti. Itaq; noſtri maiores rebus bellicis, pluribúſq; laudibus cæteros homines ſuperarunt, linguæ uerò ſuæ ampliatione ſeipſis ſuperiores fuerunt, tanquam relicto in terris imperio, conſortium Deorū in cœlo conſecuti. An uerò (Ceres quòd frumenti, Liber quòd uini, Minerua quòd olei inuentrix putatur: multiq́; alij ob aliquam huiuſmodi beneficentiam in deos repoſiti ſunt) linguam Latinā nationibus diſtribuiſſe minus erit optimam frugem, & uerè diuinam, nec corporis, ſed animi cibū? Hæc enim gētes illas populóſq; omnes omnibus artibus, quæ liberales uocantur, inſtituit: hæc optimas leges edocuit: hæc uiam ad omnem ſapientiam muniuit: hæc deniq; præſtitit, ne barbari amplius dici poſſent. Quare quis æquus rerum æſtimator nō eos præferat, qui ſacra literarum colentes, ijs qui bella horrida gerentes, clari fuerunt? Illos enim regios homines, hos uerò diuinos iuſtiſſimè dixeris, à quibus non (quemadmodum ab hominibus fit) aucta Reſpublica eſt, maieſtáſque populi Rom. ſolùm, ſed (quemadmodum à dijs) ſalus quoq; orbis terrarū: eò quidē magis, quòd qui imperium noſtrum accipiebant, ſuum amittere, & (quod acerbius eſt) libertate ſpoliari ſe exiſtimabant, nec fortaſſe iniuria: ex ſermone autē Latino non ſuum imminui, ſed condiri quodāmodo intelligebant: ut uinū poſterius inuentum, aquæ uſum non excuſſit: nec ſericū, lanā linūq;: nec aurum, cætera metalla de poſſeſſione eiecit: ſed reliquis bonis acceſſionem adiūxit. Et ſicut gemma aureo alligata anulo non deornamēto eſt, ſed ornamēto: ita noſter ſermo accedens aliorū ſermoni uernaculo, contulit ſplendorē, nō ſuſtulit. Neq; enim armis, aut cruore, aut bellis dominatum adeptus eſt: ſed beneficijs, amore, concordia. Cuius rei (quantum coniectura ſuſpicari licet) hoc, ut ita loquar, ſeminariū fuit.

Primùm, quòd ipſi maiores incredibiliter ſe in omni ſtudiorum genere excolebãt: ita, ut ne in re quidem militari aliquis niſi idem in literis, præſtans eſſe uideretur: quod erat cæteris ad æmulationem non exiguum incitamentũ. Deinde quòd ipſis literarum profeſſoribus præmia egregia ſanè proponebant. Poſtremò, quòd hortabantur prouinciales omnes, ut cùm Romæ, tum in prouincia Romanè loqui conſueſcerent. Ac (ne pluribus agam) de comparatione imperij, ſermoniſque Romani, hoc ſatis eſt dixiſſe. Illud pridem, tanquam ingratum onus, gentes, nationéſque abiecerunt: hunc omni nectare ſuauiorem, omni ſerico ſplẽdidiorem, omni auro, gemmáq; pretioſiorem putauerunt, & quaſi Deum quẽdam è celo demiſſum, apud ſe retinuerunt. Magnum ergo Latini ſermonis ſacramẽtum eſt, magnum profectò numen, quod apud peregrinos, apud barbaros, apud hoſtes, ſanctè, ac religiosè per tot ſecula cuſtoditur, ut non tam dolendum nobis Romanis, quàm gaudendum ſit, atque ipſo etiam orbe terrarum exaudiente gloriandum. Amiſimus Romam, amiſimus regnum, amiſimus dominatũ, tametſi non noſtra, ſed temporum culpa: ueruntamen per hunc ſplendidiorem dominatum in magna adhuc orbis parte regnamus. Noſtra eſt Italia, noſtra Gallia, noſtra Hiſpania, Germania, Pannonia, Dalmatia, Illyrium, multæq; aliæ nationes. Ibi nanq; Romanum imperium eſt, ubicunq; Romana lingua dominatur. Eant igitur nunc Græci, & linguarum copia ſe iactent. Plus noſtra una efficit, & quidẽ inops (ut ipſi uolunt) quàm illorũ quinq; (ſi eis credimus) locupletiſſimæ: & multarum gentium uelut una lex, una eſt lingua Romana: unius Græciæ (quod pudendum eſt) non una, ſed multæ ſunt tanquam in Repub. factiones. Atq; exteri nobiſcum in loquendo conſentiunt: Græci inter ſe conſentire non poſſunt, nedum alios

ad ſer

ad ſermonẽ ſuum ſe perducturos ſperent. Variè apud eos loquuntur autores, Atticè, Aeolicè, Ionicè, Doricè, κοινῶς apud nos, id eſt, apud multas nationes, nemo niſi Romanè, in qua lingua diſciplinæ cunctæ libero homine dignæ continentur, ſicut in ſua multiplici apud Græcos: qua uigente, quis ignorat ſtudia omnia, diſciplináſque uigere? occidente, occidere? Qui enim ſummi philoſophi fuerunt, ſummi oratores, ſummi iurecõſulti, ſummi deniq; ſcriptores? nempe ij, qui bene loquendi ſtudioſiſſimi. Sed me plura dicere uolentẽ, impedit dolor, & exulcerat, lacrymariq; cogit intuentẽ quo ex ſtatu, & in quem facultas iſta reciderit. Nã quis literarum, quis publici boni amator à lacrymis tẽperet, cùm uideat hanc in eo ſtatu eſſe, quo olim Roma capta à Gallis? Omnia euerſa, incenſa, diruta, ut uix Capitolina ſuperſit arx. Siquidẽ multis iam ſeculis non modò Latinè nemo locutus eſt, ſed ne Latina quidẽ legẽs intellexit: non philoſophiæ ſtudioſi philoſophos, non cauſidici oratores, non legulei iureconſultos, non cæteri lectores ueterũ libros perceptos habuerunt, aut habent: quaſi amiſſo Romano imperio, non deceat Romanè nec loqui, nec ſapere: fulgorem illum Latinitatis ſitu ac rubigine paſſi obſoleſcere. Et multæ quidem ſunt prudentium hominũ, uariæque ſentẽtiæ, unde hoc rei acciderit, quarum ipſe nullam nec improbo, nec probo, nihil ſanè pronũtiare auſus: nõ magis quã cur illæ artes, quæ proximè ad liberales accedũt, Pingẽdi, Scalpendi, Fingẽdi, Architectãdi, aut tam diu, tãtóq; opere degenerauerint, ac penè cũ literis ipſis demortuæ fuerint, aut hoc tempore excitentur, ac reuiuiſcant: tãtúſq; tũ bonorũ opificũ, tũ bene literatorũ prouentus effloreſcat. Verũenimuero quò magis ſuperiora tẽpora infelicia fuere, quibus homo nemo inuentus eſt eruditus, eò plus his noſtris gratulandum eſt, in quibus (ſi paulò

Id eſt communiter.

amplius adnitamur) cõſido propediẽ linguã Romanã uiuere plus quã urbẽ, & cũ ea diſciplinas omneis iri reſtitutũ. Quare pro mea in patriam pietate, imò adeò in omneis homines, & pro rei magnitudine cunctos facundiæ ſtudioſos, uelut ex ſuperiore loco libet adhortari, euocaréq;, & illis (ut aiunt) bellicũ canere. Quouſq; tandem Quirites, (literatos appello, et Romanæ linguæ cultores, qui & uerè, et ſoli Quirites ſunt, cæteri enim potius inquilini) quouſque inquã Quirites urbẽ ueſtrã, nõ dico domiciliũ imperij, ſed parentem literarũ à Gallis eſſe captã patiemini? id eſt, Latinitatẽ à barbaris oppreſſam? Quouſq; profanata omnia duris, & penè impijs oculis aſpicietis? An dum fundamentorum reliquiæ uix appareant? Alius ueſtrũ ſcribit hiſtorias: iſtud eſt Veios habitare. Alius Græca trãſfert: iſtud eſt Ardeæ conſidere. Alius orationes, alius poëmata componit: iſtud eſt capitoliũ arcẽq; defendere. Præclara quidẽ res, & nõ mediocri laude digna: ſed hoc non hoſtes expellit, nõ patriam liberat. Camillus nobis, Camillus imitandus eſt, qui ſigna (ut in-
Aeneid. 6. quit Verg.) in patriam referat, eámq; reſtituat: cuius uirtus adeò cæteris præſtantior fuit, ut illi qui uel in Capitolio, uel Ardeæ, uel Veijs erant, ſine hoc ſalui eſſe non poſſẽt. Quod hoc quoq; tẽpore continget: & cæteri ſcriptores ab eo, q de lingua Latina aliquid compoſuerit, non parũ adiuuabũtur. Equidem (quod ad me attinet) hunc imitabor, hoc mihi proponã exemplũ, cõparabo (quãtulumcũq; uires meæ ferent) exercitum, quem in hoſtes quàmprimũ educã: ibo in aciem, ibo primus, ut uobis animum faciam. Certemus, quæſo honeſtiſſimũ hoc, pulcherrimúmq; certamen: nõ modò ut patriã ab hoſtibus recipiamus, uerùm etiam ut in ea recipiẽda quis maximè Camillum imitabitur, appareat. Difficillimũ quidẽ præſtare, quod ille præſtitit, omnium imperatorũ mea ſententia

tentia maximus, ritéque ſecundus à Romulo *conditor urbis appellatus.* Ideóq; *plures, pro ſe quiſq;, in hãc rem elaboremus, ut ſaltẽ multi faciamus, quòd unus effecit.* Is *tamẽ iure, ueréque* Camillus *dici, exiſtimaríq; debebit, qui optimã in hac re operã nauauerit.* De *me tãtùm affirmare poſſum, ut nõ ſperarẽ tãtæ me rei ſatisfacturũ, ita difficilimã ſumpſiſſe laboris partẽ, duriſſimámq; prouinciã, ut redderẽ alios ad cætera proſequẽda alacriores.* Hi *enim libri nihil ferè quod ab alijs autoribus (ijs duntaxat qui extant) traditum eſt, cõtinebunt.* A*tq; hinc principium noſtrum auſpicemur.*

De nominibus quorũ ablatiui plurales exeũt in Abus. CA. I.

D*E V S, dea, deabus dicimus:* Diuus, *diua, diuabus non dicimus.* Item *in quibuſdam alijs: ut,* Filius, *filia, filiabus: non* Priuignus, *priuigna, priuignab⁹:* Natus, *nata, natabus: nõ* Genitus, *genita, genitabus:* Equus, *equa, equabus:* Mulus, *mula, mulabus: nõ* Aſinus, *aſina, aſinabus: nec* Iuuencus, *iuuenca, iuuencabus: nec cætera ſimilia. non* Ceruus, *cerua, ceruabus: non* Lupus, *lupa, lupabus.* Item *ut dicimus* Libertus, *liberta, libertabus, ita non dicimus* Libertinus, *libertina, libertinabus: non* Patronus, *patrona, patronabus: non* Concubinus, *concubina, concubinabus: non* Pediſſequus, *pediſſequa, pediſſequabus: nõ* Seruus, *ſerua: ſeruabus: non* Famulus, *famula, famulabus: non* Dominus, *domina, dominabus: non* Animus, *anima, animabus: tametſi quidam his poſterioribus utuntur.* Cicero *tamen ad uxorem, & filiam ſcribens,* Duabus *animis ſuis dixit, non animabus.* Et Curtius *de matre, & uxore* Darij, Dominis, *non dominabus dixit.* Quòd *ſi qui per licentiam aliter loquuntur, non eſt miraculum: cùm quidam ueteres dixerint* Dextrabus, *pro dextris: &* Eabus, *pro eis.* Sed *ego de uſu loquendi diſputo, non de abuſu.*

Epi. 4. lib. epiſt. fam.

Libro 3.

De Verb

De verbalibus exeuntibus in Atio. CAP. II.

NOmina quæ ueniunt à uerbis primæ cõiugationis, poſitionẽ ſupini habentibus in itum, uel in ctum, præter cæterorũ uerborũ legem exeunt in atio, & nõ in itio, uel in ctio: ut, Veto, uetui, uetitum: inde uetatio, non uetitio. Præſto, præſtiti, præſtitum, præſtatio: nõ præſtitio. Cubo, cubui, cubitum, cubatio: nõ cubitio. Domo, domitũ, domatio: nõ domitio. Sono, ſonitum, ſonatio: nõ ſonitio. Crepo, crepitũ, crepatio: non crepitio. Tono, tonitum, tonatio: non tonitio: licet dicamus ſonitus, crepitus, tonitus: non ſonatus, crepatus, tonatus. Frico, frictum, fricatio, nõ frictio: et ita in cæteris. Sectio tamẽ crebrius reperitur, quàm ſecatio. Horũ participia diſsimilia ſunt. Nam ea, quæ ſunt præteriti temporis, exeunt in itus: quæ uerò futuri, in aturus: uetitus, uetaturus: præſtitus, præſtaturus. Vnde Lucanus: Cõſtatura fides ſuperûm. Lib. 2. Domitus, domaturus: & ita in cæteris. Lauo, & Poto non habẽt ſupina, neq; in atum, neq; in itũ, neq; in ctũ, ſed in otũ: ideóq; formant nomina ſua lotio, et potio: inde ſunt lotor & potor uerbalia nomina: et lotiũ pro urina, prima tamen breui, non longa. Aliquando reperitur lauatũ, & potatum: inde ſunt lauatio, & potatio: lauatórq;, & potator. Iuuo, iuui, iutum, nec in hũc, nec in illum modũ format ſuũ deriuatiuum. Cæterum ex alio ſupino iuuatum, facit iuuatio: ab illo fit iutor, ſeu potius adiutor. Ex cæteris autẽ pauca ſunt nomina uerbalia in or, ut domitor, non domator: et Sector, qui ſignificat eum accuſatorẽ, qui ex damnatione accuſati dimidium bonorum expectat illius, aut certè aliquam partem.

De hoc nomine Ludicrum. CAP. III.

Priſ. lib. 7. LVdicra (inquit Priſcianus) & non ludicria, ab hoc ludicri dicimus. Vergilius in XII. - Neque enim leuia, aut ludicra petuntur Præmia. Per quod uult ludicra tertiæ

declin

declinationis,cùm contrà notum ſit ſecundæ eſſe: ut in lege illa frequenter repetita, Qui artem ludicram exercuerit,in quatuordecim ordinibus primis ne ſedeat. Ars ludicra, eſt ars histrionica,& ſcenica: & (ut ſentio) quicquid nomine ludicri intelligitur. Nam ludicrum, quod eſt ſubſtantiuum, non modò ludus histrionicus eſt & ſcenicus, ſed quodcunq; luſorum opus,ac ioculare,etiam ludi publici.

De hoc nomine ficus. CAP. IIII.

FIcus (idem inquit) etiam uitium corporis quartæ eſt: Priſc.lib.6.
Martialis primo Epigrammatôn: Epig.33.

Cùm dixi ficus,rides quaſi barbara uerba,
Et dici ficos Cæciliane iubes.
Dicemus ficus,quas ſcimus in arbore naſci.
Dicemus ficus Cæciliane tuos.

Ex quo oſtendit & uitium,& fructum quartæ eſſe declinationis,genere autem differre. Ego uerò reperio ancipitem apud Martialem ſcripturam,& frequentius ſic,ut & ipſe puto ſcribendum:

Cùm dixi ficos,rides quaſi barbara uerba,
Et dici ficus Cæciliane iubes.
Dicemus ficus,quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos Cæciliane tuos.

Ante omnia,cur ille riſiſſet Martialem,quòd diceret ficus? An nõ reperitur ficus,ſaltẽ pro arbore,atq; etiã pro fructu, in numero ſingulari? Non hoc ergo ille ridebat. Quid ergo? quòd genere abuteretur? ne hoc quidem. Quippe cùm dico ficus, quo genere utar,nemo intelligit. Certè ridebat quòd alia declinatione uteretur, quàm ea,qua debebat, ut ex ſecundo uerſu,in quo mutata eſt declinatio, apparet. Quòd ſi igitur Cæcilianus de declinatione agebat, nõ de genere,debuerat Martialis ad declinationem,non ad genus reſpondere, ut eſt putandum:atq; adeò neceſſe eſt eũ reſpondiſſe. Siquidem

quidem (ut oſtendi) ille reprehenderat, quòd hic ficos diceret, non ficus. Quæ reprehenſio ſi uera eſt, ut Priſciano uidetur, qui uult ficus magis eſſe quartæ, quæ tādem modeſtia poetæ fuiſſet, eū qui rectè admoneat, tā execrabili etiā uerò crimine inceſſere? ergo coniunxit accuſationē imperitiæ cū accuſatione flagitij per iocum, et dicacitatē, ut moris ſui eſt, quòd ille adeò ſtolidus, non ſolùm nequam eſſet, ut negaret ficos reperiri, quos ſecū ſemper, & quidem cū dolore geſtaret: quod minimè mirū eſt reperiri, quū pro fructu, ad cuius ſimilitudinē morbus appellatus eſt, in ſecunda declinatione, et (ut opinor) in genere maſculino, nō modò apud poetas, ſed

Ser.2.ſaty.8. apud oratores quoq; probatiſsimos reperiatur: ut Horat.

Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi.

Lib.1.epi.7. Et Plinius ad Octauiū Rufum, Quæ nunc cum ficis: & boletis certamen nondum habent. Et Cicero de Senectute, Ex tantulo grano fici. Quidam grammaticorum recentium, id eſt, imperitorum, aiunt pro fructu quartæ, pro arbore ſecundæ eſſe declinationis, quum Pro arbore ſit ſæpius quar-

Lib.2. tæ: ut idem de Oratore: Vxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu.

Satyra 10. Secundæ autem, ut apud Iuuenalem: - Ad quæ

Diſcutienda ualent ſterilis mala robora fici.

Satur.3.c.19. Macrobius & ipſe in ſecunda declinatione ſemper ferè utitur, & plurimos ueterum oſtendit uſos. Priſcianus uerò uult pro fructu, et morbo quartæ eſſe, et hoc autoritate Martialis. Neq; ego inficior ultimū illū uerſum poſſe ſic legi, ut recitat Priſcianus: ſed id ioco magis, quàm ſeriò à poeta accipimus eſſe dictū. Neq; enim ſeipſum, quòd ficos dixiſſet, ſed illius & nequitiā, & imperitiā reprehēdere uoluit: nō ignorās ficos & Latinè, & uſitatè dici. Nec uerò Priſciano faciendum fuit, ut unū Martia. ſequeretur, et Cecilianū neſcio quē ut flagitioſum hominē, ſic ineruditum, in eo præſertim

loco ubi iocabatur poeta, nec ſuam ſententiam aperiebat, et tacitè negabat, quod affirmare uidebatur. Nam *nequaquam dixiſſet ficus quartæ eſſe declinationis, & generis maſculini, quod inauditū eſt: nec differentiā poſuiſſet generis inter morbū & fructū, quum hoc ab illo dicatur.* Q*uidā eccleſiaſtici aiūt pro arbore,* Ficulnea: *ut ibi,* V*idete ficulneā, et omnes arbores.* Q*uod nuſquā alibi (ſi memoria nō excidit) mihi reptū eſt.* S*ed adiectiuū* Ficulneus, *a, um, pro materiato ex illa arbore: ut à populus populeus, et à coryl⁹ coryleus & colurnus, ut ab abies abiegnus, ab ilice ilignus dicitur.* Luc. 21.

De nominibus Diminutiuis. CAP. V.

N*Omina diminutua exeuntia in talem uocem, qualis eſt piſciculus: ſi ritè formentur, uera ſunt diminutiua: ut,* Piſciculus, V*ermiculus,* P*aſſerculus,* F*raterculus,* S*ecuricula,* L*ucubratiuncula,* V*irguncula,* S*ororcula,* M*unuſculum,* C*orpuſculum,* T*empuſculū,* M*ēdaciūculum,* P*luſculū.* S*in minus ritè formentur, diminutiua non ſunt,* A*uunculus,* C*uniculus,* M*uſculus, quando non eſt paruus mus,* P*ediculus uel (ut alij uolunt)* P*edunculus, & penultima lōga* C*uculus.* C*icercula, nomen leguminis,* N*ouacula, culter raſorius.* L*enticula, uaſculi genus. Alia maſculina, aut fœminina non occurrunt.* S*eruius tamē ſuper* Donatū *ait, acus acicula.* A*cus enim dicitur, qua ueſtes ſarciuntur:* A*cicula, qua mulieres utūtur ad ornamentū capitis.* A*diectiua tria,* A*nniculus,* R*idiculus,* V*ernaculus: anniculus puer, annicula puella, anniculū iumentū, hoc eſt, unius anni, ſicut* Bimus, *a, um, i. duorum annorū,* T*rimus trima, trimū, id eſt, triū annorū.* Q*uadrimus quadrima quadrimum, id eſt, quatuor annorū, & nō amplius.* Nec *de animalibus modò, ſed de inanimatis, ut anniculū uinū, bimū oleum.* De *pueris tamen magis loquimur per diminutionem, bimulus, trimulus, quadrimulus, quia*

intra

intra hos annos adhuc parui ſunt, ut bimulus puer, trimu= la puella : ſimiliter de his, in quibus hæc ratio habet locum: ut anniculus equus. Diſsimiliter *in quibus hæc ratio locum non habet: ſed dicemus, bimus aries, trimus porcus, quadri= mum uinum.* Ridiculus *homo, ridicula res, ridiculũ caput, id eſt, deridẽdum.* Eſt *etiam ſæpe neutrũ, ſignificátq; ſermonẽ riſus potius quàm deriſus excitantem.* Vernaculus, *uerna= cula, uernaculum, quod eſt domi noſtræ, uel in noſtra patria natum: ut lingua uernacula, quam uulgò dicũt linguam ma= ternam. dictũ eſt à* Verna, *qui eſt ſeruus domi noſtræ natus, id eſt, ex noſtra ancilla.* Præterea *neutra multa ſunt : ut,* Vmbraculum, Tabernaculũ, Spectaculũ, Habitaculum, Cœnaculum, Crepuſculum, Germiculum *pro germine,* Crepitaculũ, Vinculũ, Amiculũ, *pro amictus genere quodã ferè pal lio:* Curriculum *pro curſu: & pro loco in quo certamẽ cur= rendi exercetur: nõnunquam etiam pro curru, ut* Curtius *li= bro* 8. *Aliorum turbati equi non in uoragines modò, lacu= náſque ſed etiam in amnẽ præcipitauere curricula.* Cubiculũ *quod certè à cubili non uenit, quũ intra cubiculũ cubile ſit, & eius diminutiuum foret cubiculum.* Puluis *& ſignifica= tione, & formatione legitima diminutiuum facit, ſed genus mutat apud* Hieron. *ut uile puluiſculũ: maſculinè tamen po= ſuit* Apul *in quodam ſuo carmine, de quo meminit in apolo gia de magia :* Miſi *(ut petiſti) munditias dentium,* Nitelas *oris, ex* Arabicis *frugibus,* Tenuem, *candificũ, nobilem, pul uiſculũ,* Complanatorẽ, *tumidulæ gingiuulæ,* Conuerritorẽ *pridianæ reliquiæ,* Ne *qua uiſatur terra labes ſordium,* Re= *ſtrictis fortè ſi labellis riſeris.* Conuentus *quoque facit con= uenticulum.* Cic. *pro* Sext. Tamen *conuẽticula hominũ, quæ ciuitates nominarunt.* Baculus *non terminat diminutiuũ in hac uoce, quia ſua talis eſt, tamen neutrum habet* Bacillum,

Cicero

Cic. II. De finib. Bacillum, aliud inflexum, aliud ita natum. Reperitur tamē primitiuum & in neutro: ut apud Ouidiū li. xv. Metam. Eſſe ſolet, baculumq́; tenens agreſte ſiniſtrà. Ne terebra quidē huius uocis eſt, tamen gignit diminutiuū terebellum, non terebella. Auricula uerò ritè formatur, ſed ſignificatione diſſentit: nāque cartilago illa eſt circū auriū concauitatē, non autē parua auris. Mētula quoque, quæ nō paruā mentē ſignificat ſed uirilia. Fidicula, pro inſtrumento torquendi, quod an ritè formetur nūc uideamus. Nam ſi dis, inquit Priſcia. facit fidicula. Nam ſi eſſet fides in hac ſignificatione, quomō Seruio placet, non fidicula feciſſet, ſed fidecula. Auidius Seruium Priſcianus carpſit, utpote unā rē non uno in loco reprehēdens. Cæterū ipſe fallitur non Seruius. Nam nec fidis (quemadmodū ueterū autoritas tradit) ſed fides dicitur: & ſi fides dicatur, fidiculam potius, quàm fideculam analogia exigit. De autoritate ſatisfecerit Feſtus Pomp. ita ſcribens: Fides genus citharæ, dictæ, quòd tantū inter ſe chordæ eius, quantū inter homines fides concordēt. Analogiæ quoq; ratio fidicula exigit à fides, ſicut ædicula ab ædes, ſedicula à ſedes, cædicula à cædes: non ædecula, ſedecula, cædecula: ſicut apes, de quo ſolo nomine facit ille mētionē, apicula facit, nō apecula. Et ſi quādo apis in nominatiuo reperiatur, ut ille ait, ueluti apud Oui. in XIII. Metam. Nō apis inde tulit collectos ſedula flores. hoc perquā rarū eſt, & analogia apes poti⁹, quàm apis defendit: quia à pede cōpoſitū, ac deriuatū putatur. Deniq; fidis in nominatiuo in auditū eſt, ergo fides dicendū eſt, cuius diminutiuū fidicula, id eſt, parua cithara, uel chordula. In plur. tortoriū (ut dixi) inſtrumētū ex duob. (ut reor) & obliquatis lignis cōpactū, uel ab extorquēda fide, ac ueritate: uel à nerueis funib. uiculisq́;, quib⁹ ad illū modū homines torquēdi alligabātur.

Priſc. libro I. & 3.

Quàm meritò Priſcianus Seruium carpat, & Valla à Seruio ſtet vterque viderit. nam Ser. in illud Ver. 6. Aen. Threicia fretus cithara, fidibúſque canoris: ſic ait, Fidibus, autem eſt à nominatiuo hæc fidis, vt ſit Pyrrhichius: nā fides Iambus eſt.

AD hunc locũ pertinet, quod nunc ſubÿcimus: Nomina tertiæ declinationis exeũtia in er, ſiue maſculina, ſiue fœminina, ſiue cõmunia, huiuſmodi uocem diminutiuõrũ ſortiri: ut Pater, paterculus, frater, fraterculus, mater, matercula, cuius quaſi ſimilis ſoror facit ſororcula. cicercula à cicer tanquã à fœminino, pauper pauperculus, paupercula. Quæ ſunt ſecũdæ declinationis tã adiectiua quàm ſubſtãtiua, faciũt diminutiua in ellus maſculina, in ella fœminina, in ellum neutra. Culter, cultellus: Liber, libellus: Puer, puellus: Tener, tenera, tenerum, tenellus, tenella, tenellum: Miſer, miſera, miſerum, miſellus, miſella, miſellum: Sacer, ſacra, ſacrum, ſacellus, ſacella, ſacellum. unde hoc Sacellum, pro templo modico. Hinc factum eſt, ut fœminina quoque ſubſtantiuorum eodem modo, quo adiectiuorum, facerent diminutiua. Caper, capra, capella: Puer, puera, puella: Liber, libra, libella: licet multò aliud libra, quàm liber ſignificet. Hæc diminutiua in ellus, & ella exeunt. Sunt quædam in illus, illa. Inter ea autem priora Priſcianus ponit Ala, uúltque facere diminutiuum aſcella. Cicero tamen inter poſteriora. Duo enim maſculina, totidémque fœminina donat hoc genere terminationis: Palus, paxillus: Talus, taxillus: Mala, maxilla: Ala, axilla. Sunt tamen & alia in hanc uocem exeuntia.

Cic. de Orato. perf.

IL la quoque diminutiua, quæ finiunt in aſter, imitationẽ potius quàm diminuutionẽ ſignificãt: neq; enim ea ratione dicitur Oleaſter, Pinaſter, Apiaſtrũ, Menthaſtrũ, Siliquaſtrũ, quòd ſit parua olea, parua pinus, paruũ apium, parua mentha, parua ſiliqua: ſed quòd ſylueſtria, oleam, pinum, apium, mentham, ſiliquam imitantia: & quo quidam utuntur, Filiaſter, pro priuigno, non paruus filius eſt, ſed imitans filium: & Paraſitaſter, nõ paruus paraſitus (aliter enim non diceretur à Comico, paraſitaſter paruulus) ſed

Teren. in Adelph. act. 5. ſcen. 2.

imitator paraſitorum: ut apud M. Tullium pro Vareno, Eructus hic noſter Antoniaſter. Et ad Atticum. lib. XII. Omnino ſolet eſſe Fuluiaſter, id eſt Antonij, Fuluiique imitator. Et hinc Auguſtinus appellat Philoſophaſtrum: non (ut puto) paruum philoſophū, ſed imitatorem philoſophorum: niſi dicas imitationem eſſe diminutionē quandā perfectionis. Tamen aliud eſt eſſe diminutiua, aliud imitatiua. Nec quiſpiā dixerit Oleaſtrum eſſe minutā oleam, & Pinaſtrum eſſe minutam pinum, quam Plin. ait eſſe miræ altitudinis: etſi quidam nunc ſolent puſillos homines appellare, Antoniaſter, Luciaſter, Paulaſter, ſecuti Priſcianum, qui præter ſuperiora hæc addit, eſſe eiuſmodi diminutiua adulationis, & maximè puerorum, ut Catulaſter, Antoniaſter, Patritiolus, Sergiolus. Sed hæc poſteriora ſunt uerè diminutiua, illa (ut oſtendit) non uera, ideóque nec adulationis: quanquā omnia diminutiua (nō minus quā hæc in olus) ſunt apta adulationi, & ſæpe etiam cōtemptui: ut Homunculus. Homulus, Argutulus, ſed ad rem reuertamur. Pullaſtra, apud Varr. quæ eſt parua adoleſcénſque gallina, quod nec ipſum diminutionē ſignificat. Nam maiuſcula potius pulla, quā minuſcula eſt, etiā ſi minor gallina eſt, nō gallinaſtra dicitur, ſed pullaſtra. Duo tamen nomina ſunt, quæ diminutionis regulam ſeruant, Surdaſter, & Recaluaſter, quorum alterum ſignificat diminutionē ſurditatis. Non eſt planè ſurdus, ſurdaſter (ſed ut ſic dicam) ſurdulus: & Recaluaſter, qui fronte caluus eſt, nō toto capite, quaſi recaluatulus, quod eſt diminutiuū: in quem modū nequeunt reſolui nomina illa de quibus ſuprà diſputauimus. Ex his autē que retuli exēplis, liquet non modò in aſter finiri hæc nomina, & eſſe maſculina, ſed etiam in aſtra fœminini generis: ut Pullaſtra, Filiaſtra apud quoſdam pro priuigna: Siliquaſtra pro pipe

Citat Valla Tul. pro Vareno poſt Priſciā. lib. 3. qui eam orationē potuit legiſſe, nūc autem deſideratur. Illius orationis meminit Quintil. li. 7. ca. 2. & li. 9. cap. 2.

Lib. 16. ca. 10.

Priſc. lib. 3.

Varro de Re ruſt. lib. 3. ca. 9.

rite, quod non uideo quid ex ſiliqua imitetur, & in aſtrum neutri: ut Apiaſtrum, Siliquaſtrum à ſiliqua arbore ferente fructum ſui nominis, quod Græci κεράτιον uocant. Significat etiam ſiliqua folliculum, ubi grana leguminum includuntur, & ſi quid leguminibus eſt ſimile. Feréque hæc nomina arborum, herbarúmque diuerſum genus habent in primitiuis, à diminutiuis, uel deriuatiuis.

De nominibus exeuntibus in Rius, vel Rium. CAP. VI.

Tabulariũ locus ubi tabulæ, id eſt, inſtrumenta, & literæ reponuntur. Sacrariũ, repoſitoriũ ſacrorũ. Aerarium repoſitorium æris: id eſt, nummorum, ſimiliúmq; rerũ pretioſarum, atq; opum. Armarium, ubi reponũtur libri cæteráq; huiuſmodi. Armamentarium, ubi reponuntur armamenta, & arma. Atramentarium, uaſculum quod continet atramentũ. Calamariũ, quidã uſurpant pro theca calamaria, ubi calami recõduntur: ſed quia hoc tẽpore pleriq; penna ſcribunt, poteſt etiã dici pennariũ, niſi malumus appellare thecã pennariam, thecã calamariã, & thecam graphiariam. Penuarium, ubi reponitur penus: hoc eſt, edulia & ad uictum pertinẽtia. Viuarium, ubi continẽtur uel aues, uel piſces, uel feræ: quæ duntaxat ad uictum ſpectãt. Pomariũ locus pomorum reponendorum: uel locus conſitus pomis: ut Ouid. Id metuens, ſolidis pomaria clauſerat Atlas Mœnibus. Quidam hoc Pomœriũ uocãt. Titus autem Liuius Pomœriũ ait eſſe locum ad muros intrà, & extrà, ubi ædificare nõ licet, quaſi poſt mœnia: ut dicimus Pomeridianũ, pro eo quod eſt poſtmeridianum: unde Lucanus, Longa per extremos pomœria iungere fines. Pomarium igitur aut locus frequens arboribus pomi, ſiue fructuũ pomi repoſitorium: aut copia ipſa arborum pomiferarũ. Nam horum nominũ natura eſt, ſignificare uel locũ ubi illa ſunt, uel ipſarũ rerũ

Lib. 4. Metamorph.

Lib. I. ab vrb.

Lib. I.

quæ

quæ in loco ſunt, copiã: ut Aluearium: *tametſi poteſt dici locus ubi ſunt aluei apium, tamen potius accipitur pro copia alueorum eodem in loco collocatorum, uel apium mellificãtium.* Et Roſarium *magis copiam fruticum uno loco roſas gignentium, quàm ipſum locum, ubi hi frutices ſunt, ſignificat: quem locum ne* Roſetum *quidem appellare poſſis, cum idem ſignificet quod roſarium, niſi per contentũ ſignificetur continens.* Plantarium, *non locus plantarũ, ſed ipſæ plãtæ, etiamſi euulſæ, aut non cõſitæ fuerint.* Nec me fallit Seruium *ſeparare plantaria è plantis: Plantæ ſunt raptæ de arboribus, plantaria uerò quæ ex ſeminibus nata cum radicibus & terra propria transferuntur: ad quod ſentiendum uidetur allexiſſe eum Vergilij uerſus,* ›Et uia ſua plantaria terra. Seminarium, *non locus, ſed ſemen ipſum, id eſt, plantulæ.* Pampinarium, *non terra ubi naſcuntur pampini, ſed cõgeries pampinorum, id eſt, uirentium ramuſculorum uitis, uel (ut ait* Plinius*) palmes qui è duro exit, materiámque in proximũ annum promittit, pampinarium uocatur: certè in hoc palmite multi ſunt pampini.* Calceariũ, Veſtiariúmque *pro calceis & ueſtibus: ut* Cibaria, *pro cibis.* Fuſtuarium *pro fuſtigatione.* Carnarium, *non locus ubi caro ſalſa ſuſpẽditur, ſed caro ipſa: niſi contẽtum pro cõtinente accipiatur.* Donaria, *non locus repoſitorius donorum, ſed ipſa dona: licet* Seruius *dicat, ubi dona oblata ſunt: ſicut* Lectiſternia *dicuntur, ubi homines ſedere in tẽplo cõſueuerũt.* Ita in cæteris *adhibẽda eſt in ſimilium nominum ſignificatione accuratio.* Et *hæc de neutris: nam maſculina, fœminina, & communia officia hominum qualitatémque ſignificant.* Caprarius, Saltuarius, Camparius, Horrearius, Claſſiarius: *cuſtos exercitórue caprarum, ſaltus, campi, horrei, claſſis.* Sagarius, Lintearius, Veſtiarius: *uenditor ſagorum, linteorum,*

Ser. in illud 2. Georg. Hic plantas tenero abſcindẽs, &c.

Georg. 2.

Lib. 17. ca. 22.

Ser. in illud 3. Geor. Impa ribus ductos alta ad donaria &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ueſtium. Proprietarius, Fructuarius, Vſuarius: cuius eſt
proprietas prædij, cuius fructus cuius uſus: quæ omnia ſigni
ficant actionẽ, paſsionẽq́;, numero quidem incõprehenſibi-
lia. Pauca autẽ quæ paſsiuè accipiuntur: Legatarius, Com-
mendatarius, Depoſitarius, Beneficiarius, Fideicommiſſa-
rius: qui legatum, commodatum, depoſitum, beneficium, fi-
deicommiſſum accepit, & ſiqua ſunt alia. Ex huiuſmodi no
minibus fiunt etiam nomina quædam rerum, Calcaria, Sul-
phuraria: ubi calx coquitur, & ſulphur fit. Atq; hæc à no-
minibus ferè proficiſcuntur: illa uerò magis à uerbis, uel à
uerbalibus in or, adiectiua in orius, oria, orium, actionem ſi-
gnificantia. Accuſatorius, Petitorius, Defenſorius, Fide-
iuſſorius, Inſtitutorius, Exercitorius, Tributorius. Nam
Tributarius, uenit, à tributũ, Tributorius à tributor, ſicut
Depoſitarius, à depoſitũ. Depoſitorius, à depoſitor. Signi-
ficat itaque Tributarius, qui ſoluendo tributo obnoxius eſt:
ut Stipẽdiariꝰ, qui ſoluẽdo ſtipẽdio: & Depoſitariꝰ, qui red
dẽdo depoſito: ut Munerarius, qui dat munera populo, gla-
diatoribus in arena exhibẽdis. Ideóque Vas eſcariũ dicimus
& Vas potoriũ: quia hoc à nomine uerbali uenit, illud non
uenit. Prætor, Senator, Holitor, Lictor, non opinor deſcen-
dere à uerbis: ſed quia uocẽ uerbalẽ obtinẽt, ſicut Cẽſor, &
Quæſtor ſic formauerunt ſua denominatiua Prætorius, Se-
natorius, Holitorius, Lictorius, Cenſorius, & Quæſtorius.
Holitor autẽ eſt qui hortũ holerũ exercet, quẽ nonnulli hor
tulanũ uocãt. Eſt & Holus, unaquæq; herba, qua ueſcimur.
Nã ſunt & horti non holerũ, ſed arborib. cõſiti, & uolupta
tis gratia cõparati: ut Horti Salluſtiani, Pompeiani, Lucul
liani, Claudiani. Lictor, miniſter conſulis, proconſulis, præ-
ſidis, prætoris, qui faſcem uirgarum alligatum, cum ſecuri
portat: ſuntq́; lictores conſulis duodeni, aliorum ſeni. His

addere

addere poſſumus Aleator, quod uidetur deſcendere à uerbo, quod nuſquam reperitur. Non enim aleare dicimus, ſed alea ludere. Neutra autem in oriū, locum plerunque ſignificant, ubi aliquid fit: ut Deambulatoriū, locus ubi deambulamus. Dormitoriū, locus ubi dormimus. Repoſitoriū, ubi reponitur aliquid. Tentorium, locus ubi tendimus uela, aut ſi quid inſtar uelorum habet: uel potius ipſa uela, ſiue uelamenta contra iniuriam cœli. Auditorium, locus ubi audimus præceptorem, aut orantem non in uera cauſa, aut opus nouū recitantem, aut ſiquid ſimile eſt: uel ipſa turba, atque ipſe cœtus auditorū. Tectorium, illinimentum, eſt, & quaſi pauimentum parietis, atque incruſtatio. Amatoriū, genus ueneni, amorem, uel inſaniam ingerentis. Portorium, uectigal portus, uel fluminum, uel lacuum, uel ſtagnorum. Nam & Portitor ille dicitur, qui traducit homines, ac uehit nauigio uel ad nauē de littore, uel de naui ad littus, uel ad ulteriorē fluminis, lacus, ſtagniue ſeu ripam, ſeu littus: licet frequentius dicatur litus. Poteſt etiam accipi pro eo, qui portorium conduxit: id eſt, qui fructus pecuniarios ex portu conduxit, & à uenientibus illos exigit: quæ ratio in cæteris huiuſmodi diſcernenda eſt. Hoc etiam loco addā, quòd quum dicamus Dumetum, Spinetum, Vepretū, ſimiliáque: tamen dicimus Senticetum, non ſentetum.

De Euentu, Iuſſu, Permiſſu, Iugero. CAP. VII.

EVentus in ſingulari generis maſculini, & declinationis quartæ eſt: cuius plurali M. Tul. ſæpiſſimè in neutro genere, & declinatione ſecunda utitur: ut de Oratore, Ex aliorum factis, aut dictis, aut euentis. Idē de Diuinatione: Si euenta quærimus, quæ exquirūtur extis. Et ad Luceiū: Fabulam rerum, euentorúmq; meorū. Et ad Atticum: Semper enim cauſæ euētorū magis mouēt, quàm ipſa euēta.

Epiſt.12.li.5. epiſto.famil.

Quidam planè imperiti Euentum aiunt ſignificare princi-
In epiſ. Phyl. ad Demoph. pium: ut apud Ouidiū, Exitus acta probat: careat ſucceſsi-
bus, opto, Quiſquis ab euētu facta notāda putat. Illud enim
Exitus acta probat, uox eſt accuſantium Phyllidem argu-
mēto, quod ducitur à caſu, eóſq; Phyllis ipſa execratur, di-
cēs: Careat ſucceſsibus, opto, quiſquis à caſu, & nō à cauſis
alium laudat, aut uituperat. Similia ſunt huic, Iuſſu & Per-
miſſu tuo, quorū pluralia ſunt potius ſecūdæ declinationis,
in ſingulari ferè nunquā. Neque enim dicere ſolemus Iuſſo
Epiſ. 1. lib. 2. tuo, ſed iuſſu: non Permiſſo tuo, ſed permiſſu. Horat. tamen,
Vtar permiſſo, id eſt, re permiſſa, non autē permiſsione: nec
dixiſſet permiſſo tuo, nec iuſsibus, permiſsibúſq; tuis, ſed iuſ
ſis, permiſsíſq; tuis: nec iuſſus: permiſſúſque tuos, ſed iuſſa,
Eclog. 8. permiſſáq; tua. Verg. - Accipe iuſsis Carmina cœpta tuis.
Aeneid. 4. Et iterū: Iuſſa tamen diuū exequitur. Et alibi: Haud mol-
Georg. 3. lia Iuſſa. Ediuerſo Iugerū in ſingulari ſecūdæ, & in plura-
Lib. 7. li tertiæ declinationis: nō autē (ut ait Priſc.) Iugus iugeris,
cùm omnes dicāt in ſingulari Iugerū, & in plurali iugeri-
bus. Significat autē menſuram CCXL. pedū in longitudi-
nem, dimidij in latitudinē: uel (ut aliqui uolunt) quantū par
boum una die arat: quæ duæ ſignificationes in idē recidūt:
tātum enim ferè ſolet una die par boum arare, quantū dixi.

De nominibus adiectiuis in Tilis, Silis,
& Xilis. CAP. VIII.

NOmina quæ exeunt in Tilis, uel in Silis, uel in Xilis,
ſimilimā ſuis participijs, unde naſcūtur, ſignificatio-
nem habent. Vas fictile quod fictū eſt à figulo: nō quod fin-
gi poteſt. Coctiles lateres, qui cocti ſunt, & nō crudi. Raſi-
les calathi, quaſi raſi, nihil extātis, aut redundantis haben-
Georg. 2. tes plenitudinis. Verg. tamen, - Et torno raſile buxū, quaſi
raſibile. Penſilis uua, penſilis lectus, penſiles lychni, pēſiles
balneæ

balneæ, penſiles horti, quòd ſuſpenſi ſunt, & in aëre pēdentes. Flexilis ramus, flexiles uites, quòd flexæ ſunt, & lapſu erratico torquētur. Tortilis anſa, quòd retorta, & replicata eſt. Tornatile poculū, quod tornatum eſt, & torno factum. Textilis ueſtis, quæ texta eſt, Sutilis baltheus, ſutilis cymba, quòd conſuta eſt. Sculptile ſimulacrū, quod ſculptum eſt. Altilis auis, altilis quadrupes, altilis piſcis, qui ſagina altus, ſiue alitus eſt, atque ſaginatus. Structilis baſis, ſtructiles columnæ, quæ non ſunt ex uno lapide, ſed multis. Apertile latus, quod apertum eſt, ut Ouid. de Triſtibus,

Aſpicis à dextra latus hoc adapertile Tauri.

Tinctile uirus, quod tinctum eſt, aut intinctū ſpiculo ſagittæ: ut apud eundem, & in eodem opere. Nam uolucri ferro tinctile uirus ineſt. Tonſile buxetum, & tōſiles oleas legimus, quòd tonſæ ſunt, & in orbem, ac comā putatæ. Et hæc nomina in participiū paſſiuum reſoluūtur, quæ paſſiuū habent: quæ uerò paſſiuo carent, in præſentis participiū, qualia ſunt neutra: ut Anima uolatilis, quaſi uolans: & quidā Volatilia uolucres uocāt: quia uolant: ut Altilia animalia, quæ aluntur. Seſſiles lactucæ: quaſi ſedentes, quòd licet à participio non ueniat, tamen eiuſdē naturæ eſt, cùm in ſignificatione conſentiat, & à ſupino naſcatur. Vmbratilis uidetur conuenire cum cæteris, quaſi umbratus: ut uita umbratilis, & res umbratiles: id eſt, uita, umbra & opaco marceſcens: & res per inuolucra & inanitatē, qualis umbra eſt, ductæ, umbratiles appellantur. Verſatilis quoque ſcena uidetur ſignificare, quòd uerſatur huc, et illuc, nō quòd uerſata eſt: & axis uerſatilis, & gladius angeli uerſatilis, quòd uerſatur. Quidā autē Verſilis ſcena, et Ductilis dicūt: uerſilis quidē quòd quū tota machinis quibuſdā cōuertebatur, aliā picturæ faciem oſtenderet: Ductilis uerò, quum tractis

Eleg. 10. lib. 3

Eleg. 11. lib. 3.

tabulatis hac,atque illhac, ſpecies picturæ nudabatur interior. Plicatilis criſpa upupæ,quòd plicatur, nō quòd plicata eſt,& nauis plicatilis,quæ plicatur, quū facta eſt ex corijs. Fiſſilis arbor,fiſſile lignū,fiſſile robur, tū quaſi fiſſum cuneis, tum quia finditur, quaſi fiſſibile:ut Plin.lib. x v I. Hæc maximè fiſſilia,alia frangi celeriora,quàm findi. Idem paulò pòſt: Nulliſque fiſſile rimis hoc lignū,id eſt, fiſſū. Solutilis etiã nauis dicitur (qualis nauis in qua Agrippina à Nerone filio per inſidias poſita,naufragiū fecit) quaſi ſolutabilis,quæ facilè ſolui poſſet. Ego uerò malim ſolutilē dicere ſolutam & non fideliter conſutam. Et ſectile porrum legimus,nō tam ſectitibile(quid enim non eſt ſectibile?) quàm ſectū,& ſua ſponte conciſum,& ſectum introrſum. Futilis, uanus,uel inutilis:uel à futio futis, unde effutio effutis : uel à fuo,futum: uel per apocopen ab alio ſupino,quòd ab alijs diuinari malo,quàm a me proferri *. Aquatilis,à nomine, uel à uerbo, animal in aqua degens. Saxatilis, incola ſaxorum. Piſcis fluuitialis, incola fluuij, non maris, aliarúmue aquarū piſcis. Pluuitialis aqua, à pluo, uel magis à pluuia.

Cap. 28. Eodē lib. ca. 29. De hac ſolutili naue, & Agrippinæ naufragio, vide Sueton. in Nero. ca. 34. & Cor. Tac. lib. 14.

* Fututū intelligit, ſupinū verbi futuo.

De adiectiuis in Bundus. CAP. XX.

PRiſcianus lib. 4. inquit: in Bundus deſinentia ſimilitudinem habere ſignificant: ut Vitabundus,ſimilis uitãti. Prædabundus,ſimilis prædanti. Moribūdus,ſimilis morienti. Errabūdus,ſimilis errãti. Furibūdus, ſimilis furēti. Et paulò pòſt : Excipitur alternitatis cauſa Rubicundus, quod in penultima ſyllaba pro b, c, habuit,ne ſit abſonū, ſi rubibūdus dicamus. Sed uideamus an Priſcianus rectè ſentiat: neque à me primū hæc quæſtio mouetur, ſed olim ab Aulo Gellio,atq; ante hunc à Terē. Scauro Adria.tēporibus (ut idē Aul.Gel.ait) grammatico uel nobiliſſimo cōtra Ceſelliū in cōmentario lectionū antiquarū ita ſcribentem:

Gel. libro 11. cap. 15.

Ludibundus, Errabundus, Ridibūdus, idem eſt quod ludēs, errans, ridens. Quod Scaurus reprehēdit, dicens Ludibundum eſſe, qui ludentē, errabundū, ridibundúmq;, qui errantem, ridentemq́; agit, ac ſimulat. Hoc Aul. Gellius confutat, atque ita cum Cæſellio ſentit, ut non ſimulationē per hæc nomina, ſed è contrario uehemētiam intelligi uelit, his quidem uerbis: Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut Cæſellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Nō eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo dūtaxat idem ſignificēt, quòd ea demonſtrāt, à quibus producuntur. Quid eſſet autem ludentem agere uel imitari? & paulò pòſt: Cùm reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediijt, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum eiuſdem figuræ uerbo ita uſus eſt: Populabundus, inquit, agros ad oppidum peruenit. Quod ſcilicet ſignificat cùm agros popularetur, non ut Scaurus in conſimilibus uerbis ait, quum populantem ageret, uel cùm imitaretur. Poterat tamen Aul. Gellius magis proprium producere exemplum, quale apud Salluſtium in Iugurthino, ipſe quaſi uitabūdus per ſaltuoſa loca, & tramites exercitum ductare. Si huiuſmodi nomina in Bundus ſignificarent ſimilitudinē, quid ita adderet Quaſi, quod ſimilitudinē imaginémq; ſignificat? Pergit idem Aul. Gellius dicens: Sed inquirentibus nobis, quæ nam ratio & origo eſſet huiuſcemodi figuræ Populabundus, & Errabūdus, multorūq; aliorū id genus uerborum, ἐπιβόλως hercle Apollinaris noſter ſibi uideri ait, particulā iſtam poſtremā in quā uerba talia exeūt, uim & copiam, & quaſi abūdantiam rei, cuius id uerbum eſſet demonſtrare: ut Letabundus is dicatur, qui abūdè lætus ſit: & Errabundus, qui lōgo atq; abūdanti errore ſit. Cæteráq; omnia ex ea figura ita dici oſtēdit, ut productio hæc, & extremitas, largā & fluētē uim

Epibolos, aptè ingnioſè.

& cop

& copiam declaret. Hæc Aul. Gellius: à quo miror cur deſciuerit Priſcianus & uni Scauro potius quã his duob⁹, tribúsue aſtipuletur. An quia grammaticus Scaurus, & Priſciano ſimilitudine profeſſionis coniunctus, Cæſellius uerò iuriſconſultus, & Aul. Gellius orator, Apollinarísque philoſophus? Puto potius Seruiũ ſecutũ, quanquã ab eo libẽter diſſentire ſolet. Ait enim ille tũ alibi, tũ decimo Aeneidos: Moribunda, morienti ſimilis. Quod ita eſſe Saluſt. oſtendit qui ait: Quaſi uitabundus per tramites, & ſaltuoſa loca exercitũ ductare. Nullum exemplũ Seruius magis cõtra ſe proferre potuit, ut modò oſtendi. Audi quã ſubiungit rationem. Nã Iugurtha nõ uitabat legatum, ſed eum uitare ſimulabat. Ita expoſuit, quaſi uoluerit uitabundum dici à ſimulatione, & non à ſimilitudine: non ſimulabat uitationẽ legati, ſed timorem. Præterea ſi qua foret ſimilitudo, ea ſimilitudo, atque ſimulatio intelligitur per illud quaſi, nõ per illud uitabundus. Addit adhuc rationem: Nam quia nomẽ eſt, ideo ſignificat ſimilitudinem, nõ paſſionem: & alia deinceps, ubi nullum robur rationis eſt. Sed præter rationes illorum ipſe quoque Priſcianus imprudens confeſſus eſt, quod negabat. Quæro enim, nunquid homo rubicundus (quod ille ſimile facit cæteris in bundus) ſimilis rubenti eſt, an uerè rubẽs: profectò uerè rubens: ergo idem erit rubicundus, & rubẽs: quæ ſentẽtia Cæſellij eſt, quæ & breuior eſt, nec minus fortaſſe uera, quàm illa, ſiue Aul. Gellij, ſiue Apollinaris: quum frequẽtiſſimè ſic accipiantur, populabundus populans, errabũdus errans. Sed nonnunquam (ut Gellius ait) uehementiã ſignificant: quæ ut breuiter & ipſe complectar, idem ſignificant quod participia frequẽtatiuorum luſitans, riſitans, erritans, lactitans, populitans, ſi reperiremus: quod quum non ſit, ad hæc (ut reor) in bundus terminata decurrimus.

In verſum illũ, -dextraq; ex humero neruis moribunda pependit.

De nominibus in Icus. CAP. X.

MAgnificus, Honorificus, Munificus, nõ ex ſe gignunt comparatiuos, ſuperlatiuoſq́; ſed ex alijs, quæ in uſu non ſunt, ac ne poſſunt quidem eſſe, magnificẽs, honorificẽs munificens. Non enim dicimus magnificior, honorificior, munificior: ſed magnificentior, honorificentior, munificentior: & in ſuperlatiuo magnificentiſsimus, honorificentiſsimus, munificentiſsimus. Mirificus tamẽ etiam mirificiſsimus facit, ut Terentius: - Atqui mirificiſsimum: Patruus tuus pater inuentus eſt. Et M. Cato, teſte Priſciano, contra Thermũ de Ptolemæo rege optimo, atque beneficiſsimo. Et Accius in x I. Didaſcalicon: Atq; magnificiſsimo, excellentiſsimoq́; honore. Omnia ergo à facio ſic compoſita, & terminata hanc regulam ſequuntur, Mirificus, Maleficus, Beneficus, Veneficus, Vulnificus, Tabificus, Luctificus, Pacificus, Morbificus, Sacrificus, & ſi quæ ſunt alia: quæ omnia aſcititium cõparatiuũ, ſuperlatiuũq́; habẽt, aliquãdo etiã ſuum. Sunt ne alia nomina & eiuſdem naturæ? Certè ſunt: ea, quæ formantur à dico, & à loquor: ut Maledicus, maledicẽtior: maledicentiſsimus. Benedicus autem nõ inueni, quia nec benedico inuenitur, licet eo Priſcianus utatur, & hoc tẽpore utamur more Græcorum, quorum autoritate dedimus huic uerbo accuſatiuũ præter naturam ſuã, quũ poſtulet datiuũ, ſicut Maledico, quod & ipſum nunc ad imitationẽ Græcorũ habet etiã aliquando accuſatiuum. De benedico unius uocis loquor, nõ duarũ: nam tũc & aliud ſignificat, & aliter regit. Præterea Fatidicus, Veridicus, Iuridicus uerò rarũ eſt uerbũ: Cauſidicus magis ſubſtantiuũ. A' loquor fortaſſe ſunt plura: à ſequor fortaſſe nulla, niſi Pediſequus, quod ſubſtantiuũ eſt, Magniloquus, Altiloquus, Grandiloquus, Vaniloquus, Doctiloquus, Verſutiloquus. Fatiloquus

In phormio. act.5.ſce.6.

Priſc.lib.3.

Priſc. lib. 17. & 18.

Benedico non inueniri miror Vallã dixiſſe, ait enim Cic. pro Seſt. Cui benedixit vnquã bono? & pro laudo ponitur, ſiue bene lòquor.

quus faciunt cõparatiuũ magniloquẽtior, grandiloquẽtior, & item cætera. Superlatiuum magniloquẽtiſsimus, grãdiloquentiſſimus, & reliqua: ſed horum poſitiua poſſunt eſſe tũ participia, magniloquens, grãdiloquens: tum nomina, magniloquus, grãdiloquus, præter unũ Suauiloquens, quod neſcio an dici poſsit Suauiloquus. Maledicens planè participiũ eſt, ſed & Maledicus dicimus: quod in Fatidicus, & Veridicus nõ fit: neq; in illis ſuperiorib. Magnificẽs, Honorificẽs, Munificens quæ participia eſſe non poſſunt, quũ hæc fuerit futura uera uox, magnifaciens, honorifaciens, munifaciens.

De nominibus in Ceus, in Eus, & in Itius. CAP. XI.

Finita in Ceus, pauca ſunt, materiãq; ſignificant: ut Herbaceus, Betaceus, Maluaceus: ex materia herbæ, maluæ, betæ. Arundinaceus, Ferulaceus, Roſaceus, Triticeus, Hordeaceus, Teſtaceus, Tophaceus, Arenaceus, Cretaceus, Argillaceus: ex materia arundinis, roſæ, tritici, hordei, teſtæ, tophi, arenæ, cretæ, argillæ. Hoc tamen differunt (ſi quid differũt à materialib') quòd illa magis totũ ſignificãt, hæc partẽ. Ager enim cretaceus non idem eſt, quod creteus: nec Arũdinaceus ſurculus, quòd arundinea fiſtula. Vnũ eſt natum & poſitũ in creta, aut arũdine: alterũ ex corpore ac materia cretæ & arũdinis factũ: & Panis triticeus, hordeaceus'ue, non ex ſolo tritico, hordeo'ue compoſitus eſt, ſed ex aqua quoq;, licet triticeus utriuſq; harum, de quibus loquor formarum uideri poſsit, & magis illius, cuius ſunt creteus, arundineus, & ſimilia. Nã triticaceus facere deberet, niſi dicimus euphoniæ cauſa, ca ſyllabã eſſe ſublatam: quod mihi ita uidetur eſſe, quia diſiũcta eſt ſpecies eorũ quæ exeũt in Ceus, & eorũ quæ exeũt in Eus. Huius generis eſt Vinaceus, quum eſt adiectiuum: ut uinaceo grano legimus quendam ſuffocatũ, pro acino uuæ, & Vinacea ſubſtantiuũ plurale

Anacreõ poëta, Plinio autore lib. 7. ca. 7. acino vuæ fuit ſuffocatus.

rale pro granis uuæ iam preſſæ. Dicimus tamē, Mons terrenus potius, quàm terreus, aut terraceus. Sunt item nomina finita in Itius, deſcendentia ab habētibus t, in ultima ſyllaba: & ſi à nominibꝰ quidē, ſignificãt materiã: ſi à ſupinis uerò, paßionē quandã: ut Cratitius, Stramentitius, Lateritius, Cæmētitius, Pauimentitius. Itē Fictitius, Cōmētitius, Pigneratitius, Fœneratitius, Cōductitius, Conuētitius, Adſcriptitius, Dedititius. Ratio fictitia, ac cōmētitia, quæ ficta, & ad tempus commenta eſt, & excogitata. Res pigneratitia, aut fœneratitia, quæ data eſt pignori, aut ad fœnus pertinet. Domus conductitia, quæ cōducta eſt. Homo adſcriptitius, dedititiúſq;, qui ad aliquã rē adſcriptus eſt, & qui ex numero eorū eſt, qui ſe in alterius imperium dediderunt.

De natura Comparatiui. CAP. XII.

Comparatiuũ pro minore ui accipi, quàm ipſum poſitiuum habeat, ait Priſcianus: ut Vergilius, Priſci. lib. 3

Triſtior & lacrymas oculos ſuffuſa nitentes. Aeneid. 1.

Triſtior enim hîc ex parte triſtis accipitur. Sæpe per ſe poſitũ pro ipſo poſitiuo: ut, --Comites ſenioris Aceſte, pro ſenis. In quorũ utroque eſt cauſa, cur aliquid nos addamus. Nam illud triſtior, planè pro triſtis, non pro ex parte triſtis accipitur: ut ait Quintilianus, Vtimur uulgò comparatiuis pro abſolutis: ut ſi quis ſe appellans infirmiorē, non dixit pro minus quàm infirmus. Et hic ſenior potius pro ualde ſenex quàm tantùm ſenex: ut idem Quintilianus de Iſocrate, Eóq; iam ſeniore (octauum enim & nonageſimum impleuit annum) præcipere Ariſtoteles pomeridianis ſcholis cœpit: Et Ouidius de triſtibus,

Aenei l. 5.

Quinti. li. 9. ca. 3. de figuris verborũ.

Lib. 3. cap. 1.

Libro 2.

Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes & olim,
Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.

Ideo cum Seruio non ſentio dicente ſecundũ Varronē, Senior, Ser. ĩ illud 6.

Aen. Iam ſenior, ſed cruda deo &c.& in illud 5. Tũ ſenior tales referebat peſtore voces.

nior, & Iunior comparatiua ſunt per imminutionem. Eſt enim Senior non ſatis ſenex. Iunior non ſatis Iuuenis, intra iuuenẽ, ſicut pauperior intra pauperem: hoc autẽ dicit Varro in libris ſuis ad Ciceronem: quam rem à Varrone tractatam confirmat etiam Plinius: hæc Seruius. Si uerò hoc Varro & Plinius ait, quis non cernit ſibijpſi repugnare rationem hanc? Eſt enim natura cõparatiui ſuperare in ea qualitate, quã obtinet poſitiuus, quæ ſuperatio quoties incolumis eſt, nõ poßis tunc dicere factã eſſe imminutionẽ. Ponamus exemplum huic rei ſimilimũ, Antiquior ego te ſum: id eſt, maior te natu ſum. Item, Adoleſcentior te ſum: id eſt, minor natu te ſum: ita, Iunior te ſũ: id eſt, minoris ætatis quàm tu: uidelicet ſupero te paruitate ætatis: quẽ in modũ accipitur illo in loco Seruij, Ergo non per imminutionẽ, ſed propriè. Quare ut in Iunior fallitur, ita & in Senior falli dicendus eſt: quæ tamen omnia (ut ſentio) pro poſitiuo accipi ſolent. quemadmodũ etiam Ocyus, pro Ocyter. Minus pro nõ ſemper ferè accipitur: frequentißimè tamẽ iunctũ cum Sin, aut cum Quò, pro ut. Sin minus, id eſt, ſi nõ: Quò minus, id eſt, ut nõ: ſicut, Quò ſecius, etiam pro ut nõ. Quia de hoc cõparatiuo Minus, feci mentionẽ, aliquid etiam de ipſo dicã. Placet autẽ mihi non modò à paruũ uenire, ſed etiam à parum: ut Parum pecuniæ habeo, non autem Paruũ pecuniæ: ergo Minus pecuniæ, ad parum pecuniæ potius, quàm ad paruũ pecuniæ uidetur referri. Addam aliquid è contrario de Magis. Ait idem Priſcianus, omnia comparatiua mittere aduerbia ſimilia neutro generi. Atqui Magis, non in us, exit more aliorum, ſed in is: quod cõparatiuũ eſſe & uis ipſa huius uocis indicat, & multò pòſt (neſcio quomodo) fatetur hic autor. Prætereo quòd à Maius nullũ aliud aduerbiũ eſt, & aliqđ eſſe debet. Dicimus enim Iuſtiꝰ queror, melius ſcribo,

Priſc. libr. 15.

peius

peius canto, plus gaudeo, minus doleo. Maius gaudeo non dicimus, ſed magis: quod à magnum poſitiuo cõparatiuum eſſe uel hinc palàm eſt, quòd omnes ſic loquimur: Magis potuerat Põpeius, quàm Cæſar, ſed poſteà Maximè omniũ potuit Cæſar. Ex quo apparet eiuſdem poſitiui, quod eſt Magnum comparatiuum eſſe magis, cuius ſuperlatiuũ eſt Maximè mutata u in g, & appoſita i. Quod quum ita ſit, cur per magis & poſitiuum reſolui comparatiuum Priſcianus uoluit, tacens de cæteris quæ eundem uſum præſtant? Fortior, plus fortis, uehementius fortis, ualidius fortis, & quæ ſunt huiuſmodi. Opinor quòd non putabat hoc eſſe cõparatiuum, ut quod à uoce cõparatiui receſſerat: aut ſi putabat, abſurdum uidebatur cõparatiuum per cõparatiuum reſolui cum poſitiuo, quum præſertim ipſum magis, more aliorum comparatiuorum reſoluendum ſit, quòd fieri nequit. Quod ſi reſolui nequit, ne aliud quidem poterit. Quale eſt ſi dicã, Quod eſt iſtorum maius ædificium, aut quod ualidius? abſurdum (ut dixi) quibuſdã uideri poſſit, ſi reſoluatur magis magnum, & ualidius ualidum. Adde quòd ſicut reſoluit cõparatiuum per magis, ita debuit reſoluere ſuperlatiuum per maximè: Fortiſſimus Græcorũ Achilles, maximè fortis Græcorũ, non autem ſuper omnes Græcos fortis. Nam hoc modo ſupra ſe fortis erit, quod fieri nequit. Item ſine appoſito, Fortiſſimus Hercules, non dicitur commodè ualde fortis, ſed ualidiſſimè id eſt, maximè fortis. Nã quid abſurdius, quàm quum exponamus cõparatiuum per comparatiuum, exponere ſuperlatiuum per poſitiuum?

De differentia Comparatiui à Superlatiuo. CAP. XIII.

INter comparatiuum, & ſuperlatiuum ea in primis, quæ apud Græcos, differentia eſt, quòd cõparatiuum refertur ad unum, ſuperlatiuum ad plura. Quod reprehẽdit Priſcia

 nus,

Priſc.lib.3. nus, inquiens: Fit autem cōparatio uel ad unum, uel ad plures tam ſui generis quàm alieni: quāuis Græci honoris cauſa ſuæ gentis magis, quàm ratione ueritatis, dicāt non poſſe ad multos ſui generis fieri comparationem. Alij autem dicunt hanc eſſe rationē, propter quam nō utuntur tali comparatione: quòd quum ad plures ſui generis fit comparatio, ſuperlatiuo uti poſſumus: ut, Fortiſſimus Græcorum Achilles. Sed ſuperlatiuus multò alios excellere ſignificat: cōparatiuus uerò etiam poteſt paruo ſuperantem demonſtrare: unde etiam diminutionē iure accepit apud nos, Maiuſculus Minuſculus. Hæc Priſcianus. A quo tam pro Græcis, quàm pro Latinis diſſentio. Nam quæro à Priſciano, quonā modo Græci diſtinguerēt ſenſum comparatiui à ſenſu ſuperlatiui, quū ipſi quoq; cōparatiuo genitiuū tribuant, niſi hac ratione, ut hoc ad unū, illud referatur ad plura? Loquor quoties cōparatio fit ad eos, qui ſunt eiuſdem generis. Nam ad eos qui ſunt alieni, neceſſariò quoque utuntur genitiuo per comparatiuū: quum ablatiuo careant. (Quum dico comparationem more Priſciani, tam comparatiui, quàm ſuperlatiui intelligi uolo.) Atqui apud Latinos iſta ambiguitas non eſt, quia comparatiuo ablatiuum tribuimus. De hoc paulò pòſt reſpondebo. Tamen tanti momenti eſt illa Græcorum ratio, ut eam Latini ad formam Græcæ conſtructionis imitati ſint: hoc eſt, ut cum genitiuo iungerent comparatiuum utiq; inter duo (nam ſuperlatiuum dubium non eſt habere locum inter plura) ut, Aiacum fuit fortior Telamonius: & Manuum melior eſt dextera. Si uerò tres Aiaces fuiſſent, diceremus non fortior, ſed fortiſſimus: ſicut digitorum longiſſimus eſt, non longior, medius. Horatius, O maior iuuenū, inquit: ad duos enim Piſones patrē, filiumq; ſcribebat. Ouidius in perſona Medeæ, quæ duos filios habuit:

De arte poë.

in epiſ. Med. ad Iaſ.

Quum

Quum minor ex pueris iuſſus, ſtudióque uidendi
Conſtitit ad geminæ limina prima foris:

Et Cæſar ſiue alius pro Cæſare, in cōmentario XI. in teſta- Cæſ. in com.
mento Ptolem. patris. Hæredes erant ſcripti ex duobus filijs XI. aut ſi ma-
maior, & ex duabus ea, quæ ætate antecedebat. Ideo ma- uis libro 3. de
ior Aiax, & minor: ille Telamonis, hic Oilei filius. Ma- bello ciuili.
ior, & minor Atrides: ille Agamēnō, hic Menelaus. Ma-
ior Cato, & minor. Maior & minor Scipio, de duobus
Aphricanus. Maior Cyrus, & minor: ſiue ſuperior & po-
ſterior: nā tēpus ſignificamus, non dignitatē, maiorē, mino-
rem'ue. De multis tamē non maior, & minor dicimus: ut Dio
nyſius ſuperior, & Dionyſius inferior. Qui numerus quum
ſuperat, non per comparatiuum, ſed per poſitiuū, aut per ſu
perlatiuum loquimur: ut Magnus Alexander, Magnus Pō-
peius, Fabius Maximus, Valer. Maxi. Et hæc eſt Græco-
rū ratio, in qua nobis cū illis conuenit: quod ad unū ſui gene
ris utendum eſt comparatiuo, ad plures ſuperlatiuo. Ideóq;
curioſiſſimus in loquendo, & recōditiſſimæ ſcientiæ Macro
bius in Saturnalibus mihi non probatur, ubi dixit Age Ser- Macrob. lib.
ui nō ſolū adoleſcentium, qui tibi æquæui ſunt, ſed ſenū quo- 7. cap. 11.
que omnium doctiſſimus. Non enim eſt eiuſdem generis ado
leſcēs cū ſenibus, non aliter quàm ſi dicā, ego ſum doctiſſimus
Romanorum, & Carthaginienſium. Nam ſi Romanus ſum,
tollendū eſt Carthaginienſiū: ſi Carthaginienſis, tollendum Vbi de litera
eſt Romanorū: ſi neutrum, utrūque male iungitur. Et Pri- loquitur.
ſcianus in primo: Omnium eſt breuiſſimū eorum quæ diuidi
poſſunt, id quod diuidi nō poteſt. Non aliter quàm ſi dicas,
Hæc eſt pulcherrima ſuarum ſororum, cùm ſit dicendum,
hæc eſt pulcherrima ſororum. nam ſororū, ipſa una eſt, ſua-
rum non eſt. Quid autem ad plures generis diuerſi? Nēpe
nos qui ſextum caſum habemus ſimilimum genitiuo, hunc

adhibemus: ut Achilles Troianis fortior fuit: & Ego ſum doctior Charthaginēſibus, qui non ſum doctiſsimus Romanorum: & Tu es doctior ſenibus, iuuenū lōgè doctiſsimus. Græci eodem genitiuo utuntur, ut ſit hæc differentia, ſuperlatiuum ad plura ſui generis, cōparatiuum ad plura diuerſi generis cōparari: quod Priſcianus reprehendit, nolens illā differentiam inter gradus hos eſſe: ſed hanc, quòd comparatiuus parum, ſuperlatiuus multum excellere ſignificet. Quæ ratio præterquam quòd non ſatis defendit opinionem Græcorum, atq; adeò uſum Latinorū, etiam falſa eſt. Neq; enim (ut ipſe uult) quia comparatiuū diminutionem accipit, ideo parum ſignificat, & non potius multum, quia diminui poteſt, præſertim quū dicat comparatiuum aliquādo tranſcendere ſuperlatiuum: ut Achilles fortiſsimo Troianorum Hectore fortior fuit. Sed ego hoc non laboro, quòd comparatiuum modò tranſcendat, modò minuatur: quæ res non mutat naturam comparatiui: aliud animaduertendum eſt, quo ſolo ipſi gradus comparationis ponderantur: quòd comparatio unum gradum obtinet, ſiue primum: ſuperlatio uerò plures ſiue ultimum. Atq; (ut ego ſentio) non ad ſingulas res, ſed ad gradus quoſdam illa referēda ſunt. Nam ubi fuerint multa eiuſdem generis, non tamen cadit ſuperlatio uno eminente, cæteris paribus. Vt ſi inter plura uaſcula, aut plura nauigia ad unam magnitudinē facta, aliquod ſit longè capacius, & grādius, non rectè dicas hoc eſſe omniū maximum. Neceſſe enim eſt ubi ſuperlatio eſt, ibi ſit & cōparatio, & aliquod ſit maius aliquo, & iterū alterū maius hoc, quod erit iam omnium maximum: ut in Troianis ſunt aliqui fortes, & his alij fortiores, atque alij adhuc his fortiores, qui uocātur fortiſsimi. Itaque nunquam circa tertiū numerū fit ſuperlatio. (At Priſcian. uidetur, ſi cætera paria nauigia aliquod

paulò

paulò antecederet, dicendum Maius cæteris: ſi multò, Maximū omnium. Quid ergo ſi inter ipſa paria unum utcūq; emineat, eiuſdem tamē generis, non diuerſi; quomodo dicendum erit? Cōparatiuum non refertur ad ea quæ plura ſunt eiuſdem generis, & ſuperlatiuum non habet locum inter paria. Malim ergo dicere per comparatiuū, ſed in ablatiuo, ut Maius cæteris. Nam inter duo (ut dixit) damus genitiuum. Quidā dant genitiuū etiā ubi plura duobus ſunt, ſed tantūmodo eccleſiaſtici, præſertim imitati Græcos autores, unde interpretantur. Nulla enim litera eſt Latina noui teſtamenti. Dicunt ergo, Maior diſcipulorū, Minor fratrū, ſiue quia cæteri pares ſunt, unus autē aut excellat, aut excellatur: ſiue quia non magnifecerint hāc differentiā cōparatiui, & ſuperlatiui, altero pro altero, hoc eſt, comparatiuo pro ſuperlatiuo utentes: ut ex loco illo datur intelligi: Qui uult inter uos maior eſſe, ſit ueſtrū minimus. Cur non dixit Maximus, Minimúſq; aut Maior, Minorq́; niſi quod pro maxim⁹ poſuit maior: in quo Græcos ſecutū ſcimus? In illo autem (licet huc parū pertineat) Græcū non ſequimur: Nūc manēt fides ſpes, charitas, tria hæc: maior horum eſt charitas. Cur non aut Maior harum, aut Maius horū? Græci genitiuū hunc in omnibus generibus unū habēt, qui eſt αὐτῶν. Veruntamē potuiſſet Latinius dici, Maximum: niſi Græcos imitari maluiſſemus, Græcos inquā, unde traduxerunt, non autē ueteres illos, ex quibus grammatica cōfirmatur. Nam ut charitas eſt maior cæteris, ita cæterarū duarum (ut opinor) altera alterā ſuperat: raróque reperitur numerus triū, ubi non potius ſuperlatio cadat, quæ tres diuerſas exigit quātitates, quàm cōparatio. Ideóq; Græci cōtenti fuerūt dicere cōparationē ad unum, ſuperlationem ad plura, quaſi omnia inter ſe aliud ab alio diſtantia. Quin ipſe Priſcianus quanquam diſſentit, Priſc. lib. 5.

> Nulla eſt noui teſtamēti litera Latina: hoc eſt, nullus apoſtolorum, aut euāgelij ſcriptorum Latinè ſcripſit: oēs enim aut Græcè aut Hebraicè ſcripſerūt. Quod à Laurētio rectè dictum, perperā Mancinellus interpretatus eſt 1. ad Corinth. 13.

tamen paulò poſt, quaſi imprudens, quod negauerat, confeſ-
ſus eſt. Prior referri ad unũ. Primus ad plura: quod antea
Diomedes, Donatus, & Seruius dixerũt) ideoq́; illud iungi
ablatiuo more comparatiuorũ, hoc autem genitiuo more ſu-
perlatiuorum. Quæ non ſignificãt melior, & optimus (quem-
admodum ipſe uult) ſicut nec potiſſimum, optimum in Phor-
Act.2. ſcen.1. mione apud Terent: Vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum:
ſed in his omnibus principalior, principaliſſimus, & princi-
paliſſimum. Quod quum ita ſit (ut in ſumma colligã, & bre-
uiter dicam, ut à principio inſtitui) comparatiuũ inter duo
eſſe, ſuperlatiuum inter plura, ſi modò tria ſunt imparia: ue-
luti ſi in duas parteis ciuitas diuiſa eſt, ut bello ciuili Pom-
peij, & Cæſaris, rectè dicas, Maior pars Quiritium ſeque-
batur Pompeiũ, minor Cæſarẽ: non autẽ maxima, aut mini-
ma, niſi accipias pro ualde magna maximam, & pro ualdè
parua minimã. Sin in tres partes, ut tempore triumuirali,
dicendũ erit, Maxima pars Quiritiũ ſequebatur Octauiũ,
Pars maxima legionũ erat cum Lepido, Maxima pars na-
uium erat cũ Antonio, non maior. In quorũ utroq; (ne quis
putet neminem hoc ignorare) peccauit Lactantius uir Lati-
Cap.2. nus plane & facũdus, qui in ſecundo lib. Inſtitutionũ inquit:
Vt poſſis dubitare, quos dicas potiſſimum ſtultiores, illoſne
Cap.25. qui falſam religionem ſuſcipiũt, an qui nullã. Et in ſeptimo:
Vt ea ipſa quæ diceremn non noſtris ſed aliorũ potiſſimũ lite-
ris confirmarẽ. Potiſſimũ dixit pro potius: duæ enim parteis
Declam.1. erant non multæ: ut apud Quinti. Hoc loco quæram neceſſe
eſt, quæ ratio fuerit, ut iuuenis ad parricidium ſuo potiſ. gla-
dio uteretur. Tametſi non abſurdè hîc potiſſimũ dici poſ-
ſet, quaſi ſuo ex omnibus potiſſimũ. Et in illo Lactantij quo-
que: ſi tale foret, Nõ aliorũ, ſed noſtris potiſſimum: quaſi ex
omnibus potiſſimũ: eruntq; multæ partes, & totidem quot
ſunt

ſunt genera literarum: Vel non aliorum, ſed noſtris potius: eruntque duæ partes, hinc noſtræ literæ, illhinc alienæ. Idem Lactantius in primo: Omnes Sibyllæ unũ Deum prædicãt, Cap.6.
maxime tamen Erythræa, quæ celebrior, & nobilior inter cæteras habetur. Celeberrima, & nobiliſſima dicendũ erat. Cicero autem quodã loco id quod dico, apertiſſime oſtẽdit, quum ait in Piſonẽ: Me quum quæſtorem in primis, ædilem priorẽ, prætorem primum, cunctis ſuffragijs P. R. faciebat. Aedilem priorem dixit, quia tantum erant duo ædiles, ſicut duo cenſores, & duo cõſules. Cæteri autẽ fere omnes magiſtratus multi, ut prætor, quæſtorq́; inter quos ſe creatũ dixit aut primũ, aut inter primos. Cuius rei ſiquis fidẽ deſiderat, bini ſemper ædiles nominãtur à Terẽtio. Ipſe Cice. pro Milone inquit: Septem prætores, octo tribuni plebis illius aduerſarij, defenſores mei. Nam quæſtores pene ſinguli ſingulis prouincijs præficiebãtur. Et exemplo Lactãtij admoneor ut dicã illas præpoſitiones Inter, & Ex tã cõparatiuo quàm ſuperlatiuo poſſe dari, ut cõſtat ſuperioribus quæ retuli exẽplis: & Quint. in Gladiatore: Qui inter nos (ut appa- Declam.9.
ret) fortior fuit. Et in Geminis languẽtibus: Dij prohibeãt, Declam.8.
ut ex duobus filijs uiliorem incipiat eſſe periturus. De ſuperlatiuo ipſe paulò ante protuli exẽplum, Celeberrima inter omnes, & nobiliſſima habetur. Quã ſi pares præter unam fuiſſent, utendũ putarẽ cõparatiuo, ut fecit Lactan. Solemus quoq; interrogãdo, & dubitando dare Vtrum cõparatiuo. Quid autẽ ſuperlatiuo: ut idẽ Quint. Ita non tantum utrum idẽ ſit melius, ſed quid ſit optimũ quæritur. Iterũ: Ex duobus uter dignior, ex pluribus quis digniſſimus. Et Cicero: Quũ quærere uideretur Orator utrũ potius, aut quid potiſſimũ dicamus. Tamẽ aliquãdo damus Quid etiã cõparatiuo: Sed ego ad ultiora ducente ſtylo tranſeo, & ad ea quæ

Oratorum magis ſunt, quàm grāmaticorū, & magis Latinè elegāterq́; loqui uolētium, quàm eorum, qui ad normam grammaticæ periti eſſe cōtenti ſunt. Quare ſeparemus ea, quæ de hac re dicenda ſuperſunt, & eis ſuum locū aßignemus: quæ etſi poſſent poſterius tractari, tamē quia ad materiā graduum pertinēt, in hoc potißimum loco exequemur rem dignā auribus ſtudioſorū, de exactißima antiquorum Latinitate, & elegātia à Marco Cicerone, Marcoq́; Fabio Quintiliano præcipuè obſeruata, duobus luminib. atq; oculis quum omnis ſapientiæ, tum uerò eloquentiæ Latinæ.

De natura ſuperlatiui. CAP. XIIII.

IGitur ſuperlatiuus adſciſcit ſibi Quiſq;: relinquit autē Omnis, uel cūctus poſitiuo: ut optimus quiſq;, ſapientißimus quiſq; pro eo quod eſt, unuſquiſq; qui eſt bonus, ac ſapiens: uel omnes boni: & omnes ſapientes. Nō enim liceret dicere, Boni quiq;, & ſapiētes quiq;, nec Omnes optimi, & Cuncti ſapientißimi. Idem intelligo ſi ſuperlatiuus in alio caſu ponatur, quàm illud Quiſq;: ſic, Maximo quiſq; animo diuitias deſpicit. Valētißimi quiſq; corporis lōgè abeſt à ſapientia. At uerò cōparatiuo nō Quiſque conuenit, ſed Omnis. Vegeti⁹ tamē, nō perpolitus ſanè ſcriptor, inquit, Honeſtiores quiq; milites: pro Honeſtißimi quiq;. Et Lactātius de Opificio: Nā etſi ita eſſet, placidiora quæq; animalia uel nihil fellis omnino, uel minus haberēt quàm feræ. (Cap. 14.) Maluiſſem ego dicere, Placidiora oīa animalia: ut Quint. (Declam. 5.) in Aegro redēpto: Rus, ſeruulos, penates, & omnia utiliora properāti feſtinatione parēti addixi. Ex poſitiuis autem illa excipimus, quæ carēt ſuperlatiuo, qualia ſunt, quæ habent i, uel u, ante us: ut Pius, & Strenuus: quæ nonnunquam patiuntur ſuperlatiuū, ideóq; utranq; rationem ſequuntur, Omnis pius, & Pius quiſq;. Sallaſt in Catil. Nā ſtrenuum

quiſque

quiſq; aut occiderat in prælio, aut grauiter uulneratus diſceſſerat. Ipſe mallē dicere Strenuißimus quiſque, Pißimus quiſq;. Quidā tamē Salluſtiani codices ſcriptū habēt ſtrenuißimus. Carēt etiam ſuperlatiuo illa numeralia, Secūdus, Tertius, Quartus, Quintus, & deinceps. Nā Primus etiā quum numerū ſignificat, ſuperlatiuū eſt: & Vltimus. Dicimus itaque, Primo quoque tempore, primo quôq; die: quod imperitiores putant eſſe coniunctionem Quôq; quæ habet primā breuē, quum hic ſit lōga. Cic. in Philip. primo quoq; die cōſules ad ſenatū referāt, Quāquàm hic non tā omnis, quàm unus omniū primus dies ſignificatur. Idē pro Rabirio: Tertio quôque uerbo excitabatur. Et pro eodem Rabirio: Quinto quôque anno de moribus noſtris iudicaretur. Cæſar cōmentario quinto, Legione producta cognoſcit nō decimū quēque militē relictū eſſe ſine uulnere. Suetonius in uita Cæſ. Et intercalario menſe ſublato, unus dies quarto quôque anno intercalaretur. Quod ineruditi ſic pronūtiare ſolent: Omni quarto anno eſt biſſextum: Omni quinto anno fit luſtrum apud Romanos, Græcóſq;: Omni quinquaſimo anno Iudæi agunt iubileum: quū ſit dicēdum: Quinquageſimo quôque anno. Vlpian. apud Iuſtin. lib. XXVIII. ait, militē quaſi nulleſimū quenque dictū id eſt, omnē qui eſt ex millenario numero ultimus: tamē accipiēdus eſt nō ultimus, ſed quiſque ex eo numero. Nā quum dico, Dabo tibi ex ouibus decimā quāq;: nō eā intelligo, quæ decima in numerando eueniet, ſed unā de decē, quæcūque ſit: uel (ut abſolutius loquar) ſingulas ex denis, ſiue ex decē, quas tu elegeris. Itaque unaquæq; poteſt eſſe decima. Et exēplo Cæſaris conſtat decimum quenque eſſe unum ex numero denario. Ita dicamus nulleſimū quenq; eſſe unū ex numero millenario. Iuriſperiti noſtri, elegātiæ Latinæ ignari, intelligūt militem

Philip. 9.

Cap. 40.

ex mille maximè ſtrenuum. Vnde puto errorē ortum de uocitandis militibus hoc tempore inſigne quoddā dignationis ferētibus. Sed ad rem. Hinc etiā factū eſt, ut dicamus Vnuſquiſq; & Singularis quiſq; nō ſingulariſsimus quiſq;, quod non reperitur, ſicut nec Vnicus habet unicior, & unicißimus. Quotus etiā iungitur cum Quiſq;, ſed tamen diuerſa ratione à ſuperioribus. Nunquàm enim ferè utimur hac dictione, niſi interrogatiuè, & in ſignificatione, quæ eſt

Lib. 4. circa finem.

Quot. Quotus enim frequēter ſignificat quot, ut Martialis:

Dic quotus, & quanti cupias cœnare: nec unum

Addideris uerbum, cœna parata tibi eſt. Id eſt, Quot eſtis, & quot tecum habes. Cic. pro Ligario: Quotus enim

Lib. 3.

iſtud quiſque feciſſet: id eſt, nullus, uel rarus. Quid de Arte.

Forma Dei munus, forma quota quæq; ſuperbit. Id eſt, nulla, uel rara. Non uenit in mentem, an cum aliis nominibus iungatur Quiſque. Hoc tamē ſcio, non habere Quiſque genitiuum pluralem duntaxat cum adiectiuo iunctū: ideoq; genitiuo utimur ſingulari pro genitiuo plurali: idem enim eſt Optimi cuiuſq; animus, quod Omniū bonorum animus. Vnuſquiſque autem ideo non facilè patitur ſuperlatiuum, quia illud Vnus, uim quandā ac naturā (ut paulò antè oſtēdi) ſuperlatiui obtinet: potiuſq; dicimus, Vnuſquiſq; bonus, quàm Vnuſquiſq; optimus. Atque hæc hactenus de Quiſq;.

De, Vt, & Ita cum ſuperlatiuo: de Quo & Eo cum comparatiuo. CAP. XX.

ADdamus de Vt, & Ita ſimilibuſq;. Duplicatur ſuperlatiuū uel altera ex parte nomen, uel altera ex parte aduerbiū, uel utrinq; nomen, uel utrinq; aduerbiū cum his indeclinabilibus, quæ nominaui. Cicer. de Orat. Vt quiſque optime Græcè ſciret, ita eſſe nequißimum. Idem in eodē. Vt enim quiſque optime dicit, ita maxime dicēdi difficultatem,

uarioſq;

mariósq; euentus orationis, expectationémque hominũ pertimeſcit. Idem de Officijs: Vt quiſque animi magnitudinē maximè excellit, ita & maximè uult princeps omnium, uel potius ſolus eſſe. Quintilianus: Quod ut longè optimum, ita difficilimũ. Et iterũ: Non ut quidq; primũ dicendũ, ita primum occurrit. In quo caueamus, ne pro Quidque, dicamus Quodque. Multũ enim refert inter hæc duo. In Catone maiore utrunque ſuperlatiuũ ſuſtulit Cicero: Vt quiſque ætate antecedit, ita ſententiæ principatum obtinet. Quod facere alibi ſolemus: ut in illo, Homo in primis doctus: non, In primis doctiſsimus: ne duas res ſuperlationē habētes cõiungamus. Iuſta igitur cauſa quare Cicero ſuperlatiuos prætermiſit: quæ cauſa Donato in Eunuchũ Terētij non fuit, qui ait: Vt quiſque miſer eſt, ita ſenior uidetur. Nam præter id quòd non adhibuit ſuperlatiuum, etiam confuſionem quandã fecit ex poſitiuo, & cõparatiuo. Quod ita emendemus, tum per aduerbium: ſic, Vt quiſque maximè miſer eſt, ita maximè ſenex uidetur. Tum per nomē: ſic, Vt quiſque miſerrimus eſt, ita annoſiſsimus uidetur. Tum per alterũ aduerbiũ, alterum nomē: ita, Vt quiſque maximè miſer eſt, ita annoſiſsimus uidetur: uel, Vt quiſque miſerrimus eſt, ita & maximè ſenex uidetur. Tum per cõparatiuũ, nã & hoc idē efficit quod ſuperlatiuum hoc modo, Quò quiſque miſerior, uel quò quiſque magis miſer eſt, eò ſenior: uel, eò magis ſenex uidetur: quod ita licere fieri, exemplo probandũ eſt. Quintilian. x11. Inſtitutionũ, Quò quiſq; ingenio minus ualet, hoc ſe magis attollere ac dilatare conatur. Et paulò pòſt: Erit eo etiam obſcurior, quò quiſque deterior. Iuſtinus autē ſiue Trogus, ſuperlatiuum cum comparatiuo miſcuit, inquiens lib. x v 1: Locupletiſsimus ut quiſq; eſt, ita plures equites in bello ſuo regi præbet. Ego dicerē, Ita plurimos, quin et ita ab illo ſcriptum

Lib. 1.

Cap. 3.

Eodem & li. & cap.

ptũ fuiſſe ſuſpicari libet. Dicebã paulò ante, nõ licere dicere, In primis doctiſſimus: idẽ ſentio de Inter primos, & Cũ
Circa princ. belli Iugurt. primis: licet Salluſtius (ſi modò codex non ſit mendoſus) aliter dixerit: Ac ſanè, quod difficillimũ in primis eſt, & prælio ſtrenuiſſimus erat, & bonus conſilio. Similia his ſunt, In paucis, Cũ paucis, Inter paucos: itẽ Super omnes, Ante alios, Præter cæteros. Sed hæc etſi poſitiuo frequẽtiꝰ gaudeãt,
Cap.7. tamen nõnunquã patiũtur ſuperlatiuum. Vt Plin. de abſynthio loquens, lib. XXVII. De uſu eius conuenit dicere, herbæ facilimæ, atq; inter paucas utiliſſimæ. Verg. in VII.

Petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus auis, proauiſque potens.

Et in eiuſdem operis I.

Pygmalion ſcelere ante alios immanior omneis.

De Hòc magis, Eò magis, Tantùm, & Tantò, ſimilibuſq; quomodo iungantur gradibus. CAP. XVI.

Hoc magis, & Eò magis, idẽ eſt, quod tantò magis. Itẽ Quò magis, idẽ eſt, quod Quantò magis. Quare admoneor ut aliquid de horũ omniũ natura præcipiã: Poſitiuos magis decere Tantũ, & Quantũ: cõparatiuos Tãto, &
Offic.1. Quantò. Cicero: Quantò es maior, tantò te geras ſummiſſius. Nõ autẽ quantũ es maior, tãtũ te geras ſummiſſius. Cõtrà, Quantũ potes, tantũ elabora: non autẽ, Quantò potes,
Libr.5.cap.7. tantò elabora. Lactãtius tamẽ præter morem oratorum inquit: Quantò frequenter impellitur, tantò firmiter roboratur. Et Boëthius in dialecticis dixit, Paulò æquales. Hic pro paulum dicẽs paulò, ille pro frequentius, firmiuſq; frequenter, firmiterque. Tolerabilius quod fecit poëta Ca-
Epigr.45. tullus, Tantò peſſimus omnium poëta, Quantò tu optimus omnium patronus. In ſuperiore Lactantij exẽplo, bis peccatum eſt in utroque membro. Quidam peccant in altero: ut ſi dicatur, Quantò frequentius impellitur, tantò firmiter

robora

roboratur: uel, Quantò frequēter impellitur, tantò firmius roboratur. Niſi ita uenuſtè dicas, ut Verg. in XII.

O præſtans animi iuuenis, quantùm ipſe feroci
Virtute exuperas, tātò me impenſius æquū eſt Cōſulere.

Et Quintilianus in primo: Quid autem aliud in noſtris legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorū concentus quātò eſt uehementior, tantò Romana in bellis gloria cæteris præſtat. Quod non licuiſſet aliter dicere. Proximè autē ad uim comparatiuorum accedunt illa aduerbia Antè, & Pòſt, ſiue præpoſitiones: ut Tantò antè ego ueni, quantò tu pòſt ueniſti. Et illud nomen Alius, & eius aduerbium Aliter, & huic ſimile Secus: ut Quintil. At quantò alius fuit ille infeliciſſimi iuuenis affectus. Et Teren. Verùm aliter euenire multò intelligit. Et Cicero: Multò ſecus euenit. Nam quod dico de Tantò, & Quantò, idem intelligo de Aliquantò, de Multò, de Paulò, cæteríſque ſimilibus. Rurſus quod de Tantùm, & Quantùm: idem de Aliquantùm, de Multùm, de Paulùm, & reliquis. Sed quia hæc tranſeunt in aduerbia, ideo nonnunquam (de his quæ exeunt in um loquor) abutimur pro ijs quæ exeunt in o, præſertim quando non eſt illa contrapoſitio duorum, ut ſuperioribus exemplis oſtendimus. Iuue.

Deſpiciam, qui ſcit quantùm ſublimior Atlas. Terent. Eius frater aliquantulū eſt ad rem auidior. Quintil. At quidam etiamſi fortè ſuſceperint negotia paulùm ad dicendùm tenuiora, ea cōuitijs implent. Ita in aduerbijs, præpoſitionibúſq; Multùm antè, uel Multò antè: Paulùm pòſt, uel Paulò pòſt. Verbis autē ſemper ferè cōuenit per um, potius, quàm per o, exceptis ab antè, à præ à poſt compoſitis, more eorū unde componuntur, ut Multò præſtat, & Multùm præſtat. Salluſt. Multò præſtat maleficij, quàm beneficij immemorē eſſe. Ita Multū, uel multò antecellit: Paulùm, uel paulò pòſt habui

Cap. 17.
Declam. 5.
In prolo. And.
Satyr. 11.
In Eunuch. act. 1. ſcen. 2.
Lib. 12. ca. 9.
In Iugurt.

habui tua negotia meis. Tam, & Quàm ſimilia, atque eadem uidentur Tantùm, & Quantùm: ideóque raró cum comparatiuo iunguntur: ut Vergilius,

Aeneid. 7. *Tam magis illa fremens, & triſtibus effera flammis,*
Quàm magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.

Cum ſuperlatiuo frequentius: ut, Tam hic eſt omnium optimus, quàm nobiliſſimus. Salluſt. Quàm quiſque peſſimè fecit, tam maximè tutus eſt. Quod idem ualet ac ſi diceret, Vt quiſque peſſimè fecit, ita maximè tutus eſt. Terentius: In Iugurt.

InHeautõti. Act. 5. ſcen. 2. *Nanque adoleſcens quàm minima in ſpe ſitus erit,*
Tam maximè patris pacem in leges conficiet ſuas. Solēt poni Tam, & Quàm ſeparatim, & alterū ſine altero utrūque in ſignificatione uehemētiæ: ut Cicero, In tam optima cauſa non debeo timere, id eſt, in tam ualde ac perquam bona cauſa. Et iterum: Nondum erat ueſtris tam grauiſſimis, támq; multis iudicijs, ignominiiſq; tātopere grauibus conciſus. De Quàm, hoc ſit exemplum. Tu es homo quàm iucūdiſſimus, id eſt, ualde, uehemētérque iucūdus. Sed de hoc differendū eſt latius ideóque non in eundē locum includam.

De Per, & Quàm, cum gradibus. CAP. XVII.

IDem nanque ponderis in compoſitione habent Per, & Quàm: ſed alterum poſitiui proprium eſt alterū ſuperlatiui: ut Perpulchrè, Perbellè, Perdiligenter: Quampulcherrimè, Quamoptimè, Quamdiligentiſſimè: quorum exemplorum referta ſunt omnia. Hoc intelligitur quoties accipitur Quàm pro ualde, ſiue uehementer. At contrà, Quàm pro quantùm nunquàm cum ſuperlatiuo ſed ſemper cū poſitiuo: ut, Cicer. Quàm moroſi ſint qui amant: uel ex hoc intelligi poteſt: Vides ut Quàm pro Quātùm non poteſt adiungi uerbo principali, duntaxat in recto modo loquēdi hoc eſt, quando non figuratè loquimur, ut exprobrandi, deridendi

Epiſt. 36 lib. 6. famil.

dendiue cauſa, hoc modo: Quàm citò uenisti? Quàm ſuauis homo es. Loquor autē quoties duo uerba in eadem oratione inſeruntur, ſemper cum uerbo non principali iungi Quàm pro quantùm: pro ualde frequenter uno uerbo contentum eſſe: & in duobus, principali potius gaudere, nonnunquam alterorut, Vbi eſt lucrum, eò quàm primum aduolas: & ibi eſt lucrum, quò tu quàm primū aduolas. At in hac differentia poſitiui, & ſuperlatiui aliqui ſe obiicient, afferētes Terentium in Andria: Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter, & in Eunucho: Tute ſcis poſt illa quàm intimū habeā te. In quorum exēplorum priore eſt Quàm pro ualde cum poſitiuo: in poſteriore Quàm pro quantùm cū ſuperlatiuo. Ego uerò accipio illud Quàm familiariter, pro quantùm familiariter figuratè: quaſi, ò quantùm familiariter: & hoc intimum accipi uolo pro poſitiuo, ſicut proximū. Dicimus nanq; Hic eſt mihi magis proximus: ita, Hic eſt mihi magis intimus. Neq; in hoc toto meo opere tam licentiā poëtarum cōſector, quàm uſum oratorū. Neq; ſi quid aliter penes autores reperiatur, mihi obeſſe debet, qui non legem ſcribo, quaſi nūquàm aliter factum ſit, ſed quòd frequentiſsimè factitatum eſt, præſertim à Marco Tul. Marcoq; Fabio: apud quos ſiquando reperiatur Quàm cum poſitiuo pro ualde, aut cum ſuperlatiuo pro quantum, auſim affirmare mēdoſè ſcriptum: ut in proœmio de Oratore: Quàm boni perdiu nulli, quaſi de ualde bonis, & non potius de bonis loquatur. Vera ſcriptura erat, Boni perquàm diu nulli, aut potius, Cùm boni perdiu nulli, aliter enim uidetur nō cōgruè dici. Quod uitiū ſcribēdi utinā in paucioribus eſſet. Quod Cic. ipſe illo ſuo eruditiſsimo ſeculo (quod uix credibile uidetur) queritur, ita ut apud Latinos mēdoſiores ſint codices Latini, quā Græci. Quāquàm apud Græcos lōgè difficilior ſit

Act. 1. ſcen. 1.
Act. 1. ſcen. 2.

Epiſt. 5. lib. 3. ad Q. fratr.

ſit ſcribendi, quàm apud Latinos ratio. Nam cur nõ ſæpius Quàm pro ualde cum poſitiuo in illis reperiremus, ſi probaſſent potius, quàm reſpuiſſent? Qua in re nõ uerebor reprehendere Boëthium, Priſcianum, & elegantiorẽ utroque Lactantiũ. Primus ſuper Ciceronis Topica ita ait: Noſti oblatrãtis morſus inuidiæ: noſti quàm facilimè in difficilimis cauſis liuor iudiciũ ferat. Mallẽ dixiſſet, Quàm facilè. Secũdus lib. XVIII. ita: Ideo ex uno libro Ciceronis tot uſus proponere ſtatui ut docerẽ quàm frequentiſſimè hac conſtructione uſi ſint autores eloquẽtiæ Latinæ. Latinius erat, Quàm frequẽter uſi ſint: uel, Quã frequẽtiſſimè uſos. Tertius ita lib. I. Inſtitutionũ: Et quàm multa alia de Deo noſtris hominibus locutus eſt ſimilia. Permulta, ego dixiſſem.

Cap. 5.

Cap. 25. Idem lib. VI. Hoc autẽ duplex ſacrificij genus quàm ſit uoriſſimũ, Triſmegiſtus Hermes idoneus teſtis eſt. Et in principio ſtatim libri de Opificio inquit: Quàm minimè ſim quietus, & in ſummis neceſſitatibus, ex hoc libello poteris æſtimare. Puto Ciceronẽ, Quàm ſit uerũ, & Quàm parũ ſim quietus, potius fuiſſe dicturum: qui ſcribens ad Trebatium in procemio ita ait: Sed dũ fuimus unà, tu optimus es teſtis, quàm fuerim occupatus. Nõ dixit, Quàm ſummè occupatus: aut, Quàm maximè occupatus: aut, Quàm occupatiſſimus fuerim. Quod antè dixi de Quàm, nõ debere illud iungi cum ſuperlatiuo, quoties ſignificat quantũ; unũ uerbum excipitur Poſſum, & quæ idẽ ſignificãt, Queo, Valeo, Licet, et ſiqua ſunt alia: ut, Scribas quàm optimè potes: nec rectè dicas, Scio quàm optimè ſcribas: quod præter autoritatem ſummorum autorum, etiam ratione nititur: quia ubi eſt uerbũ Potes, ibi Quàm non iungitur cum ſuperlatiuo, ſed cum uerbo: ſic, Scribas optimè quàm potes, in alijs autem nequit iungi cum uerbo: ſic, Scio optimè quàm

In prooem. Topico.

ſcribas

ſcribas, niſi alter ſit ſenſus. Ergo illud non planè Latinũ eſt, Quamprimum mare intraui, exorta tempeſtas eſt: & , Quã primum potero mare intrabo. Sed Quum primùm: uel, Vt primum: uel ubi primùm mare intraui, exorta tempeſtas eſt: aut, Vt primùm: uel, Vbi primùm potero, mare intrabo, Latinũ erit. Ex his quæ dixi colligitur, ubi eſt Quam pro quantùm ibi quoq; poni poſſe ipſum Quantùm: ut Cicer. de Amicitia: Niſi quòd tanta eſt inter eos, quanta maxima poteſt, morum ſtudiorúmq; diſtantia. Quintilianus in ſecũdo: Quũ aliquid adhibita quanta maxima poteſt cura, diligenter elimauerit. Vt, quoq; in locum Quàm, uel Quantum ſuccedit, nunc ſine Ita, nunc cũ Ita. Primo modo ſic, ut apud eundem in XII. Non omittẽda pars hæc orationis ſed exigenda, ut optimè poſſumus. & Cicero in Philippicis: Quas ut honorificentiſſimis uerbis ipſe conſequi potero, complectar mea ſententia. Altero modo ſic, ut apud eundem de Oratore: Hæc ut breuiſſimè dici potuere, ita à me dicta ſunt. De poſitiuo autem nemini dubiũ erit, Quàm, & Vt, cõuenire cum poſſum, ut idem in Philippicis: Sed reliquum curſum uitæ quàm quidẽ poſſum breuiter perſtringã, & ut potui, breuiter perſtrinxi. Rectè ergo pones Quàm pro quantùm cum poſitiuo, & ſuperlatiuo intercedente uerbo Poſſum, Malè autem cum comparatiuo, ſiue ſine Poſſum: ut, Quàmplura uolumina ille compoſuit. dicendum eſt Complura, non Quàmplura, ut quidam malè ſcribũt. (In aduerbio quoq; ſuperlatiuo nonnunquam legimus Complurimũ, pro plerunque.) Siue per poſſum: ut, Narraui rem geſtam quàm breuius potui: aut, Quàm potui breuius. Cuius hic quidem ſenſus, ſed tamen barbarè prolatus eſt, Narraui quã breuiſſimè potui. Quanquàm hoc ſecũdum poteſt accipi in eum ſenſum, qui eſt, Quàm potui breuius: ſiue (ut apertius

loquar) Breuius quàm potuiſſem. Primus modus ſic accipi non poteſt. Nec hoc quidem barbarie caret, licet huius loci non ſit: Iſte eſt nimis iuuenis ad dandũ ſibi tale negotium. Quod ſic Latinè diceretur: Iſte eſt nimis iuuenis, aut iunior, quã ut ipſi detur tale negotiũ: uel, Eſt iunior, quã cui tale negotiũ detur. Cuius rei plurima ubique exẽpla ſunt, ut Quintil. Sed hoc apertius eſt, quàm ut probandũ ſit. Et ita opus inchoatur Valerij Maximi: Vrbis Romæ, exterarúmq; gentium facta, ſimul ac dicta memoratu digna, quæ apud alios autores latius diffuſa ſunt, quã ut breuiter colligi poßint. Id eſt, latius ſunt diſperſa, ita ut nõ breuiter co-
Cap. 9. gnoſci poßint. Item Quintil. in XII. Ideóq; ne ſuſcipiẽdæ quidẽ ſunt cauſæ plures, quàm quibus ſe ſuffecturum ſciat. In eãdem rationẽ cadit ille modus, qualis eſt, Maiorẽ geris ueſtem, quàm pro habitu corporis. Vt Curtius: Maiorem quàm pro magnitudine ſyluæ reddebant ſonũ. Illud hoc loco iocoſum inſerere non pudebit: Si quis interrogatus, huiuſmodi poſitiui Perpulcher, qui comparatiuus ſit, & qui ſuperlatiuus: nõ bene reſpõdebit, niſi ita Multò pulchrior, & Quàm pulcherrimus. Ex his autem duobus, de quibus diu diſſeruimus, Per, & Quàm cõflatur unum Perquàm, quod utri dandũ erit, poſitiuo, an ſuperlatiuo? (utrũq; enim in eo partẽ ſibi uendicat) certè poſitiuo, uel quia per anterius eſt, uel quia indecens uideretur duo aduerbia uehementiam ſignificãtia ſuperlatiuo anteponi. Dicimus itaq; Perquàm doctus, Perquàm erudit⁹, Perquàm pulcher. Et ſicut uerbo ſolet apponi Per, ita Perquàm: ut, Peruelim, Per-
Epiſt. 27. li. 7. placet: Perquàm uelim, Perquàm placet. Plin. iun. in epiſt. Perquàm uelim ſcire. Niſi interpoſitum ſit Quàm, inter
In Hecyra Act. 1. ſcen. 1. præpoſitionem & uerbũ, cum quo illud copulatur. Quale apud Terent. Per pol quàm paucos reperias meretricibus

Fideles

Fideles euenire amatores. Quod ſic reſoluitur, Pol perquam paucos. Boëthius tamē in cōmentarijs logicæ breuioribus ſuperlatiuo dedit, dicens: Apud ſcriptores quidē Græcos perquàm rariſſimos. Et Pōponius de orig. iur. Digeſt. Iuſtiniani libro primo: Nam ante eum Seruius duos libros ad Brutum perquàm breuiſſimos ad edictum ſcriptos reliquit. Et facundus ſcriptor Curtius lib. IIII. Beſſum quoq; Bactrianorum ducē perquàm maximo poſſet exercitu coacto deſcendere ad ſe iubet. Sed huiuſmodi exempla tam rara ſunt, ut dubitem, an librariorum ſit culpa. Certè ipſe ſic loqui nō auſim. Aulus quidem Gell. hoc quod præcipimus, ſemper cuſtodiuit: cæterum ut eſt in loquendo curioſior pro Perquàm ita loquitur: Sanequàm utile: Voce admodū quàm ſuaui: Oppidoquàm libēs: Nimiſquàm ineptū: quæ aduerbia idem pollent quod Per, pro ualde. Vſitatius tamen eſt Perquàm: ut, Perquàm utile, uoce perquàm ſuaui, perquàm libens, perquàm ineptum. Tametſi Cæſar commentario XIII. Quibus rebus oppidoquam pauci ſub pellibus acquieſcebant. Et Seruius Sulptius ad Ciceronem ſcribens ita incipit: Poſteaquàm renuntiatum eſt mihi de obitu filiæ tuæ, ſanequàm pro eo ac debui grauiter, moleſtéque tuli. Et ad eundem Cælius etiā ita incipit: Sanequàm literis C. Caſſij, & Deiotari ſumus cōmoti. Nam Caſſius cis Euphratem Parthorum copias eſſe ſcripſit. Et Brutus quoque Decius ad eundē: Nā ſuos ualde quàm paucos habet. Et iterū in eadem epiſtola: Sanequàm gauiſus ſum. Quid plura? ipſe quoq; Cicero ad fratrē: Nam quod de Pōpeio Caninius ait, ſanequàm refrixit. Nō ſuccurrit mihi, ſi quod aliud exemplum apud Cic. repererim. Et Titus Liuius neſcio an alibi quàm lib. XLVIII. Quum haud facilè eſſet, aut ea quæ obijcerentur, aut quæ aduerſus ea dicenda erant, memoria

Epiſt. 5. lib. 4. Epiſt. fam.

Epiſt. 10. li 3. Epiſt. fam.

Epiſt. 13. li 11. Epiſt. fam.

Epiſt 9. lib. 2

cõplecti. Nec enim multa ſolùm, ſed etiam pleraque oppidò quàm parua erant. Hæc igitur dantur poſitiuo, illæ uerò magis ſuperlatiuo, Multò, & Longè, in eo ferè ſignificato, quo ſolet Quàm cum ſuperlatiuo. Sed cum hac tamen differẽtia, quòd huic Quàm non tribuimus genitiuum illum ſuperlatiui proprium, aut ablatiuũ, accuſatiuum ue cum præpoſitione, ut fit ſine ipſo Quàm. Marcus Tull. Acerrimum autẽ ex omnibus noſtris ſenſibus, eſſe ſenſum uidẽdi. Et iterũ: Quẽ

De Ora. lib. 2. circa prin. Craſſus dilexit ex omnibus plurimùm. Nõ dixit quàm acerrimum, aut quàm plurimùm ex omnibus, ſiue inter omnes.

De Longè, Multò, Facilè, Valde. CAP. XVIII.

ID quoque fit in Multò, atque in Longè pro ualde, & in facilè pro non dubiè, ut Quintil. lib. II. Declamandi ratio ut eſt ex omnibus nouiſſimè inuenta, ita & multò eſt utiliſſima. Idem: Longè omnium, quos quidem mihi audire contigit, præſtãtiſſimus Domitius Apher. Et Marcus Tul. Sed ego neque illis aſſentiebar: neque harum diſputationum inuentori, & principi longè omnium in dicendo grauiſſimo, & eloquentiſſimo Platoni. Idem pro Rabirio: Virum unum totius Græciæ facilè doctiſſimum Platonem. Amat etiam longè (ut Multò) ſecum iungi comparatiuum. Vt Vergil. in IX. At pedibus longè melior Lycus. Et ea de quibus anteà diſputaui, Alius, Aliter, Secus, Antè Poſt: ut, Longè alius, longè aliter, longè ſecus, longè antè, longè pòſt. Et compoſita à Præ: ut, Longè præſtans, longè præſtat. Quintilia. Sed eum longè præcedunt ingenia uiuentium. Et cætera, quæ ſuperlationem quandam habent, & proxime ad comparatiua accedunt, ut Longè ſuperat, longè uincit. Et ea, quæ diuerſitatem, more illorum, alius, aliter, ſecus, qualia ſunt Diuerſus, Diſſimilis, Alienus: ut, Longè diuerſus, longè diſſimilis, longè alienus. Princeps ne adie-

Cap. II.

Lib. 10 cap. I.

De Ora. lib. I.

ctiuu

ctiuum quidẽ eſt more poſitiuorum, tamẽ quia ſuperlationẽ ſignificat, adſciſcit ſibi longè: ut id: Nouem uerò lyricorum longè Pindarus princeps, Et Facilè pro eo, quod eſt haud dubiè, Marcus Tull. pro Roſcio: Nõ ſolùm municipij Larinatis, ex quo erat, ſed etiã regionis illius, & uicinitatis, uirtute, exiſtimatione, nobilitate facilè princeps. Præterea cũ Præcipuus, cum Primus, cum Secundus, & ſiqua alia ſunt. Vt Quint. de Euripide loquens: In affectibus, cùm in omnibus, tum in his, qui miſeratione cõſtãt, facilè præcipuus, & admirandus maximè eſt. Sic Facilè primus, uel Facilè ſummus. Facilè uerò ſecundus dicimus, nõ ad ordinẽ reſpiciẽtes, ſed ad dignitatẽ: quale eſt, Tu es facilè ſecundus à rege, hoc eſt facilè poſt regẽ primus. Lõgè igitur pro ualde, propriũ eſt (exceptis paucis) comparatiui & ſuperlatiui. Ipſum autẽ Valde poſitiui, & uerbi: ut, Valde diues, ualde pauper, ualde laudat, ualde uituperat. Nec auſim dicere, Longè diues, longè laudat: nec Valde ditior, ualde ditiſsimus. Hæc autẽ, quæ à me de aduerbijs traduntur, non fuerunt interpretata ueteribus grãmaticis. Nam nuper quum iam iſta compoſuiſſem, inueni in bibliotheca Beneuẽtana Sergium ſuper Donatum ita dicentẽ: Donatus dicit quinque tãtùm aduerbia poſitiuo eſſe iungenda: Tam, Magis, Maximè, Minus, & Minimè: ea ſcilicet ratione, quoniam uim in ſe habent comparandi. atq; ideo non debent cõparatiuis caſibus iungi, ne uideatur comparatio geminata. Qui enim dicit, Tam doctior, pene hoc dicit, doctus doctior, quod Latinitas non patitur. Probus autem dicit, omnia aduerbia, quæ uim augentis, & minuentis in ſe habent, non debere coniungi nec comparatiuo, nec ſuperlatiuo, ut ſunt iſta, Valde, Multum, Plurimum, Per & ſimilia. Nam iſta omnia tantùm poſitiuis caſibus debemus adiungere. Idem Sergius longè pòſt ita ait: Compa-

Lib. 10. cap. 1.

In eod. cap.

ratiuo & ſuperlatiuo quinque hæc cõparationis aduerbia non apponemus: ut, tam minus, minimè, magis, maximè, quæ tamen ſoli poſitiuo adiicientur. Hæc quæ tres autores tradunt, & imperfecta ſunt, nec omnino uera, ut ex eis datur intelligi, quæ ipſe præcepi. Dicimus enim Multò fortiſſimus: &, Ego ſum tam te fortior, quàm nobilior: &, Tam omnium ſum Fortiſsimus, quàm nobiliſsimus. Comparatiua uerò addi non oportere comparatiuis, ne præcipiẽdum quidem eſt. Quòd autem poſuit minimè, & maximè, & ſimilia Sergius, non rectè poſuit. Nam minimum, eſt proprium aduerbium ſuperlatiuum: Minimè uerò pro negatione accipitur, quaſi nequaquam: ut, Hic homo eſt minimum literatus, id eſt, pauxillum literatus. Ego ſum minimè literatus, id eſt, idiota, & nihil prorſus habens literaturæ.

De proprietate quadam Comparatiui. CAP. XIX.

ATque hæc hactenus. Illud ad extremum adijciamus de comparatiuo, cõſuetiorem ſermonem eſſe per accuſatiuum, quàm per nominatiuum in illis, quale eſt, Tu maiorem laudem aſſecutus es patre tuo, tuiſque maioribus: Vix audeas dicere, tua laus eſt maior patre tuo. Tamen ſolemus aliquando ſic uti: ut Vergil. in VIII. Haud ſecus

Declam.332 ignipotens, nec tempore ſegnior illo. Et Quintil. de Apibus pauperis: Vnum rogo, ne cui minor ueſtra dignitate

Cap.8 uideatur cauſa litis meæ. Et in tertio Inſtitutionum: Non debes apud prætorem petere fideicommiſſum, ſed apud conſules: maior prætoria cognitione ſumma eſt. Fortaſſe uidetur mollius in obliquo caſu: quod ſi ita non eſt, uolo tamen annotatum eſſe, quòd inconſueta uox auribus hæc uidetur eſſe: Maior ſumma pecuniaria eſt prætoria cognitione: pro eo, quod eſt, Maior ſumma eſt, quàm ut apud prætorem peti poſsit. Minor cauſa dignitate ueſtra: pro eo

quod

quod eſt, Minor, quã ut uideatur digna, quæ apud dignitatẽ ueſtram agatur. Et Vulcanus nõ ſegnior illo tẽpore: pro eo quod eſt, Segniori tẽpore, quàm illud fuit. A quo nõ diſsimile illud eſt: Ego ſum maior uiginti annis: pro eo quod eſt, Ego ſum maioris ætatis, quàm ea quæ eſt uiginti annorum: uel maioris ætatis uiginti annorũ. nam & hoc licet dicere: quale etiã eſt, Ego ſum maior uiginti annorũ, id eſt, ætate tali: uel, Ego ſum ætatis maioris ætate uiginti annorũ. Frequentiſsime autem huiuſmodi genere orationis utimur, ubi adeſt hoc nomẽ opinio: ut, Sum ditior opinione hominũ: nõ quaſi opinio hominũ diues ſit: cùm ſic accipi debeat, magis quàm opinio hominũ ſentit, uel quàm homines opinantur. Cicero ad Brutũ ſuum ſic exorſus eſt: Cũ è Cicilia decedẽs Rhodũ ueniſſem, ibiq́; de Quinti Hortẽſij morte eſſet allatũ, maiorẽ opinione hominũ cœpi dolorẽ. pro eo quod eſt maiorẽ quàm ille quem in me homines opinãtur. Nec illud ab hoc multũ recedit, quũ dicim⁹, Nihil iſto homine peius: nihil tuo patre abiectius: nihil hoc uino inſuauius: pro eo quod eſt, Nullus homine iſto peior: nemo patre tuo abiectior: nullum uinum hoc inſuauius. Rurſus in laude, Nihil iſto homine melius: nihil patre tuo generoſius, nihil matre tua ſanctius: nihil uxore tua uerecũdius: nihil hoc uino ſuauius. Dictũ eſt de omnibus rebus, non tãtùm de ſingulis. Interdũ etiam ubi nihil plus cõprehẽditur in uniuerſo, quàm in parte: ut, Nihil eſt te literatius: nihil eſt illo prudentius: nihil eſt iſto humanius: nihil plus ſignificatur hoc modo, quàm ſi dicas, Nemo te literatior: nemo illo prudẽtior: nemo iſto humanior: quoniam literatura, prudentia, humanitáſque nõ niſi in homines cadit. Quid ergo in neutro genere potius, quàm maſculino, & fœminino prolatũ eſt? nẽpe, quia neſcio quid plenius, & ſuauius in neutro genere eſt,

De clar. ora. in princ.

ideóq; tali ſermone delectati autores ſunt, ut ipſorum crebra exempla documento eſſe poſſunt, quæ inquirētibus notiora erant, quàm ut à me huc afferri debeant.

De compoſitis à Somnus. CAP. XX.

A Somnus compoſita quædam ſunt ſecundæ ſemper declinationis, quædam tertiæ. Secundæ, Cicero in Verrem: Hic etiā quum ſemiſomnus ſtuperet. Et Cælius in Antonium: Ipſum nanq; offendunt ſemiſomno ſopore profligatum. Et Salluſtius in Iugurth. Signo dato caſtra hoſtium inuadunt ſemiſomnos partim, alios arma ſumentes fugant. Inſomnem & Exſomnem draconem ſæpe legimus, & ferè hanc differentiam ſeruatam inuenimus. Hæc admonui, ut in his nominibus, quæ ancipitem in compoſitione declinationem ſortita ſunt: tamen ſciamus uſum frequentiorē imitandum. Seneca autem de breuitate uitæ ait: Quàm multi heſterna crapula ſemiſomnes, & graues.

Act. 7.

De nominibus in Oſus. CAP. XXI.

NOmina quæ exeunt in Oſus, partim à nomine deſcendūt, partim à uerbo, partim ab utroque. Et ea quidē quæ deſcendunt à nomine, habitionem, ſiue uehementiā, copiámue ſignificant & affectionē: ut Animoſus, Ingenioſus, Lacertoſus, Neruoſus, Saxoſus, Aquoſus: Hæc copiam ſiue uehementiam, habitionémq; ſignificāt, quod habēt in ſe uehemētiā, ac copiā aquæ, ſaxorū, neruorum, lacertorū, ingenij, animi. Vinoſus, Mulieroſus, Libidinoſus, Seditioſus, Factioſus, qui affectus eſt ad hæc, & amat uinū, mulieres, libidinē, ſeditiones factiones. Rurſus ea, quæ à uerbo ſunt, partim actionē ſignificāt, partim paſſionē, partim utrūq; : Studioſus, Faſtidioſus, Stomachoſus, Iniurioſus, Contumelioſus, Curioſus, ſemper actiuè ab autoribus accipi ſolent: Otioſum eſt in re aperta inculcare exēpla, quæ uulgò ſunt

plurima

plurima. Hæc enim accipiuntur pro his, qui operã dant ſtudio, qui faſtidiunt, qui ſtomachantur; qui iniuriam cõtumeliámq; faciũt, qui nimis curant: niſi uelimus hæc à nominib. uenire, non à uerbis: ut, Frauduloſus, qui fraudẽ facit: quod à fraudula diminutiuo uidetur uenire potius, quàm à fraude: quemadmodum Meticuloſus, qui timidus eſt, à meticulo magis, quã à metu: & Sõniculoſus magis à ſomniculo, quã à ſomno: & Siticuloſus magis à ſiticula, quã à ſiti uenit. Tenebricoſus quoq; reperitur, & tenebroſus: licet quædam ab uſu, reguláq; recedãt, ut Mõtuoſus potius quã mõtoſus, Saltuoſus quàm ſaltoſus, Tortuoſus quàm tortoſus. Veruntamẽ quæ ſunt quartæ declinationis aſſumunt u, ut Vultuoſus, Actuoſus, Fructuoſus. Ideóq; illud in Pſalmo: Oues eorum 143.
fœtoſæ legendũ eſt fœtuoſæ, à fœtus: ſicut è diuerſo pleriq; ſcribunt Monſtruoſum pro mõſtroſo. Luca. Mõſtroſiq; ho- Lib. 1.
minum partus. Nec modò in oſus faciũt nomina quartæ declinationis, uerùm etiam in arius: ut Saltuarius, Actuarius, Fructuarius: quum nomina ſecũdæ declinationis careant u: ut Aſinarius, Caprarius. Odioſus, & Inuidioſus, paſſiuè, ille enim ſignificatur qui odio habetur, & cui inuidetur: non is qui odit: & qui inuidet. Hæc paſſionem ſignificant, utique quum à uerbo ueniũt, ſecus quũ à nomine. Nã Odiũ moleſtiam quoq; antiquitus ſignificabat. Terent. Nunquam tuo odio me uinces. Et iterum: ſi porrò eſſe odioſi pergitis. id eſt, moleſti. Cic. ad Att. Sed quum horas treis ferè dixiſſet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando perorare. Et in Catone Maiore: In infirmo corpore odioſa eſt omnis offenſio. Et de Oratore: Verùm ſi placet (quoniam hæc ſatis ſpero uobis quidem certè maioribus moleſta, & putida uideri) ad reliqua aliquanto odioſiora pergamus. Odioſiora dixit, quaſi moleſtiora. Inuidia autem præter illam ſigni-

In Phormione vtrũque: primũ act. 5. ſce. 5. alterũ act. 5. ſcen. 8.
Epiſt. 2. li. 4.
Lib. 3.

ficationē notam, eſt uel dicto, uel facto in alterū maleuolentiæ cōciliatio: ut ſi quis referat, oſtēdátue calamitates ſuas, ut autori calamitatū odium cæterorū cōcitet. Et hoc uocatur Inuidiā facere: uel Vocare, uel adducere in inuidiā. inde Inuidioſa res, quæ atrocitatē facti augēs, inuiſum illud, uel illius autorem facit. Et Inuidia quaſi atrocitas, uel detractio: in quam ſignificationem accipio illum uerſum:

In Cato. diſtichis. Inuidiam nimio cultu uitare memento.

Nam latentem inuidiam, quia non deprehendo, uitare nequeo: ſed eā, quæ extrinſecus ſignificatur uel uoce, uel geſtu, cum populus indigne ferre ſe indicat in aliquo nimium, & inſolentem corporis cultum. Ideóque ſubiungitur,

Quæ ſi non lædit, tamen hanc ſufferre moleſtum eſt.

Hanc ſcilicet uel uoce, uel geſtu, uel utroque modo detractionem. Quale illud quoque Terentianū: Ita ut facillime Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Et illud Salluſtij, licet è Demoſthene ſit ſumptum: Inuidiam gloria ſuperaſti. Formidoloſus, Laborioſus, Operoſus, pariter actiue, paſſiuéque accipiūtur. Terent. Egon' formidoloſus? id eſt, ego ne qui timeam? Salluſtius: Regibus boni, quàm mali ſuſpectiores ſunt, ſempérque his aliena uirtus formidoloſa eſt, id eſt, quæ formidatur. Cicero: Videtis ut ſenectus non modò langidua non ſit, uerùm etiam operoſa. id eſt, Quæ agit, & rebus agendis operam dat. Idem pro Cælio: Vos laborioſos exiſtimet, quibus otioſis ne in communi quidem otio liceat eſſe. Ouidius, — Moles operoſa laboret. i. quæ ab aliquo operata eſt, nō quæ aliquid facit: uel, uehementis operis, & multarū operarum. Ita res laborioſa, uel quòd in ea laborem capiamus neceſſe eſt: uel, quòd plena laboris eſt. Voluptuoſus quoque, & Religioſus, licet à uerbis non ueniant, tamen iſtis ſimilia ſunt, ut affect

Marginal notes: In Andr. act. 1. ſcen. 1. — In Iugurth. — In Eunuch. act. 4. ſce. 6. — In Catil. — In Cat. Maio. — Lib. 1. Meta.

affectionem ſignificēt, & habitionem, ſiue plenitudinem, ſimúlque actiuè accipiantur, & paßiuè. Voluptuoſus homo, *qui perquàm amat uoluptatem.* Res uoluptuoſa, *quæ in ſe habet uoluptatem: uel, quæ plena eſt uoluptatis, & qua homo delectatur. Ille recipit, hæc recipitur.* Religioſus homo, *qui amat religionem.* Sepulcra, *& monumenta religioſa ſunt, id eſt, habent in ſe religionem. Ille adorat, hæc adorantur. Prætereà* Glorioſus, Famoſus, Imperioſus, *nonnihil & ipſa à cæteris differunt. Nā licet legamus* Glorioſam uictoriam, *id eſt plenā gloriæ: & apud* Iuuenalem *ſatyr.* VIII.

Famoſos equitum cum dictatore magiſtros:

& Imperioſos populos: *hoc eſt, latum imperiū poßidentes: tamen dicimus ita* Glorioſum hominem *affectatorē gloriæ, ut* Vinoſum *cupidum uini, &* Mulieroſum *nimis appetentem mulieres: qualis* Miles glorioſus *apud* Plautum *&* Terentium: *&* Famoſum *pro infami, & turpi: ut* Famoſa mulier, *quæ noſcitur impudica eſſe.* Et Imperioſus, *oſtentator imperij in exercenda ſæuitia: qualis* Torquatus *apud* Liuiū, *qui filium ſecuri ob imperium contēptum occîdit: unde imperioſus appellatus eſt.* Verùm Imperioſus, *&* Glorioſus, *quādo honeſtæ ſignificātiæ ſunt, pro gloriā, imperiumq́; habēte, habitionē, plenitudinémq́; ſignificāt: quādo inhoneſtæ affectionē, ut dixi.* Similiter Quæſtuoſus, *&* Sūptuoſus *ab affectione magis, quàm ab habitione, ſiue plenitudine uiuunt.* Quæſtuoſus, *eſt homo auidior quæſtus, & lucri, undiq; lucella quæritās.* Sumptuoſus, *qui auidior eſt ſumptus, quàm quæſtus, & immoderatū ſumptū facit: id eſt, immoderatas impēſas.* Quæ *duo magis poßunt accipi actiuè quàm paßiuè; magíſq; ad homines pertinēt: ut,* Homo quæſtuoſus, *homo ſūptuoſus.* Luctuoſus *uerò magis ad rē: ut, res luctuoſa, hoc eſt, plena luctu.* Neſcio *an liceat de homine miſero &*

afflicto

Famoſos qui tum, &c. Beroaldus, quē alij multi impēſe docti ſecuti ſunt, inter quos & Bud. in annota. in Pand. fumoſos legit: vt apud Cice. in Piſo. fumoſas imagines, pro antiquiſsimi generis ſtemmate.

Lib. 8 1. deca.

afflicto dicere, homo luctuoſus, ſicut fortuna huius luctuoſa. Ab induſtria autem non habemus Induſtrioſus, ſed Induſtrius. Nec à uirtute Virtuoſus more Græcorum, qui ἀπὸ τῆς ἀρετῆς non deriuant ἀρετὸς, licet habeant ἀρετὸς, ſed pro illo dicunt tum ἀγαθὸς, id eſt, bonus, tum σπουδαῖος, id eſt, ſtudioſus, Ariſtotele quoque, & alijs quibuſdam teſtãtibus. Quod Cic. ad Herennium imitatus eſt, dicens: Ideoque bonis uiris, id eſt, ſtudioſis amicus erat. Moroſus à more uenit, non à mora. Primam enim habet longam, ut mos moris, ſignificátque eum, qui nimis exactè, nimíſque ad unguẽ fieri omnia poſtulat, ut aliquando ob id indignetur, ac iraſcatur.

Cap. 45. Vt Sueto. de Cæſare: Circa corporis curã moroſior, ut non ſolùm tonderetur diligenter, ſed etiã uelleretur. Idẽ de Ti-

Cap. 70. berio: Sed affectatione, & moroſitate obſcurabat ſtylum. Cicero de Senect. At ſunt moroſi, & anxij, & iracundi, & difficiles ſenes. Et idẽ ſecundo de Oratore: Me quidem hercle illa ualde mouent ſtomachoſa, & quaſi ſubmoroſa ridicula: nõ cùm à moroſo dicũtur: tum enim nõ ſal, ſed natura ridetur. Suetonius accipit pro cupido nimis exactæ diligentiæ. Cic. uerò adiungit impatientiam, & iracũdiã. In ſignificato tamen illo ſuperiore poſuit in Oratore: Vſqueadeo moroſi ſumus, ut nobis non ſatisfaciat ipſe Demoſthenes.

De Oratore ad Brutum.

Denique ſic dicitur Moroſus à nimia diligẽtia, & ſeueritate, ut Curioſus à nimia cura, quoties plus diligentiæ, quàm oporteat, impendimus rebus uel noſtris, uel alienis: Noſtris, quũ minutiſsima quæq; diſquirimus, & nullius frugis. Alienis, quũ de rebus cæterorũ occultiorib. non ſatis cũ pudore perſcrutamur aut interrogamus. Sed nõ tam à cura Curioſus uidetur deſcẽdere, quàm à Curia, cuius cõpoſitũ eſt magis in uſu Incuria: id eſt, neglig ẽtia, tametſi Curia à cura dicatur. Atque ut Curioſus à peruerſa cura uocatur, ita Cere-

brosus

broſus à cerebro peruerſo. Vnde Horatius:

Donec cerebroſus proſilit unus. id eſt, inſanus, & cerebri peruerſi. Pannoſus & ipſum aliquid differentiæ habet: is enim dicitur pãnoſus, qui craſſo pãno, ac uili opertus eſt. Nec hoc niſi de paupere dicitur: quæ exẽpla ſunt plurima. Libro I. Sermo. Saty. 5.

De verbis Inchoatiuis, falsò ſic dictis. CAP. XXII.

GRammatici autores uno ore uniuerſi, qui de hac re ſcriptum aliquid reliquerũt, aiunt illa uerba in ſco, ut Caleſco, Frigeſco, ſignificare inchoationẽ, ideóque Inchoatiua illa in ſo, ut Viſo, deſiderium, ideóque Deſideratiua: illa in rio, ut Eſurio, meditationẽ, ideoq; Meditatiua appellari ſolent: in quibus omnibus ab omnibus diſſentio. Sed Priſciano eruditorum nuperrimo potiſſimum reſpondebo, qui (ut ordinem ſequar) inquit in illo Vergil. uerſu, Aegreſcitque medendo: ſignificari inchoationem. Qualem medicum uoluit eſſe Priſcianus, quo curante quis incipiat ægrotare? Quanquam quo modo curari quis ante poſſit, quàm ægrotus ſit? Neceſſe eſt ergo, ut ante ægrotare cœperit: & quum dicitur ægreſcere ut intelligatur inter medendum ægriorem fieri. Et hoc de Turno Vergil. intelligit: cuius augebatur ægritudo ad Latini ſalubria conſilia. Sicut de Didone prius dixerat: Priſc. lib. 8. Aen. 12.

Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo. Aen. 1.

Quid igitur attinet exẽpla repetere, quum nunquã in ſenſu inchoationis reperiantur? An illud apud Quint. hoc ſignificat? Tenuit conſuetudo, quæ quotidie magis inualeſcit. Aut illud Cic. Quantò plura ille miſcebat, tantò hic magis in dies conualeſcebat. Et illud Eccleſiaſticum: Qui ſordet, ſordeſcat adhuc. Quomodo põt quid quotidianè incipere ualidũ fieri, & quidẽ magis, quod dicitur reſpectu pracedẽtis? at inchoationem nihil præcedit. Aut quo modo quod ſordet, Quintil. lib 2. ab initio. Pro Milone.

poteſt

poteſt incipere ſordere? & ſordeſcere adhuc, id eſt magis? quid magis? certe quàm antea inceperat. Sed quid ibi diſputamus, quàm dicatur. qui iam ſordet, ſordeſcat adhuc, quaſi ſordidior fiat, non autem ſordere incipiat, quia iam ſordet. Ideóque Græcè & hoc & cætera huiuſmodi uerba per uerba paßiua explicātur: & illud Græcè ſordeſcat, nihil aliud eſt, quàm ſordidetur. Plaut. in Captiui duo: Ego qui tuo mœrore maceror, maceſco, conſeneſco, & tabeſco miſer. Pro eodem penè accipit Maceror, & Maceſco: niſi quòd maceror ad animum magis pertinet, quaſi affligor: maceſco magis ad corpus. Videtur autem ratio dici uelle potius macreſco, ut nigreſco, pigreſco, ægreſco: ſed etiam dici poteſt maceſco, ut aceſco. Crebreſco tamen potius dixerim, quàm crebeſco. Verùm ad rem. E diuerſo Vergilius:

Geor. I. *Maria incipiunt agitata tumeſcere.* Et iterum:

Aen. 7. *Fluctus ubi primo cœpit cum albeſcere uēto.* Et iterum:

Georg. 3. *Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus.*

Vbi quid opus erat dicere, quòd incipiant res tumeſcere, albeſcere, crudeſcere? quū ſatis, imò magis propriū fuiſſet dicere, quòd tumeſcebāt, albeſcebāt, crudeſcebant: id eſt, quòd incipiebant, ſiue inchoabant tumere, albere, ſiue crudere. Quid ergo ſinificāt uerba inchoatiua? Nempe (ut breuiter finiā) quod uerba cōpoſita à fio, calefio, frigefio, ſordefio, inualefio, ægrefio, & ardefio: quæ ideo in uſu nō ſunt, quia ſuperuacuum eſſet, duas nos uoces habere idē ſignificantes, nec niſi ubi alterum deficit, alterius præſidio utimur. Caleſcens, pro calefiens utimur: & Pateſcēs, pro patefiēs: quanquā utrunque reperiatur, pateſco, & patefio: quoniam ne in ſimplici quidē ſuo reperitur Fiens, nec quod ab hoc formaretur Fiendus. Dicemus itaque Caleſcens, & Calefaciēdus. Nec deſunt qui Fiēs utātur, ſed in eo, de quod loquor ſignificato:

cato:ut in Pſalmo XXI. Et factũ eſt cor meum tanquã cera liqueſiens in medio uẽtris mei. Quũ in alia translatione dicatur liqueſcẽs. Ex quo liquet eiuſdẽ utrunq; eſſe ſignificationis. Idiomate quoq; Italico, atq; Hiſpano (quod ex Italico oriundum eſt) adſtipulãte, apud quod penè Latina uoce hæc uerba pronũtiantur, & certè in hũc, quẽ ego dico, ſenſum: quale eſt hoc Ogni di magriſco: hoc eſt omni die macreſco: per quod, incrementũ aßiduũ, atque cõtinuũ declaratur, non inchoatio. Quòd ſi quid inter huiuſmodi uerba in ſco, & in fio, intererit, hoc eſſe arbitror, quòd hæc in ſco paßionem in ſe habent, illa uerò extrinſecus allatam. Vt in Aegypto Cæſar quum hoſtes fugeret, elata læua natabat, ne libelli, quos tenebat, madefierẽt: melius quã madeſcerẽt. Suet. in Cæſ. cap. 64.
Et quũ fores aperiuntur, melius patefiũt dicitur quàm pateſcũt. At quũ quis in balneo ſudore irrigatur, & fores ſua ſponte aperiũtur, magis ille madeſcit, quàm madefit: & hæ magis pateſcunt, quã patefiunt. Inchoatiuorũ autẽ dicũtur præterita eadẽ eſſe, quæ primitiuorũ: tamen paucißimis curæ eſt dignoſcere, quando à primitiuis ſunt, quandóue ab inchoatiuis, quorũ multũ differt ſignificatio, licet crebrior ſit illa inchoatiuorum: ut, Pinguit, Macruit, Frixit, Caluit, idem eſt quod pinguis factus eſt, nõ autẽ pinguis fuit: macer factus eſt, & frigidus, & calidus factus, non autem macer, frigidus & calidus fuit. Nã pinguet idem eſt quod pinguis eſt, Macret, Friget, Calet, idẽ quod macer eſt, frigidus eſt, calidus eſt: quorum præterita ſunt pinguit, macruit, frixit, caluit: uix unquam in hoc ſignificato, pinguis, macer, frigidus, calidus fuit: ſed in illo, pinguis, macer, frigidus, calidus factus eſt, ut etiã in hoc apertius patebit exemplo: Tã citò macruiſti? tã ſerò pinguiſti? nõ id ſignifico, quod tã citò macer, aut tam ſerò pinguis fuiſti, quaſi nunc talis non ſis, ſed

quòd

quòd pinguis: aut macer factus es, atque etiam talis es, ſiue tunc eras. ſi de alio tempore loquimur. Quæ præterita quia à primitiuis non ueniunt (ut ſignificatio indicat) neceſſe eſt ueniant à deriuatiuis in ſco. Vnde probatur etiam inchoatiua non ſignificare inchoationem. Quare ſeruius uiderit, qui his uerbis præteritum nõ tribuit, quorum frequẽtius eſt quàm ſuorum primitiuorum. Nam quòd ait, quia inchoatiua ſunt, ideò carere præteritis cassa ratio eſt, quum hoc uerbum Inchoo etiam præteritum habeat. Verùm hæc uerba nec inchoatiua ſunt, & præteritum habent. Illud tranſeo, quòd multa ſunt, quæ pro ſuis primitiuis accipiuntur: conticeſco, adhæreſco, deliteſco, concupiſco, labaſco, obdormiſco, contremiſco, expaueſco, & his ſimilia.

Seruius in Donatũ.

De verbis Deſideratiuis malè ſic vocatis. CAP. XXIII.

Priſc. libro 8

NAm quæ idem autor deſideratiua appellauit, ipſius quoq; exemplo oſtenduntur nequaquã eſſe deſideratiuæ ſignificantiæ. Hoc enim exemplum ille affert. Verg. in VIII. Nam memini Heſione uiſentem regna ſororis.

Laomedontiadem Priamũ. Viſentem dixit, pro cupientẽ uidere, quod Græci dicunt ὀψείοντα. Idem & in eodẽ exemplo Seruius dixerat. Simile eſt, ait Priſcianus, Facio faceſſo, Capio capeſſo, Lacero laceſſo, Arceo arceſſo, Accio acceſſo: quæ poſſumus non incongruè deſideratiua nominare. Sed quæro à Priſciano, cur magis Priamus cupiebat uidere ſororem, dum iter faciebat, quàm quũ erat in Troia? aut cur magis Priamus, quàm cæteri? aut cur ſolus? Poſtremò quis nouit uoluntatẽ eius? quid agat, uideo: quid uelit nõ uideo. Quid ergo ſignificat Viſere? nimirũ id quod agit Priamus, ire ad uidẽdũ ſororẽ: quod frequẽtatiuũ ipſius declarat, Viſito. Itaq; actũ corporis hæc ſignificãt uerba nõ affectũ

mentis

mentis. Viſo, uado ad uidēdū, nō autem cupio uidere. Cice-
ro ad Atticum: Cupio equidem, & iampridem cupio Ale- Epiſt.5.lib.2.
xandriam reliquámq; Aegyptum uiſere, id eſt (ut ego ſen-
tio) ire ad uidendum, Aliter dicendum erat, Viſo equidem,
& iampridem uiſo. Quo certè modo ne Priſcianus quidem
ipſe loqui auderet. Vſurpamus tamē hæc uerba (quēadmo-
dum de ſuperioribus teſtatus ſum) pro eorum primitiuis: ut
Miſsi ſunt legati uiſendi cauſa, id eſt, uidendi. Quod certè
ita exponi non poteſt, cauſa uidere cupiendi. Tolerabilior-
que noſtra ſententia, expoſitio feret, cauſa ut eant ad uiden
dum. Similiter faceſſo, eo ad faciendum, uel facio. Verg.

Haud mora, continuò matris præcepta faceſsit. Georg.4.

Frequentius tamen accipitur pro eo ad recedendū, uel re-
cedo. Vt Liuius lib.1. Faceſſe hinc Tarquinios, aut Corin-
thum. Capeſſo, eo ad capiendum, uel capio. Laceſſo, eo ad
lacerandum, uel lacero prouocando. Accerſo, uel arceſſo,
utrunque pro eo ad uocandum, uel uoco. Terent. in Andr. Act.1.ſcen.5.
Obſtetricem accerſo. Quidam etiam in quarta coniugatio-
ne utūtur, ut ibi: Mitte in Ioppen, & accerſi Simonē quen- Act.10.
dam, qui cognominatur Petrus.

De verbis Meditatiuis, non ritè ſic vocatis.
CAP. XXIIII.

Commodius autē Deſideratiua, atque Optatiua uoca-
rentur, ea quæ nominantur Meditatiua in rio, partu-
rio, eſurio. Cicero: Vtinam aliquādo dolor populi Romani Philip.2. cir-
pariat, quod iandiu parturit. Et Liuius: Et quod diu par- ca finem.
turit animus ueſter, aliquādo pariat. Affectum ſignificauit, Lib.1. Dec.3.
non cogitationem, aut actū corporis, qui per hoc uerbū me
ditor indicatur. Vnde meditatio armorū, meditatio decla-
mandi, meditatio gladiatorum, id eſt, exercitatio. Eſurio,
cupio edere. Quintilianus: Pater filios eſurit. Valerius

Declam.12. circa finem. Epigr.78. *Martialis undecimo Epigrammatum:*

In omnibus Vacerra quòd conclauibus
Conſumit horas, & die toto ſedes:
Cœnaturit Vacerra, non cacaturit. Id eſt, cœnare cupit, non cacare. Vel dicamus hæc accipi pro primitiuis. Scaturio magis pro ſuo primitiuo ſcatet ponitur, quòd eſt non ſolùm aquarum, ſed herbarum, cæterarumq; ſua ſpõte ubertim naſcẽtiũ. Quòd ſi uolumus ſua quibuſque apta tribuere uocabula, nec à conſuetis recedere, ea quæ ſunt in ſco, appellemus meditatiua .i, exercitatiua (Qui enim caleſcit, ſiue calefit, quaſi meditatur: id eſt, ut caleat exercetur.

In Adelph. Act.2. ſcen.1. Terent. Nũc uide utrũ uis argẽtũ accipere, an cauſam meditari tuam) ea in ſo, inchoatiua, hæc in rio, deſideratiua. Atq; hãc opinor fuiſſe uerã, & germanã uerborũ ſignificationẽ, quam antiquitus impoſitam poſteritas deprauauit.

Vbi Infinitiuo, vbi Gerundio potius vtendum ſit.

CAP. XXV.

QVædam orationes infinitiuum magis poſtulãt, quædam gerundium, quædã utrunque. Adiectiua magis infinitiuum, ſiue actiuũ, ſiue paſſiuũ. Subſtantiua gerundium genitiui duntaxat caſus. Nam de accuſatiuo mox dicam. Tu es dignus habere opes, Tu es dignus honorari, Tu es lætus me bene ualere, Tu es lætus me honorari. Rurſus Tẽpus eſt gaudendi. Locus eſt expoſtulandi. Cõmoditas eſt alloquendi. Participia autem, & multa adiectiua à uerbis deriuata utranq; formã ſibi uendicant: ſed participia iũcta infinitiuis, dicuntur ſeruare uim participiorũ, iuncta gerũdio uim nominũ. Timens nauigare, & nauigandi: Cupiens diſcere, & diſcendi: Doctus, peritus, promptus, conſuetus cantare, & cantandi. Timidus, cupidus, auidus, nauigare, & nauigandi. Nam illud admonitione non indiget, Optima

res

res eſt agricolare, rectè dici: Optima res eſt agricolandi, dici non rectè: quia illud reſoluitur, Agricolare eſt optima res: hoc reſolui ſic non poteſt, agricolandi eſt res optima: niſi fortè durè, & aſperè ſic: Ipſa enim res agricolandi eſt optima. Quare illum non probauerim, qui dixit: Non eſt mihi opus reſpondendi: quum eſſet dicendum Reſpondere: ut ſit ſuppoſitum, Me reſpondere: Opus uerò appoſitum. Item, Habeo à patre mandatū conueniendi te Latine dicitur. Mandatum eſt mihi à patre conueniendi te, Latinè non dicitur: quia Mandatū hîc uerbū eſt, unde non poteſt regi huiuſmodi gerundium: illic nomen ſubſtantiuum, unde regitur gerundij genitiuus: niſi in utraque oratione expoſitione utaris. In prima quidem, ut ſic intelligas, Habeo à patre mandatum conuenire te: ſcilicet hoc ipſum Conuenire te. In ſecunda uerò ut Mandatum ſit nomen, non uerbum, aut participium: quaſi Mandatum adeſt mihi à patre. Ad quam tergiuerſationem confugere non poterit quiſpiam in talibus exemplis: Habeo in tabulis publicis à patre mandatum conueniendi te. Hîc non poteris dicere, Conuenire te. Item, Eſt mihi iniunctum, ac mandatū conuenire te. ubi dicere non poteris, Conueniendi te. Cicero tamen ad uxorem nouo quodam modo locutus eſt: Quam in animo haberem nauigandi. pro eo, quod eſt nauigare. Vt lib. I. de Diuinatione: Haberétque in animo nauem conſcendere, Itaque ſubintelligitur propoſitum, ſiue uolūtas. Sicut in illo fit apud eundem: Quum illius diei mihi uenit in mentem. Et alibi: Non minus ei uenit in mentem poteſtatis, quàm æquitatis tuæ. Vbi quidam uolunt accipi genituum pro nominatiuo. Mihi potius placet ſubintelligi conditio, ſtatus, qualitas illius diei, tuæ poteſtatis, tuæ æquitatis, aut aliquid ſimile. Ita hîc propoſitum, ſiue uoluntatē: ut ſit, quū haberē Pro Quintio

in animo propoſitum nauigãdi. Venio *nunc ad accuſatiuum gerundij.* Dicimus *itaq;,* Induxi *te ad nauigandũ:non autẽ,* Nauigare:*niſi more* Græcorum *, qui quum careant gerundio,funguũtur infinitiuo cũ articulo, rarò ſine eo, licet nunc*
Matth.5. *quidam frequentiſsimè utantur:ut,*Non *ueni ſoluere legem, ſed adimplere.* Plerique *eruditorum dixiſſent, non ueni ad ſoluendam legem, ſed ad implendam: quos & ipſe nunc imitor,imitandóſq; omnibus arbitror.*Quam *enim cauſam habes,ut alienã linguam ſecteris, relinquas tuam?* Quanquàm *ne illam quidẽ ſequaris,quum careas articulis quibus* Græci *utũtur.*Et *quod illi habent* καθότι *tu malis dicere,* Quia, *aut* Quoniam, *quàm* Quòd:*ut in eodem,*Putatis *quia ueni ſoluere legẽ,quum eſſet dicendum,* Quòd. Sed *ad rem:*Vocaui *te ad currendum,non currere:*Sto *ad prædandum,non prædari:*Sedeo *ad audiendum, non audire:*Vado *ad uenandum,nõ uenari.*Rurſus, Iuſsi *te arare,non ad arandum:*Cogito *inſidiari,non ad inſidiandum:*Timeo *ædificare,non ad ædificandũ.* Quædã *uerba, & adiectiua cum utroque conueniunt:*Hortor *te ſtudere,& ad ſtudendũ:*Flagitor *reſpondere,& ad reſpõdendum:*Paratus *ſum ſcribere,& ad ſcribendum:*Ego *aptus ſum pugnare, & ad pugnãdum:*Ille *eſt idoneus militare,& ad militandum : quæ omnia rara ſunt.* Pleraque *potius huiuſmodi accuſatiuũ poſtulant, ut* Bonus *utilis,cõmodus,malus,inutilis,incommodus ad militandum.*

De differentia infinitiuorum Eſſe & Fore,
& compoſitorum. CAP. XXVI.

F*Ore uocem quidẽ habet infinitiui ut* Eſſe, *ſignificationem uerò participij,quod eſt* Futurum,*unà cũ infinitiuo* Eſſe.Idem *eſt enim* Fore,*quod* Futurum *eſſe,non tantum eſſe : licet* Forem *fores foret,idem ſit,qud* Eſſem *eſſes eſſet.* Quare *cum nomine iungi debet* Fore *, non cum participio,*

ne

ne duo participia ſimul cōfundamus. Spero te amatorem, uel amicum fore: non autē Amaturū fore, ſed tãtùm Amaturum: ne uidearis hoc dicere, te futurum amaturum, quod ratio non patitur, quum futurun ſuperuacuum ſit. Idem de participio paßiui futuri, Timeo te uerberandum fore: ſatis erat Verberandum, uel adiuncto infinitiuo, Verberandum eſſe. Participia autem præſentis temporis, & præteriti uidentur minus communionis habere cum Fore, quod ad futurum ſpectat, quàm participia futuri tēporis: tamē plus habent communionis. Ibi enim ideo nō cōuenit, quia ſuperuacua ſignificatio eſt, quod hîc non fit: eò quòd ſæpe cum iſtis coniūctum illud fore reperimus, ſed ita trāſeunt in nomen, alioqui non congruant diuerſorum temporum eodē in loco participia: ut, Spero te ſapientē fore: Credo me amantē tui fore, non te. Seruant enim naturam nominis, non participij. Opinor te acceptū illis fore, nō ab illis. Cic. Sperare uideor Scipionis amicitiam & Lælij, notam poſteritati fore. non dixit, à poſteritate. Quòd ſiquando reperiatur retinere naturā uerbi, quid mirū? quum etiam nomén ne ſit, an participium dubitari poßit, & putari potius nomē: ut, Ego ſum dilectus ab omnibus: &, Ego ero dilectus ab omnibus. Non enim hoc eſt participium præſentis temporis, aut futuri, nec tempus perfectum indicatiui, nec futurū ſubiunctiui, tamen cum præſenti iungitur, & futuro, propter quod debet potius nomē uideri: ſicut & participiū futuri paßiuū in nomen cōuertitur, tuncq; recipit fore: ut, Spero hunc puerum admirādum uirum fore: id eſt, admirabilem. Compoſita autem à Fore nullam cōtrouerſiam habent, quia ferè nuda ponuntur ſine nomine, & participio. Affore, ut Vergil. Aeneid. 9.

Affore cernetis. Statius tamen libro primo Thebaidos uidetur accipere pro ſignificatione præſentis:

De Amic. (margin note beside "Opinor te acceptū illis fore…")

-Senſit manifeſto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo,
Portendi generos uultu fallente ferarum Ediderat.

Defore: ut Marcus Tullius contra Rullum: *Verùm arbitrantur non defore qui illam reſtituerent.* Abſore, quod minus in uſu eſt: unde dicuntur abſuturi. Conſore, & Proſore apud Comicos: Proſore, ut Horatius:

Epiſt.8.lib.1. *Quæ nocuere, ſequar: fugiam, quæ proſore credam.*

Id eſt, profutura eſſe.

De gerundiuis. CAP. XXVII.

GErũdia licet à participijs differant, tamẽ propriè inter participia numerari poſſunt, (ſicut ſupina inter uerba) meritoq; Participalia uocata ſunt. Nã & caſus, & genera in utroq; numero habent, ex quo uerba non ſunt, ſed participia, ſiue participalia. Regunt præterea caſum more uerborum, participiorúmq;: ex quo nomina nõ ſunt. Poſt ſe inquã regunt, non ante ſe. Nam eiuſmodi locutio, qualis

Pſal.125. eſt: In conuertendo dominus captiuitatẽ Sion, facti ſumus ſicut conſolati: inaudita eſt, Græca figura decipiẽte (ut in alijs multis) interpretẽ. Græci enim hoc loco infinitiuum habẽt, quod uult ante ſe accuſatiuum. Quod multis modis trãsferri poterat, uel ſic: Dum conuerteret dominus captiuitatem Sion. Vel ſic: Conuertente domino captiuitatẽ Sion. & alijs (ut dixi) multis modis. Quidam imperiti aiunt, caſum pro caſu poni, quaſi Latinè diceretur, ſi eſſet dominum: quale eſt

Pſal.151. illud, In deficiẽdo ex me ſpiritum meũ. Et alibi: In cõuenien

Pſal.101. do populos in unum, & reges, ut ſeruiãt domino, quum (ut oſtendi) gerundium nõ habeat ante ſe caſum. Sed ad propoſitum, Differũt Gerũdia à Participijs, quòd ipſa ſignificant rei adminiſtrationẽ ſine tempore: illa uerò tempus ſine rei adminiſtratione. Vt, Tenet me occupatio iuris dicũdi: gerũ

Valla de gerundiis loquens gerundia à gerundiuis non diſtinguit.

dium

dium eſt,nec tempus ſignifico futurũ, ſed rei adminiſtra-
tionem,hoc eſt,in iure dicundo. Rurſus, tenet me cura do-
tis numerandæ:id eſt,quæ numerãda eſt,participiũ eſt, fu-
turi ſignificatiuum,ſine adminiſtratione rei. Neſcio an di-
cendum ſit gerũdium eſſe participiũ præſentis tẽporis mo-
re Græcorum:cuius rei hoc argumentũ eſt,quòd idẽ eſt, In
legẽdo:& in ipſo legere:quòd Græci melius ἐν τῷ ἀναγι-
νώσκειν: & in libris legendis: idem eſt quod, Quum libri
leguntur:penè eodem modo,quo de futuro in legẽdis libris,
uidelicet qui legendi ſunt. Nolunt autem Grammatici ge-
rundiũ rectum habere caſum, ſed quatuor tantũ obliquos:
fortaſſe & caſu recto non caret apud Lucretiũ, atq; Ver-
gilium: -Voluenda dies en attulit ultrò. Voluenda,non tem- Aeneid.7.
pus futurum intelligit,ſed rei adminiſtrationẽ: dies uideli-
cet quæ uoluitur,nõ quæ uoluẽda eſt,aut quæ uoluetur. Vn-
de indicatur gerũdiũ eſſe participiũ præſentis tẽporis. Iuſiu
rãdum enim poteſt uideri eiuſdem caſus, atq; etiã uocatiui.
Sed de quatuor nunc obliquis diſſeramus, quo in loco bre-
uiſsimè ſtultorũ quorũdã opinionẽ reprehẽdamus:qui aiũt
rectè dici, Cauſa eſſendi rex,eſſendi regis, eſſendi regem:
quum nuſquam eſſendi reperiatur:& ſi reperiretur,nõ re-
geret caſum,ſicut manendi,uiuẽdi,exiſtendi. Et de genitiuo
iam exẽplũ ſubiecimus: Occupatio iuris dicũdi. De datiuo
tale eſt. Da operam reb.agendis. De accuſatiuo,ut, Ad accu
ſandos homines duci præmio,proximum latrocinio eſt. De
ablatiuo, Tu delectaris, criminib.inferẽdis. Cũ accuſatiuo
ferè ſemper iũgimus præpoſitionẽ, præter quædam pauca,
quæ ſunt: Loco, Cõduco, Mando, Curo, Habeo, pro Debeo:
& ſiqua ſunt alia. Vt faciendã ſepulturã locarẽt:id eſt,alte
ri darent faciendã:uel,ipſi locarent ſe ad faciendũ: utrunq;
enim ſignificat:nec participiũ eſt,ſed gerundium illud Fa-

Epiſt. 12. lib. 4. fam. epiſt. Cic. ciendam: quod exemplum ſumptum eſt ex Sulpitio. Cicero de Diuinatione lib. 2. Magis numine Deorũ id factum eſt, quàm caſu, ut arbitraris, & redemptorum, qui columnam illam de Cotta, & Torquato conduxerant faciendã quaſi locarant, & conduxerant ad faciendum. Sueton. autem in uita Cæſaris: Gladiatores, inquit, notos, ſicubi infeſtis ſpectatoribus dimicarent, ui rapiendos, reſeruandóſq; mandabat. Curauit iaciendos lapides, ſæpe legimus: ſed ita ferè, ut alius curet, alius iaciat: ut Cic. VII. Verrin. Recenti negotio ad te literas miſit, mittendáſq; curauit. Interdũ idem qui curat, & qui agit: ut Plinius poſterior, Petis ut libellos meos, quos ſtudioſiſsimè cõparaſti, recognoſcendos emendandóſq; curem. Et iterũ, Continendos cauea, nidóue curabis. Quintil. in Mathematico, Poſitus in ea conditione triſtiſsimæ ſortis, ut nec morte dignus ſim, niſi me parricidam putetis: nec præmio, niſi innocentem: adeóq; ludibrijs miſeræ ſum diuerſitatis implicitus, ut impetrandum à uobis habeam odij mei fauorem. Plin. idem ad Saturnium: Præſertim quum enitendum haberemus, ut quod parẽtibus datur, & orbis probaretur. Sueto. in uita Cæſ. Vt conſolandos eos magis imperator, quàm puniendos habuerit. Hunc modum loquendi apud Ciceronem reperiſſe non memini me. In his exemplis, ubique gerundium eſt. Illa autem participia in nomen tranſeuntia, Putaui ad te ſcribendum, Exiſtimaui hanc rem tractandã, Cenſui tibi illud ſignificandum: id eſt, dignũ ſcribi, tractari, ſignificari: quæ omnino idem ualent, quod ſcripſi, tractaui, ſignificaui: ſed non ſine deliberatione tamen, nec inconſultò. Dicebant autem antiquiores, Rogatũ te uelim. Oratos uos uelim: pro eo, quod eſt, Rogo, uel Oro, ſicut poſteriores (quorum eſt Quint.) dicebant, Venio petiturus, Venio oraturus: pro eo, quod eſt, Venio petitum, &

Cap. 26. Epi. 26. lib. 4. Epi. 26. lib. 9 Declam. 4. Epiſt. lib. 1. Cap. 68.

Venio

Venio oratum. Sed hoc ad ſupini magis rationem pertinet. Illud autem, quod Seruius ait gerundium eſſe participium eſt potius, aut nomen quũ inquit: Similiter etiam accuſatiuo caſu utimur, quum uolumus abſolutam facere eloquutionẽ, & per gerundij modum aliquid dicere: ut, Petẽdũ *mihi eſt equum, codicem, uinũ.* Hinc Verg. --*Pacẽ* Troiano *ab rege petendum.* Nam *ſi dixeris,* Petendus *eſt codex, iam non per gerundij modum, ſed participialiter loqueris.* Hoc non *aliter participium eſt, ſeu nomen, quàm illud,* Petendũ *eſt mihi iumentum: præſertim quòd gerundia nõ regunt paſſiuè, ſed actiuè, & nominatiuis carere creduntur, & accuſatiuis præpoſitionem anteponi uolunt, ſicut antè oſtẽdi.* Vt *accuſatiuus, ita & ablatiuus amat ſecum præpoſitionem:* Vt, *in defendendo maior labor eſt, quàm in accuſando.* In*dagemus (ſi poſſumus) cum quot præpoſitionibus accuſatiuus gerundij iungitur, cum quot item ablatiuus.* Accuſa*tiuus iungitur frequenter cum* Ad, *rarò tamẽ cum* In. Item *frequenter cum* Ob, Propter, & Inter, *rarò cum* Antè: *ut,* Vado *ad capiendum hoſtem.* Ego *ueni ob te, uel propter te redimendum.* Inter *nauigandum, pro in nauigando ſæpe legimus.* Verg. -Et *inter agendum*

[Margin: Ser. in illud 10. Aen. Cui Iuno illacrymans, quid ſi quæ, &c.]
[Margin: Aeneid. 11.]
[Margin: Ecloga 9.]

Occurſare capro, cornu ferit ille, caueto. Idem:

-Nanque ante domandum Ingentes tollent animos. [Margin: Georg. 3.]

Totidem *ferè præpoſitiones ablatiuo gerundij ſeruiunt.* In *frequenter, cæteræ rarius: de, ex, uel è, à uel ab, & cum* IN, *ut in nauigando.* DE, *ut de edendo, de migrando, de agendo.* Quintil. *Sed quia latius fuſus eſt hic locus, miſtúſq; cum elocutione, tractabitur cum præcipere de aptè dicẽdo cœperimus.* Etiam *cum motu: ut* Cic. *ad* Atticũ *lib.* XI. Tu *quid cogites de tranſeũdo in* Epirum, *ſcire ſanè uelim.* EX, *uel* E; *ut,* Ex *defendẽdo, quã ex accuſando uberior gloria com-*

[Margin: Lib. 6. in fine cap. 6.]
[Margin: Epiſt. 11.]

In Lælio. *paratur*. A, *uel* A B. Cice. Ex *quo exardeſcit ſiue amor, ſiue amicitia: utrũque enim dictũ eſt ab amãdo.* Alibi *quoq;:*
De Ora. li. 2. *In quo etiam iſti nos Iuriſconſulti impediũt, à diſcendóque*
Epiſt. 7. lib. 3. *deterrẽt.* Et *alibi.* N*õ diſtinguit à nõ dolendo uoluptatem.*
Lib. 1. cap. 5. Plin. *Poſterior: Sermonibus dies tranſigebat, quam à ſcribendo uacaret.* C V M, *ut* Quintil. *Sed ratio rectè ſcribendi iuncta cum eloquendo eſt.* V*ariantur porrò gerũdia per omnes quos enumerauimus, caſus, numeróſque & genera. Nam (ut ego ſentio) hæc omnia habẽt in genitiuo: ut,* De*lectatio fruendi principatus, fruendæ prouinciæ, fruẽdi imperij:* Moleſtia *educandorum filiorum, locandarum filiarũ, colendorũ prædiorũ: regítque hic genitiuus aliquando ca-*
In Cat. Ma. *ſum.* Cicero: Equidẽ *efferor ſtudio patres ueſtros, quos colui, & dilexi, uidẽdi.* Nam *durum fuerat futurũ,* Studio *uidendorum patrum ueſtrorũ.* Et *quoties oportet loqui per relatiuũ, neceſſe eſt loqui per hoc gerundium: ut,* Hic *dies attulit initium dicendi quæ uellem: non autem* Dicendorum *eorum, quæ uellem.* Illud Titi Liuij *lib.* X X I. *quis nõ uitioſum putaret, ubi tamen ſumma honeſtas* Latinitatis *ſubeſt?* Non *enim uereor, ne quis hoc me ueſtri adhortãdi cauſa magnificè loqui exiſtimet, ipſum aliter animo affectum eſſe.* Adhortandi *enim ſingularis numeri eſt,* Veſtri *uerò pluralis.* Itẽ Cic. *lib.* I I. *de diuinatione:* Dolebis *tamẽ* Stoicos *noſtros* Epicureis *irridendi ſui facultatẽ dediſſe.* Plautus *in Captiui duo:* Nominandi *tibi iſtorũ erit magis, quã edundi copia.* In *datiuo,* Vaco *agro colendo, uineæ paſtinandæ, nemori ſuccidendo.* In *plurali una uox eſt trium generum, ut* Vaco *agris, uineis, nemoribus procurandis.* Qui *caſus regimen non habet.* A*bſurdũ ſit nanque dicere,* Do *operam colendo agrum, uel legendo librum.* Soluendo *non ſum, nunquàm patitur ſecum ſubſtantiuum.* Ideo *dubitari*

tari poteſt an datiuus ſit, an ablatiuus. Significat autem ſatisfacere pro eo, quo obligatus ſum, ſiue pecunia, ſiue remuneratione. Vt Quint. Placeamus licet nobis fortuna noſtra, pater, pauperi ſoluendo non ſumus. Vult autem ſemper poſt ſe datiuum, licet non ſemper apponatur. Interdū etiā alium caſum: ut apud eundem, Maximi tum uirorum, & quibus artis ſuæ ſoluendo non ſit humanitas. In accuſatiuo: ut, Eo ad ſalutandum fratrem, ad ſalutandum ſororem, ad ſalutandum ſydus, ad ſalutandos fratres, ad ſalutandas ſorores, ad ſalutanda ſydera. Quod elegātius dicitur, quàm cum regimine: ut, Eo ad ſalutandum fratres, ad ſalutandum ſorores, ad ſalutandum ſydera. Per alias quoque præpoſitiones ſimiliter, ut Inter: ſed rarò habet cum gerundio ſuſtantiuum. rarius regimen. Liuius tamen lib. I I. Et ipſe inter ſpoliandum corpus hoſtis ueruto percuſſus. Et iterum: Inter accipiēdas de ſuis commodis rogationes. De Ante, nullum tale impræſentiarum exemplum occurrit. In ablatiuo ſine præpoſitione: ut, Fit iniuria domino fundi uel defringendo ramo, uel ligno incidendo. Res eunt ordine lite æſtimāda. id eſt, quum defringitur ramus, quum inciditur lignum, quum lis æſtimatur: uel defringendo ramum, incidendo lignum, æſtimando litem. Sed frequentius uſi ſunt ueteres ablatiuo plurali in tali genere ſermonis: ut Cicero: Orationē autē Latinam profectò legendis noſtris efficies pleniorem. id eſt, legendo noſtra. Nam in ſingulari ſolebant ſæpius apponere præpoſitionem, ut In committendo prælio. Regit autē hic ablatiuus ſine præpoſitione caſum: ut, Hos accuſando, illos occidendo totam ciuitatem labefactaſti. Cum præpoſitione IN, tum regit: ut, In tribuēdo ſuū cuique: tum uariat genera: ut, In colendo agro, in paſtinanda uinea, in nemore excidendo. Per DE, ſimili modo etiam regit: ut Cicero in Tuſculanis, His præſer

Declam. 8.

In procem. Off.

præſertim cognitis, quæ de nihil ſentiendo paulò antè dicta ſunt. Niſi dicimus, Nihil eſſe aduerbium, non nomen. Et uariatur per genera: ut, de accuſatore conſtituendo, de collocanda filia, de prædio emendo. Per EX, uel E, & A, uel AB, neſcio an liceat dare tali gerundio regimẽ: nullum enim exemplum occurrit. Variari autem per genera certum eſt. Cato: Ex cataplaſmatis bibendis, ex aluo leuanda. &, Abſtineas ab offendẽda Repub. Sed cauendum, ne id uerbũ ſignificet motum, quale eſſet, Reuertor ab arando: uel ab arando aruo. Redeo à ſpectando: uel, à ſpectandis ludis: quum ſit dicendum, Reuertor ab aratione: uel, ab aratione arui: Redeo à ſpectaculo: uel à ſpectacalis ludorum. Per CVM, uix locum habet talis oratio, ut non participium ſit potius, quàm gerundium: ut, Sedeo cum uiro coronando: id eſt, qui coronabitur, non autem qui coronatur. Poſſet etiam habere regimen, ſed nullum exemplum ad manum eſt. Atque omnia gerundia cùm ſociata ſunt ſubſtantiuis, paßiuè accipiuntur: diſiuncta uerò, actiuè, nonnunquam paßiuè, utiq; ſine genere, & ſine præpoſitione in caſu ablatiuo, & quaſi abſolutè: ut apud Vergiliũ: -Alitur uitium, creſcitque tegẽdo. Et alibi: -Aegreſcitque medendo. Et iterum: -Vritq; uidendo Fœmina. hoc eſt, quum tegitur uitium, quum curatur æger, quum uidetur fœmina. Neque id modò apud poëtas, uerùm apud oratores quoque: ut apud Mar. Fab. Sed memoria excolendo, ſicut alia omnia, augetur. Excolendo, dum excolitur, nõ autẽ dum excolit. Nec regit caſum, quale foret: Vrit fœmina uidendo à maribus: ſicut dicimus Vruntur uiri, & equi uidẽdo fœminas. Accuſatiuus quoque cum præpoſitione nõ tantum actiuè accipi ſolet: ut Tu es idoneus ad diſcendum, ſed etiam paßiuè: ut, Hæc res eſt facilis ad diſcendum. Salluſtius in Iugurthino: Pauca ſuprà repetam, quo ad cognoſcen

Georg. 3. Aeneid. 12. Georg. 3. Lib. 11. cap. 2.

gnoſcẽdum omnia illuſtria magis, magíſque in aperto ſint. Quidam uerò indoctus hac ætate ſcribere auſus eſt: Iamiam urbs in periculo capiendi eſt, pro eo quod eſt, urbs iam in periculo eſt, ut capiatur: ſiue hoſtis parum abeſt à capienda urbe. Quum ſemper ſine ſubſtantiuo gerundium accipiatur actiuè, aut ſi à neutro uenit, neutraliter: niſi aliquando, ut oſtendimus, in ablatiuo.

De Supino in tum. CAP. XXVIII.

DE ſupinis ita ait Priſcianus in compendiario quodam opuſculo: Sed hoc intereſt inter Amandum, quod eſt gerundium, & Amatum, quod eſt ſupinum: quòd Amãdum neceßitatem amoris ſignificat, Amatem autem imitationũ ad amorem. Dignum obſeruatione præceptum elegantiæ, ſi modò uerũ: quod minimè eſt, tum autoritate, tum ratione. Nam autoritatis loco exẽplum nullum poſuit. Et quodnam quæſo ponere poterat? Quid intereſt, Vado uenatũ, & Vado ad uenandum? Vado piſcatum, & Vado ad piſcandum? dormitum & ad dormiendum? Salluſtius: Legatos ad Iugũ tham de iniurijs queſtum miſit. Et iterum: Non mea culpa ad uos ſæpe oratum mitto P. C. ſed neceſſariò, non imitatione. Præterea pro ratione hoc ſit, quòd Græci pro his duobus noſtris transferentes utuntur uno ſuo infinitiuo cũ articulo, πρὸς τὸ παρακαλεῖν, quod nos uiciſsim transferentes, nunc per gerundium, nunc per ſupinum interpretamur. Siquid autẽ inter hæc duo intereſt, id erit, quòd ſupinum nunquàm ferè eſt ſine uerbo ſignificante motum ad locum, ut Eo, ut Venio. Nam illa, Do filiam nuptum, Do uenum, ſiue uenundo ædes, Spectatum admißi fuimus, latẽtem in ſe motum obtinẽt. Idem Priſcianus in alio grandi opere, & multi tum ingenij, tum laboris, inquit: Frequẽter tamẽ antiquiſſimi neutro participio futuri addebant Eſſe, & infinitiui

Hoc opuſculum in calce operum Priſ. repoſitũ eſt. Quidam nõ imperiti apud Priſc. nõ, vt Valla, imitationem ad amorem, legunt: ſed initiationem.

In Iugurt.

Priſc. lib. 9.

futur

futurum ſignificabant:ut, Oraturum eſſe, pro oratum ire: Facturum eſſe pro factum ire: Nupturum eſſe, pro nuptum ire. Quòd mihi minimè uidetur. Nam ut cõcedã, quod meritò denegare poſſum, quòd Latinè, aut certè uſitatè dicamus, pro eo quod eſt, Cupio filiã meã nuptũ ire, & Nos factum ire: Cupio filiã meã nupturum eſſe, & Nos facturum eſſe: quum dicendum ſit nupturam eßе, & Facturos eſſe, dico aliud eſſe Oratum ire, & Oraturum eſſe. Ego quidem cœnaturus ſum: non tamẽ, Eo cœnatum, uel ad cœnandum. Et Scio te cœnaturum eſſe, ſe non protinus ire cœnatum, uel ad cœnandum. Nam participium futuri cum uerbo ſubſtantiuo non habet actionem illam, & motum, quem habet uerbum Eo. Atqui in paßiuo fuerat uериſimilius, ſi dixiſſet (quo etiam frequenter utuntur autores) idem eſſe, Damnandum eſſe, & Dãnatum iri. Nã eodẽ loco dicere poſſumus, Credo peccatum meum reſciſcendum eſſe, & reſcitum iri. Itẽ, Intelligo, ſcio, uideo, opinor, exiſtimo peccatum meum patefaciẽdum eſſe, uel patefactum iri: & cætera uerba huiuſmodi. Illa autẽ quæ ad futurum reſpiciũt, ut Timeo, Metuo, Vereor, Spero, Cupio, non idem faciunt, quibus maior differẽtia eſt cum paßiuo participio futuri: ut, Vereor peccatum meum patefactũ iri, magis quàm patefaciẽdum eſſe. Cupio culpam meam celatum iri, potius quàm celandã eſſe. Itẽ, Timeo peccatum meum patefactum iri. Et pro illo modo per paßiuum participiũ futuri ſubſtituimus huiuſmodi: Timeo peccatũ meum ne patefiat, uel ut patefiat, quod fieri nequit in alijs uerbis. Non enim licet dicere, Scio peccatum ut reſciſcatur: ſed reſcitum iri uel reſciſcendum eſſe. Denique (ut eò reuertar, unde egreſſus ſum) ut ſemel Priſciano reſpondeã, nõ idem eſſe Oratũ ire, & Oraturum eſſe: alterũ præſentis tẽporis eſt, ut Video te accuſatũ ire me, id eſt,
nunc

nunc: alterum futuri, ut Video te accuſaturum eſſe me: & tamen Accuſatum iri me abs te uideo, accipitur pro eo quod eſt, Video te uel accuſatum ire me, uel Accuſaturum eſſe me, uel abs te accuſandum eſſe me.

De Supino in tu. CAP. XXIX.

IDem autor, & in eodem, quod ſuprà dixi, opuſculò, ita ait: Hoc intereſt inter Amando, & Amatu: quòd Amando eſt in ipſo amore, Amatu uerò pro amatione, uel pro amore: id eſt, pro ipſa re accipitur: Et hoc manifeſtat ipſa etiam interpretatio Græca. Sed an hæc differētia uera ſit, & hoc ex Græco argumentum quantum momenti habeat, Priſcianus uiderit. Mea autem ſentētia tū ex ſuperioribus, quæ dixi in gerūdio, tum ex ſequentibus apparebit. Paulò pòſt ſubiungit: Accipitur Venatum pro ad uenationē, quo modo Venatu pro uenatione: ſicut Miſerabile uiſu, pro uiſione: & Nec uiſu facilis, nec dictu effabilis ulli, pro uiſione, & dictione. Multis igitur modis, ſicut & in alijs docuimus locis, nomina ſunt hæc accipiēda magis, quā uerba. In hoc ego à Priſciano liberè diſſētio, uel ratione, quā poſteà dicā, uel autoritate, & potiſſimū Mar. Fab. quē omnib⁹ ſine controuerſia ingenijs antepono: qui ait, Dictu factúq; aliud eſſe, quæ Dicto factóq;, quā Priſcia. appellat Dictione, et factiōe, quæ ali⁹ in ſignificādo figuræ ſunt, quā Viſione, & uenatione. Præterea Quint. uocat uerba participialia, ſicut à multis Gerūdia dicuntur noīa participialia. Et (quod ad rationē pertinet) ſupina hæc per uerbū potius à Græcis trāsferūtur, quā per nomē: quòd ſi nomina forēt caſus ablatiui, certè alij caſus non deeſſent. At nemo unquam Auditū habet, Hic dictus, hic factus, ſed tātùm Dictu, & factu. Propter quod neceſſe eſt aliud eſſe quàm Dicto, et facto ſiue Dictione, & factione. id eſt, aliud quā nomē. At Viſu, Lib. I. cap. 8.

Auditu

Auditu, Cognitu, inquies, & omnes caſus habēt, & hi ablatiui ſunt. Hæc parum prudentis, aut certè parum perſpicacis eſt ratio. De qua antè quàm dicam, libet caſtigare uulgus imperitũ grãmaticæ profeſſorum, qui uniuerſum ſanè orbem ſtulto errore peruertũt, ſic ſemper loquētes, Eo lectũ, Venio lectu, Pergo auditũ, Reuertor auditu. Qui error unde profectus, & quo ex fonte imperitiæ emanauerit, neſcio: ſummóq; opere hallucinationem publicam admiror, quòd tam diu à nemine animaduerſus eſt. Nunc oſtēdamus quæ differentia eſt inter Viſu, & Auditu nomina, & inter Viſu, & Auditu uerba. Quando ſunt nomina, ſignificãt ſenſus corporis, coniunguntur cum adiectiuis, regunt caſus, reguntur etiam à uerbo, & participio, ſubſeruiente quoq; præpoſitione: ut Careo toto uiſu oculorum, antea priuatus auditu auriũ, nõnihil etiam ex odoratu. Hæc omnia abſunt à ſupino: ſiquidē ſupinũ non rem, nõ ſubſtãtiam nõ qualitatem, ſed actionē, ſeu potius paßionem uerbi ſignificat. Non iungitur cum adiectiuo, non regit caſum, non regitur nec à uerbo, nec à participio, ſed à nomine tantùm, eodémq; adiectiuo, nunquam interueniente præpoſitione: ut, Miſerabilis uiſu: id eſt, quum uidetur: nõ autem miſerabilis ſenſu uidendi. Facilis uiſu: id eſt, ut uideatur, uel facilis ad uidendum, nõ autem quòd habeat uiſum facilem. Effabilis dictu: id eſt, ut dicatur: non autem ut dicat. Optimũ factu: id eſt, ut fiat, non autē ut faciat. Difficile factu, quia difficile ad faciendũ eſt. Incredibile memoratu, quũ memoratur, nõ memoratione. Dignũ auditu, quod eſt audiri dignũ, non ut ſenſu audiēdi potiatur. Impoßibile creditu, ut credatur, non ut credat. Accipēſer piſcis rarus inuentu, ut inueniatur ſcilicet, nõ ut inueniat. Res iucunda cognitu, ut uidelicet cognoſcatur: Abſurdũ relatu, cũ refertur. Obſcœnum aſpectu, quũ aſpicitur

citur, & ſiqua ſunt alia: At Homo *ſuperbus dicto, & dictis, non dictu.* Sæuus *facto, & factis, non factu id eſt, quũ dicit, non quum dicitur: quum facit, non quũ fit.* Res *uerò ſæua factu, & dictu, id eſt, quum fit, aut dicitur, nõ quia facit, aut dicit.* Scipio *clarus adminiſtratione bellorũ dicitur & adminiſtratu bellorũ, quando eſt ablatiuus, id eſt, adminiſtratione.* Cato *dignus adminiſtratione* Reip. *& adminiſtratu, eodem modo.* At R*eſpub. digna eſt adminiſtratu. uerbum eſt: id eſt, ut adminiſtretur, niſi addendo genitiuum facias nomen, adminiſtratu* Catonis. Q*uare in illo* V*ergiliano, quod* Priſcianus *affert,*

Nec *uiſu facilis, nec dictu affabilis ulli: quandoquidem abeſt genitiuus, non eſt nomen (ut ille uult) pro uiſione, & dictione: ſed uerbum, pro eo, quod eſt ad uidendum, uel dicendum.* Nec *ignoro à multis legi* A*ffabilis, non* E*ffabilis, quod putatur ſumptum ex illo uerſu* Accij *in* Philoctete. Aeneid. lib. 5.

Q*uem neq; tueri contra, neq; affari queas.* Q*uod ſi ita eſt, nomen eſſe confitebimur, ſed tamen nequaquam ſupinũ.* Macr. lib. 6. Satur. cap. 1.
M*ulti ſcripſerũt de cultu agrorum, nomen eſt: id eſt, de cultione, & cultura agrorũ.* Locus *autem ſaxoſus non eſt dignus cultu, nempe ut colatur, uel dignus coli.* Homo *dignus amatu,* Puer *dignus doctu,* Liber *dignus lectu: id eſt, qui ametur, doceatur, legatur.* I*deóque quũ ex omnibus uerbis paſsiuis liceat uti talibus ſupinis, rarò tamẽ eiſdem uocibus utimur loco nominum.* Q*uis enim dicat,* Tu *es priuatus amatu meo,* Excluſus *à doctu meo,* Doctus *ſine lectu meo? profectò nemo.* Ex *quo apparet, quum in uſu uulgatiſsimo ſint pro uerbis, ut* Ille *liber eſt dignus lectu, nõ poſſe inter nomina numerari.* Ea *tamen quæ ambiguũ uſum habẽt uerbi, & nominis, animaduertendũ eſt utrã in partẽ accipi debeant: ut,* Tu *es dignus gubernatu: ſi pro gubernatione, no-*

men erit: ſi pro eo quod eſt, ut guberneris, uel dignus guber nari, uerbũ: ſed nomini accommodare ſolemus, aut etiã debemus genitiuũ: uerbo nec debemus, nec ſolemus. Denique ex duobus ſupinis alterũ actiuo uerbo dare poßis, alterum paßiuo: ut Amatum ſit ab amo, Amatu, ab amor.

De Participio præteriti temporis ſignificante actionem: & de Præſenti paſsionem. CAP. XXX.

PArticipia quædam in uoce paßiua actionẽ: quædã in actiua paßionẽ ſignificant. Circunſpectus, Conſideratus, Diſertus, Cautus Tutus, Ignotus, Argutus, Falſus, Contentus, Tacitus, Profuſus, Fluxus, Scitus, & quo nonnulli utuntur, Diſcretus. Circunſpectus eſt, nõ cui circũſpicitur, quem ſolemus appellare conſpicuũ, ſed qui circunſpicit, & in omnem partem more Iani ſpectat: hoc eſt, prudẽs, & ſagax. Conſideratus, Incõſideratúſque, qui agenda conſiderat, aut ſecus: nõ qui conſideratur, aut non cõſideratur. Diſertus, qui probe diſſerit, non qui diſſeritur. Cautus, qui ſcit ſibi cauere, nõ cui cauetur. Nõnunquã tamẽ res cui cauetur: ut pro Cecinna Cicero, Quò res mulieri eſſet cautior. Tutus portus, tuta urbs, quòd tueatur alios, nõ quòd ab alijs defendatur. Tamẽ ſæpe paßiuè in hominibus: ut, Tutus ſum ab hoſtibus, quod munitus, & ſine periculo ſum: Ignotus etiã ſæpe actiuè, ut Quĩtilian⁹: Ne quis tamẽ erret igno tus, non eſt filij mei nouerca, ſed mater. Ignotus dixit pro ignorãs, & pro hoſpite, & alieno, nõ pro ignorato. Argutus, qui eſt acuta quadam, & accurata ſolertia, quaſi acutè arguens, & ueſtigans: non autẽ ab altero acutè intellectus, & ueſtigatus. Falſus, qui fallit: ut Terentius: Censén' ullũ me uerbũ potuiſſe proloqui? Aut ullam cauſam ineptã falſam, falſam, iniquã? Aliquãdo etiam paßiuè: ut idem, Falſus es: id eſt, deceptus es, ait Pãphilus Charino. Et Salluſtius:

Declam. 6.

In Andr. act. 1. ſcen. 1.

In Andr. act. 4. ſcen. 1.

Nec ea res me falſum habuit. Contentus,qui continet,quod animo ſatisfacit,non qui cõtinetur.Tacitus homo,taciturnus:qui tacet,nõ qui tacetur.Vergilius tamẽ poſuit paßiuè:

Quis te magne Cato, tacitum, aut te Coſſe relinquat? Aeneid.6.

Profuſus,& Fluxus actiuè apud Salluſtium: Alieni appetens,ſui profuſus,quaſi profuſor.Nã diuitiarum,& formæ gloria fluxa, & fragilis habetur. Scitus qui ſciens eſt, & argutus:unde Scitæ Platonis interrogationes dicuntur,aſtutæ,& uafræ,ac cum magna arte cõpoſitæ.Vt apud Terent. quoq;:Scitum hercle hominẽ,hic homines prorſus ex ſtultis inſanos facit. Niſi accipere uelimus paßiuè: ut apud eũdem Scitus puer natus eſt Pamphilo,quaſi ſcitè, & doctè natus. Diſcretus,qui qualitates perſonarum,& rerum momẽta diſcernit,non qui diſcernitur,Complacitus autẽ ab actiua uoce ſicut Fluxus uenit,habétque ſignificationem nec actiuam planè, nec paßiuam, ſicut Fluxus,& Inueteratus,quod & ipſum ab actiua uoce deſcendit, inueteraſco(neutralis enim uerbi, & actiui una uox eſt, ſicut paßiui, & deponentis, atque communis)cui ſimile eſt Iuratus à iuro. Iuratos enim iudices dicimus,qui iurarũt:& Excretos hædos apud Vergilium ab excreſco. Et Exoletus ab exoleſco, quod dum eſt ſubſtantiuũ, ſignificat ſcortum maſculũ, & præcipuè iam adultum:dum eſt adiectiuũ, ſignificat adultũ,ſed rarò reperitur ut apud Plautũ,Reliqui domi exoletam uirgin. Adultus ab adoleſco.Defectus quoque qui deficit. Vt Martialis:

In Catil.

In Eunu.act. 2.ſcen.2.

In And.act.3. ſcen.2.

Geor.3.Multi iam excretos prohibẽt à matribus hædos.

Plau.in Medico, apud Priſcia.lib.9.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

Lib.13.epigr. 77.

Quintilia.Defectáq; labore ſenectus,magna pars mortis in hil mihi reliquit,niſi diligentiam.Et hæc quidem ſignificationis actiuæ in uoce paßiua: pauciora ſunt in actiua paßiuæ.Euidẽs negotiũ dicitur,quod uidetur apertè,et intelligi

tur:non quod uidet, & intelligit. Indulgentior *facies apud*
Declam.18. Q*uintil. pro pulcra,non quæ alijs indulgeat,ſed cui alij in=*
Declam.10. *dulgent.*Idem *in alio loco :* Fili *indulgentiſſime uidi te, nec*
Lib.4.Theb. *ſemel uidi.* Vnde Statius:

> Pulchrior *haud ulli triſte ad diſcrimen ituro*
> Vultus,*& egregiæ tanta indulgentia formæ.*

Præterea Honorificētiſſimos,Magnificentiſſimos,Munifi*centiſſimos ludos quum dicimus,uidemur paſſionem ſignificare in participio præſentis temporis:ab honorificēs enim, magnificens, munificens,ueniunt, ubi ficens pro faciens dicitur:uel certè à magnificus , munificus, honorificus quæ à facio componuntur,quod eſt actiuum, & tamen ita accipiūtur,quaſi honorificè,munificè,magnificè facti,non autē facientes.* Sed *cauſa eſt, quòd hæc ipſa à facio compoſita tam actiuè quàm paſſiuè ſignificāt.*Siquidem *uocamus* Hominē *magnificum,&* Opus *magnificū : illum quidē magnanimiter facientem,hoc uerò magnanimiter factum.*

Participium præſentis temporis pro præterito poni. CAP. XXXI.

SOlent *autores nōnunquā pro præteriti participio ſubſtituere illud præſentis:nec ſolùm* Latini,*qui carēt participio præteriti actiui,ſed* Græci *quoq; qui non carēt.*Cic.
De cla.Orat. in princip. *in* Bruto : Q*uum è* Sicilia *decedens* R*hodum ueniſſem.* N*on enim quis diſcedēs applicat.*Multum *inter principium uiæ,& finem intereſt.* Primùm *diſcedimus, poſtquam uerò diſceſſimus,nauigamus, uel iter facimus : poſtea quò tendimus,peruenimus.* Q*uomodo ergo dixit* Decedens *è* Sicilia *ueni* R*hodum?nempe utēs præſentis participio loco præteriti,quod deeſt.*Q*uod probatur per aliquod uerbū, cui non deſit huiuſmodi participium : quale eſt* Proficiſcor. Neque *enim dixiſſet,*Q*uum è* Sicilia *proficiſcēs,ſed profectus.*Vt

idem

idem de Officijs libro tertio : Si exempli cauſa uir bonus Alexandria profectus, magnum frumenti numerum Rhodum aduexerit. Nec tamen quis in omnibus uerbis permiſſum eſſe, quod in diſcedo, uel decedo permittitur, putet: ueluti ſi dicas, Quum amicos ſalutans, qui Alexandriæ erant, Rhodũ ueniſſem: dicẽdũ erat, Amicis ſalutatis. Nam is qui recedit, tam diu recedere dicitur, quàm diu tẽdit ire, dumq́; perueniat: quod non idem fit in ſalutando. Si quis tamen hoc ſæpius uti uelit, faciat, ſed temperatè.

De Compendio participij. CAP. XXXII.

HAbet autem participium talem, tantãq́; nõnunquam gratiam, ut ſine eo non ſit Latina planè oratio: ut eſt apud quendam perſæpe hoc uitium admittentem : Circũdedimus caſtris foſſam, & uallum, ne hoſtes uenire poßint, & nos opprimere. Quaſi foſſa, & uallum ideo fiant, aut hoc præſtare queant, ne hoſtes uenire poßint. Sola ratio eſt, ac cautio de oppreßione. Itaque dicẽdum fuit, ne uenientes hoſtes, aut, ne aggreßi hoſtes, nos opprimant.

De participijs in ens, in ſubſtantiuum tranſeuntibus. CAP. XXXIII.

PRæſentis temporis participia ſolent, quum ſubſtantiuantur, neutri generis eße : ut, Accidens, Contingens, Antecedẽs, Conſequens, Decens, Cõueniẽs, Præſens, Continens apud rhetores, pro firmamento rationis. Quædã tamẽ alterius generis ſunt : maſculini, ut Oriens, Occidens, Profluens pro flumine, & Cõfluẽs quò duo flumina conueniũt. Fœminini, Cõtinens pro terra, quæ nõ eſt inſula: ut, A Sicilia ad cõtinẽtẽ parum intercapedinis eſt. Plinius maior lib. v. A proxima continente abeſt VII. M. D. *paſſuum. Animans quoq;: ut Cicero, Requirat, atque appetat, ad quas ſe applicet ſui generis animãtes. Nonnũquã tamẽ hoc nomẽ in* Ca.31.de Leſbo loquens.

neutro genere reperitur ,ſed magis in plurali. Conſonans pro litera non uocali. Prægnans uerò unde ſit participiũ, neſcio. Alia quoq; quædam huc pertinẽtia, in noſtris de philoſophia libris commodius explicantur.

Quòd participium futuri temporis in nomen tranſit. CAP. XXXIIII.

NE illud quidẽ tranſeundum eſt, quemadmodũ participium paſſiuũ futuri tẽporis tranſit in nomẽ: Amandus, dignus amari: Colẽdus, dignus coli: ita & actiuum. Seneca de naturalibus quæſtionibus: Nullam autẽ mẽtionẽ fecit cometarum, non prætermiſſurus, ſiquid explorati apud illos comperiſſet. Prætermiſſurus dixit pro eo quod eſt, talis qui prætermitteret, nec tẽpus innuit, ſed hominis qualitatẽ, atq; animi uoluntatẽ. Quintilianus in undecimo: Neq; omnino huius rei meminit uſquã poëta ipſe: profectò nõ taciturus de tanta ſua gloria. Nõ alio modo dixit, Non taciturus, quàm per participiũ paſſiuũ iam cõuerſum in nomẽ ut modò dixi, tacendum, dignũ taceri. Neque omnino ſignificauit hoc uſquam poëta ipſe, profectò rẽ ſibi nõ tacendam. Et adhuc Plin. Iunior: Itaque partẽ oneris tui mihi uẽdico: & tãquã parẽs alter puellæ noſtræ cõfero quinquagĩta millia nummûm: plus collaturus niſi à uerecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe confiderem, ne recuſares.

Cap. 2. (margin)

Epiſt. 32. lib. 6. (margin)

De Repetundis, & Repetundarum. CAP. XXXV.

REpetũdarũ, et de pecunijs repetundis, nõ habet alios caſus; & dubitari poteſt participium'ne ſit, ſiue nomẽ an gerundium. Verres accuſatus eſt repetundarum: uel, de pecunijs repetundis. Quũ dico Repetũdarum, ſubintelligo pecuniarũ. Quo nomine pecuniæ, & omnia quibus diuitiæ conſtant, contineri dicimus. Hæc accuſatio propriè cadit in eos, qui quum forent magiſtratus, prouincialibus aut ui, aut

dolo

dolo eripuerũt pecunias,aut uaſa pretioſa,ueſtem,frumentum,nauigia,nũmos. Mutatur autẽ e,in u: Repetẽdarũ enim erat dicendũ. Sed tertia cõiugatio præter cæteras hoc iuris habet,ut literam hãc immutare poßit: ſicut accuſatiuo plurali tertiæ declinationis licet mutare eandem uocalem in i, duntaxat in his nominibus,quorũ genitiuus pluralis exit in ium,ut Seruio placet: nam Priſcia. lib. VII. plura præcepta dat. Salluſtius in initio Catilinarij: Omneis homines,qui ſeſe ſtudẽt præſtare cæteris animãtibus, ſumma ope niti decet,ne uitã ſilentio tranſeant. Ita hoc ſiue participium, ſiue nomen,ſiue gerundiũ à tertia coniugatione natũ,mutauit e in u,uel ob hoc ſaltẽ,ut differret ab illo,quod dicitur ad res repetẽdas: ut, Sunt mißi legati ad res repetẽdas: quo ſignificatur,aut principi,aut populo erepta eſſe uel pecorũ, uel hominũ,uel locorum,aut terrarum, agrorúmque corpora.

Seru. in illud I. Aenei. Tris Notus abreptas,&c.

LIBRI PRIMI FINIS.

LAVRENTII VALLAE IN SECVNDVM LIBRVM ELEGANTIARVM PRAEFATIO.

HACTENVS de Nomine, Verbóq;, & ex his duobus compoſito Participio: nunc de alijs partibus orationis, quid ſingulæ propietatis habeant diſſeramus: poſteà de earum diſputari complexu. De quo priuſquàm ego dicam,non puto mihi dißimulandũ, non defore, qui meos hos commentarios antequàm legant, ſumántue in manus, putent reſpuendos,tanquã aut ea, quæ haudquaquã uetuſtas ſtatuiſſet,digna memoratu, cõtinẽtes,aut uetuſtatẽ

ipſam partim negligentiæ, partim imperitiæ condemnãtes, quòd præteriſſet quæ eſſent in primis (ut ego ſentio) digna, quæ literis mandarentur: aut potius utrunq; faciẽtes, quòd inepta quædã minimèque memoratu digna præcipiã, & ueteres illos perfectos ſanè, & conſummatos, exiſtimem minus cõmodè præcepiſſe. Ego *uerò (ut ad illud primũ reſpondeam) nõ uideo cur hanc, de qua loquor, materiam ſe indignam exiſtimaſſet aut* C. *Cæſar, qui de* Analogia, *aut* Meſſala, *qui etiam de ſingulis literis uolumina conſcripſit: aut* V*arro: qui de* E*tymologia minutiſsimas tractauit quæſtiones: aut* Marcellus, P*õpeiúſq; linguæ* Latinæ *indagatores: aut* Aulus Gellius *publicus penè literarũ cenſor, qui ut magnũ quiddã annotaſſe ſe præter cæteros apud* Ciceronẽ *exiſtimat,* E*xplicauerunt, pro explicuerunt, & eſſe in hoſtium poteſtatẽ, pro poteſtate: quæ ipſe indigna ducerem opere meo: aut* Macrobius Gellij *æmulus, qui omnes libros uidetur excuſsiſſe, ut aliquid in* Latina *lingua quod auribus hominum dignum eſſet, pro ſua uirili parte cõferret in mediũ: aut tres illi tanquã triumuiri, de quorũ principatu inter eruditos quæritur,* Donatus, Seruius, Priſcian*⁹: quibus ego tãtùm tribuo, ut poſt eos quicũq; aliquid de* Latinitate *ſcripſerũt, balbutire uideantur: quorũ primus eſt* Iſidorus, *indoctorũ arrogãtiſsim⁹, qui quũ nihil ſciat, omnia præcipit.* Poſt *hũc* Papias *alijq; indoctiores,* Ebrardus, Huguitio, Catholicon, Aymo, *& cæteri indigni qui nominentur, magna mercede docẽtes nihil ſcire, aut ſtultiorẽ reddentes diſcipulũ, quàm acceperunt:* Multos *tranſeo, quũ indoctos: quos numero comprehẽdere nõ licet: tũ doctos, inter quos ſunt* Pædianus, & Victorinus: *quorũ alter ad orationes, alter ad rhetoricos* Marci Tullij *cõmentaria compoſuit: ſed prior ut ætate, ita doctrina lõgè antecedit.* Poſtremò *nõ uideo,*

deo, cur aliquis de grãmatica, ac lingua Latina cõponens, hæc ſuo officio minora exiſtimet, quibus nihil ſanè eſt in grãmatica, & Latinitate præſtãtius, ut proximus liber potuit eſſe documẽto. Quod quũ ita ſit, dicámne aut eos imperitia hæc omiſiſſe, aut negligẽtia? minimè. Sed C. Cæſaris, ac Meſſalæ libri interciderũt temporũ culpa: Varronis uerò de lingua Latina dimidiati reperiuntur, in quibus fortaſſe ea quæ ego præcipio, cõtinebantur. Cæteri autẽ, fieri poteſt ut quæ à ſuperioribus tractata nouiſſent, ſibi non attingenda exiſtimarent. Deniq; multi ſcriptores ad noſtram uſq; memoriam nõ peruenerũt. Neq; uerò aliquis hoc loco expectet, ut dicã, non eſſe contumelioſum prioribus, ſi quid ad illorũ inuenta poſteriores adijciant: Nulli unquã ab antiquis ad eundem curſum cõficiẽdũ uiam fuiſſe præcluſam: Nihil uſquequaq; perfectũ. Non omnia poſſe omnes. Nõ dicam id quod Priſcianus ait, artis grammaticæ uetuſtiſsimos quoſq; autores maximè erraſſe, recẽtiſsimos uerò & ingenio, & diligentia longè præſtitiſſe. Id dicam quod uerè poſſum dicere, me nõ tam mea uolũtate (quæ ardẽtiſsima erat) ad hoc opus deſcendiſſe, quàm prudentiſsimorũ atq; amantiſsimorũ cõſilio, quum aliorũ, tum præcipuè Auriſpæ, & Leonardi Aretini: quorũ alter Græcè legẽdo, alter Latinè ſcribẽdo ingeniũ excitauit meum: ille præceptoris (uni enim mihi legebat) hic emẽdatoris, uterq; parẽtis apud me locũ obtinẽs. Ad quos quum ſeparatim de propoſito animi mei retuliſſem, deguſtationẽq; quãdã operis demõſtraſſem, uterq; pro ſe, ut pergerẽ, hortatus eſt, & ut ſe autore ederẽ, iuſsit: ut iã integrũ mihi non eſſet illorum autoritati repugnare, ſi repugnare uoluiſſem. Sed currentẽ (ut dicitur) incitarũt. O uiros omni laude digniſsimos! O de literis, ac de literatis optimè meritos! Non ueremini, ne alij eò, quò per-

Priſc. in præfat. magni operis.

ueniſtis(licet perquàm arduum ſit)perueniāt:ſed hortamini,incenditis,& quaſi de alto manum ſcandenti porrigitis. Quare quærentibus,atque mirantibus audaciā meā,ita reſpōſum uelim,me ſummis uiris ſuadētibus hoc opus & cōdidiſſe,& edidiſſe. Quāquam (quod ad cupiditatē meā attinet) quæ tandē ſocordia,atq; ignauia mea extitiſſet,ſi cōmiſiſſem,ut alius hanc laudē mihi qualemcūq; præriperet? Sunt enim qui nōnulla horū,quæ à me præcipiūtur, uel de me,uel de auditoribus meis audita (nunquā enim iſta ſuppreßi) in opera ſua retulerint:feſtinātq; edere,ut ipſi priores inueniſſe uideātur.Sed res ipſa deprehendet,cuius domini uerè ſit hæc poſſeßio. Quorū unius libellos quoſdā pro amicitia, quum legendos eo præſente cœpiſſem, depræhēdi quædam mea:& quæ me amiſiſſe neſciebā , furto mihi ſublata cognoui. Parco illius nomini. Erat autē locus de Per, & Quā in cōpoſitione,de qua re proximo libro diſputaui: & de Quiſq;, quū adiungitur ſuperlatiuo.Neglīgēter ille quidem,et inſcitè tractatus:ut ſcires aliūde decerptū, nō ex ſe prolatū,& auditum,non excogitatum eſſe. Conturbatus tamen ſum,& inquā homini:Hanc ego elegantiā agnoſco, & mancipium meū aſſero,téque plagiaria lege conuenire poſſum.At ille erubeſcens,ioco tamē atq; urbanitate eluſit, quod diceret,uti rebus amicorū licere,ut ſuis. At iſtud inquā,abuti eſt,nō uti.Nihil enim mihi reliqui ſit,ubi tu hui⁹ rei,in qua ipſe laboraui,palmā ſemel occupaueris. Tū ille etiā urbanius,Quòd malus parēs eſſem,qui filios, quos genuiſſem,& educaſſem,è cōtubernio eijcerem : ipſe tū miſericordia,tum amicitia noſtra ad ſe domum ſuam colligeret, atq; educaret pro ſuis.Deſtiti in illū ſtomachari, intelligēs multò magis mihi bona mea negligēti,quā illi bona ab alijs neglecta colligēti,uitio dandum eſſe. Quare quis nō uidet,

non

non inhoneſtum eſſe, ea me mandare literis ex me inuenta, quæ alij ne furto quidem ſublata, turpe ſibi ducunt ſcriptis ſuis inſerere? Adductus ſum igitur ad hoc opus componendum non modò magnorum hominum conſilio, ſed etiam neceſsitate. Nunc ad inceptum redeundum eſt.

De tribus pronominibus, Mei, Tui, Sui. CAP. I.

MVLTIS in locis Priſcianus teſtatur nihil intereſſe, an utamur primitiuo, an deriuatiuo in illis pronominibus, Mei, Tui, & Sui. Quid eſt, inquit, Meus es filius, niſi mei filius? Et alibi: Mei ager eſt, & mei agri inſtrumentum: &, mei agro dedit: &, mei agrum colo: ſimiliter, mei agri, & mei agrorum, & mei agros dicimus: ſimiliter Tui agrum, & tui agros: Sui agrum, & ſui agros: Noſtri agrum, & noſtri agros: Veſtri agrum, & ueſtri agros. Et alibi: Amat ille ſuum filium, & amat ſui filium: Benedicit ſuo filio, & benedicit ſui filio: Petit à me ut proſim ſui filio, & proſim ſuo filio: & in alijs adhuc locis. Niſi hac ratione, ut ipſius utar uerbis, Si ipſa tamẽ poſſeſsio in poſſeſſorẽ faciat tranſitionem, nõ eſt congruum uti genitiuo primitiui pro poſſeſsiuo, quia uim habet compoſiti Græci: ut, Ciceroni redit ſuus filius: non ſatis commodè pro hoc dicitur, Ciceroni redit ſui filius: nec Ciceronem laudat ſui filius, pro ſuus filius: & ſimilia. Quia nec apud Græcos bene dicitur, Κικέρωνα φιλεῖ ἑαυτοῦ υἱός, niſi more Attico pro ſimplici accipiatur. In quo Priſcianum falli uel ex hoc argumentum eſt, quòd nulla (ut ferè ſolet) autorum exempla attulit, & de contrario illorum uſu reticuit. Ego autem (quoniam de his trium pronominum genitiuis inter me, & Priſcianum quæſtio eſt) aliquantò altius repetam de natura genitiui, & de uſu doctiſsimorum

Priſc.lib.12.

Priſc.lib.13.

Priſc.lib. 17.

Si ipſa tamẽ, &c. Priſciani ſunt verba libro 17.

morum autorum diſputabo. E*t licet non pauca in hanc rem mihi dicenda ſint, non proſequar tamen paruula, & minuta quædam, & tot uerbis, quot ille fecit, ſed quæ eruditiſsimis euadere uolentibus ſint gratiſsima: quæ quum ignota fuerint* Priſciano*, declarant eum non ſatis ſtylo oratorio fuiſſe exercitatum.* Genitiuus omnis *(ut taceam, ſi qui ſint alij modi) aut actiuè, aut paſsiuè accipitur: adde etiam poſſeſsiuè, quod penè pro actiuè accipio.* Actiuè, *ut* Prouiden*tia dei, bonitas dei.* Paſsiuè*, ut* Timor dei*, cultus dei.* Ibi *deus prouidet, & benignè agit, non ipſi prouidetur, & benignè fit: hìc timetur, & colitur, non timet, nec colit.* Poſſeſsiuè*, ut* Sedes dei*, regnum dei.* Atque *in huiuſmodi oratione, ut intellectus apertus, atque unus eſt, ita in illis ambiguus, & anceps:* Amor Dei, Charitas patris, Suſpicio uxoris*: dubium eſt de utro loquaris, an de amore, quem deus in nos habet, an de eo, quẽ nos in eum: de charitate patris in filios, an filiorum in patrẽ: de ſuſpicione maritali, an de ſuſpicione uxoria.* Taceo *quòd aliquando hi genitiui eidem orationi adſunt: ut in* Catone Maiore Cicero, Quid de Publij Licinij Craſsi & pontificij, & iuris ciuilis ſtudio loquar? Craſſus ſtudet*, quod eſt actiuè: ius (ut ſic dicam) ſtudetur, quod eſt paſsiuè.* Iterum *de* Offic. *lib.* 1. Quare L. Syllæ, & C. Cæſari pecuniarum translatio à iuſtis dominis ad alienos, non debet liberalis uideri. Tria *igitur pronomina, de quibus agimus, ſola omnium binos genitiuos ſortita ſunt: unos,* Mei, Tui, Sui*: alteros qui iam exoleuerunt,* Mis, Tis, Sis*: in quorum penè locum ſucceſſerunt deriuatiua,* Meus, Tuus, Suus. Horũ *binorum genitiuorũ antiquitati placuit, alteros actiuè ſignificare, alteros paſsiuè.* Nam *illa,* Mis, Tis, Sis*, (ut coniectura ducor) actiuè, ſiue poſſeſsiuè ſignificabãt, ut hæc ipſa,* Meus, Tuus, Suus*: unde pronomina poſ-*

ſeſsiua

ſeßiua uocitantur. Ennius libro ſecundo:

Ingẽs cura mis concordibus æquiparare. Plaut. in Pen.

Do diem hunc ſoſpitem rebus mis agundis.

Quamuis idem in Milite, & iterum in Mercatore, Tis pro Tui uideri poßit accipere, tamẽ hîc cum Ennio, Mis poſuit pro meis, non pro mei. Quòd nõ licere fieri, autoritatem ex autoribus repetámus, nec accipi unquam Mei, Tui, Sui, niſi paßiuè. M. Fab. Quintilia. Et (quod inter iſta difficilimum fuit) amore mei uicit etiã matrẽ ſuam. Cic. Quod deſideriũ tui ferre non poſſet, & me tui pudet. Verg. in VI. Aeneid.

Quique ſui memores alios fecere merendo. Terentius:

Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe ut memor eſſes ſui. In And. Act. 1. ſcen. 5.

Non ſignificatur hîc amor meus, quem in alterũ habeo, ſed (ut ſic dicam) quem de me alter habet, & quo amor. Item, non deſiderium tuum, ſed alterius ad te: & pudor non tuus, ſed de te: & memoria non ſua, ſed de ſe ſimiliter in plurali, duntaxat duorum: nam Sui non uariat uocẽ genitiui pluralis, ac ne ſingularis quidem, ut Priſciano placet. Sis enim Priſc. lib. 13. nõ reperitur, ut Mis, Tis. Ideóque opinor & hæc duo illius exẽplo pariter intercidiſſe, quum præſertim in uicẽ eorum ſuccedãt deriuatiua. Habẽt itaq; hæc duo pronomina in plurali, Noſtrum, & Veſtrum, quæ reſpondent ad illa Mis, & Tis: & itẽ Noſtri, & Veſtri, quæ reſpondent ad illa, Mei, Tui: ut, Nemo noſtrum, nemo ueſtrum: non autẽ Nemo noſtri, nemo ueſtri. Rurſus, Habete curam noſtri, ſicut habemus curam ueſtri, nõ autẽ, Habete curã noſtrum: ſicut habemus curam ueſtrum. Si quis exẽpla deſiderat, ſibi facilè reperire poterit. In diuerſa opinione Seruius grãmaticus eſt, Ser. in illud 2. Aen. Quid furis? aut quó nã noſtri tibi cura receſsit. qui ait: Noſtri autem & Veſtri genitiuus pluralis eſt antiquus, & ex Græco deſcendens, ſicut ſingularis eſt Mis, & Tis: & hoc eſt unde dicimus, Noſtri cauſa fecit, hoc eſt, noſtrum

ſtrum

ſtrum. Forſitan A. Gellium (ut poſteà apparebit) eſt ſecutus. Sed hoc Priſcianum cum alijs in errorem, ut auguror, induxit, quòd interdum inueniunt hæc non ad aliam referri perſonam, ſed reciproca eſſe: ut, Ego omnia facio amore mei. Tu iſtud feciſti gratia tui. Vergil.

Aeneid. 3. Oblitúsue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.

Sed non fuit cauſa cur errarēt. Nā ita in his paſsio eſt, ut in illis: nec alio modo, aliquid ego facio amore mei ipſius, quàm tu amore mei. Vt enim diligor abs te, ita diligor à me: ut eſt apud Ouidianū Narciſſum, Vror amore mei. Et tu, ſicut ab altero, ita & à te ipſo diligeris: & ſibi quiſq; amicus eſt, ut alteri. Eſt alia præterea cauſa cur errarēt, quòd uiderēt hæc (quæ nos diſtinximus per actiuè, & paſsiuè) in multis indifferēter poni: ut Cauſa mea, & cauſa mei: Fama mea, & mei: Imago mea, & mei: Poteſtas mea, & mei: Vſus, utilitáſque mea, & mei: Memoria mea, & mei: interdū etiā ipſa deriuatiua pronomina paſsiuè accipit: ut apud Terēt. Et lacrymis opplet os totum ſibi, Vt facilè ſcires deſiderio id fieri tuo, uidelicet quòd tu deſideraris, nō quòd deſideras. Quale eſt, Accuſatio mea, & crimē meum, quum accuſor criminis: quaſi accuſatio mei, & crimen mei. Sed nō ſatis ſolertis fuit, tam facilè falli. Nā ultimū ubi paſsiuè poſitum eſt hoc pronomē deriuatiuum (quod quidē rarum eſt) nō magis cōtra me facit, quàm cōtra ueteres omnes, qui hæc Pronomina poſſeſsiua uocauerunt, id eſt, poſſeſsionem ſignificātia, quod (ut dixi) rarum eſt: ideóq; nō paſsim hoc reperias. Nō enim dicas pro eodē Dolorē tuum, & dolorem tui: ut dixit Terentius, Deſideriū tuum, pro tui: quod ſcilicet ipſe nō dicerem. Verùm quandoquidem non infinita ſunt hæc nomina, quæ natura quadam ab uſu aliorum recedunt, non grauabor de nōnullis ſingillatim dicere, dum non grauētur audiētes, legent

Lib. 3. Meta.

In Heauton. act. 2. ſcen. 3.

legentéſq; hæc audire, uel legere. Dicā tamen breuiter: & res digna ſcitu in primis, in qua uidemus maximos etiā eſſe hallucinatos. Primum eſt, Cauſa mea uenisti & cauſa mei. Cauſa mea accipitur poſſeßiuè, eo modo, quo Via mea uenisti: Pecunia mea fecisti ſumptū: Iter meo ſumptu fecisti. Cauſa mei uerò paßiuè, eo modo, quo beneuolētia mei. Modus tamē prior eſt uſitatior. Quid autē de hoc Seruius idē ſentiat, poſteà uidero. Fama mea, & fama mei, eiuſdem rationis eſt: & Mea fama frequētius dicimus. Imago mea, ſcilicet quæ mea eſt, ut ſtatua mea, & forma mea: Imago mei, nēpe quæ de me eſt. Sed prior modus eſt uſitatior. Hæc quæ ſequūtur, in utranq; partē frequētiora, ut alterū tamē alterius ſenſus ſit. Memoria mea actiuè, quòd ego recordor: Memoria mei paßiuè, quòd alij de me recordantur, uel mentionē habent: ſæpe etiam poſſeßiuè, eo modo quo fama mea. Dolor meus, quem ipſe patior: dolor mei, quem alius de me patitur: uel forſan ego ipſe, ſimúq; dolēs meam uicem, ſicut dicimus, Miſereor mei. Copia mea poſſeßiuè, quā ego poſſideo: copia mei paßiuè, qua ego poßideor: ut, Faciam omnibus copiam mei, non meam: Meretrix facit omnibus copiā ſui, non ſuam. Poteſtas mea, quam habeo: poteſtas mei, qua habeor. Nec pulchrè dicas alterū pro altero: ut, Tu uides poteſtatem meam quanta eſt, non mei. Habes poteſtatem mei, non meā: niſi aliud ſignificet, pro eo quod eſt, habes eādem, ſimilémue poteſtatem: ut actud Cicer. Bello Marſico Q. Octauius omnibus faciebat ſui conueniēdi poteſtatem. Vtilitas mea, aliud eſt quā Vtilitas mei: ibi poßideo, hîc poſſideor. Quintilian⁹: Sed ut aliquid præſtaret patriæ utilitas mei, id eſt, de me. Nā fieri poteſt ut in eadem re ſit utilitas ſua alicui, cum utilitate ſui. Quidā legunt Vtilitas mea. idē: Quid nunc agam, aut quem ultrà eſſe uſum mei dijs repugnantibus

Ser. in illud 12. Aeneidos Victus amore tui, &c.

gnantibus

gnantibus credã? uſus inquã eſt non meus, ſed ex me aliorũ. Adhuc idẽ: Præſens quidem illa protinus redditur merces, quòd omnibus quibus inſedere, odorẽ melius inſpirãt, & breui contactu uim ſui relinquũt. Vim ſui, non ſuam, ſed ex ſe. Quomodo tu captus amore mulieris, malles habere copiam ſui, quàm ſuã. Faſtidium mei, quo ego ab alijs faſtidior: Faſtidium meum, quo ego alios faſtidio. Vt idem: Seu mulier omnibus expoſita mortalib. uanitatem faſtidio mei, deſpectúq; captauit. Hæc ſunt, & his ſimilia, non tamẽ plurima quæ ancipitem naturam habent, cætera uerò minimè. Nõ enim ſic dicimus, Pulchritudo mei fortitudo tui, lõgitudo ſui, ut imago ſui: nõ prudẽtia, non ingeniũ, non ſapientia, non probitas, non uirtus, nõ innumera alia. Quòd ſi tam parua res eos mouit, debuit è diuerſo illud magis mouere, quòd quædam, quæ & ipſa non multa ſunt, habent ancipitẽ ſignificationẽ: ſed quam nemo niſi cæcus non diſcernat: ut, Pars, Dimidium, Mediũ Membrum, Quid, Aliquid, Multum, & ſiqua alia. Quis enim nõ uideat, quum dico, Hæc eſt pars mea, non de corporis mei parte intelligi, ſed hæreditatis? Et iterũ, Hæc eſt pars mei, nõ de hæreditate, ſed de corpore? Manus pars mei eſt non mea. Fundus pars mea eſt, nõ mei. Dimidium tui maius eſt, quàm dimidiũ ſui: profectò de corpore intelligo. Dimidium tuum maius eſt, quàm dimidiũ ſuum, de præda, aut de cibo, aut de ſucceſſione, alijsq; ſimilibus intelligendũ eſt. Medium tui tangã, non medium tuum, E medio mei prodijt, non è medio meo: ut, Auferã iniquita tem de medio tui Iſraël. Membrũ, quum pro parte accipitur eandem rationem ſequitur: ut Hic puer membrum mei eſt, quaſi pars mei: ſin pro membro aliquo, & in ſuo ſignifi cato, ita accipitur, ut caput, ut manus, ut pes: Hic puer mem brum meũ eſt, quaſi ſit caput & manus. Hic digitus membrum

brum meum eſt, non mei. Item, Quid mei tetigiſti? quid tui uidi? aliquid tui uirgo perdes, ſi uenatum cum adoleſcentulis prodibis, non aliquid tuum: niſi dicamus tui, à neutrali genere, ut Cic. de Orat. lib. III. *Ex quo uereor, ne nihil ſim tui, niſi ſupploſionem pedis imitatus. id eſt, de tuo, non de te. Vlyſſe, ſi quid tui Polyphemus præbendet, id omne deuorabit. Me nihil attigit: quicquid enim attigiſſet mei, ſtatim contriuiſſet. Multum mei ille auferre poteſt, ſed plus tui: plus inquam de te, quàm de me: non de tuo & de meo Item: Quicquid Melibœe diripuiſti, aliquid meũ fuit, non mei. Nũc redeo ad Seruium, qui ait: Tui cauſa feci, & Tua cauſa feci, diſcretionem hanc habent, ut Tui cauſa tunc dicamus, ſi aliquid ipſi, ad quem loquimur, præſtiterimus: ut puta, tui cauſa te defendi. Vergilius in* X I I.

Victus amore tui cognato ſanguine uictus,
Coniugis & mœſtæ lacrymis uincla omnia rupi.

Tua uerò cauſa, cùm alteri aliquid alterius contemplationẽ præſtamus: ut. Tua cauſa mãcipium tuũ defendi. Si Seruius tantùm de hoc uocabulo Cauſa loquitur, & non in uniuerſum de omnibus huiuſmodi, non rectè attulit exemplũ alterius uocabuli, præſertim nonnihil natura differẽtis: ſin uerò de omnibus, nõ poteſt una lex dari diuerſis, ut ſuprà oſtẽdimus: ſi tamẽ lex eſt, & nõ potius cõtra legem omniũ ueterum. Nam (ut ego dicebam) Cauſa ſæpius cum pronomine deriuatiuo copulatur: atq; hoc quidẽ indifferẽter, ſiue aliena ſit cauſa, ſiue tua: ueluti ſi quis dicat, Epicurus uult oĩa cuique agẽda eſſe cauſa ſua, mihi mea, tibi tua. illi ſua, nobis noſtra, uobis ueſtra: non mihi tua, aut ſua, nec tibi mea nec illi ueſtra, nec nobis ſua, nec uobis noſtra. Hîc nihil op⁹ eſt admiſcere primitiuũ. ſed ne ſine exemplo loquar (quod ipſe fecit) uno ero contẽtus ſumpto ex Quintil. Mea depu-

In illud, Quē caſum portē ta ferāt ego po. Olymp. In illud, Mecum excedē tem, nō mœnia re. Ace. Gel. li. 20. c. 5 In Phorm.

gnaſti cauſa, tua periſti. Atq; hoc, quod Seruius *præcipit nobis, ipſe conſtanter uſus eſt, neminē tamen ſecutus.* Quale *eſt illud in* VII. Aen. *Non ſpe ſalutis, ſed mei cauſa.* Et in VIII. *Hæc ſigna mei cauſa fiunt.* Et in IX. *Vult enim intelligi ſui cauſa matrem ſecutam.* Verùm *quid mirum de Seruio, cùm* A. *Gellius, & quidem antiquior, non modò nullū exitum in hac quæſtione poteſt reperire, ſed etiam nō optimè ſentit.* Ita *enim inquit: Cur igitur* Terentius, *Pœnitet noſtri, non noſtrū? nihil hercle mihi uenit in mentē, niſi autoritas quædam uetuſtatis: non nimis anxiè, neque ſuperſtitioſè loquentis.* Paulò *pòſt: Sed procul dubio qui rectiſsimè loqui uolet, noſtrum potius dixerit, quàm noſtri.* Et *idcircò importuniſsimè fecerunt, qui in pleriſq; Salluſtij exēplaribus ſcripturam iſtā ſynceriſsimam corruperūt.* Nam *cùm ita in Catilinario ſcriptum eſſet, Sæpe maiores noſtrū miſerti plebis Rom. &c.* Noſtrum *aboleuerunt, &* Noſtri *ſcripſerunt.* Ex *quo in plures libros mendæ iſtius ſoboles manauit.* Tu *Aule Gelli de genitiuo* Noſtri *loqueris, nō de nominatiuo* Noſtri *pluralis numeri.* Vtrum *rectius ſit ad exemplum Salluſtij (ut mihi, & cæteris placet) in nominatiuo caſu, nihil ad rem facit, neq; ad exemplū* Terentij. Et *qui (ut tu uis) Salluſtij ſcripturam corruperūt, nō in genitiuum mutauerunt ſonum illum, ſed in nominatiuum, per quem caſum non audeas tu dicere corruptè nos loqui, imò (quantū ego ſentio) incorruptius.* Eſt *enim una, eadémque uox* Noſtri, *ab eo, quod eſt ego genitiui caſus, & nominatiui ab eo, quod eſt* Noſter. Neque *uerò ego repugno* Aul. Gell. *dicenti mutatam ſcripturam eſſe à* Noſtrū *in* Noſtri: *nominatiuum tamen, non genitiuū.* Nam *neq; aliquis rectè in genitiuum mutaſſet, neq; ratione mutaſſet.* Quin *potius fateor, & hoc libētius, quòd unicum illud exemplum, quod*

ipſe

ipſe ex Plauto protulit, fortaſſe mendoſum eſt, dicẽte: Duorum labori hominum parſiſſem libẽs, mei te rogãdi, & tui mihi reſpondendi. Ait autẽ Aul. Gel. Mei enim hoc in loco Plaut. nõ ab eo dixit, quod eſt Meus, ſed ab eo quod eſt Ego. Itaque ſi dicere uelis Patrẽ mei, pro patrẽ meũ (quod Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicũt) inuſitatè quidẽ, ſed rectè profectò, eaq; ratione dicas, qua Plautus dixit Labori mei, pro labori meo. Nolo equidẽ tam cõfidẽter (ut facit Gellius) ſcripturam mendoſam dicere, & affirmare quod inexploratum habetur. Taceo autẽ quòd damnat fortaßis immeritos, qui nec corruperunt ſcripturam, & melius ſic dici putauerunt. Quæro cur uerſimilius ſit aliquos ſcripturã illam mutaſſe Salluſtij, in qua nihil abſurdi erat, quã hãc Plauti, qui cõtra grammaticorum leges, qualis eſt Seruius, & Priſcianus, & Donatus, qui hunc poẽtã in ſchola lectitabant, facere uidebatur, ſi ita diceret, Duorum labori hominum parſißem libens, meo te rogandi, & tuo mihi reſpondẽdi? Nulla nanq; grãmaticæ ratio uidetur poſſe hoc tueri, quin potius cũ per indiuidua exponimus ſingillatim quod dixeramus per uniuerſum, eodẽ caſu utamur: ſic, Duobus hominibus laborẽ detraxi: neceſſe eſt ut dicamus, Mihi ſcilicet, & tibi: non autem Meum, & tuum. Tamẽ (ut ego ſentio) in genitiuo permiſſum eſt: ut, Affert hic accuſationẽ duorum hominũ, mei & tui, ſiue meam & tuam, quale hoc loco fit: ſed dicendum potius per pronomina deriuatiua, quia poſſeßio, ſiue actio ſignificatur, non paßio. Quod ego mutatum eſſe nolo dicere ab ipſo Aulo Gell. ſed à grammaticæ profeſſoribus, quorum nihil eſt ſupercilio ſuperbius, nihilque improbius, & ad emendandos libros, uel corrumpendos potius, magis audax. Præterea Plautus licentia uerborum poteſt dici uſus, in qua fuit planè nemo liberior. Poſtremò, quid ha-

bet momēti ex uno autore, & eo poëta, aſſerre unum exemplum in tanto numero omnis generis autorū? qui adeò refugerunt dare actiuā ſignificationem his tribus genitiuis primitiuorum, ut eos mutauerint in alterā uocē, genitiuis aliarum dictionum, cū quibus coniuncti erāt, natura repugnante, minime mutatis: ut Cic. in Gabinium, & Piſonem: Dico mea unius opera Remp. eſſe liberatam. Idem ad Att. Solius enim meum peccatum corrigi non poteſt. Idē pro Murena, Ex tuo ipſius animo coniecturam ceperis. Non dixit, ac ne dicere quidem potuiſſet, Mei unius opera, Mei ſolius peccatum, Tui ipſius animus. Et in plurali Quint. Deinde quum ſatis uires eorum explorauerint, ſuæ ipſorum fiduciæ permittunt. non dixit, Sui ipſorū fiduciæ. Quid multis? cùm etiam apud Recētiores (de Chriſtianis loquor) hoc ſit obſeruatiſſimū: ut in Pſal. CXLI. & LXIII. ſecundū Hebraicā ueritatem: quorum alter ita incipit: Domine clamaui ad te, feſtina mihi, exaudi uocem meam clamantis ad te. Alter ſic: Audi Deus uocem meam loquentis, à timore inimici ſerua uitam meam. Et in LXX. ſecūdum aliā è Græco trāslationē: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. Eſt autem ſolius non fœminini generis, ſed maſculini, ut ex Græco apparet: refertúrq; ad dominum, non ad iuſtitiā. Itē in lib. Reg. III. Suſtulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis. Et in Euangelio Lucæ: Et tuam ipſius animā pertranſibit gladius. Nec deſunt quidam imperitè docti, qui conantur illud exponere, Tuam ipſius animam, aliud eſſe quàm Tui, ſi tui dicere liceret. Homines ignaros non ſolùm Theologiæ, ſed etiam literarum. Interrogent Græcos, & reperient penes eos, unde nos ſumpſimus, Tui eſſe, non Tuā: quum illi non habeant in his tribus pronominbus, quam nos, elegantiam. Ideóq; apud eos eſt, Pater noſtrum, uel noſtri, qui es in

cœlis,

cœlis, ſanctificetur nomen tui: Adueniat regnũ tui: Fiat uoluntas tui ſicut in cœlo, & in terra. Panẽ noſtri, uel noſtrũ, da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtri, uel noſtrum. ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtri, uel noſtrum. Quæ nos, ne barbarè loqueremur, mutauimus in pronomina deriuatiua. Ex quo apparet non modò illud Auli Gell. maiores noſtri, per genitiuũ cõtra grãmaticã, uerùm etiam illud maiores noſtrum, cõtra uſum eſſe, potiúſq; in tali genere utendũ eſſe deriuatiuo noſtri, quàm primitiuo noſtrũ, licet hac ratione nõ uteremur. Nec uſquã contrarium exemplum reperire contingit, niſi unum in epiſtola quadam Cic. ad Curionẽ, ſic dicẽtis: Eam autem unius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. Quod & ſic defendi poſſet, Studio pro gratia, & fauore, uel amore aliorum erga te: ut apud Horat. ad Vinnium, Ne ſtudia noſtri pecces. Tamẽ malim dicere id factum uitio librariorum. Ac ne ſemper culpã reijciam in librarios falsò, dabo argumentum: cur & prius, & nunc meritò in illos impetũ faciam. In proxima ſtatim epiſtola legitur bis, tyranno P. Lentulo, pro eo quod eſt, tribuno plebis. Et in præcedente lib. ad Lent. qui eſt illius operis primus, bis etiam idem uitium eſt in II. & XI. epiſtola. Et quum omnia, ut reor (maximam enim partem uidi) exẽplaria, quæ in Italia ſunt, mendoſa, & deprauata hoc uitio eſſent, nullus tamẽ tantum flagitium animaduerterat. Itaq; ſicut nunc illud emendauimus, ita hoc quoq; emendare, & in priſtinã ſynceritatem reſtituere audeamus: ſic, Eam rẽ tuo unius ſtudio me aſſequi poſſe confido. Nec alia cauſa factum eſt, ut apud Teren. dixerit Dauus, Meo præſidio, atq; hoſpitis. nõ præſidio mei, atq; hoſpitis. Quẽ imitari Petrarcha ſi ſciuiſſet, non titulum operi ſuo indidiſſet, De ſui, & aliorum ignorantia ſed de ſua. Aliud namq; eſt ignorantia ſui, aliud

Epiſt. 5. lib. I

Epiſt. 13. lib. I

In And. act. 5 ſcen. 2.

ignorantia ſua. Si tamen ſenſit de ignorantia, quam de ſe habuit, rectè dixit. Et uulgò dicimus, Scio tuas diuitias, qui te pauperẽ quereris. nõ, Tui diuitias. Aſpice liberos meos, qui dicor orbus, non, Mei liberos. Cernant ſua prædia, qui mihi unum fundũ inuident. non, Sui prædia. Vbi non modò genus diſsimile eſt antecedenti, & relatiuo, ſed etiam numerus. Quanquã (quod ualidiſsimũ eſt) ingẽs differentia ſignificationis eſt inter primitiua pronomina, & deriuatiua. Sed iſta omnia fieri cogit, quòd non licet primitiuis genitiuis dare ſignificationẽ actiuã. Cuius rei & illud maximũ argumẽtum, & apertiſsimum eſt, quod ſubijciã, nulli adhuc grãmaticorum intellectum: quod dicimus, Mea, tua, ſua, noſtra, & ueſtra intereſt, & refert: non autem Mei, tui, ſui noſtri, & ueſtri. Eſt autem illud Mea, tua, non ex parte anteriore (ut quidã uolũt) ſed ex parte poſteriore, non aliter quàm quum dicimus, Hoc intereſt illius: quaſi, Hoc eſt officium illius. Ita, Hoc intereſt mei, ſi liceret mei aliter accipere, quàm paſsiuè. Nunc dicimus Mea in uoce poſſeſsiua, ſed tamẽ ut ſit primitiuũ & ſubſtantiuũ, & nõ adiectiuũ: deniq; ac ita ſi diceremus Mis. Regi autẽ à parte poſteriore, atq; ideo hoc uerbum habere ante ſe nominatiuũ, ſicut Sum es eſt, ſed in neutro genere, quis dubitet, quũ omnia plena ſint exẽplorum? Cic. Pro Plãc. Si quid mea minus intereſt, id te fortè magis delectat. Et pro eodem: Non ſolùm quid cuique debèam, ſed quid cuiuſque interſit. Et pro Sylla: Veſtra enim qui cum ſumma diligentia, & integritate uixiſtis, maximè intereſt. Et pro lege Manil. Illud primũ parui refert. Vbi etiã dicere poſſemus, Illud mea parui refert. Sed hoc nihil ad præſens tẽpus. Hæc omnia reſoluuntur in uerbum ſubſtantiuum, hoc modo: Si quid minus meũ eſt. Quid cuiuſque eſt. Veſtrũ eſt hoc maximè. Illud parui momẽti eſt, ut appareat nõ differre

ſerre naturam uerbi ſubſtantiui, & horũ duorũ imperſonalium uerborum, niſi quòd illud naturaliter poſt ſe nominatiuum poſtulat, hæc genitiuũ, ſed actionis, ſiue poſſeßionis, more uerbi ſubſtantiui. Sed hoc in cæteris nominibus, ac pronominibus nihil dubitationis habet, quorum genitiui actiuè, paßiuè, poſſeßiuè, & ſi quis eſt alius modus, accipiũtur. Mei autem, Tui, Sui, diuerſam naturã habẽt. Quid igitur faciendum erat? hæc paßiuè accipiũtur, non actiuè, nec poſſeßiuè. Illa uerba poſt ſe uolunt genit. actiuum, ſiue poſſeßiuũ. Danda ergo fuit uox poſſeßiui pro ſignificato primitiui, nõ genitiuus poſſeßiui, qui idẽ erat, qui eſt primitiui: ſed ablatiuus, qui natura eſt genitiuo ſimilimus, & in genere fœm. uel tãquã medio triũ generũ, uel ſuauitatis gratia: ne durũ uideretur meo, tuo, ſuo, noſtro, & ueſtro. Ideóque hi ablatiui iungi ſibi patiuntur adiectiua illa, tanquã actionem poſſeßionémque ſignificantia in genitiuo, ut ſuprà demonſtrauimus: ſic, Mea ſolius intereſt, Tua unius refert, ſua ipſius intereſt: non Mei ſolius, Tui unius, Sui ipſius, niſi in alia loquendi figura, de qua mox ſubijciam. Vnde maximè palã fit, nũquam hos genitiuos ſumi niſi paßiuè: ut, Habeo curã mei ſolius, non Meã ſolius: Habeo curã tui unius, non tuã unius: Vnuſquiſq; curã gerit ſui ipſius, nõ Suã ipſius. Cur ita? quia paßio hîc ſignificatur: ubi ſuperius uel actio uel poſſeßio. Cuius rei unũ exẽplũ ſuffecerit ex Terẽt. Hẽ, tot mei ſolius ſoliciti ſunt cauſa, ut me unũ expleãt? & planũ quidem iã fecimus, tres genit. Mei, Tui, Sui, paßiuè, ſemper poni: Meus, Tuus, Suus, plerunq; poſſeßiue. Ideóq; cùm utendum eſt illis primitiuorũ genitiuis, mutari ſonum de i, in a. Nunc aliqua addenda ſunt de his dictionibus, quæ legitimè coniunguntur cũ huiuſmodi pronominũ genitiuis: nec enim omnes poſſunt. Ante omnia nullum ſubſtantiuũ in

In Heaut. act. 1. ſcen. 1. vbi codices omnes mea habent, non mei.

conſortio ſuo ſuſtinent: ut, Fili noli domo recedere reſpectu mei patris. Quod nõ temerè placuiſſe Priſciano reor, quàm per imprudentiam eſſe lapſum, qui dicit, Mei Priſciani eges, Tui Priſciani egeo Et alibi, ego Vergilius, tu Vergilius, ille Vergilius: mei Vergilij, tui Vergilij, illius Vergilij: Hæc enim oratio declarat meũ Priſcianum, Vergiliúmue, aut tuum: non me Priſcianum, Vergiliúmue, aut te: non aliter quàm ſi dicas, Eges mei patris, Egeo tui domini. Quod profectò non eſt primitiuorum, ab eo quod eſt Ego & tu: ſed deriuatorum, ab eo quod eſt Meus, & Tuus. Neque diſcrimen facit, quòd hîc appellatiuum nomen eſt, ibi proprium. Vergilius,

Priſc.li.5.circa finem. Priſc.lib.13.

Si qua tui Corydonis habet te cura, uenito. Et alibi: Eclog.7.

Aeneæ mihi cura tui. Lucanus: *Aeneæq; mei.* Aeneid.5.

Quæ à Meus, tuus, nõ ab Ego, Tu, ueniunt. Itaq; ſic emendemus Priſcian. qui cũ de lingua Latina cõponit, antiquitatem omnem corrigens, nomen ſuum Latinè proloqui neſciuit: Mei qui ſum Priſcianus eges. Tui egeo, qui Priſcianus es: uel, Me Priſciano eges, Te Priſciano egeo. Nam illud Apoſt. ad Corint. Salutatio mea manu Pauli: è Græco eſt ſumptum. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Tertium uerò exemplũ, quod idem protulit, illius Priſciani eget, rectè dicitur. Non habent enim cætera pronomina ancipitem naturã, ut illa tria, de quibus diximus. Adeóque uerum eſt, hos ipſos genitiuos reſpuere conſortium ſubſtãtiui, ut ne in poſſeſſiuorũ quidẽ forma illud pati uelint. Vidimus licere dicere, Meam unius operam. Tuũ ſolius ſtudium: nõ tamen dicemus, Meũ Laurẽtij ſtudium, Suum Priſciani prædium: ſed Meum ſtudium, qui ſum Laurentius: Prædiũ ſuum, qui eſt Priſcianus. Neque tamen ob id excludo, ſi genitiuos hos paſſiuè accipiamus, eo modo quo exemplũ ponemus. Nam Lib.9.

(ut

(ut ſuperius docui) aliquando duos genitiuos, alterũ actiuè, alterum paßiuè poſitum, uidemus unà iungi: ut, Quid de P. Licinij Craßi iuris & ciuilis & põtificij ſtudio loquar? Ita fit in pronomine, ut idem autor ad Attic. Mihi fuit & laudis noſtræ gratulatio tua iucũda, & timoris conſolatio grata. Et iterum: Vehementérque tua ſui memoria delectatur. Quòd ſi igitur hæc pronomina, ſiue in genitiuo paſsiuè, ſiue mutata in uocem poſſeßiuorũ actiuè nõ admittũt genitiuos ſubſtantiuorum, nunquid admittunt omnium adiectiuorum? Non opinor: ſed propriè ſolorum participiorum participialúmque gerundiorum, & frequentißimè illorum trium (ut quidã uolunt) pronominum, Vnius, Solius, Ipſius, & ſi qua alia, quæ rara ſunt, de quibus mox dicam. Per genitiuum cũ participio: Cicero ad Lẽtul. Quocunque tẽpore mihi poteſtas præſentis tui fuerit. Per fœmininum, ſed cum gerundio. Ouidius Heroidum: In Cato. Maiore.

Sit modò placandæ copia parua tui. Epiſt. Acont. ad Cil p.

Per uocẽ mutatam in poſſeßiuũ: ut ad Ciceronem Cato: Libenter facio, ut tuã uirtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris pari induſtria adminiſtrare gaudeam. Cice. de Oratore: L. Craſſum quaſi colligendi ſui cauſa ſe in Tuſculanum contuliſſe. Sed hoc gerũdium eſt. Et ea exempla quæ ſuprà attuli quorum unũ fuit, Suſtulit de latere meo ancillæ tuæ dormientis: ad quod pronomen malo referri illud dormientis: quod eſt adiectiuum, quàm illud ancillæ, quod eſt ſubſtantiuũ: ita ut ſi abfuiſſet participiũ uix tolerabile fuerit futurũ: quale Boëthij, Solantur mœſti nunc mea fata ſenis. Quintilianus etiam ſolet omittere pronomen: ut, Accepi fateor illum qui ſolutus quoq; non ſequebatur quẽ non gaudiũ redẽptionis, non lætitia prælati, non hortantis erexit patris amplexus. Epiſt. 5 lib. 15 epiſt. famil.

Declam.5. Et in eodem lib. Rus, ſeruulos, penates, & omnia utiliora properanti feſtinatione parẽtis addixi. Omiſit ſui: ut eſſet, Non lætitia ſui prælati. & Meus: ut eſſet, Nõ meus hortantis amplexus. Et iterum Mea, ut eſſet quoque, Feſtinatione mea parentis. Poëtæ etiam frequenter. Ouid. Heroidum I.

Epiſt. Penel. ad Vlyſſ.

Denique quiſquis erat caſtris iugulatus Achiuum,
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Id eſt, meum amantis, Idem:

Illa meis oculis ſpecies abeuntis inhæret,
Quum premeret portus Claßis itura meos.

Epiſt. Phyl. ad Demoph.

Auſus es amplecti, collóque infuſus amantis,
Oſcula per longas iungere preſſa moras.

Id eſt, tua abeuntis, & meo amantis. Idẽ in eodẽ opere, ſed inuſitatius:

Epiſt. Oeno. ad Parid.

Et flesti, & noſtros uidiſti flentis ocellos.

Noſtros dixit pro meos, & Flentis pro flentium. Eſt enim illud flentis genitiuus ſingul. non accuſatiuus pluralis, quod accentus probat, cùm tales accuſatiui habeãt ultimã lõgã, quæ hîc non eſt. Hoc dixi, quia quidã hunc locum exponũt per accuſatiuũ. Illa diuerſitas numerorum, Meos, ſiue Noſtros amantis, uix alij, quàm poëtæ permiſſa eſt. Poſtremò hæc pronomina, ſiue in primitiuorũ genitiuis, ſiue in poſſeßiua uoce, ut dixi, maximè gaudent illis tribus, Vnius, Solius, Ipſius, quorum multa exẽpla iam protuli. Nec ab re fuerit, ſicut Vnius, ita Duorũ, Trium, Quatuor poſſe dici. Item Omniũ, Cuiuſq;, Pluriũ, & ſi qua ſunt adhuc, ut Veſtram duorũ, uel Veſtrã triũ, uel Veſtrã omniũ operã deſidero, pro Veſtrum, Cic. de Orat. li. III. Sed uoluntati ueſtræ omniũ parui. Cuiuſq; aptius cũ pronomine ſui, ſiue ſuus coniungitur: ut Vellẽ noſſe, quæ ſit ſua cuiuſq; ſentẽtia: nõ Sui cuiuſq;. Brut. ad Cice. Qui ueſtris paucorũ reſpondeat laudib᷒, pro ueſtrũ. Verũ iã huic quæſtioni finẽ imponam᷒.

De Meme, Tete, Tutu, Seſe. CAP. II.

*E*Adem ferè hæc tria pronomina geminari etiam ſolẽt: priora quidem per figuram Meme, Tete: tertium ſine figura. Vergilius in nono,

Meme adſum qui feci, in me cõuertite ferrum O Rutuli.

Et in XII. *Meme duce ferrum* Corripite ò Rutuli.

In eodem, *Verte omnes tete in facies*. Sed hoc uideri poteſt eſſe ſine figura. Non enim eſt ita acre, & ardẽs, ut apud Quint. Tete hoc loco mulier interrogo. In nominatiuo plane ſemper figuratũ eſt: ut Cic. in Anto. Tutu faces illas incendiſti, Seſe (ut dixi) nunquam figuratum eſt: ut idem, Hic uiri fortiſsimi ſanguine aſperſus ſceleratã gratulãtibus manum porrigens, in templum Iouis contulit ſeſe. id eſt, ſe. Declam. 2.

De Noſtras, Veſtras, & Cuias. CAP. III.

*N*Oſtras, Veſtras, & Cuias, non tãtùm patriam nationemq́; innuũt, ſed etiã partes, & quaſi ſectã: ut, Veſtrates philoſophi non ſunt ita populares, & fauorabiles, ut noſtrates, qui ab Epicuri ſchola prodierũt. Et, Cuiates philoſophi uos eſtis? Stoici ne, an Academici, an Peripatetici, an noſtrates Epicurei? Cic. Putares ne unquã accidere poſſe, ut mihi uerba deeſſent, non ſolùm iſta ueſtratia oratoria, ſed hæc etiam leuia noſtratia? Epiſt. 10. lib. 1 epiſt. fam.

De Iſte, & Ille. CAP. IIII.

*I*Ste, & Ille (ſi audire Priſcianum uolumus) hoc differũt, quòd Iſte ſpatio propinquiore, Ille autem lõgiore intelligitur: cuius autoritas plurimos in errorẽ induxit, qui pro Iſtud, dicũt Illud: ueluti ſi ad hominẽ longè poſitum ſcribas, ſi quid noui in illa urbe eſt, mihi notum facias: pro eo, quod eſt, In iſta urbe. Quod non mediocre peccatum eſt. Nam de me loquens dicere debeo, Hoc caput, hæc manus, hæc ciuitas: de te uerò, Iſtud caput, iſta manus, iſta ciuitas: de Priſc. lib. 17.

tertia

tertia autē perſona Illud caput, illa manus, illa Ciuitas. Cic. in Ant. Remoue pauliſper iſtos gladios. Et in eod. lib. Tū iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate tātū uini in Hippiæ nuptijs exhauſeras, ut tibi neceſſe eſſet in conſpectu pop. Rom. uomere poſtridie. Hoc eſt, iſtis tuis faucibus, iſtis tuis lateribus, iſta tua firmitate. Vnde naſcuntur aduerbia Iſthic, Iſthinc, Iſthac, Iſthuc, Iſtorſum, Iſto. Vt idem ad Vale. iuriſc. Qui iſthinc huc ueniunt, partim te ſuperbū eſſe dicunt, &c. id eſt, Qui ab iſta prouincia, in qua agis, Huc, id eſt, in Italiā, Romāq; ueniūt. Aliquādo tamē iſte accipitur pro hic: ut idē, & in eundem Anto. Cū iſto tēpore ſtēt cū gladijs armati. Et Quint. Iuuenis iſte, de quo ſumma in rebus humanis monſtra gignuntur. Et iterū: Iuuenis iſte patris ſui hæres ſolus inuentus eſt. Ille quoque nōnunquā per dignitatē, aut per eminētiā ponitur, indicans eſſe, quod omnes debeant noſſe: ut, Alexander ille Magnus: Ille Cenſorius Cato: Architas ille Tarentinus.

Epiſt. 10. lib. 1. fam.

De Hic, Is, Idem, & Adhoc. CAP. V.

Hic & Is habent potius illam (de qua modò memini) Priſciani differentiam, ut hic ſpatio propinquiore, Is uerò longiore intelligatur. Multis tamen in locis utrunq; locum habet: ut, Qui præfert uirtutem diuitijs, is ſanè fortis eſt: uel, Hic ſanè fortis eſt. Vel per compoſitionem: ut, Quæcunque mulier adulterata, eadem uenefica eſt. Et ferè per hæc duo pronomina licet ſic loqui, nec per ulla alia, licet poëtæ utantur Ille pro Is, quia amborum eadem penè ſignificatio eſt. Vt Horat. de Arte poëtica:

Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes:
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum miſsi ducis: ille profectò

Redd

Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique.

Quare ſanctis uiris à Græco transferentibus ſic permittamus dicere: Non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat. *Poſſunt autē hæc eadem duo, de quibus loquor pronomina, & alio modo uſurpari: ut,* Alexander paruis copijs fretus, ſuperauit Darium cum infinito exercitu, & id in adoleſcentia: uel, Et hoc in adoleſcentia. *Item & hoc modo:* Pauca ueſtis, & ea detrita, & ſordida, *potius quàm,* Et hæc Paucis nūmis ſuperbit, nec ijs ſuis, ſed aliunde corrogatis, *potius quàm,* Ex his. *Idē quod eſt ab Is compoſitum quaſi pro etiā poni ſolet: ut Cic.* Et huic cōiuncta eſt beneficētia, quam eādē uel benignitatē, uel liberalitatem appellari licet, *id eſt, quam etiam. Quintil.* Si cauſam ueneficij dicat adultera, non M. Catonis dānata iudicio uidetur, qui nullam adulterā, non eādem eſſe ueneficam dicit. *In hoc pronomine, Idē, annotaui quiddā diſsimile ab Is; ibi poteſt addi copulatiua, hîc non poteſt: quod tamen affirmare non auſim: ut,* Quācunq; in ſedē migrat apiū rex, in eam & apes ipſæ comitātur. *At ſi dicam,* In eādem, *tollam copulatiuam: ſic,* In eandē apes ipſæ comitantur. *Nam* Idem *habet in ſe uelut uim copulatiuæ.* Hoc *poſitum cum præpoſitione* Ad, *ſignificat præterea: ut apud Salluſtiū:* Cognoueram paruis copijs bella geſta cum opulentis regibus, ad hoc ſæpe fortunæ uiolentiam toleraſſe, facundia Græcos, ſcientia belli Gallos ante Romanos fuiſſe. Cic. I. de Off.

De præpoſitione Cum. CAP. VI.

CVm *præpoſitio, per appoſitionē non iungitur rei notanti inſtrumentum, ſed comitē. Et hoc eſt quod Quintilianus ait: Vt quæramus nunquid apud nos ſit uis quædam ſeptimi caſus, & apud Græcos ſexti. Nā (inquit) quum dico,* Haſta percuſsi, *non utor ablatiui natura, nec ſi idem Græçe* Lib. I. cap. 7.

dicam,

dicam, datiui τῷ δορί. Propter quod Seruius, & quidã alij
planè affirmant eſſe ſeptimum caſum. Quòd autem non uta-
mur ablatiui natura, hanc cauſam exiſtimo, quòd ablatiuus
aut ui nominis regitur, aut ui uerbi, aut aduerbij, aut po-
ſtremò intercedēte præpoſitione, quorum nihil hîc fit: niſi
uolumus errorē quorūdā ſequi, qui ſubintelligunt præpoſi-
tionē Cū. Et quomodo ſubintelligi poteſt, quæ ne poni qui-
dem poteſt? Nā, Percuſsi cum haſta, inauditū eſt: inſtrumē-
tum enim percuſsionis haſta eſt. Peccauítque non incelebris
huius ætatis uir, qui ſcripſit: Gladium, qui cū ſe percuſſerat
eduxit. Percuſsit igitur gladio: non, cum gladio. Impuli te
pugno: nō, cum pugno. Video te oculis: nō, cū oculis. Tango
te manu: nō, cum manu. Deleuit epiſtolā lacrymis: Abſterſit
ſordes aqua: Siccauit cretā, liquefecítque cerā igni: nō au-
tem, cum lacrymis, cū aqua. cum igni. Sed hoc feſellit, quòd
aliquando illa Præpoſitio uideri poſsit iuncta nomini inſtru
mentum ſignificāti: ut, Acceptus eſt à nobis cū honore. Ma
gna cum beneuolentia ſcripſit. Cum mira affabilitate me al-
locutus eſt. Cum dira truculentia me aſpexit. Veruntamē hi
ablatiui inſtrumentum nō ſignificāt ſed comitē. Siquidē ac-
ceperunt me homines inſtrumento corporis, nō honoris, ſed
honore comite. Scripſit miniſterio manus, non beneuolētiæ
ſed hac ſocia. Allocutus eſt lingua operatrice, affabilitate
præſenti. Et aſpexit inſtrumento oculorum truculētia ſuffu
ſorū, quæ nihil facit ad ipſam inſpectionē, ſed oculi. Sunt qui
uelint Priſcianum ſenſiſſe Cum haſta percuſsi, dici poſſe uel
hanc præpoſitionem ſubintelligi: ego uerò affirmo neminē
antiquorum neque protuliſſe hanc, neque ſubintellexiſſe.

De Circiter. CAP. VII.

Priſc. lib. 14. Circiter, Priſcianus inquit, ad tēpus ſolùm pertinet: ut,
Circiter Calendas Ianuarias. Imò & quidem frequē-

tius ad numerum: ut Circiter *duûm millium militũ:* Circiter *decem milliariorum. Sed aliquando etiam ad locum: ut* Caſſius Hemina, *Lapidem fuiſſe quadratũ circiter in media arce iunctum candelis quoquò uerſum.*

De Verſus,& Vſque. CAP. VIII.

V*Erſus contra naturam præpoſitionis ſemper poſtponitur: ut, Italiã uerſus, Megaram uerſus.* Liu. *Duo Romana uno locus propius Albam, tria Albana Romam uerſus.* Salluſt. *Deinde Philenorum aræ, quem locũ Aegyptum uerſus, finem imperij habuere Carthaginienſes.* Cicero de Diuin. *Qui cùm exercitu luſtrato Aretium uerſus caſtra mouiſſet.* Surſum, *ſiue* Surſum uerſus, *frequenter legimus. Nonnunquam dicitur* Verſum, *ſicut* Aduerſum: *nam ita* Verſus, *ſicut* Aduerſus: *Vnde* Quoquò uerſus, *&* Vtròque uerſus, *id eſt, in unamquanq; partem, & quocunq;, & in utranq; partem. Et* Deorſum uerſus. *Atq; neſcio quomodo non reperio hanc inter præpoſitionẽ eſſe numeratã, an quia poſtponitur, & non præponitur? ne* Tenus *quidem præponi ſolet, de qua nunc dicam, & tamen eſt præpoſitio: an quia uice præpoſitionis non fungitur: quoties alia adeſt præpoſitio? ut,* Ad Occidentem uerſus: *quod quidem modò aduerbium eſt: ut* Vſq;: *quæ & ipſa ſic aliquando in oratione collocatur: ut,* Ad Occidentem uſque. Sal. in Iugur.

De Tenus. CAP. IX.

T*Enus (ut dixi) ſemper poſtponitur, atq; in ſingulari ubiq; cum ablat. ut,* Hac tenus, Qua tenus, Verbo tenus, Capulo tenus: *in plurali uerò cum genit. etiam non ſolũ cum ablat. Sed quãtùm ego ſentio, cum genitiuo tũc aut neceſſariò, aut uenuſtius fit, præſertim more Græcorum, cùm res eſt uel gemina, uel numero ſingulari carens. Neque hoc apud poëtas modò, ſed etiam apud oratores.* Vergilius,

-Later

Aeneid.10. -*Laterum tenus hiſpida nanti.* Et iterum:

Georg.3. *Et crurum tenus à mento palearia pendent.*

Quintil. in XII. *Sed ille uir bonus, qui hæc non uocibus tantùm ſibi nota, atque nominibus auriũ tenus in uſum lingua perceperit: ſed qui uirtutes ipſas penitus mente cõplexus, ita ſentiet.* Lib.8. *Cælius: Iam illi rumores de comitijs Transpadanorum Cumanum tenus caluerunt. Curtius: Pauci hoſtium tenus exacti penetrauere ad portũ cientem acerrimè pugnam. Eſt autẽ ſignificatio uſq; ad, Vmbilico tenus, uſq; ad umbilicũ: Aethiopia tenus, Nilo tenus, uſq; ad Aethiopiam, & Nilum. Aliquãdo etiam pro Non ultrà: ut Geſſit conſulatum titulo tenus: id eſt, nõ ultrà quàm titulo: cuiuſmodi nonnulla ex ſuperioribus exemplis ſunt.*

De Pridie, & Poſtridie, aduerbiis. CAP. X.

PRidie, & Poſtridie, quẽadmodũ Tenus, genitiuo ſeruiunt, & nonnũquã etiam accuſat; *Pridie illius diei, Poſtridie Nonarum Decembrium Cicero ad Attic. Pridie compitalia memento. T. Liuius lib.* VII. *Etiam poſtridie Idus rebus diuinis ſuperſederi iuſſum: ut Poſtridie Calendas, ac Nonas eadem religio eſſet, traditum putant. Idem lib.* XLVIII. *Pridie Parilia medio fermè die atrox cum uento tẽpeſtas coorta. De quo uide plura in Nudiuſtertius.*

De Hei, Heu, Eheu, Væh, & Procul. CAP. XI.

HEi quoq;, & Heu, ſimile quid obtinent: tamen alterũ datiuo, alterum accuſatiuo iungitur: ut,

Verg. Aen.2. *Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore.*

In Andr. act. 4. ſcen.1. *Terent. Heu me miſerum. Et ferè cum huiuſmodi pronominibus: nam cũ alio nomine frequentius per exprobrationem: ut Verg. Heu ſtirpem inuiſam, Et Plin. lib.* VII. *Heu dementiam ab his initijs exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos. Aliquando etiam cum nominatiuo: ut idem Vergilius,*

Aeneid.7. Plin.lib.7. in proœmio. Aeneid.6.

lius, Heu pietas, heu priſca fides. Terent. in Adelphis: Heu miſera. Illud uerò in Pſalmo: Heu mihi, quia incolat⁹ meus prolongatus eſt: neſcio an uitio factũ ſit librariorum, quale illud in Euangelio, Aſcendit in arborẽ ſycomorũ, quia inde tranſiturus erat. quod ſcribẽdum eſt illhac. Et illud ad Romanos: Tu autẽ cũ oleaſter eſſes, inſertus es: pro inſitus. Et in Actis Apoſt. Egreßi ſumus foras portam iuxta flumen: pro extra portam. Eheu, nulli caſui ſeruit. Verg. in Buc. Eheu quid uolui miſero mihi? Væh quoq; datiuo. Martial. Eclog. 2.

Carpere cauſidicus fertur mea carmina: qui ſit Lib. 5. epi. 24

Neſcio: ſi ſciero, uæh tibi cauſidice. Hæc appelles licet ſiue aduerbia, ſiue interiectiones (nam hanc inter partes orationis non numero) ſiue etiam præpoſitiones. Procul, apud quoſdam caſui ſeruit: ut apud Curtium, Procul urbẽ.

Quòd quædam comparatiua, & ſuperlatiua aduerbia, ſeruiunt accuſatiuo. CAP. XII.

Comparatiua aduerbia, & ſuperlatiua, præter ſuã cõſtructionẽ ablatiui, & genitiui (ut Scribo melius te, & optimè omnium) aliquando ſeruiunt accuſatiuo: utiq; ea quæ à præpoſitionibus ueniũt, illarũ naturã ſeruãtia, Cic. ad Octauium: Cum caſtra medio itinere longius aduerſariorũ caſtris, & propius urbem mouerentur. Idem ad Atticum: Tamen eſſe officium meum putaui exercitum habere, quàm proximè hoſtem. Salluſtius: Proximè Hiſpaniam Mauri ſunt. Nec hæc regere poſſunt datiuum, ut Priſciano placet, quale uult eſſe, Agricolæ propius ſtabulis armẽta tenerent. Datiuus hic non regitur natura comparatiui, ſed ipſius nominis, non aliter, quàm ſi dicã, Nauigo te propinquius terræ. Et quoniã ipſa rei ſerie quædam de complexu orationis dicere incepimus, iam de hoc diſſeramus, ſimúlq; de natura indeclinabilium dictionũ, quarũdámq; aliarũ: ab

Epiſt. 9. lib. 3.
Epiſt. ad Q. frat.
In Iugurth.
Priſc. libr. 18.
Ver. 1. Geor.

eo potiſſimum incipientes, quod huic loco ſimilimum eſt.

De O, vel prolata vel omiſſa. CAP. XIII.

O Fortunati, quorum iam mœnia ſurgunt,
Aeneas ait. Et alibi:
O fortunatos nimium bona ſi ſua norint, Agricolas. Hic accuſatiuus eſt, ibi uel nominatiuus, uel uocatiuus eſſe poteſt. His enim tribus caſibus indifferenter autores utuntur. Cic. O uariam, uolucrémque fortunam. Neq; hoc in tertia perſona tantùm; ſed etiam in prima, & ſecũda: ut idẽ, O me miſerum. O te felicem. Etiam non appoſito pronomine: ut idem, O miſerum, & deteſtabilem hominem, ſi hæc ignoras. Idem: O te miſerum, O te infelicem. Quæ exclamatio ad omnem affectũ conuenit uel miſerationis, uel indignationis. Simili modo in nominatiuo, & uocatiuo: ut idẽ: O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria eſt potiſſimum reddita. Et iterum, O magna uis ueritatis, quæ cõtra omniũ ingenia, calliditatem, ſolertiam, contráq; ficta hominum inſidias ſemper ſe ipſa defendit. Idem: O nox illa, quæ penè æternas huic urbi tenebras attuliſti. Et iterum: O Nonæ illæ Decembres, quæ me Conſule fuiſtis. Aliquãdo ab illo ſuperſedemus, utiq; in re leuiore, neque ita magni caloris: ut, Indignũ facinus, &, Hominẽ nequam, qui nõ dubitaret uel in foro alea ludere, uel cum lege de alea cõdẽnatis. Ciceronis uerba ſunt in Antonium. Et Plin. Iunior, ad Octauium:
Epiſt. 10 li. 2. Hominem te patientẽ, uel potius durũ, ac penè crudelẽ, qui tam inſignes libros tãdiu teneas. Quòd ſi excãdeſceremus, dicendum eſſet, O hominẽ nequã: &, ò hominem patiẽtem. Aut ſine indignatione: ut apud Val. Maximũ, lib. III. Sed mihi uti iſta cõditione uitæ nõ eſt opus, ſine ullis imaginibus nobilẽ animũ. Aliquantò hoc remiſſius eſt, quàm ſi dixiſſet ò animum ſine ullis imaginibus nobilẽ, id eſt, ſine maiorum

nobilitate nobilem. Ideóque Terētius leuioris caloris interiectone uſus eſt: *Hui, tam graueis raſtros quæſo?* Sed hoc ſimile eius ſpeciei, cuius mentionem modò faciam. In Heaut. act. 1. ſce.

De Me, cum infinitiuo, & accuſatiuo. CAP. XIIII.

ME'ne incepto deſiſtere uictam!
Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem?
Et iterum: Méne Iliacis occumbere campis
Non potuiſſe? tuáque animā hāc effundere dextra? Hæc Vergilius. Ad Terentiam autem Cicero: *Méne miſerum in tantas te calamitates mea culpa incidiſſe?* Et iterum in Bruto: *Tum Brutus admiratus, tantam'ne fuiſſe obliuionem inquit, in ſcripto præſertim, ut ne legēs quidem ſenſerit, quantum flagitij cōmiſiſſet.* In his omnibus placet mihi ſubintelligi, uerénе ita eſt me non poſſe auertere Italia regem Teucrorum? & cætera. Plinius Iunior ad Adrianum: *Hominem'ne Romanū tam Græcè loqui?* id eſt, uerè ne ita eſt uel oportuit'ne, ſiue oportet? Terentius in Andria: *Seruón' fortunas meas me commiſiſſe futili?*

Verg. 1. Aen

Hæc Ciceronis ad Terentiā verba aliter in emendatis Cic. exē plaribus leguntur. vide epiſ. 1. lib. 14. fam.

Epiſt. 3. lib. 4.

Act. 3. ſce. 5.

De En, & Ecce, ſuiſque compoſitis. CAP. XV.

EN, & ecce in eadem penè ſignificatione amant nominatiuum, & accuſatiuum: apud Comicos uerò Hē pro En, affectui ſeruiens, quo oratores nō utuntur: quemadmodum nec Aſt, pro At, quod eſt Poëtarum, ſyllabā illam breuem interiectione ſcilicet lōgam facientiū. Adiūgitur autē En nominatiuo, pariter & accuſ. tum indicando, tum exprobrando: Indicādo, Verg. *En Priamus ſunt hic etiam ſua præmia laudi.* Exprobrando, *En agros, & quā bello Troiane petiſti Heſperiam, metire iacens.* Seneca in Agamemn. *En Paridis hoſtem.* Iuuenalis Satyra II.

Aeneid. 1.

Aeneid. 12.

En habitum, quo te leges, & iura ferentem
Montanum poſitis audiret uulgus aratris.

Oratores ſæpius exprobrãdo, & ſæpius per nominatiuum. Quintilianus, En improbitas. Cic. En crimẽ, en cauſa cur regẽ fugitiuus, dominum ſeruus accuſet. Ecce ſimiliter cum utroq; caſu iungitur: ut idẽ, Ecce tibi ſtatus noſter. Cum accuſatiuo autem non memini me apud oratores legiſſe, ſed ne apud poëtas quidẽ. Nã illud apud Terentiũ in Eunucho, Ecce autẽ alterũ neſcio quid de amore loquitur: Alter ſcribi debet, nõ alterũ, Donato quoque probãte: Sed demus aliquando reperiri, ut ſemel apud Plaut. in Bacchidibus, Opus'ne erit tibi aduocato triſti, iracũdo? Ecce me. Eccum, Eccã, Eccos, Eccas, Ellum, Ellã, Ellos, Ellas, ab ecce cõpoſita ſunt, & ſecum uidẽtur gerere caſum, ſed non gerunt: quæ Priſcianus ita reſoluit, Ecce eum, ecce eã, ecce eos, ecce eas: ecce illum, ecce illã, ecce illos, ecce illas. Sergius quoq; cõmẽtans Donatũ ait, Nihil ſignificat ellũ, niſi ecce illum. Panlóq; pòſt: Quũ ergo ellum ſit ecce illũ, & ellam ecce illam, nihil poſſumus dicere, niſi magis demonſtratiuè. Sed pace Priſciani, Sergiíque, & aliorũ, hoc nec uerũ: nec cõueniens ſignificatum eſt. Nam inter ecce eũ, & ecce illum, quid intereſt? potius dicendum erat: Eccum, ecce hunc: Eccos, ecce hos, de quibus agimus. Talis erat conuenientior interpretatio, ſed quæ nec uera foret. Reſoluũtur enim hæc per aduerbia, nõ per pronomina: Eccũ ecce hîc, ſubintellige uirũ, de quo agebamus. Eccã, ecce hîc, ſubintellige fœminam, de qua mẽtio erat. Ellum, Ellam, ecce illic uirũ, fœminam'ue, ſubintellige, de quo, qua'ue agebatur. Nam ut de homine qui ante conſpectum noſtrum adeſt, rectè dicas, Ecce ille, uel ecce ego, ſiue ecce illum, uel ecce me: ita male loquaris, Ellũ hominem uel ellum me: & rurſum de longè poſito, Eccum. Terent. Eccum Parmenonem: & eccum me. nempe non Ecce eum Permenonẽ, quaſi aliquis alius ſit præter hunc Parmenonem:

Act.2. ſce.3.

Priſc. lib. 12.

In Eunuch. act.2. ſce.3.

nonem: Et Ecce eum me, quem me, & quem eum quæris. Plaut. in Menæh. Atque eccā. Et in Mercatore, Ecce illum uideo. Eccum ergo Parmenonem: id eſt, ecce hîc Parmenonem: & Eccum me: id eſt, ecce hîc me. Et illum Parmenonē dicentes, non ſic loquimur, quaſi de parū noto, ut ſolemus, quū dicimus, Ecce ille Parmeno, quaſi ille tibi incognitus, ſed auditus. Ellum igitur Parmenonem ſignificat, ecce illic Parmeno, ſiue Parmenonem. Sed an poſsit ecce habere accuſatiuum, non antè indubitatum habebo, quàm exemplum uidero, niſi illud tale ſit apud Vergil. - En quatuor aras. Eclog. 5.

Ecce duas tibi Daphni, duóque altaria Phœbo:
Pocula bina nouo ſpumantia lacte quotannis,
Cateráſque duo ſtatuā tibi pinguis oliui. Sed de proſa magis dubitare me dico.

De Age, Agite, & Agedum. CAP. XVI.

Age ſingularem numerum deſiderat, Agite pluralem: Agedum uerò non ſingularē tātùm, ſed etiam pluralem. Neque id modò in carmine: ut, Propert. Vos agedū, ſed etiā in proſa: ut Quintil. Agedum (ſi uidetur) extra portas proſpicite ſquallida arua, et ſpinis obſitas ſegetes, & ſemeſos arborum truncos. Cicero: Agedum conferte nūc cum illis uitam P. Syllæ, uobis populóque Romano notiſsimam. Declam. 12.

De An, & Aut, Ne, Vel, Ve, & eorum compoſitis. CAP. XVII.

An, & Aut, cōiūctiones ſunt, Quītilianus inquit, male tamen interroges Hic aut ille ſit. Nos quū talē, tantúmque autorē habeamus, tamē plerique multis iam ſeculis peccauerunt, ac peccant: quod grande flagitium eſt. Sed duæ cauſæ eos decipiunt. Ferè enim nunquā decipimur niſi mendaci quadam ſpecie ueritatis: & (ut inquit Horatius) Deci- Verba Quintiliani libr. 1 cap. 9.

Horat. in Arte poëtica.

pimur ſpecie recti. Vna, quòd interpretantes è Græco non reperimus hanc apud illos differentiã. Quippe quum Græci unam tantùm habeãt utrique noſtrarum reſpõdentẽ, putant pro una uoce Græca, unam Latinã poſſe ſufficere. Altera quòd reperiunt apud nos in interrogando, Aut. Et primæ quidem opinioni hoc reſponſum ſit, eos malè mereri de lingua Latina, qui dimidium uerborũ faſtidiunt. Nam pleriq; utitur Aut, more Græcorum, & interrogando, & ſine interrogatione: An, omnino relinquentes. Sequẽti (quòd tamen caput huius erroris eſt) ita reſpõdemus: Si paulò diligẽtius aduertiſſent, nõ in Aut, ſed in An, interrogationẽ cõſiſtere deprehendiſſent: ut apud Ciceronem, An uerò Romulus ille aut paſtores, aut conuenas congregaſſe, aut Sabinorum cõnubia coniunxiſſe, aut finitimorum uim repreſſiſſe eloquentia uidetur? Non eſt hîc multiplex interrogatio, quaſi de horum ſingulis interrogaretur, ſed duplex: ſic, Nũquid Romulus hæc omnia fecit eloquẽtia? Hæc una pars eſt interrogationis. Supple, an nõ fecit? et hæc erit altera pars. Item: Es tu Stoicus, aut Epicureus, aut Peripateticus, aut Academic⁹? Hæc interrogatio & bene dici poteſt, & malè. Nã ſi nõ cõſtet interrogati te eſſe philoſophũ, bene interrogauit, ſupplendáque eſt duplex, An: ſic, Es ne tu Stoicus, aut Epicureus, & cætera, an non? Sin conſtet illi te eſſe philoſophum ex aliqua illarũ ſectarũ, ſed cuius ſis ignorans, de ipſa interroget, male quæſiuit, cũ An, nõ Aut, dicẽdum fuerit: & ubi nos modò poſuimus duplex an omittendum ſit: ſic, Es tu Stoicus, an Epicureus, an Peripateticus, An Academicus? quæ interrogatio poteſt tendi in infinitũ. Illa uerò ſẽper eſt duplex, hic ad ſingulas particulas binæ interrogatiões ſunt, ibi in uniuerſum duæ. Quũ enim quæro, An Stoicus? ſubintelligitur altera interrogatio e diuerſo: ſic, An nõ? Itẽ, Es ne

Epicur

Epicureus, an non? Es'ne Peripateticus, an non? Es'ne Academicus, an non? Afferamus aliud apertius exemplum. An eſt hic illo nobilior? an plus pro ſalute mea laborauit? an cui homines magis cupiãt? an formoſior, & magis dignus, cui filiam meã collocẽ? Hîc octo interrogationes ſunt, quia octies interrogatio repetitur. Ibi ſemper duæ, quia bis ſemper repetitur. Ex quo patet nõ eſſe interrogationẽ in Aut, ſed in An. Interrogationẽ inquam contrariorum: qualis eſt illa, Quid dicam? aut quid nõ dicã? inter hæc non ambigimus, ſed ipſi ambo ſimul ambigimus. Secus in illo, Abeam, an maneam? De duobus ita quæro, ut utrũ mihi faciẽdũ, & utrũ nõ faciendũ ſit, dubitem. Ideóq; non ſolum interrogãdo, ſed citra interrogationem quoq; utimur An, ubicunque aliquid contrarietatis ineſt: ut, Dubito an uiuat pater, an mortuus ſit, & in maiori numero, Neſcio an pater Romæ ſit, an ualeat, an uiuat, an uenturus ad me ſit. Muta uerbum dubitationis, & inſciẽtiæ, in diſsimile aliud uerbũ: ſic, Scio an pater uiuat, an mortuus ſit, malè locutus es: bene autem neſcio an pater uiuat, an mortuus ſit. Itaq; uerbis huiuſmodi dubitationis, & inſcientiæ damus ſubiunctiuum cũ An: uerbis uerò opinionis, & ſcientiæ indicatiuũ cũ Quòd, & Aut: ſic, opinor quòd pater aut mortuus eſt, aut grauiter ægrotat. Quod præceptum eſt de An, hoc quoq; ſit de Ne, quæ plerunq; una ſoláq;, & ſemper in parte prima collocatur: ut, Bonúsne uir eſt, an malus? Aliquãdo cum ſocia, ſed id ſæpius apud poëtas: ut Verg. in primo libro Aeneid.

Qui teneant (nam inculta uidet) hominésne feræ'ne,
Quærere conſtituit, ſocijſq; exacta referre.

Sæpe hoc modo, Illum eam, nécne ignoro, hoc eſt dubitatiuè. Interrogatiuè quoq;, ut pro Flacco Cicero, Vtrũ uultis prætori Flacco licuiſſe nécne? id eſt, licuiſſe an non? Qui-

dum ſuperuacuè addunt alterum An: ſic, Neſcio an bene faciam nécne. Atque ut oſtendi quoſdam errare in Aut, non uidentes in quo differat ab An, ita quidam faciūt in Vel, putantes poni pro An: id eſt, interrogatiuè, uel dubitatiuè, ſiue ignoratiuè: ut, Iſtud eſt aurū, uel orichalcum? neſcio ſit aurum, uel orichalcum: imò ſcis quòd eſt aurū, uel orichalcum. Et neuter ueſtrum dubitat, quòd uel hoc, uel illud eſt; ſed neſcitis an hoc, an illud ſit. Ideóq; & tu interroga, aurum ne ſit, an orichalcum: & tu reſponde, quòd neſcis an ſit hoc, an illud. Illud autē, quod eſt apud Quintilianū: Quærendúmq; arbitrantur, iuſtúmne ſit ſacrilegium appellari, quod obijciatur, uel furtum, uel amentiam: poteſt quibuſdam mouere dubitationem, quaſi in re dubia loquamur per Vel, atque ideo ipſum miſceamus cum Ne, ſiue An. In quo minimè dubitandum nobis eſt. Talis enim ibi locutio eſt: Quærendúmque arbitrantur, Iuſtúmne ſit appellari aliquid nomine ſacrilegij, an non: uel iuſtum ſit aliquid appellari furtum, an non: uel, aliquid ſit iuſtum appellari amentiam, an non. Ve magis accedit ad Vel, quàm ad An: ut, Duobus, tribúſue menſibus: id eſt, duobus, uel tribus menſibus. Karóque reperitur geminatum, niſi adiuncta Si: ut, Siue hoc, ſiue illud: aut adiuncta Ne, pro ut non: apud eundem, Cauendum etiam, néue ſit maior trāslatio, quàm oporteat, néue (quod ſæpe accidit) minor, néue diſſimilis. Cicero: Ita iungetis, ut néue aſperè concurrant, néue uaſtius diducantur. Lucanus ſine compoſitione aliqua:

De Oratore. Lib. I.

> Nec quenquam iam ferre poteſt Cæſárue priorem,
> Pompeiúſue parē, id eſt, non poteſt iam, aut Cæſar ſuperiorem ferre, aut Pompeius parem. An, & Ne, cōiūgi ſolent pro An, quod magis poëticū eſt, ut apud æmulos Verg.
> Dic mihi Damœta, cuium pecus, an'ne Latinum.

Illud Ciceronis multi ita legũt: Quod mihi etiam indignius uidetur obtrectatum eſſe, Gabinio dicam, an'ne Pompeio, an'ne utriq; ? id quod eſt uerius. Sine interrogatione durũ uidetur: ut Verg. Vrbésne inuiſere Cæſar. Georg.1.

An Deus immenſi uenias maris, ac tua nautæ, &c.

An'ne nouum tardis ſinus te menſibus addas?

Ideo dixi durũ, quia per interrogationẽ quiddã urgentius & inſtãtius eſt in hac geminatione An'ne, quàm in illa ſimplicitate An quod hîc nõ ſit, ut ex alijs compoſitis elucebit:

Nónne fuit ſatius triſtes Amarillidis iras, Verg.eclo.2.

Atq; ſuperba pati faſtidia? nónne Menalcam?

Nónne ego te uidi Damonis (peßime) caprum Verg.3.eclo.

Excipere inſidijs? In hac interrogatione nõ id agitur, ut reſpondeas neſcienti, ſed cogaris aſſentiri ſcienti. Nec alia uis orationis eſt, quàm ſi diceres, An non, quod magis urget, quàm ſolum Non: licet & hoc ſolũ pro illo compoſito accipi ſoleat. Alia compoſita (ſi modò compoſita ſunt) hæc ſunt: Itáne, Ergóne: quæ interrogando reſponſionem non poſcunt, ſed aſſenſum extorquent.

De Nedum, & Non ſolùm, Non modò, & non tantùm.
CAP. XVIII.

Nedum, duobus modis periti uti ſolẽt. Vno modo cùm utranq; ſententiã eodẽ claudimus uerbo, altero quũ ſuum utriq; ſententiæ uerbũ damus. Primo modo ſic: Funderem pro te ſanguinem, nedũ pecuniam. Secundo ſic: Funderem pro te ſanguinem, nedum pecuniam tibi crederẽ: & hoc affirmatiuè. Negatiuè ſic: Non perderem pro te obolum, nedum ſanguinem. Item, Non crederem tibi obolum, nedum pro te funderem ſanguinem. Atque in affirmãdo, id quod plus eſt, maioriſq; momenti in prima parte eſt ponendum: in negando, id quod minoris, Plus eſt, & magis mo-

mentoſum, fundere ſanguinem, quàm pecuniam: & minus eſt, & leuius, perdere, aut credere obolum, quàm perdere, aut fundere ſanguinem. Imperiti uerò hanc dictionem accipiunt pro Non ſolùm, ſic dicentes: Nedum laborem pro te ſuſciperem, ſed etiã mortem, quod ſic dicendum erat: Mortem pro te ſuſciperem, nedũ laborem. Aut per non ſolùm, (nam contrarius modus eſt per Non ſolùm, & Non modò, ei qui eſt per Nedũ) ſic, ne priora exempla commutemus: Non ſolùm pecuniam pro te funderem, ſed etiam ſanguinẽ. Item, Non modò pecuniã tibi crederem, uerùm etiam ſanguinem pro te funderem, hoc affirmatiuè. Rurſus negatiuè, Non modò pro te ſanguinem nõ perderẽ, ſed nec pecuniam. Item, Non tantùm pro te ſanguinem non funderem, uerùm ne obolum quidem tibi crederem. Hæc igitur differentia eſt inter Nedum, & Non ſolùm, ſiue Non modò, ſiue Non tantùm. Aliquando tamen reperimus hoc poſterius penè pro Nedum accipi. Cic. in lib. de Offic. III. Huic igitur uiro bono, quem Fimbria etiam, non modò Socrates nouerat, nullo modo uideri poteſt quicquam eſſe utile, quod non ſit honeſtum. Poſſemus dicere hic pro, Non modò Socrates nouerat, Nedũ Socrates: Sed Nedum auget, præpolletq; alteri parti, cui adiũgitur: Nõ modò autem æquiparat. Ideóq; puto Ciceronem uoluiſſe æquare Fimbriam Romanũ Socrati Græco, dixiſſeq; illud Non modò, ſicut in quibuſdam aliis exemplis: ut in iiſdem Officiis: Ad quod eſt adhibenda actio quædam, non ſolùm mentis agitatio. Et pro Plancio: Plura ne dicam, tuæ me lacrymæ impediunt, ueſtræq; iudices, non ſolùm meæ. Hîc non auſim pro Non ſolùm, dicere Nedum.

De Niſi. CAP. XIX.

NIſi quoties principium ſententiæ eſt, indicatiuũ deſiderat, alias etiam ſubiunctiuũ. Cic. pro Milone: Niſi

fort

forte putamus demẽtem P. Scipionem Africanum fuiſſe, qui quũ per ſeditionẽ à C. Carbone interrogaretur, quid de Tiberij Gracchi morte ſentiret, reſpondit, iure ſibi cæſum uideri. Et Quintilianus: Niſi forte imperatorẽ quis idoneum credit, in prælijs quidẽ ſtrenuum, & fortẽ, & omnium quæ pugna poſcit artificem, ſed neque delectus agere, nec copias cõtrahere, atque inſtruere, nec proſpicere cõmeatus, nec locum capere caſtris ſcientem. Præter principia autem ſentẽtiarum, ſic: Vapulabis, niſi caues: uel, niſi caueas. In illo ſuperiore, niſi adeſt uerbum principale, hîc non adeſt.

De coniunctione Quòd. CAP. XX.

QVòd ſcribas gaudeo: &, Quòd ſcribis gaudeo: utroque modo dicitur. Volo quòd ſcribas: non autẽ, quòd ſcribis. Illius ſuperioris hæc ſimilia ſunt, Credo, Opinor, Puto, Lætor, Voluptatem capio: & reliqua. Huius poſterioris hæc, Mando, Iubeo, Impero, Exigo, Poſtulo, & reliqua. In illo tamẽ ſuperiore cauẽdũ eſt, ne diuerſorũ modorũ uerba copulemus: quale foret illud Terẽtij, quod nõnulli ſic legũt: An quòd uiã ignorãt, an quòd iter perferre nequeãt? Cùm ſit dicẽdum aut ſic: An quòd uiã ignorẽt, an quòd iter perferre nequeãt? aut ſic, An quòd uiam ignorant, an quòd iter perferre nequeunt? Cui ſimile illud aliud eſt apud eundem: — Nihil quum eſt, nihil deſit tamẽ. quum ſit potius legendum Deſit, nõ deſit, ut bonis autoribus placet. Et in proœmio Ciceronis ad Herennium ſic quidã legunt: Etſi negotijs familiaribus impediti, uix ſatis otiũ ſtudio ſuppeditare poßimus, & idipſum quod datur otij, libentius in philoſophia conſumere conſueuimus. quum ſit potius legendum Poſſumus, ut modi cõcordẽt, qui copula media coniunguntur: quanquàm & ſonus ipſe, utpote in curſu medio periodi, conuenientior eſt in poſſumus, quàm in poßimus. Eſt etiam alia cauſa, cur

Teren. in Eunuch. act. 2. ſce. 2.

hoc

hoc non liceat, quam modò ſubiungam.

De Etſi, Quanquàm, Quamuis, & Licet. CAP. XXI.

Etſi, Quanquàm, Quamuis, Licet, eiuſdẽ ſignificationis ſunt, aliquid in utendo diſcriminis habentia. Nam maior quædam dignitas data eſt primis duobus, quæ ſemper adſciſcũt ſibi indicatiuum dũtaxat, in principio ſtatim orationum, epiſtolarũ, librorum. Alia duo in hoc loco, rarò: in cæteris, omnia indifferenter. Cicero in oratione pro Milone: *Etſi uereor iudices.* Et in epiſtola ad Atticũ. *Etſi nihil noui afferebatur.* Et in opere ad Herẽniũ: *Etſi negotijs familiaribus impediti uix ſatis otium ſtudio ſuppeditare poſſumus, & id ipſum quod datur otij libentius in philoſophia conſumere conſueuimus.* Quintilianus in declamatione de corpore proiecto: *Etſi iudices in hac aſperrima conditione fragilitatis humanæ, in qua nemo propè mortalium impunè uiuit, hæc omnibus natura eſt, ut ſua cuique calamitas præcipuè miſera, atq; intolerãda uideatur.* Cicero pro lege Manilia: *Quãquàm frequens conſpectus ueſter mihi multò iucundiſsimus, hîc autem locus ad dicendum ampliſsimus, ad agendum ornatiſsimus eſt uiſus Quirites.* Idem de Officijs: *Quãquàm te Marce fili annum iam audientem Cratippũ, idq; Athenis, abundare oportet præceptis, inſtitutiſq; philoſophiæ.* Lactantius tamen ſecundum librum de Inſtitutione ſic incipit: *Quanquàm libro primo religiones deorum falſas eſſe monſtrauerim. Alia duo magis poſtulant ſubiunctiuum; nonunquam tamen & indicatiuum, ut dixi.* Vt apud Horatium ſic quædam epiſtola incipit:

In prin. — Declam. 6. — In prin.

Epiſt. 18. li. 1. *Quamuis Scæua ſatis per te tibi conſulis, & ſcis.*

Declam. 5. Et Apud Quintilianum declamatio: *Quãuis iudices in tanta malorum cõtinuatione iam poteram nihil ex accidẽtium meorum nouitatem mirari. In alijs partibus, quàm in prin-*

cipijs partem omnia hæc locum ſortiuntur. Habent & hoc differẽtiæ duo priora à duobus poſterioribus, quòd illa aliquando eodem modo, quem de niſi oſtendimus, à nullo dependent. Cicero pro Marcello: Quid enim eſt omnino hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremum? quod quum uenit, omnis uoluptas præterita pro nihilo eſt, quia nulla eſt futura: quanquàm iſte tuus animus nunquam his anguſtijs, quas natura dedit nobis ad uiuendum, cõtẽtus fuit, ſempérq; immortalitatis amore flagrauit. Nec uerò hæc tua uita dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu cõtinetur. Hoc fit acrius per interrogationẽ, ac ſublimius: ut (ne ſi alia exẽpla afferam, longior ſim) ſi dicamus hoc idem ſic: Quanquàm quis ignorat iſtum tuum animum nũquàm his anguſtijs, quas natura ad uiuendum nobis dedit, fuiſſe cõtentũ, ſempérque immortalitatis amore flagraſſe? De Etſi, ſiue Tametſi (idem enim ſunt) & apud eundem, & apud alios reperiẽda relinquimus exẽpla huiuſmodi, licet pauciora. Vnum ex Plinio ſatis ſit, ad Cornelium Priſcum: Dedit enim mihi quantum maximũ potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet: tametſi quid homini dari poteſt maius, quàm gloria, laus, & æternitas? Hîc nõ poſſis ponere Licet, & quamuis. Epiſt. vl. li. 3.

De Cùm, & Tum. CAP. XXII.

CVm, & Tum indicatiuum ferè poſtulant. Eſt autẽ in Cùm quiddam minus, in tum quiddam maius. Et hoc duobus modis, ut aut generale aliquid præcedat, ſpeciale ſequatur: aut ambo ſint ſpecialia. Primo modo ſic, ut apud Quintilianũ: Quod cũ omnibus cõfitẽdũ eſt, tũ nobis præcipuè, qui rationem dicendi à bono uiro nõ ſeparamus. id eſt, omnibus multũ, mihi uerò maximè. Altero modo apud eundem: Quod opus Marcelle Victori tibi dicamus: quem cùm amiciſſimum nobis, tũ eximio literarum amore flagrantem, In præfatione libri primi.

digni

digniſſimũ hoc mutuæ inter nos charitatis pignore iudicabamus id eſt, multùm propter amorem tuum in nos, plus tamen propter amorem in literas. Vix aliter reperias, quale eſt Ciceronis in Verrẽ actione prima: Factũ eſt uti, cũ ſummum in ueteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me præſidium ſuis fortunis conſtitutũ eſſe arbitrarẽtur. Sed hoc loco adiectiua ſunt, quæ diſtinguant illud plus, & illud minus. In cæteris locis ferè adiectiua non adhibẽtur, qualia nunc ſunt Summum, & Nõnullum. Rarò autẽ alius modus quàm indicatiuus cõuenit, quale fuit proximum exemplum.

Cap.1. Idẽ Quintilianus in ſecundo: Quid autẽ eſt ex his, de quibus ſuprà dixi, quod nõ cùm in alia, quæ ſunt rhetorũ propria, tũ certè in iſtud iudiciale cauſæ genus incidat? Cicero

Epiſt.2.li.2. ad Curionem: Graui teſte priuatus ſum amoris ſummi erga te mei, patre tuo clariſſimo uiro, qui cũ ſuis uirtutibus, tum uerò te filio ſuperaſſet omnium fortunas, ſi ei contigiſſet, ut te antè uideret, quã uita decederet. Nunquã hoc fit niſi ſub uno uerbo: quod ſiquãdo ſub duobus fieret, nunquàm tamen in diuerſis uerborum modis, diuerſis ue temporibus, ut fecit Boëthius in principio tertij (ut reor) de dialectica libri. Cũ in omnibus philoſophiæ diſciplinis ediſcendis, atq; tractandis, ſummum in uita poſitũ ſolamẽ exiſtimẽ, tum iucundius, & ueluti cum quodã fructu etiam laboris arripio, quæ tecum cõmunicãda compono. Niſi fortè putamus hoc eodem modo pro Deiotaro incepiſſe Ciceronem: Cùm in omnibus cauſis grauioribus, C. Cæſar, initio dicendi commoueri ſoleam uehemẽtius, quàm uel uſus, uel ætas mea uidetur poſtulare, tamẽ in hac ita me multa perturbant. Tamẽ dicitur, nõ Tum: reſpondet enim ad illud Cùm, pro quãuis: ut alio idem in loco: Satis ne cõſtãter facere uideamur, qui cùm præcipi nihil poſſe dicamus, tamen, & alijs de rebus differere ſoleamus,

mus, & in hoc ipſo tẽpore præcepta officij proſequamur? Cum ſcilicet pro quamuis: aut ſi ſcribitur Tum, nõ Tamẽ, ſcribendum etiam erit ſoleo, non ſoleam: quale eſt illud in prooemio quarti libri Tuſculanarũ quæſtionum, Cùm multis locis noſtrorum hominũ ingenia, uirtutéſq; Brute ſoleo mirari, tũ maximè in his ſtudijs, quæ ſerò admodum expetita in hanc ciuitatem è Græcia tranſtulerunt. Idem autor opus de Natura deorũ ſic inchoat, quod quidam deprauare ſolent, dicẽtes Sint pro ſunt: Cum multæ res in philoſophia nequaquam ſatis adhuc explicatæ ſunt, tum perdifficilis Brute (quod tu minimè ignoras) quæſtio eſt de natura deorum. Priſcianus quoq; uix grãmaticè locutus eſt in prooemio magni operis, & quidẽ in prima dictione, atq; adeò in prima ſyllaba dicens: Cùm omnis eloquentiæ doctrina, & omne ſtudiorũ genus ſapientiæ luce præfulgens à Græcorum fontibus deriuatũ, Latinos proprio ſermone inuenio celebraſſe, & cætera, quæ tantæ ſunt præcedentia uerbum principale, ut non modò Demoſthenes, qui contenta uoce, & uno ſpiritu cõplures uerſus pronuntiabat, aut Hercules qui ſine reſpiratione unũ ſtadiũ decurrebat, ſed ne Nouellus quidem Torquatus Mediolanenſis, qui uno ſpiritu tres uini congios ſiccabat, poſſet illã ſententiam, atque periodũ una uocis contentione pronuntiare. Tandem uerbum principale ſubiungit: Conatus ſum pro uiribus rem arduã quidẽ ſed officio profeßionis non indebitã ſuprà nominatorũ uirorũ præcepta, quæ cõgrua ſunt mihi uiſa, in Latinũ trãſferre ſermonem. Cum inueniam, erat dicendum: aut Quoniam inuenio. Sed ad Tũ reuertamur, quod ſæpe ſine Cùm ponitur geminatum, triplicatum, & in quamuis linguam multiplicatum. Sed quantum ego ſentio, in rebus paribus: ut Quint. Nec indignetur Herodotus æquari ſibi Titũ Li- Lib.10.cap.1.

uium

nium, tum in narrando miræ iucunditatis, clariſſimiq; cenſoris, tum in cõcionibus, ſuprà quàm enarrari poteſt, eloquentem, ita dicuntur omnia tum rebus, tum perſonis accommodata. Taceo de eo modo quando accipitur pro aliquando: Tum hoc, tum illud dicas: id eſt, aliquando hoc, aliquando illud: uel, modò hoc, modò illud.

De Quidem. CAP. XXIII.

QVidem, duobus, tribúſue modis accipi ſolet. Vno modo ad diſtinguendas res, quod apud Græcos penè nimis fit ſæpe: ut, Vnus quidem ſic, alius autẽ ſic. Ego quidem Romæ ſum, tu uerò Athenis, frater autem Alexãdriæ. Altero autem quaſi per exceptionẽ illius quod affirmes: ut apud Marcũ Fab. Torquebis quidẽ filiũ, ſed fatebitur mater. Adeò ut apud hunc, & M. Tullium, nunquam coniungantur Quidẽ, & Ille, quin huiuſmodi ſequatur exceptio: ut de Offic. lib. III. Ab optimis illis quidem uiris, ſed non ſatis eruditis. Et de Amicitia: Qui autẽ in uirtute ſummũ bonũ ponũt, præclarè illi quidẽ: ſed hæc ipſa uirtus amicitiam & gignit, & cõtinet. Dicendũ erat, Præclarè hi quidem (ut in pronominibus oſtẽdimus) potius quã illi: ſed hoc fecit, ut Ille coniungeretur cũ Quidem. In ſuperiore modo tantùm duabus comitibus Quidẽ ubi poteſt, quæ ſunt Verò, & Autẽ: in hoc ſecũdo pluribus poteſt præter has duas, Verùm, Veruntamen, At, Sed, Cæterùm, Tamen, Attamen, Sed tamen. Atq; in hoc ſecũdo modo ipſum Quidẽ alternatim poni poteſt, nũc in laudem, nũc in uituperationem: atq; id aut à uituperatione incipiendo, & finiendo in laudẽ: aut incipiendo à laude, & finiẽdo in uituperationẽ: ut, Tu lentus quidem es, & piger, ſed tamen fidelis. Rurſus, Tu quidẽ fidelis es, ſed tamen lentus, & piger. Tertio modo, qui plenus eſt etiã ſermo uulgaris, nullo Autẽ, aut Verò, aut Sed,

Cap. 5. huius libri.

aliáue

aliáue coniunctione ſimili ſequente, ſicut & hæ ipſæ non-nunquàm ſine Quidem ſunt. Cic. *At enim nemo (quod quidem magis credo) aut ſi quiſquam eſt, ille ſapiens fuit.*

De Verò, Autem, Porrò. CAP. XXIIII.

VErò, & Autē, *idem ſignificant, & eodē in loco poni poſſunt antecedente utiq; aliqua dictione: nunquā enim ab his ſententia incipit.* Collocantur *autem frequenter, ut nuſquam referantur, ſed tantùm diſtinguant ſententiam à ſententia, ut mea ipſius uerba declarant, ubi ſum uſus modò* Autem. Habent *tamen aliquando neſcio quid differentiæ in utendo. Cur nanq; non dicimus,* Neq; *autem: ſicut, neque uerò? ut* Quint. *Neque uerò me* Lacedæmonij, *neque* Athenienſes *magis mouerunt, quàm pop.* Rom. *apud quem ſumma ſemper oratoribus dignitas fuit.* Item, *Tum propter hoc, tum uerò propter illud: non autem,* Tū *propter hoc, tum autem propter illud.* Contrà *non dicimus* Non *uerò, ſicut* Non *autem: ut, Sum tibi amicus, non autem aſſentator.* Muta *illud aduerbium, & habebit locum* Verò: *ſic,* Sum *tibi amicus, aſſentator uerò non uel,* Aſſentator *autem non. & in quibuſdam ſimilibus.* Incipimus *enim maiora quædam capita per* Vero, *potius quàm per* Autem. Vergilius Iunonem *cum* Venere *ſic loqui incipientem fecit,*

Egregiam uerò laudem, & ſpolia ampla refertis, Aeneid. 4.

Túq;, puérq; tuus. Et *ad* Seruiū Sulpitium *ſcribēs* Cic. Epiſt. 6. lib. 4
ita epiſtolā incipit: Ego *uerò* Serui *uellem (ut ais) in meo dolore affuiſſes.* Prætereà *non ita dicas,* Age *autem,* Sanè *autem,* Iam *autē,* Enim *autem,* At *autē: ut* Age *uerò,* Sanè *uerò,* Iā *uerò,* Enim *uero,* At *uero.* Atq; *ut in quibuſdā locis hæc duo, et cætera ſimilia à me prius enumerata habēt gratiā, ſi ponantur, ita in quibuſdam non habent, quale eſt,*

quum idem uerbum repetitur, hoc modo, Quint. *pro patre mori poſſum, coram patre non poſſum. nō rectè dicas, corā patre autem nō poſſum: niſi reticeas uerbum: ſic, coram patre autem nō. Atq; hîc ſequitur negatio, aliquādo antē antecedit.* Cic. *Tu cùm principem ſenatorē auunculū domi habeas, ad eū non refers: ad eos refer, qui ſuā domū nō habēt, tuam exhauriūt. Quare non de eo modo intelligitur, quoties uerbū ſine contrarietate repetitur, ut idē,* Tribues his *temporibus quantū poteris, poteris autem quantum uoles.*

Cic in perorratione Offi ciorum.

Neq; quoties aliquid prælongum eſt, aut nonnihil immutatur: ut idē in Verrem, *Nō enim, inquit, illud peto, quod ſoleo, quū uehementius contendi impetrare; ut reus abſoluatur non peto, ſed ut potius ab hoc, quàm ab illo accuſetur, id peto.* Et *in* Philip. *Ego autem ueteranos tueri debeo, ſed eos quibus ſanitas eſt, certè timere non debeo.* Tale *nō fuit* Lactantij, *qui ait:* Sed *(ut dixi) uenia concedi poteſt imperitis: & qui ſapientes ſe nō fatentur: his uerò nō poteſt, qui ſapientiam profeßi, ſtultitiam potius exhibeant.* Ego *dixiſſem,* His *non poteſt.* Poëtæ *hoc non ſeruant.* Vergilius,

Lib. 2. cap. 2.

Aenei. 11. *Non erit auxilio nobis* Aetolus, *&* Arpi?

At Meſapus *erit-* Ouidius:

Li. 2. de Arte. *Non formoſus erat, ſed erat facundus* Vlyſſes.

Porrò, *licet eiuſdē ſignificationis ſit, cuius* Verò, *&* autē: *tamen (ut puto) pro illis ponere non poßis: nonnunquā tamen eundem locū ſortitur, ut agè uerò, agè porrò: ſed illud nunquàm in fronte ſententiæ collocatur, hoc autē ſæpius: ut* Quint. Porrò *qui confeſſum defendit, non abſolutionē ſceleris petit, ſed licentiā.* Per *illa diceremus, qui uerò, uel qui autem confeſſum defendit.* Apud *quoſdā, & præſertim poëtas, uolunt ſignificare longè, certè, poſteà, ultrà: ideóque ſæpe non in principio ſententiæ, ſed in medio inuenitur.*

De

De Siquidem. CAP. XXV.

SIquidē, ex Si, & Quidem, compoſitum uidetur: ſed cur nec primam ſyllabā longam habet, cùm Si, lōga ſit, nec ſignificationem alicuius harum, unde componi dicitur, dictionū? Eſt enim Siquidē, idem quod nā: ut apud Quintil. Atq; natura ipſa uidetur ad tolerandos facilius labores muſicam uelut muneri nobis dediſſe: ſiquidem & remigē cantus hortatur. Et Cicero. cōfiteor eos niſi liberatores populi Romani, cōſeruatoréſque Reipub. fuerūt, plus quàm ſicarios, plus etiam quàm parricidas eſſe: ſiquidem eſt atrocius patriæ parentē quàm ſuum occidere. Nonnulli non internoſcunt, quando ſiquidem eſt una dictio, quando duplex: quod internoſcere facile eſt: ut apud eoſdem ambos: Priorē libro quarto: Quare illud ſtultiſſimè præcipitur, quod defendi nō poteſt: ſilentio ſiquidem diſſimulandum eſt illud, de quo iudex pronuntiaturus eſt. At ſi extra cauſam ſit adductum, &c. Poſteriorem pro Milone: Deinde profectus eſt per id temporis, quum iam Clodius (ſiquidem eo die Romam uenturus erat) redire potuiſſet. Et pro Flaco: O morem præclarum, diſciplinamq;, quā à maioribus accepimus, ſi quidē teneremus, ſed neſcio quo pacto iam de manibus elabitur. In hoc tamē ſignificato apud Ouid. reperitur lib. III. Faſtorum prima ſyllaba breui, tanquam ſit dictio compoſita: Lib. I. cap. 17.

Sed ſi fortè tibi non eſt mutabile pectus,
Státque ſemel iuncti rumpere uincla tori:
Hoc quoque tentemus, ſi quidem ieiuna remanſit:
Sin minus, inferni coniugis uxor erit.

Idem libro tertio ſine titulo:

Quæ mihi uentura eſt, ſi quidem uentura ſenectus,
Quùm deſit numeris ipſa iuuenta ſuis.

Quidam hic haud poſtremę inter literatos notę verā lectionem eſſe volūt, Si qua eſt ventura ſeneẽ.

In altero ſignificato apud Lucanum libro quarto:

Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris.

De Sin. CAP. XXVI.

Sin pro ſi, nunquàm in prima parte collocatur, ſed in ſecũda, ubi ferè duorum eſt oppoſitio, atq; hoc ſiue uocali ſequente, ſiue conſonante. Terent. *Si illum relinquo, eius uitæ timeo: ſin opitulor, huius minas.* Et alibi: *Si hoc celetur, in metu: ſin patefit, in probro ſiem.* Nonnunquam *Sin unum reperitur, ſed quod ſecundi loci uicẽ obtineat: ut Salluſtius, Imperat, ut pretio, ſicuti multa cõfecerat, inſidiatores Maſiniſſæ paret, ac maximè occultè: ſin id parum procedat, quouis modo Numidã interficiat, id eſt, Si poteſt, occultè: ſin nõ poteſt, utcunq;. Quorũdã tamẽ uſus eſt, ut dicãt, Sin autem, pro eo quod eſt, ſi nõ, quaſi in Sin, aut in Autem ſit negatio, Mirarerq; de uulgo, niſi id apud quoſdã præſtanteis uiros reperirẽ. Quale eſt illud in Apocalypſi, Sin autẽ, ueniã tibi citò, & mouebo candelabrum tuum. Quum præſertim paulò pòſt dicatur, Si quo minus, ueniã. Ego uerò in utroq; dixiſſem Sin minus: uel, Sin aliter. Et in Euangelio: Si ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax ueſtra: ſin autem, ad uos reuertetur. Et alibi, Siquidem fecerit fructum: ſin autem, ſuccides illam. In quibus omnibus Græce negatio adeſt. Seruius uult nonnunquam ſi accipi pro ſiquidem: ut ibi,*

In And. act. 1. ſcen. 3.
In Phormione act. 5. ſce. 4
In bel. Iugurthi.

Georg. 1. *-Tua ſi tibi Mænala curæ. quod mihi minimè placet.*

De Quippe, Vtpote, Profectò, Vtique, Nempe, Nimirum, Sanè, Certè. CAP. XXVII.

Quippe, & Vtpote, Profectò, & Vtiq;, Nẽpe, & Nimirum, Sanè, & Certè, uel Certò, ſimiliora ſunt quidem in ſignificato, quàm illud quod modò dixi (de Siquidem loquor) ſed ad hoc ipſum proximè accedunt præſertim duo, Quippe, & Vtpote: quæ licet uulgò accipiãtur ꝓ certè, cui

non

non omnino equidē repugno, tamē malim accipere pro cauſatiuis: ut Quintilianus, Falſa enim eſt querela, pauciſsimis hominibus uim percipiendi quæ tradantur, eſſe conceſſum, pleroſq; uerò laborem, ac tēpora tarditate ingenij perdere: Nam contrà plures reperias, & faciles in excogitando, & ad diſcendum prōptos. Quippe id eſt homini naturale. Ac ſicut aues ad uolatum, equi ad curſum, ad ſæuitiam feræ gignuntur: ita propria nobis eſt mētis agitatio, atq; ſolertia, unde origo animi cœleſtis creditur. Atque licet huiuſmodi dictiones eôdem tendāt, tamē uſu diſsident, & quaſi diuerſo itinere ad idē perueniunt. Vt enim pro Quippe hoc in loco rectè dicam Siquidē, uel Nam, aut Nanq;, uel Enim, aliqua dictione antecedēte, ad hunc modum, Id enim eſt homini naturale: ita rarius per Quoniam, quæ coniunctio habet alium ſuum uſum, qui nulli horū alteri concedatur: ut in hoc Tulliano exēplo, Quoniā utriuſq; conſilij cauſam P.C. probatā uobis eſſe cōfido, prius quàm de repub. dicere incipio, pauca loquar de heſterna M. Antonij iniuria. Hoc idē per Quippe ſic dicam: Prius quàm de republi. dicere incipio P.C. pauca loquar de heſterna M. Antonij iniuria: quippe probatam uobis eſſe confido cauſam utriuſque conſilij. Vel, Quippe quum probatam uobis eſſe confidam. Vel, Quippe qui probatam uobis eſſe confido, uel confidā. Huic ſimilimum eſt Vtpote, præterquàm primo modo. Non enim habet ſuum uerbum: quale foret, Vtpote id eſt homini naturale. In cæteris omnibus uſum eundem habet, Plin. de naturali hiſtoria, Vtpote quum quidam annuo, & biennij ſpatio durauerit. Cic. ad Atticum: Me incōmoda ualetudo, qua iam emerſeram, utpote quum ſine febri laboraſſem, tenuit. Idem ad eundem: Ea nos (utpote qui nihil contemnere ſolemus) non pertimeſcebamus. Et in Philipp. L. quidem frater

Lib. I. cap. 2.

Philip. I.

cius, utpote qui peregrè depugnauit, familiam ducit. Salluſtius in Catilinar. Antonius procul aberat, utpote qui magno exercitu locis æquioribus expeditos in fugam ſequeretur. Hic ſubiunctiuo, ille indicatiuo uſus eſt. Nõnunquam ſine Cum, & ſine relatiuo reperitur, & neſcio an frequẽtius, cuiuſmodi eſſet hoc: Antonius aberat à bello, utpote æger ac iacens in lecto. In qua forma etiam reperitur Quippe: ut Quintil. Si alienũ, & ignotũ, tamen quæ cõmunis omnium mortalium, quippe ſub uno parẽte naturæ cognatio eſt, hominẽ cibo fortè iuuiſſem pœna dignum: uiderer ſeruaſſe periturã animam. Tit. Liu. lib. III. Notã iudici fabulam petitor, quippe apud ipſum autorẽ argumenti peragit. Profectò autẽ, & Vtiq;, ſine dubio affirmãt: ſed hoc ſecundũ nunquàm, aut ferè nunquàm apud Cic. apud poſteriores frequẽter: ut Quintil. Sed ſolent huiuſmodi negotiatores aliquid proprium, ac priuatũ ſtipulari, utiq; quũ alienã rẽ uendũt. Quod non ità ſolet ad reſponſionem adhiberi, ut illud alterum: ut Cic. Quis hæc renũtiat? is profectò, qui interfuit. Licet idẽ facere per Certè: ut idem, Tãtã ſolicitudinem bonorum, tãtum timorẽ omniũ in quo meminimus? certè in nullo. Et per Nimirum: ut Quintil. Demus id quod nullo modo fieri poteſt, idem ingenij, ſtudij, doctrinæ, peſſimo atq; optimo uiro, uter melior dicetur orator? nimirum qui homo quoque melior. Sed uſitatũ omnium maximè eſt Nempe: ut Cic. Apud quẽ hæc dico? nẽpe apud eũ, qui quum hæc ſciret, me tamen antequàm uidit, Reip. tradidit. Nonnunquã ſine interrogatione. Horat. enim quandam ſatyram ſic inchoat:
Sat. 10. lib. I. Nẽpe incõpoſito dixi pede currere uerſus Lucilli. Et Per-
Saty 3. ſius: Nempe hoc aſsiduè, dixit. Quintil. quoq; inquit: Nempe enim in hoc plurimum laboris exhauſimus, ut rethoricẽ oſtenderemus bene dicendi ſcientiam, & utilem, & artem,

& uirtutem eſſe. Sane tum affirmatiuè ſumitur: ut, ita ſanè, Sanè uerò. Tum pro ualde: ut Homo ſanè nobilis. Interdũ cum ſuperlatiuo: ut Suet. de uita Cæſaris: Bellũ ſanè difficilimum geßit. Cap. 35. Tum permißiuè, quoties aliquid aduerſario tribuimus: ut Sit ſanè ut ais. Vt Quint. Tulerit ſanè filius noſter meritò pœnas, dederit ſpiritũ ſupplicio: nihil de prætérito loquamur. quaſi, Eſto, ita ſit ut uis. Certè modò affirmat, modò pro Saltẽ accipitur: ut, Nõ potero tãgere? certè potero uidere. uel, At certè. Ideo dixi quod pro Saltẽ accipitur, quod hãc eandẽ ſententiã nihil differre puto ab ea, quæ eſt, Nõ potero tãgere: ſaltẽ, uel, at ſaltẽ potero uidere. Adiũgitur autẽ illud At, quo modo iũgitur Sed, cũ tamẽ, licet alterũ eorũ ſufficeret. Significat enim nõnunquã At, idem quod Saltem, ut in illo Vergiliano: At Meſapus erit. Certè Aeneid. 11. coniuncta cum coniunctione Et, ſemper affirmat: ut Cic. Et certè contra Cæſarem eſt ingreſſus armatus. Apud Quint. Et ſanè frequenter: ut lib. 1. Et ſanè quis cõcipiat uel declamantis habitum, uel orantis uocẽ, inceſſum, pronuntiationem, illum deniq; animi, & corporis motũ? Certè cõiuncta cum Scio, ſimilibúſque uerbis ſolet mutare e in o, ut Certò ſcio: ſicut dicim⁹ Manifeſtò ſcio: pro manifeſtè: Apertò, pro apertè: Liquidò, pro liquidè: Tutò, pro tutè: & ſimilia.

De Vt. CAP. XXVIII.

VT, pro quippe, ſiue pro ut pote accipitur, ſequẽte relatiuo. Vt Quint. Quũ me, ut cuius (interiecto mari) non fortunã quiſq; noſſe, nõ natales, non patrẽ poterat, una tamẽ res faceret, apud quoſdã miſerabilem, quòd uidebar iniquè cõparatus. Et alibi: Iã illud diximus, quãto plus nitoris, & cultus demonſtratiuæ materiæ, ut ad delectationem audientiũ cõpoſitæ, quàm quæ ſunt in actu, & contentione ſuaſoriæ iudicialéſque permittant. Vbi eſt Vt, licet

Lib.10.cap.1. ponere Quippe, uel Vtpote, Quint. Vt, frequenter utitur: In eod.lib.& cap. Vtpote autē rarò. Et alibi: Nec ignoro igitur, quos trāſeo nec utiq; dāno, ut qui dixerim eſſe in omnibus utilitatis aliquid. Et alibi: Theopōpus his proximus, ut in hiſtoria prædictis minor, ita oratori magis ſimilis, ut qui antequā eſt ad hoc opus ſolicitatus, diu fuerat orator. Aliquādo accipitur Cic. de Senectute. quaſi pro ſecūdū: ut Cic. Qui ſermo, quæ præcepta, quanta notitia antiquitatis, ſcientia iuris, augurij, multæ etiā ut in homine Romano literæ; id eſt, ſecundū id quod ſolent ſcire De clar. ora. Romani. Et alibi: Poſteáq; Cliſthenē multū ut temporibus illis ualuiſſe dicēdo. id eſt, ſecundū illorū temporū eloquen- Ibidem. tiam. Et iterū: Deniq; hunc proximo ſeculo Themiſtocles inſequutus eſt, ut apud nos perantiquus, ut temporibus illis non ita ſanè uetus. Et iterū atq; iterū in eodē Bruto: Fuit, ut temporibus illis, luculētus: erat cùm literis Latinis, tum etiam Græcis, ut tēporibus illis eruditus. Erat etiā in primis, ut temporibus illis, Græcis doctrinis inſtitutus: quorū utriuſque orationes ſunt, ut Aſiatico genere, laudabiles.

Quibus cum literis iunguntur Ab, & Abs. CAP. XXIX.

AB, cum duabus liquidis, & cū i, quādo fit conſonans, adiungi ſolet: ut Ab lege, ab legatis, ab literis, ab rege, ab rogo, ab re, ab Ioue. Abs uerò cum t, ut Abs te, abs In Adelp. act. 3. ſce. 3. Tito: interdum uerò cum q, ut Terentius: Abs quiuis homine, cum opus eſt, beneficium accipere, gaudeas.

De Continuò, Protinus, Statim. CAP. XXX.

COntinuò, Protin⁹, Statim, quid ſignificēt, notū eſt: quibus addita negatione, ſignificatio fit qualis, Nō ideo: Lib.3. ut de Orat. Cic. Ac ſi illæ ſeditiones ſaluti huic ciuitati fuiſſent, nō cōtinuò ſi quis motus populi factus eſſet, id C. Norbano in nefario crimine, & fraude capitali eſſet ponendū. Lib.10. cap.1. circa princ. Quint. Nō autem ut quicquid præcipuè neceſſarium eſt, ſic

ad

ad efficiendū oratorem maximi protinus erit momenti. Et *iterū:* Neq; *id ſtatim legēti perſuaſum ſit,omnia quæ omnes* Ibidem.
autores dixerūt,utiq; eſſe perfecta. Eandē *uim obtinet interrogatio,quam negatio:ut idem,* Continuóne *ſit ille ſtultè cogitauit,nobis quoq; ſtultè dicendum eſt,id eſt,num ideo?* Cuius *ſignificationis mutatæ hæc cauſa eſt, quod nō planè receſſum eſt à prima illa eius,et naturali:quaſi dicatur, nūc aut,nō propter hanc ſolā, & ſe primo offerentē rationem.* Seruius *non eſt uſus hac re eleganter in ea parte, ubi abeſt negatio:non quia mulier, ſtatim & ancilla : ſi autē ancilla, ſtatim & mulier eſt :* Tollendū *enim erat poſterius ſtatim.* Protinus *(ut interpretor) pro ſimul, ſiue etiā aliquādo accipitur:ut* Verg.-Quin *protinus omnē* Perlegerēt. Quint. Aeneid. 6.
Traxerat ex firmitate mentis magnā protinus & in membra conſtantiam. Etenim *quod ſtatim fit,quaſi ſimul fit.*

De Tantum abeſt,Tantúmque non. CAP. XXXI.

T*Antum abeſt,aut unum* Vt,*poſt ſe habet, aut duplex.* V*nū ſic:* Cic.de Offic. T*antū abeſt ab officio,ut nihil officio magis poßit eſſe contrariū.* Idem pro Marcel. T*antum abes à perfectione maximorū operum, ut fundamenta nondū quæ cogitas,ieceris.* Duplex *ſic:* Idē *pro lege manilia:* T*antum abeſt ut aliquam bonam gratiam quæſiſſe mihi uidear, ut multas etiā ſimultates,partim occultas, partim apertas ſubeundas mihi eſſe intelligam.* Quem *modum loquendi à* Græcis *mutuati ſumus.* Hos *autē duos,quos attigi modos, idem ſignificare ex hoc liquebit, quòd alterum in alterum conuertere licet:ſic,* T*antum abeſt,ut officium ſit, ut nihil officio magis poßit eſſe contrarium.* Item, T*antum abes ut maxima opera perfeceris, ut fundamenta nondum quæ cogitas,ieceris.* R*urſus,* T*antū abſum à comparatione alicuius bonæ gratiæ, ut multas etiā ſimultates, & cætera.*

Quin quò planius huiuſmodi orationis ſenſus pateſiat, reſoluamus per Nō ſolum: ut Non ſolùm aliquā gratiā quæſiſſe nō uideor, ſed etiā multas, & cætera. Item, Non modò officium non eſt, uerùm etiam nihil magis officio poteſt eſſe contrarium. Et, Non tantùm abes à perfectione maximorū operū, ſed fundamenta quoq; nondū, quæ cogitas, ieciſti. Poteſt & in nedū reſolui, ut ſuprà docuimus: ſed hoc faciendum legentibus relinquimus. Aliquando Tantùm abeſt, & ſine geminatione illa, & ſine ablatiuo reperimus, ſed perquàm raró: ut in Callidiū Cic. Tantùm abeſt ut inflāmaret nostros animos, ſomnum iſto loco uix tenebamus. Apud Quint. hæc exēpla nō inueni, ſed tale genus loquēdi: Si ultra hoſtiū affectus, qui cæſos acie ſæpe tumularūt, ultra tyrannos, ultra latrones, parum habet non ſepelire, niſi aliorū quoq; officia præciderit, tātúmq; nō petita ex fluctibus aqua reſtinguit ignē. Et alibi, Hoc triſte ſpectaculū, & tantum non ipſi qui fecerat miſerandū. Et iterū: Tantúmq; nō durum, ac ruſticum, & parū meretricijs artibus queratur educatum. Id eſt, tantùm abeſt ut reſtinguat ignem: tantùm abeſt ut ipſe miſereatur, tantùm abeſt ut queratur durū, ac ruſticū, ac parū meretricijs artibus educatum. Valerius in primo: Tantùm non ſuis manibus deducit ſiue propè adeſt, uel propè eſt. Id quod etiam è Græco ſumus mutuati.

In Bruto.

Declam. 6.

De Simul, Vnà, Pariter. CAP. XXXII.

Simul geminatum nō memini me reperiſſe apud Cicer. apud poſteriores, ſæpe: ut Quint. Simul ut pleniore obſequio demererer amantiſſimos mei, ſimul ne uulgarē uiam ingreſſus, alienis demum ueſtigijs inſiſterem. Verg.

In proœm. Inſtit. orator.

Obſtupuit ſimul ipſe, ſimul perculſus Achates. Et iterū: *(Aeneid. 1.)*
Accelerat ſimul Aeneas, ſimul agmina Troum. *(Aeneid. 5.)*

Cicero tamen raró pro Simul dixit Vnà, in Verrē actione

ſecun

ſecunda. Vnà & id, quod facio, probabit: unà & in hac cauſa profectò neminem præponendum mihi eſſe exiſtimabit. Simul non geminatum, & pariter, apud Quintil. ſæpe: ut Homo fortis ſimul & ſapiens: uel, Homo fortis, pariter & ſapiens. Rarò cum Et geminata: ut Horatius,

Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere uitæ. Cic. pro De Art. poët. Roſc. Perditiſsimi eſt igitur hominis ſimul & amicitiã diſſoluere, & fallere eum qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet.

De Nudiuſtertius, Nudiuſquartus, Pridie, & Poſtridie. CAPVT XXXIII.

NVdiuſtertius, & Nudiuſquartus, nec ultrà progreditur ſicut Biduo, Triduo, Quatriduo: & Binoctio, & Trinoctio, Quatrinoctio, & non amplius: niſi putamus ſine menda ſcriptum eſſe in Philip. Nudiuſtertiuſdecimus. Plautus (ut ſolet) licenter inquit, nudiuſtertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, & adhuc deinceps: ut etiã ad milleſimũ fuerit proceſſurus. Sed cur quẽadmodum habemus Biduo, & Binoctio, nõ etiã habemus Nudiuſſecundus? nẽpe quia adeſt aliud uocabulum, & quidẽ magis propriũ, quod eſt, Heri. De die autem, qui præceſsit heſternum, dicimus Nudiuſtertius: & de ſuperiore adhuc, Nudiuſquartus: ſcilicet nunc die tertio: uel quarto. De ſequenti, Cras: de huic proximo, Perendie. Cic ad Attic. lib. XII. Scies igitur Epiſt. 26. cras, ad ſummũ perendie. Vnde dies perẽdinus, dies abhinc tertius. Cæſ. in Commentar. Qui, ſi per te liceat, perendino die cum proximis hybernis coniuncti, cõmunẽ cum reliquis belli caſum ſuſtineant. Et Comperendinare, differre in longum de die in diem. Pridie, & Poſtridie ſimilimã obtinent ſignificationẽ ei, cuius ſunt Heri, & Cras. Eſt enim Pridie, quaſi heri, nõ tamen præſentis diei, & Poſtridie quaſi cras, non præſentis diei, ſed cuiuſdam alterius, aut præteriti,

aut futuri. Præteriti, ſic: Pridie quàm intrarem mare, lux ſerena fulſit. Futuri ſic: Pridie quàm intres patriam, ſacrificium facito. id eſt, die præcedēti, quo aut mare intraſti, aut patriam intrabis. Item poſtridie quàm pater mortem obijt, epulū feci. Et, Poſtridie quàm uxorē duxero, nauigandum mihi eſt. Vel cum genitiuo ſic: Pridie illius diei: & Poſtridie illius diei, quo aut hæc feci, uel faciã, Vel ſine Quam & ſine diei, ſic: Venit ad me Chremes poſtridie clamitans. ſeppe illius diei, quo hæc geſta ſunt. Et, Cùm intraui urbē, audiui hominē pridie receſſiſſe. Dicimus tamē, Quum has literas dabam, erat pridie Calendas Auguſti: uel, poſtridie Nonas: &, hodie eſt pridie ludorum Circenſiū: cras erit poſtridie nundinarū. Refertur enim tale tēpus non ad hodiernum craſtinúmq; diē, ſed ad alium quendã, ueluti ad eum, quo hæ literæ legentur. Ideóque errauit, qui ſcripſit ſic: Quum Romæ domum eius loquendi gratia adiſſem, orauit me, dicens, Poſtridie ad me redeas: Dicendū erat, cras: aut ſic, Poſtridie ut redirē orauit. Rurſus non rectè dixiſſet ſic, Cras ut redirem orauit, ſed Poſtridie. Atq; ut nō dicimus Nudiuſſecundus, ita nec Secundo Calendas, ſecundo nonas, ſecundo Idus: ſed Pridie Calendas, Pridie nonas, Pridie Idus. Item, ut non dicimus Nudiuſprimus, ita ne primo quidem Calend. primo Nonas, primo Idus: ſed Calēdis, Nonis, Idibus. Præterea ex his duobus alterum format ex ſe denominatiuū, alterū uerò minimè. Ex Pridie fit pridianus, ex Poſtridie nō fit poſtridianus, aut in uſu non eſt: ſed pro eo abutimur Craſtinus, per quod ſignificatur non modò dies ſequens hodiernum, ſed etiam quemlibet alium. Verg. Georg. primo:

Si uerò ad ſolem rapidum, lunáſque ſequentes
Ordine reſpicies, nunquàm te craſtina fallet
Hora, neque inſidijs noctis capiere ſerenæ.

Eodem

Eodem quoque modo abutimur Heſternus pro pridianus. Terent. Ex iure heſterno panē atrum uorent. Cicero: Videre uideor alios intrantes, alios exeuntes, quoſdā ex uino uacillantes, quoſdā heſterna è potatione oſcitantes. Non de heſterno die loquitur, quia (ut ſic dicam) ab illo heri nō fuerat factum, quum hæc dicerentur. Vtimur frequentius hoc per abuſionem, quàm illo naturali, & proprio, quo & ipſo frequenter utimur. Sueton. in uita Tiberij: Solēnibus ipſe cœnis pridiana ſæpe & semeſa obſonia appoſuit. Item in uita Caij: Marcente adhuc ſtomacho pridiani cibi onere. Bartolus cū leguleis ſuis accipit poſtridie, pro poſt tres dies: unde conſequens fuit dicere, Pridie pro eo quod eſt, prioribus & proximis diebus. Nam ita uulgò loquuntur, Pridie emi domum, quum dicendum ſit Nuper, de quo nunc diſſeramus.

In Eunucho act. 5. ſcen. 4.

Cap. 34.

Cap. 56.

De Dudum, Nuper, & Pridem, compoſitiſque. CAPVT XXXIIII.

Dudum, & Iandudum, de paruo tempore unius horæ, aut ſemihoræ, aut duarum horarū, aut certè breuiſſimi temporis: Nuper, ſiue Pridem, & Iampridē, de longiore tempore, decem, aut uiginti dierum, aut menſis menſium'ue, & nonnunquā annorum, pro conditione materiæ. Item Dudum, & Nuper, ſeu Pridem, de re, ſiue actione, quæ non inſiſtit, ſed ſtatim tranſit. Iandudum, & Iampridē, de re, ſiue actione, quæ inſiſtit, & immoratur. Illa præteritum utique poſtulant, hæc frequētius præſens, nonnunquam etiam præteritum. Dudū intraui, & Iandudū te expecto. Id eſt hora, aut ſemihora eſt, uel duæ, uel tres, uel (ut multum) quatuòr ex quo intraui, & ex quo te expecto. Sed ipſa actio intrandi non inſiſtit, ſed ſtatim deſinit: ſecus autē expectādi actio. Itē Nuper ex Sicilia redij: & Iāpridē ex Sicilia abſum: uel, Iampridē ex Sicilia redij: id eſt, ſuperioribus diebus, menſibus'ue

ſibus'ue ex Sicilia redij: & , iam multi dies ſunt: uel, aliquot menſes, ex quo abſum ex Sicilia: uel, ex quo ex Sicilia redij. hîc continuatio intelligitur temporis, illhic minimè: hîc ſignificatur mora, qua in hoc loco immoratus ſum: illhic momētũ illud applicationis. Cæterũ quia dixi Nuper, & Iamdudũ, Iam pridē nō modò mēſes complecti, uerùm etiā annos pro conditione materiæ, tale exēplum ſit: Nuper inuēta eſt machina, quam Bombardā uocāt: id eſt, non multo tēpore abhinc. Iampridem bōbarda in uſu eſt, hoc eſt, iam aliquāto abhinc tēpore in uſu eſt. Cic. de Diuinat. Neque ante philoſophiam patefactā, quæ nuper inuēta eſt, hac de re cōmunis uita dubitauit. Idem de Amicit. Neq; enim aſſentior his, qui nuper hæc diſſerere cœperunt, cum corporibus ſimul animas interire, atq; omnia morte deleri. Quid attinet plura hîc exēpla repetere, quum nemo aliter locutus ſit? Forſan aliquando poëtæ, apud quos legimus Iādudum pro cōtinuò, ſed ferè in perſona loquēte, & alios ut maturent hortante: ut Verg.

Aeneid. 2. Iādudum ſumite pœnas. Rarius Iāpridē: ut fecit Lucanus:

Lib. 1. Tollite iampridem uictricia, tollite ſigna.

Niſi iampridē uictricia dicamus. Quare Boëthius uidetur male uoluiſſe imitari unum locũ M. Tullij in rhetoricis, dicentis: Aliquando reſpōdendum eſt primùm his, quæ aduerſarius nuperrimè dixerit, quum in commentarijs dialecticis

Lib. 7. cap. 13. inquit: Hoc autē quod nuper diximus, quum dicere debuiſſet ultimò, aut nouiſſimè, aut poſtremò, aut proximè. In Saturnalibus quoque Macrob. Iandudũ, inquit, hæc quæſtio ab Ariſtot. & propoſita eſt, & ſoluta. Quum dicere debuiſ-

Cap. 1. de ieiunis vinum bibentibus. ſet Iampridē, aut potius, Iam olim. Plin. etiam maior (ſi uerè ſcriptũ eſt) lib. XXIII. ſic inquit: Somno accommodatum, ac ſecuritatibus. Iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Et iterum lib. XIX. Ian-

dudum

dudum ex eadem Hiſpania Zelicum uenit in Italiam plagis utiliſſimum. Et Liu.lib.XLI. *In eo captiuorũ numero fabri qui dudum fuere aſſueti apud Pœnos mercede opus in arce Locrorũ facere.* Pridẽ autẽ, & nuper idem ſignificant. Eſt autem Nuper, nõ lõgo tẽpore à nunc, interdũ non lõgo tẽpore à tũc: ut Curtius, *Qui nuper ab Alexãdro miſſi erãt.* Titus Liuius: *Tunc hæc ipſa indignitas agebat animos, nõ in retinendis modò publicis agris, quos ut teneret, pertinacem nobilitatem habere, ſed ne uacuum quidẽ agrũ nuper ex hoſtibus captum plebi diuidere.* Cic. de Orat. lib. II. *Quàm multa de balneis, quas nuper ille uendiderat.* Pridẽ uerò rarum eſt. Plin. lib. VII. naturalis hiſtoriæ: *Ipſi uerò pridẽ uidimus eadẽ fermè omnia præter pubertatẽ in filio Cornelij Taciti equitis Romani.* Paulus Iureconſultus: *Et non eſt mirũ, ſi peculium quoq; defuncti pridem filij defertur patri.* Vlp. *Tenetur eum ordinem tenere, quem pridem habuit.* Modeſtinus: *A literis pridem ſibi editis.* Sæpius cũ negatione, & cum Quàm, & cum ita Plin. lib. XV. *Medici non pridem uenere in Italiam.* Cice. pro Roſc. Comœdo: *Quampridem nomen Fannij in aduerſaria detuliſti?* Idem in Brut. *Fuit enim regnante iam Græcia, noſtra autem ciuitate non ita pridem dominatu regio liberata.* Papinianus: *Idem in uectigalibus non ita pridem conſtitutum eſt, ut ſui temporis ſinguli periculum præſtarent.* Idem intelligitur in dudum, quod in pridem: ut quàm dudum hîc ſedes? reſpondebis, non ita dudum, uel iandudum.

Cap. 16.

Cap. 14. de diuerſis malorũ generibus loquens.

De Olim, & Diu, eorumque compoſitis. CAP. XXXV.

OLim, & Iã olim, ſiue olim iã, Diu, & Iãdiu, & Tãdiu, habẽt aliquid cũ ſuperioribus affinitatis. Quorum primum apud Cic. rariſſimum, apud Quint. frequens, qui lib. VIII. ſic ait: *Sed in foro tamen illã iam facilitatem*

olim

olim deſideramus,id eſt,iam olim. Et *alibi:* Olim *iam imperator inter fulgenteis uirtutes tuas liuor locum quærit.hoc eſt,iam olim:quod eſt,iam à longo tempore.* Olim *pro futuro non apud poëtas tantùm,ut* Vergil.

Aeneid.1. *Hunc tu olim cœlo ſpolijs* Orientis *onuſtum*

Accipies. *ſed apud oratores quoque:ut idẽ* Quint.Sunt *clari quoq; hodie eiuſdem operis autores,qui olim nominabantur.* Poëtæ *etiam pro aliquando:ut idem* Verg.

Georg.1. Ac *olim ſeras poſuit quum uinea frondes.* Nonnunquam *etiam pro iandudũ accipitur:ut* Curt.*lib.* VIII. Olim *enim uero mero ſenſibus uinctis,ex lecto repentè conſurgit.* Diu *uerò nihil aliud ſignificat,niſi per longũ tempus,* Diu *nauigaui,diu equitaui:nõ autẽ,* Diu *receßi, aut diu equũ aſcendi.* Sed *nuper receßi,aut dudũ, &* Dudum *equum aſcendi.* Quidã *tamen ſic loquuntur:* Iandiu *eſt quòd receßi,utẽtes aduerbio pro nomine.* Eadẽ *ratio eſt in* Iandiu, & Tãdiu. Ideóq; *cauendũ eſt,ne uerba quæ momẽtaneã actionẽ ſignificant,his aduerbijs applices:quale eſt,* Iandiu *publicaui opus:* Iandiu *duxi uxorẽ: ſed* Iampridẽ *: licet rectè dicatur,* Iandiu *eſt opus publicatum,&* Iandiu *uxor mihi ducta eſt: nõ aliter quàm ſi dicatur,* Opus *iandiu eſt publicatũ,adhuc tamẽ elimare nõ deſino:&,* Vxor *mihi iãdiu ducta, adhuc tamen uirgo eſt.* Significatur *enim hîc cõtinuatio temporis quo opus quidẽ publicatum eſt, uxor uerò ducta manet, ac perſeuerat: quod in illo ſuperiore nõ fit.* Ideóq; Tuba *dudũ aut iamdudũ ſonuit:non iandiu ſonuit.* Iandiu *mortuus eſt, non iandiu animam emiſit,ſed* Dudum: & *idem in cæteris.*

De Velut,Sicut,Quaſi,Tanquam,& ſimilibus.
CAP. XXXVI.

VElut,et Veluti,& Vti,*tria hæc ſimiliora ſunt ĩ ſignificatione illis tribus,*Quaſi,Tanquã, Ceu,*quã alijs tribus*

tribus, Sicut, Sicuti, Vt. Ea enim ſex ſuperiora imaginē inn=nuunt, hæc tria poſteriora ſimilitudinē: quanquam Vt, po=teſt uideri generale, & cōmune cum omnibus, necnon, Vti, cuius propriè ſignificatio eſt, quæ Vt. Tu iraſceris tanquā leo, quaſi canis, uelut urſus: eſt Metaphora. Tu iraſceris ſi=cut, uel ſicuti leo: cōparatio eſt. Ibi enim dico te leonem, hîc autē leoni ſimilem: quod hinc probatur, q. illud reſoluitur per uerbū ſubſtantiuū, hoc per idē uerbū. Tu iraſceris tan=quā leo: id eſt, tanquā leo eſſes. Iraſceris ſicut leo: id eſt, ſi=cut leo iraſcitur. Atqui quomodo hoc ipſum probatur, quod ita hæ orationes reſoluātur potius, quàm è cōtrario? Nem=pe quòd cū huiuſmodi uerbis coniunctas inuenimus: ut, Tu incedis uelut eſſes rex, non autē, ſicut eſſes rex. Rurſus, Tu incedis, ſicut incedit rex. nō autem, uelut incedat rex. ita in ſimilibus. Ego ſentio ſicut Plato. ſupple ſentit: nō ſicut Pla=to eſſem. Ego dico ſicut anteà. ſupple dixi: non, ſicut anteà fui. Poſſunt tamē illa, quæ dixi, reſolui per idē uerbū, ſed nō in indicatiuo: ut, Tu incedis, uelut incederet rex. Adeò illa, quæ habent præpoſitionem, uix aliter reſolui poſſunt. Ego uenio ad te tanquā ad Deum: non eſt dicendū, tanquā Deus eſſes, ſed tanquam ad Deū accederem. Deniq; hæc ſubiun=ctiuum poſtulant, illa indicatiuum. Seruius pro ſicut poſuit Velut. XI. Aeneidos: Nam diadema uelut aliarū Italarum gentium reges, non habebant. Si uelim afferre exēpla ui=uentiū, plura poſſem ineleganter dicta: ſed unum interim afferam, qui ita è Græco interpretatur: Nā ueluti iuſtū eſt in eos animaduertere, qui aliquid ꝑperā patrarūt: ita his, qui nos beneficio fouerunt, referre gratiā decet. Veluti pro Sicuti poſuit. Sed deceptus eſt, quia Græci iſta non diſtin=guūt. Aliquādo ne nos quidē diſtinguimus, utiq; cū quædā enumerantur, poſteà aliquid exempli ſubiungimus: ut apud

Seu in illud II. Aeneidos Et ſellam re gni trabeám que inſignia noſtri.

Ciceronem Officiorũ primo: Tamen ex ſingulis certa offi-
ciorum genera naſcuntur, uelut ex ea parte, quæ prima de-
ſcripta eſt. Idem de Natura deorum: Aut quid tam temera-
rium: támq; indignum ſapientis grauitate, atq; conſtantia,
quàm aut falſum ſentire, aut quod nõ ſatis explorate perce
ptum ſit, & cognitũ, ſine ulla dubitatione defendere: uelut
Cap. 56. hac quæſtione. Plinius naturalis hiſtoriæ libro ſecũdo: Præ
ter hæc inferiore cœlo relatum in monumẽta eſt, lacte, ſan-
guinéque pluiſſe, M. Attilio, M. Porcio conſulibus: & ſæpe
aliâs carne, ſicut L. Volumnio, C. Sulpitio cõſulibus: ex eáq;
Ca. 103. eiuſ- non perputruiſſe, quod nõ diripuiſſent aues. Et iterũ: Qui-
dem libri. dam uerò amnes odio maris ipſa ſubeũt uada, ſicut Arethu-
ſa fons Syracuſanus, in quo redduntur iacta in Alpheũ, qui
per Olympiam fluens, Pelopõneſiaco littori infunditur. In
hoc igitur ſolo modo loquẽdi, Velut cum Sicut ſimilitudi-
nem habet: cũ reliquis illis, quæ iam enumeraui: diſsimilitu-
dinẽ, quæ nequaquam licet ponere in tali genere ſermonis.
Significant enim imaginem, id eſt, non ipſam planè uerita-
tem: aliquando tamen propè ipſam quoq; ueritatẽ, tum affir
mando, tum uerò negando: ut Pater, tu non amas me quaſi
filium, Imò te fili amo quaſi filium. Ego nõ amplector illũ
ueluti filium, licet mihi filius ſit. Ille diligit me tanquam fi-
lium, licet non attineam. hîc planè imago eſt. Habet autem
quaſi quiddam proprium, quale eſt: Obijcis mihi, quòd uxo
rem repudiauerim, quaſi tu idem nõ feceris: uel quaſi uerò.
Quæ exempla nuſquam non plurima ſunt: Vti etiam accipi
Aeneid. 1. ſolet pro Vt, & hæc duo, pro Quòd. Vergilius:

Namq; uidebat uti bellantes Pergama circum,
Hàc fugerent Graij. Quintil. Neq; ego grauiſsimũ pa-
trem ſuprema ſua iuueni iactaſſe crediderim, ut hæredẽ fi-
lium ſcriberet. Ceu, magis eſt poëtarum, ſed quo multi, &

præfert

præſertim Plinius utũtur. Quidam indoctè his temporibus utitur pro Sicut.

De Non quia, & non quòd, de Quò, & Vt quia, & Vt quòd. CAP. XXXVII.

Non quia negē hoc bene eſſe cōpoſitū, ſed quia legem hanc eſſe componēdi in omnibus principijs recuſem. Iterum idem Quintil. Et febrem quiete, & abſtinentia, non quia rationem uidebat, ſed quia ualetudo ipſa coëgerat, mitigauit. Iterum: Quod ego nō idcirco potiſsimū in hac parte tractare ſum aggreſſus, quia non in cæteris quoq; doctoribus idem hoc examinandum quàm diligentiſsime putem, ſed quòd magis eius rei neceſſariā mētionem facit ætas ipſa diſcentium. Iterū: Nō quia prodeſſe unquā ſatis ſit, ſed quia hoc proſpicere debet, ne quid peius, quàm fecerit, faciat. Ex his exemplis uidere licet, nunc bis Quia repeti: nunc unum Quia eſſe, & unum Quòd: & ubi eſt Quia, ibi ſemel, bis ue poſſe eſſe Quòd. Prætereà in ſecundo mēbro nunc ſubiunctiuum eſſe, nunc indicatiuum, nunquàm tamen idem repeti uerbum, præſertim modo uerbi mutato, ut fecit quidam, qui ait: Non quia amicus non eſſes, ſed quòd ita amicus eras: Quum dicere debuiſſet, Non quia non amicus, ſed quia: uel, ſed quòd ita amicus eſſes. In quo illud obſeruatione dignum, de cauſa efficiente dicendum eſſe Quia, & Quòd: de finali, Quò uel Vt: de duobus prioribus exēpla inſpeximus, de poſterioribus Cic. in Philip. Non ut proficerē aliquid, ſiue nō quò proficerem aliquid. Quidā ignari huius differētiæ, ſcribunt non rarò Quò, pro Quòd: ut apud eundem, & eodem in loco: Primum igitur acta Cæſaris ſeruādā cenſeo, nō quò probem, cùm ſcribendum ſit Quòd, pro eo, quod eſt Quia. Quid ſigni? certè quòd in altero mēbro eſt Quia, quum dicit: Sed quia rationem habendam cenſeo pacis, atque otij. Et Lib. 2. cap. 18.

nemini dubium eſt, Quòd, reſolui per Quia: & Quò, per Vt: & hoc in loco à Cicerone ſignificari cauſam efficientẽ, cui competunt Quòd, & Quia: non finalem, cui competunt Quò, & Vt: quod liquidè probatur, quum in eadem ſententia de utraque cauſa fit mentio. Quale eſt, Non caſtigo te, quòd odio habeam, ſed quò meliorem efficiam. In primo mẽbro eſt cauſa efficiens, in ſecundo cauſa finalis. Mutemus iterum cauſas ſic; Caſtigo te non quò odio habeam, ſed quòd amem. Rurſus, Non caſtigo te, quò uoluptatem ex contumelia tua contraham, ſed quò meliorẽ reddam. Vbi eſt Quòd, illhic poſſe poni Quia: & ubi Quò, illhic Vt, duplex, uel ſimplex, iam dictum eſt.

De facio vt. & Committo vt. CAP. XXXVIII.

Cicero de ſenectute. *INuitus feci, ut C. Flaminiũ de Senatu eijcerem: Et alibi idẽ Cic. Faciẽdum puto, ut paucis rationẽ noſtri conſilij* Ad Herẽ. li. 3. *demus.* In prooemio lib. 4. Inſt. *Et Quint. Quòd ſi nemo miratur poëtas maximos ſæpe feciſſe, ut in principijs operum ſuorum Muſas inuocarent. Diſcrimen habet hic loquendi modus ab altero. Alibi namque fit aliud propter aliud, ut quum quis inuigilat diligentius faciendæ mercaturæ, cur id faciat interrogatus, ut liberi mei honeſtius uiuãt, reſpondebit. Aliud eſt ergo, quòd ipſe facit: aliud, propter quod hoc ipſum facit. Nõ ita in exẽplis à me modò recitatis. Quid Cato fecit, ut Flaminiũ eijceret de Senatu? Nẽpe id ipſum quod fecit. Quid faciunt poẽtæ, ut muſas inuocẽt? Nẽpe nil aliud, niſi quòd muſas inuocant. Idẽ eſt igitur in genere huiuſmodi principiũ & finis: ſiue opera, & effectus.* Lib. 3. Offic. *Idẽ fecit Cic. quodã in loco, in uerbo, Cõmitto: Qui ſecundum naturã uiuere uolet, nunquam committet, ut alienum appetat: & quod alteri detraxerit, ſibi aſſumat. Idẽ eſt hoc, ac ſi dixiſſet: Qui ſecũdum naturam uiuere uolet, nunquàm alienum appetet, ut in ſuperioribus,*

Inuitus

Inuitus C. Flaminium Senatu eieci: & paucis ratio noſtri conſilij eſt reddenda: & ita in cæteris.

De Quòd, & Quum. CAP. XXXIX.

QVòd, & Quum, quiddã peculiare in oratione exhibẽtur in Bruto Cic. Augebat etiam moleſtiam, quòd magna ſapientũ, ciuiúmque bonorũ penuria iam in ciuitate eſſet. Idem ad Plancum: Quo in periculo nonnihil me cõſolatur, quum recordor hæc me tum uidiſſe. Quid eſt, quod augeat Ciceroni moleſtiã? aut quid eum cõſolatur? uel quòd magna penuria ſapientum eſſet, uel quum recordaretur ſuæ prouidentiæ? Nempe hoc ipſum, quòd magna penuria ſapiẽtum eſſet, & quòd illud ſuum conſilium recordaretur. Idem eſt igitur id, in quo moleſtiam, conſolationem ue capit, & propter quod ipſam moleſtiam, ac conſolationem capit. Epiſt.14. li.5. fam.

Qua de cauſa, Vt, Tamen, & ſimilia abiiciuntur quandoque ab oratione. CAP. XL.

SAepe admirari ſoleo, quòd nunquàm tibi grauem ſenectutem eſſe ſenſerim. Quid miraris Scipio te nõ ſenſiſſe, quod ſentire non poſſes? Quippe quod nunquàm fuit. Miraris, quòd nunquàm ſenſeris me fuiſſe luſcum, qui nunquã fui? Mirãdum potius foret, ſi ſenſiſſes me luſcum, aut grauiter tolerantẽ ſenectutem. Verùm ſic locutus eſt Scipio cum Catone, quaſi diceret, Miror ſenectutem tibi, ut ſentio, non eſſe grauẽ. Et alibi idẽ Cicero: Declarat autẽ ſtudium bellicæ gloriæ, quòd ſtatuas quoq; uidemus ornatu ferè militari. Non quòd uidemus, ſed ut uidemus, quòd ſunt ſtatuæ ornatu ferè militari, declaratur ſtudiũ bellicæ gloriæ. Et alibi: Nõ tã me iſta fama delectat, falſa præſertim quàm quòd ſpero amicitiæ noſtræ memoriã ſempiternã fore, pro eo, quod eſt, Quàm quòd amicitia noſtra (ut ſpero) ſempiterna erit. Et alibi: Numetiã cõtẽnitis, quòd ſenſiſtis tam charam populo Cic. in Cato. Maio. Lib.1.Offic. c.de magnanimitate. In Lælio. Philip.1.

Romano Auli Hirtij uitam fuiſſe? pro eo quod eſt, Quòd, ut ſenſiſtis, tam chara uita Hirtij pop. Rom. fuit. Et alibi: Et eò ſtudioſius hoc negotiũ ſuſcepimus, quòd te nõ ſine cauſa uelle cognoſcere rethoricam intelligamus, pro eo quod eſt, Vt intelligo, non ſine cauſa uis cognoſcere rethoricam.

AdHeren. in procœm.

Cap. 18. Quintil. in 11. Sicut Polycratem quum Buſirim laudaret, & Clytemneſtram, quanquàm is, quod diſſimile non eſt, cõpoſuiſſe orationem, quæ eſt habita cõtra Socratem, dicitur. Nõ eſt hoc, Quòd compoſuiſſe dicitur orationẽ contra Socratem, ſimile illi, Quòd laudauit Buſirim & Clytẽneſtrã, ſed hoc ipſum, quòd compoſuit orationẽ, ut dicitur. Namq; dum fortius opus permiſit ætas, terram manibus ſubegi, & difficultatem labore perdomui, & inuito ſolo nõnihil tamẽ fœcunditatis expreſſi, ſubintellige quamuis: ſic, Quãuis ſolum eſſet inuitum, tamẽ nonnihil expreſſi fœcunditatis. Et, In his priſtinæ fortunæ reliquijs miſeris, & afflictis, tamen haberet quoſdã quorũ animos ne ſupplicio quidẽ ſuo ſatiare poſſet, id eſt, quamuis reliquiæ priſtinæ fortunæ miſeræ ſint, & afflictæ, tamẽ haberet quoſdam, &c. Illud hoc loco non omittamus, quærentes ubi eſt quamuis, licet, etſi, quanquàm, ſimiliáq;, & tamẽ, unde incipiẽda ſit cõſtrui oratio? Vtrinque prohiberis. Sed nimirũ à uerbo cui adhærebat tamen, ipſo tamen excuſſo: quod idcirco in ligatura, & quaſi iunctura orationis incertum eſt, quia oratio unde nõ debuerat, inceperat. Vt, Etſi uereor iudices, & cætera. Quòd ſi à principali uerbo cœpiſſet, ſuperuacuum fuiſſet inſerere tamẽ. Nunc igitur quum rectè inchoatur, illam dictionem ut ſuperfluam, quaſi functam officio ſuo debemus abijcere.

Cic. pro Milone.

De Duntaxat. CAP. XLI.

Duntaxat, licet idẽ ſignificet quod Solùm, tamẽ ferè ſolet aliter in orationis ſerie diſponi, nec recipere poſt ſe

illud

illud, ſed etiam, ut ſolùm, ut tantùm, ut modò faciũt. Cicero pro Deiotaro: Quod ipſum etſi non iniquũ eſt in tuo duntaxat periculo. Et de Oratore: Ita loquamur, ut ei tradamus ea duntaxat, quæ nos uſus docuit. Quintilianus in undecimo: Ergo quũ iudex in priuatis, aut præco in publicis dicere de cauſa iuſſerit, leniter conſurgendũ, tũ cõponenda toga, uel (ſi neceſſe erit) de integro inijciẽda, dũtaxat in iudicijs: apud principẽ enim, & magiſtratus, ac tribunalia, nõ licebit. Paulò pòſt: Narratio magis prolatã manũ, amictum recidentem, geſtum diſtinctum, uocem ſermoni proximam, & tamen acriorem, ſonum ſimplicem frequẽtiſsimè poſtulabit, in his duntaxat, qualia hæc ſunt. Caius tamẽ, & Paulus præter morẽ hac dictione ſunt uſi. Alter enim ait ſic: Fabros lignarios dicimus nõ eos dũtaxat, qui ligna dolant, ſed omnes qui ædificant. Alter ſic: Quum tutor nõ rebus duntaxat, ſed etiam moribus præponatur, in primis mercedes præceptoribus, nõ quas minimas poterit, ſed pro facultate patrimonij, pro facultate natalium conſtituet. Semel quoque T. Liuius Lib. XLVI. Nec animũ uobis dũtaxat fidelẽ ac bonũ præſtitit, ſed omnibus interfuit bellis quæ geſsiſtis.

Cap. 3.

Eod. li. & ca.

De Quandoquidem, Quando, Quatinus, & Quatenus. CAP. XLII.

QVandoquidem, & Quando, idẽ ſignificant: & ſignificant Quoniam. Cicero & Vergilius frequentius ſuperiore utuntur, Quintilianus poſteriore. Cicero igitur de Oratore: Quæ ſunt ĩ hominũ uita, quãdoquidẽ in ea uerſatur orator, atq; ea eſt ei ſubiecta materia, oĩa quæſita, audita, lecta, diſputata, tractata, cognita eſſe debẽt. Vergilius:

Quandoquidem Auſonios coniungi fœdere Teucris. Aeneid. 10.

Sine Quidẽ: Hic tibi (fabor enim) quãdo hæc te cura remordet, &c. Miròrq; cur Priſcian. illud Vergilianũ Quando, Aeneid. 1. Priſc. lib. 15.

pro Aliquando expoſuerit:

Aeneid.10. *Aſpera queis natura loci dimittere quando*

Suaſit equos. quod accipiendũ eſt pro Quoniã: ut alibi:

Aeneid.2. *-Hiſſe, quando ultima cernunt,*

Extrema iam morte parant defendere telis.

Lib. 12. cap.1 *Quintilianus: Quando igitur orator eſt uir bonus (is autẽ citra uirtutem intelligi nõ poteſt: uirtus etiam ſi quoſdã impetus ex natura ſumit, tamen perficiẽda doctrina eſt(mores ante omnia oratori ſtudijs erunt excolẽdi.* Eiuſdẽ ſignificati eſt *Quatinus* apud ſeculum duntaxat Quintiliani. Is ita ait: *Sed quatinus luctus noſtri in ius uocãtur, & fleti diſputandum eſt, & orbitati ſuæ mater iraſcitur, ſuperemus, quã exorare nõ poſſumus.* Et eius diſcipulus Plinius Iunior: *Et quatinus negatur nobis diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixiſſe teſtemur.* Quatenus autẽ ſignificat in quãtum, ſicut Eatenus in tantum. Cicero in Lælio: *uidendũ eſt quatenus amicitiæ tribuendũ eſt.* Seculum autem Quintiliani, quod dixi, à Liuio, Vergilio, Horatio exordior: quorum ultimus in Sermonibus ſic ait:

Declam.6.

Si verum elegantiarũ Vallæ codicẽ nactus fuiſſet Mãcinellus, nõ hîc ſuam in eum exercuiſſet limã.

Epiſt.7. lib.1.

Satyr.5. lib.2.

Surrentina uafer, qui miſcet fece Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ouo,
Quatinus ima petit uoluens aliena uitellus.

De Igitur, Ergo, Quare, Quamobrem, Quapropter.

CAPVT XLIII.

Igitur, atq; Ergo *breuioribus adhibẽtur concluſionibus.* Quare, Quamobrem, Quapropter, *maioribus: niſi ita dicas,* Neſcio quare ſic loquaris, Intelligo quamobrẽ ſic facias. *Illud autẽ primũ, quod protuli, ſæpe ad ſignificãdam cõiunctionẽ partiũ orationis adhiberi ſolet, & ferè poſt aliquam rem interiectã, quaſi in hunc ſenſum,* Vt autem continuem: *aut ut pergã ad ſequentia, ac ne ſim lõgus in exem-*

plo,

plo, ut neceſſe foret, afferam breue ex poëta ſumptum.

Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum: Ver.eclog.7
Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo:
Alternis igitur contendere uerſibus ambo Cœpere.

Ergo, etſi rarius, tamē nonnūquā, & hoc modo uſurpatur.

De Adeò, Vſque adeò, Vſque eò, & Tantùm.

CAP. XLIIII.

Adeò exponūt pro ualde: ut Teren. Adoleſcētē adeò nobilē. Significat etiā In tantū, nonnunquam ſequente Vt, nonnunquam non ſequente: ut apud Quintilianum: Cuncta (ſi uidetur) iura percurrite, nuſquā adeò pro nobis ſolicita lex eſt, ut quod præſtat extorqueat. Dedit cæcō talionis actionē, nō manus recuſantis impellit: iniuriarū, cædis agere permiſit, ſed non cogit inuitos: adeò penè leuius eſt ultionem perire, quàm poteſtatē. Genus ſeruitutis eſt coacta libertas. Hîc eadem ſententia fuerit, ſi dixero: Adeò ut penè leuius ſit ultionē perire, quàm poteſtatē. Nā ſæpe hoc modo legimus adeò poſitum cum uno uerbo, non cum duobus, quale fuerat exemplum ſuperius: ut apud eundem, At quum protinus reſpondendū eſt, omnia parari non poſſunt, adeò ut paulò minus prōptis etiam noceat ſcripſiſſe; ſi alia ex diuerſo, quàm opinati fuerint, occurrerint. Licuiſſet hoc etiā ſic dicere, Adeò paulò minus prōptis etiā nocet ſcripſiſſe. Idem efficit uſq; adeò, & uſque eò, ut apud eundem: Hinc tumor, & uana de ſe perſuaſio, uſq; adeò ut illo diſcipulorum tumultu inflati, ſi parum à præceptore laudētur, ipſi de illo malè ſentiant. Sine ut, & per indicatiuum apud Ciceronem: Ne ſiquando ei dicendū erit de iuſtitia, de fide, mutuetur à Platone, qui quum hæc exprimēda uerbis arbitraretur, nouam quandā finxit in libris ciuitatē, uſque eò illa, quæ de iuſtitia dicēda putabat, à uitæ cōſuetudine, & à

In Eunuch. act.1. ſcen. 2.

De Ora. lib. 1

ciuitatum moribus abhorrebant. Multi ad hūc ipſum modum uſurpant Tantùm.

De Quin, & Quinetiam. CAP. XLV.

Aeneid. I. QVin, pro Quinetiam, ſiue Atque etiam. Vergilius,
– Quin aſpera Iuno,
Quæ mare nunc, terráſq; metu, cœlúmq; fatigat,
Conſilia in melius referet.

Quin, pro Vt non, ubi deſideratur utiq; ſubiūctiuum uerbum, idémq; non principale, ut idem lib. III. Aeneidos:
Hîc tibi nequa moræ fuerint diſpendia tanti, &c.
Et paulò pòſt,
Quin adeas uatē, precibúſq; oracula poſcas. Quin pro Cur non, ſemper interrogatiuè, & per indicatiuū. Idem:
Eclog. I. *Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus,*
Viminibus molliq; paras detexere iunco?
Neſcio quid uiderit Seruius, qui hunc locū expoſuit per Quinetiā: ſed duo priores ſenſus uulgò ſunt noti, in carmine, & in proſa frequentes, & obuÿ. De tertio afferam ex oratoribus quoq; exemplum. Cic. pro Rabirio: Quin compeſcitis iſtam uocem indicem ſtultitiæ, teſtem prauitatis?
Declam. 15. circa fin. *Quintilianus in paupere amatore: Quin tu potius iuuenis admittis conſilÿ rationem?*

De Secundum præpoſitione. CAP. XLVI.

Georg. 3. SEcundum, nonnunquam pro iuxta, & poſt. Vergilius:
Saltibus in uacuis paſcant, & plena ſecundum
Declam. I. *Flumina. – Quintilianus in pariete palmato: Tu iaces ſecundum occaſionē, & expeditum tibi in proximo facinus*
Epiſt. 12. li. 4. Epiſt. fa. Cic. *eſt. Sulpitius: M. Marcellū poſt cœnæ tempus à Magio Chilone familiari eius pugione percuſſum eſſe, & duo uulnera accepiſſe, unū in ſtomacho, alterum in capite ſecundū aurē. Hîc iuxta ſignificat. Item quod ab altero ſecundum eſt, id*

iuxta

iuxta eſt, atq; poſt. Ideoq́; Secundũ pro poſt accipitur, quaſi ſecundo loco. Idem. Quintilianus in Gladiatore: Nam quod unum mihi ſecundum patrẽ fortuna uidebatur paraſſe præſidium, id ego ſperare in illa ſorte nõ poteram. Cicero: Proximè autem, & ſecundum Deos, homines hominibus maxime utiles eſſe poſſunt. Idem appellat L. Annium, qui erat inſtitutus ſecundum filiam. Liuius lib. I x. Hetruſci belli fama exorta eſt: nec erat ea tempeſtate gens alia, cuius ſecundum Gallicos tumultus arma terribiliora eſſent. Secundum etiã accipitur pro eo, quod eſt Pro: ut Secundum te litem do, Secundum me iudica: Secũdum ſe iudicium des uult: id eſt, pro me, pro te, pro ſe. Et pro In: ut, Secundum quietem: id eſt in quiete ſomni. Secundum autem Platonem, ſecundum Pythagoram, ſenſus hic notiſſimus eſt. Declam. 9. De Off. lib. 2.

De Iam, & Iamiam. CAP. XLVII.

IAm, eleganter uſurpari ſolet, aliquãdo quaſi pro Tunc: ut Cicero, Ipſa uerba cõpone: & quaſi coagmẽta (quod ne Græci quidem factitarunt) iam neminem anteponas Catoni. Quintilianus: Quòd ſi ſatis prudenter ea uiderint, iam propè conſummata fuerint præcipientis opera. Aliquando ſignificat Præterea, quaſi nodus quidam inter ſententias: ut Vergilius: De clar. ora.

Iam maris immenſi prolem, & genus omne natantum. Georg. 3.

Iam uarias pelagi uolucres. Huiuſmodi exẽpla ſunt crebra. Idem efficiet iũctũ cum Vero: Iam uerò urbibus conſtitutis, &c. Iamiam de futuro, palàm eſt, quid ſignificet: ut, Iamiam aderit. Et de præſenti, licet ad futurum reſoluatur: Georg. 1.

-Iamiamq; manu tenet, & premit haſta, quaſi nũcnunc tenebit. Nonnunquã figuratè per indignationẽ, miſerationem'ue accipitur: ut idẽ Verg. -Iamiam nec maxima Iuno, Aeneid. 2. Aeneid. 4.

Nec Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.

Cic.in Verrem:Iamiam Dolabella neque me tui,neque tuorum liberorum,quo te aliqui innocentem putant, caſus miſeret. Quintilianus: Iamiam malo uenena, ferrum, ſubitos ictus,improuiſámq; mortē:qui inceſtū non credit,torquere non debet: quit credit, ſtatim debet occidere. Et hæc per indignationem. Per miſerationē uerò, Salluſt.in Iugurtha: Iamiam animo meo,chariſsime frater,quāquam tibi immaturo,& unde minimè decuit,uita erepta eſt,tamen lætādum magis,quàm dolendum puto caſum tuum. Per exhortationē quoque:ut apud Quintil. Iamiam commilito quicunque caſus manet,etiam ſi te Imperator damnaturus eſt,habes ſolatium, ſatius eſt, quàm à patre occidi.

De Tantiſper, Pauliſper, Aliquantiſper, Parumper, & ſimilibus. CAP. XLVIII.

T*Antiſper, ferè poſtulat poſt ſe Dum pro Donec, ſiue Quandiu. Nā & Donec duobus modis accipitur. Dabo operā uoluptatibus donec moriar:id eſt,uſque ad mortē: & Dabo operā uoluptatibus donec uiuo:id eſt,quandiu uiuo. Eiuſdē naturæ eſt Dū. Ideóque in priore ſenſu amat ſubiūnctiuum:in poſteriore indicatiuum more Donec: ut apud*
De Inuē.li.2. *Cic. Deinde eſt in carcerem deductus,ut ibi eſſet tantiſper, dum culeus,in quē cōiectus deferretur,compararetur. Terent.* (In Heau.act. 1.ſce.1.) *Ego te meum eſſe dici tantiſper uolo, Dum quod te dignum eſt,facies. Sunt tamē qui pro Tātummodo accipiant. Sunt qui etiam pro Intereà. Cætera quoque ſic à Per,cōpoſita,ad temporis breuitatē referuntur: Parūper, Pauliſper, Aliquantiſper. Sunt qui per imperitiam hæc accipiunt pro ſuis primitiuis,quæ ſunt Parum, Paulum, Aliquantulum.*

De ferè & Temerè. CAP. XLIX.

F*Erè,ſignificationē habet nō omnibus notam,niſi quādo ſignificat Penè,cuius ſignificatio eſt, Paulū abfuit*

quin

quin: ut Penè, ſiue ferè in manus hoſtium incidi, id eſt paulũ abfuit, quin in manus hoſtium inciderem. Altera ſignificatio eſt, quum ſubintelligitur aliqua uniuerſalitas: ut Quint. Hæ ſunt fere emẽdatè loquẽdi, ſcribẽdiq; partes, id eſt, ferè omnes. Ideóq; ferè omnes adiũgitur: ut idem, Nam in omnibus ferè minus ualent præcepta, quàm experimenta. Similiter de loco, de tempore, ſimilibusq;: ut, Vtor ferè hac ueſte in faciẽdis ſacris, id eſt, in omni ferè tẽpore. Ferè Romani orbem ſubegerunt, id eſt, ferè totum orbẽ. Ferè fit, ut iuuenes ament, id eſt, ferè ubiq;. Cuius ſignificationis imperiti corruperũt illud Ciceronis de Amicitia: Nemini illum in eum ſermonẽ incidere, qui tum ferè multis erat in ore, quũ ſcribẽdum ſit, Qui tũ ferè erat in ore, id eſt, ferè omnibus. Pro Ferè accipitur Temerè apud omnes poſt Ciceronem natos: ut Quintil. Illud ingeniorũ uelut præcox genus non temerè unquam peruenit ad frugem. Sunt enim quædam, quæ ſequens, ac proximum M. Tullio ſeculum adiungẽda exiſtimauit: ut Procul dubio, Obiter pro ſpecialiter, tali cauſa, uel pro ſtatim: Quoties pro quãdo. Nã Cic. ferè nũquàm utitur, niſi addat toties. Citra pro ſine: ut ibi, Plúſq; ſi ſepares, uſus ſine doctrina, quàm citra uſũ doctrina ualeat. Interim pro aliquando. Meo nomine, Tuo nomine, Hoc nomine, pro mea tua, hac cauſa, ſiue hoc reſpectu: ut ibi, Minus eſt quòd flendum meo nomine, quàm quòd illius gaudendum eſt. Et alibi: Ago quinimo gratias hoc ſolo nomine crudeliſſimis fatis, quòd maximũ facinus non in prima æui mei parte poſuerunt. Cicero rariſſimè: ut in Bruto, At uerò inquam ego tibi Brute nõ ſoluam, niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturũ. Et pro Sylla: An cum tãto imperio, tantáq; poteſtate nõ dicis fuiſſe regẽ, nũc priuatum regnare dicis? quo tandem nomine? Sed hoc decli-

Lib. 1. cap. 4.

Quintil. li. 1. cap. 6.

Quintil. in procem. li. 6. Inſtit.

nabile

nabile eſt. Nunc autem de indeclinabilibus agimus, qualia & hæc ſunt: Alioqui, Aliâs, Nihilominus, Super, & Supra, diuerſius aliquantulum à Ciceronis uſu. De qua differentia in commentarijs à me in huius orationes, & illius declamationes componendis diſſeretur.

De Périnde, Próinde, Súbinde, Identidem, Itidem, & Item. CAP. L.

PErinde flagitat poſt ſe Ac ſi, uel Atq; ſi, quũ ſignificatio eius ſit Ita: ut, Fac perinde, ac ſi tua res eſſet: id eſt, ita quaſi. Cum negatione uerò etiã Quàm: ut Sueto. de uita Domitiani, Nulla tamen re perinde motus, quàm reſponſo, caſuq; Aſcletarionis mathematici. Quòd ſi nõ ſequatur nec Ac ſi, nec negatio, accipietur pro æquè: ut Plini⁹ Iunior, Funus Virginij Rufi maximi, & clariſſimi uiri, & perinde feliciſs. Pro ita, id eſt, multùm: ut idem Suetonius de uita Galbæ, Quare aduentus eius non perinde gratus fuit. Proinde idem eſt quod Ideo, uel potius Ideóq;: ſemper enim depẽdet à ſuperiore ſententia. Quidam, quorum eſt Lucretius, accipiunt Proinde in eam ſignificationem quam dedimus perinde: ubi Proinde duas ſyllabas habere facit. Subinde reperitur pro, Inde, uel Deinde, Statim, ut Tit. Liu. lib. III. Subinde acceptus à Publio Numitorio Spurius Oppius. Et Horat. ad Celſum. epiſt. VIII. lib. I.

Epiſt. 1. lib. 2. Cap. 13. Lucret. lib. 4. Porrò omnes quæcũque cerebrum capiunt animãtes, Vt ſunt diſsimiles extrinſecus, & generatim, Extima membrorũ circũ textura coërcet. Proinde & ſeminibus conſtant, variántque figura.

> Si dicet rectè, primùm gaudere, ſubinde
> Præceptum auriculis hoc inſtillare memento.

Etiam pro Idẽtidem, ſiue Frequẽter cum quodam interuallo: ut ſi iter faciens crebrò ad comitem reſpiciam, an me ſequi poſſit, dicam, Subinde reſpicio. Cic. autem diceret Idẽtidem. Nam Subinde uti non ſolet, ne æquales quidem eius, Varro, Salluſtius, Cæſar: licet illi utantur Nouiſſimò pro ultimo, multíq; alij, quod Cicero non facit. Itidem, & Item,

ſignificant id, quod Similiter. Hæc omnia ab inde cõpoſita Priſcianus,multiq; alij pronuntiari uolunt accẽtu in ante penultima ſyllaba,qualia ſunt (ut eidem placet) compoſita à Quando, Aliquãdo, Siquãdo, Nequando, Nunquando. Eſt enim hoc ultimum & ipſum compoſitũ,ideóq; per n,in tertia litera ſcribendũ eſt,non per m,pro eo quod eſt Num aliquãdo. Eſt autem huius monoſyllabæ ſignificatio penè eadẽ quæ An,ſubintelligitq; utiq; negationẽ. Vt, Nũ ego te ſpoliaui? quaſi dicat, Ego te nõ ſpoliaui. At quoties per negationẽ interrogamus ſubintelligitur affirmatio: ut, Non ego te ſpoliaui? quaſi dicat, Ego te ſpoliaui. Affirmatiua autem reſponſio hæc propria eſt, Etiã. Vt uidiſti me hodie? ſi uidite, reſpondere debeo, Etiam, uel Sic. Plinius ad Tacitũ: Studes inquam? reſpondit, Etiam. Vbi? Mediolani. Vulgò autem reſpondemus, Ita: neque hoc ſine autoritate. Simo apud Terentium dicenti Dauo, Mihi ne? reſpondit, Ita.

Priſc. lib. 15.

Epiſt. 13. lib. 5

Terent. in An l. ſce. 2. act. 5.

De Nunc. CAP. LI.

NVnc, ſolet uſurpari ſine ſignificatione tẽporis: ut de Diuinatione Cicero: Quæ quidẽ multò plura euenirent, ſi ad quietem integri iremus: nũc onuſti cibo, & uino, confuſa, & perturbata cernimus. Et de Oratore: Et ſi in huiuſmodi genere nihil eſſet niſi falſum, atq; imitatione ſimulatum, maior ars aliqua eſſet requirenda: nunc ego quid dicam? Et in eodem: Num ſi ita diceres, & cætera. Nũc uerò fateris, & cætera.

Lib. 1.

De Bene, Male, Peius, Peſsime. CAP. LII.

BEne, nonnũquam accipitur pro Valde: ut Cic. Habetis ſermonẽ bene lõgum. Quintil. Quum multa diſcertè, ſummiſq; clamoribus, quæ neq; ad iudicẽ, neq; ad declamationem pertinẽt, decantauerũt, bene ſudantes, beneq; comitati per forum reducũtur. Huic ſimile quiddã habet Male,

De Ora. li. 2.

Lib. 12. cap. 8.

ut Comici frequēter utūtur, Male mihi timeo: pro eo quod eſt, Valde Timeo. Cicero in Bruto: Addebat etiā, idq; ad rē pertinere credebat, ſcriptores illos male mulctatos, id eſt, ualde, & quaſi bene mulctatos, ſed in malū illorū: ideóque non bene dixit mulctatos, ſed male. Neq; id ſolū in poſitiuo aduerbio, ſed in ſuperlatiuo quoque: ut Peßimè mulctatos. Atq; adeò in cōparatiuo ſed frequētius cum uerbo Odi: ut idem in Philip. Quo neminē ueterani peius oderūt. Peius, quaſi magis, & ualidius. Idem ad Marium: Oderam multò peius hunc, quàm illum ipſum Clodium: Illum enim oppugnaueram, hunc defenderam. Nec tantùm per comparatiuum cum hoc uerbo, uerùm etiam per poſitiuū. Vt Terent. in Adelphis: Illud rus nulla alia cauſa tam malè odi, niſi quia propè eſt. tam malè, pro eo quod eſt, Tam ualde. Per aliud autem uerbum, ut Ouidius Heroidum:

Epiſt. 2. li. 7. fam. epi.

Act. 4. ſcen. 1.

Epi. Phęd. ad Hippoly.

Peius adulterio turpis adulter obeſt.

De Super, Supra, Intra, Infra, Subter. CAP. LIII.

Super, & ſupra, licet in eodē loco ſedere poßint, tamen in hoc plerunq; differūt, quòd illud contiguum eſt, hoc interiecto ſpatio. Vt, ſedeo ſuper lapidē, magis quàm ſupra lapidem. Rurſus aquila uolat, uel nubes pendent ſupra nos potius, quàm ſuper nos. Nō tamē ſic ſemp: ut apud Quint. Nec ulla eſt ſupra terras adeò rabioſa bellua, cui non imago ſua ſancta ſit. Et Liuium lib. XLIIII. Vbi circa muros ſubter terrā per dies quindecim pugnatū eſt, Intra, & infra etiā differunt: quia Intra ad numerū, & ſpatium refertur: ut Intra uiginti dies: & Intra muros: nō autē infra uiginti dies: uel infra muros. Infra ad dignitatē, & ad locū: ut, Infra dignitatem meā eſt: &, infra tectum, id eſt, ſubter tectū. Deniq; Intra habet relatiuū. Extra: Infra uerò Supra. Subter quoque relatiuum habet Super: ideóque tactum

rei, ferè ſignificat. Vt, Hic urinator mirificè natat, durátq; ſubter aquam.

De Sicut, Ita, Itaque, & Sic. CAP. LIIII.

Sicut, habet nonnunquã uenuſtatem magnã, atq; utilitatem in diſponendo, quoties antecedentẽ annectit cũ ſequente ſentẽtia: ut apud Quintil. Sunt & alia ingenita quidem quæ adiuuant, uox, latus patiens laboris, ualetudo, conſtantia, decor: quæ ſi modica obtigerunt, poſſunt ratione ampliari. Sed nonnunquã ita deſunt, ut bona etiam ingenij, ſtudiáq; corrũpant: ſicut & hæc ipſa ſine doctore perito, ſtudio pertinaci legendi, ſcribendi, dicendi, multa, & cõtinua exercitatione per ſe nihil proſunt. Plin. lib. VII. Ferunt Craſſum auũ Craßi in Parthis interempti nunquã riſiſſe, ob id ἀγέλαστον uocatum, ſicut nec fleſſe multos. Seruius grãmaticus hac dictione & bene, & frequẽter utitur. Poſſumus eodẽ modo, quo Sicut, uſurpare duo alia, Quemadmodũ, & Quomodo, aut ſi quid aliud eſt eiuſmodi naturæ. Habet & aliã naturã Sicut, ut non modò res ſimiles copulet (quod eſt frequẽtißimũ) ſed diuerſas quoq;, & ſæpe contrarias: ut idẽ Quint. Sed hæc eloquẽdi præcepta ſicut cognitioni ſunt neceſſaria, ita nõ ſatis ad uim dicẽdi ualẽt, niſi illis quædã facilitas, quæ apud Græcos ἕξις nominatur, acceſſerit. Quod licet dicere etiam per Vt, & quidẽ frequentius: ut idẽ, Quod ut optimum, ita longè difficillimũ. Sed in hoc genere ſermonis bonã ſibi partẽ uendicat illud, Ita. De quo hoc etiã addã, quod nonnunquã accipitur pro Itaq;, ſed hac differentia, ut nunquã ipſum antecedat in eadem ſentẽtia altera dictio. Cicero in Tuſcul. Ita nobilißima ciuitas Græciæ, & olim potentißima ſepulcrũ ciuis ſui ignoraſſet, niſi ab homine Arpinate didiciſſet. Poſſumus per Itaq; ſic dicere, Itaq; ciuitas, uel ciuitas itaq;, eodem modo quo Sic,

Lib. I. proœ.

Cap. 19.

pro Sicq;. Quintil. ubi de adoleſcente in opere duro, ac uirili ſe exercente dixiſſet, intulit: Sic effectum eſt, ut quemadmodum aliqui putant, poſſet citò militare. Accipitur etiã
Philip. 1. Ita pro ualde, ut Cice. Nec ita multò pòſt edictum Bruti affertur & Caßij. Quintilianus: Nec res eſt ita magni temporis, ac laboris.

De Nam, Nanque, Nam quòd, Quòd autem, & Quòd verò. CAP. LV.

NAm, & Nanq; quiddam ſimile habent, quod Ita, & Itaq;: quippe cùm Nanq; ſoleat & primũ locũ ſortiri, & ſecundum, aliquando etiã tertium: Nam, non ſolet, ſed prima ſemper eſt dictionũ. Præterea hoc aliquando accipitur, pro autem, ad diſtinctionem ſententiarũ: ut in Saluſtium Cic. Nam quòd in uxorem, atque filiã meam tam petulanter inuectus es. Idem ualet, ac ſi dixiſſet, Quòd autem in uxorem, & cætera: ſiue, Quòd uerò: ueluti ſæpe incipere ſolemus, ut idem, Quòd autem ſcribis, quid de exitu belli ſentiam, magis conſilium petere poſſum, quàm ipſe
Lib. 1. alijs dare. Idem de Orat. Quòd uerò uiros bonos iure ciuili fieri putas, quia legibus & præmia propoſita ſint uirtutibus, & ſupplicia uitijs, equidem putabam uirtutem hominibus (ſi modò tradi ratione poßit) inſtituendo, & perſuadendo, non minis & ui, ac metu tradi.

De Iterũm, Antehac, Poſthac, Deinceps, & Rurſus CAP. LVI.

ITerũ, refertur etiã ad primã uicẽ, non tãtùm ad poſteriorẽ: nam, Iterũ uoco te, id eſt, iterata uice, uſitatũ eſt. Iterũ uocaui te, id eſt, præter hanc uicẽ, minus eſt uſitatum. Cic. pro lege Manil. Quũ tantam multitudinem cum tanto ſtudio uideremus, quantam non iterum in eodem homine præficiendo uidimus. Antehac, & Poſthac huic ſimilia ſunt: hoc eſt, ante hoc, uel poſt hoc tempus. Aliquando tamen

men reperimus Ante illud, uel Poſt illud tempus. Salluſtius: Sic erat accenſa libidine, ut ſæpius peteret uiros, quàm peteretur: ſed ea ſæpe antehac fidẽ prodiderat, creditum abiurauerat. Sueton. in Domit. uita: Pari arrogantia cùm procuratorum ſuorum nomine formalẽ dictaret epiſtolã, ſic cœpit: Dominus, & Deus noſter ſic iubet fieri. Vnde inſtitutum poſthac, ut ne ſcripto quidem, ac ſermone cuiuſquam appellaretur aliter. Deinceps, ſimiliter accipitur pro Dehinc, & pro Deinde, atque etiam pro Gradatim. Cic. in Tuſcul. Omnes qui deinceps accubarent, ad lyram canerent. Et ad Thermum: Sed tamen tres fratres, ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolim habere iratos, quos uideo deinceps Tribunos plebis per triennium fore. Sed redeamus ad Iterum, quod aliquid nouitatis exhibet, quum dicitur: Iterúmque ad tarda reuerti corpora. Quomodo iterum? nunquid ſemel anteà redierant? minimè. Quid ergo? Aut accipiendum eſt quomodo Rurſus, pro ecõtrario: Cic. Offi. lib. III. Neque me doloribus dedi, quibus eſſem confectus, niſi reſtitiſſem, nec rurſus indignis homine docto uoluptatibus. Aut Reuerti, Redireq; pro uenire: ut idẽ de Fato, Ad Chryſippi laqueos reuertamur. quum nihil de Chryſippo meminiſſet. Quintil. Si uerum eſt poſt uetuſta ſecula, & innumerabiles annos reddi rurſus alijs corporibus animas, fortaſſe in me renat⁹ ſit aliquis ex illis. Reddi quaſi dari: nam idem hoc uerbum efficeret. Et alibi: Sed ad illos iam perfectísq;, cõſtitutíſq; uiribus reuertamur: quod in cœnis grandibus ſæpe facimus, ut quum optimè ſatiati ſimus, uarietas tamen nobis ex uilioribus grata ſit. Non ait reuertẽdum ad uiliores libros; quaſi ab his incipiendum ſit, ſed quum ſatiati fuerimus bonis libris tanquam cibis, poſteà nos ad uiliores conuertamus.

In Catil.

Cap. 13.

Epiſt. 17. li. 1

Aeneid. li. 6.

De Vltro citróque, Huc, Illhuc, Surſum, Deorſum, Vltro, & Sponte. CAP. LVII.

Declam.2. *Vltro citróq; in factis, & in dictis. Quintil. in Cæco: Cæcus quoq; inuetus in limine eſt, ſicut ſolet, ultro citróque cõmeare. Cic. lib. VI. de Rep. Multíſque uerbis ultro citróque habitis, ille nobis cõſumptus eſt dies. Quum ego te alloquor, tunc uerba ultro quaſi ultrà eũt: quũ te alloquentem audio, tunc uerba citro, quaſi citrà ueniunt: ſicut pedes quum à loco recedo, tunc ultro eunt: quum redeo, tunc citro. Nec elegans eſſet, Huc atque illhuc commeabat, niſi errabundum, & incertum iter ſignifices. Quidam tamen Surſum & deorſum utuntur, opinor, imitantes Teren. qui in* Act.2.ſce.2. *Eunu. ait: Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam, Ne ſurſum deorſum curſites. Neſcio an de Athenis hoc dictum ſit, quibus portus in imo, urbs uerò editiori loco ſita eſt: fortè ſic loqui deceat per Sursũ deorsúmq;, ſi de fortunæ mutabilitate dicatur, quæ nunc tollit, nunc deprimit. Vltro tamen à ſponte ſic uidetur (ut breuiter dicam) differre, quòd Vltro eſt quaſi ſine requiſitione: ut, Vltro ad te ueni: id eſt, à te non requiſitus ueni: Sponte ad te ueni: id eſt, meo cõſilio: licet ad res inanimatas transferimus: ut, Multæ arbores ſua ſponte naſcuntur: id eſt, per ſe.*

De Et, Ac, Que, cum ſuis compoſitis. CAP. LVIII.

ET, multifariam ſolet in uſu accipi, cuius cõditionis eſt, Que, & ab eo cõpoſita negatiua Neque, & per Apocopen Nec. Verg. Audieras, & fama fuit. Mart. Eclog.9. Lib.14.epi.9.

Quòd nummos cernis, mitti nos credis amicæ:

Lib.1.cap.1. *Falleris, & nummos iſta tabella rogat. Quint. Has primum audiet puer, harum uerba effingere imitãdo conabitur: & natura tenaciſsimi ſumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Et, pro quia accipiendũ eſt. Ouid. in Faſtis.*

Nil

Nil aliud Veſtam, quàm puram intellige flammam, Lib. 6.
Natáque de flamma corpora nulla uides. Que pro *Quia, ſiue Nãq;*. Similiter Cic. *Nõ ſolùm nobis nati ſumus: ortúſq; noſtri partem ſibi patria uendicat, partẽ amici.* Lib. 1. Offic. Duplicãtur interdũ hæ coniunctiones, ſed in rebus diuerſis uenuſtius: ut, Te admirantur & ciues, & hoſpites. Verg.
O qui res hominúmque, deûmq;. Id eſt, ô qui res & hominum, & deorum. Sall. in Iugur. Séq; uobisq; dignum eſt, id eſt, & ſe, & uobis dignum eſt. Raro tamẽ in proſa, in carmine uerò frequentius. Quintil. Nihil otioſum pati, quódque in inuẽtione, quódque in elocutione annotadũ erit. Quare de Nec, & de Neque, & de Siue, ſimilibúſque, quoties geminantur (quum facilia inuentu ſint) omitto exempla. Et, quoque initijs ſententiarũ competit, ut idem lib. 1. Et finitæ quidẽ ſunt partes duæ, quas hæc profeßio pollicetur. Eiuſdem naturæ eſt Ac, & Atque. Cic. Ac ſi uolumus eius rei, quæ uocatur eloquentia, ſiue artis, ſiue ſtudij, ſiue exercitationis cuiuſdã à natura profectæ conſiderare principium, & cætera. Idẽ: Atque cæteri Imperatores, qui de illo triumpharunt, & cætera. Interdum etiam, Et affectui ſeruit: ut idem, pro Mil. Et ſunt qui de uia Appia loquantur, taceant de Curia. Et in Phil. Et ad eum legatos de pace mittemus qui pacis nuntios repudiauit? Idẽ: Et poſtea miramur, quare ferat moleſtè pop. Rom. Interdũ neque copulã, neq; affectum ſignificat, ut ſi hoc modo loquar: Superaui illũ in paleſtra, & eſt tam uaſtus, & ſum tam puſillus. Vt idẽ de Senectute: Defendi legẽ Voconiam magna uoce, bonisq; lateribus, & uidetis annos meos. Ac ſi dixiſſet, Defendi legem Voconiã iuuenili uoce, atq; lateribus, & ſum ita ſenex. Interdum etiam tali modo: Defendi fortißimè illã legẽ: & hoc in tam prouecta ætate: uel, Et id in tam prouecta ætate. Vel

per Que, ſiue per idq; : ſic, Idq; in tã prouecta ætate. Repudiaui uxorem, idque autore patre eius. Item per negationẽ: Duxi Paulam uxorem, neque hoc: uel, neq; id ſine prudentũ hominum autoritate: uel, Nec id ſine cõſilio: uel, Et hoc non ſine conſilio. Quæ exẽpla & mihi relatu longiora ſunt, & legentibus (ut ſuprà dixi) facilia inuentu. Illud non indiget admonitione, Quæ pro Et, & Quoq; pro Etiã debere accipi: ut alterum quaſi mẽbra cũ mẽbris, alterũ quaſi corpora cum corporibus copulet, aliter abſurdum eſſet. Hoc admonẽdum eſt, Et, pro Etiam apud Cic. nuſquam reperiri, ſicut
Lib.6. Aenei. in cæteris illo poſterioribus, ut à Verg. incipiamus: ut, Natus & ipſe dea. Quint. Tamen ſi quid aduerſus te ipſe commiſit adoleſcens, ſit hoſtis & meus. Cic. dixiſſet, Sit hoſtis etiã meus: uel, Meus quoque, Idẽ inquit: Quod inter omnes cõſtat, niſi inter eos, qui ipſi quoque inſaniũt, inſaniſsimum.
Declam.5. Quint. (id eſt ſeculũ ab illo proximũ) dixiſſet tum illo modo, tum etiã ſic: Niſi inter eos, qui & ipſi inſaniũt. Simili ratione de Nec, pro Nec etiam. Vt idẽ: Perſolui gratia nõ poteſt, nec malo patri. Cicero & ſuperiores omnes dixiſſent, Nec malo quidem patri. Interdum miſcemus Et, atque, Nec, nunc ab hoc, nunc ab illo principiũ ſumentes: ut, Et pacẽ reſpuis, nec bellum geris: uel, Nec bellũ geris, & tamẽ reſpuis pacẽ: uel ſic, Et pacẽ non uis, nec tamen bellum geris: uel, Et pacẽ non uis, & bellum gerere non potes. Nam in Nec, ſiue in Neq; (de utroque enim loquor) incluſa eſt Et, uel Que, in quæ reſolui poteſt: & ubi eſt Nec, uel Neque, id reſolui poteſt per Et non uel, Que non. Poëtæ etiam maiorem in his ſibi licentiã permittunt. Nec, & Neque, ſequente Enim, aut Verò, pro ſimplici, non pro compoſita negatione accipiuntur. Siquidem idem eſt Nec enim, ſiue Neque enim, quòd Non enim, niſi ita reſoluimus, Non etenim: Neque uerò,

idem

idem quod non uerò, ſi modò Non uerò dicere licet.

De Viciſsim, Inuicem, Mutuò. CAP. LIX.

Viciſsim, non memor ſum uſquam eſſe apud Cicer. & Quintil. & ferè maximos quoſq; autores, niſi pro Secũdo loco, ſiue E diuerſo, uel E contrario. Vergil. tantùm ſemel, neque id apertè, uidetur uſus pro Inuicem, & Mutuò: -Quid poſsit uterq; uiciſsim Experiamur. Quod imitatus eſt Sueto. & alij plures. Cic. ſemper (quod ego quidẽ ſciam) ſic: Id acciperet ab alio, uiciſsimq; redderet. Et iterum: Sed ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uiciſſim opinione fortaſſe nonnulla quã de moribus meis habebat, me dilexit. Itidem Quint. apud quem, & cæteros illius ætatis, non modò Inuicem tali modo uſurpatur, quale eſt in Declamationibus: Inuicẽ ſuſtinẽtes, Inuicẽ innixi, id eſt, alter alterũ ſuſtinẽs, & uterq; alteri innitẽs, ſed etiã in ſenſu, cuius eſt Viciſsim, ut in lib. x. Tam cõtumelioſos in ſe ridet inuicẽ eloquentia, & qui ſtultis uideri eruditi uolunt, ſtulti eruditis uidentur. Et iterum: neque enim uideo quæ iuſtior acquirendi ratio, quàm ex honeſtiſsimo labore, & ab ijs de quibus optimè meruerunt, qui ſi nihil inuicem præſtent, indigni fuerunt defenſione. Plin. poſterior: Habes res urbanas inuicem ruſticas ſcribe. In eadem ſignificatione eſt Mutuò, de quo modo attigi, non ſolùm in hac, qualis eſt, Inuicẽ ſe amant, & Mutuò ſe amant, & Mutuus amor, ſed in ea de qua diſputaui. Idem Quintil. in eodem ſtatim poſt loco: Ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet, ſed mutua beneuolentia utetur, id eſt, reſpondente. Cicero: Fac ualeas, mèque mutuò diligas, hoc eſt, mihi in amore reſpondeas.

Eclog. 3. De Amic. Declam. 7. Cap. 7. Lib. 12. cap. 1. Epiſt. 15. lib.

De Scilicet, & videlicet. CAP. LX.

Scilicet, & Videlicet uidẽtur ſignificare idẽ qđ Certè, ſed uſum ſuum habent, & præcipuũ, per amaritudinẽ

Aeneid. 4. In And. act. 1. ſcen. 1. Declam. 12.

quandam cum deriſu permiſtam apud Verg. Scilicet is ſuperis labor eſt. Et apud Terent. Id populus curat ſcilicet. Et apud Quintil. Hæc uidelicet expectaſti, ut ne captioſum eſſet officio tuo, maturius redyſſe, ex induſtria tempus triuiſti. Nonnunquam ſine hac amaritudine, & irriſione, ut apud eundem: Sed eſt uidelicet ultima quædam calamitatum rabies, & nouißimè in furorem uota ipſa uertuntur. Nonnunquã poſt relatiuum, ſicut ſolet poni Quidem, nonnunquam & ante, uel ſine relatiuo. Et hi ſunt ferè modi utendi his duabus dictionibus apud doctißimos: apud quos uix reperias illum uulgò uſitatißimũ modum, cùm ea quæ confusè dicta ſunt, per ſingula poſteà exponimus: quale eſſet, Quatuor ſunt uirtutes, ſcilicet, uel, uidelicet prudentia, iuſtitia, fortitudo, modeſtia. FINIS.

Sic tamen apud Suet. reperiri videtur in Augu. cap. 35. Ait enim: Sãxit ne plꝰ quàm bis in menſe legitimus Senatus ageretur, ſcilicet calẽdis, & idibus.

LAVRENTII VALLAE IN TERTIVM LIBRVM ELEGANTIARVM PRAEFATIO.

PERLEGI proximè quinquaginta Digeſtorũ libros ex pleriſq; Iuriſcõſultorum uoluminibus excerptos, & relegi cùm libẽter, tũ uerò quadã cũ admiratione. Primùm, quod neſcias utrũ diligẽtiáne, an grauitas, prudentia, an equitas: ſcientia rerũ, an orationis dignitas præſtet, & maiori laude digna eſſe uideatur. Deinde quod hæc ipſa ita in unoquoque illorũ omnia ſunt egregia & perfecta, ut uehemẽter dubites, quẽ cui præferendũ putes. Cui ſimile quiddam (ut de ultima tantùm parte, quæ ad nos pertinet dicã) in Epiſt. Ciceronis admirari ſolebam,

quæ

quæ cùm à pluribus ſcribantur, omnes tamẽ ab uno, eodẽq; (audacius dixerim) ſi perſonas ſuſtuleris, ab uno Cicerone ſcriptæ iudicentur: ita uerba, ac ſentẽtiæ, charactérq; ipſe dicendi ubiq; ſui eſt ſimilis. Quod eò magis in Iuriſcõſultis eſt admirãdũ, quòd illi eadem ætate cũcti extiterũt in eodẽ quaſi ludo, ac ſchola inſtituti: hi uerò inter ſe etiam ſeculis diſtant. licet omnes poſt Cicer. Ideóq; in quibuſdam uerbis ab eo differentes, quales omnes à Verg. uſq; ad Liuium fuerunt. Nam Seruij Sulpitij, atq; Mutij Scæuolæ nihil extat. ſed alterius Mutij recentioris. Et priſci illi quidẽ Iuriſconſulti quales, quãtiq; in eloquẽdo fuerint, iudicare nõ poſſumus: quippe quorũ nihil legimus. His autẽ, qui inter manus uerſantur, nihil eſt mea ſententia, quod addi, adimíue poſſe uideatur, non tam eloquentiæ (quã quidem materia illa non magnopere patitur) quàm Latinitatis, atq; elegantiæ, ſine qua cæca omnis doctrina eſt, & illiberabilis, præſertim in iure ciuili. Vt enim Quint. inquit, Omne ius, aut in uerborum interpretatione poſitũ eſt, aut æqui, prauiq; diſcrimine. Et quantũ momenti in uerborũ interpretatione ſit, ipſi Iuriſconſultorũ libri maximè teſtantur, in hac re præcipuè laborãtes. Vtinámq; integri forent, aut certè iſti nõ forẽt, qui in locum illorũ, etiam Iuſtiniano uetante, ſucceſſerunt. Nota ſunt eorũ, & nimis nota nomina, ut ſuperuacuum ſit ea per me recenſeri, qui uix quintã partẽ iuris ciuilis intelligunt: & ob id imperitiæ ſuæ uelamentũ aiũt nõ poſſe doctos euadere in iure ciuili facundiæ ſtudioſos, quaſi Iuriſconſulti illi aut ruſticè locuti ſint, id eſt, iſtorum more, aut huic ſcientiæ non planè ſatisfecerint. Quid de illis loquor? ego mediocri ingenio, & mediocri literatura præditus, profiteor me omnes qui ius ciuile interpretantur, ipſorum ſcientiam edocturum. Quòd ſi Cicero ait, ſibi homini uehe-

Quint. li. 12. cap. 3.

Cic. pro Murena.

menter occupato, ſi ſtomachum moueant, triduo ſe Iuriſconſultum fore: nõne & ipſe audebo dicere, ſi Iuriſperiti (nolo dicere iuriſimperiti) ſtomachum mihi moueant, aut etiã ſine ſtomacho, me gloſſas in Digeſta triennio conſcripturum, longè utiliores Accurſianis? Merentur enim merẽtur ſummi illi uiri nanciſci aliquem, qui eos uerè, ritéque exponat, uel certè à malè & Gotthicè potius, quàm Latinè interpretantibus defendat. Gotthi iſti, quidni & Vandali exiſtimandi ſunt? Nam poſtquam hæ gentes ſemel iterúmq; Italiæ influentes Romã cœperunt, ut imperiũ eorũ, ita linguam quoq; (quemadmodum aliqui putant) accepimus, & plurimi forſan ex illis oriũdi ſumus. Argumento ſunt codices Gotthicè ſcripti, quæ magna multitudo eſt: quæ gens ſi ſcripturam Romanam deprauare potuit, quid de lingua, præſertim relicta ſobole, putandum eſt? unde poſt illorum aduentũ primum, alterúmque, omnes ſcriptores nequaquã facundi. Ideóq; prioribus multò inferiores fuerunt. En quò literatura Romana recidit. Veteres admiſcebant linguæ ſuæ Græcam: iſti admiſcent Gotthicam. Neq; uerò hoc dico ut iuris ſtudioſos carpam, imò ut adhorter potius, perſuadeámque ſine ſtudijs humanitatis non poſſe, quam cupiunt, aſſequi facultatem: malintq; Iuriſconſultorum, quàm leguleorum ſimiles eſſe. Nam (ut Vergiliano uerſu utar)

Georg. 2. *O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint Agricolas. Ita ego appellem iuri operam dantes fortunatos, ſi norint ſua bona. Quæ enim diſciplina, ſcilicet, quæ publicè legitur, tam ornata, atq; (ut ſic dicã) tã aurea, ut ius ciuile? An (ut hinc incipiã) ius Pontificũ (quod canonicũ uocãt) quod ex maxima parte Gotthicum eſt? An Philoſophorum libri, qui ne à Gotthis quidem, an Vandalis intelligerẽtur? quos ego ob hoc maximè errare, quòd loquẽdi facultate caruerũt, in*

libris

libris meis de Dialectica *oſtendo: quos iam edidiſſem, niſi amici me hos potius edere coëgiſſent.* An Grammaticorum *quorum propoſitum uidetur fuiſſe, ut linguam* Latinam *dedocerẽt?* An *denique* Rhetoricorũ, *qui ad hanc uſque ætatẽ plurimi circunferebãtur, nihil aliud docentes, quàm* Gotthicè *dicere?* Vna *ſupererat* Iuris *ciuilis ſciẽtia adhuc inuiolata, & ſancta, & quaſi* Trapeia *arx urbe direpta.* Hanc *etiã iſti* Gotthi, *non* Galli, *per ſpeciem amicitiæ polluere, atque euertere tentauerũt, euerteréque pergunt.* Hanc *ipſe (quantum in me erit) ut* M. Manlius Torquatus *protegam, imò omnes qui hoc nomen profitentur, protegere debent.* Quod *ſi fecerint (ut ſpero & opto) non legulei, ſed* Iuriſconſulti *euadent.* Quod *ad meum autem hoc opus attinet, non fraudabo iuris conditores debita laude.* Tantũ *igitur deberi puto huius facultatis libris, quantum illis olim qui* Capitolium *ab armis* Gallorum, *atque inſidijs defenderunt: per quos factum eſt, ut non modò tota urbs nõ amitteretur, uerùm etiã ut tota reſtitui poſſet.* Itaque *per quotidianã lectionem* Digeſtorum, *& ſemper aliqua ex parte incolumis, atque in honore fuit lingua* Romana, *& breui ſuam dignitatem, atque amplitudinem recuperabit.* Sed *ad reliqua pergamus.*

De hoc Liui. lib. 5. ab Vrbe condita.

De Tanti, & Quanti, cum ſuis compoſitis: déque Pluris & Minoris. CAP. I.

ATQVE *ut ab eo potiſſimùm incipiam, quod nec ab aliquo (quod ſciam) traditum, & traditu digniſſimum eſt: duo,* Tanti, *&* Quanti, *cõpoſitáque ab eis* Tãtidẽ, Quantilibet, *&* Quãticũq;: *totidémque cõparatiua* Pluris, *&* Minoris: *præterea nulla alia nec cõparatiua nec nomina, nec dictiones queũt in genitiuo caſu adiũgi his uerbis,* Emo, Vendo, Venundo, Veneo, Mercor, Comparo,

Aeſtimo

interrogatio eſt per genitiuum, reſponſio autem per ablatiuum. Aliquando è diuerſo:ut, Emiſti'ne decem minis iſtum equum? Imò pluris. Aliquando hi duo caſus iuxta idē uerbum hærent:ut, Emiſti iſtum equum decem minis, an pluris? Quòd ſi aduerbia forent (ut nonnulli exiſtimare ſolent) cur potius dictū eſt Tanti, & Quanti, Pluris, & Minoris, non Tāto, & Quanto, Pluri, & Minori, quū huiuſmodi uerba utique ablatiuū deſiderent? Cur nō idem fit in cæteris comparatiuis, quæ palàm aduerbiātur? Non enim dicitur, Emi equum uilioris, carioríſue, quàm tu: nec Viliori, carioríue quàm tu: ſed, Vilius quàm tu: aut carius: neque, Vēdidi ædes melioris, peioris'ue, quàm tu: ſed melius, peius'ue quàm tu. Cur deniq; (quod nō minus mirādū eſt) hæc ipſa quæ nominaui, quoties ſubſtantiuis maritantur, formam naturalem, & legem uerborum cuſtodiunt? excepto Tantidem, quia eſt ſubſtantiuum, quod ablatiuū, datiuúmque non agnoſcit Tātodem: ſoláſque has uoces habet Tantūdem, & Tantidem. Dicēdúmque erit, Quāta pecunia iſtum equum emiſti: ſicut quot minis, Iuuenal. -Quanto Saty. 9.

Metiris pretio, quòd ni tibi deditus eſſem,
Deuotúſque cliens, uxor tibi uirgo maneret.

Liuius lib. XXII, Hic miles magis placuit, cum pretio minore redimendi captiuos copia fieret. Itaque genitiuos illos Tanti emi equum, quanti potui: ſic exponere non poſſumus, Tanti pretij, & quanti pretij potui: ſed ſic, Tanto pretio, quanto potui. Et per comparatiuum: ut illud Ciceronis, Officior. 3. Non pluris uēdo quàm alij, fortaſſe etiam minoris. Cùm aliquem doces, non ita exponas, Pluris, id eſt, pretij: & Minoris, id eſt, pretij. Nam huiuſmodi expoſitio fecit ut plerique fallerentur: ſed hic, Pluris, id eſt, pluri pretio: Minoris, id eſt, minori ſumma.

De

De Mea, Tua, Sua, & Cuia. CAP. II.

NOn tantum in his cauſis quas oſtendi, nonnunquã aliter reſpondemus, quàm quo modo interrogati ſumus, ſed etiam in illis tribus pronominibus, de quibus proximo libro diſputaui, tam primitiuis, quàm deriuatiuis: quorum diuerſam cõuincimus naturã eſſe: & præter hæc unum, Cuius cuiã, cuiũ: quod à ueteribus nõ inter nomina, ſed inter pronomina numerabatur, ut Meus mea meum. Nec Græci relatiuum, unde hoc nomen deſcendit, inter nomina, ſed inter articulos collocant: & nos pronomina quædam articularia ſolemus appellare. Ideóque, ut dicimus, Mea eſt, tua eſt, ſua eſt: & Mea, tua ſua intereſt: ita Cuia eſt, & cuia intereſt. Plaut. in Epid. Ego illum conueniam, atque adducam ad te, cuia eſt fidicina. Cic. pro Mur. Ea cædes potiſsimum crimini datur ei, cuia interfuit: nõ ei, cuia nihil interfuit. Igitur interroganti, Cuius hominis eſt hoc opus? reſpondebimus Meum, non mei. Cuius domini hic fundus? Tuus, aut ſuus: non Tui, aut ſui. Ruſum, Meum'ne fundum poſsides, an tuum? reſpondebo Neutrius, uel illius. Interrogamus adhuc, reſpõdemúſq; per uarios caſus: Meum'ne prædium eſt, an illius? reſpondebo, Illius certè, non tuum. Similiter de Cuius nominatiui caſus, ad quod nunquam reſpondeus per eundem caſum, niſi in tribus pronominibus deriuatius: ut, Cuium pecus? reſpondeas Meum, uel illius. Interrogatur etiam per diuerſos caſus: ut Cuium pecus? tuum'ne, an Melibœi? ſed per talem dictionem nũquàm reſpondetur: niſi dicas, Eſt cuium eſt: uel, Eſt cuium eſſe debet. & ſi quid eſt ſimile.

Vt à Diomede lib. 1.

Ver. eclog. 3.

De Tanti, Quanti, Magni, Parui, cum Intereſt. CAP. III.

EAdẽ Tanti, & Quanti poſitiua quoq; duo, Magni, & Parui, ſola in genitiuo iũgũtur cũ illis geminis uerbis,

Intereſt

Intereſt, & refert. Cætera autem, uel aduerbialiter, uel uoce nominatiui, ſiue accuſ. & in primis horum comparatiua, ſuperlatiuáq; Magis, & Minus, Maximè, & Minimè, atq; horũ germana, Multum, Plus, Plurimũ, Parum, Paululum, Paulum, Pauxillum, Nihil, Aliquid, & ſi qua ſunt alia. Tãti intereſt, Quanti intereſt, Magni refert, Parui refert, ac Multum refert, Plurimum intereſt, Maximè refert, Magis refert, Paulum refert, Minus refert, Parũ refert. Quinetiã nõ modò quatuor hæc noĩa id naturæ habẽt cũ his duobus uerbis, uerũ etiam cum multis alijs: ut Magni æſtimo, Parui facio, Parui pẽdo, Quãti facis, Tãti facio. ſed cũ huiuſmodi uerbis nõnunquã alia nomina iũgũtur, ut Plurimi æſtimo.

De Mille, & Millia. CAP. IIII.

ATq; (ut promiſſum exoluam) illud Ciceronis Mille nũmum ſingul. numeri eſſe, tũ exẽplo eiuſdem, tum præcepto M. Varronis comprobabo. In Philip. Inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummũm ferret expẽſum? Et pro Milon. In quibus propter inſanas iſtas ſubſtructiones facilè mille hominum uerſabatur. Qualia exempla plura repeterẽ, niſi Varronis præceptio ſatis eſſet. qui in libris de Analogia inquit, Cùm peruentum eſt ad millenarium, aſſumit ſingulare neutrũ, quod dicitur hoc mille denariũm, à quo multitudinis numerus fit millia denariũm. Et paulò poſt: ut ſit utrunq; ſine caſibus uocis, dicemus: ut hoc mille, huius mille: ita hoc decies huius decies. Hæc hactenus. Illud quoq; præter hæc addam, Mille hominũ dici, & Millia hominũ. Iterũ Mille homines dici; Millia uerò homines nõ dici. cuius rei cauſa eſt, ꝙ propriè dicimus Mille homines, ut cẽtũ homines, Millia hominũ, ut centenaria, uel turbæ hominũ. Hoc ſubſtantiuum eſt, illud uerò adiectiuũ. Itaque non licet dicere Millia homines, quia duo ſubſtantiua non cohærent

Philip. 6.

Lib. 2.

ſine

ſine copula: neq; in his ullus certus ineſſet ſenſus. Mille hominũ licet dicere, quia mille ſubſtãtiuatur. ut Multũ hominum, pro multi homines. Item Mille hominũ pro mille homines: idémq; erit, quòd Milliũ hominũ, ſi millia ſingulare haberet milliũ, quod non habet, niſi pro milliario, quod conſtat ex mille paſſib⁹: uel pro ſeminis genere: uel more Varronis, quia dicimus hoc mille, uel quia (ut maximè reor) nec adiect. planè, nec ſubſtan. eſt, ſicut Hic, hæc, hoc: Iſte, iſta, iſtud, & nonnulla alia pronomina. Nam cætera adiectiua non patiuntur ſibi ita adhærere adiectiua, ut pronomina. Dicimus enim, Hic robuſtus meſſor, Iſta robuſta mulier. Nec dicimus, Antiquus robuſtus meſſor, Antiqua robuſta mulier. At nomina numerorum ſunt iſtis pronominibus ſimilia: ut Centum aureæ pateræ, Mille armatæ naues. Ergo Latinè dicetur Mille ex hominibus, ſicut dicetur, Iſti ex illis. Quæ locutio idẽ eſt, quòd Mille hominũ. Cætera nomina numeralia, ſiue ſubſtant. ſiue adiect. ſint, inter ſe iũgi recuſant, quia nec duo ſubſtãtiua, nec duo adiect. ſola eſſe poſſunt: ut Duo centũ, Tria mille: quũ præſertim ſint ſua propria nomina, ut Ducẽta, Trecẽta, et ſupra mille eſt Millia, quod planè ſubſtãtiuũ eſt. Ideóq; dicimus, Mille hominum: Duo Millia hominũ, non duo mille: Tria millia, Quatuor millia hominum, & deinceps. Nec (ut dixi) Tria aut quatuor mille, ſed bis mille, Ter mille: Bis centũ, & Tercentũ nõ Duo centũ, Tria centũ: aut (ut aliqui indocti loquũtur) Ducentum, Tricentum, ſed Ter centum. Vergilius:

Georg. 1. Tercentum niuei tondent dumeta iuuenci. Et alibi:

Aeneid. 1. Hic iam ter centum totos regnabitur annos. Reperimus tamen apud eccleſiaſticos ſæpe hoc modo dici, quale eſt: Debebat decem millia talenta: & Duodecim millia ſignati. Quod defendi non poteſt, niſi reſoluas ſic: Signati, duod

duodecim millia talenta, decem millia: quaſi dicatur, nume-
ro duodecim millia, & numero decẽ millia, & ſubintelli-
gatur entia: ſic, Debebat talenta entia decem millia. Signati
entes duodecim millia. Niſi interponas uerbum ſubſtãtiuũ:
ſic, Signati erant duodecim millia, quod in altero exemplo
fieri nequit. Quo certè modo ipſe nõ loquerer, ſed potius
Duodecim millia ſignatorũ, aut Duodecim millia ſignata:
& Decẽ millia talentorum, & Duodecim millia drachma-
rũ argenti. Cuius erroris (ſi error eſt) cauſa (ut opinio mea
fert) hinc fluxit, quod ſæpe legimus Decẽ millia põdo ar-
genti, quaſi illud Pondo ſit nominatiui, aut accuſatiui ca-
ſus, & nõ potius genitiui. Sæpe decem millia quingẽti pedi
tes: non Peditũ. Ita cùm numerus poſterior defuerit, putãt
rectè dici poſſe, Decem millia pedites: quod falſum eſt. Nã
cùm dicimus, Decem millia quingenti pedites, ſic intelligi-
mus, Decẽ millia peditum, & quingẽti. Quo ſæpe modo lo-
quimur, nec aliter loqui poſſumus. Atque ut nunc ad hoc
Quingenti ſubintelligimus Pedites, ita ad illud Millia, ſub-
intelligimꝰ Peditũ. Quale eſſet in ſuperioribꝰ exẽplis, Duo
decim millia & ducẽti ſignati, uel Duodecim millia ſigna-
torũ & ducẽti: & ita in cæteris. Rariꝰ autẽ reperitur Mil
le, pro millia. Nã illud: Quicunq; te angariauerit mille paſ Matth. 5.
ſus, uade cũ illo et alia duo: ſubintelligitur millia paſſuũ. A-
lioqui dixiſſet Alios duos, nõ alia: uel potiꝰ, Alios bis mille.

De Numeralibus. CAP. V.

ET quoniã de numeris cœpimus, de ipſis aliqua dicere
proſequamur. Et primũ hoc admoneamus, in quo ple-
rique fallũtur, Treceni ſcribendũ eſſe, non Trecenteni, nec
Triceni, quũ ſignificat trecentenariũ numerũ, quod ſynco-
patum eſt, ſicut cætera. Dicimus enim Duceni, pro ducen-
teni: Treceni, pro trecenteni: Quadringeni, Quingeni,

Sexceni, Septingeni, Octingeni, Nongeni, uel Nonigeni. pro quadringenteni,quingenteni,ſexcenteni,ſeptingēteni, octingenteni,nongenteni,uel noningenteni.Cēteni autē, & Milleni,nō ſyncopātur, quia non ſunt prælongæ dictiones, ſicut ſuperiores. Triceni autē caret ſyncopa, ſed immutauit g,in c: ſicut Viceni,pro uigeni,& Triceni,pro trigeni. Sunt enim ſimilimæ uocis c,& g,quemadmodū d,& t,propter quod dicimus Quadringenti,pro quatrincenti. In quo nomine & t, in d,& c,in g,mutatum eſt. Atque quoniā dixi quoſdam falli ſimilitudine uocum, recenſeamus hæc ipſa infra centū,ut ſupra centū fecimus. Dicimus igitur Singuli, bini,terni, quaterni, quini,ſeni,ſepteni, octeni,noueni, deni,undeni, duodeni,ternideni,quaternideni, quinideni,ſenideni : uel deniquaterni , deniquini,deniſeni, deniſepteni, deniocteni,deninoueni:uiceni, uiceniſinguli,uicenibini, uiceniterni,uel(ut poſteà oſtendemus)ſinguli & uiceni ,bini & uiceni,& ita deinceps. Tum triceni,quadrageni,quinquageni , ſexageni , ſeptuageni , octogeni , non octuageni: (octoginta enim dicimus,nō octuaginta)nonageni, uel nōgeni,nō nouageni:deinde cēteni. Ideo autem hæc nomina in plurali protuli,quòd in proſa ſcribētes ferè plurali utūtur, in carmine frequenter etiā ſingulari. Et ſingularē quidem horum nominū numerum non proſa oratione ſcribentium,

Priſc.lib.2. ait Priſcianus eſſe,ſed poëtarum.Vt Lucanus lib. VIII.

Gurgite ſepteno rapidus mare ſummouet amnis.

Veruntamen non tantùm poëtarum uideo eſſe, ſed nōnun-

Cap.23. quam etiam aliorum:ut Pli.lib.XVII.Traduces Gallica cultura binis utrinq; laterib. Si pars quadrageno diſtet ſpatio

Cap 8. quaternis,uiceno inter ſe obuij miſcētur.Et in XXV. Altera maior folijs laterū modo incluſa,quæ quia ſeptena ſunt.

Cap.10. Et in XXVI. Prodigioſa ſunt, quæ circa hoc tradit Theophraſtus

phraſtus, autor alioqui grauis, ſeptuageno coitu durare libidinẽ contactu herbæ, cuius nomen ſpeciémque non poſuit. Septuageno, id eſt, ſeptuaginta coitibus per ſingulas noctes. Nam ita hæc nomina exponuntur: ut, Creabantur olim bini cõſules, id eſt, per ſingulos annos duo. Vtuntur ergo oratores legitima ſignificatione horum nominum: Binus enim, ſiue Bini, ſignificat ſingulis duo: Ternus, ſiue terni, ſingulis tres: Quaternus, ſiue quaterni, ſingulis quatuor. At poëtæ non ita. Septenus enim gurges non eſt ſingulis ſeptem, ſed ſeptẽ tantũ uni flumini Nilo. Nec in ſingulari modo ſignificatione hac abutuntur, uerumetiam in plurali. Vt Verg.

Per duodena regit mundi ſol aureus aſtra. Georg. I. Priſc. lib. 2.

Duodena aſtra, pro duodecim aſtra. At hoc Septeno, Priſcianus exponit ſeptenario: quod mihi nõ placet, quum inauditum ſit flumẽ aliquod habere ſeptenarium alueũ, & fontem edere ſeptenarium riuum. Siquidem hæc nomina numerum aliarũ rerum, quæ non nominantur, indicant, non multiplicationẽ ſui ipſorum: ut, Lapis centenarius, non quòd ſit centuplus lapis, ſed centum librarũ: Homo centenarius, non quòd ſit centum geminus, ſed quòd habet centũ annos: Grex centenarius, non quòd ſint centum greges, ſed grex centum capitum. Rurſus non dicimus Centenariã librã, ſed centuplam: nec Centenarium annum, ſed centuplum annorũ: Tamen dicimus Centenarium, Septenarium, Duodenariũ numerum. Siquidẽ Numerus omnia cõplectitur, ſiue Centenarius, ſiue Decenarius, ſiue alius quiuis numerus cæterarum rerũ, librarum, annorũ, ſimiliũmque. Ideóque rectè dicimus Centenarium numerum annorum ingreſſus eſt: non autem, Centenarium annum: &, Millenariũ numerũ portat pondo: non autem, Millenaria põdo. Potuiſſet igitur Priſcia. commodius exponere, Septeno gurgite, pro ſeptenarij numeri

gurgite. Qua expoſitione uti ſolemus in illis numeralibus, quæ ultimum numeri eius ſignificãt: Decimus, Vndecimus, Centenſimus, Milleſimus, id eſt, qui ultimus eſt ex decem, ex undecim, ex cẽtum, ex mille. Aliquando etiã ſic: Hoc aruum attulit centeſimum, illud uerò ſexageſimũ, tuum uerò trigeſimum fructũ: id eſt, cẽtenarij numeri, ſexagenarij, tricenarij fructum, uel cẽtuplũ, ſexagentuplum, tricẽtuplũ. Plinius

Cap.16. lib. XVIII. Admiſcetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamẽ ſic quoque ingratiſsimũ eſt uẽtri: naſcitur qualicũque ſolo cũ cẽteſimo grano: ipsúmque pro letamine eſt. Non ultimum granũ è cẽtenario numero intellexit, ſed grana centenarij numeri, ſiue granum centuplũ, ſiue centenum, eo modo quo idem autor dixit uiceno. Hac etiã ratione appellata eſt Quadrageſima, quod quadraginta dies continet: quo uocabulo eloquentiſsimi Chriſtianorum utuntur. Quidã etiã Quinquageſima, Sexageſima, Septuageſima. Atque (ut ad rem redeam) utimur ſuperioribus illis nominibus crebrius in plurali numero, Singuli, Bini, Terni. Trinũ igitur cum habeat ſingularẽ numerum, apparet nõ eſſe naturæ iſtorũ. Quinimò nõ memini cõperiſſe me illud in plurali, licet & ſingulare perrarũ ſit, ut Trinum nũdinum. Promulgari enim debebat antiquitus rogatio apud Roman. trino nũdino: quòd (ut opinor) aut tribus in locis uno die, aut tribus diebus uno in loco celebrabatur: ut Trimus trium anno-

Priſc.lib.7. rum, ita Trinus triũ dierum, aut trium locorum. Priſcianus autem ait Trinũdinũm pro trinundinarum, Ciceronis exẽplo pro Cornelio, Primò ex promulgatione trinũdinũ dies ad ferendũ poteſtáſque ueniſſet. Quod ſi ita eſſet, à tris cõpoſitũ eſſet, nõ à trinũ, ut ait Priſcianus, ſicut Trinoctium: ſed forſan per apocopen dicimus Trinundinum, pro trinum

Cap.4. nundinum, aut planè trinundinũ. Quintil. lib. II. Siue non

trino fortè nundino promulgata,ſiue non idoneo die,ſiue cõtra interceſſionẽ, uel auſpicia,aliud'ue quod legib. obſtet,dicitur lata eſſe uel ferri. Ttius Liuius lib. I I I. Poſtquam uerò comitia decemuiris creãdis in trinũdinũ indicta ſunt. Idẽ lib. v. (niſi editioni mẽda ineſt) ait: Anteà trina loca cum cõtentione ſumma patritios explere ſolitos,nunc iã octoiuges ad imperia obtinẽda ire. Donatus tamen hoc nomine utitur, & diſcipulus eius,non tamen magiſtro indoctior,Hieronymus,cùm alibi,tum ad Marcellã: Et Trinam negationẽ,trina poſteà confeßione deleuit:id eſt, triplici. Cæteri quoque eodem nomine utũtur. Vnde dicta eſt Trinitas,trium perſonarum una diuinitas. Seruius ſuper illud Vergilianum, Lib.8.Aen.

Terna arma mouenda: ait, Figura poëtica: nam Trina debuit dicere. Arma enim ſunt tantum numeri pluralis. Sed hæc ratio Seruij,quàm ſit efficax,ipſe uiderit, qui uult hoc nomẽ aptum eſſe nominibus numeri pluralis:quod etiã repe rimus cõiunctum cum nominibus ſingularẽ numerum habẽtib⁹. Et quid præterea dixiſſet,ſi apud Vergiliũ foret Quaterna arma? nunquid legendũ eſſet quatrina? Verùm nõ eſt Trinum de numero eorũ, de quibus diſputauimus, quorum ſingularem nõ frequẽtari ab oratoribus diximus,ſed à poëtis,& quidẽ impropriè. Etiam nonnunquam impropriè pluralem,quod aliquãdo ipſi quoque oratores faciũt, ſed neceſſitate in his nominibus quæ ſingulari carent:ut Codicilli(licet Iuſtinianus utatur) ut Liberi,ut Pugillares,ut Nuptiæ, ut Arma,ut Caſtra, Aut ſi non carent,ſuntq; uel diuerſi generis, ut Nundinum, & Nundinæ, Delicium, & Deliciæ: uel diuerſæ ſignificationis, ut Hæc ædes & hæ ædes: uel diuerſi, & generis, & ſignificati, ut Epulum, & Epulæ. Neceſſarium eſt autem dicere Binos codicillos, & ternos: & quaternos, non Duos, tres, quatuor, ratione dictante.

Quid enim ſi de diuerſis codicillis dicendũ mihi ſit, quomodo dicã, duos codicillos ſcripſit pater, unum ad me, alterũ ad uxorem? illud enim Vnum, & illud alterũ ad quid refertur? ad codicillum, quod non reperitur. Dicendũ eſt ergo Vnos. Quòd ſi Vnos, ergo & Binos decendum erit, quod ex Cice. exemplo liquebit: Duplices ſimilitudines eſſe debent, unæ rerum, alteræ uerborũ. Quòd ſi dixiſſet duplex ſimilitudo, ſubiunxiſſet, Vna rerum, altera uerborũ, uerùm quia in plurali locutus eſt, nõ putauit alteri numero locum eſſe oportere. Dicamus ergo Binos codicillos, non duos. Rurſus Duo teſtamẽta, non bina. De cuius naturæ nominibus quibuſdã nominatim faciamus mẽtionẽ: ſi tamẽ illud monuerimus ex prædictis colligi, utroque modo poſſe dici: Relinquo filijs meis teſtamẽto ſingulis, ſiue cuique, ſi multi: ſiue utriq; ſi duo fuerint, dena prædia: uel Singulis, ſiue unicuique, ſiue utriq; decem prædia: cùm ego & fratres mei ex bonis paternis habuerimus ſinguli, ſiue unuſquiſque, ſiue uterque, unũ prædiũ: uel ſinguli, ſiue unuſquiſque, ſiue uterq; ſingula prædia: quæ etiã uno loco coniunxit Cic. in Paradoxis: Capit ille ex ſuis prædijs ſexcenta ſeſtertia, ego centena ex meis. Nõ dixit, aut ſexcenta & centum, aut ſexcena, & cẽtena, quæ tamẽ diuerſa ſunt: ut intelligamus ab illo ſexcenta capi uno anno, nõ ſingulis annis, ab hoc centena non uno anno ſed ſingulis annis. Ego tamẽ puto ſcribendũ eſſe, Sexcena, non ſexcenta. Multa hîc, & multifariam uitiosè dicta repetere liceret, ſed uereor tantos uiros carpere. Vnum tantummodo dixerim ex tertio lib. Regum: Septena retinacula in capitello uno, & ſeptena retinacula in capitello altero: quum dicendum eſſet, Septẽ in uno, & ſeptẽ in altero: aut Septena in ſingulis: aut Septena in utroq;. Et ſi fuiſſẽt plura duobus, Septena in uno quoque. Cuius conditionis eſt illud in eodẽ lib. Quod abſconderim

Ad Heren. libro 3.

derim de prophetis domini centũ uiros, quinquagenos & quinquagenos in ſpelũcis, hoc modo nõ rectè dicitur, ſed eo modo quo paulò antè dictũ erat. Tulit ille cẽtũ prophetas, & abſcondit eos quinquagenos in ſpelũcis, i. in ſingulis ſpeluncis quinquaginta. Quidam iuris ſtudioſi accipiũt Dena, pro uiginti, non intelligentes ſignificari ſingulis duorũ decem: de quorũ imperitia quid multis dicẽdũ, cùm putẽt rectè dici Vna quinq;? quaſi Vna ſit nomen, & nõ aduerbiũ. Ne illud quidẽ obticebo (quemadmodũ ſuperius oſtẽdi) illa nomina ſupra centũ ſyncopari, infra uerò centum minimè. Ita è diuerſo aduerbia infra centũ ſyncopari, ultra non ſyncopari: ut Vities, pro uiginties, Trities, pro triginties, deinde Quadragies, Quinquagies, Sexagies, Septuagies, Octogies, nõ octuagies, nonagies non nouagies. Cætera nõ ſyncopãtur, Quinquies, Sexies, Septies, Octies, Nouies, Decies, Centies, Ducẽties, Trecenties, Quadringenties, Septingenties, Octingenties, Noningẽties, Millies: deinde Bis millies, Ter millies, Quater millies, Quinquies millies, Decies millies, Vicies millies, & deinceps cætera. Nunc ad inſtitutum redeamus, ab hoc potiſſimum nomine incipientes.

De Litera, & Epiſtola. CAP. VI.

Litera in ſingulari numero ſignificat elementũ ipſum, ut A, & B: uel manũ ſcribentis: ut ad Attic. Cic. Nã Alexidis manum amabam, quòd tam propè accedebat ad ſimilitudinem tuæ literæ. In plurali uerò epiſtolã, prætérquàm apud poëtas, qui pro epiſtola, uerſus gratia, in ſingulari ſemper utuntur. Vt Ouid. Epiſt. 2. li. 7.

Quam legis à rapta Briſeïde litera uenit. Epiſt. Briſ. ad Achil.

Nam quod Cicero ad Caninium ſcribit, ad ſe nullã literam Bibulum miſiſſe: ita ait, quaſi nullum uerbum miſiſſet: quod ut uehementer extenuaret, non dixit uerbũ, aut ſyllabam, Epiſt. 27. li. 2.

ſed literam. Frequentiſsimum igitur eſt Literæ, pro epiſtola: inter quæ duo nomina hæc elegantiæ differentia eſt: Quòd dicimus, Vnam epiſtolam, Vnas literas: Duas, tres, quatuor, quinq; epiſtolas: Binas uerò literas, ternas, quaternas, quinas, ſenas, ſeptenas, octonas, nouenas, denas nunquàm aliter: quale eſſet, Vnas, binas, ternas epiſtolas: Duas, tres, quatuor literas. In hoc tamen cõueniũt, ut dicamus, Dedi ſingulis, uel unicuiq;, uel utriq;, ſiue ſingulas literas, ſiue ſingulas epiſtolas. Itẽ in maiori numero nõ conueniunt: ut, Dedi ſingulis duas literas, uel binas epiſtolas: ſed Binas literas, & duas epiſtolas: nõ autẽ ſecus, de quo iã dixi. In quo obſeruandũ eſt de cæteris quoq; uocabulis: ut ſi dicas, Accepi abs te binas literas, non ſubiungas, Quarũ alteri reſpondi per proximũ tabellariũ, alteri nunc reſpondeo, ſed Alteris. De Epiſtola uerò apertum eſt: ut, Accepi duas epiſtolas, quarũ alteri iam reſpondi, alteri nũc reſpondeo. Cicero uerò ferè ait, Accepi literas, accepi epiſtolas. Plinius frequenter etiam Recepi, niſi libri mendoſi ſint.

De Aedes, & eius deriuatiuis. CAP. VII.

AEdes in plurali tãtũ, accipitur pro domo, nec unquã aliter: ut Aedes meas nõ proſcribã. In ſingulari atq; adeò in plurali pro tẽplo: ut Cic. in Philip. lib. I. Ex eo die, quo in ædem Telluris conuocati ſumus, in quo tẽplo (quantum in me fuit) ieci fundamenta pacis. In quo templo, id eſt, in qua æde Telluris. Sed hac in re differt à tẽplo, quòd ſemper in utroque numero habet adiectionem, ut in æde Iouis, Mercurij, Mineruæ: in æde Concordiæ, Telluris, Honoris, Virtutis: in æde ſacra, & in plurali ſacras ædes: ædes Deorum, ædes Nympharũ. Nam quũ ait Lucretius de Ioue loquens, Et ædes Sæpe ſuas diſturbet, perinde eſt, ac ſi dixiſſet, Iouis ædes. Igitur pro templo dicemus Duas, tres,

Cic. in princ. Philip. I.

Lib. 2.

quatuor

quatuor deorum ædes, Duas ſacras ædes: pro domo, Binas, ternas, quaternas, priuatas ædes. Aeditui autem ab ædibus ſacris, quas tuentur, appellati ſunt, non à priuatis. Aediles quoq; magis à ſacris ædibus dicti ſunt, quibus curãdis præpoſiti erant. Aedificare autem magis ad domos hominum ſpectat, quàm deorum: ne domos tantùm, uerùm etiam naues: ut Cic. Qui poſteaquàm maximas ædificaſſet, ornaſſetq; claſſes. Neque hoc indignũ eſt admonitione, eum cui dom⁹ ædificatur, dici Aedificare, ut idẽ de cõſulari uiro inquit: Qui quũ ædificaſſet in palatio plenã dignitatis domũ. Similiter in cæteris uerbis: ut Horatius de prædiuitibus:

Pro lege Manilia.

Epiſt.1. lib.1.

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

De Liberi, Pugillares. CAP. VIII.

Liberi pro filijs ſingularẽ non agnoſcit, cuius natura à ſuperioribus diſſentit. Nã ut dicã, Lego Titio ternas ædes, unas in foro, alteras in Ianiculo, tertias in Suburra: ita non dicam, Ex ternis liberis meis, unos, alteros, tertios: ſed Ex tribus liberis meis unũ in alienã familiam dedi, alterum abdicaui, tertium hæredẽ inſtitui. Cuius rei cauſa eſt, quòd quum dico Vnũ, alterũ, tertium, adiungi ſolet Filiũ: & Tres liberos, quaſi tres filios: quod ita non fit in Aedes, & in Literas, niſi ſubintelligas domum, & epiſtolam. Sed quid facies in cæteris? ut in Nuptias, & in Pugillares? abſurdũ ſit dicere, Vnam nuptiã, Vnũ pugillarem. Pugillares autem ſignificat tabellas cereas, ſiue ligneas, ſiue alterius materiæ, in quibus ſtylo ſcribimus. Liberũ tamen pro filio & apud Quintilianũ, & apud Paulum, Caiúmq; reperio.

Apud Modeſtinum ti. de pact. ff. l. Ius autem. & Vlpianũ tit. de reg. iur. l. nemo prædo. leges liberũ ſingulariter pro filio.

De Hortus. CAP IX.

Hortus quoq; eiuſdẽ naturæ eſt, Nã in ſingulari, pluraliq; ꝑ hortis olitorijs accipitur: id eſt, olera producẽtibus. Eſt enim Olus, omnis herba ſatiua, qua ueſcimur,

& cuius folijs, ut caule in edulium utimur. Horti *uerò in plurali tantùm, arboribus conſiti dicuntur, & uoluptatis, amœnitatiſque cauſa parati.* In *ſuperiore igitur ſignificatione dicemus,* V*num hortum, duos, tres hortos.* In *poſteriore,* V*nos, binos, ternos, quaternos hortos, niſi alicuius autoritas aliud ſibi uendicauerit.*

De Odor.

O*Dor huic ſimile eſt, qua uoce notũ eſt quid in utroque numero ſignificetur: in plurali uerò tãtum, odoramenta: ut odores ex* A*rabia ſunt.* Hoc *tamen nomen rarò cum numeralibus iungitur, ſed cum alijs adiectiuis.*

De Commeatus. CAP. X.

C*Ommeatus autem, & ſi qua ſunt ſimilia, nõ recipiunt talem ambiguitatem.* Siquidẽ *ſuperiora in uno ſenſu habẽt utrunq; numerũ, in altero tantùm pluralem: hoc uerò in altero tantùm ſingularem.* E*ſt enim* C*õmeatus in ſingulari tantùm, pro facultate ad tempus à militia, ab alióue miniſterio recedendi (quã præbet militi* Imperator, *præpoſitúſue inferiori) eundíq; quò uelit ad præſcriptũ diem reuerſuro.* L*icet* L*iu.lib.*XXIII*.aiat:* M*agna pars ſine commeatibus dilabebatur.* In *utroq; autem numero pro cibarijs ad alimoniam* R*eipub. aut exercitus, aut alicuius multitudinis.* Interdum *etiam priuatim.* C*icer. pro lege* M*anil.* Iam *commeatu & priuato, & publico probibebamur.*

De vſu Plurali pro ſingulari, & de Reditu parentheſis.

CAPVT XI.

E*X his, quæ dixi, colligi poteſt, nõ uerũ eſſe, qđ aliqui uolũt, quoties autor in numero plurali loquitur, declarari dignitatem quandã, & (ut ſic dicã) magiſteriũ.* Quid *enim cauſæ eſt, cur hæc nomina pluraliter, nõ ſingulariter efferãtur? quid* A*thenæ potius, quàm* A*thena? quid* R*oma*

potius

potius, quàm Romæ? Sed ne in re aperta dicam pluribus, huic opinioni repugnat cùm ipſa rethorica ars, quæ iubet nos uti modò plurali, pro ſingulari numero, modò ſingulari, pro plurali: tum plurima exẽpla, adeò ut uno atque eodẽ loco de ſe orator in utroque numero loquatur. Vergilius,

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit. Eclog. 1.
Nanque erit ille mihi ſemper deus, illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues. Hîc de ſe loquens Tityrus nunc nos, nunc me ait. Homerus quoque Iliados XIII.

Ἔρχομαι εἴ τι τοι ἄρχος ἐνὶ κλισίῃσι λέλειπται
Οἰσόμενος, τόνυ γὰρ κατεάξαμεν ὃ πρὶν ἔχεσκον.

Et in proſa, ut Quint. in Aegro redẽpto: Vtinã hoc ſaltem mihi ſerò fata præſtarent, ut reſiduum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Et Cic. in Philip. quod exẽplum in alium etiã uſum uolo afferre prolixius: ait igitur, Itaq; ego ille, qui ſemper autor pacis fui, cuiq; pax, præſertim ciuilis, quãquã omnibus bonis, mihi tamen in primis fuit optabilis. Omne enim curriculũ induſtriæ noſtræ in foro, in curia, in amicorum periculis propulſandis elaboratum eſt. Hinc honores ampliſsimos, hinc mediocres opes, hinc dignitatem, ſi quã habemus, cõſecuti ſumus. Ego itaque pacis (ut ita dicã) alumnus, qui quãtuſcũque ſum (nihil enim mihi arrogo) ſine pace ciuili certè non fuiſſem. Periculosè dico: quemadmodũ accepturi P. C. ſitis, horreo. Sed pro mea perpetua cupiditate ueſtræ dignitatis retinẽdæ, & augẽdæ, quæſo, oròq; P. C. ut primò, ſi erit uel acerbum dictu, uel incredibile à Marco Cicerone eſſe dictũ, accipiatis ſine offenſione, quod dixero: néue id prius, quã quale ſit explicauero, repudietis. Ego ille (dicam ſæpius) pacis ſemper laudator, ſemper autor, pacem cum M. Antonio eſſe nolo. Hæc in eum quoque finẽ retuli, ut oſtend

Declam. 5. Philip. 7.

oſtenderem oratores cùm incœptæ orationi aliquid lõgius inſeruerũt, redire iterum ad id quod incœperãt. Aliquando etiã frequẽtius memoriæ iudicum reficiendæ gratia, uel eo=dem uerbo repetito, ut in proximo exemplo, uel quod idem

Philip.7. efficiat. Vt apud eundem, & in eodẽ opere: Collegam tuum aiunt in hac ſua fortuna, quæ bona ipſi uidetur, mihi (ne grauius quippiã dicam) auorum, & auunculi ſui conſulatum ſi imitaretur, fortunatior uideretur: ſed eum iracũdum audio factum. Aiunt, & audio, idem efficiunt.

De queſtubus & Quæſtibus. CAP. XII.

QVeſtus in plurali pro querela, à Queror, unde fit Cõqueror, cuius datiuus & ablatiuus Queſtub⁹, ut portubus. Quæſtus in utroque numero, cuius in plurali datiuus & ablatiuus eſt Quæſtibus à Quæro, unde fit Cõquiro deriuatur per ſynocopem à ſupino Quæſitũ, ſignificátque lucrum nummariũ. Nã Lucrum uocamus etiã nõ nũmarium, uelut amicitiæ, gloriæ, ſcientiæ, cæterorúmque huiuſmodi. Quæſtum quoq; nõnũquã recipi pro actione ipſa, atq; arti-

Offic.1. ficio lucrãdæ pecuniæ: ut apud Ciceronẽ, Iã de artificijs, & quæſtibus, qui liberales habẽdi, qui ſordidi ſint. Et Quinti-

In proœ. lib. 1. Inſtit. lianũ: Nam ut primũ lingua eſſe cœpit in quæſtu, inſtitutũq; eloquentiæ bonis male uti. Quæſtu dixit, quaſi acquiſitione.

De Scala, & Pondo. CAP. XIII.

SCala à quibuſdã in ſingulari uſurpatur. Salluſtius cum alijs quibuſdã oſtendit uralẽ tantùm habere, quum dixit in Iugurthino: Deinde ubi unæ, atque alteræ ſcalæ cõminutæ ſunt, qui ſuperſtiterant afflicti ſunt. Nõ dixit, una atq; altera. Põdo autẽ caret ſingulari numero, teſte Foca. Dicimus autẽ Duo pondo, Tria pondo: non, Bina pondo, Terna

Cap.9. pondo. Quintil. in primo: Quid quòd quædam quæ ſingula procul dubio uitioſa ſunt, iuncta ſine reprehẽſione dicũtur?

Nam

Nam Dua, & Tre, & Pondo, diuerſorum generũ ſunt barbariſmi: at Dua pondo, & Trepõdo uſque ad noſtrã ætatẽ ab omnibus dictum eſt, & rectè dici Meſſala cõfirmat. Forſitan huius rei cauſa eſt, quòd ſicut ſuperius de liberis diximus, ita hìc ſiquis ita loquatur, Relinquo liberis meis duo põdo auri: alterũ ſignatũ, alterũ rude: intelligitur librã. Idẽ eſt enim Duæ, tria, quatuor libræ, quod Duo, tria, quatuor pondo, ut quidã uolunt, quod multi autores non probant, ut Liuius lib. XXI. Argenti pondo bina, & ſex libras in militem præſtaret. cùm legẽdum ſit ſelibras. Quidam etiam ſingularem huic nomini dant, & huius ipſius autoris (ſi editio uerax eſt) nonnulla exempla ſunt. Quale eſt etiã Columellæ: Scillæ aridæ põdo libram, & quadrãtem adijci oportere. Sed nunc pro pondere uidetur accipi. Huiuſmodi conditionis eſt ludus, & Ludi. Sed hæc in alterum librũ reſeruamus. Nunc aliquid etiam de numeris addamus.

De ordine numerorum. CAP. XIIII.

PLato uno & octogeſimo anno ſcribẽs mortuus eſt. Iſocrates quarto & octogeſimo anno eũ librũ qui Panathenaicus inſcribitur, ſcripſiſſe dicitur: uixitq; quinquẽnium poſteà: cuius magiſter Leontinus Gorgias cẽtum & ſeptem cõpleuit annos. hæc Cic. Cuius ex uerbis datur intelligi, ante cẽtum præponi numerũ minorem, poſt cẽtum uerò poſtponi: quòd Quintilianus quoque cõfirmat, quũ ait: Artium autẽ ſcriptores antiquiſsimi Corax, & Thiſias Siculi, quos inſecutus eſt uir eiuſdẽ inſulæ Gorgias Leõtinus, Empedoclis (ut traditur) diſcipulus. Is beneficio lõgiſsimæ ætatis (nã centum & nouem uixit annos) cum multis ſimul floruit. Et paulò pòſt: Nã & Iſocratis præſtantiſsimi diſcipuli fuerũt in omni ſtudiorũm genere. Eóque iam ſeniore (octauũ enim & nonageſimum cõpleuit annũ) pomeridianis ſcholis Ariſtoteles

Cicer. de Senectute.

Lib. 3. cap. I.

Eodem cap.

ſtoteles præcipere artem oratoriam cœpit. Hoc tamẽ uidetur fieri intercedẽte copula. Nã ea ſublata, ut quiſque numerus maximus eſt, ita primo loco ponitur, duntaxat citra cẽtum: ut, Maior uigintiquinque annis, non autẽ Maior quinqueuiginti annis. Etiam in illis quæ ſuprà tractaui, numeralibus, Viceni ſinguli, Vicenibini, Viceniterni: aut Singuli & uiceni, Bini & uiceni, Terni & uiceni. Supra centũ naturalem ordinem ſequimur, ut ſuperiora exempla docent: Centũ & ſeptẽ cõpleuit annos, Cẽtum & nouẽ uixit annos.
Cap. 45. Plin. lib. VII. naturalis hiſtoriæ, Centum & uiginti natos annos Parmæ tres edidere. Brixelli unum CXXV. Parmæ duos CXXX. Placẽtiæ unum CXXXI. Fauẽtiæ unã mulierem CXXXII. Bononiæ L. Terentium Marci filium, Arimini uerò M. Apomum, CL. Tertulam, CXXXVII. Citra Placẽtiã in collibus oppidum eſt Velleiaciũ, in quo CX. natos annos ſex detulere, quatuor centenos uicenos. unum CL. Marcus Mutius Marci filius, Gallerius Felix: ac (ne pluribus moremur in re confeſſa) in regione Italiæ octaua centenûm annorũ cẽſi ſunt homines LIIII. cẽtenũ denũ homines LVII. centenum uicenũ quinũ homines, duocẽtenûm tricenûm homines quatuor, centenûm tricenûm quinûm, aut ſeptenûm totidẽ, centenûm quadragenûm homines tres.
Cap. 52. Idem tamẽ Plinius paulò pòſt ait: Vt tamẽ in ſeptimum & quinquageſimũ atque centeſimũ uitæ duraret annũ. Ex quo apparet ſine copula maximũ quẽque numerum præcedere. quum copula nonnihil uariet, præſertim retrorſum eundo. Adhuc quæ diximus, & recitauimus exempla, intra numerum millenarium ſunt. ſed in ipſo quoque maximũ quẽq; numerum ſemper præponemus: ut, à natali ſaluatoris anni ſunt mille quadringenti & XXXVIII. uel mille & quadringẽti ac trigintaocto. Illud tamẽ notandum eſt, in millibus eandem

dem eſſe naturã, atque in numeralibus citra centũ: ut Milites noſtri ſunt ſex & uiginti millia: non autem, Viginti & ſex millia: uel, Milites noſtri ſunt uiginti ſex millia: ſiue, Militum nobis ſunt uiginti millia: ſiue Milites noſtri ſunt uicies mille: ſiue, Nobis ſingulis ſunt decies mille milites, ſiue, Nobis ſingulis ſunt dena millia militum: ſiue, Nobis ſingulis ſunt decem millia militũ. Omnia autem quæ locuti ſumus, ultra uiceſimum numerũ intelligi uolo. Nã decem & ſeptem, Decem & octo, Decẽ & nouẽ, normam illam, quã dixi non tenent. His inferiora ne ipſa quidẽ ſeruant ſuã legem. Illa enim coniunctionem habent interpoſitã, hæc non habent, ueruntamen nec habere poſſunt, quum ſint compoſita, nec plura, ſed ſingula nomina: Vndecim, Duodecim, Tredecim, Quatuordecim, Quindecim, Sexdecim: ſicut illa quoq; cõpoſita atque unica ſunt nomina, Vndeuiginti, Duodeuiginti, Vndetriginta, Duodetriginta, Vndecentum, Duodecentum: hoc eſt uno, aut duobus demptis de uiginti, de triginta, de centum. Vt ab incarnatione ſaluatoris ſunt anni mille quadringenti duodequadraginta. Et per denominatiua: ut ab incarnatione agitur annus milleſimus quadringenteſimus duodequadrageſimus. Plin. lib. XXXV. natural. Cap. 2. hiſtor. Duodeuiceſima Olympiade interijt Candaules. Licet pleraq; exẽplaria habeant Duodeuiginti Olympiade. Idẽ proximo lib. Atq; adeò duodequadragenûm pedũ Lu- Cap. 2. lib. 36 cullei marmoris in atrio Scauri collocati. Duodequadragenûm, pro duodequadragenorũ. T. Liu. li. 1. Duodequadrageſimo ferme anno, ex quo regnare cœperat Tarquinius.

De Domus. CAP. XV.

Domus genitiuos duos habet, unum ſecundæ, alterum quartæ declinatiõis, Domi, et Dom⁹. Sed prior ſignificat locũ, ubi quis manet: poſterior corpus ipſum, atq; ædificium

ficium,quod ex parietibus conſtat, & tecto:ut, Domi maneo:non domus:& Partem domus demolitus ſum,Superiora domus aſcendi:non domi. Nam illud, Domus meæ imperium teneo,nõ pro loco accipitur,ſed pro familia,quæ continetur ædificio,figuratè cõtinẽs pro cõtento. Quod etiam dicere licet Domi meæ : quaſi, in domo mea. Quòd autem idem ſit Domi,& In Domo,notũ eſt. Vnũ tamẽ afferã exẽplum:Quintilianus lib. v. In domo furtũ factum ab eo qui domi fuit. Datiuus tantùm quartæ eſt: Accuſatiuus indifferens: Ablatiuus ſecundæ. In accuſatiuo & ablatiuo,uel cum præpoſitione,uel ſine præpoſitione loquimur:ut, Reuertor domum,uel ad domum. Exeo domo,uel è domo: &, Sum in domo,uel domi:hoc grammaticæ eſt,illud uerò Latinitatis, & elegantiæ. Hunc genitiuum ſecundæ non coniungimus niſi cum tribus,ſiue quinq; pronominibus: Meæ, Tuæ,Suæ, Noſtræ, Veſtræ,& uno nomine alienæ : ut, Ego uiuo domi meæ: Non uiuo domi tuæ: Erat domi ſuæ, Noſtræ, non ueſtræ domi habitare uolo. Cice. in libris ad Herennium: Qui cum iſta ætate,& forma alienæ domi,nolo dicere. Quidam uolunt illud Domi aduerbiaſcere. Sed quomodo cõiungeretur cũ adiectiuis? quod ſiquãdo quinq; hæc pronomina adiectiua ſupprimãtur,tamẽ ſubintelligũtur:ut Domi ero, id eſt,meæ. Domi erimus.i.noſtræ; Domi eris:eritiſue. i. tuæ, aut ueſtræ:Domi erit,aut erũt:i.ſuæ:ſicut in altero ſenſu, et in pleriſq; nominibus:ut Partẽ dom⁹ locaui,in altera parte ipſe habito:i.partẽ domus meæ. Et, Pater mihi iuſſit,mater te uocat,frater nos expectat: hoc eſt, pater meus, uel noſter:mater tua,uel noſtra:frater noſter. Quòd autẽ hic genitiuus ſecũdæ regat,alterũ genitiuũ,ſiue pronomẽ,ſiue nomẽ,certũ eſt:ut, Ego erã domi illius,domi huius,domi Cæſaris,domi Põpeij. Domi autẽ publicæ,domi priuatæ, domi

honeſtæ,

honeſtæ, domi infamis, domi paternæ, domi maternæ habito, & ſimilia, non dicere, iam tradidimus.

De compoſitis à Quis, vel Qui. CAP. XVI.

Q*Viſquis, & Quicunq; pro eodem accipi ſolent: ut, Quiſquis es, huc uenias: & Quicūq; es, huc uenias. Quicquid, & Quodcunq; non accipiūtur pro eodem, quū alterum ſit ſubſtātiuū: ut Quicquid feſtiuū, quicquid molle, quicquid tenerum, quicquid iucunditatis, quicquid gaudij, quicquid pecuniarū: alterum adiectiuū: ut, Quodcūq; telū, quodcunq; ſcutū, quodcunq; iaculū. Cuius differentiæ cauſa eſt, quòd uoces hæ in maſculino conuenientes, in neutro poſteà diſcordant. Erat enim Quidcunq; & uox ſignificato ſimilior, ſi reperiretur eo modo quo dicimus Quidq;, & Quicquid. Quodq; enim, ſiue Vnumquodq;, cōponitur à quod: ſed ut nō reperitur Quidcūq;, ita nec Quodquod. Illud nanq; componitur ex Qui, quæ, quod: hoc autem ex Quis & quid. Caretq; genere fœminino, quinetiā maſculino in accuſatiuo caſu, tātúmq; habet nominatiuū. Quiſquis Quicquid, accuſatiuum Quicquid, ablatiuū Quoquo, tum in maſculino, tum in neutro: nonnunquā etiam in fœminino Quaqua: ut apud Sueto. de uita Titi: Galba mox tenente* Cap. 5. *Remp. miſſus ad gratulādū, quaqua iret cōuertit homines quaſi adoptionis gratia accerſeretur. In accuſatiuo quoque interdū in alio genere quàm neutro, ſed uix apud oratores. Plaut. in Capt. duo: Nā meus balliſta pugnus eſt, cubitus catapulta, humerus aries, cū genu ad quenquā iecero, ad terram dabo: dentilegos omnes mortales faciam, quenquem offendero. Quenquem, id eſt, quencunq;. Sergius autē Donatum commentans ait: Vtraq; parte declinatur hoc pronomen Quiſquis, cuiuſcuius, cuicui, quenquē, quiſquis, à quoquo, quiqui, quorumquorū, quibuſquibus, quoſquos, quiqui,*

à quibuſquibus. Noli putare hoc caſu declinationis eſſe, ut apud Cice.remanſit cuicui: Hæc Sergius. Igitur quum ſit compoſitum Quicquid ex quid, Quodcunque ex quod, debuit illud eſſe ſubſtãtiuũ, ut Quid, & aliquid, hoc adiectiuum, ut Quod & aliquod. Dicimus enim, Quid feci? nõ autẽ, quod feci? Aliquid feci: nõ autẽ, aliquod feci. Itẽ, Quod malũ feci? non autẽ quid malũ feci? ſed, Quid mali? Et Scio quid faciã, non autẽ, ſcio quod faciam: Video quid facis, ſæpius quàm, Video quod facis. Ita & cætera ab his compoſita Quiddam, Quoddam. Nam Quiddam adhæret adiectiuo, Quoddam ſubſtantiuo: ut, Mirabile quiddam, obſcœnũ quiddam, quiddã maius: &, Quoddam templum, quoddam nemus, quoddã antrum, oppidũ quoddam: in quo nulli ferè errant, hîc autem multi, pro Quidq; ponentes Quodq;: ut, Optimum quidq;, honeſtiſſimũ quidq;, ſaluberrimũ quidq;: ubi nõ liceret poni Quodq;. Ex his liquet exẽplis, Optimũ quodque prædiũ, Honeſtiſſimũ quodq; cõſiliũ. Ex iumentis quæ cepi, decimũ quodque ſit tuum. Nam ſubſtantiui natura eſt coniungi cum adiectiuo, adiectiui uerò cũ ſubſtãtiuo, quaſi connubio quodã. Ideo ubicunque eſt ſubſtantiuũ, deſiderat adiectiuũ quaſi cõiugem, impatiens alterius ſubſtãtiui. Rurſus adiectiuum ſine ſubſtantiuo, tanquam ſine uiro eſſe non poteſt, cum altero adiectiuo nihil conſortij habens, Eóq;, factũ eſt, ut hi quos dixi, errarent, quod quandoq; uidetur ſine ſubſtantiuo eſſe Quodq;: ut, Reliquit mihi pater multa prædia, quorũ optimũ quodq; ſublatum mihi eſt: uel Ex meis multis prædijs optimũ quodq; mihi ſublatum eſt. Sed omnibus liquet ſubintelligi ſubſtantiuum, ſic, Optimũ quodq; prædiũ. Quodq; autem idẽ eſſe quod Vnumquodq;, antè ſignificaui. Quintil. Nec cauſas cur quodq; eorũ accidat, proſequi propoſito operi neceſſarium eſt. Hoc quoque

addamus, Quid ſolere uſurpari pro, in quo: ut apud eũdem: Quid tibi tantum mali feci? quid offendi? & alibi: Si quid offendi. Cic. in Lælio: Quid enim indigens Africanus mei? Eodẽ modo Nihil: ut, nihil te offendi. De differentia autem inter Quidam & aliquis, ſiue Quiſpiam, ſiue Quiſquam, quòd illud certum hominem, hoc unum quẽlibet ſignificat, in libris dialecticis diſputauimus. Hîc tantùm admonendum eſt, quoſdam his poſterioribus eo modo uti, quo ego non uterer, pro illo ſuperiore: ut Hieronymus, qui ſic librum de Hebraicis quæſtionibus exorditur: Qui in illis principijs librorum debeam ſecuturi operis argumẽtum proponere, cogor prius reſpondere maledictis, Terentij quippiam ſuſtinens, qui comœdiarum prologos in defenſionem ſui dabat. Ego dixiſſem, Quiddam potius, quàm Quippiam. De certo enim crimine loquitur, non de incerto. Idem eſt enim Quippiam, quod aliquid. Sed de hoc in libris his, quos dixi, latius. Sed fortè Hieronymus ſcriptum reliquerat Quiddã, & librarij in Quippiam mutauerunt. Declam. 6. Lib. 2. cap. 75

De affinitate Genitiui, & Ablatiui. CAP. XVII.

MAgna autoritate eſt uir, uel Magnæ autoritatis (utroque enim modo dicimus) ſed rarò ſine adiectiuo, duntaxat in genitiuo: nam in ablatiuo nunquam: ut Cic. in Salluſtium, Nunquid quos protulit Scipiones, & Metellos antẽ fuerunt aut opinionis, aut gloriæ? Cæterum in eadẽ oratione non eſt utendum genitiuo &, ablatiuo, niſi uelimus illud Plinianum ex lib. ſeptimo naturalis hiſtoriæ ſequi: Choromãdarum gẽtem uocat Tauron ſylueſtrem ſine uoce ſtridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dẽtibus caninis. Poterat dicere, Stridore horrendo. Quanquàm (quod ad elegãtiam pertinet) ego pro lege accipio, quicquid magnis autoribus placuit, quorũ in primis eſt Pli. Præſertim quum Cap. 2.

Epiſt.7.lib.1. Cic.ad Lentulum ita ſcribat: Lẽtulum noſtrum eximia ſpe, ſummæ uirtutis adoleſcentem, cùm cæteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias. Licet illud, Eximia ſpe, poſſet uideri ſeparatum ab illo, Summæ uirtutis, quod regitur ab illo adoleſcentem. Vt ſi dicas, Habeo ſumma ſpe filium, adoleſcentem optimæ indolis. Quod ſi ita non eſt, licebit in eadem oratione uti genitiuo & ablatiuo, tamen (ut ego ſentio) parcè. Nã illud ab hoc loco ſeparatum eſt, quod idẽ dixit: Scipio Africanus id ætatis, atque his rebus geſtis. Illud enim, Id ætatis, uel idem eſt quod Ea ætate, ſicut dicimus Decem annis uixi: & more Græco, Decem annos, quẽ honeſtiorem locutionẽ Seru. putat: uel aduerbialiter ponitur: uel ſubintelligitur Habens, uel Agẽs. uel Natus Id ætatis, In quo protinus admoniti ſumus oratores ſummopere ſynecdochem refugiſſe: quale foret, Gentem hirtã corporibus, oculis glaucam: hiſtorici non refugerunt, ut Salluſt. At ex altera parte C. Antonius pedibus æger in prælio adeſſe nequibat. Cicero Quintilianúſque dixiſſent Pedibus ægris. Nec dixiſſent, Doleo caput, Doleo ilia, aut ilibus, eſſet enim Synecdoche: ſed Dolet mihi caput, & Ilia tibi dolent. In hoc uerbo & illud notãdum eſt, quod de re extra nos poſita, ſicut de corpore noſtro loquimur: ut, Iſtud quod facis, dolet mihi, utinã doleret tibi: ut apud Terẽt. Dolet dictum imprudenti adoleſcẽti & libero. Et iterum: Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet. Et in eadem cõœdia: Illi facile fit Quod doleat. Quod nũquam per Synecdochem dicere poſſumus. Nam, Ego doleo iſtud quod feciſti (qui ſermo, ut ſuperior, apud autores eſt frequens: ut Salluſt. Quaſi dolens eius caſum) non eſt Synecdoche Hæc enim figura tãtũ ad animi & corporis qualitatem pertinet, nihil ad externa reſpiciens: qualia fuerint,

Ser. in illud 1. Aen. Vnàcũ gente tot annos Bella gero.

In Catil.

In Eunuch. act.3. ſcen. 1.

Act. 1. ſcen. 2.

In Eunuch. act.3. ſcen. 1.

Doleo

Doleo caput,Doleo ilia: & *,Hic pulcher faciem, Ornatus animum. Ideóque illa Synecdoche non erũt,Potens diuitijs, Grauis pietate,Præditus dignitate.*

De In auro,& In æs. CAP. XVIII.

IN *marmore inciſæ ſunt literæ,in gemma,in lapide,in ligno,in auro:non autem,In marmor,in gemmam,in lapidem,in lignum,in aurũ.E diuerſo In æs,non in ære.Ita enim apud omnes autores (quantùm inueni) ſemper ſcriptum eſt. Liuius lib.*III.*Prius quàm in urbẽ ingrederetur,leges decemuirales (quibus duodecim tabulis eſt nomen) in æs inciſas in publico propoſuerunt.Sed quid exẽpla ponimus paucorum,quod omnes facere affirmamus?*

De venuſtate diſcordiæ Relatiui cum Antecedente. CAP. XIX.

RE*latiuum frequẽter non reſpõdet antecedenti neque in genere, neq; in numero,utiq; quũ reflectitur eius ſententia ab antecedente ad ſequens ſubſtantiuum. De maſculino in neutrum, ut Salluſt. Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.Quod aliter dixit Val. Maxim. lib.* II. *Anteà ſenatus aßiduam ſtationem eo loci peragebat,qui hodie Senaculum appellatur.Et Plinius:In coitu uerò lunæ, quod interlunium uocant, quum apparere deſierit. Mutato etiam numero,ut Cic. Quibus tãdem gradibus Romulus in cœlum aſcendit?hiſne quæ iſti appellant bona? De maſculino quoque in fœmininũ, ut idem:Omnes tenues atq; humiles,quæ maxima in populo multitudo eſt,ſibi præſidium paratum putant. Et Vergil.*

In Catil.

Lib.18.ca.32.

In paradox.

Aeneid.6.

Nec partem poſuere ſuis,quæ maxima turba eſt.

Manente quoque genere uidetur fieri quædam mutatio, ut Quintil. Vbi uerò uniuerſas familias fames extinxit, quæ maxima pars eſt, inanes domus ſitum ducunt. Ediuerſo

de fœminino in maſculinum nõ mutato numero. Salluſt. Ea
In Iugur. fines habet ab occidente fretum noſtri maris & Oceani, ab ortu Solis decliuẽ latitudinẽ, quẽ locũ καταβαθμὸν incolæ appellãt. Mutato etiam numero, ut Quintilianus: Reſiſtam his, qui omiſſa rerum (qui nerui ſunt in cauſis) diligentia, quodam inani circa uoces ſtudio ſeneſcunt. Et alibi: Et ſupplicationes, qui maximus honor uictoribus bello ducibus da
In Iugur. tur, in toga meruit. De neutro in aliud genus, Salluſ. Ipſe ex flumine, quam proximam oppido eſſe aquam ſuprà diximus, iumenta onerat. Mutato etiam numero, ut Liuius: Anxur fuit, quæ nũc Tarracinæ ſunt, urbs prona in paludem. Aliquando ſine ullo certo antecedenti: ut Quintil. Ego, quæ feliciſſima uel laſſitudo, uel ſatietas eſt, uirtute cõſenui. Diuerſum huic genus eſt, quum dictio reſpondet antecedenti, quum deberet reſpõdere ſequenti ſubſtãtiuo, ut apud Verg.

Aeneid. I. At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iulo.

Liuius lib. XXV. Scipio, cui Africano fuit cognomen. Qui modus per datiuum licet frequentior ſit, tamẽ nonnunquam & nominatiuo, quod eſt magis generale, utimur: ut Cic. Argentarius Sextus Clodius, cui nomẽ eſt Formio. Et Quint. Notum eſt quid Gliconi acciderit, cui Spiridiõ fuit cognomen. Neque per relatiuum modò, ſed etiam citra relatiuum:
In prol. Hec. ut Terent. Hecyra eſt huic nomen fabulæ. & hoc per nominatiuum. Per datiuum: ut Liuius lib. I. Fauſtulo fuiſſe nomẽ ferunt. Et Solinus de memorabilibus: Lapis iſte in aquis mollis eſt, humo duratur exemptus: nunquàm duo ſimul reperiuntur, inde unionibus nomen datur. Hæc de datiuo.

Eſt & accuſatiuo quoque ſua natura, ut antecedens ſequatur caſum relatiui, relicto ſuo: ut apud Vergilium,

Aeneid. I. Vrbem quam ſtatuo, ueſtra eſt, ſubducite naues.

Oratores autem poſtponunt antecedens, quale foret, Quam

urbem

urbem ſtatuo, ueſtra eſt. Vt apud Ouidium:

-*Cecidere manu, quas legerat herbas.* Et *quale eſt* Lib. 14. Met.
Quint. Timeo ne quos porrexerim cibos, uenena fiant. In *quo eſt habita ratio uenuſtatis, ut relatiuum & antecedens ſint in eodē caſu. Sed ſæpius antecedēte poſtpoſito, quāquā apud Cice. nonnulli illud in Salluſtium ſic legunt:* Nunquid *eos quos protulit Scipiones et Metellos antè fuerūt aut opinionis, aut gloriæ? quidā legunt,* Nūquid *hi quos protulit: quidā,* Nunquid *quos protulit.* Tale *eſt in* Euāgelio : *Sermonē quem uos audiſtis, non eſt meus. quod in Græco, hoc eſt, in fonte, eſt Sermo, non Sermonē: unde interpres noſter trāsferens maluit Latinè, quàm Græcè loqui.* Nec ignoro *qualia imperiti in hoc* Euāgelij *loco diſputare ſoleāt, profectò nequaquā ſic diſputaturi, ſi Græcā linguā mediocriter, Latinam perfectè tenerēt.* In *tali ſermonis genere uel idem nomen repetemus, uel accuſatiuū in debitū caſum reſoluemus.* Nā *utrunq; fieri exemplis comperimus.* Siquidē *ita frequēter locuti ſunt autores, Quas res tibi tum terra, tum mari nuper cōmiſi, hæ res ſint cū fratre cōmunes: uel, Hæ ſint tibi cū fratre communes: uel, Ex eis aliquas communicabis cum fratre.* Et *itē per cæteros caſus: ut, Quarū rerum non indiges, eas res donabis mihi: uel, Hæ meæ erunt: uel, Hæ res auxilio mihi eſſe poterūt.* Et *ita multis modis per caſus uariare orationem licebit.* Cicer. pro Lig. Sed *hoc non concedo, ut quibus rebus gloriemini in uobis, eaſdem in alijs reprehendatis.* Et *paulò pòſt: Quotus enim iſtud quiſque feciſſet, ut à quibus partibus in diſſenſione ciuili non eſſet receptus, eſſetq; etiam cum crudelitate reiectus, ad eas ipſas rediret?* Idem *tamen in* Rhetoricis *inuſitatius: Sulpitio cui paulò antè omnia cedebāt, eū breui ſpatio non modò uiuere, ſed etiam ſepeliri prohibuerunt.* Illud *magis*

poëticum, quale apud Horatium *in* Epodo,

Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc interobliuiſcitur? Et *iterum in prima* Satyra:
Qui fit Mecœnas, *ut nemo quam ſibi ſortem*
Seu ratio dederit, ſeu fors obiecerit, illa
Contentus uiuat, laudet diuerſa ſequentes?

De interiectu huius vocis, Ne dicam: &, Dicere oportet: ſimiliumque. CAP. XX.

HOmo *prudens, ne dicam ſapientē, melius quàm,* Ne *dicā ſapiens.* Cic *pro* Deiotaro: *Crudelis* Caſtor, *ne dicā ſceleratū, & impiū.* Et *hoc ſubſtantiuo præcedente, ſecus autem ſequente: quale eſſet, crudelis, ne dicā ſceleratus, & impius* Caſtor. *&,* Prudens, *ne dicā ſapiens homo.* Nam *ſi ponamus in accuſatiuo, perquàm abſurdū foret: ſic,* Crudelis, *ne dicam ſceleratū, & impium* Caſtorem. *&,* Prudens *ne dicam ſapientem hominē.* In *priore enim modo ſubintelligitur* Eum: *ſic,* Crudelis Caſtor, *ne dicam eum ſceleratū, & impium.* In *alijs caſibus nō eſt hæc neq; diuerſitas, neque cauſa: ut idem,* An *ſperaſſet hoc uiuo* Milone, *ne dicā* Conſule? *uel ſic,* An *ſperaſſet hoc uiuo, ne dicā* Conſule Milone? Illud *eiuſdem in libris ad* Herennium *neque diſſimile his, neque uſqueadeò ſimile eſt:* Obfuit *plurimùm eo tempore* Reip. *conſulū ſiue malitiam, ſiue ſtultitiam dicere oportet, ſiue potius utrunq;.* Nam *ubi erit ſuppoſitum? certè deeſt.* Illud *nanque uerbum quod interiectum eſt, de nominatiuo mutauit in accuſatiuū.* Sed *ſicut in* Euripo *aut* Siciliæ *freto inflata uēto uela, aquarū impetus retroire cogit: ita orationē lege grāmatica euntē autoritas ipſa cōſuetudóq; inhibet, ac repellit.* Verùm *(ut grammaticorum expectationi ſatisfaciam) ſic erit conſtruendū:* Aut *ſtultitia conſulū aut malitia, aut potius utrūq; obfuit plurimū eo tēpore* Reip.

ſiue

ſiue illud factum conſulũ dicere oportet ſtultitiam, ſiue malitiam, ſiue potius utrũque. uel ſic: Obſuit *plurimùm* Reip. *eo tempore conſulum factum, ſiue illud malitiam, ſiue ſtultitiam eorum, ſiue utrunque dicere oportet.*

De Infinitiuo, vel interiecto, vel poſtpoſito.

CAP. XXI.

A*Vdiui te ut cæteros affuiſſe in prælio : & Audiui te affuiſſe in prælio, ut cæteri.* Hîc *ſubintelligitur affuerunt, ibi intelligi non poteſt ſtatim ſequente infinitiuo, & omnia ad ſuum regimen trahente.* Itaq; *ſic exponitur : Audiui te affuiſſe in prælio, ut audiui cæteros affuiſſe.* Alterũ *uerò (ut dixi) hoc modo : Audiui te affuiſſe in prælio : ut cæteri affuerunt.* Quod *nequaquam conceditur ſic dicere: Audiui te ut cæteri affuiſſe in prælio.* Hoc *enim declarat, audiui, ut cæteri audierunt.* Alterum *fortaſſe ſic, audiui te affuiſſe in prælio, ut cæteros.*

Vbi vtimur Nominatiuo pro Vocatiuo, vel contrà.

CAP. XXII.

D*Efende me domine, Adiuua me optime uir,* T*ace imperite homo, mutato uocatiuo in nominatiuũ nõ rectè dicetur.* Item, *Defende me tu* Deus *meus, Adiuua me tu uir optimus,* T*ace tu homo imperitus.* Hîc *per nominatiuum rectè loquimur, ſubintelligitur enim* Ens: *hoc modo,* T*u ens dominus meus.* Qua *ratione defendi poſſet illud in pſalmo :* Domine *dominus noſter, niſi ſumptum eſſet è* Psal.8.
Græco. Idem *fit in uocatiuo alicuius nominis.* Verg.

Nate meæ uires, mea magna potentia ſolus. Aeneid.I.

Idem fit in nominibus proprijs, quod fit in hoc pronomine, & in uocatiuis caſibus: ſic, Aue Cæſar *ſummus imperator. Neq; illud tantũmodo imperatiuo, uerũetiã, & quidẽ facilius, in alijs modis: ut,* Quò *tendis* Aenea *extremus omniũ*

Troianorum? uel, Extremè. Viuis,& regnas Helene do-no Deûm,& regnas medius ſæuiſsimorum hoſtium: melius quàm Medie. Male per ſolum proprium nomen, aut iunctũ cum pronomine: ut, *Quid facis tu Seruius?* aut per nomen appellatiuũ ſine pronomine: ut, *Quid facis dominus meus?* niſi tali modo: ut, *Quid ſedes inter ſeruos dominus?* hîc ſubintelligitur *Ens*, ibi ſubintelligi non poteſt. Quare illud

Cap.30. Plin. in lib. VII. de Naturali hiſto. niſi menda librarij eſt, non placet mihi, *Salue primus omnium parens patriæ appellate:* ubi non modò *Appellate* à *Primus*, in caſu diſcordat, (quod etiam imperitis ad reprehenſionem patet) ſed ne *Appellatus* quidem ſi diceretur, planè Latinum foret: quum fuerit dicendum *Prime*: ſiue ſic, *Salue Marce Tulli primus omnium parens patriæ appellatus*: ſiue, *Salue tu primus omnium parens patriæ appellatus*: uel, *Salue parens eloquentiæ, primus omnium pater patriæ appellatus.* Eſt enim illud *Parens* uocatiuus.

Vbi vtimur Nominatiuo pro accuſatiuo. CAP. XXIII.

SPero tibi eſſe bonus amicus, *Credo tibi fuiſſe fidelis*, propriè dicitur: per accuſatiuum uerò non, niſi alterũ accuſatiuum addas, qui antecedat infinitiuum (nam hîc ſequitur) hoc modo: *Spero me tibi eſſe bonum amicum, Credo me fuiſſe tibi fidelem.* Quædam uerba cum nominatiuo iungi recuſant, imò pleraq;. Nam ut rectè dico, *Incipe mihi eſſe familiaris, & Noli eſſe illi intimus*: ita inuſitatè dicã, *Præcipe illi eſſe familiaris mihi, Ne libeat tibi eſſe illi intimus.* Hoc tamen genus loquendi nõnunquam reperimus: ut apud Lucan. in IX. *Tutúmque putauit Iam bonus eſſe ſocer.* Alius dixiſſet, *Iam ſocerum eſſe bonum.* Et apud Ouidium de Ponto:

Lib.1. epiſt.8. *Ecquis in extremo poſitus iacet orbe tuorum,*

Me

Me tamen excepto, qui precor eſſe tuus? Dicere po-*tuiſſet,ſed non tam uenuſtè,* Quem precor eſſe tuum. Teren-*tius in* Andr. Quæ ſeſe inhoneſtè optauit parare hîc diui-*tias* Potius, *quam in patria honeſtè pauper uiuere.* Aper-*tius apud eundem* Ouidium *lib.*11.*ſine titulo:* Act.4.ſcen.5.

Spémque dat in molli mobilis eſſe toro. Et ille uerſus *uulgatus:* Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe. Quòd ſi dixiſſet, noli repugnãdo tibi tu cõtrarius eſſe, uer-*ſusq́; pateretur, nullum de conſtructione dubiũ eſſet.* Talis *tamen modus loquendi è* Græco *fluxit, ubi uſitatiſſimus eſt.* Eleg.4.lib.2. Amorum. In diſtichis Cato.

Cui perſonæ, generi, numero, verbum reſpondere debeat. CAP. XXIIII.

VErbũ ſequi debet ultimũ ſuppoſitũ in perſona, nume-*ro,* & *genere:ut,* Ego illũ de ſuo regno, ille me de no-*ſtra* Rep. percontantus eſt. Duo ſuppoſita ſunt, Ego, & ille, *quorum utrique uerbum accõmodatur.* Sed ſequẽti palàm, *antecedẽti per ſubintellectionẽ:ut ſit,* Ego illũ de ſuo regno *percontatus ſum, ille me de noſtra* Rep. percõtatus eſt. Con-*uerte ordinẽ perſonarum, ſimul perſonã uerbi mutaueris: ſic,* Ille me de noſtra Rep. ego illum de ſuo regno perconta-*tus ſum.* Muta genus ſic, Ego illam de ſuo regno, illa me de *noſtra* Rep. percontata eſt. Muta numeros ſic: Ego illos, il-*las'ue de ſuo regno, illi illæ'ue me de noſtra* Rep. perconta-*ti, percontatæ'ue ſunt:* & *itẽ econtrario.* In hãc tamẽ formu-*lam nõ cadit quoties per comparationẽ, aut ſimilitudinẽ lo-quimur:quale eſt,* Melius ego iſtud, quàm uos, feciſſem: non *autem,* Quàm uos feciſſetis. Hoc ille ita prudẽter, ut ego fe-*ciſſet:nõ autẽ,* Vt ego feciſſem. Hîc enim ſubintelligitur ſic, Hoc ille ita prudenter, ut ego, feci, & ipſe feciſſet. Melius *ego iſtud, quàm uos feciſtis, feciſſem.* Verbũ enim principa-*le debet efferri, ſubintelligi autem quod non eſt principale:* Cicer. in Somnio Scipio.

Vbi

Vbi collocandum ſit Adiectiuum. CAP. XXV.

ADiectiuo, quum præcedit, debent obſequi ſubſtãtiua, aliter uitioſum eſt: ut hoc modo: Nulla uirgo eſt dicẽda corrupto uel animo, uel corpore. Dic pro animo mente: ſic, Nulla uirgo dicenda eſt corrupta uel mente, uel corpore: aut, corrupto uel corpore, uel mente, non erit Latinum. Quod contrà fit aut præcedente ſubſtantiuo, aut reiecto in finem adiectiuo: ſic, Nulla uirgo dicenda eſt, uel mente corrupta, uel corpore: aut, uel corpore corrupto, uel mente. Item, uel mente, uel corpore corrupto: aut, uel corpore, uel mente corrupta. Similiter in plurali (uariabo exempla ad euitandum faſtidiũ) Nemo diues eſt, uel ualetudine infirma, uel ſenſibus: aut, uel ſenſibus infirmis, uel ualetudine. Item, Nemo felix eſt uel conſcientia, uel membris affectis: aut uel membris, uel conſcientia affecta. Cic. tamen in Philippicis inquit: Optima ſunt & mente, & uiribus. Neſcio an culpa librariorum ſit, qui ita ſcripſerunt, pro eo quod eſt, & mente optima ſunt, & uiribus: uel, optima ſunt mẽte, et uiribus.

Quid momenti faciat Coniunctio, Aduerbiumq; diſiunctiuum ex collatione. CAP. XXVI.

EX his quæ tradidimus, palã eſt nequaquàm rectè dici, Corrupto uel corpore, uel mente. Debet enim adiectiuum illud ad utrũque ſubſtãtiuũ applicari in genere, & numero. Neque de Vel tantummodo intelligo, ſed de cæteris quoque coniũctionibus. per Et, ut modò ex Cic. attuli exẽplũ: per Nec, per Siue, per cætera huiuſmodi: neque hoc ſolũ ubi adeſt ſubſtantiuum cum adiectiuo, ſed etiã ſine eo, quale hoc eſt: Tu nec faceres, nec ego permitterem. Non eſt hic ſermo Latinus. Dicendum nanque erat, Nec tu faceres, nec ego permitterem: aut, ſic, Tu nec faceres, nec à me facere permitteretis. Tota enim oratio dependet à prima dictione. Item,

Potes

Potes cognoſcere partim ex aliorum ſermone, partim te docebit ipſe tabellarius: non eſt Latinum: *ſed ſic,* Partim *potes cognoſcere ex aliorum ſermone, partim ex tabellario.* Itē, Puto *tum ex ſuperioribus literis te omnia intellexiſſe, tum ex his intelligere potes: dicendum erat,* Tum *ex his intelligere poſſe.* Item Paratus *ſis uel pugnare, ſi qui te laceſſunt, uel ſi qui non ſunt, ne recuſes facere pacē: dicēdum erat aut ſine illo, ne recuſes: aut ſic, uel paratus ſis pugnare.* Ex *his quæ dixi, uideor reprehendere legem illam duodecim tabularum:* Liberi *parentes in egeſtate aut alant, aut uinciātur: quaſi dicendū fuerit, liberi aut parētes in egeſtate alant, aut uinciantur.* Sed *non eſt uetuſtas illa reuocanda ad hanc regulā, quæ conſtat ex uſu eorū, qui more illo uetuſto nō ſunt locuti: tametſi haud dubiè opinor primum* Aut *à quibuſdam adiectū, legíque ita in uetuſtiſsimo quodā codice* Declamationum Senecæ: Liberi *parentes alant, aut uinciātur.* Huius *etiam loci illud eſt, ne hoc modo uerba commiſceamus diuerſam naturam habentia, quale eſt,* Ille *mihi nec nocuit unquam, nec adiuuit:* Ego *nec offendi eum, nec profui: dicendū erat,* Ille *mihi nec nocuit unquā, nec profuit: aut ſic,* Ille *nec nocuit mihi unquam, nec adiuuit:* Ego *nec offendi eum, nec adiuui: aut,* Ego *nec offendi eum, nec eidem profui.*

De vſu negationis. CAP. XXVII.

TRes *aliquādo negationes non plus efficiūt quàm duæ, collocatione ipſa dictionū efficiēte. ut,* Nunquàm *mihi nec obfuiſti nec profuiſti.* Tres *hìc ſunt negationes: muta primā negationē in medium, aut in poſtremum. iam euaneſcet, quū ibi locum nō inueniat: ſic,* Mihi *nec obfuiſti unquā, nec profuiſti. aut ſic,* Mihi *nec obfuiſti nec profuiſti unquā,* Neſcis *nec in pace, nec in bello uiuere. nec in pace nec in bello ſcis uiuere.* Ibi *tres negationes ſunt, hìc duæ quum eadem*

ſit ſen

ſit ſentētia. Vereor, Metuo, Timeo, & ſi qua ſunt alia, idem efficiunt, uel cū negatione, uel ſine ea: ut, Vereor ne ueniat, &, Vereor ut ueniat: Timeo ne moriatur: & Timeo ut moriatur. More Cic. Vt ne, pro Vt non: Metuo ut ne pereat. Et Terentius: Apprime in uita eſſe utile, ut ne quid nimis. pro, Ne quid nimis. Ex quo miror Seru. ita ſcripſiſſe primo Geor. Vnde male quidā hunc locū in Terētio ſcribunt: Pater adeſt, caue ne te triſtē ſentiat. Si enim hoc eſt, dicit, uide ut te triſtem ſentiat: nam & ne, & caue, prohibentis eſt. Neutiquā pro nequaquā, & ipſum Nequaquā, & Nuſquā, & Nuſpiā ſimplicē negationē indicāt: ideóque unico uerbo contēta ſunt: ut, Nequaquam ueniam. Necubi uerò duplicē, ideóque duplex uerbum poſtulat. Volo necubi mihi obuium fias, id eſt, ne alicubi: ut Sicubi, pro ſi alicubi: Sicunde, pro ſi alicunde. Cætera quæ de natura negationum diſputari ſolēt, in libros Dialecticæ noſtræ cōtulimus: quæ ideo præterimus, quòd ferè non ſunt ignota oratoribus, dialecticorum uerò nemini cognita. Illud tamē ad uerbum huc illhinc trāſferamus: Vir malus nulla laceßitus iniuria ab amicitia recedit: uir autē bonus nulla laceßitus iniuria ab amicitia recedet, uel recedat: neſcio tamē an liceret dicere recedit. Hoc loco eadem uerba dantur malo uiro, & bono: ſed tamen malus recedere ab amicitia intelligitur, bonus non recedere: & ille non laceßitus iniuria, hic laceßitus. Et haud ſcio, an hoc ſit ſatis ad hæc diſtinguēda dixiſſe, quòd alibi rem ſignificamus, alibi admonemus. Huc addamus unum, in quo non pauci falli ſolent, ubi debeat geminari negatio, ubi non debeat, ut hoc exemplo: Non modò ſtellæ, ſed ne luna quidē ad ſolē ſeruat ſplendorē ſuum, rectè dicitur. Item hoc modo rectè: Nō modò nullæ ſtellæ, ſed ne luna quidem, & cætera. At quoties dictionibus quædam adeſt cōtrarietas, nō poßis

In And. Act. 1. ſcen. 1.

Seru. in illud Ver. 1. Geor. Flaua Ceres alto nequicquā ſpectat olympo.

tollere alteram negationem, ut hoc modo: Non modò ſtellæ non apparent, ſed etiam luna ad ſolem obſcuratur. Sine negatione geminata non rectè loquaris. Item, non modò non abſoluo hunc, ſed ne leui quidem pœna cum eo tranſigendum eſſe puto. Quidam tamen nuper ſcripſit: Non modò abſoluendum hunc, ſed nec etiam grauiter puniendum puto: quum dicere debuiſſet, Non modò non abſoluendum: ſunt enim diuerſa Abſoluendum & Puniendum. Item, Non tantùm non conſtanter, ſed etiam trepidè, & confusè locutus eſt. Item, non tantùm inconſtanter, ſed fortiter, & propè minaciter locutus eſt. Male hoc ſecundum dixiſti, dempta negatione: erat enim dicendum, Non tantùm non inconſtanter. In quod uitiũ incidit Boëthius lib. III. in Ciceronis Topica, dicens: Si non confusè ſolùm, uerùm etiam diſtributim, & ſuarum partium proprietate noſcantur. Dicendum erat, Non ſolùm non confusè. Diuerſum eſt eorum uitium, qui ad illud Non modò, applicant, Sed etiam: quum deberent applicare, Sed ſaltem: aut, Sed certè: aut Sed uel: quale eſt Lactant. lib. I. Quis enim mentis emotæ non modò futura prædicere, ſed etiam cohærentia loqui poßit? Cap. 4. Dicendum erat, Sed uel cohærentia, aut Sed ſaltem, aut Sed certè cohærentia poßit loqui. Niſi fortè culpa librarij eſt. Ego uerò in utroque non autorem, ſed tale genus orationis reprehendo.

Quot modis iubemus. Quid etiã interſit inter Præteritum Futurumque coniunctiui modi. CAP. XXVIII.

VEni ad me, Venito ad me, uenias ad me, uenies ad me. Scribe ad me, Scribito, Scribas, Scribes, indifferẽter penè his quatuor utimur. Horũ tamẽ uno in negatione, Ne uenias: & altero, in quo in affirmatione nõ utimur in hunc modũ, Ne ueneris. Nã ipſum Veneris duob⁹ modis accipitur.

tur. Vno modo ſubiũctiuè: ut, Si ueneris: uel, Quũ ueneris: altero ſine ſubiunctione: ideo illud nõ eſt uerbũ principale, hoc eſt, Si me iuueris, rem optimam feceris. Dimitte me, & diuitẽ feceris. Aufer huic magiſtratũ, & eum iugulaueris. Eamus in portũ, iam naues uenerint. Cic. Atqui nobis gratiſsimũ (ut etiam pro Scipione pollicear) feceris, ſi quando, &c. Sciendum tamẽ eſt, quòd hæc omnia uerba futuri ſunt temporis: ueluti ſi ita commutemus, Si abſtulero huic filiã, eum iugulauero: non autem iugulauerim. Ego hoc uidero, tu uideris, uos uideritis: quaſi Ego hoc uidebo, uel uideam, tu uidebis, uel uideas. Ne ueneris, futuri item eſt temporis: Non ueneris, præteriti: illud uetat, hoc negat: quod ſecũdũ commune eſt cum prima perſona, & tertia: ut, Neq; uerò crediderim, neq; uerò fuerim in ea opinione, qua cæteri. Et ſine negatione, Improbè dixerim, Dixerit aliquis. Ne ueni, ne fac, ne iugula, apud oratores ferè nunquã, ſed apud Poëtas: ut Verg. -Ne ſæui magna ſacerdos. Et Terẽt. Ne nega. Liu. lib. 1 1. Craſtino die oriente ſole in aciem redite; erit copia pugnandi, ne timete. Et Quint. Tu illam tuere, defende, ama, ne relinque: Hîc nos Quint. admonet, ne pro illo, Ne feceris, dicamus, Non feceris: quia alterum negãdi eſt, alterum uetandi. Ideóq; Ne, cum prima perſona ſingularis numeri nunquàm coniunctum inuenimus, ob eandem cauſam, propter quam imperatiuũ caret prima perſona in ſingulari, quia nemo ſibi ſoli imperat, aut uetat. Vnde frequenter legimus, Ne timuerimus, ne timeas, ne timueritis, ne timeant. Nunquã autem, Ne timeam: niſi ne pro Vt non: ſed, Non timeam, non auſim, non ſperem, nõ timuerim, nõ ſperauerim nõ crediderim. i. Timere, audere, ſperare, credere non poſſum, aut non debeo: ita in alijs perſonis: ut idem Quintilianus, Non expectes, ut ſtatim gratias agat, qui ſanatur

6. Aeneid.
In Heauton. act. 3. ſcen. 3.
Declam. 6.

natur inuitus. id eſt, Expectare non debes. Non enim eo modo hoc dixit, quo dicere ſolemus, quum uetamus, Ne me expectes amplius. Hîc enim negatio eſt, non uetatio. Ita, Non expectaueris, & Ne expectaueris, quorum alterum præteriti temporis eſt, negátque, alterum futuri, & uetat.

De lepôre, Si non, & Niſi, cum aliis verbis.

CAP. XXIX.

HOc quod adhuc de negatione ſubyciam, ad ſolã elegantiã dicẽdi pertinet: quod quale ſit, ſubiectis exẽplis per ſe apparebit. Quintil. Non eſt difficile ut maritum uxor occidat, ſi nõ eſt difficilius ut filius patrem. Idẽ Atque eò cauſam dimittimus, ut non ſit abſoluendus adoleſcens, niſi etiam laudandus. Idem: Quare non petit, ut miſerum putetis, niſi & innocens fuerit: non petit, ut afflictum alleuetis, niſi & probauerit ſeſe infeliciorem, quòd patrẽ amiſit, quàm quòd oculos. Seruius Sulpitius: At uerò malũ eſt liberos amittere. Malum, niſi hoc peius ſit, hæc ſufferre, & perpeti. Salluſtius: Parcite dignitati Lentuli: ſi ipſe pudicitiæ, ſi famæ ſuæ, ſi dijs, aut hominibus unquam ullis pepercit. Ignoſcite Cethegi adoleſcentiæ: niſi iterum patriæ bellum fecit. Titus Liuius lib. XXXI. Nam quod ad ea attinet, quæ nobis obiecit, niſi gloria digna ſint, fateor ea defendi non poſſe. Ouidius lib. XIII. Metamor.

Declam. 2. | Declam. 1. | Epiſt. 5. lib. 4. Epiſt. fa. Cic. | In Catil.

Nec tamen hæc ſeries in cauſam proſit Achiui,
Si mihi cum magno non eſt communis Achille.

Huic ſimile eſt quale apud eundem, lib. II. eiuſdem operis,

Mentior obſcurum niſi quum nox fecerit orbem,
Nuper honoratas ſummo mea uulnera cœlo
Videritis ſtellas. Et Quintil. Mentior, niſi quum peregrinatio mea nos diduceret, maluit eſſe cũ matre. Et iterum, Aßidere enim, cibos miniſtrare, manũ porrigere qui

libet poterat, mentior niſi factum eſt. Idem uerbum apud Ambroſium eodem modo poſitum, tum in libris Officiorum, tum Hexameron, tum in alijs reperies. Et Apud Cyprianum ad Donatum: Mentior, niſi alios, qui talis eſt, increpat: turpes turpis infamat.

De Vter Vtri, Alter Alteri, Neuter Neutri, & Quis Cui. CAP. XXX.

VTer utrũ accuſat, Latinè dicitur: ut Cic. pro Milone, Vter utri ĩſidias fecerit. Vterq; utriq;, uix auſim dicere. Neuter neutri, omnino nõ dixerim. Teren. in Phormione inquit: Quia uterq; utriq; eſt cordi. In duodecimo quoq; cõmentario rerũ à Cæſare geſtarũ, ſiue ab Hircio, ſiue ab Oppio (nam incertus autor eſt) edito, ſic legi: Interim diſſenſione orta inter Achillã, et Arſionoẽn, quũ uterque utriq; inſidiaretur, & ſummam imperij ipſe obtinere uellet. Cice. autẽ & Quint. (quantũ inueni) ſic nũquàm locuti ſunt, quorũ prior ſic ait: Quorũ uterque ſuo ſtudio delectatus, contempſit alterũ. poſterior ſic: Quũ enim uterq; alteri obijciat, palàm eſt utrunq; feciſſe. Atq; ſic dicendum eſſe per illud frequentiſſimũ probatur, Alter alteri obijcit, alter alterũ contemnit, alter alterum accuſat: alter enim alterũ, non ambo ambos accuſant. Idẽ dico de Neuter, ut idẽ Quint. Ita fiet, ut cùm æquali cura linguã utrãq; tueri cœperimus, neutra alteri officiat. Quare peccauit tum amicus me⁹ (ſi amicos palàm licet reprehẽdere) qui mihi nuper ad ſe ſcribẽti, uter utri bellũ intuliſſet: reſpõdit, neuter neutri, aut potius uterq; utriq;. Tũ Priſcia. qui li. 11. ait Fiſcina uerò à fiſco, an fiſcus à fiſcina, an neutrũ, à neutro, dubium eſt. debuerat dicere, An neutrũ ab altero. Nã quòd à ſe non deriuetur, ſuperuacuũ eſt dicere: ſed dicendum tantùm Ab altero, non autem A neutro, quaſi nec ab altero, nec à ſe. Ne illud

Act. 5. ſcen. 4.
Cæſ. libro 4. Commẽt. de bello ciuili.
Offic. 1.
Lib. 1. cap. 2.

illud quidem ſileamus, ut dicimus Vter utri, ita Quis cui, ut Verg. Quæ quibus anteferam. Et Cic. Quid cui præponendum ſit. Quintilianus: Quid quo loco collocandum ſit. Idem Quintilianus: Vt dubium ſit, quid quò referri oporteat. Lib. 4. Aen.

De Prior, Primus & ſimilibus. CAP. XXXI.

VOcaui te prius, nō eſt idē quod Prior: illud ſignificat tempus, quaſi prius, quàm nūc, uel tūc: hoc uerò perſonā, id eſt, ego duorum prior, & hoc quando duo ad unum referūtur. Siquidē ego, & hic te uocauimus, ſed ego prior, hic autem poſterior. Idē fit quum unus ad duos refertur. Vocaui te priorem, melius quàm prius: illum autē poſteriorē, melius quàm poſterius. Per paßiuum quis iam hoc nequeat dicere? Vocatus es à me prior, ſi duo eſtis: Vocatus es à me priore, ſi duo ſumus. Eadem ratio eſt ſuperlatiuorum Primus, & Poſtremus, & ſiqua ſunt alia. Vocaui te primus, uel poſtremus, ſi multi ſumus: uel, Vocaui te primum, uel poſtremum ſi multi eſtis. Nonnunquam ex neutra parte ſunt duo, ſed utrinque ſinguli, & tamen per hoc idem comparatiuum loquimur: ut Vocaui te prior, Percußi te poſterior, ſupple quàm tu me. Nonnunquam unus hinc eſt, illhinc plures: ut, Vocaui uos prior. ſupple quàm uos me: Vocauimus te priores, ſupple quàm tu nos. Idem de ſuperlatiuo ubi multa mēbra ſunt: ut, Primi nos uenimus, uos poſteriores, ille ultimus: Primus ego intraui uallum, tu ſerior, illi tardißimi.

De regimine nominum Criminalium, & Pœnalium. CAP. XXXII.

SI quis furetur rē ſacram de profano, tenetur'ne ſacrilegij, an furti, an utroq;? non autē, An utriuſq;. Qui ſuſtulerit rē ſuam de ſacro, furtíne tenetur, an ſacrilegij, an neutro? nō autē, An neutrius. Accuſare hūc potes uel furti, uel ſacrilegij, uel de utroq;, uel de ambobus: nō autem utriuſq;,

aut amborum. Condemnare non licet de utroque, ſed de altero, uel furti uel ſacrilegij: nõ autem, Sed alterius, uel furti, uel ſacrilegij. Cur ita ſit, ut demus uarios caſus eidẽ uerbo, præſertim ſub coniunctionibus, quæ eoſdẽ cõiũgere debent caſus? Nempe *quòd nomina peccatorũ cum huiuſmodi uerbis idem ualent in genitiuo, quod in ablatiuo præpoſitionem habente, uel non habente: non idem in cæteris.* Neque *hoc in his modò nominibus, quæ certũ peccatũ ſignificant, & ſpeciale, ſed in his etiam, quæ generale, & incertum: ut* Cic. *An* Pro Rabir. *non intelligis primùm, quos homines, & quales uiros mortuos ſummi criminis arguas?* Et *iterũ:* Sceleris, *atque nefarij parricidij cõdemnabimus?* Per *hæc uerba licebit* Tanti, *&* Quanti, *cùm ſubſtantiuis adiunguntur, per genitiuum uti: ut,* Quantæ *pecuniæ cõdemnaſti?* Tantæ *ſummæ damnaui, quantæ poſtulaſti.* Liuius *lib.* XLVII. Sed *nequaquam tantum relictum eſt, quantæ ſummæ damnatus fuerat.*

De Impleo, Refercio, Plenúſque, ac refertus. CAP. XXXIII.

Contrariũ *propè huic eſt, quod ſubijciam.* Impleo, *&* Refercio, *& ſimilia uerba ablatiuum ſine præpoſitione poſtulant: ut,* Impleui *nauim frumento,* Referſi *apothecam uino.* Et *tamẽ aliquãdo addimus præpoſitionẽ* De: *ſic,* Impleui *nauim de omni genere frumẽti:* Referſi *apothecam de uaria natura uinorũ, uixque auſim dicere,* Impleui *omni genere frumenti, &* Referſi *uaria natura uinorum.* Hoc Lib.1. *quod diximus exẽplo cõprobãdum eſt.* Cic. *de* Orat. Quòd *ſi tantam uim rerum maximarum arte ſua rhetorici illi doctores complecterentur, quærebat, cur de procemijs, & de epilogis, & de huiuſmodi nugis (ſic enim appellabat) referti eſſent eorũ libri.* Hîc *nequaquã licuiſſet ſine præpoſitione loqui.* Non *enim libri illi referti ſunt procemijs & epilogis,*

ſed

ſed præceptis proœmiorum, & epilogorum. Sicut in ſuperioribus, non eſt nauis impleta omni genere frumēti, ſed frumento omnis generis: neque apotheca referta omni natura uinorum, ſed uino omnis naturæ. Quia de Refercio, & Impleo feci mentionem, dicā hoc amplius de Refertus, & Plenus. Exemplum quod modò attuli, oſtendit Refertus poſtulare ablatiuū, ſicut Impletus, ſicut Vacuatus, ſicut Vacuus: idem tamen Cic. ait pro lege Manilia: Referto prædonum mari. Et Pro Plācio: Audierā refertā eſſe Græciā ſceleratiſsimorum hominū, ac nefariorū. Sed nunc trāſit in nomen, tametſi, cætera huiuſmodi nomina ablatiuum ſemper habēt, ut, Vacuus incolis, nō incolarum: Frequēs populis, nō populorum, præter quàm Plenus, cui Cic. ſemper genitiuū dedit. De cæteris autoribus non poſſum in uniuerſum pronuntiare, cùm multi etiā ætatis eius dederint ablatiuum: ut Varro lib. 1. Rer. ruſtic. Sua nihil intereſſe, utrum his piſcibus ſtagnum habeat plenum, an ranis. Et Salluſt. in Iugurt. Quæ quanquàm grauia, & flagitio plena uidebantur, tamē quia mortis metu mulctabantur, ſicut regi libuerat, pax conuenit. Suo itaque arbitrio ſcriptores utūtur. Poſteriores uerò omnes, ut hoc nomē Nouiſsimus pro ultimo, ita etiā Plenus uino dixerunt, non ſolùm Plenus uini. Quare qui ſolùm genitiuo cōtētus erit, Ciceronē imitabitur: qui utroq; caſu utetur, cæteros. Sed mutando habebit & uenuſtatis rationem, & lucis: quod uel ex proximo exemplo oſtenditur: Aue gratia plena. Ego ad euitandam amphibologiam dixiſſem, Aue gratiæ plena: quemadmodū in alio factum eſt, ubi non Luc. 1.
erat ambiguitas: Plenum gratiæ, & ueritatis. Licet diuerſa Ioan. 1.
uerba hîc ſint, atque illhic: in altero eſt κεχαριτωμένη*: in altero* πλήρη χάριτος καὶ ἀληθείας*. Liuius ut nomini Plenus dat etiā ablatiuū, ita uerbo Impleo dat etiā genitiuum,*

ut in quinto: Ipſe multitudinem quoque, quæ ferme ſemper regenti eſt ſimilis, religionis iuſtæ impleuit.

De Potior, Potitus, & compos. CAP. XXXIIII.

Potior hos eoſdē caſus habere poteſt, ſed cū cæteris frequentius ablatiuum: cū hoc nomine res, ferè ſemper genitiuum: ut, Lacedæmonij rerum diu potiti ſunt, id eſt, rerū imperium diu tenuerūt. In alijs nominibus magis ſignificatio exponitur per obtinuerunt, quàm per tenuerunt: ut, Potitus ſum uictoria, Sum potitus amica, id eſt, pugnando, uel laborādo obtinui uictoriam, uel amicā. In præſenti tēpore plerunque pro fruor. Cicero: Quòd ſi uoluptatibus his bona ætas fruitur libentius, primùm paruulis fruitur rebus, ut diximus: deinde his, quibus ſenectus, etiam ſi nō abunde potitur, non omnino caret. Pro eodem poſuit Fruitur, & Potitur. At, Potitur pro Potitus eſt, præſertim more hiſtorico legimus. Potior à Potis deſcēdit, ideóq; illi in ſignificatione ſimilimum eſt. Nam, Sum compos mētis, compos animi, cōpos rationis, compos ſanitatis, quòd hæc habeo: at Cōpos uoti, cōpos uictoriæ, cōpos optati, quòd hæc opera mea, atq; labore obtinui, obtineóque. Illud tamē ſciendū eſt apud Ouid. in XII. Metamor. ſic legendum: Túque tuis armis, nos te poteremur Achille. Non Potiremur, antepenultima breui, non longa, à tertia ſcililicet, non à quarta coniugatione.

In Cato. Maiore.

De Traiicio. CAP. XXXV.

Raijcio exercitum, id eſt, tranſporto exercitum trans mare, aut trans flumē. Traijcio mare, uel flumē, id eſt, tranſeo. Aliquando utrūque coniunctū: ut Liuius, Traiecit copias Iberum. Et Plancus: Copias Iſaram traieci.

Epiſt. 23. li. 10 Epiſt. fa. Cic.

Do tibi, & ad te literas. CAP. XXXVI.

Do tibi literas, tāquā tabellario: Do ad te literas, ſcilicet ad te perferēdas. Aliquādo hæc duo cōiungūtur: ut Cic. Dedi illi ad te literas. Et Salluſtius; Vulturtio literas

In Catil.

ad Cat

ad Catili. dat. Ergo *qui mittit literas, dat: cui literæ dātur, ſi perfert, reddere dicitur, ſicut ille ad quē dātur, accipere.*

De In, & Ad, cum aliis verbis. CAP. XXXVII.

E*O in uillam, & eo ad uillā: proficiſcitur in campū, & ad campū: confero me in agrum, & ad agrum, idem ſunt.* Et item *in ſimilibus, præterquàm in hoc ultimo uerbo, quoties refertur ad perſonam.* Dicimus enim, Contuli *me ad* Catonem, & Contuli *me ad patrem: non autem* In Catonem, & In *patrem, ad diſtinguendum uidelicet ſignificationem.* Nam *quum dico,* Contuli *in perſonam, non poſſum addere alteram perſonā, uelut me: ſed rem, uelut beneficium.* Eritq; *ſignificatio donationis: ut,* Multa *contuli in* Catonem: *id eſt, multa donaui* Catoni: Nemo *in patrē poteſt tanta beneficia conferre, quanta contulit pater in filium.*

De Refero tibi, & ad te. CAP. XXXVIII.

R*Etulit mihi, &* Retulit *ad me, ita differunt, q, illud eſt narrauit: hoc uerò in cōſultationē tulit: ut* Quintilianus, Relaturus *uobis iudices ordine malorum meorum* Declam. 5.
euentum, quem nemo tam crudelis, nemo tam ſæuus audiet, ut me non paſcat. Sed *hoc nemini ignotum eſt.* Idem: Vultis Declam. 8.
ſcire iudices, nihil impatientia charitatis feciſſe patrem, nō retulit ad matrem, non propinquos conſuluit, non amicos. Cicero *in* Catilin. Refer *inquis, ad ſenatum. id eſt, refer in conſultatione ſenatus.* Verg. III. Aeneid.

Delectos populi ad proceres, primùmque parentem
Monſtra Deûm *refero.* Et *ne dubitares de ſenſu ſermonis huius, more ſuo aperuit, ſubiungens:*

-Et quæ ſit ſententia, poſco. Paulóque pòſt: Eodem lib.
Surge agè, & hæc lætus longæuo dicta parenti
Haud dubitanda refer.

Sunt *enim* Deorum *uerba, non conſilium ab* Anchiſa *peten*

tium,ſed illum quid agendum ſit docẽtium. Ideóq; additur illud, Haud dubitanda. Porrò utraq; harũ ſententiarum in uerbo uerſatur, aliquando etiã in facto, ſed diuerſa eſt ſignificatio: ut Quint. Ad patrem arma non retuli. id eſt, reportaui. & Cicero: Si ad unũ omnia referenda ſunt, digniſsimũ eſſe Pompeiũ. hoc eſt, Si in unũ omnia conferẽda ſunt. de re intelligitur, non de oratione. Quale illud eiuſdẽ eſt pro Deiotaro: Qui rumores ad ſe referrent. Et quale eſt Cæſaris, Vt quæ diceret Ariouiſtus, cognoſcerent, & ad ſe referrẽt. Hîc de uerbis agitur, & tamen nõ ſignificatur ferri in conſultationem, ſed potius narrari, & renuntiari mandata ab altero data. Præterea hîc ſolet adhiberi accuſatiuus, uel nominatiuus: ibi crebrò (in proſa præſertim) ablatiuus cum præpoſitione De: ut, De omnibus his referam ad ſenatum. Omnia autem hæc referam ad ſenatum, rarius dicitur. Tamen ſignificat idem quod eſt, In ſenatorũ conſilium feram.

Li.1. Comm. de bel. Gall.

De Interdico. CAP. XXXIX.

INterdico tibi aqua, et igni: nõ autẽ Interdico tibi aquã, & ignem: neq; Interdico te aqua & igni. Quo autẽ modo mutabitur in paſsiuũ hæc oratio? Sunt tres modi (quantùm colligere poſſum) mutandi actiuũ in paſsiuum. Vnus, ubi eſt ſolus accuſatiuus, ab eo in nominatiuũ mutato incipiendi: ut Dedi tibi equũ, Equus à me tibi datus eſt. Alter ubi ſunt duo accuſatiui, alterũ in nominatiuũ conuertendi, alterum relinquẽdi: ut, Docui te muſicã, Tu à me doctus es muſicã: non autem, Muſica docta eſt à me te. Tertius utrũlibet horũ accuſatiuorum mutandi in nominatiuũ, alterum uel relinquendo, uel in ablatiuũ cũ à, uel ab, transferendo: ſic, Ego rogaui te ueniam, Tu rogatus à me es ueniam: uel, Venia abs te rogata eſt mihi: licet per hoc ſecundũ tu magis uidearis rogaſſe pro me, quàm ego te. Quem horũ modorum

dorum huic uerbo tribuemus? nullum. Et *tamen tres iſti ſimiles ſunt.* Vnus *hic eſt,* Tibi *interdictum eſt aqua,& igni: quod eſt frequentiſsimum.* Alter *hic:* Aqua,*& ignis tibi interdictus eſt: ut* Liu.*lib.* VIII. Interdictúmq; *mare* Antiati *populo eſt.* Quòd *ſi eſſet mari,prioris modi foret exẽplum.* Tertius *eſt.* Tu *interdictus es aqua,& igni:ſed tamẽ hic modus cæteris eſt rarior.* Metel. Numidic⁹: Illi *uerò omni iure atq; honeſtate ĩterdicti ſunt:ego neq; aqua,neq; igni careo.*

De Pluit,& Ningit. CAP. XL.

PLuit *caret ſuppoſito,habens appoſitum ablatiuum: ut* Liuius,Nuntiatum *regi,patribúſque eſt in monte* Albano *lapidibus pluiſſe.* Licet *nunc dicamus:* Deus *pluit carnem:pluit manna,pluit eſcam:*Ningit *uerò ſuppoſitum, & appoſitum reſpuit.* Liui.lib.I. ab Vrb.

De Decet,Iuuat,Conducit. CAP. XLI.

DEcet,Iuuat,Cõducit *pro utile eſt,& ſi qua ſunt alia, nec perſonalia ſunt planè, nec imperſonalia, quum habeant numeros.* Veſtes *hæ decent nos,*Iſti *cibi iuuant te,* Studia *ſecreta conducunt maximè.* Explicit, Expliciunt *nunquàm (quod ſciam) legi.*

De Auſculto,& Audiens tibi ſum. CAP. XLII.

AVſculto *te,*Audio *te:* Auſculto *tibi, obtempero tibi:* Sum *audiens te, quòd te audio:* Sum *audiẽs tibi, q. tibi obedio:ut lex* XII. *tabularũ apud* Quint. Filium *minus audientem dicto, liceat abdicare.*Cice.*in* Philip.Et *audiens eſſet huic ordini.* Et *pro* Deiotaro: Aut *qui dicto audientes in tãta re nõ fuiſſent.*Cum *uerbo reperiſſe apud ſcriptores proſæ orationis tale loquendi genus non memini, ſed apud* Plautũ *in comœdia,quæ inſcribitur* Captiui *duo:* Memini *quum dicto haud audiebat, facto nunc lædat licet.* Hinc *eſt quare unum* Obedio *ex cõpoſitis ab* Audio *poſtulat datiuũ.*

De Dono tibi,& te. CAP. XLIII.

D*Ono tibi munus, notum eſt, quid ſignificet:* Dono te *munere, plerunq; præmij gratia, ſed interdũ admirationis, interdum beneuolentiæ, interdum miſericordiæ.* Cicero *pro* Archia: *Sylla cùm Gallos & Hiſpanos ciuitate donaſſet, uidelicet in præmium.* Quæ *exempla ſunt plurima: ut, Militaribus donis, corona uallari, immunitate donatus ſum.* Idem *pro eodem: Itaque ſi ciuis Romanus Archias legibus non eſſet, ut ab aliquo imperatore ciuitate donaretur, perficere nõ potuit: certè imperator nõ remunerationis cauſa Archiam ciuitate donaſſet, ſed admiratione ingenij, & beneuolentia.* Vergil. *Aeneid.* 5.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Eodem lib. *Nimirum non præmij gratia.* Nam *tres præmia primi*

Accipiẽt. Beneuolentiæ *ergo; nõ meriti illorum gratia, cùm poſtremi nihil omnino mereantur.* Quale *eſt* Valerij *Maximi lib.* II. Rex Antioch. *bello quod cũ* Romanis *gerebat, filium* Scipionis *à militibus ſuis interceptũ, honoratiſsimè excepit: regijsq; munerib. donatum ultro & celeriter patri remiſit, utique amicitiæ gratia.* Et Amphitryon *apud* Plautũ: *Verũ ita animatus fui, itáq; nunc ſum, ut ea te patera donẽ.* Et *paulò pòſt* Alcmena *inquit:* Paterã *profectò feras, qua hodie meus uir donauit me.* In *quorũ utroq; ſola in donando beneuolentia declaratur.* Idẽ Plau. *in* Aulularia: Dij *immortales, quibus & quãtis me donatis gaudijs.*

Declam. 9. Quintil. *in* Gladiatore: Quod *me facere conuenit, qui per maria latrocinijs infeſta ſolus petitus ſum, qui lucẽ, libertatem, deniq; quicquid pati debeo nõ ignarus (ut primo natalis horæ tempore) ſed uidens, ſentiensq; acceperim: nec ſolùm donatus his bonis, ſed ſummis periculis liberatus ſum.* Verba *ſunt hominis exaggerãtis beneficia amici, ut ſe ma-*

ximẽ

xime illi oſtendat obſtrictum. Sola ergo fuit ratio beneuo-lentiæ. Idem in Pariete palmato: *Quàm blandè ille ſepoſuit miſerum ſuum, quàm diligēter uxoris gaudētis excluſit oculos, quàm multo cæcum pudore donauit.* Hìc habita eſt miſericordiæ ratio. Sueton. in uita Auguſti: *Et ne enumerem quot, & quos diuerſarum partium uenia, & incolumitate donatos.* Cornelius Nepos de uita Attici, *Auxit hoc officiū alia quoque liberalitate. Nam uniuerſos frumento donauit, profectò clementiæ, non remunerationis gratia.* Declam. 1. Cap. 51.

De Incumbo huic rei, & in hanc rem. CAP. XLIIII.

INcumbo ſtudijs, & incumbo remis. Verg. Validis incūbite remis. Incumbo in ſtudia, & ad ſtudia, ſed non, Incūbo in remos, & ad remos. Cic. *Pergite, ut facitis, adoleſcentes, atque in id ſtudium in quo eſtis, incūbite.* Et alibi: *Quare incumbamus, ô noſter Tite, ad illa præclara ſtudia, & eò unde diſcedere non oportuit, aliquando reuertamur.* Neque hoc in bonum tātummodo accipitur, ſed etiam in malum: ut Idem, *M. Catoni incumbenti ad eius perniciē.* Sed illud, Incumbite remis, non eſt per translationem dictum, ut hoc: Nam ut quum remiges incumbunt remis, uel quum nos operi faciundo incumbimus toto pectore, ſignificatur diligentia, & conatus: ita & cum accuratius quid mente agimus, incumbere dicimur: quemadmodum econtrario Supini dicuntur, qui negligenter agunt. Lib. 10. De Ora. lib. 1 Epiſt. 16. lib. 2. ad Attic. Pro Murena.

De diuerſo uarioque regimine verborum, cum diuerſa, ſimilíue ſignificatione. CAP. XLV.

TImeo te tanquā inimicum, Timeo tibi tāquam amico. Illhic tanquā offenſurus ſis: hîc tanquā defendendus. Commendo te regi, id eſt, committo: Cōmendo te apud regē, id eſt, laudo. Cedo tibi, unde & Cōcedo tibi pro non repugno tibi: facitque præteritū ceſſi. Cædo te, pro flagello te, cuius

cuius præteritum eſt Cecîdi, pro flagellaui, & ſupinũ Cæſum. Vnde Cæſus, qui uel flagellatus eſt, uel qui amputatus eſt, ſiue occiſus. Raró pro occîdo hoc uerbum accipitur. Cic. in Philip. Cædit greges armentorum. Dimitto te diſcedens: id eſt, relinquo. Dimitto te diſcedentẽ: id eſt, abire permitto. Vel Dimitto te, id eſt, mitto: unde dimiſſi legati dicũtur. Inceſſit mihi cupiditas: id eſt, ſubijt. Inceſſit me ille: id eſt, offenſurus me petit, & accuſat. Ineſt huic loco, & Ineſt in hoc loco: primũ apud Quintil. ceteróſque frequẽtius: ait enim, Verũ hoc melius faceret natura ipſa duce, ſed naturis ipſis ars inerit. Secũdum apud Cic. frequentius: ut ibi, Illud enim honeſtum, quod ſæpe diximus, ſi in alio cernimus, tamẽ nos mouet, atque illi, in quo id ineſſe uidetur, amicos facit. Comparo hanc rem illi, & cum illa. Confero te iſti, & cum iſto. Ego ſum ſimilis tibi, & tui. Hoc eſt commune omnibus, & omniũ: uel cõmune mihi tecũ, & cum cæteris. Ego ſum particeps laborũ tuorum: &, tibi ſum in laboribus particeps. Quintil. Et in pleriſque ruris operibus marito particeps. Curtius: Quòd fuiſſet illis in periculis particeps. Accedit huic rei, & ad hanc rem: uel accedit huc, uel eò, uel eôdem. Quintil. Atque ut accedat dolori meo cumulus, quæ hoc facit, uxor mea eſt. Cic. Vt ad illam optimam, plæclarámque prædam damnatio Sexti Roſcij uelut cumulus accedat. Impendo curã, uel operam: uel laborẽ, & ſimilia, huic rei, & in hanc rem: quod in Quintiliano ſæpe reperies. Partior laborem multis negotijs, & in multa negotia: ut apud eundem, Adijcio huic rei, & ad hanc rem. Reſpondeo tibi, & ad te. Celo te hanc rem, & celo te de hac re. Tu es natus ad laudẽ, & laudi. Cic. pro Sextio: Nã quid ageret uir ad dignitatẽ, & gloriã natus? Et in eadem: Qui ſe patriæ, qui ciuib⁹ ſuis, qui laudi, qui gloriæ, nõ qui ſomno & con

Philip. 3. circa finem.

Pro Sex. Roſ.

& conuiuijs, & delectationi natos arbitrantur. Aggregabo te illis, uulgò dicimus. Idem: Quare ego te ſemper in noſtrum numerũ aggregare ſoleo. Idem pro Archia: Adſcribi ſe in eam ciuitatem uoluit. Et pro eodem: Quum fuerit in alijs quoque ciuitatibus adſcriptus. Idem in Philip. Tu uerò adſcribe me talẽ in numerum. Idẽ pro Rabirio: Si quis hunc reprehendendum putat, adſcribat, ad iudicium ſuum nõ modò meam, ſed huius etiam ipſius, qui cõmiſit, ſententiã. Idem cõtra Rullum: Illum ſibi collegam aſcriberes. Tibi hoc adſcribendum eſt, id eſt, tibi tribuendum, & imputandum. Pro Murena. Philip. 2.

De noua ratione regendi quorundam imperſonalium. CAP. XLVI.

COepit eum pœnitere, Poſſet te pigere, Deſinet me tædere: ſæpius dicim⁹, quàm Cœpit ille pœnitere, Poſſes pigere, Deſinã tædere. Quintil. in milite Mar. Neque ſi ſit cupidiſsimus uitæ, pœnitere eum ſui facti poteſt. Cic. de petendo conſulatu: Si hic ciuis liber eſt, cuius autoritatis neminem poſſet pœnitere. Idem in Verrem: Iamiã Dolabella me neque tui neque tuorum liberorũ, quos tu miſeros in egeſtate, atque in ſolitudine reliquiſti, miſereri poteſt. Simile eſt illud Terẽtij: Ita me dij amabunt, ut me tuarum miſeritum eſt Menedeme fortunarum. Me, pro à me miſeritum, dixit. Declam. 3. In Heaut. act. 3. ſcen. 1. vbi illud ſecundũ me, in emẽdatis codicibus non habetur.

Quum venuſtè verba aut deſunt, aut redundant. CAP. XLVII.

DEſunt nonnunquam uerba in oratione, ſed non ſine gratia, ut Horatius:

Quò mihi fortunam, ſi non conceditur uti? Epiſt. 5. lib. 2.

Id eſt, ad quid uultis eſſe mihi bona fortunæ? Hic modus incipit per quò, alius incipit per unde: ut idem,

Vnde mihi lapidem? quorſum eſt opus? unde ſagittas? Lib. 2. Serm. Satyr. 7.

Supple putes, uel dicas mihi eſſe. Iuuenalis Satyra XIIII.

Vnde tibi frontem, libertatémque parentis,
Quum facias peiora ſenex?

Epi.24.lib.7. fam.epiſt. *Cicero ad Fabium: Martis uerò ſignũ, quò mihi pacis autori? Quint. Quò per fidẽ diuitias iuueni, (de cæco loquitur)* Declam.2. *apud quem omnium rerum diuerſitas perit. Et alibi: Quò* Declam.12. *nũc tãtum frumẽti: quò claſſem cõmeatu grauẽ? Idem: Vnde* Declam.6. *hunc illi animum? Et alibi: Vnde tantum uirium cæco, ut in* Declam.?. *uno ſtatim ictu mors tota peragatur? Idem tamen ait alio lo*Declam.10.*co: Vnde miſeræ tunc, unde ſomnus? ſupple erat, uel eſt. Tertius modus, ut apud eũdem: Sequitur quæſtio, an utilis rhe*Lib. 2 cap.17*thorice: nam quidam uehementer in eam inuehi ſolent, & (quod ſit indigniſsimum) in accuſatione orationis utuntur orãdi uiribus: eloquentiã enim eſſe, quæ pœnis eripiat ſceleſtos, cuius fraude damnentur interim boni, cõſilia ducantur in peius, ſupple, dicũt enim eloquentiam. Cic. Habendas eſſe,* De Amic. *quàm laxiſsimas amicitiæ habenas: caput enim eſſe ad bene uiuendum ſecuritatẽ, ſupple dicũt enim caput, qui modus loquendi apud Græcos eſt frequẽtiſsimus. Idẽ uerbum aliquãdo redũdat: ut de Oratore Cic. Illũ Titiũ, qui cùm ſtudioſè* Lib.2. *pila luderet, & idem ſigna ſacra noctu frangere putaretur, gregaléſque, cùm in cãpum non ueniſſet, requirerẽt, excuſauit Veſpa Terẽtius quòd eũ brachium fregiſſe diceret. Satis erat dixiſſe, quòd brachium fregiſſet. Et nõ lõgè illhinc: Cui cum familiaris quidã quereretur, quòd diceret uxorẽ ſuam ſuſpẽdiſſe ſe de ficu: amabò te, inquit, da mihi ex iſta arbore, quos ſeram ſurculos. Sat erat ſine illo, Quòd diceret: ſed hoc uerbum libẽter apponit Cic. Quartus, quum ſuppletur reſpondeo: ut idem frequenter: Quòd autem ſcribis de illo aut illo negotio, ego neſcio quid cõſilij capiam: uel, ego iam anteà timueram ſupple reſpõdeo. Raróque uel nũquàm hoc uerbum profertur. Aliquando ſubintelligitur ſimile uerbũ:*

ut

ut apud Quintilian. Sed ſi confeßionē culpæ meæ exigitis, ego fui pater durus: & patrimonij, quod iam melius ab his adminiſtrari poterat, tenax cuſtos, ſupple confiteor, quòd ego fui, &c. Quintus modus, ut apud Ciceron. *In obſequio autem comitas (quoniam Terētiano uerbo libēter utimur) adſit, aſſentatio uitiorū adiutrix procul amoueatur. Subintellige ita loquimur (quoniā Terētiano uerbo libenter utimur.)* Et alibi: *Satiari delectatione nō poſſum, ut meæ ſenectutis requiē oblectationémq; noſcatis. Subintellige, hoc dico ut noſcatis.* Sextus modus, ut apud Pliniū Iuniorē: *Studes, an piſcaris, an uenaris, an ſimul omnia? ſupple facis.* Quint. *Nil aliud quàm renuet id eſt, nil aliud faciet, quàm renuet.* Et iterū: *Et acceptis literis meis iuuenis filius nihil aliud quā cū matre fleuiſſet. id eſt, nil aliud feciſſet, quā cū matre fleuiſſet.* Martial. *Nil aliud bulbis, quàm ſatur eſſe potes. id eſt, nil aliud facere.* Cui cōfine eſt illud, ubi prolato aliquo aduerbio qualitatis, ſubintelligitur pro cōditione materiæ, aut dixit, aut fecit: ut, *Bene Ennius, præclare Anaxagoras, fortiter Scipio, prudenter Fabius. ſupple dixit, aut fecit: prout ex his quæ aut iam diximus, aut dicturi ſumus, colligitur.* Et per comparatiuum: *Dij melius, ſupple fecerint, aut faciant, aut certè uelint.* Nec de dijs ſolū, uerū etiā de hominibus: ut apud Quintil. *Tu melius uxor quæ facturum reinebas. ſupple feciſti.* Interdū etiam per nomen (nam illud Melius, eſt aduerbiū) ut *Dij meliora.* Lucanus ipſum uerbum appoſuit: *Dij meliora uelint.* Nec procul ab huius natura abeſt, quando utimur hoc nomine Res, ſiue in nominatiuo, ſiue in accuſatiuo, fortè etiam in alijs caſibus: ut, *Reſtat mihi exponenda uita, quam hic egit in magiſtratu, res digna auditu in primis: uel, Reliquū eſt, ut exponam uitā huius, qua fuit in magiſtratu, rē dignā auditu in primis.*

De Amic.

In Cato. Ma.

Epiſt. 8. lib. 2.

Ouid. lib. 9. Met. Dij melius, dij nempe ſuas habuere ſorores. Sophocles apud Ciceronem in Cat. Maiore, Dij meliora, inquit, libēter verò iſthinc tāquam à domino agreſti, ac furioſo profugi.

Quòd

Quòd amœnè tempus aliquando pro tempore ponitur.

CAP. XLVIII.

ANnibal apud Titum Liuiũ alloquens milites inquit: Si tales animos in prælio habebitis, quales hîc oſtendiſtis, uicimus. Quintil. Si tales milites omnes habebimus Mari, uicimus. Cur de futuro nõ per uerbum futuri tẽporis locutus eſt? Nempe ad aſſeuerandam rem, ut non futura, ſed iam eſſe uideatur: multóque plus ponderis habet, ut dicamus Vicimus, quàm Vincemus. Idem Quint. Dimitte tantùm, & euocaſti. id eſt, euocaueris. Cicero: Vnum oſtende in tabulis aut tuis, aut patris tui emptũ, & uiciſti. pro Viceris. Idem pro Sextio: Reſtitiſſes, repugnaſſes, mortẽ pugna oppetiſſes. pro eo quod eſt, reſiſtere, repugnare, mortem pugna oppetere debuiſſes. Ouid. lib. IIII. Metamor.

Declam. 3.

Præmiáque eripies, quæ ſi tibi magna uidentur,
Ex illis ſcopulis, ubi erant affixa, petiſſes.

Id eſt, petere debuiſſes. Terent. in Andria: --Prædiceres. pro eo quod eſt, Prædicere debebas. Et alibi: Fortaſſe aliquãtò iniquior erat propter eius libidinem: Pateretur, pro pati debebat. Item Cicer. tertio Offic. Male etiam Curio quum cauſam Tranſpadanorũ æquam eſſe dicebat, ſemper addebat, uincat utilitas: potius diceret, non eſſe æquã quia non eſſet utilis Reip. id eſt, dicere debebat. Huic ſimile eſt, quale apud Ouid. de Remed.

Act. 4. ſcen. 4

In Heauton. act. 1. ſcen. 2.

Lib. 2.

Gnoſida feciſſes inopem, ſapienter amaſſet. Id eſt, ſi feciſſes inopem. Horatius: -Decies centena dediſſes
Huic parco, paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Id eſt, ſi dediſſes. Plin. Iunior: Dediſſes huic animo par corp⁹, feciſſes quod optabat. Id eſt, ſi dediſſes. Illud magis poëticum. Vt Verg. -Tu quoque magnã
Partẽ opere in tãto, ſineret dolor, Icare haberes. Id eſt, ſi ſineret.

Lib. 1. Serm.

Epiſt. 11. lib. 1.

Aeneid. 6.

ſineret. Iuuenal. Græculus Eſuriens in cœlũ, iuſſeris, ibit. Satyr. I.
Id eſt, ſi iuſſeris. Adhuc diuerſum huic eſt, quale eſt apud Cice. Conchyliatis Cnei Pompeij periſtromatis ſeruorum Philip. I.
in cœlis ſtratos lectos uideres, id eſt, uidiſſes. Quint. ſemper uidiſſes: ut ibi, Vidiſſes non quemadmodum tenues umbræ corpus accipere cogitationibus ſolent. Apud hunc ſæpe eſt hic modus loquendi: Si perſeueraſſem, duos excæcaueram, pro excæcaſſem. Quale eſt illud Horatianum II. Carminum, quod metri cauſa Priſcianus dici putat:

Me truncus, illapſus cerebro Suſtulerat, niſi Faunus iƈtum Dextra leuaſſet. Apud illum quiddam penè contrarium: ut ibi: Dictatoris nomen quod ſæpe iuſtum fuiſſet. pro, fuerat. Nam de imperfecto ſubiunctiui, quod ſolet poni pro imperfecto indicatiui, in proximo lib. iã dixi, cuius hoc exemplum fuerat, Non quia amicus non eſſes. Cic. de Repub. lib. VI. Et quòd de uia feſſus eſſem, & ad multam noctem uigilaſſem, pro feſſus eram, & uigilaueram.

Vbi nitidius vtimur Actiuo, vbi Paſsiuo. CAP. XLIX.

OPortet legere libros, Expedit euoluere autores, Vtile eſt cognoſcere plurima, Operæ pretiũ eſt habere quos imitemur, Neceſſe eſt adhibere uſum, Conducibile eſt deſcendere in certamen, & agitare cum alijs controuerſias. Vel per paßiuum, Oportet legi libros, euolui autores, cognoſci plurima, haberi quos imitemur, adhiberi uſum, agitari cum alijs controuerſias. Hunc poſteriorem modum magis ars grãmatica probat, illũ magis autoritas. Secus in præterito: nanq; non ita ſæpe legimus, Feciſſe hoc oportuit, ut Factum hoc oportuit. Cicero in Verr. Tamen id factũ non oportuit, Et in eundẽ: Apollinis ſignũ ablatum certè non oportuit. & alibi: Totam rem illi integram ſeruatam oportuit. Non dißimile ſanè eſt illud per alterũ uerbum

bum (de uolo loquor) ut idẽ: Liberis conſultum uoluimus, etiam ſi poſthumi futuri ſint. Idem: *Percurrã tamen breui, ut non minus hominem ipſum, quàm ius cõmune defenſum uelitis.* Quint. *An incidiſſe in ſordidum nomen, non eo contemptum hominis, quem deſtructum uolebat, auxiſſe.*

Pro Au. Cecin.

Propoſitiones, rationésque interdum miſceri. CAP. L.

NAm ubi uinci neceſſe eſt, expedit cedere: ſiue plura ſunt de quib⁹ quæritur, facilior erit in cæteris fides: ſiue unũ, mitior pœna ſolet irrogari uerecundiæ. Miſcuit hoc loco Quintil. *propoſitiones, rationéſq;, cùm ſit uſitatiſsimum ſic dicere:* Siue *plura ſunt, de quibus quæritur, ſiue unum.* Si *enim plura, facilior erit in cæteris fides: ſin unum, mitior pœna ſolet irrogari uerecũdiæ.* Atq; iterum: Firmis *autẽ iudicijs, iamq; extra periculũ poſitis, ſuaſerim & antiquos legere(ex quibus ſi aſſumatur ſolida, & uirilis ingenij uis, deterſo rudis ſeculi ſquallore, tum hic noſter cultus clarius eniteſcet) & nouos, quibus & ipſis multa uirtus adeſt.* Alius *dixiſſet,* Suaſerim *& antiquos, & nouos: antiquos quidem, &c. nouos uerò, &c.* Cicer. in Anton. *O te miſerum, ſiue illa tibi nota non ſunt(nihil enim boni noſti) ſiue ſunt, qui apud tales uiros tam imprudenter loquare.*

Lib. 2. cap. 6.

Philip. 2.

De vſu venuſto verbi, Videor. CAP. LI.

NOn uidetur tibi quòd bene faciam: &, Mihi *non uidetur quòd bene loquaris.* Sicut *uobis uidetur quòd malè facimus, ita nobis uidetur quòd malè facitis:* Videtur *tibi quòd ille bene ſcribat, & uidetur mihi quòd iſti bene arent.* Ruſticanus *hic ſermo eſt, & agreſtis.* Eruditi *enim ſic loquuntur:* Non *uideor tibi bene facere: &,* Tu *non uideris mihi bene loqui.* Sicut *uobis uidemur male facere, ita nobis uos uidemini:* Ille *uidetur tibi bene ſcribere: &,* Iſti *mihi uidentur bene arare.*

De vulgari quodam uſu Mihi,& Tibi. CAP. LII.

IS mihi gloriabitur ſe omnes honores ſine repulſa obtinuiſſe: & alibi idem Cic. narrans Bruto rem in qua ille non adfuerat,inquit: Ecce tibi Pompeius noſter. Illud mihi, & tibi,nõ magis ad me,uel ad te,quàm ad cæteros pertinet: ſed eſt oratio ſumpta de medio, qua uulgò utimur. Tu mihi ſemper dormis. Ille mihi aßiduè ſedet. Quum ſuper cœna eſſemus,ecce tibi oſtium crepuit. Hic ſermo neq; ad me,neque ad te,neq; ad quenquam refertur. Ideóque differens eſt ab illo figurato, quale eſt apud Vergilium: Cic.in Piſo.

Ne mihi tum molles ſub dio carpere ſomnos, Georg.3.
Neu dorſo nemoris libeat iacuiſſe per herbas. Et iterũ, 2.Georg.
Néue tibi ad ſolem uergant uineta cadentem.

Hîc præcipitur ad uniuerſos ſub prima, & ſecunda perſona: ibi non præcipitur,nec ad aliquem ſermo eſt.

Quando maiori tempore expreſſo,partem eius accipimus, & quando deeſt Poſt. CAP. LIII.

SVperioribus diebus ueni in Cumanũ. & iterũ: Qui his paucis dieb⁹ põtifex factus eſt. Et in futuro: Paucis his diebus eram domeſticos tabellarios miſſurus. & iterũ: Triduo aut ad ſummum quatriduo periturũ. Hæc Cic. Et Sall. Legati triduo nauim cõſcendêre. Non eſt accipiendum per ſuperiores dies, & per paucos dies per triduum, & quatriduum: ſed Intra ſuperiores dies,intra paucos dies,intra triduum, & quatriduum. Nã illud,quod aliqui dicunt,tempus cõtinuatum, & ſolidum ſignificari per accuſatiuũ,ſecus uerò per ablatiuũ,planè falſum eſt: Cic.enim atque Vergilius ſæpius accuſatiuo, & quidem indifferenter utuntur, poſteriores uerò plerique ablatiuo. Aliquãdo in huiuſmodi genere ſermonis omittimus Poſt: ſic, Intra decem dies, quàm uenit,cõfecit omne negotium. In paucis diebus, quàm Rhodũ In Iugur.

appulit, uxorẽ duxit. Id eſt, poſtquàm uenit, poſtquàm appulit: quæ exempla apud hiſtoricos ſunt plurima.

Vbi deceant, Niſi, Quàm, & Præterquàm. CAP. LIIII.

QVid eſt animal, niſi corpus cum anima concretũ? rectè & Latinè, Quid eſt animal, quàm corpus cũ anima cõcretum? nõ rectè, nec Latinè. Adde Aliud, uel Aliter, uel Secus: & utroq; modo licebit dicere. Quid eſt aliud animal, quàm corpus: uel, niſi corpus cum anima cõcretum? Cicero, Quid eſt aliud gigantũ more bellare cum dijs, niſi naturæ repugnare? Idẽ faciet comparatiuũ: ut, Quid eſt melius quàm gaudere? uel, niſi gaudere? ut Quint. Nihil eſt facilius, niſi totam cauſam omnino non agere. Præterquam, eãdem aut propè parem uim obtinet, quam Niſi. Cuius exempla, ut facilia prætermittimus, unũ illud admonentes, ubi eſt Præter, ibi locũ habere Præterquàm, ad hunc modum: ut, Nullius rei ſum auarus præter laudem: uel præterquàm laudis: Nulli places, præterquàm mihi, uel præter me.

De Senectu.

De uſu huius uerbi Transfero. CAP. LV.

QVem morem Spartiatæ tranſtulerunt in fœminas. & alibi idem Cic. Quod niſi in amicitiam transferatur. Quæ in alios transfeuntur, non ſolent remanere penes eos, à quibus transferuntur. Mos autem (ut Cic. uult) ita trãſfertur, ut penes priorẽ quoque remaneat. Et lib. I. Offic. Quod ab Ennio poſitum in una re, transferri in multas poteſt. Et in eodem: Eadémque mediocritas ad omnem uſum, cultúmque uitæ transferenda eſt. Lucanus in X.

Nondum translatos Romana in ſecula luxus.

De Committo. CAP. LVI.

Offic. I. NOn cõmittas, ut quum omnia tibi à nobis ſuppeditata fuerint, ut tibi defuiſſe uideare. Et iterũ, Non cõmittas, ut dicendum ſit, Non putaram. Hæc Cic. Quintilianus quoque:

quoq;, Nō committā, ut illa dubia faciā defenſionis ſolicitudine. Et alibi: Nihil tibi minus cōmittēdum, quàm ut ulciſcaris hoc flagitiū, in eo præſertim, qui apud malignos poterit uidere te permittente feciſſe. Cic. tamen quodam in loco non per Vt, ſed per Quamobrem locutus eſt, dicēs: Conſiderare debes nihil tibi eſſe committendum quamobrem eorū quos laudas, te non ſimilimum præbeas. Idē pollet Quamobrem quod Vt: & licebit illud tollere, & hoc ſubijcere. Ex quibus exēplis datur intelligi hoc uerbum ſequente Vt, uel ſimili dictione ſemper accipi in malā partē: nec rectè dicas: Fac committas, ut omnes te laudent: aut ſic, Non commiſiſti unquā, ut laudareris. Præterea ſemper habet ſecū negationē.

De Oriundus, & Ortus. CAP. LVII.

ORiūdus quòd non habeat uim praticipij, credo alij dixerūt. Cuius utēdi hic modus eſt: Ego ſum ortus Romæ, oriundus à Placentia. T. Liuius: Nati Carthagine, ſed oriundi à Syracuſis. id eſt, à Syracuſis originem trahentes, unde fuerunt parentes. Vel ſine præpoſitione. ut idem: Alba oriundum ſacerdotium. In perſonis ferè cum præpoſitione. Idem: Is longè princeps Latini nominis erat (ſi famæ credimus) ab Vlyſſe, deáq; Circe oriūdus. Idem: Quid hoc, ſi polluit nobilitatē iſtam ueſtram, quam plerique oriundi ex Albanis, & Sabinis non genere, nec ſanguine, ſed per cooptationem in patres habetis? Nonnunquam per indeclinabilia: ut, Inde ego ſum oriūdus, unde tu. * Liuius tamē (ſi rectè ſcribitur) ait libro octauo: Palæpolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis ſita eſt, duabus urbibus idem populus habitabat, cuius erant oriundi.

*Li. 3. ab Vr. condita. Voluit Valla oriūdus genitiuo poſſe iūgi, autoritate Liuij dicētis, Cuius erant oriundi: uerū ibi non cuius, ſed Cumis legendū eſt: ideoq; dixit, ſi rectè ſcribitur.

De Memini, CAP. LVIII.

MEmini, pro recordor, tum genitiuū, tum accuſatiuū poſtulat. Vt Ter. in Eun. Faciam ut huius loci, dieiq; meique

Act. 5. ſce. 7.

In Cat. Maio. *meiq́; ſemper memineris.* Cic. *Omnia, quæ curant ſenes meminerunt, uadimonia conſtituta, qui ſibi, cui ipſi, debeant: Quid iuriſconſulti, quid põtifices, quid augures, quid philoſophi ſenes, quàm multa meminerũt?* Idem uerbum pro eo, *quod eſt, mẽtionẽ facio, recuſat accuſatiuũ, poſtulátque genitiuum, uel ablatiuũ cum præpoſitione* De: *ut* Quint. *Neque*
Lib. 11. cap 2. *omnino huius rei meminit poëta ipſe. & iterum:* De quibus *multi meminerunt.* Hinc uidetur deriuari Mentio, *quaſi à meno præſenti, & geminato præterito memini: unde ſupinũ* Mentum, *ex quo* Mentio, & Mens, *quæ omnium recordatur: &* Mentum, *quia in mentione facienda, hoc eſt, in lo-*
Plin. libr. 8. cap. 25. *quendo, præcipuè mento utimur.* Nullum *enim animal mouet partem oris ſuperiorem, niſi* Crocodilus, *ſed omnia inferiorem, ſicut & nos mentum.* Hinc *etiã* Mentior, *quia contra mẽtem loquor.* Fortè & *hinc uenit* Mẽta. Sed *nolo eius etymologiã aliquam afferre, ne cui fortè uidear argutulus.*

De differentia inter Alter, & Alius. CAP. LIX.

ALter *de duobus dici, alius de multis, notũ eſt omnibus*
Lib. 7. cap. 4. *licet non omnes rectè utantur.* Macrob. *de Saturn. Quum igitur aſſeruerimus quatuor in corpore fieri digeſtiones, quarum altera pẽdet ex altera. dicẽdum erat, Quarum alia pendet ex alia.* Idem *in alio opere de Naturalibus:* Illæ *uerò inſolubiles cauſæ ſunt, quæ mutuis inuicem nexibus uinciuntur, & alteram altera facit, ac uiciſſim de ſe naſcũtur, nũquam naturalis ſocietatis amplexibus ſeparãtur.* Nã Ouid. *de nouẽ picarum transformatione loquens, quanquã eũ excuſare metri neceſſitas poteſt: tamen quòd ſingulæ ſingulas, ac certæ certas intuerẽtur, intellexit, quum inquit:*
Lib. 5, Meta. *Alteráque alterius rigido concreſcere roſtro*
Cap. 56. *Ora uidet.* Sueton. *de uita* Caij: *Nec ceſſauit ex eo alterum alter criminari, atq; inter ſe omnes cõmittere.* Neſcio

an

an ſic accipiẽdum ſit, Vnũ uni, & rurſus hunc illi. Plin. lib. XI. *inquit de formicis:* Et *quoniã ex diuerſo conuehũt altera alterius ignara.* Quare *dicimus aliquando ſic loqui eſſe permiſſum.* E *diuerſo nonnunquã de duobus dicimus Alius & alius, nec dicere aliter poſſumus: ut, Dubitatur uter excellat, Salluſtius an Liuius, & alius alium præponit: non autem, Alter alterũ.* Ratio *poſtulabat, ut diceremus, Alius alterũ.* Nam *Alius ad plurimos refertur, qui de duobus iudicãt: Alter ad Vnum de duobus, de quibus iudicatur.* Sed *quia uidebatur inuenuſtũ ſic loqui, maluerũt mutare alterũ in aliũ: Afferamus exemplũ.* Sall. *in* Catil. *de* Cæſare, & Catone *loquens inquit:* Genus, *ætas, eloquentia, propè paria fuere, magnitudo quoque animi, & gloria, ſed alia alij.* Vel *eſt ea ratio, quã dixi: uel hæc, quod idẽ eſt Alia alij, quod diuerſa diuerſo: ut Alia eſt facies mea, alia eſt facies tua. i. diuerſa.* Propriè *igitur Alter refertur ad unũ de duobus: ut Annibal in trãſitu Apẽnini amiſit alterũ oculũ, ſiue ad unã duarũ partiũ, quod ſuperius etiã ſignificaui, ubi hoc* Ciceronis *exẽplo uſus ſum:* Duplices *ſimilitudines eſſe debent, unæ rerũ, alteræ uerborum.* Et *quale eſt* Verg. *exemplum:* Aurea *mala decem miſi, cras altera mittam.* Aliquoties *etiam accipitur* Alter, *pro ſecundo ex duobus, pluribúſue. ut, Vnus, alter, tertius, quartus:* Vnæ, *alteræ, tertiæ quartæ literæ.* Et, Hic *eſt alter annus bel.* Punici. &, Ego *altero menſe repudiaui uxorem. i. ſecundus annus ab origine belli* Punici: & *ſecundo menſe à ductione uxoris.* Aliquãdo *pro ipſis duobus: ut,* Vnus *aut alter. i. unus aut duo:* Quod *etiam in aduerbijs reſpondet* Semel, *aut iterũ: id eſt, ſemel aut bis.* Item Semel, & *iterum:* Cicero *in* Bruto *ſemel, & iterum in* Philippic. Dubitari *tamen poteſt, cùm dicitur,* Iterum *conſul, an ſecunda uice, an bis conſul intelligatur:*

Cap. 30.

Ad Herẽ. li. 3.

Eclog. 3.

quæ dubitatio in cæteris non erit. Tertium enim conſul, & Quartum conſul ſic differt ab illo Ter conſul, & Quater conſul: quòd in altero ſignificatur tertia, & quarta uice, in altero tribus, & quatuor uicibus. Aliqui tamẽ dubitarent, an in hanc ſignificationem uice, & uices reperiatur.

De Quiſq;, & Vterque, cum verbo aut participio. CAP. LX.

H*Irundines uere ineũte redeunt, in ſuũ priſtinũ unaquæq; nidũ immigrantes. Muta illud Vnaquæq;, ſic In ſuum priſtinum nidum unaquæq; immigrantes: aut ſic, Vnaquæq; in priſtinum nidũ immigrãtes: iam nõ erit Latinũ. Itẽ, Offendi parẽtes ſuo utrũq; morbo affectos. Trãſfer illud utrunq;, ut modò oſtẽdi, iã non erit elegans. Nam ſi ita mutemus, ille pluralis numerus, Immigrantes, & Affectos, referretur ad illũ ſingularẽ Vnaquæq;, & Vtrunq;: quod fieri non poteſt. At illo modo ſuperiore ſecus: refertur enim numerus pluralis ad pluralem, ſic, Hirũdines uere ineunte redeunt immigrãtes in nidos priſtinos, unaquæque in ſuum, ſupple immigrans. Offendi parentes morbis affectos, utrunque ſupple, ſuo affectum morbo. Verg. in XII.*

Dant ſonitum ſpumoſi amnes, & in æquora currunt,
Quiſque ſuum populatus iter. Et paulò pòſt,

Pro ſe quiſque uiri ſumma nituntur opum ui. In priore exemplo, ſi uerſus pateretur, non decuiſſet dicere, Quiſque ſuum populatus iter. ſed Populati: nec in poſteriore, Pro ſe quiſq; uiri ſumma nituntur opum ui. Secus autem ſolet fieri, ubi abeſt Suus, aut Se. Vt Quintil. Commendo tibi ſenem, quem facimus uterque mendicum. Nec rectè dicas, Commendo tibi ſenem, quem nos filij alleuare debemus, eũ uterque mendicũ facientes: uel ſic, Quem nos uterq; captiui mendicum fecimus, niſi more poëtico, ut apud Ouid.

Declam. 5.

Lib. 2. de Remed. amor.

Satyr. 5. lib. 1.

Vtraq; formoſæ Paridi potuere uideri. Et apud Hora.

-Magnis

-Magnis miſſi de rebus uterque Legati. Quod apud oratores non reperitur: ſicut nec illud quidem (licet Aulus Gel. utatur.) quale apud Terent. Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcẽtuli. Quod quidã exponunt pro eo quod eſt, plerique omnium: quidam pro eo, quod eſt, omnes. Gel. li. 8. ca. 2 In And. act. 1 ſcen. 1.

De Tamen, & Sed, cum relatiuo. CAP. LXI.

HOmo illiteratus eſt, cui tamen paucos in rerũ gerendarum ſcientia anteponas. Latinũ eſt. Homo illiteratus eſt, ſed cui paucos in rerum agendarum ſcientia anteponas. etiam elegans eſt. Item in negatione, Homo quidem illiteratus eſt, quem tamen non poſtponas multis. Latinum eſt, ut dixi. Elegans etiam ſic: Homo quidem illiteratus, ſed quẽ multis non poſtponas. Ideo dixi elegans, quia ſubintelligitur Talis, quod in alio non fit: ut ſic: Homo illiteratus, ſed talis quem, &c. uel, ſed is, pro talis: ideóque & hoc eleganter dicetur, Homo illiteratus, non tamen quem multis poſtponas. id eſt, non tamen is: quem multis poſtponas. Aliquãdo non ſubintelligitur Talis, neque Is, ut, Hic ager eſt meus, ſed cuius uſu careo.

De Id quod, cum alio antecedente. CAP. LXII.

VIdeo te amatorẽ ſtudiorum, quod me maximè iuuat: uel, quæ res me maximè iuuat: uel, Id quod me maximè iuuat, amator es ſtudiorũ. Item, Video te (quod me maximè iuuat: uel quæ res me maximè iuuat: uel, id quod me maximè iuuat) amatorem ſtudiorum. Quæ exempla ſibi quiſque conquirat.

De Aliquis, Quiſquam, Quiſpiam, & Vllus. CAP. LXIII.

ALiquis, Quiſquã, Quiſpiam, Vllus idem ſignificãt, differúntq; à Quidã, ut in alio opere (quod de Dialectica propediẽ edemus) oſtendetur. Vllus tamen quodã modo claudicat, nec ferè citra negationẽ quaſi citra bacu-

lum ingredi poteſt, niſi interrogatiuè: ut, uocat me ullus? aut ſubiunctiuè: ut, ſi ullus me uocat. Nunquàm planè affirmatiuè, ſicut illa ſuperiora.

De eadem perſona tanquam alia. CAP. LXIIII.

ME occupato in adminiſtratione magiſtratus, nullũ tempus ſeponere ad ſtudendũ poteram. Vel, Me occupato in adminiſtratione magiſtratus, nullũ tempus mihi reliquum erat. Rariſſimè Latini ſic locuti ſunt, Græci frequenter, ſed hoc modo potius, Occupatus in adminiſtratione magiſtratus, nullum tempus ſeponere ad ſtudia poterã: uel, Occupato in adminiſtratione magiſtratus, nullum mihi tempus ad ſtudia reliquum erat. Dixi rariſſimè, non tamen nunquã: nam quidã ſic locuti ſunt, ut Horat. de Arte poët.

Laudator temporis acti

Se puero, cenſor, caſtigatórque minorum. Quintus

Epiſt. penul. lib. 16. epi. fa. Cicero ad Tiron. *Non potes effugere huius culpæ pœnam te patrono, Marcus eſt adhibendus. ſubintellige pro ipſo patronus. Simile quiddam ſapit Per, quale eſt apud Marc.*

De Ora. lib. 1 *Tullium: Cùm & per me ipſum egiſſem, & per Druſum ſæpe tentaſſem. Illud enim Per, ſignificare ſolet medium quendam, aliúmque interceſſorem. Nunc uerò quis queat melius eſſe inter ſe & alium? & tamen ſic uulgò loquimur, Per meipſum rogaui, Per te ipſum obtinuiſti.*

Auxilium do feroque: Opem fero tantùm. CAP. LXV.

AVxilium do, feróque dicimus: Opẽ do, non dicimus, ſed fero: unde opitulor, quod Tullianum uerbũ eſſe Seneca autor eſt: quo tamen & Salluſtius utitur, & Plautus, & alij nonnulli.

De A, Ex, & De, cum aliis. CAP. LXVI.

AVdiui à patre meo: et, Audiui ex patre meo: et Audiui de patre meo, idẽ ſignificare inueniet, qui bonos

libros

libros euoluet. Cic. tamen ſic præcipuè locutus eſt. Similiter apud eũdẽ: Quæſiui te ab oſtio, ex oſtio, de oſtio. Vocaui te à uia, è uia, de uia: ſed hoc ultimum apud eundẽ in aliũ quoq; ſenſum accipitur, ut in Phil. Cúmq; de uia lãguerẽ, & mihimet diſplicerem. Philip. 1. *Et de Rep. Et ꝙ de uia feſſus eſſem, & quòd ad multam noctẽ uigilaſſẽ.* In Som. Sci. *Et de Academicis: In Cumano nuper quum mecum Atticus noſter eſſet, nuntiatũ eſt nobis à M. Varrone, ueniſſe eum Roma pridie ueſperi, & niſi de uia feſſus eſſet, continuò ad nos uenturum fuiſſe.* Lib. 1. à principio. *Quaſi de labore uiæ. Hîc enim uia ſignificat iter, hoc eſt, actionem ambulandi: illhic locum, quà ambulamus.*

De Solus, & Vnus. CAP. LXVII.

INter omnia adiectiua, quæ nõ ſunt ſuperlatiua, duo ferè hæc, Solus, & Vnus, more ſuperlatiuorum regunt genitiuum: ut, Solus omnium non remittit ſibi, ut incredibilior ſit in parricidio cæcus, quàm fuit quũ uideret. Hæc Quin. Quintilian. declam. 2. *Et Plin. Accipenſer unus omnium ſquamis ad os uerſis contra aquam nando meat.* Lib. 9. cap. 17. *Similiter ablatiuum cum præpoſitione: nam ut dicimus, Maximus ex omnibus, & inter omnes maximus: ita, Vnus, & ſolus ex omnibus, uel inter omnes. Verũ Vnus pro ſolus accipio, ideóque ferè cũ illo adiectiuo Omnis tantummodo coniungitur. Nam Vnus ex fortibus, Vnus ex populo, alterius ſignificationis eſt. Cum ſubſtantiuo quoque iungitur: ut idem Plin. Caluitium uni tantùm animaliũ homini, ſed quaſi ſubintelligitur omnium.* Lib. 11. ca. 37.

De In diem, In dies, In horam, In horas, Propediem, ac Propemodum. CAP. LXVIII.

IN diem aliud multò eſt, quàm In dies. Illud plerunq; cum hoc uerbo Viuit, iungitur. Vt Quint. Non ut ferè uolucres præſentis modò cibi memores in diem uiuũt, duraturus hyeme reponitur uictus, Aliquando, ſed rarò, cum alio iun-

gitur

In Iugur. *gitur uerbo, ut Salluſt. Panem in diem mercari. quaſi dicat, præſentis diei habere rationẽ, nihilq; cogitare de craſtino.* *In dies, idem eſt quod quotidie, ſed propriè cum quodã incremẽto: ideoq; plerũq; cum cõparatiuo: ut, Quum in dies* Cic. Philip. 1. *malum arctius premeret. Et, Quum in urbe infinitũ malum ſerperet, idque manaret in dies latius. Etiã ſine cõparatiuo ſed tamẽ per uerbũ ſignificans incrementũ: ut Liuius, Creſcente in dies multitudine. Quod non liceret dicere, Concurrente in dies multitudine: ſed quotidie, aut in dies magis: quum tamen liceat ſuperiora exempla dicere per Quotidie: Quum quotidie malũ arctius premeret: &, Quum in urbe infinitũ malũ ſerperet, ique manaret quotidie latius. Et per* Epiſt. 7. li. 5. *In ſingulos dies: ut Cic. ad Att. Quotidie, uel potius in dies ſingulos, breuiores ad te literas mitto, id eſt, non modò quotidie breuiores, ſed etiã in dies. Nam hæ quotidianæ literæ ſunt breuiores his, quas anteà mittere ſolebã: quæ poterant eſſe omnes pari breuitate. Atqui hæ quas in dies ſingulos, ſiue in dies mitto breuiores, tales ſunt, ut hodiernæ ſint breuiores heſternis, & craſtinæ hodiernis, & perẽdinæ craſtinis: & ita aßiduè. Et peſtilẽtia in dies fit maior, & quotidie fit maior: ſic poſſunt uideri hæc duo differre, quòd in hoc poſſunt hodie ſuprà numerum heſternũ deceßiſſe quatuor, quum heri deceſſerint decẽ ſupra numerum eorum, qui deceſſerãt nudiuſtertius. Nõ ita in illo, ubi ultimus quiſq; dies maxime increſcit: ut ſi nudiuſtertius deceſſerint duodecim, heri quatuordecim, hodie neceſſe eſt decedãt ſaltem decẽ & ſeptem, cras ſaltem unus & uiginti, perendie ſaltem ſex & uiginti. Eandem differẽtiam habent In horam, & In horas,* Philip. 5. *quam In diem, & in dies. Cic. in Phil. Nec ij, qui in horã uiuunt, non modò de fortunis, & bonis ciuium, ſed ne de utili-* Eclog. 10. *tate quidem ſua cogitauerunt. Vergilius:*

Gallo

Gallo, cuius amor tantùm mihi creſcit in horas,
Quantùm uere nouo uiridis ſe ſubijcit alnus.

Si quis autem in dies, & in horas, ſiue in dies ſingulos, & in horas ſingulas, ſine illa exacta ratione incrementi accipere uelit, non denegandum ipſi hoc puto. Propediem, eſt quaſi propè eſt dies, quando hoc fiet. Cic. Et præſens propediem (ut ſpero) & dum aberis abſens loquar. Eodem modo quo dicimus Propemodum, quaſi prope menſurã: quod accipitur pro penè, ſiue propè, quum eſt aduerbium. In perorat. 3. Offic.

De Animaduerto. CAP. LXIX.

ANimaduerto te, & animaduerto in te differunt, cùm Intueor te, & Intueor in te nõ differãt. Animaduerto in te, eſt punio te: ſed cum hac differentia, quòd Punire eſt quoruncũque, ſiue iure, ſiue iniuria: Animaduertere, eſt eius qui in alterum habet poteſtatẽ ordine, ac ritè, id eſt, cũ animaduerſione puniendi. Sed hoc propriè refertur ad perſonas. Animaduerto, pro intueor perſonam, & rem dicimus.

Filius, Natus, Genitor, Vir, Pater, Mater, Genitrix, Parens. CAP. LXX.

ORatores ſæpius dicunt Filius, quàm natus: Pater, quàm genitor: Mater, quàm genitrix: Parens pro utroque: etiã ſæpe Homo potius, quàm uir, quoties ita accipitur ille, de quo agimus, aut loquimur, quale eſt hoc: Illi deduxerunt hominem in palæſtram. Poëtæ potius è cõtrario. Hiſtorici mediam quandam uiam tenent: ut Salluſtius, Eos mores, atque eam modeſtiam uiri cognoui. In Catil.

De In primis. CAP. LXXI.

IN primis potẽs, ſi de maſculo loquaris, intelligitur inter primos: ſi de fœmina, inter primas, ſi de neutro, inter prima. Nã idem pollet In primis, quod inter primos, uel inter primas, uel inter prima. At ſi defuerit adiectiuum, utique

Georg.2. *accipitur in neutro, quale eſt illud Vergilij, In primis ue-*
Aeneid.1. *nerare deos. Niſi ſit tale quale apud eundem,*

-In primis regina quietum
Accipit in Teucros animum, mentémque benignam.

In primis, nõ inter primas, aut inter prima accipiendũ eſt, ſed inter primos. Vna enim inter mares fœmina nominatur ſine fœminis alijs: aut, inter primos, & inter primas.

Hic non eſt cum illo comparandus. CAP. LXXII.

HIc non eſt cum illo cõparandus, melius de minore ad maiorem dicitur: ut Vergilius cum Homero, Horat. cum Pindaro non eſt comparandus: quàm e diuerſo, ſic: Homerus cum Vergilio, Pindarus cum Horatio non eſt comparandus. E diuerſo tamen nonnunquam reperitur.

Intercedo. CAP. LXXIII.

INtercedit mihi tecum amicitia, Intercedit tibi cum illo affinitas, Intercedit tibi mecum neceßitudo: hoc eſt, amicitia, affinitas, neceßitudo inter nos eſt media quædam, quæ nos conciliat. Tribuni interceſſerunt: Scipio interceßit: Cato interceßit: hoc eſt, in medium ſe uerbis, aut ui oppoſuit.

Amare inuicem, mutuò, pariter, & inter ſe. CAP. LXXIIII.

AMamus nos inuicẽ, amatis uos mutuò, amãt ſe pariter. Quum uerò adhibemus præpoſitionẽ Inter, tollitur accuſatiuus, qui regitur à uerbo, ne turpe foret, ſi replicaretur, ſic: Amamus inter nos: nõ autẽ, Amamus nos inter nos: Amatis inter uos, amant inter ſe: non autem, Amatis uos inter uos, amant ſe inter ſe. Cic. ad fratr. Pueri ualde inter ſe amant. & de Amicitia: Neq; ſolum inter ſe diligent, & co-
Act.5.ſcen.3. *lent, ſed etiam uerebuntur. Terent. in Adelp. Video nos ſa-*
Act.2.ſcen.4. *pere, intelligere, in loco uereri, inter ſe amare. Idem, & in*
cæterũ ſic in *eadem: Quaſi non norimus inter nos. Bene habeo, bene ha-*
omnibus exẽ

bes:

bes: id eſt, bene ualeo, bene uales. In tertia autem perſona etiam ſine ſuppoſito. Bene habet*: id eſt, bene ſe res habet, quod exemplum ubique frequens eſt.*

plaribus nũc legitur, Quaſi nũc nõ norimus nos inter nos, Cteſipho.

De Facio, Ago, Frango, & Accipio. CAP. LXXV.

F*Acio te certiorem, non certum.* Nam Verg. Anchiſen *facio certũ, ideo dixit, quòd ſyllaba breuis inter lõgas non poteſt collocari in uerſu* Heroico. Proſa oratione *ſcribentes, ſemper certiorem dixerunt,* Et *ſemper facio nũquã* Ago *certiorem,* Facio *tibi gratũ, nunquã* Ago *tibi gratũ,* Facio *ludos, facio tibi rem diuinã, facio ſacrificiũ, facio ſolennitatem, nunquam* Ago*: & multa huiuſmodi.* Item, Feci *iacturã, feci damnum, feci naufragium: uix unquã,* Paſſus *ſum iacturam, damnum, naufragium.* Cicer. *Magna in* Rep. *facta iactura eſt.* Idem*:* Damnum *enim illius immaturo interitu res* Romanæ, Latinæq; *literæ fecerunt.* Quintil. *In portu naufragiũ fecimus & in cæteris quibuſdam.* Feci *tamen fugam, quòd ego fugi alterum, non quòd alter me.* Feci *timorem, non quòd ego timui alterũ ſed quòd alter me.* Itẽ Feci *iter: non, egi iter.* Aliquando *etiã* Feci *uiam,* Feci *copiam tibi rerũ mearum: nũquã* Egi, *aut* Dedi, *aut* Præſtiti *copiam.* Feci *poteſtatẽ tibi uendendi meas res domeſticas: non autẽ* Dedi. Feci *lucrũ, nõ autẽ,* Acquiſiui *lucrum.* Honore *dicto,* Vrinam *fecit:* Stercus *fecit, non autẽ emiſit. Simile huic eſt quod dicimus:* Fregit *nauim,* Fregit *brachiũ: quaſi ipſe fregerit, id eſt, ipſe egerit, nõ potius paſſus ſit.* Terentius*:* Nauim *is fregit apud* Andrum. Cice. *Gregaléſque eum cùm in campũ nõ ueniſſet, requirerẽt: excuſauit* Veſpa Terentius, *quòd eũ brachium fregiſſe diceret.* Alius *dixiſſet,* Quòd *ei brachium fractum eſſet.* Ita *etiam accepi moleſtiam, accepi cladem, accepi contumeliam, accepi uulnus, accepi iniuriam, accepi dedecus, accepi ignominiam,*

Aeneid. 3.

De clar. ora.

In And. act. 1. ſcen. 3.

Li. 2. de Ora.

uix

uix autem paſſus. De quo *uerbo commodius alio loco dicam.* Accepi *etiam uoluptatem,gaudium,lætitiam.*

De Conuenit. CAP. LXXVI.

C*Onuenit hoc mihi,aut cõuenit hoc nobis.id eſt, decẽs eſt, & cõueniens.* Conuenit *hoc inter nos:id eſt,conſtat,& controuerſia caret.* Conuenit *hoc mihi tecũ : id eſt, ſine controuerſia eſt inter nos quod ego dixi.* Conuenit *tibi mecũ:id eſt, ſine controuerſia eſt inter nos quod tu dixiſti.* Nonnunquam *ſine ſuppoſito:ut,*Conuenit *inter nos.* Nonnunquam *ſine appoſito,ſed tamen ſubintellecto:ut,*Hoc *conuenit.*Nonnunquam *ſine utroque:ut,*Conuenit.

De Obuio tibi,Obuius tibi fio,Obuius ſum tibi,& ſimilibus. CAP. LXXVII.

O*Buio tibi,obuius tibi fio, obuius ſum tibi, obuiũ me tibi fero,obuium me tibi fortuna obtulit.* Cice. *Ob-*

Pro Milone. *uius fit ei* Clodius *expeditus in equo.* Vergil.

Aeneid.1 Cui *mater media ſeſe tulit obuia ſylua.* Domitius Afer *apud* Quint.Fortè *uos in ea ſolitudine obuios caſus miſeræ mulieri obtulit.* Obuiam *quoque per eadem, & alia plura uerba uariatur:ut,*Obuiã *proceßi,obuiã iui,& alia multa.*

De verbis ad Finitionem pertinentibus. CAP. LXXVIII.

E*Picurus omnia terminat uoluptate.* Zeno *cuncta finit honeſtate.*Hiero *uniuerſa definit, determinatq́; indolentia corporis.* Carneades *ſingula metitur naturæ bonis.* Ariſtippus *nihil non ad commodum ſuum refert.* Pyrrhon *nihil reliquit,quod non reuocet ad ſcientiam.* Ille *ſummum bonum in gula conſtituit, ego bonum ipſum pono in dilectione* Dei. Tuus *finis ad quem tendis, tibiipſi ignotus eſt.* Tot *igitur uerbis unam,eandémque rem declaramus : quæ exempla paßim inquirentibus ſeſe offerent.*

De verbis ad Coniecturam pertinentibus. CAP. LXXIX.

Coniectio

COniecto, Coniecturo, Coniecturam facio, Cõiecturam capio, Coniectura conſequor, Coniectura colligo, Coniectura ducor, pro eodem accipiuntur, aut parum differunt: quia efficacius quiddam eſt in Coniectura conſequor, & Coniectura colligo, quàm in cæteris: quorũ exempla adducere longum eſſet.

De verbis ad Notitiam pertinentibus. CAP. LXXX.

NOn me fallit, Non me præterit, Non me fugit, Non me capit, idem ſignificare quod Nõ ignoro, Quintilianus autor eſt.

De verbis ad Spem pertinentibus. CAP. LXXXI.

CApio ſpem de te, Concipio de illo ſpem, Ducor in ſpem huius negotij, Vocor in ſpem, Ingredior in ſpem: non tantum ſpei firmitatem ſignificant, quantùm, Colloco in te ſpem, & Repono in te ſpem. Cicero: In quibus tum ſpem De Ora.lib.I
maiores natu dignitatis ſuæ collocarant. Quintilianus: In quo ſpem unicam ſenectutis reponebam.

De verbis ad Recordationẽ pertinentibus. CAP. LXXXII.

IN mentem uenit mihi, Occurrit mihi, Succurrit mihi, Subit mihi, pro eodem accipi ſolent. Sed hoc ultimum frequenter quoq; ad miſerationem. Quintilianus: Nobis uerò natura aduerſus exanimes ingenuit non ſolùm miſerationẽ (quæ cogitationi noſtræ ſubit) ſed etiam religionem. Vbi non ita decuiſſet, Succurrit, Occurit, In mentem uenit. Ver.
-Subijt chari genitoris imago. -Subijt deſerta Creuſa Aeneid.2.
Vbi nequaquã decuiſſet, In mentem uenit mihi de charo genitore, & de Creuſa deſerta. Iungitur etiam hoc uerbum cum accuſatiuo: ut Curtius, Sera pœnitentia ſubijt regem. Lib.3.

De verbis ad Viſionem pertinentibus. CAP. LXXXIII.

VIdeas, uidere licet, licet cernere: apud quoſdam etiam cernere eſt, pro eodem accipiũtur, Vt, itaq; uideas iu-

ſtos iniuſtis rebus maximè dolere, imbecillibus fortes, moderatos immodeſtis. Licet uidere nonnullos tanta ſtultitia, ut uix differant à natura brutorum. Licet ora cernere iratorum, uti mutentur. Offic.1. *Ciceronis hæc exempla ſunt.*

De Parentheſi per Quis, & Is. CAP. LXXXIIII.

SI potuiſſet redimere oculos matris (qua pietate fuit) uicarios ſuos dediſſet. id eſt, tãta pietate in matrẽ fuit. Idẽ Quintilianus: Hoc ſi ſciſſes pater affirmo, promitto (cuius pietatis es) nemo te anteceßiſſet. Et alibi: Quæ pietas tua eſt. Tribus enim modis utimur per relatiuum, totidem per pronomen Is: Primo modo ſic, Ea pietas tua eſt. Secundo ſic, Eius pietatis es, ſed hoc rarius. Tertio ſic, Ea pietate es. Ea pro Tanta accipitur: Ideóque & ipſo Tanta uti licet eodem modo, quo & pronomine. Habet autem aliquid plus talis oratio, quàm ſi dicas, Pro tua pietate.

De uerbis ad finem operis pertinentibus. CAP. LXXXV.

De Amic. *HAbes quæ ſentiam Brute de ratione dicendi. Hæc habui de amicitia, quæ dicerem. Hæc ſunt quæ putaui dicenda hoc tempore. Sunt uerba Ciceronis ad extremum materiæ à ſe tractatæ, quibus & cæteri autores uti ſolent. Vt* Lib.12. in fine. *Quintil. Habes Marcelle Victori quibus præcepta dicendi adiuuari per nos poſſe uidebantur. Et iterum: Nihil habui amplius, quod in uniuerſum præciperem. Et iterum: Hæ ferè ſunt emendatè loquendi ſcribendíque partes.*

De nominibus quibuſdam in io. CAP. LXXXVI.

VEni in opinionem, actiuè accipitur, quod talem opinionem habeo: aliquando etiam paßiuè, quum Opinio ſignificat famam, opinio inquam, quæ de me habetur ab alijs, non quam ipſe habeo de aliquo. Sicut exiſtimatio eſt opinio atque ſentẽtia, quum accipitur actiuè: ut, Exiſtimatio mea, id eſt, ita exiſtimo. Aliquãdo paßiuè: ut. Homo magnæ exiſti

mationis,id eſt,famæ,& nominis,quod eũ homines magni exiſtimant: ita Homo magnæ opinionis:ut Quintil. Quod accidiſſe etiã Porcio Latroni,qui primus clari nominis profeſſor fuit,traditur:ut cum ei ſummã in ſcholis opinionem obtinenti cauſa in foro eſſet oranda, impenſè petierit, uti ſubſellia in Baſilicã transferrentur. Cicero. Sermonibus familiarium peruenimus etiã nos in opinionem. Venio in ſuſpicionem,ſemper paſsiuè: ut idem. Etiam ſi falsò P. Sextio ueniſſes in ſuſpicionẽ.id eſt,in ſuſpicionem tui,non tuã. Veni in obliuionem,ſemper etiã paſsiuè: ut idem, Vt ſi fuerint excellentes uiri,certè iam uenerint in obliuionẽ.id eſt,quòd cæteri de illis obliti ſint, non quòd illi de alijs,aut de ſe, Similiter, Venio in uituperationem. Idem IIII. Verr. Vt propter eum in ſermonem hominum,atq; in tantam uituperationem ueniret. Offenſio etiam propè ſemper paſsiuè accipitur. Ideóq; idem non Clodij offenſiones dixit,ſed offenſas:ſuas uerò offenſiones. Et alibi: In ægro corpore odioſa eſt omnis offenſio. id eſt,moleſta omnis paſsio. Vectatio quoq; huic ſimile eſt: cuius rei cauſa eſt,quòd uector quum deberet ſignificare id quod uehit, ut nauis, equus, uehiculum,ſignificat potius id quod uehitur,qui eſt homo. Cic. Tamen & ſummi gubernatores in magnis tempeſtatibus à uectoribus admoneri ſolent. Quintil. Sic in nauim filij mei male permutatus uector imponor. Non tamen uectorem accipias pro nauta. Hinc eſt quòd inuenimus nonnunquã dictũ, Nautas & uectores. Sunt enim Vectores,qui pretio in aliena naui uehuntur. Idem Quintil. Cur infrænatis equis uector inſidet? Nõnunquã pro eo qui uehit,ut Seneca in Hercule inſano: Tyriæ per undas uector Europæ nitet. Idem in Hippolyto: pro ſua uector timidus rapina. Quum de eodem tauro,eadémq; Europa loqueretur. Nam cætera ferè

Lib. 10. cap. 5. In Vatini. In Cat. Maio. Philip. 7. in fine.

quæ à ſupinis ueniunt, tam actiuè, quàm paßiuè accipi ſolent: ut Accuſatio Marci Tullij, *actiuè*: Accuſatio Verris, *paßiuè*: Donatio *mariti, actiuè*: Donatio *uerò bonorum, paßiuè: & cætera.*

De Bene & Male, cum verbis. CAP. LXXXVII.

M*Ale iudico, male cenſeo, male pronũtio, male opinor, male ſentio, male exiſtimo, hoc male ad me ipſum refertur, errorémq; meum declarat.* Malè cogito, *ad alterum refertur, ſignificátq; perniciem, nõ errorẽ: ut* Cicero: *Carthagini male iam diu cogitãti bellum inferatur, multò antè denuntio, de qua non antè uereri deſinam, quàm exciſam cognouero.* Malè cogitantẽ, *uidelicet mala in alterum, perniciémque cogitantem, non autem ſe ipſum fallentem.* Item Maledico *tibi, male opto, male precor tibi, male imprecor. His nonnihil ſimilia ſunt,* Male de te ſentio, *male tu de me exiſtimas, male de illo iudicamus.* Non *error hîc ſentientis, exiſtimantis, iudicantíſq; innuitur, ſed uitium de quo iudicamus, exiſtimamus, ſentimus.* Male *quoque audio, id eſt, infamor crimina mea audiens, cuius contrarium eſt,* Male dico. *Salluſtius in Ciceronẽ:* R*eſpondebo tibi, ut ſi quàm male dicendo uoluptatem cepiſti, eam male audiendo amittas.* Bene *quoque maxima ex parte huic ſimile eſt: ut,* De te bene *ſentio, bene tibi precor, bene de te mereor.*

In Cat. Mai.

De Loco patris, & In locum patris, & ſimilibus. CAP. LXXXVIII.

L*Oco patris, loco fratris, loco filij te habeo, nõ ita accipitur, quòd ubi illa anteà erãt, ibi tu nunc apud me ſis, ſed quòd in ea charitate qua illi aut fuerunt, aut ſunt, aut eſſent, aut eſſe debẽt: ut* Chryſis Pãphilo *apud* Terentiũ *loquitur:* Si *te in germani fratris dilexi loco.* Cic. *in* Verrẽ: In *parentum loco quæſtoribus ſuis prætores eſſe oportere.* Illa *autem*

In And. act. 1. ſcen. 5.

autem ſententia in locum potius, quàm in loco, requirit tale aliquod uerbum, quale eſt apud Quintil. Nam *quomodo pugnã ineuntibus tot ſimul metus laborum, dolorum, poſtremò mortis ipſius exciderunt, niſi in eorum locum pietas, & fortitudo, & honeſti præſens imago ſucceſſerint?* Et *alibi:* Declam.8
Non perdidit filium quiſquis occidit: explicat à dolore patrem, quòd ſibi uidetur feciſſe rem maximam, & iuuenis in locum amiſsi, ſubſtituit de uanitate ſolatiũ. Ergo *ita dicitur, ubi aliud erat, aliud ſucceſsit. quæ diuerſa à ſuperiori ſententia eſt.* Loco *uoluptatis mihi eſt, loco turpitudinis, loco honoris: id eſt, uoluptuoſum, turpe, honorificum.* Illud *autẽ hac in parte cõpetit, ut dicamus, nõ recordari me an uſquã repererim genus illud ſermonis, quo* Eccleſiaſtici *paſsim utuntur:* Ego *habeo te in patrẽ: tu es mihi in filiũ: accipio te in fratrẽ.* Dicunt *enim ueteres,* Habeo *te loco patris,* Tu *es mihi loco filij,* Accipio *te loco fratris: uel,* Habeo *te pro patre,* Tu *es mihi pro filio,* Accipio *te pro fratre: & nonnullis alijs modis.* Atque *hîc uidetur aliquid non utiq; tale eſſe, ſed perinde eſſe, ac ſi tale foret,* Ideoq; *expoſitiones noſtræ locũ habent, ubi tale aliquid non eſt, ut dixi, ſed pro tali habetur: ut in illo,* Ex *illa hora accepit eã diſcipulus in ſuam,* Ioan.19.
quod liceret dicere, Accepit *eam loco matris, uel pro matre, ſiue pro ſua: non autem ita in illo, quod pro uero accipi debet:* Ego *ero illi in patrẽ, & ipſe erit mihi in filium.* Licuiſſet *ergo dicere, id eſt, dixiſſent ueteres,* Ego *ero illi pater, ipſe erit mihi filius: ſed more* Græcorũ, *unde hæc ſumpta ſunt, noſtris eccleſiaſticis ita loqui placuit.* Idem *ueteres qui illo modo locuti non ſunt, ſic tamen loquebantur:* Reuertor *in patrem,* Tibi *redij in amicum: ſed hîc uerbum eſt ſignificans motum.* Quintilianus: Et *poſt exitum amici reuertor in patrem.* Quintus *Curtius libro* v. Igitur *rex arci*

Babyloniæ Agaticem in præſide eſſe iuſsit.

De verbis ad autoritatem pertinentibus.

CAP. LXXXIX.

MOre maiorum comparatum eſt, Legibus ita comparatum eſt. Legibus ita conſtitutũ eſt, Ita natura comparatum eſt, Ita natura conſtitutum eſt, Ita natura præſcriptum. Hoc nobis ipſa natura præſcribit, Nobis natura datum eſt, ut periclitantes alleuemus. Hoc ratio ipſa præſcribit, Ita uidetur ratio dictare.

De Nihil ad te, & Quid ad te. CAP. XC.

ADdidit etiam illud: Equites nõ optimos miſiſſe credo Cæſar, nihil ad tuum equitatũ. id eſt, nihil ad cõparationẽ tui equitatus. Idem Cic. Perſium non curo legere: hic enim fuit, ut noramus, omniũ ferè noſtrorũ hominũ doctiſſimus: Lælium Decimum uolo, quẽ cognouimus uirum bonum, & nõ illiteratum, ſed nihil ad Perſium. id eſt, nihil ad Perſij cõparationẽ. Quale eſt quum ſubintelligitur Pertinet: ut hoc quid ad te? hoc nihil ad te. ſupple ptinet: uel potius parũ eſt: ut ſit in cõparatione Perſij parum doctus, & in comparatione tui equitatus ſint parum boni equites. Terent. Eſt'ne, ut fertur, forma? P. ſanè. C. at nihil ad noſtram hanc. Non planè nihil, ſed parum potius accipiendum eſt.

Libr. 2. de Orat.

In Eunuch. act. 2. ſcen. 5.

De communione gerundij, & nominis. CAP. XCI.

INter agendum, inter actionem, in agendo: Inter cœnandum, inter cœnam, in cœna, ſuper cœnam: Inter conſulendum, ſiue conſultandum, inter conſilia, ſiue conſultationes, in conſulendo, ſiue conſultando.

Et appellant te homines ſapientem. CAP. XCII.

ET appellant te homines ſapientẽ, & exiſtimant te malum eſſe, & dicũt, & ſentiũt: Illum et putant probum, & loquuntur: Hi & habentur mali, & appellantur. Diligẽtia honores & gignit, & continet. Studio literæ & parantur,

rantur, & conſeruantur.

De Memoria, & Memoriter, cũ aliis verbis. CAP. XCIII.

M*Emoria teneo non memoriter: Pronuntio memoriter non memoria. Cicero: Memoria teneo bello Marſico cum Quinto Octauio. Idem: Quintus Mutius Augur Scæuola multa narrare de C. Lælio ſocero ſuo memoriter & iucundè ſolebat. Repeto memoria, & memoriter. Quint. Si longior complectenda memoria fuerit oratio, proderit per partes ediſcere. Cicero: Complectebatur memoriter, diuidebat acutè. Quintil. Memoria repeto cõuictos à me, qui reprehendere erant auſi, quòd hoc uerbo pepigi uſus eſſem. Terent. Cognoſcitne? C. ac memoriter. Aliud tamen eſt ille ablatiuus, quàm illud aduerbium. Memoria enim quid ſignificet apparet. Memoriter uerò eſt, quod literatores noſtri imperiti dicunt, corde tenus, mente tenus. Apud Plinium tamen ad Romanũ lego: Tu facilimè iudicabis, qui tam memoriter tenes, ut cum hac cõferre poßis ſi rectè ſic ſcriptum eſt, rectè ſic dici iudicabo.*

De Amic. à princ.
Lib. II. cap. 2
Lib. I. cap. 10
In Eunuch. act. 5. ſcen. 3.
Epiſt. 33. li. 6.

De Facio tibi iniuriam: & Afficio te iniuria. CAP. XCIIII.

F*Acio tibi iniuriam: &, facio tibi contumeliam. Afficio te iniuria: &, afficio te contumelia. Facio tibi moleſtiam, non ita libenter dixerim, ut, afficio te moleſtia.*

De verbo Impono. CAP. XCV.

I*Mpono tibi hoc oneris, notum eſt quid ſignificet. Impono tibi, idem quod decipio te. Quint. Quid quòd hoc ipſum tam placidè, tã quietè facit, quaſi captet imponere? Et alibi: Fefellit te ingenitus honeſtis animis gloriæ amor, ſpes tibi perpetuæ laudis impoſuit. Vnde impoſtores dicuntur, qui alios uerbis magna pollicentibus, incãtationibúſq; ſeducunt ac decipiunt. Paulus: Item aleatores, & uiuarios non conti-*

neri edicto,quoſdam reſpondiſſe Pomponius ait : quemadmodum nec guloſos,nec impoſtores , aut mendaces, aut litigioſos. Vlpianus: Non tamē ſi incātauit,ſi imprecatus eſt, ſi(ut uulgari uerbo impoſtoris utar) exorcizauit, non ſunt iſta medicinæ genera,tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment

De verbo Spectat. CAP. XCVI.

AD me ſpectat, id eſt, ad me pertinet. Ad mortem ſpectat,id eſt,ad mortem quaſi reſpiciendo tendit. Cicero *Offic.lib.*III.*Ad extremum ſi ad perniciem patriæ res ſpe-*
Declam.15. *ctabit,patriæ ſalutem anteponet ſaluti patris.* Quintilianus *in* Paupere amatore : Et quod ad peſsimum ſpectat euentū, *miſerabilis ſis oportet, ut amator eſſe uidearis.*

TERTII LIBRI FINIS.

LAVRENTII VALLAE IN QVARTVM LIBRVM ELEGANTIARVM PRAEFATIO.

SCIO ego nonnullos,eorum præſertim qui ſibi ſanctiores , & religioſiores uidentur, auſuros meum inſtitutū hoc,laborémq; reprehendere,ut indignum Chriſtiano *homine,ubi adhortor cæteros ad librorum ſecularium lectionem:quorū,quòd ſtudioſior eſſet* Hieronymus *cæſum ſe flagellis ad tribunal* Dei *fuiſſe confitetur,accuſatúmq; quòd* Ciceronianus *foret,non* Chriſtianus*:quaſi non poſſet fidelis eſſe,& idem* Tullianus. *Eóq; ſpopondiſſe,& id diris execrationibus,libros ſeculares poſteà ſe non eſſe lecturum.* Hoc *crimen non magis ad præſens opus pertinet, quàm*

quàm ad me ipſum, ac cæteros literatos, quorum ſtudium ac doctrina literarum ſecularium reprehenditur. Reſpondeamus igitur iſtorum accuſationi, eoſque uiciſsim & quidem in præteritũ quoq; accuſemus, quorum culpa nõ ex minima parte Latinæ literæ iacturã, naufragiúmq; fecerũt. Quid? ais tu non eſſe legendos (autore Hieronymo) ſeculares libros? Qui ſunt iſti quæſo libri? omnéſne Oratores, omnes Hiſtorici, omnes Poëtæ, omnes Philoſophi, omnes Iuriſconſulti, cæteríque ſcriptores? an unus Cicero? Si illos dicis, ut debes dicere, cur non cæterarũ quoq; literarũ ſtudioſi abs te reprehendũtur, cum quibus me aut dãnare debes, aut abſoluere? Sin ita non ſentis, & ſolũ Ciceronẽ reum facis, uide ne ſtultum Hieronymũ uideri uelis, qui neminẽ ſecularium promiſit ſe lecturum, quũ de Cicerone tantùm promittere deberet. At non quid ille promiſerit, inquis, eſt intuendum, ſed quid accuſatus ſit. Fuit autem accuſatus, quòd eſſet Ciceronianus. Itáne? miſſum ergo faciamus Ciceronẽ, relinquamus, abijciamus. Quid de alijs autoribus ſenties? Quid de tot diſciplinis? certè omnes ſeculares ſunt, atque adeò gentiles: id eſt, non à Chriſtianis, nec de Chriſtiana religione conſcriptæ. Si legendas ais, tibi ipſi repugnabis, qui mihi harũ obijcis lectionem. Si negas, etiam atq; etiam conſidera, ne ſecularium diſciplinarum familiæ in te impetum faciant, téq; omnes (nemine auxiliũ ferente) diſcerpant. Minime, inquis ita eſt. Sed quum Hieronymus quòd Ciceronianus eſt, reprehenditur, id reprehenditur, quòd ſtudioſus eloquentiæ eſſet. Ideóq; dãnati, & repulſi intelliguntur, qui comparãdæ eloquẽtiæ gratia lectitantur. Iam uideo, times inuidiã, ſed ſerò times, & in eodem hæſitas luto, ſi tantùm eloquentes excludis. Cur modò in uniuerſum mihi uetabas (ut ſæpe facere ſoles) legendos ſecularium libros? at poſteà accuſationem tẽ

peraſti, & de eloquẽtibus duntaxat intelligis. Ita ſit: Erraueris ſanè, do ueniam imperitiæ, parco cupiditati feriendi, licet laceßitus. Cur tamen ab Hieronymo dißides, qui ſeculares, non autẽ eloquentes ſe nolle tangere promiſit? Cur tu neque cum iudice illo unum Ciceronem intelligis, neque cũ Hieronymo uniuerſos ſeculares? Quid ſibi uult iſta anceps, uacillánſque ſententia? quanquàm (dij boni) nihílne in illis libris, niſi eloquentia eſt? nõ memoria temporũ, gẽtiũq; hiſtoriæ, ſine quibus nemo non puer eſt? non multa ad mores pertinentia? nõ omnium diſciplinarũ tractatio? Nũquid hæc omnia negligam, ne fortè dũ talia diſcere uolo, eloquentiam diſcam, & uenenum bibam hoc uino dilutũ, malímque aquam & quidem cœnoſam potare, quàm cum hoc timore Falerna dulcißima? Porrò quinam ſunt iſti libri, in quibus uenena eloquentiæ occultantur? Certè nullos ego ſcio nõ eloquentes niſi tuos, tuorúmque ſimiliũ, quibus nec robur ullũ adeſt, nec ſplẽdor: contráque cæterorum opera pro ſua unũquodque portione miram quandã præ ſe ferunt bene dicẽdi elegantiam. Ita aut eloquentes, aut nulli libri legendi erunt. An ex his duobus, de quibus Hieronymus meminit, aut ille Græcus infacundus fuit, aut noſter Latinus ulli duntaxat Latinorum in philoſophia ſecundus? quorum uterq; neſcias præſtantior ſit philoſophus, an orator. Quòd ſi omnes libri ueterum ita ſunt eloquentes, ut uel plurimum ſapientiæ, ita tradentes ſapientiam, ut uel plurimũ eloquentiæ habeãt: quinam iſti erunt, quos ob eloquentiam damnandos putemus? Atque quũ eos duos lectitaſſe ſe Hieronymus fateatur, uide ne non tam de Oratorijs Ciceronis operibus, quàm de Philoſophicis dictum exiſtimare debeas. Ego certe de Philoſophicis dictum accipio, ubi ſoli philoſophi nominantur: quódque Platonicus eſſet, non ideo non obiectũ, quaſi ſanctè

faceret

faceret Platonem legẽs, ſed tantum Ciceronianus, quod homo Latinus magis Ciceronis ſtylum cupiebat exprimere, ſtylum inquã, quali ille utebatur in quæſtionibus philoſophiæ, nõ quali in forenſibus cauſis cõcionibus'ue, aut in ſenatu. Non enim orator cauſarum ciuilium Hieronymus, ſed ſcriptor ſanctarum diſputationũ ſtudebat euadere. Cur non ergo credamus, non minus Platonẽ nocuiſſe ei, quàm Ciceronẽ? cur non magis philoſophos, quàm oratores? At ornatus ipſe dicendi reprehenſus eſt, nõ ſcientia. Si ita eſt, omnes ad unum reprehẽduntur. quis enim caret ornatu? in quo tu intolerabili calumnia uteris, quum non ſit facta mentio de ornatu in illa accuſatione, ſed quòd tantùm Ciceronianus eſſet. Nunquid tantũ in Cicerone ornatus? non'ne & philoſophia? nõ cæteræ artes? non (ut dixi) in Platone facundia? non in cæteris? cur non omnes pariter exterminamus? cur non potius Ciceronis philoſophia nocuiſſe putanda Hieronymo eſt, quàm ars dicendi? Nolo hoc in loco comparationem facere inter philoſophiam, & eloquentiam, utra magis obeſſe poßit, de quo multi dixerunt, oſtendentes philoſophiam cũ religione Chriſtiana uix cohærere, omnéſq; hæreſes ex philoſophiæ fontibus profluxiſſe: rhetorica uerò nihil habere niſi laudabile, ut inuenias, ut diſponas, quaſi oſſa & neruos orationi des: ut ornes, hoc eſt, ut carnem, coloremq; inducas: poſtremò ut memoriæ mandes, decentérq; pronunties: hoc eſt, ut illi ſpiritum, actionémq; tribuas. Hæc ego cuiquam nocere poſſe credam, niſi ei qui cætera negligat, & præſertim ueram ſapientiã, atq; uirtutes, quod Hieronymus non faciebat? Hanc ego artem obfuturam putem? profectò non magis quàm pingendi, fingẽdi, cælandi, & (ut de liberalibus dicam) quàm muſices artem. Et ſi ex his qui bene canunt, bene pingunt, bene fingunt, cæteriſq; artibus

multum

multum uſus atq; ornamenti diuinis accedit rebus, ut propè ad hanc rem natæ eſſe uideantur: profectò multò plus accedet ex eloquentibus. Quare nō fuit illa accuſatio quòd Ciceronianus eſſet Hieronymus:*ſed quòd non* Chriſtianus,*qualem ſe falsò eſſe prædicauerat, quum literas ſacras deſpiceret.* Nō *ſtudium huius artis, ſed nimiū ſtudiū, ſiue huius artis, ſiue alterius, ita ut locus melioribus nō relinquatur, reprehenſum.* Non *cæteri, ſed ſolus* Hieronym. *accuſatus eſt: alioqui cæteri ſimili caſtigatione correpti fuiſſent.* Neque *enim una omnibus medicina conuenit, & alios aliud decet.* Neq; *ſemper, & ubiq; idē aut permittitur, aut uetatur: neq; ille hoc alijs uetare auſus eſt ne facerent: cōtráque plurimos laudauit tum ſuperiorū, tum ſuorū temporū eloquētes.* Verùm *quid multis agimus? Quid* Hieronymo *ipſo eloquentius? quid magis oratorium? quid (licet ille ſæpe diſsimulare uelit) bene dicendi ſolicitius, ſtudioſius, obſeruātius? Quid quod ne diſsimulabat quidem (nam obijciente ſibi hoc ſomnium* Rufino, *hominē deridet) planéq; fatetur ſe lectitare opera gentilium, & lectitare debere. idq; cùm in alijs multis locis (quāquam etiā ſine confeſsione palàm eſt) tum uerò epiſtola illa ad magnum* Oratorem. I *nunc, & uerere ne aliena accuſatio tibi obſit, quum illi nō obfuerit ſua: & non audeas facere, quod illa reſciſſa pactione facere non timuit.* Tametſi *nō deſunt, qui credāt eum puerili ætate illa percepiſſe, ſemperq; poſteà memoria tenuiſſe.* O *ridiculos homines, & omnis doctrinæ imperitos, qui opinentur eū tantam rerum copiā, ac ſcientiā, qua nulli* Chriſtianorū *cedit, aut tam citò potuiſſe diſcere, aut tandiu nō potuiſſe dediſcere, quum & rariſsimi reperiantur, qui centeſimam partem ſcientiæ illius aſſequi poſsint, & nō minore labore (ut antiquitus dictū eſt) hæc facultas retineatur, quàm paretur.* Et

tamen

tamen quantulum intereſt inter furari, & furtum non reddere? Quid prodeſt alijs furtũ prohibere, ne furentur, ſi tu furto tuo palàm potiris? Si nõ debemus diſcere eloquentiã, nec uti certè, ſi didicimus. Quid quòd libros gẽtilium ſæpe in teſtimoniũ aſſumit? quos ſi non licet legere, minus profectò legendos exhibere: & ſi nos dehortaretur, à lectione gentilium (quod non facit) magis intuendum putarem, quid ipſe ageret, quàm quid agendum alijs diceret: ueruntamen ſemper ipſe idem dixit, & fecit. Nam poſtquàm teneram illam ætatem ſaluberrimo ſacrarum ſcripturarũ alimẽto pauit, ac in ea quam deſpectam habuerat, ſcientiæ ſibi uires fecit, iámque extra periculum poſitus, ad lectionẽ gentilium rediјt, ſiue ut illhinc eloquentiã mutuaretur, ſiue ut illorum bene dicta probans, male dicta reprehenderet: quod cæteri omnes Latini, Græciq; fecerũt, Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, Lactantius, Baſilius, Gregorius, Chryſoſtomus, aliјq; plurimi, qui in omni ætate pretioſas illas diuini eloquij gemmas, auro argentóq; eloquẽtiæ ueſtierũt, neq; alteram propter alterã ſcientiã reliquerũt. Ac mea quidẽ ſententia, ſi quis ad ſcribendum in theologia accedat, parui refert an aliquam aliam facultatem afferat, an non: nihil enim ferè cætera conferunt. At qui ignarus eloquentiæ eſt, hunc indignum prorſus qui de theologia loquatur, exiſtimo. Et certè ſoli eloquentes, quales ij quos enumeraui, columnæ eccleſiæ ſunt, etiam ut ab Apoſtolis uſq; repetas, inter quos mihi Paulus nulla alia re eminere, quàm eloquẽtia uidetur. Vides igitur ut in contrariũ res ipſa recidit. Nõ modò non reprehendendum eſt ſtudere eloquentiæ, uerùm etiã reprehendendum, non ſtudere. Et ego ſic ago, tanquã eloquentiæ contra calumniantes patrocinium præſtem, quod eſt maius propoſito meo. Non enim de hac, ſed de elegantia linguæ

Latinæ ſcribimus,ex qua tamẽ gradus ſit ad ipſam eloquẽtiã.Verùm ſi quis eloquẽs non ſit,ita demum non erit caſtigandus,ſi talis non potuit euadere,nõ ſi hunc laborem effugit. Qui uerò eleganter loqui neſcit,& cogitationes ſuis literis mandat, in theologia præſertim, impudentiſſimus eſt, & ſi id cõſultò facere ſe ait,inſaniſſimus:quanquã nemo eſt qui nolit eleganter,& facundè dicere:quod quum ipſis non cõtingit,uideri uolunt (ut ſunt peruerſi) nolle aut certè non debere ſic dicere. Ideóq; aiũt gẽtiles hoc modo locutos eſſe, nõ decere eodem loqui Chriſtianos:quaſi illi,quos nominaui,more iſtorum locuti ſint,& nõ more Ciceronis,cæterorúmq; gentiliũ:qui qualiter loquantur nec cognitũ iſti,nec expertum habent:nõ lingua gentiliũ, non grammatica,non rhetorica,non dialectica,cæteræq; artes dãnandæ ſunt (ſiquidem Apoſtoli lingua Græca ſcripſerũt)ſed dogmata, ſed religiones,ſed falſæ opiniones de actione uirtutum per quas in cœlum ſcãdimus. Cæteræ autẽ ſcientiæ,atq; artes in medio ſunt poſitæ,quibus & bene uti poſſis,& male. Quapropter conemur obſecro eò peruenire, aut ſaltẽ proximè,quò luminaria illa noſtræ religionis peruenerunt. Vides quàm mirabili ornamẽto ueſtes Aaron diſtinguãtur , quàm arca fœderis, quàm templũ Salomonis:per hoc mihi ſignificari eloquentia uidetur,quæ (ut ait nobilis tragicus) regina rerum eſt,& perfecta ſapiẽtia.Itaq; alij ornant domos priuatas,hi ſunt qui ſtudẽt iuri ciuili,canonico,medicinæ,philoſophiæ,nihil ad rem diuinã conferẽtes:nos ornemus domum Dei,ut in eam ingrediẽtes non ex ſitu ad contẽptum, ſed ex maieſtate loci ad religionẽ concitentur.Nõ poſſum me continere,quò minus,quod ſentio,dicã.Veteres illi theologi uidentur mihi uelut apes quædam in lõginqua etiã paſcua uolitantes,dulciſſima mella,cerasq; miro artificio condidiſſe:

Euripides in Hecuba.

recentes

recentes uerò formicis ſimilimi, quæ ex proximo ſublata furto grana, in latibulis ſuis abſcondunt. At ego (quod ad me attinet) non modò malim apes, quàm formica eſſe, ſed etiam ſub rege apium militare, quàm formicarũ exercitum ducere. Quæ probatum iri bonæ mentis iuuenibus (nam ſenes deſperandi ſunt) confidimus. Nunc ad incœptum redeo: quanquàm ea quæ ſequuntur, à ſuperioribus nonnihil differant. Tractabimus enim de uerborum ſignificatione, neque de omnibus uocabulis, ſed quaſi guſtum quendam, & eorum maximè, quæ ab alijs tractata non ſunt: nam de omnibus dicere propè infinitum eſt.

De Libertinus, & Libertus. CAP. I.

LIBERTINVS, & Libertus ſola elegantiæ gratia habẽt differẽtiã, quã nec grãmatici, nec iuriſperiti (quod maximè pudendũ eſt) ſciũt, quã ne eorũ quidẽ aliquẽ, qui his tẽporibus merita bene ſcribendi laude celebrantur, inueni ſcientẽ: quod nolim uideri cõtumelioſè dictũ, ſed neceſſariò potius, atq; honeſtè. Vereor enim ne per facilitatẽ, qua ſemper candidè quæcunq; ſtudio inueſtigaſſem, cũ amicis cõmunicaui, amici ipſi (ſi modò tales, amici dicẽdi ſunt) laudem mihi præripiãt: quod crimẽ lõgè à me ſemper abfuit. Et ex omnibus quæ in hoc opere præcipimus, profiteor nihil omnino ex aliquo huius ætatis uel audiuiſſe, uel tetigiſſe. Itaq; ſic mihi meam ab alijs gloriam præripi moleſtè fero, ut illorũ à me præripi nefas puto. Nemo autẽ literatorũ erit, quorũ pauciſsimi mihi familiares nõ ſunt, qui ſe hoc anteà ignoraſſe, & à me uel uerbo, uel ſcriptis didiciſſe neget. Igitur Libertinus relatiuũ eſt ingenui, Libertus relatiuũ eſt patroni: licet unus, idẽmq; ſit et libertinus, & libertus. Per Libertinũ ſignificamus conditionem hominis, ſicut per ingenuum: per

Liber

Libertum ſignificamus priuatũ quendam reſpectum, ſicut per patronum. Ideoq; Libertinus *adiectiuum eſt, ſicut* Ingenuus*:eóq; non fit à* Libertina *libertinabus, ut à* Liberta *libertabus.* Libertus *ſubſtantiuum, ſicut patronus.* Illudq; *ſolemus definire, hoc non ſolemus : ut in iure ciuili,* Libertini *ſunt, qui iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt.* Quemadmodũ è cõtrario, Ingenui *ſunt, qui libera matre nati, nec poſteà ſerui facti ſunt.* Significatur *enim (ut dixi) cõditio hominis per ingenuũ, & libertinũ: ut* Libertinus *homo, libertina mulier, libertinæ cõditionis: nõ autẽ* Libert⁹ *homo, liberta mulier, liberæ cõditionis.* Hæc *enim priuatũ quendã ſignificant reſpectum, ad patronum, patronámue relata. i. ad eum, eámue qui anteà dominus, aut quæ domina huius fuit, quũ ſeruus, ancilláue eſſet: ut, libertus* Cæſaris, *libertus* Meſſalinæ, *liberta* Claudij, *liberta* Agrippinæ*: nõ autem, libertinus* Cæſaris, *aut libertina.* Ideóque interrogamus, Hic ingenuus *eſt, an libertinus? nõ autẽ, an libertus: & quũ reſponſum eſt libertinus, interrogamus,* Cuius *libertus? non autẽ cuius libertinus:* Reſpondetúrque, Eſt *libertus meus, an tuus, aut illius, aut* Catonis, *aut nullius.* Atque *libertus ſine patrono, patronáue nõ eſt, libertinus eſſe poteſt, quãuis neceſſe eſt eũ aliquãdo habuiſſe: quo factũ eſt, ut dicamus* Colliberti, Collibertæq;, *quemadmodũ* Cõſerui, Conſeruæ, *quòd ij plures ſub umbra unius patroni ſint, ſicut illi ſub imperio unius domini: nõ autẽ* Collibertini, *aut* Coingenui*: ad nullã enim alteram priuatã perſonam plures horũ referri poſſunt, nec alij ab alijs diſtinguuntur.* Colliberti *à collibertis diuiſi ſunt ut mei à tuis, & conſerui à conſeruis, quemadmodum conciues mei à conciuibus tuis, qui alterius ciuitatis es: condiſcipuli mei à tuis, commilitones mei à tuis, qui ſub alio uel præceptore, uel duce es,* Libertinis *uerò, atque ingenuis hoc non* conting

Lib. 1. Inſtit. de liber. in prin. Eo. lib. titu. de inge. in princ.

contigit, quum non magis nexus mihi ſit cum ingenuis meæ urbis, & tibi cum libertinis tuæ urbis, quàm cum alijs quibuſuis. Ideóque nõ dicũtur coingenui, & collibertini. Et libertus, collibertúſque eſſe aliquando quis deſinit, libertinus eſſe non deſinit. Denique licet poteramus altero horũ nominum eſſe contenti, tamẽ diſtinguere ueteribus placuit priuatum reſpectum à publico. Et ideo Libertinitas dicimus, non Libertitas. Ex ſeruo tamen, non quòd ad priuatũ dominum refertur fit Seruitus, ſed quod ad publicũ: dicimus enim non modò Seruus tuus, ſeruus meus: ſed etiam ſine reſpectu patroni, ut hic ſeruus, & homo ſeruus, quod in liberto non fit. Cæterùm cogitãti mihi unde factum ſit, ut in tãta exẽplorũ copia elegantiam hanc accuratiſsimè cuſtodientium, tamen tot hominũ millia nũquã annotauerint: hoc exiſtimo cauſa fuiſſe, quòd frequenter inuenirent ſine mentione patroni, libertum nominari, quo falli ſopitæ negligentiæ fuit. Si enim nonnũquàm reperiebãt liberto nõ apponi patronũ, tamen reperiebant libertino nunquàm apponi, quanquàm ſemper adhæret liberto patronus uel nominatim uel ſubintelligendo, ut in multis fit: quale eſt, uendidi patrimonium, ſuppletur meum: collocaſti filiam, ſuppletur tuam: publicauit opus: ſuppletur ſuum. Ita hoc loco, quale apud Quintil. Licet nihilominus amicum grauem uirum, aut fidelem libertum lateri filij ſui adiungere, uidelicet ſuum. Cic. pro Sext. quum ait Quintũ fratrem auxilio ſeruorum libertorúmque ereptum à ferro Clodianorũ non genus ſeruile, libertinúmque, nec cuiuſcũque ſeruos, libertóſque ſignificat, ſed ſuos ipſius. Quid attinet plura ex iure ciuili exempla repetere, quum etiam ſint diſtincti tituli de libertis, & libertinis? Quã differentian qui ignorat, (omnes autem leguleij ignorãt) plurima, & capitalia in ipſo iure ciuili peccata committit. Seru-

Lib.1.cap.3.

Seru.in illud Verg.8. Aen. Naſcenti cui treis animas Feronia mater,&c. grammaticus (ſi codex eſt fidelis) pro libertino poſuit libertum in octauo Aeneid. Feronia, Nympha Campaniæ, quam etiam ſuprà diximus. Hæc etiam libertorum dea eſt, in cuius templo raſo capite pileum accipiebant. Adijciam quod ait Suet.in uita Claudij, in ipſum Claudium: Ignarus tẽporibus

Cap.24. Appij, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos.

Inter Acceſſus, & Acceſsio: Actus, & Actio: Geſtus, & Geſtio, quid interſit. CAP. II.

Acceſſus, & Acceſsio differunt. Siquidem Acceſſus eſt aditio, ſiue Appropinquatio: Acceßio autem adiectio, atque incrementũ. Quæ differentia rara eſt in cõſimilibus nominibus. Satus enim, & Satio idẽ ſunt: Cultus, & cultio, Motus, & motio: Actus, & actio (niſi quòd dicimus Actionem cauſarũ, non actũ: & Actum comœdiarũ, non actionẽ) Curſus, & curſio: Abuſus, & abuſio. Geſtus quoq; et geſtio non parũ differunt. Nam Geſtus eſt actio quædam, & quaſi pronuntiatio corporis: Geſtio uerò eſt adminiſtratio, & actio: quamuis parum in uſu eſt. Hæc autem duo de quibus dicere inſtitueram, ideo differunt, quòd uerbum unde deſcẽdunt, dupliciter & regit, & ſignificat: ut, Accede ad ignem

Terẽ.in Eun. act.1.ſcen.2. hunc, id eſt, adi, atque appropinqua. Et, Hoc calamitatibus meis pondus acceßit: uel, ad calamitates meas. id eſt, adiunctũ eſt, & increuit. A prima ſignificatione naſcitur Acceſ-

Offic.1. ſus, cuius cõtrarium eſt Receſſus. A ſecunda, Acceßio: ut Ci-

Lib.1.in Sõ. cero, Acceßionẽ adiũxit ædibus. id eſt, adiectionẽ, et incre-

Sup.cap.1. mẽtum. Præter uſum tamen ſuperiorum Macrobius in cõmentarijs naturalibus dixit. Aut enim acceßio, aut in læuam dextrámue reflexio, aut ſurſum quis, aut deorſum moue-

Eod.lib.cap. 12. tur, aut in orbem rotatur. Et iterum, Has ſolis portas phyſici uocauerunt, quia in utraque obuiante ſolſtitio ulterius

Solis

Solis inhibetur acceſsio, Acceſſus ipſe dixiſſem potius Ciceronem imitatus, qui tertio de Oratore lib. ita ait: ut Luna acceſſu, & receſſu ſuo Solis lumen accipiat. Nam quòd Febris acceſsio ſæpe legitur, ego pro incremento accipio non pro acceſſu: alioqui aliquando legeremus Acceſſus febris, ſi idem eſſet, quod nunquam fit. Plin. lib. XXIII. Sed id dandum quidam non niſi in acceſsione cenſent, alij in remiſsione: illi ut ſudorem coërceant, hi quia tutius putãt, &c. Acceſsionem remiſsionémq; pro contrarijs poſuit: & ſi remiſſio imminutionem ſignificat, profectò acceſsio ſignificat incrementum. Quia dixi nomina in us, & in io, à ſupinis profecta ferè eiuſdem ſignificationis eſſe, hoc exceptionis addo, quòd ea, quæ poſitionem habent in io, latius ſignificare ſolent, nec actionẽ modò, ſed rem etiã, ac corpus: ut, Aratio, Poſſeſsio, Seſsio. Cic. in Philip. Hæ quondam arationes Campani, & Leontini agri in populi Romani patrimonio glandiferæ, & fructuoſæ ferebãtur. id eſt, agri ad arandum idonei. idem in eiſdem: Quid poſſeſsiones datas, quid exceptas proferam? Idem de Oratore: Tot locis ceſsiones gymnaſiorum. id eſt, tot ſedilia. Ea tamen, quæ ſunt in us, pro perſonis accipi ſolent. Conuentus non eſt conuentio, ſed homines, qui unum in locum conuenerunt. Conſeſſus non eſt conſeſsio, ſed homines in uno loco conſidentes.

Cap. I.

Philip. I.

Lib. 2.

Obſeruatio, & Obſeruantia. CAP. III.

OBſeruatio, & obſeruãtia ſimili quodam modo, ut Acceſſus, & Acceſsio differunt. Obſeruo nãq; duo ſignificat, unum eſt, quòd cuſtodio aliquid oculis: animóq; in modum ſpeculatoris, ne nos ſilẽtio, tacitóq; prætereat: ut Obſerua trãſeuntes. Obſerua filiũ, quid agat, quid cũ illo cõſilij captet. quaſi cuſtodi, et adnota. Et hinc fit Obſeruatio, quaſi annotatio, et animaduerſio. Itẽ Obſeruo nõ ſpeculãtis modò,

Terent. in And. act. I. ſcena I.

do, ſed admirãtis, uenerantíſq;, et id tantũ in homines, nõ in res, quoties quē uel uirtute, uel dignitate ſuſpicimus, & colimus: unde fit Obſeruãtia, quæ eſt ueneratio quædã, & honoris exhibitio. Quare melius Obſeruationē, quã Obſeruãtiam hi, qui nominãtur fratres, ſuum inſtitutum nominarēt.

Potus, & Potio. CAP. IIII.

Potus, & Potio nõ differunt, niſi ob huiuſmodi cauſam, Potus enim uini, aquæ, ſimiliũmq; dicitur: Potio uerò à medicis datur ægrotanti, quòd Græcè dicitur φάρμακον. Nõnunquam tamen potio, pro potus accipitur, Seneca de Tranquillitate: Aliquãdo uectatio, iterq;, & mutata regio uigorem dabunt, conuictúſque, & liberalior potio. Cicer. in Tuſc. Quid quòd ne mente quidē rectè uti poſſumus, multo In Cat. Mai. cibo, & potione repleti? Et alibi: Tantùm cibi, & potionis adhibendum, ut reficiantur uires, non opprimantur.

Senes, Veteres, & Antiqui. CAP. V.

Senes uocantur, quãtum ad priuatam ipſorum uitã, quòd uſq; ad ſenilem ætatem uixerunt. Veteres, quantum ad publicum tempus, quòd alia ætate uixerunt; etiamſi ad ſenium non peruenerunt. Vnde quidam iuniores fuerunt ſeniores ueteribus. Antiqui utrique dicuntur, ſed magis ueteres, quàm ſenes.

Defectus, Culpa, & Defectio. CAP. VI.

Defectu medicorum multi perierunt: plures tamen culpa eorum. Is nanque defectu medici perit, cui medicus præſtò non eſt: Culpa uerò medici, qui moriturus non erat, niſi præſtò ipſi medicus fuiſſet; quam maiorem partem eſſe arbitror. Hoc ideo dixi, quòd nonnulli pro culpa medicorum, aiunt defectu. Et uitia hominum, rerúmq; uocant Defectus; quum dicere deberent Vitia, uel culpas, uel Mendas, ut menda libri. Defectio plurimùm à defectu diſſentit,

tit, quum ſit receßio aut militũ, aut ciuitatis à domino, uel à ſuperiore. Eſt enim deficere, deſciſcere, & à ductu alterius recedere, & quaſi rebellare. Et defectio, quaſi rebellio: quæ exempla paßim reperiuntur.

Rumor, & Fama. CAP. VII.

R*Vmor, & Fama idem ſunt, quorum alterum Latinum, alterum è Græco eſt. Cic. in* Philip. *Improbißimis tuis moribus dißipatis. Et non longe põſt: Hoc triduo, uel quatriduo triſtis à Mutina fama manarat. Et ſtatim põſt: Famam iſtam faſcium dißipauerũt. Significatur autẽ his duobus nominibus, ſermo quidam in populo, ſine certo autore, de re aliqua recenti ſiue bona, ſiue mala. Exemplum Rumoris de re bona ponamus. Liuius lib.* II. *Manat tota urbe rumor, Fabios ad cœlum laudibus ferunt. Frequenter tamen fama etiã pro ſermone non rei recentis, ſed iam inueteratæ, & pro opinione quadã: ut, Fama eſt Athenas iam plus annorũ uiginti millibus fuiſſe cõditas. Et pro laude, & pro celebritate hominis: ut, fama Camilli, fama Scipionũ, Metellorum, Fabiorum: & eorũ quoq; qui uiuunt: ut, Fama mea, fama tua, fama illius: pro quo non rectè dixeris Rumor.* Philip. 14.

Murus, Paries, Mœnia, Porta, & Ianua. CAP. VIII.

M*Vrus, & Paries quid differant, ſuperuacuum erat admonere, niſi his temporibus (ut ſunt omnia deprauata) murus, pro pariete à pluribus uſurparetur: quãquam apud Græcos eodem ſono pronũtietur utrunq;, diſtinctũ tamen & literis, & genere. Murus, eſt urbis lapideus ambitus, qui Græcè dicitur* τὸ τεῖχος. *Paries uerò domorũ Græcè* ὁ τοῖχος. *Murus eſt etiam non urbis, ſed urbis tamen ſimiliũ, ut munitionũ, caſtrorúmq;. Mœnia, pro muris accipi ſolẽt, & pro ædificijs ipſius urbis. Porta, murorum eſt, munitionúmq;, atq; caſtrorum. Ianua, parietis, ac domorum.*

facies hominis,quaſi primùm illud,quod intuemur in homine. Eſt tamẽ aliquando ubi utroque uti liceat:ut, Fœdata facie, & fœdato uultu: ſciſſa facie, & ſciſſo uultu: conuerſa facie, & conuerſo uultu:quæ exempla ſunt plurima.

Series, & Ordo. CAP. XIIII.

SEries ab Ordine in ſignificatione differt. Nam Ordo eſt digeſtio, & in ſuo loco cuiuſque rei collocatio, ueluti in acie fit, ubi pedites, ubi alæ equitum, ubi leuiter armati, ubi ſagittarij, ubi fundibularij, ubi cæteri ex utilitate rei diſtribuuntur: & in argumentatione, ubi ponenda ſunt firmiſſima argumẽta, ubi infirmiora, ubi mediocria. Vnde in ciuitatibus, & Romæ præſertim, ordines ſunt: Ordo conſularis, prætorius, ſenatorius, equeſtris, adeò ut Ordo quoque pro ipſis hominibus accipiatur illius cõditionis. Cic. In hoc ordine, pro in ſenatu, aut pro equitibus Romanis frequẽtiſſimè dixit. Idẽ quodã loco ait: Qui apud omnes ordines eſſet gratioſus: id eſt, apud omnium ordinum homines. Series, eſt rerum quædam continuata progreſſio: ut, In ſerie orationis, id eſt, in continuato contextu. Quintil. Quod non niſi in contextu orationis, ſerieque contingit. Verg. Offic. 3. Lib. 1. Aenei.

Ductéq; ab origine gentis
Fortia facta patrum, ſeries longiſſima rerum. Statius: Lib. 1. Theb.
Longa retrò ſeries.

Decus, Decor, & Dedecus. CAP. XV.

DEcus eſt illa (ut ſic dixerim) honorificẽtia ex bene geſtis rebus: unde decora militiæ, laudes, honores, honeſtamẽta militi in bello comparata: cuius cõtrarium eſt dedecus propriè ignominia quædã, aut ignominiæ genus, & infamis turpitudo: unde Dedecoro. Cic. inquit de quodã: Magiſtratum ipſum dedecorabat. id eſt, turpificabat, & cõtumelia atque ignominia afficiebat. Transfertur etiã ad animum:

quippe Decus pro honeſto, Dedecus pro inhoneſto accipitur: ut idem ſequetur decus atque honeſtũ. Quint. Satis dedecoris, atque flagitij caſtra cœperunt. Decor eſt quaſi pulchritudo quædã ex decentia rerũ, perſonarũq;, in locis, tẽporibus, ſiue in agendo, ſiue in loquendo. Transfertur quoq; ad uirtutes: appellatúrque Decorũ, non tam ipſum honeſtũ, quàm quod hominibus, & communi opinioni honeſtum uidetur, & pulchrum, & probabile. Vnde uerbum Decoro media longa. Nam decoro media breui à decus uenit.

Iocus, & Ludus. CAP. XVI.

Iocus, & Ludus quid ſignificẽt, tum ex Cicerone de Oratore, tum ex Quint. de Ridiculis colligi poteſt: ut ſit Iocus in uerbo, Ludus in facto. Sed utrumque tamẽ patitur exceptionem. Vt Iuuenalis, — Quoties uoluit fortuna iocari. Videlicet non de uerbo intellexit, ſed de facto. Ouidius:

Satyra 1.

De arte li. 3.

> Hos ignaua iocos tribuit natura puellis:
> Materia ludunt uberiore uiri.
> Mille fac eſſe iocos, turpe eſt neſcire puellam
> Ludere: ludendo ſæpe paratur amor.

Iocos pro ludo & ipſe poſuit. Ioca quoque pro iocos nunnũquam legimus. Cice ad Atticum lib. XIII. Itaque ioca tua plena facetiarum. E diuerſo ludus pro iocus. Horatius:

Epiſt. 14.

Primo Sermo. Satyra 1.

> Præterea, ne ſic, ut qui iocularia ridens
> Percurram, quanquàm ridentem dicere uerum
> Quid uetat? ut pueris olim dant cruſtula blandi
> Doctores, elementa uelint ut diſcere prima:
> Sed tamen amoto quæramus ſeria ludo.

Hinc ludere pro iocari frequẽter inuenitur. Cicero de natura Deor. Quum uerò deos nihil agere, nihil curare confirmat, mẽbríſque humanis eſſe præditos, aut eorum membrorum nullũ uſum habere, ludere uidetur. Plinius ad Valerianum:

Libro 3. circa princ.

Epiſt. 4. lib. 3.

Quum

PRæcepta, & Præceptiones indifferenter utimur pro diſciplina. Inſtituta, & Inſtitutiones per differentiam. Inſtituta enim ſunt mores conſilio, & ratione ſumpti. Nam Mores bonos, & malos dicimus: & In morem: id eſt, ſimilitudinem: ut In morem leonis. - In morem ſtagni, placidæq; paludis, inquit Verg. Inſtitutum autem bonus mos: ut, Faciam meo inſtituto. Licet Inſtitutum nonnũquam ſignificet inceptum, propoſitũ: ab inſtituto, quod eſt incipio. Inſtituta uero (ut inſtitueram dicere) boni mores ſunt conſilio & ratione ſumpti. Quint. Nam is quanquàm triennium, nutricibus dederit, tamen ab illis quoque iam formandam, quàm optimis inſtitutis mẽtem infantium iudicat. Cur autem ad literas non pertineat ætas, quæ ad mores iam pertinet? Eandem rem appellans inſtituta, & mores. Apud Valer. Max. titulus eſt, de Inſtitutis antiquis, quaſi de moribus antiquis. Inſtitutiones, ſunt præceptiones, quibus inſtituuntur, & docentur homines: ut libri ab eodem Quint. ac Lactantio, multiſque alijs autoribus inſcripti de Inſtitutione oratoria, ſiue ab alio nomine, atque materia.

Aeneid. 8.

Lib. 1. cap. 2.

Inſtitutiones.

Aduocatus, & Patronus. CAP. XII.

ADuocatus, & Patronus ſic differunt, quòd illud generalius eſt nomen, quàm hoc, ut non tantùm ſignificet eum qui alterius cauſam agit. Siquidẽ quicũque adeſt alteri in cauſa officij gratia, Aduocatus appellatur, etiam ſi nihil dicat, neque agat, ſed qui tamẽ paratus ſit defendere. Vt Terent. in Eun. Tu abi, atque oſtiũ obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum. Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. Et Cic. cum in alijs multis locis, tũ pro Cecina: Qui ad poßidendum prædium contulit ſe cum aduocatis, quorum præſidio ab aduerſarij iniuria tutus eſſet, qui & ipſe uenit cum aduocatis ſuis, ſed armatis ad arcendum

Act. 4 ſcen. 6

Quum alij diuinum me, alij rapinis meis, meæ auaritiæ occurſum per ludum acceptũ dictitant. Plin. idem ad Fabium Iuſtum: Ludere me putas: ſeriò peto. Ludere dixit pro iocari, et ſe non ioco agere, ſed ſeriò. Quæ duo contraria eſſe Quint. autor eſt, inquiens: Iocum uerò accipimus, quod eſt cõtrarium ſerio. Idẽ in eodẽ loco inquit: Ludere nunquàm uelimus. Quod non tam pro eo, quod eſt iocari, puto dixiſſe, quàm pro eo, quod eſt ſcurriliter, & leuiter loqui, uel deludere alterum, ſiue eludere. Nã compoſita à ludo ad uerbum quoq;, & orationẽ pertinent, non modò ad actionẽ: ut Cicero: Sed uos ab illo irridemini, & ipſi uiciſſim illum eluditis. Ludere etiam dicitur uerſibus ſcribere, ſed non niſi in opuſculis ferè, qualia ſunt epigrãmata: & hæc opuſcula dicuntur Luſus: & hoc ita ſentire ſummos autores annotaui. Alludere eſt, quum aliud dicimus, & ad aliud ſententiam latẽter referimus: ut Verg. Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis. Dum enim narrat ludos Aeneæ, alludit ad Auguſti uictoriam, qua cõtra Antoniũ in his locis potitus eſt. Ludus itẽ differt à luſu, ſiue luſione. Ludus enim tũ periculum, tum ſpem ſibi propoſitam habet: Luſus nihil præter merã uoluptatem. Itaq; qui pila, qui trocho, qui teſſeris, qui etiã quocunq; genere talorum delectationis gratia ludunt, luſum potius, quàm ludum exercent. Cic. Ex multis luſionibus nobis ſenibus talos relinquant: et teſſeras. De uoluptate uidelicet ſenili locutus eſt, non de ſpe lucri: cuius ſpei cauſa plerique ludunt. Ideóq; Ludum talarium dicimus, non luſum: & Ludum aleæ, qui etiã lege prohibetur. Quidam & hũc luſum uocant: ut Sueton. lib. IIII. Ac ne ex luſu quidem aleæ cõpendium ſpernens. Dicimus etiam Ludum, ſcholam ipſam, ubi & periculum, & ſpes eſt, & certè labor, atque uapulatio, ut, Dionyſius tyrannus regno eiectus, factus eſt ludimag

Epiſt. 11. lib. 1.
Lib. 6. cap. 4.
Acad. quæſt. lib. 4.
Aen. 3.
In Cat. Maio.
In Caio. cap. 41.

Liu.5.ab vrb. condita. *di magiſter.* Et, *Camillus ludi magiſtrum diſcipulos hoſtibus prodentẽ, eiſdem pueris cædendum in urbem uſq; præbuit.* Eſt igitur Ludus literarius tum aliarũ quarũdam artium, tum ſchola grammaticæ, quam Triuialem ſcientiam dicimus, quod in triuijs, & compitis docetur. Hoc ideo admonui, quod quidam imperiti Triuialem ſcientiam appellant Grãmaticam, Rhetoricam, & Dialecticam: Quadriuiales alias quatuor liberalium artium. Ludus igitur (ſicut dicebamus) eſt aliarum quoq; artium, ſicut Muſicæ, ut apud In Phor.act. 1.ſcen.2. Terent, de fidicina, *quæ quotidie diſcebat in ludo.* De grãmaticæ ſchola (ut mea fert opinio) magis, quàm rhetoricæ Lib.2 intelligit Cic. de Oratore, quum inquit: *Hoc in ludo non præcipitur: faciles enim cauſæ ad pueros deferuntur.* Et ſtatim poſt; *Hæc eſt in ludo cauſarum ferè formula.* Nam Lib.2.cap.1. ut inquit Quintil. *Rhetores ſuas partes omiſerunt, & Grãmatici alienas occupauerunt.* Siquidem Grãmatici Latini, rhetoricam etiam docent, quod indicant ipſius quoque Cic. uerba, quum pueros, non iuuenes nominat. Eſt & Ludus armorum, qui idẽ (ut ſentio) Gladiatorius dicitur, ubi diſcunt gladiatores: ut apud Quintilia, *Quòd me diu piratæ in carcere retentum, quia diuitẽ illius promiſeram patrem, in ludum uendiderunt, tanquam decepti.* Et iterum; *Et inter debita noxæ mancipia contemptiſſimus tyro gladiator, ut nouiſſimè perderem calamitatis meæ innocentiam, diſcebam quotidie ſcelus.* Ludos tamen gladiatorios frequẽtius quàm ludum dicimus, quoties unum, pluráue paria gladiatorũ ad ſpectaculum pugnatura producuntur. Quæ res, munus gladiatorium appellatur, quia populo tanquã munus donatur: & qui donat, Munerarius: et qui familiã gladiatorũ habet, gladiatoréſq; domi in diſciplina, & (ut dixi) in ludo exercet, ac poſteà uendit, Laniſta. Vocantur autem Ludi gla-

diatorij,

diatorij, ſicut Ludi Apollinares, Ludi Circẽſes, Ludi ſecu-lares. Nam ſpectacula publica utiq; in honorẽ Deorum, Ludos antiqui uocabant: ut non abſurdum ſit ſolennitatẽ in natali die ſanctorum, præſertim cum apparatu illo, & pompa, ludos uocari. Nam quo alio nomine uocemus illã ſpectaculi exhibitionem, qualis fit in multis Italiæ ciuitatibus, & (ut audio) in multis alijs prouincijs? Hæc de ludo, & de ludis hactenus. De Luſu quoq; aliquod afferatur exẽplum Quintil. Nec me offenderit luſus in pueris, eſt & hoc ſignum alacritatis. Et iterum paulò poſt: Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingenijs non inutiles luſus. Quintil. li. 8. cap. 4. Eod. li. & ca.

Libertas, & Licentia. CAP. XVII.

Libertas in loquendo accipitur in bonum, quum quis non timidè (quod ſeruile eſt) ſed ingenuè, & liberè, hoc eſt ut liberum hominẽ decet, loquitur: Licentia uerò in malum, quando hac libertate abutitur uſq; ad temeritatem, & procacitatem: unde Quint. Quæ in alijs libertas eſt, inquit, in alijs licentia uocatur. In agendo quoq; ſimili modo: ut, Liberè fecit, liberè egit: id eſt, digna libero homine. Cic. ſæpe de liberè dictis, ac factis loquitur: & de licentia Clodiorum queritur Quint. Porrò qui confeſſum defendit non abſolutionem ſceleris petit, ſed licentiam. Terentius: Declam. 13. In heau. act. 3. ſcen. 1.

Deteriores omnes ſumus licentia.

Eſt autẽ huius nominis ſignificatio, impunita quædã facultas agendi quicquid uelis: de facto loquor. nã de uerbo iam dixi, quod dubitationem non habet. Ideo hoc dico, quòd uidetur uocari poſſe in dubium de facto. Siquidem Salluſtius in Iugurthino ita ait, Romam legatos ire iubet, agendarum rerum, & quocunq; modo componendi licentiam illis permittit. Quod neſcio an in malum accipi debeat, quaſi & male, & cum damno, atq; dedecore regis poſſint cõponere,

Quale

Declam.12. *Quale eſt* Quintil. *An exiſtimas hanc legatis peccãdi dari licentiã, ut quæcũq; ſcelera in eo officio cõmiſerint, cum his omnibus hac una lege decidãt? An etiã in bonum, ut ſolent dicere iuriſcõſulti:* Data *eſt mihi licẽtia eundi, redeundiq;: qualiter etiã pleriq; eccleſiaſt. ſcriptorum locuti ſunt.*

Indulgentia & Venia. CAP. XVIII.

I*Ndulgentiam uulgò nunc accipiunt pro uenia: ut,* Indul*gentiam* Deus *tibi tribuat: uel,* Deus *tibi indulgeat: quod quis neget dici non* Latinè? Indulgere *enim eſt concedere, & (ut ſic dicam) obſequenter, delicatéq; tribuere.* Cuius *rei admoneri certè debuerant trito illo uerſu, neſcio cuius, ſed certè inter autores minutos* Latiniſsimi, *& quo mille annis*

In Cat. diſtichis. *nemo carmen ſcripſit elegantius:* Indulgere *gulæ noli, quæ uentris amica eſt.* Nunquid *in gulam nequaquã miſericordes iubemur eſſe antè, quàm peccauit? an' ne cõmittemus, ut*

Lib.1.cap.3. *illa peccet?* Quintil. *mollis illa educatio, quam indulgẽtiam uocamus, neruos omnes et mentis, & corporis frangit.* Non *ergo indulgentia, pro uenia accipienda eſt.* Eſt *enim* Venia *remiſsio culpæ: ut idem,* Peccaui, *ueniam peto: & errare hominis eſt, & ignoſcere patris.* Melius *qui è contrario ueniam, pro indulgentia accipiunt.* Vt Verg. 1. Aeneid.

Orantes ueniam, & templum clamore petebant.

Et Cic. *pro* Archia: Dabitis *mihi hanc ueniam. id eſt, indulgebitis, cõcedetiſq; mihi hoc, ſi fortè peccauero.* Nam *apud hunc uix unquam indulgentia reperitur.* Ter. Da *ueniam.*

In And. act. 5. ſcen. 3. P. *ſine hoc te exorem.* Hæc *duo, pro utroq; poſuit, id eſt, da ueniam, & ſine, ut hoc, etiam ſi improbum ſit, abs te impetrem.* Et, Cum *uenia tua dixero: hoc eſt, ſi quid erro, tamen cum pace tua, & (ut iſti loquuntur) cum licẽtia tua dixero:* Frequẽter *legimus:* Facio *tibi poteſtatẽ eundi, & redeundi: quem in modum mallem ego dicere, quàm* Do *tibi licẽtiam.*

Porrò

Porrò Dare poteſtatē eſt plus, quàm Facere poteſtatē. Eſt enim Dare poteſtatē rem alterius arbitrio committere. Ex hoc Veniam dare, admoneor, ut dicam de Pœnitere, quod nonnunquam pro pudere, ſiue tædere accipitur: ut Liuius lib. I. Nec me eorum ſententiæ eſſe pœnitet. Cic de Senect. Num igitur ſi ad cētesimum uixiſſet annum, ſenectutis eum ſuæ pœniteret? Vergil. Eclog. 2.

Nec te pœniteat calamo triuiſſe labellum. Quod qui exponunt pro, parum uideatur, mihi non probatur.

Ambitio et ambitus. CAP. XIX.

Ambitio in animo eſt, Ambitus in actu. Nā qui præter modum cupit aut honores, aut laudem ambitione peccat. Qui uerò dilargitur pecuniam ſuam, aut populo muneribus, ludiſque blanditur, aut cæteris artibus, quæ legitimæ non ſunt, ad publicos honores tendit, ambitū committit. Cui ſimilis eſt, quā hodie Simoniā uocant, à Simone Mago, niſi quòd hāc tantùm in rebus ſacris uolūt eſſe. Ambitus ab ambio uenit, ſiue quòd is, qui non ſuæ uirtuti cōfidit, non rectè graditur, ſed per circuitum: ſiue quòd Romani qui honores peterent, ſingulos circuibāt, prehenſantes, rogantéſq; ut ſe in ſuffragijs adiuuarent: ſiue quòd qui pro adipiſcendis honoribus ſoliciti ſunt, quum rogant exordio quodā longiore, & uerborum circuitu utūtur. Hæc omnia, quæ ambitus facit, ambitio facere compellit, à qua Ambitioſi dicuntur, non ab ambitu. Nōnūquā Ambitus pro affectu ambitionis accipitur apud Quint. ſiue pro ſpe quadā fauoris et quaſi captatione miſericordiæ: ut, Si iuuenis innocētiſſimus, iudices, uti uellet ambitu triſtiſſimæ calamitatis, poterat allegare uobis amiſſam cum oculis cogitationum omnium temeritatē. Ab In prooem. hoc etiam ambitioſus dicitur: ut apud eūdē lib. VI. Nō ſum ambitioſus in malis, nec lacrymarū augere cauſas uolo, uti-

námque

námque eſſet ratio minuendi. Ouid. lib. III. de Ponto:

Sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum,
Pro noſtris ut ſis ambitioſa malis.

Vicus, & Suburbana. CAP. XX.

VIcus pars urbis. Diuiſa eſt enim urbs in uicos, quaſi in mẽbra minora, ſicut Suburra, Carinæ, Exquiliæ, uici Romæ (ut opinor) erant. Nam regiones circa XX fuerant, hodiéque tãtùm tredecim ſeruãt nomina. Vici autẽ & olim & nunc ultra mille. Extra urbem uerò frequentes uillæ, ac frequentes domus inſtar uici, Vrbani uici uocantur, ſi modò ſuburbana nõ ſint. Tunc nãque Suburbana dicũtur, plurali quidem numero: nam ſingulari ſignificatur prædiũ in ſuburbanis: ut Suburbanũ meũ, et ſuburbana mea: ſi plura ſunt. Quale eſt in ſimilibus: ut, Fui in Cumano, in Tuſculano: id eſt, in fundo meo Cumano, & prædio meo Tuſculano: Eramus in Formiano tuo, & in Pompeiano Varronis: id eſt, in uilla tua, & Varronis. Cæterùm (ut ad rẽ redeamus) hic uicus paganus ferè muris caret: nã ſi haberet muros, Caſtelli nomẽ acciperet. quod à Caſtrũ deſcendit, quo ſignificatur locus muris munitus, & (ut Seruius ait) urbs. In plurali uerò notũ eſt appellari locũ, in quo milites tentoria fixerunt. Quanquã uarius mos eſt caſtrametãdi. Veteres ſolebãt illa, foſſa, ualloque circũdare, & alijs pro natura loci munitionibus. Oppidũ omnis urbs eſt præter Romã: quæ peculiari nomine Vrbs uocari cœpta, fecit ut cæteræ urbes oppida uocarẽtur, quia ipſa oppidũ amplius nõ eſt. Vnde dicatur urbs, et oppidũ tum alij dixere, tũ parum attinet de etymologia diſputare, quæ plerũque fallax eſt & in primis (niſi fideli fundamẽto nitatur) friuola. Vicinia autẽ nõ tã homines qui eũdẽ incolũt uicũ, ſignificat, quã qui prope domũ tuã habitãt. Vicinitas autẽ non homines, ſed propinquitatẽ: propriè quidem

dem uicinorum, abuſiuè uerò etiam cæterarũ rerum. Non*nunquàm continens pro contento: ut, Laudanda, uel potius amanda uicinitas.*

Commentarium. CAP. XXI.

Commentarij nomen quid ſignificet, tertio Declama*tionum libro* Seneca *declarat, quum dicit,* Sine commẽ*tario nunquàm dixit, ſed commẽtario cõtentus erat, in quo nudæ res ponuntur.* Et Cicero *in* Bruto: Non *eſt oratio, ſed capita rerum, & orationis commẽtarium pauló plenius.* Et Quintil. *Plerunque autẽ multa agẽtibus accidit, ut maximè neceſſaria, & utique initia ſcribant: cætera quæ domo afferunt cogitatione complectãtur, ſubitis ex tẽpore occurrãt: quod feciſſe* M. Tullium *ſuis cõmentarijs apparet.* Sed *ferũtur & aliorũ quoque, & inuẽti forte, ut eos dicturus quiſq; compoſuerat, & in libros digeſti, & cauſarũ, quæ ſunt actæ à* Seruio Sulpitio, *cuius tres orationes extant.* Sed *hi, de quibus loquor, cõmentarij, ita ſunt exacti, ut ab ipſo mihi in memoriam poſteritatis uideantur eſſe compoſiti.* Per *hæc* Quintil. *uerba colligitur, non modò id quod dicebã, ſimúlq; in plurali hoc nomen eſſe generis maſculini, quũ in ſingulari ſit neutri, de quo mox etiam dicã: uerũ etiam cõmẽtarios idem eſſe quod libros: quod* Cicero *cõfirmat, tũ tertio libro de* Finibus, *dicẽs:* Tuipſe *quum tantũ librorũ habeas, quos hîc tandem requiris commẽtarios? quoſdam inquã* Ariſtote*licos.* Tum *ſecundo de* Oratore: Tres *patris* Bruti *de iure ciuili libellos tribus legendos dedit, ex libro* 1. *fortè euenit, &c.* Ac *ſtatim pôſt:* Vbi *ſunt hi fundi,* Brute, *quos tibi pater publicis commẽtarijs conſignatos reliquit? quòd niſi puberẽ te iã haberet, quartũ librũ cõpoſuiſſet, & ſe in balneis locutum cum filio ſcriptum reliquiſſet.* Ecce *eãdem rem tribus uocabulis* Cice. *declarauit,* Libellis, Libris, Cõmenta- Lib. 10. cap. 7

rijs. Quare ita ſentio omnes commẽtarios libros eſſe, ſed nõ continuò libros commentarios. Nanq; ubi res ſunt latè diffuſæ, ſeq; explicatæ, & nõ breuius, quàm poterãt, tractatæ, libri tantùm ſunt, non commẽtarij. Vnde Cæſaris cõmentarij, in quibus ad exequendam hiſtoriam alijs uidetur ſubieciſſe materiam: qui ſi fuerint ſinguli, Commẽtarium, uel Commẽtarius, uel Liber dicitur. Liu. lib. XLVIII. Quæri iuſsit ab eo, quem de his rebus cõmentarium à patre accepiſſet. Quũ reſpondiſſet, accepiſſe ſe, nihil prius, nec potius uiſum eſſe, quàm regis ipſius de ſingulis reſponſa accipere, librũ popoſcerunt. Si plures, primus, & ſecundus cõmentarius non primum, & ſecundum commentarium: ut Hirtius ſiue Oppius, qui acceſsionẽ adiecit Cæſaris cõmentarijs, ait: Proximus, altérue commẽtarius, nunquam commentarium. Ita mihi in magnis autoribus uideor annotaſſe. Quidã tamen aliter faciunt, utique in alia ſignificatione, quæ eſt (ut ſentio) expoſitio, & interpretatio autorum, utroque genere promiſcuè utentes: ut Au. Gellius, Eſt adeò Probi grammatici commentarius ſatis curioſè factus. Et iterum: Nõnulli grammatici, qui commentaria in Vergil. cõpoſuerunt. Iterũ quoque: Noſter Scaurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis cõpoſuit, ſcriptum reliquit. Boëthius: Quod in his commẽtarijs diligentius expediuimus, qui à nobis in eiuſdẽ Cicer. Topica ſcripti ſunt. Et iterum: Quo autem modo de his dialecticis locis diſputetur, in his commentarijs, quos in Ariſtotelis Topica à nobis translata cõſcripſimus, expeditum eſt. Quidam etiam talia huiuſmodi opera Commentum uocauerũt: ut Nigidius, Donatus, Priſcianus, aliíq; nõnulli. Seruius Commentariũ, Commẽtarióſque pro homine accipere uidetur, quum inquit in VII. Aeneid. Dicit quidã cõmentarius, cõuecta legendum. Et in Georg. I. Superfluò mo-

In illud, Deſerit Heſperiam, & cœli conuexa per auras.

In illud, prima ceres ferro mortales vertere terram.

uent quæſtionem commentarij.

Cœnaculum,& Cœnatio. CAP. XXII.

C*Oenaculum locus ad cœnãdum in loco ſuperiori:cœnatio locus ad cœnãdum,ſed in imo potius.* Iuuen. *Et algentẽ rapiat cœnatio ſolũ. Veruntamen Cœnaculum non tam pro loco cœnãdi,quàm pro parte domus ſuperiore accipitur,quæ frequẽter hoſpitibus ad habitandum locari ſolet,qui totam domum conducere non poſſunt:& parte inferiore,ſiue illa taberna,ſiue officina ſit,nõ habẽt opus. Cuius rei proferrem exempla,niſi abundè* Varro *ſufficeret,dicẽs: Vbi cœnabant cœnaculum uocitabãt. Poſtquam in ſuperiore parte cœnitare cœperũt,ſuperioris domus uniuerſa cœnacula dicta,poſtquã ubi cœnabãt,plura facere cœperunt.* Satyra 7. Li. de lingua Lat. 5.

Epulæ,Epulum,& Dapes. CAP. XXIII.

E*Pulæ ſunt cibi miniſterio hominum,& in noſtrũ uſum cõparati.* Epulum,*ſolenniores quædam epulæ,& propriè publicum cõuiuium in propatulo uniuerſis ciuibus exhibitum,ſiue in dedicationẽ tẽpli alicuius,ſiue in honorem* Deorum,*uel in magnificentiæ oſtentationem,ſiue in funere magni alicuius uiri.* Cui *ſimile eſt,quod hoc tẽpore fit,quũ publicè paſcimus pauperes,ut in mortibus propinquorum.* Quod *idem eſt penè quod* Parentare, *ſi* Hieronymo *credimus,qui ita tertio libro in* Hieremiam *inquit:* Mos *autẽ lugentibus,ferre cibos,& præparare conuiuium,quæ* Græci *περίδειπνα uocant,& à noſtris uulgò appellantur parentalia, eò quòd à parentibus iſta celebrantur.* Dapes *uolunt eſſe uel* Deorum,*uel noſtras in ſacrificijs* Deorum.

Sementis,& Meſsis. CAP. XXIIII.

S*Emẽtis eſt ſatio,ſiue(ut ſic dicã) ſeminatio.* Liuius:*Campani ſementem facere poſſent.* Miror *quare cum in alijs locis apud* Hieronymũ *plurimis,tum in* Geneſeos *principio*

ſementis pro ſemine poſitum eſt. Meßis tum ipſa meßio eſt,
Lib.2. tum ſeges iam matura. Cicero de Oratore: ut ſementem feceris, ita metes.

Seges, & Fruges. CAP. XXV.

SEges eſt eorum ſeminum, ex quibus conficitur panis, nondum demeſſa. Nonnunquam contentum pro continente uſurpantes, ipſam humum ad accipienda ſemina ſubactam, ſegetem uocamus, ut Vergilius:

Georg.1. Illa ſeges demum uotis reſpondet auari
Agricolæ, bis quæ ſolem, bis frigora ſenſit.

Fruges uerò quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Liuius: Eam gentem tradit fama dulcedine frugum, maxime uini, noua tamen uoluptate captam. Idem: Non ar-
Lib.15. bore frugifera, nõ ſatis in ſpem relictis. Plinius titulum dedit de naturis arborum frugiferarum.

Malleolus, & Sarmentum. CAP. XXVI.

Lib.3.cap.6. MAlleolus à Sarmẽto ſic diſtat, ut pars à toto. Eſt enim Malleolus (ut placet Columellæ) in modum mallei ro-
Liui. decadis 3.lib.2. ſtra habens, aptus plantationi. Quando autem arefacta ſarmenta ſunt cum malleolis igni reſeruata, indifferenter uocantur. Nam & Annibalem legimus ſarmenta cornibus
Cic. pro Mil. Salluſt. item in Catil. boum alligaſſe, eáq; incendiſſe, ut hoſtes falleret. Et nonnullis ciuibus Romanis, quòd domos haberent plenas malleorum, ad Capitolij, uel urbis incendia, fraudi fuit.

Arbor, & Frutex. CAP. XXVII.

ARbor à Frutice ita differt, ut frutex ab herba. Eſt enim Frutex, qui ad iuſtam magnitudinem arboris nõ aſſurgit, & ſtatura ſimilis eſt multis herbis, ſed non demoritur, neque areſcit ut herba, ſed perennis eſt. Inter frutices eſt ſoboles quoq; illa arborum, & plantula. Ab hac Fruticari uerbum, quaſi fruticem renaſci ex arbore. Marcus Tull. ad

Attic

Atticum: Exciſa eſt enim arbor, non euulſa: itaque quàm fruticetur uides. Nam illud, quod ſæpe legimus fruticari pilum, translatum eſt. Epiſt.3.lib.15

Acinus, Bacca, Pomum, & Nux. CAP. XXVIII.

ACinos inter & Baccas hoc intereſſe puto, quòd Acini inter fructus minutiores arborum, fruticúmue denſius naſcuntur: Baccæ uerò diſperſius, & rarius. Inter Acinos enim numerantur grana uuæ, grana hederæ, grana ſambuci, grana ebuli, grana mali punici, addo etiam morum, & quicquid his eſt ſimile. Inter Baccas uerò, fructus lauri, fructus oliuæ, corni, loti, quam fabam Syriacam uocant, myrti, lentiſci, ſimiliúmq;. Supra hæc autẽ poma dicũtur, dũtaxat quibus ueſcimur. Cerasum uerò, uel (ut Seruio placet) ceraſium, & prunum, & meſpilũ, poma, nõ acini, neq; baccæ nominãtur. Glans in numerũ iſtorũ nõ uenit, ſylueſtris enim, & paſtio porcorum eſt. Caſtanea in nuces refertur: unde Vergil. Caſtaneaſq; nuces, ſicut pinus, corylus, ſiue à loco auellana, amygdalus, iuglans, & ſiqua ſunt his ſimilia, non poma dicuntur, ſed nuces. Nonnunquam acini, & baccæ indifferenter ponuntur: ut Vergil.

Ser. in illud Ver.2. Georgi. Pullulat ab radice aliis denſiſsima ſylua, Vt ceraſis.
Eclog.2.
Eclog.10.

Sanguineis ebuli baccis, minióq; rubentem.

Crepitus, Strepitus, Fremitus, & Stridor. CAP. XXIX.

CRepitus, ſonitus eſt uiolentus ex impulſu reſultans. Vnde Increpare, eſt cum eruptione uocis, & immani ſonitu reprehendere. Cymbala, tympanáq; crepitant. Vnde fit Crepitaculum, Tubæ quoq;, & cornua, ſimiliáq; crepãt, ſiue crepitant. Crepitus quoq; ſpeciali uocabulo quid ſignificet, malo me tacente minus notũ eſſe, quàm me dicente nimis. Strepitus fit ex corporum tactu, ſiue colliſione rerũ, & multarum uocum in unũ confuſione, ſi modò non ſit immodicus: tunc enim dicitur Fremitus, ut ex alto mari ſonus flu-

Stoici, vt ait Cic. epiſt.22. li.9.fam. epi. aiunt crepitus æquè liberos, ac ructus eſſe oportere. Eſt autem ſonitus ille, qui à pedente fit.

ctuum:& in populo murmur,uocatur etiam fremitus: quiſi & indignantis,& excandeſcentis,& quaſi humanã uocem præ iracundia immutantis uox, oratióq; Fremitus dicitur. Stridor eſt acrior,& quaſi ſibilans colliſio. Strepitus tamẽ propriè pedum ambulantium,manuúmque aliquid pertractantium ſonus eſt. Appellatur etiam faſtus, & pompa diuitiarum,quaſi à ſtrepitu comitãtium,ut apud M. Fabium,
Declam.13. Hic quum me euocaſſet ſubitò trepidum,totóq; fortunæ ſuæ ſtrepitu circunſtetiſſet.

Officium & Officia. CAP. XXX.

Officium eſt uirtutis actio,quod Græci καθῆκον uocãt: uel,ut latius explicem,pro loco,pro tempore, pro rerũ dignitate, ſimilibúſq;. Inde illud eſt,quod dicitur à multis, In familia bene inſtituta omnes in officio ſunt: id eſt, omnes agunt,quod debent. Et, Miſſi ſunt legatis obuiam ciues officij gratia,&, Circunſtabant Senatores Cæſarem ſedentẽ in aurea ſella officij gratia,id eſt, honoris gratia,quẽ legatis,Cæſariue exhibere debemus. Nihil enim tam nos decet quàm merẽti uel honorẽ exhibere,uel opem ferre. Quo factum eſt etiã,ut Officia ſignificẽt beneficia,ſiue obſequia:
De Amic. Vnde illud Cic. Odioſum ſanè genus hominũ eſt officia exprobrantium,quæ meminiſſe debet is,in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. Et illud Quint. Duxit me ſimilis ætas,euicerunt officia,cepit fides,amantem odiſſe nõ potui. Magiſtratus quoq; officium dicitur, ſiue quia honoris cauſa factus eſt, ſiue opis populo ferendæ, ſiue quia ius ſuum cuiq;,& quod cuiq; debetur,reddat. Cæteræ autẽ artes,quæ modò honeſtè ſint,ſuã rationem officiũ uocant: ut, officium grãmatici eſt,officium medici,officium architecti.

Hiſtrio,& Mimus. CAP. XXXI.

Hiſtrio qui perſonatus in ſcena tragœdias agit, comœdiáſq;

diáſq; uocē, & corporis geſtu. Mimus qui uel intra, uel extra ſcenam geſticulationes quaſdā exercet, imitatúrque mores hominum, ac naturas, præſertim obſcœne. Nam mimorum ſcriptores, res obſcœnas, ut amores, tractant. Primùm è Thuſco quodam homine tractum nomen eſſe, T. Liuius, ac Valer. Maximus autores ſunt. Alterum è Græco uenit, ἀπὸ τ͂ μιμέομαι. Mimi tam homines, quàm poëmata uocantur.

Hiſter, Thuſco verbo ludio dicitur.

Id eſt, imitor

Actor, & Autor. CAP. XXXII.

Actor, & Autor ita differunt, quòd Actor dicitur orator, qui agit cauſam, quiq; geſtum uultus, & corporis agit. Vnde tum ipſa pronuntiatio, tum oratio quæ habetur, tum oratio ſcripta, Actio eſt appellata. Item Comœdus, & Tragœdus: id eſt, hiſtrio qui agit geſtus in ſcena, & quod huic generi ſimilimum eſt, qui agit Attellanas, & Mimus omnis, Actor uocari poteſt: & partes comœdiæ, Actus dicũtur. Nam Comicus Tragicúſque poëta ipſe eſt comœdiarũ, tragœdiarúmq; cõditor. Autor autē eſt (ut ſic dicā) factor. Nam Factor in uſu non eſt, niſi in quibuſdā è Græco trāslatis. Et illud quotidianum, Credo in unum deum patrē omnipotentem, factorem cœli, & terræ: Græcè eſt ποιητὴν hoc eſt, poëtam. At nos poëtas, cæteróſque operum conditores, Autores uocamus: & illum qui fecit aliquod opus, qui egit bellum, egit pacem, autorem operis, autorem belli, autorem pacis dicimus, nunquam actorem. Quidam originem eius è Græco repetũt αὐξάνω, ſed à Latino quoq; facilius formari poteſt, niſi quòd nullum Latinũ in or à ſupino deſcendens, eſt communis generis, ut autor. Nam quum eſt ab augeo (ſi modò unquam reperitur) Auctor, & Auctrix facit, ut Seruio placet in Vergilium ſcribēti. Idē ſuper Donati artē ita ait: Quæritur, autor utrum per ſe, an de uerbo oriatur. Sed ſciendũ eſt quòd à ſe naſcitur. Nam illud quod eſt augeo, nõ

Ser. in illud Verg. 12. Aen. Autor ego audendi, ſic exhor. reliq.

noſ ſeducat, quod inde ueniat. Aliud enim eſt Augere, *aliud* Autorē *eſſe.* Ego *uerò à* Seruio *non omnino deſſētio, quũ hu ius uocis non uideatur mihi origo eſſe nec augeo, nec* αὐξάνω: *& inauditum eſt, ſignificationis illius hic & hæc autor eſſe.* Nam *nunquã aliud (quantũ ego ſentio) ſignificat, quàm duo:* Vnum *quod dixi, & alterũ, quod eſt huic ſimile, homi nem, in quo eſt uis, poteſtas, & dignitas.* Vnde *autoritas*

Liui.lib.1.ab Vrb.

dicta eſt, ut apud Liuium *dicitur:* Decreuerũt *enim, ut quũ populus regem iuſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres autores fierent, hoc eſt, autoritatem (ut aiunt) ſuam, & decretum in- terponerēt, ratum haberent, atq; ratificarent, ſiue compro- barēt.* Et *alibi:* Maiores *noſtri nullam ne priuatam quidem rem agere fœminas ſine autore uoluerũt: in manu eſſe parē tum, fratrũ, uirorúmq;.* Et *autores pupilli uocãtur, in quo rũ adminiſtratione infirma ætas, réſq; eius ſunt.* Ideóq; *re- gum pupillos ſub autoribus fuiſſe legimus.* Vnde Paulus *Iu- riſconſultus:* Etiã *ſi non interrogatus tutor, autor fiat, ua- let autoritas eius, quũ ſe probare dicit, id quod agitur.* Hoc *eſt enim autorem fieri.* Et Pompo. Etſi *pluribus datis tuto- ribus, unius autoritas ſufficiat, tametſi tutor autoretur.* Qua *re* Autores *ſententiæ alicuius conſilij uocantur hi, quorum ſententiam, cõſiliúmque ſecuti ſumus.* Et *duces militũ,* Auto *res uocabantur.* Vnde Autorare. Liu.lib.XLVI. *Signo dato ſuo impreſſas tabellas miſit, & uero pignore uelut autoratũ ſibi proditorem ratus eſt. id eſt, obligatum, & ſubiectum.* Et *Valer. Max. lib.* IIII. *Autorato ſocijs officio.* Sueton. *lib.*

In Tibe.cap. 30.

III. De *legendo, uel autorando milit:, ac legionum, & au- xiliorum diſcretione.* Ex *quo fit* Autoramentum, *uel quaſi obligatio, nexúſq;, uel quaſi ſtipendium quoddam, & quaſi pretium cuiuſdã militiæ, ac pugnæ, actioniſque: ut* Quint. *Nec difficilem ſanè, ſub illo præſertim autoramēto, habuiſ-*

ſet miſ

ſet miſsionem, ſed noluit gladiator uiuere. Sueton. *Munus gladiatoriũ dedit, rudiarijsq́; quibuſdam deuocatis autoramento centenûm millium.* Cicero, *Eſt enim in illis ipſa merces autoramentum ſeruitutis.* Seneca lib. VII. epiſt. *Nullum ſine autoramento malum eſt.* Auaritia pecuniam promittit, *luxuria uarias uoluptates, ambitio purpurã, & plauſum, et ex hoc potentiã, & quicquid potẽtia poteſt: mercede te uitia ſolicitant.* Deniq; Autor nihil habere cõmune cũ augeo, *neque cum αὐξάνω,* Auctio probat, *quæ uenditio quædã eſt in publico, ac celebri loco.* Et hinc Auctionari, *publicè, & ferè ſub haſta uendere, non ea quæ ad eſum ſpectant, ſed ea quæ ad ſupellectilem, atque ad alios uſus, nec ferè niſi quæ penes alium in uſu fuerunt.* Differt igitur Auctus ab hauſtu, *quia diuerſam originem ſortita ſunt.* Auctus enim eſt *incrementum, ab augeo deſcendens, ut* Hauſtus, *ab haurio.* In Tiber. capite 7. Offic. I.

Pupillus, & Orphanus. CAP. XXXIII.

PVpillus eſt, *qui caret quidem patre, ſed tantiſper dum eſt in ætate, cui adhibetur tutor.* Orphanus, *qui caret patre, præſidióque paterno, & qui ſummopere deſiderat illius opem, quum ſine eo malè habeat. Græcum tamen nomen eſt, non ſanè à ueteribus uſitatum.*

Triclinium, & Conclaue. CAP. XXXIIII.

TRiclinium *à tribus toris, menſis'ue appellatum eſt.* Ibi *enim comedebant, præcipuè in conuiuium accepti, quũ res ipſa poſtularet tres toros, menſáſue extrui.* Qui autem *huic miniſterio præerat,* Architriclinum *uocant.* Quintilianus *quidem* Triclinium *uocat, quod* Cicero Conclaue. Nam *de eodẽ cõuiuij loco, ubi* Simonides *artẽ memoriæ traditur inueniſſe, ille ſic ait: Vix eo limen egreſſo, triclinium illud ſupra conuiuas corruit.* Hic ſic: Hoc interim ſpatio, conclaue *illud ubi epularetur ſcopas concidiſſe.* Eſt igitur Tricli- Quint. lib. II. cap. 2. Cic. 2. de Orat.

nium cõclaue diſcubitorium. Nam Conclaue generalius eſt: quod eſt etiam pars quædam in penatibus remotior, in qua uel uiri colloqui, uel mulieres confabulari ſolent. Aulã autẽ quod Græcum eſt, noſtri ſemper transferũt atrium. Nã Aulam pro olla, Plauto uetuſtiſſimiſque dicendũ relinquamus.

Penus, & Commeatus. CAP. XXXV.

PEnu ea omnia contineri dicuntur, quæ ad uictum pertinent, ſed priuatum: ſi modò domi repoſita ac recondita ſunt. Nã locũ ubi iſta reponuntur Varrone teſte, Penarium appellamus. Quæ uerò ad uictum publicum ſpectant (ſicut alio loco diximus) Commeatus uocãtur: ſed ex paucioribus conſtat, ut ſumus diligẽtiores pro re priuata, quàm pro publica. Ferè nihil aliud cõtinet Commeatus, quàm annonam, & quicquid annonæ uicem habere poteſt. Quanquã (ut iterum dixi) priuatorũ etiam commeatus eſt: nec annona tantũ frumentaria. Cicerone dicente lib. II. de Diuinatione: Aut ſi Epicuri de uoluptate liber roſus eſſet, putarem annonã in macello cariorem fore. Neſcio tamẽ an Macellũ non tantũ pro loco, ubi caro uenditur, accipiatur, ſed ubi & annona.

Ceruix, Iugulus, & Collum. CAP. XXXVI.

CEruix eſt poſterior colli pars, unde origo eſt omnibus neruis. Iugulus anterior, unde uox, halitúſque procedit. Collũ omnes partes inſolidum cõplectitur. Et quoniam nerui, qui corpus erectũ, rigidúmq; faciunt, in ceruice ſunt collocati, dicimus Hominẽ duræ ceruicis, quaſi indomabilem, more ferociũ boũ: uel quòd qui ceruice erecta, & rigida eſt, cõtumaciã quandã, & rigorẽ mentis præ ſe fert, tanquã nemini caput inclinare uelit, tali nomine uocatur, quaſi duri capitis, duræq; mentis. Ceruices etiã dicimus pro ceruice: imò ſingulari numero neminẽ ante Hortenſium dixiſſe, Quintilia. eſt autor. Similiter quoniam in iugulo morti-

Lib. 8. cap. 8. de Ornatu.

fera

ſera ſtatim plaga eſt præ cæteris membris, eadémque pars corporis uulneri obnoxia, ad quam mucro inter ipſa arma facilè ſubit, à ueteribus dicebatur, Petere iugulum, Ferire iugulum: pro eo quod eſt, petere in mortem, inferre mortem. Quint. Initurúſq; forenſium certaminum pugnam, iam in ſchola uictoriam ſpectet, & iugulum petere, & ferire uitalia, aut tueri ſciat. Cicero in Verrinis: Sua confeßione inducatur, ac iuguletur neceſſe eſt. Verr. 7.

Sinus, & Gremium. CAP. XXXVII.

SInus eſt intra pectoris, brachiorúmq; complexum: unde ſinus ueſtium, quales erant tunicæ Romanorum, et modò quorundam religioſorum ſupra cincturã laxitas illa ueſtis, quæ cingulum operit. Litora quoq; curua, & quaſi brachijs mare amplectantia, Sinus uocamus. Gremium eſt inter complexum femorum, feminum'ue: quo in cõplexu mulieres concipere ſolent. Et per translationem Gremium terræ appellamus, quum ſemen ſuſcipit, conceptúmq; retinet, quaſi uiuentẽ fœtum poſteà paritura. Quare quum lactantur infantes, ad ſinum admouẽtur: pueri uerò iam facti, à ſedentibus matribus, utiq; quum illis blãdiuntur, ad gremiũ accipi ſolent. Vt Verg. de Cupidine ſub imagine pueri Aſcanij, Aeneid. 1.

Hæret, & interdum gremio fouet inſcia Dido.

Quinetiam matres, nutrices'ue quum ſuper genua collocãt infantem, aut extremis ueſtibus repoſitum, & ad uterũ uſq; ſublatum geſtant, in gremio magis, quàm in ſinu, tenere aut geſtare dicuntur. Vt idem de eodem:

-Et fotum gremio dea tollit in altos Idaliæ lucos. Aenid. 1.

Socius, Comes, & Sodalis. CAP. XXXVIII.

SOcius ſocio dicitur, Comes comiti rarò dicitur. Nãq; ſocius eſt par; Comes uerò minor, quippe qui ſequitur & ducem habet: ut Cicero, Nec ſe comitẽ illius furoris, inquit, De Amic.

ſed

ſed ducem præbuit. Et alibi: Neq; enim princeps tunc ad ſalutem eſſe potuiſſem, ſi eſſe alij comites noluiſſent. Ideóq; duces in bello quoties milites alloquuntur, cõciliandæ beneuolentiæ gratia, non ferè appellant comites, ſed ſocios, communicantes quodammodo ipſorum dignitatem cum illis: ut ediuerſo quum eoſdem commilitones uocant, cõmunicantes eorum conditionẽ, ac ſortem cum ipſis. Neq; enim dux commilito eſt militum, ſed milites inter ſe commilitones: ut apud
Aeneid.1. Vergil. Aeneas comites ſuos conſolans ait:
O ſocij. Et autor ipſe ſua perſona loquens de Achæ-
Aeneid.3. menide, inquit: Comes infelicis Vlyßi. Et iterum:
Aeneid.1. -Vno graditur comitatus Achate.
Neq; rectè dixeris de Vlyſſe, & Aenea, hunc eſſe comitem
Aeneid.2. Achatæ, illum Achæmenidis. Idem tamen ait:
Aeneid.2. Arma, deóſq; parat comites. Et iterum:
Sacra, deóſq; tibi commendat Troia penates:
Hos cape fatorum comites. Nunquid dij erãt comites Troianorum, atq; Aeneæ, an duces? certè dij penates comites erant, confeßione tum Aeneæ, tum ipſorum quoq; deorum. Nam lib. 1. Aeneas ait: Raptos qui ex hoſte penates
Claſſe ueho mecum. Et in tertio dij aiunt:
Nos te Dardania incenſa, tuáq; arma ſecuti:
Nos tumidum ſub te permenſi claßibus æquor.
Sub te, id eſt, te duce: & te ſecuti ſumus: id eſt, tui comites fuimus. Idẽ quoq; de Græcis dicendum eſt, & de eorũ deis. Idem etiam de Sibylla, & de Aenea, quanquam modò hic, modò illa dux erat, aut comes: tamẽ quia ſequebatur Aeneæ uoluntatem Sibylla, & quaſi miniſtram ſe præbebat, comes erat. Quia uerò ducebat præmonſtrãs iter, & declarãs ea
De Inuent. li quæ ignorabat, dux eadẽ dicitur: tametſi aliquando Comitẽ
libr. 2. pro ſocio dicimus: ut Cicer. in Rhetor. de illo uiatore, qui

quum

quum ante lucẽ ſurrexiſſet, Comitẽ, inquit, ſuum inclamauit ſemel, & ſæpius: quum de eodẽ anteà dixiſſet, In itinere quidem proficiſcentẽ ad mercatum quendã, et ſecum aliquantũ nummorum ferentem eſt comitatus. id eſt, inſecutus. Quare peccauit tum Priſcianus ad Iulianũ ſcribens: Tibi ergo hoc opus deuoueo omnis eloquẽtiæ præſul, ut quantũcunq; mihi deus annuerit, ſuſcepti laboris gloria, te comite, quaſi ſole quodam, dilucidius creſcat. Quid magis abſurdũ, quàm quẽ dicas tuũ ſolem, eundẽ appellare comitẽ tuũ, hoc ipſo quòd ſol eſt? Tum ille (parco nomini ſacroſancti uiri) qui dixit, Ebrietas eſt comes libidinis, & intemperãtiæ: Superbia comes eſt odij: Diuitiæ ſunt comites ſuperbiæ. Nam potius dicendum erat, Libido & intemperãtia comes eſt ebrietatis. Sequitur enim libido, & intemperantia: ebrietas antecedit. Odiũ comes ſuperbiæ eſt: ſuperbia comes diuitiarum. Cice. Eſt gloria comes uirtutis. Gloria enim ſequitur honeſtatẽ, ſicut umbra corpus. In eodem opere nuper à quodam perdocto uiro illud, Iracundiã laudant, comitẽ fortitudinis eſſe dicunt: emendatum ſic erat comitẽ fortitudinis, ut ſciremus uerum eſſe, quod ait Quintil. Dum librariorũ inſcitiam inſectari uolunt, ſuam confitentur. Idem Cicero alio loco: Eloquentia pacis eſt comes, otijq; ſocia. Siquidẽ pacem ſequitur dicẽdi cupiditas. Quid ergo ſi hæc comes eſt? Illa dux erit: dicemúſq;, Pax eſt dux eloquentiæ, & Ebrietas eſt dux libidinis, & intemperantiæ. Non eſt hic ſermo quidem uſitatus, ſed potius per alia uerba, quorum tria nunc in mẽtem ueniunt: magiſter, magiſtráue: pater, matérue: materies, materiáue: ut, ebrietas magiſtra eſt libidinis, & intemperãtiæ: ſuperbia eſt mater odij: diuitiæ ſunt materia ſuperbiæ, quibus tribus ferè indifferenter uti poſſumus. In perſonis uerò magis conuenit dux, aut in his rebus, quæ perſonis ſunt ſimiles.

Priſ. in præf. magni operis.

Tuſcu. quæſt. lib. 1. & 3.

De clar. Ora.

ſimiles: qualis eſt fortuna, quæ dea fingitur. Cicero non ſemel dixit, Fortunã nõ ducem, ſed comitem fuiſſe quibuſdam imperatoribus. Eſt præterea (ut eò redeam unde egreſſus ſum) alia differentia inter comitem, & ſocium: quòd Comes eſt, qui utcũq; ſequitur alterius ductũ: Socius plerũq; in negotijs ſerijsq; rebus, & fortunæ arbitrio ſubiectis: ut Cæſar in commẽtarijs, Itaq; Androſthenes prætor Theſſaliæ, quum ſe uictoriæ Pompeij comitẽ eſſe mallet, quàm ſocium Cæſaris, in rebus aduerſis omnem ex agris multitudinẽ ſeruorũ, ac liberorũ in oppidũ coegit. Verùm huiuſmodi differentia aptior eſt inter ſocium, & ſodalẽ. Eſt enim propriè Sodalis in rebus leuioribus, ac ſæpe uoluptuoſis. Quintilia. Quo tandem patereris animo, ſi delicatus adoleſcens, præſertim ſplendidis opibus uel ex ætate mores, uel ex fortuna traxiſſem & tẽpeſtiua conuiuia, & peruigiles iocos aduocata ſodalium turba ſolutus, atq; affluens agerem. M. Tull. Sodalitates autem me quæſtore conſtitutæ ſunt, ſacris Idæis magnæ matris acceptis. Epulabar igitur cum ſodalibus omnino modicè. Idẽ alibi: Ego Planciũ Laterenſem et ipſum gratioſum eſſe dico, & habuiſſe in petitione multos cupidos ſui, gratioſos: quos tu ſi ſodales uocas, officioſam amicitiam nomine inquinas crimino ſo. Caius autẽ, Sodales, inquit, ſunt qui eiuſdem ſunt collegij, quos Græci συνεταίρους & ἑταίρους uocant. A quo non ſanè diſcordat apud M. Tull. Antonius, qui Norbanum quæſtorem, ſuum appellat ſodalẽ. Comis eſt benignus homo, & facilis, qui alijs non grauatè inſeruit.

Epiſt. 1. li. 10. Epiſt. fam.

In Cat. Maio

Pro Plancio.

Pompa, & Spectaculum. CAP. XXXIX.

POmpa omnis ſpectaculum eſt, ſed non contrà. Pompa quidẽ in proſperis eſt, & in aduerſis, qualis eſt in triumpho, & in funere, quaſi quidã ſolennis apparatus, & oſtentatio. Cicero: Sed iam è Pompa in uerã aciem deſcendamus.

Vergil.

Vergil. Iam nunc ſolenneis ducere pompas Ad delubra iuuat. Quintilianus: Quid enim ſi reſpōdere iubeas orbitatem, cur in exequijs totos egerat cenſus, quid ſibi uelit ille funebrium longus ordo pomparū? Spectaculum uerò, nunc illud eſt, quod ſpectatur: ut, Georg. 3.

Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula manè. Ver. in Opuſculis.

Nunc ipſa ſpectatio: ut, O ſpectaculum miſerum, atq; acerbum. Nunc locus unde ſpectatur: ut, Sedebat in ſpectaculis: & de ſpectaculis excitatus eſt. Cic. 7. Verr.

Senecta, & Senectus: Iuuenta, & Iuuentus. CAP. XL.

SEnecta eſt ſenilis ætas. Iuuenta autem iuuenilis, & (ut quibuſdam placet) dea ipſa melioris ætatis, & iuuentutis. At ſenectus idem eſt quod ſenecta. Iuuentus uerò etiam frequentia iuuenum, non ſolùm ætas. Senium quoque pro ſenectute accipitur.

Continentia, & Abſtinentia. CAP. XLI.

COntinentia ab Abſtinentia ita differt, quòd Abſtinētia iuſtitia eſt. Continentia uerò illa, quæ inter uirtutes quarta numeratur, quæ eadē dicitur Tēperantia, & Modeſtia. Eſt enim hæc, quum à uoluptatibus nos cōtinemus. Abſtinentia, quum abſtinemus ab alienis, nulli uim inferētes, nihil cuipiam eripientes. Cic. Si in una uoluptate cōtinuerit, in alia ſe effuderit. Rurſus: Quod beneficium eſt, quòd te abſtinueris à nefario ſcelere. Nonnūquam tamen indifferēter, ut apud Valerium Maximum titulus eſt de Abſtinentia, & Continentia: ubi exempla iſtarum uirtutum promiſcua ſunt. Vt tamen ſentio, continentiæ dare poteris nomen Abſtinentiæ, potius quàm è diuerſo. Illud enim ſpecialius uidetur, hoc generalius: quemadmodum temperantia putatur ſub iuſtitia eſſe, uel ab ea nō poſſe ſeparari: illa uerò ſine hac frequenter eſt. Quare rectè continentia uocatur abſtinentia.

Pecus

Pecus pecudis,& Pecus pecoris. CAP. XLII.

PEcus pecudis,& Pecus pecoris, propè nihil differunt. Significatur enim hoc nomine animal, quod ſub imperio hominum ex pabulo terræ paſcitur: ut Bos (qui taurum, uaccámque cõprehendit, præter ſuum propriũ ſignificatũ) Equus, Caballúſue, qui aſinariam potius operã exercet. Aſinus, nõ autem Onager, nec Laliſio. Mulus qui propriè generatus eſt ex Aſino, & Equa. Nam Hinnulus dicitur, qui patre Equo, matre Aſina genitus eſt, quem quidã Burdonem nominãt. Camelus quoque: nam non tantũ paſcitur ſub magiſtro, uerùm in quibuſdã locis inter armẽta. Et eius ſignificatio nõ modò ad marẽ, fœminãq; pertinet, ut paſſer, & aquila, ſed cum genere fœminino nonnũquam iũgi inuenitur: ut Camelos fœtas, quale eſt bos: ut apud Vergil. Ille meas errare boues, ut cernis.- Quod ideo minus mirum eſt: quòd Lupus etiam apud Varronẽ, & Enniũ, et Fabiũ pictorẽ in genere fœminino reperitur, ſicut hic Lupus Lupam quoq; ſignificet. Huic ſimile eſt Bubalus. Cæterùm & ipſi Cameli, & cætera quæ enumeraui, Armẽta faciunt, licet quidam uelint tantùm eſſe Boum, quaſi ab arando aramẽta dicta, deinde ſublata tertia litera armenta. Præterea Ouis quæ marem, fœminãq; ſignificat. Capra, cũ qua Caper ſiue Hircus: Porcus cum quo Porca intelligitur. Vnde fiunt greges: ut grex ouium, grex caprarũ, grex porcorũ. Ouid. Met. III.

Eclog. I.

Mille greges illi, totidémque armenta per herbas
Paſcebant. Vergilius tertio Georgicorum:
Hæc ſatis armentis: ſuperat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtáſque capellas.

Idem tamen de ceruis primo Aeneidos dixit:

Eclog. 6.

-Hos tota armenta ſequuntur A tergo. Vt minus mirandum ſit, ſi de bobus Gregem dixerit, ibi: Aut aliquam in magno

magno ſequitur grege. Tamen ad diſtinctionem adiecit magno, ſicut Horatius adiecit mugientium in Epod.

Aut in reducta ualle mugientium
Proſpectat erranteis greges.

Quaſi grex ſit generalius nomen, Armentum uerò ſpecialius, & illud ſine appoſito de pecoribus minutis intelligatur, cum appoſito poßit etiam ad maiora transferri. ut Cic. in Philip. *Fudit apothecas, cecîdit greges armẽtorum.* Hæc omnia Pecudes, & Pecora *dixeris: quorũ exempla tot ſunt, quoties hoc uocabulum reperimus.* Veruntamen Pecus *pecoris, nonnunquam reperitur pro multitudine pecorum, ſiue pecudum, ſed gregalium potius, quàm armentalium: ut* Vergilius,

Dic mihi Damœta, cuium pecus?- Et *paulò pòſt:* Eclog.3.
Infelix ô ſemper ouis pecus.- Et *alibi:*
Caprigenúmque pecus nullo cuſtode per herbam. Aeneid.3.

Ouidius Metamorphoſeos libro XIII.

Hoc pecus omne meũ eſt: multæ quoque uallibus errant,
Multas ſylua tegit, multæ ſtabulantur in antris.
Nec (ſi fortè roges) poßim tibi dicere quot ſunt.
Pauperis eſt numerare pecus: de laudibus harum
Nil mihi credideris: præſens potes ipſe uidere,
Vt uix ſuſtineant diſtentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni.
Sunt quoque par alijs ætas in ouilibus hœdi.

Cur dixit *multæ, & harum, cùm nullum genus anteà nominaſſet? niſi quòd intellexit oues, & capras, quas poſteà nominat.* Cicero in Verr. *Nominat iſte ſeruum, quem magiſtrum pecoris eſſe diceret.* Vergilius tamen Georg. III.

Paſcitur, itque pecus longa in deſerta ſine ullis
Hoſpitijs, tantùm campo iacet, omnia ſecum

Armentarius Afer agit. Armentariū pecoris dixit. Nonnunquam Pecus pecoris ſignificat ouē, nec ſolùm uulgò, ubi hæc animalia pecora dicuntur: uerùmetiam apud graues au-
Cap. 94. tores, quorū eſt Plin. qui lib. VIII. inquit: Eſt & in Hiſpania, & maximè Corſica, non abſimile pecori, genus muſimonū, caprino uillo, quàm pecoris uelleri propius. Quorū è genere & ouibus natos priſci Vmbros uocauerunt. Infirmiſsimum pecori caput. Et non longè pòſt: Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt, pecoris die octauo, boum triceſi-
Cap. 51. mo. Quint. Cur in uſum ueſtium ſæpe pecori lanæ detrahuntur? Præter pecudes autem cæteræ quadrupedes Feræ ſunt, licet propriè uideantur Feræ dici, quæ feritatem habent, ut Leones, Vrſi, Pardi, Lupi, Vulpes. Harum quæcūq; māſuefactæ ſunt, Cicures uocantur. qualis Canis, qui nec pecus, nec fera eſt, licet ſit natura ipſa non tantùm fera, ſed etiā ferus: qualis Elephas, ſiue (quod uſitatius eſt) Elephantus ad bella domitus, alioqui fera natura. De quo nomine idē quod de Camelo fortaſſe dici poteſt, quod & cōmunis gen. ſit, & armentum faciat. Quidam Suem domeſticū tantùm, cicurē uocant. Ego potius Aprum dixerim, qui ex fero cicur eſt factus. Nec aprū modò, ſed etiam Onagrū, Ceruū, Capreolū, Damā, Capreā, Leonē quoq;: deniq; quicquid cicurari po-
De ling. Lat. lib. 6. teſt. Cicurare enim (ut Var. ait) eſt māſuefacere. Quod enim à fero diſcretū eſt, id dicitur cicur: & ideo dictū, Cicur ingenium obtineo. id eſt, māſuetū. Innatū à cico cicur uidetur, Cicū dicebant membranam tenuem, quæ eſt in malo punico diſcrimen. Hæc Varronis uerba confirmat Cic. ubi ait: Nam aliæ ſunt feræ, aliæ cicures, aliæ natantes, aliæ uolucres.

Collis, Iugum, Cliuus, & Promontorium. CAP. XLIII.

COllis, eſt (ut ita dicā) monticulus, ſiue per ſe, & à mōte ſeparatus, ſiue pars montis. Iugum (ut etiam ita dicam)

ipſa

ipſa arduitas mõtis, & procliuis, ac prona ſupinitas, cui ſimilis eſt in colle Cliuus, tamen mollis magis, & clemens, ut cliuus Capitolinus, cliuus qui ducit ad Ianiculũ, cliuus mõtis Auẽtini, quos omnes ſcimus eſſe in urbe Roma colles. Vnde quidã uocãt eã urbem Septicollẽ. Et antiquitus fiebãt feſta quædã Septimontalia. Liu. Itaq; quũ per Caßilinũ euadere nõ poſſet. petẽdiq; mõtes, & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet. Lib. 2. d. xx, 3. Et alibi: Quãtum in altitudinẽ egrediebantur magis, magíſq; ſylueſtria, & pleraq; inuia loca excipiebãt. Vt uerò iugis appropinquabãt (quod rarũ in alijs locis eſſet) adeò omnia cõtecta nebula, ut haud ſecus, quàm nocturno itinere impedirẽtur. Promontorium, locus eſt in mari prominẽs, ut Pli. lib. XXVI. Promõtoria aperiuntur mari, & rerum natura agitur in planum. Cap. I. Liu. lib. XXXIII. Aut aperiẽtibus claßẽ promõtorijs. Idẽ XLV. Adiũctáq; inſula Euboẽa, & excurrente in altum, uelut promõtorium, Attica terra ſita.

Officina, & Taberna. CAP. XLIIII.

OFficina, eſt ubi opera fiũt: Taberna ubi opera ipſa, cæteræq; merces uẽditãtur. Officina eſt ſtatuarij fuſoris, flatoris, cælatoris, excuſoris, uitrearij, ſutoris, fabri: qui multiplex eſt, lignarius, & hic non unius generis: ferrarius nec hic ſimplex: lapidarius, qui & ipſe in multas diuiditur ſpecies. Taberna uocãtur uinaria, lanaria, olearia, & mille huiuſmodi: unde Opifices, & Tabernarij uocantur. Cic. pro Lucio Flac. Opifices, et tabernarios, atq; omnẽ illam fæcem ciuitatum, quid eſt negotij cõcitare? Nec negauerim aliquãdo unum, eundémq; locũ officinã, & tabernã eſſe, ut Sutrina, in qua calcei & fiunt, & uenduntur. Quædã igitur Artificia (quanquã ſola artificia ſunt opificum) cætera Quæſtus, & Operæ dicuntur: ſed quædam huiuſmodi ſemper habent ſuum nomen, ut hæc ipſa Sutrina ſutoris, & lignarij

propriè Fabrica, aurificis Aurificina, cauponis Caupona, tamē & eā, quæ uinū uenditat, cauponā uocamus. Quidam malunt dicere cauponam, pro loco. Argentarij Argentaria, quod nomē quidā, pro artificio, & Argentariū, pro artifice (qui idem eſt aurifex) accipiūt: atq; ita eſt in Hieremia. Titus autem Liuius, Cicero, Quintilianus, cæteráq; omnis antiquitas pro his accipit, qui Campſores uulgò dicuntur, nā illos dico minutos, qui Nummularij, & Menſarij à nobis, κολυβισταὶ à Græcis dicūtur, qui ijdem Trapezitæ uocari poſſent. Nam Colybiſtæ trapezas habēt. Sed Plaut. in Curculione trapezitam, & argentarium pro eodem accipit.

Auis, & Volucris. CAP. XLV.

AVis eſt, quæ oua parit, penníſque eſt prædita, præter unum ueſpertilionem, qui utroq; caret: quatuor enim pedes habet, & ſeminus eſt. Volucris eſt quæcunque uolat, nec auis ſolùm, ſed illæ beſtiolæ quoq; minutiores, ut, Apes, Veſpa, Culex, Tabanus, Locuſta, Muſca, Cicada. Siquidem Declam. 13. Quint. apes uolucres uocat. Et Plin. non ſemel hoc ſignat, unde & Cupido uolucer dicitur.

Indoles. CAP. XLVI.

INdoles eſt non ſolùm in pueris, & adoleſcentibus ſignificatio futuræ uirtutis: ut apud Quintil. In primis annis In Cat. Mai. laudaretur indoles. Cic. Vt enim adoleſcentibus bona indole præditis ſapientes ſenes delectantur. Et Valerius titulum de indole fecit, non tantùm puerorum, adoleſcentiúmq; exempla repetens, ſed etiam in uiris, & quidem præſentis uirtu- Lib. 3. tis, ut idem Cic. de Offi. In quibus eſt uirtutis indoles, commouentur. Idem pro Cælio: Si quis iudices hoc robore ani- Lib. 1. deca. 1. mi, atque hac indole uirtutis, & continentiæ fuit. Liuius de Lauinia, iam matre, & poſt mortem Aeneæ res admini- Lib. 5. ſtrante inquit: Tanta in ea uirtutis indoles fuit. Lucanus,

Indole

Indole ſi dignum Latia, ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis. Indole quaſi generoſitate quadam uirtutis, atque animi. Liuius ad malam quoq; partem, & ad muta, atque inanimata transfert, loquens de Annibale: ſic, Cum hac indole uirtutum, & uitiorum triennio ſub Haſdrubale imperatore meruit. Et alibi: Sicut in frugibus, pecudibúſq; non tantùm ſemina ad ſeruãdam indolem ualent, quantum terræ proprietas, cœliq; ſub quo aluntur, generoſius in ſua quicquid ſede gignitur, inſitum alienæ terræ in id quod alitur, natura uertente ſe degenerat. Lib. I. deca. 3

Concio. CAP. XLVII.

Concio eſt populi multitudo congregata uel ex magiſtratus iuſſu, uel ex publici ſacerdotis, uel interdũ ſua autoritate, & ſponte propria ad audiendum oratorem concionantem in bonum publicum: cuius etiam oratio uocatur Concio. In priore ſignificato eſt Græcè ἐκκλησία quã nos pro Latina uoce habemus. Multiq; eccleſiam neſcio quo iure ædes ſacras appellant, quum cœtum hominum, ut dixi, ſignificet, non loca.

Aliud Leges eſſe, aliud Iura. CAP. XLVIII.

Leges, iuráq; ſcripta, ſæpe inuenimus: ex quo datur intelligi aliud eſſe Leges, aliud Iura. Sunt igitur Leges aut principis, aut liberi populi. Quæ à rege cõduntur, alterius conſenſum nõ requirũt: quæ ad populũ ferũtur, quæq; ſine ei⁹ iuſſu ferè ratæ nõ ſunt, quia rogari, id eſt, interrogari de his populus ſolet, Rogationes etiã dicuntur. Iura autẽ magis generalia ſunt. Siquidẽ & Ius gentium eſt, & Ius ciuile. Nam ius naturale dicere, quod natura omnia animalia docuit, radiculum eſt. Appetitum coëundi, atq; adeò, nocẽdi imbecilliori animali, ſpoliandi, occidendi, quis ius eſſe dixerit? Ideóq; M. Tull. in lib. Offi. de iure naturali ſilentiũ egit,

inter ſolos homines ius eſſe ſignificãs,idq; Gentium eſſe,uel

De Inue.li.2. Ciuile. In rhetoricis tamen ius naturale ſtatuit, ſed quod in homines tantũmodo cadat:cuius ſpecies ſex eſſe uoluit, Religionem, Pietatẽ, Gratiam, Vindicationem, Obſeruantiã, Veritatem. Sed hæc hactenus. Ius ciuile dicimus tam leges, quàm plebiſcita, ſenatuſcõſulta, decreta principum, reſpõſa prudentum:quod ultimũ uelut interpretatio eſt ſuperiorũ: quod qui profitẽtur, iuriſcõſulti nominãtur. Qui uerò legẽ fert ad populum, ferè Orator eſt, aut præſidio oratoris indigens, ut appareat quãtò præſtantior Orator eſt, quã Iuriſcõſultus, quum hic ſit quaſi illius ſcriba:aut ille præceptor, hic pædagogus:ille dux, hic ducis legatus, atq; aſſecla. Quid dicam de Iuriſperitis, hoc præſertim tempore, qui cùm maximo ab illis conſultis interuallo diſtent, ſe literatorum arcẽ tenere arbitrãtur? quorũ quãta ſit eruditio, uel hinc colligi cõiectura poteſt, quòd quoties Pauli, Vlpiani, aliorũ'ue teſtimonium aſſumũt, Legẽ nominãt, quũ longè aliud ſit legem eſſe, & habere uim legis: quódq; deformius eſt, unam legem in plures partiuntur:uerbi cauſa: Ad legẽ Aquiliam quoties Scæuola, quoties Papinian. aliúſue quis loquitur, etiam ſi bina uerba, & quidem à ſuperioribus dependentia, toties nouam legẽ appellant: nõ ab aliquo legiſlatore unam legem, ſed ab infinitis interpretibus legum, infinitas leges eſſe iudicantes. Etiam titul. de Verb. ſignifi. non legem, imò leges appellant: quo quid abſurdius?

Aceruus, Strues, Strages, & Sarcina. CAP. XLIX.

ACeruus, minutarum propriè rerum congeries eſt, ut frumẽti, & leguminis, ut ſalis. Iterdum aliquãdo etiã

Vergil. Aen. 8. Qualis eram, cùm primam aciem maiorum, ut Aceruus ſcutorum apud Vergil. & ferè generale ad omnia eſt. Strues autem propriè lignorum. Strages uerò cadauerum interfectorũ uno in loco, ac propriè iacen-

tium

tium multitudo, ſiue humanorum, ſiue mutorum. Sarcina utenſilium, & eorum quæ ad cultum, ad ornatum, & ad cæterũ uſum pertinent (ut ſic dicam) faſcis, quẽ quis in itinere faciendo comportare poßit. Siquidem milites cùm caſtra mouere uolunt, ſarcinulas colligere dicuntur: & qui in aliam domũ immigrant, ſarcinas ſuas componere. Res enim noſtras domi ciſtis, capsiſque cõpoſitas, Sarcinas uocamus: ut apud Quintil. Iacent relictæ ſine hærede ſarcinæ. Præneſte ſub ipſa Straui, ſcutorúmq; incendi victor aceruos.

Inter Miniſterium, & Myſterium. CAP. L.

Miniſterium, miniſtri opera eſt propriè: ſed pro omni operatione quoque accipitur, ut de rege Latino Ver.

-Auerſúſque refugit Fœda miniſteria.- Aeneid. 6.

Myſteriũ uerò Græcum eſt, μυστήριον, arcana quædam res, & propriè diuinis uiris, ſacerdotibúſq; tantũmodo cognita. Illud prius in numero plurali ſolet accipi pro miniſtris, ſicut Seruitia pro Seruis. Nam Seruitiũ, aut ſeruitus ipſa, aut ſeruitutis actio eſt: ut Dauus apud Terentium, In And. act. 4. ſcen. 1.

Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctéſque, & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.

Afferamus etiam in alijs exempla. Salluſt. Interea ſeruitia repudiabat, quorũ in initio ad eum magnæ copiæ cõcurrerant, quia opibus coniurationis fretus, ſimul alienum ſuis rationibus exiſtimãs uideri, cauſam ciuium cum ſeruis fugitiuis communicaſſe. In Catilinario. *Quintil. ſæpe Miniſteria pro miniſtris dixit: ut ibi, Non torſit miniſteria cæci. Et officia, pro officialibus obſequiáque exhibentibus. Paulus iuriſconſ. teſte Labeone ait, urbica miniſteria dicimus etiã, quæ extra urbem nobis miniſtrare conſueuerunt. Vlpianus deniq; concubinã, filios naturales, alumnos, conſtituit generali appellatione contineri, & ſi qua alia ſunt eiuſmodi miniſteria. Liuius*

lib.IIII. Frumēto nāque ex Hetruria priuata pecunia per hoſpitem, clientúmque miniſteria coëmpto.

Scurra, & Paraſitus. CAP. LI.

SCurra eſt, qui riſum ab audientibus captat, non ſalua dignitate perſonæ. Paraſitus, qui omnia ad uoluntatem eius loquitur, in cuius contubernio eſt: omnia aſſentatur, omnia illius facta, ſimul ac dicta laudat, nihil repugnat, nihil facere recuſat uentris gratia, in quo ſummū bonum conſtituit: quorum magna copia in principum domibus eſt.

Bucca, Gena, Mala, & Cilium. CAP. LII.

BVccam, & Buccas pro eodem accipimus. Oratores frequentius in ſingulari: unde illud uſitatum: Dicam quicquid in buccā uenerit. id eſt, in os: ſed nō in labra, ut uulgus exiſtimat, Quintil. probāte, qui ait: Ore enim magis, quàm labijs loquendū eſt. Sed uulgus errat, atque fallitur, cùm legit Buccam, & duas buccas: in illa accipiens unum os, in his duo labra. Verùm ego oſtendi: Os, ipſam concauitatem eſſe,
Satyra 3. *unde uox prodit, non oram labrorum. Etenim Iuuenal. cùm ait, Bucca foculum excitat. non de extremitate oris, ſed de interiori parte dixit, quæ inflari ſolet, uentúmque concipe-*
Satyra 3. *re. Et iterum de tubicinibus loquens: -Notæque per oppida buccæ: de illa deformi utrinque inflatione intellexit tubam inflantium, non de labris, quæ latent, cùm tuba canit. Nam & Horatius quoque quum inquit:*
Lib.I.Serm. ſatyra I. *-Quin illis Iuppiter ambas Iratus buccas inflet.*
Non de labris locutus eſt, quæ inflari non poſſunt. Quod Plautus apertius docet in Pœn. Neſcias utrum ei maiores buccæ, an mammæ ſient. Quid autem Buccæ ſignificent, ex Plin. audiamus, ſimúlque quid Malæ, quid Genæ, quid Ciliū. Hæc enim eodem loco tractat is, præterquā quòd alibi dicit,
Cap. 37. *Buccarū ſinus: & iterū, Buccarum inanitas: ita lib. XI. ait,*

(ſequar autem ipſius ordinem, ſeriémque libri) Quibus fragilia operimẽta, ijs oculi duri. Omnia talia, & piſces, & inſecta nõ habẽt genas, nec integunt oculos. Omnibus mẽbrana uitri modo translucida obtẽditur. Paulóque pòſt: ſed quadrupedi in ſuperiore tantùm gena, uolucribus in inferiore. Ac paulò pòſt: Grauiores alitum inferiore gena conniuent. At quadrupedes, quæ oua pariũt, ut teſtudines, crocodili inferiore tantùm ſine ulla nictatione, propter præduros oculos. Extremũ ambitũ genæ ſuperioris, antiqui ciliũ uocauere, unde & ſupercilia. Hoc uulnere aliquo diductũ nõ coaleſcit in paucis corporis humani membris. Infra oculos malæ homini tantùm, quas priſci genas uocabant, XII. tabul. interdicto radi à fœminis eas uetantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maximè oſtenditur rubor. Infra eas hilaritatem, riſumq́; indicantes, buccæ. Et altior homini tantùm (quẽ noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere) naſus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, piſcibus, ſerpentibus, foramina tantùm ad olfactus, ſine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonũ. Septimo mẽſe genitis ſæpenumero foramina aurium, & narium defuere. Labra, à quibus Bronci, Labeones dicti. Ex his Plinij uerbis apparet etiam eam in uultu partem uocari Buccas, quæ uento inflari ſolet: Genam membranam illã, & quaſi ueſtem, qua oculus integitur, & conniuet, id eſt, aperitur, & clauditur, hoc enim eſt conniuere. Malam uerò illud inter genam, & buccam, quaſi rotundũ in ſpeciem mali (nã utrunq; horum uocabulorum primam longam habet: Malus uerò mala malum, primam breuẽ) cuius interior pars, quæ oris hiatum efficit, ubi molares affixi ſunt, Maxilla dicitur, nomen diminutiuũ, non re, ſed uoce. Malam quoq; genã dici Plin. idem fatetur. Ideóq; dens ille intimus, & ipſi genæ affixus, Genuinus dicitur, qui quia maximè latet, ea re

factum eſt iam tritũ uetuſtate prouerbium, Genuino *rodere dente.id eſt,latẽter per inuidiam carpere famã alterius.* Et *hoc(ut ille teſtatur)à poſterioribus:nam ueteres tãtùm mẽbranam illam oculi, genam appellabant.* Q*uam uetuſtatẽ à poſterioribus quibuſdã ſeruatam reperimus,nec poetis modò,ut draconis genæ, pro oculis,continens pro contento:&* S*eneca in tragœdia de* Oedipo *loquens inquit,* Et *perirati ſibi genas parentis.etiam continẽs pro contento:uerùm oratoribus quoque:ut* Q*uintil.de cæco loquens,* I*lla perpetua nocte clauſæ genæ non cuſtodierunt.*

Paſtio, Paſtus, Pabulum, Eſca, Paſco, Paſcor, & Veſcor. CAP. LIII.

P*Aſtio,uidetur ſignificare cibum,ſed tamẽ potius ad alimenta pecudum pertinet,quæ paſci dicimus, quãquàm ſuapte natura ſignificat ipſam actionem paſcendi,nunc frequentius cibum.* P*aſtus homini competit.* V*arronis liber de*

Lib.3.cap.2. R*e ruſt. titulum habet de* V*illaticis paſtionibus : uidelicet, quæ ad bruta pertinent.* Cicero T*uſc.lib.* v. C*um oblectatione ſolertiæ , qui eſt unus ſuauiſsimus paſtus animorum.* P*abulũ eſt pecudũ quidem,& tamen aliorũ quoq; brutorũ, quãtúmq; ego ſentio,magis cibus herbaceus, fœniceúſq; ac paleaceus,& ſtramentitius, ſimiliúmque, quàm ex ſeminibus.* A *paſco enim & hoc deſcendit,ſicut* Paſtio. E*ſcam antiqui accipiebant etiam,quod dabatur auibus,piſcibúſue ad decipiẽdum, nõ ſolùm pro cibarijs humanis, aliorúmq; ani-*

Priſc.lib.1. *maliũ.* Q*uomodo autem* P*aſco neutrũ,&* P*aſcor deponẽs, idem ſignificẽt,* P*riſcianus uiderit,qui hoc ſibi perſuaſit. eſt enim* P*aſcor comedo,& uoro.ſempérque regit accuſ. illud*

Eclog.5. *uerò ſine accuſatiuo: ut, -* P*aſcentes ſeruabit* T*ityrus hœdos.* Propriè P*aſcere beſtiarum eſt , ſicut* V*eſci hominum, niſi quòd hoc regit ablatiuum, & aliquando potum quoque*

complect

complectitur: ut Anacharſis apud Cic. Carne, caſeo, lacte ueſcor. Pro quo ſignificato non rectè dicam carnem, caſeum, lac paſcor. Aliud ergo eſt paſcor, aliud ueſcor. Tuſc. quæſt. lib. 5.

Incola, Inquilinus, & Accola. CAP. LIIII.

INcola, qui in alterius regione habitat, & in aliena ciuitate, atque Repub. Inquilinus, qui in alieno priuato, propriè tamen in conducto, ſiue in urbe, ſiue ruri. Cic. de Offi. Lib. 1. *Peregrini, & incolæ eſt, nihil præter ſuum negotiũ agere, nec eſſe in aliena Repub. curioſum. Idem in Philip.* Philip. 2. *Quæ in illa uilla antè dicebantur? quæ literis mandabantur? iura pop. Ro. monumẽta maiorũ, omnis ſapientiæ ratio, omníſq; doctrina. At uerò te inquilino, non domino, perſonabant omnia uocibus ebriorum. hoc eſt in quo incola differt ab inquilino. Rurſus Incola ita differt ab Accola, quòd Incola, qui in loco: Accola, qui ad locum habitat: ideóq; quicunque iuxta aquas sũt, Accolæ dicũtur, nec refert in ſuo, an in alieno: ut, accola Vulturni, accola Padi, accola Rhodani. At qui in montibus domos, urbéſq; poſitas habent, Incolæ dicũtur: qui iuxta mõtes, Accolæ. Nec immeritò legendum eſt illud in Pſalmo CIIII. Et Iacob incola fuit in terra Cham: nõ autem accola, quia uox Græca etiam conſentit* παρώκησεν: *licet multis alijs in locis apud Hieronymum quoque hoc uocabulum reperitur ſic poſitum.*

Campus, Area, & Ager. CAP. LV.

CAmpus eſt planities terræ ampla, et grãdis, ideóq; ſpatioſæ plateæ, areæ' ue, campi nomen acceperunt. Vnde Romæ Campus Martius: nã locus huiuſmodi anguſtior uocatur Area. Ager uerò, tum circumiectum ipſi urbi territorium: ut, Ager Cãpanus, ager Leontinus, ager Faliſcus: tum locus in rure, quẽ colimus ſiue arãdo, ſiue cõſerendo. Nam is, qui ſeritur frumentis, Aruum nominatur. Verùm in hoc

ſecundo

ſecundo ſignificato habet pluralem numerum: ut, Omnes agros ciuium depopulatus eſt. in priore non habet, duntaxat dum loquimur de ſingularium urbium territorijs: non enim dices rectè ſic, Antonius dedit militibus ſuis agros Campanos, & Leontinos: nam hoc pacto non complector nemora, ſaltus, paſcua, deſertos montes. ſed ſic potius; Dedit militibus ſuis agros, Campanum, & Leontinum: id eſt, agrum Campanum, & Leontinum: quo quidem modo complector omnia, quæ in territorio illo ſunt. Ager etiam flumina, lacus, cæteráq; omnia includit.

Sylua, Lucus, Saltus, & Nemus. CAP. LVI.

SYlua, & Lucus, Saltúſq; ſic differũt, quòd Sylua generalius nomẽ eſt: præterea ſolet eſſe cædua. Lucus nequaquam cæduus eſt, quin potius manu conſitus, religioſus, atq; uel alicui deo, uel alicuius hominis cineribus conſecratus. Ideóq; aut circa delubra numinum, aut circa ſepulcra uirorum poſitus eſt. Saltus uerò, ſylua inuia, nec tranſeuntibus peruia, in quo paſci, atq; æſtiuare pecudes ſolent: aut ſi locus, aërq; patiatur, hyemare. Nemora autem uoluptatis cauſa comparata ſunt: & plena amœnitatis.

Femora, Femina, & Coxa. CAP. LVII.

FEmora partem illam exteriorẽ ſignificãt: Femina partem interiorem, molliorémq;, quæ ſe cõtingunt: uel, Femora partem anteriorem, Femina poſteriorem. Liuius lib. XXII. Quoſdam & iacentes uiuos ſuccisis feminibus, poplitibúſque inuenerunt. A quo conficitur nomen Femoralia, ſiue Feminalia (utroque enim modo ſcriptum reperio) pro braccis. Tamen nominatiuus Femen non reperitur. Coxa pars ſupra femora: uertebrúmq; ipſum quoties uitiatum eſt, aut os illud, quod in uertebro uoluitur fractum, coxa uitiata, fractáue dicitur.

Crimen

Crimen, & Flagitium. CAP. LVIII.

CRimen non modò pro delicto, ſed pro ipſa etiam criminatione. Cic. in Phil. Hæreditatem mihi negaſti obueniſſe, utinam hoc tuum uerum crimen eſſet. Flagitium propriè in libidine, quaſi flagris dignũ crimen: ſed pro cæteris quoque peccatis accipitur, nec tantùm turpibus, uerùm his etiam, quæ per negligentiam, imprudentiam, obliuionémq; cõmittuntur: ut idem in Bruto, tantam'ne fuiſſe obliuionẽ, inquit, in ſcripto præſertim, ut ne legens quidem ſenſerit quantum flagitij admiſiſſet? id eſt, erroris.

Vectigal, & Fœnus. CAP. LIX.

VEctigal nõ ſolùm ex publico, uerùm etiam ex priuato capitur: ut in Paradoxis Cic. Ex meo tenui uectigali detractis ſumptibus, &c. Et iterũ: Non intelligũt homines quàm magnũ uectigal ſit parſimonia. Paulus: Cæſæ arundinis, uel pali compendium, ſi in eodẽ fundo uectigal eſſe conſueuit, ad fructuariũ pertinet. Ex omni tamen prædio uectigal eſt. Fœnus uerò ex ſolo ipſo. Nam dicitur naturalis fructus terræ Fœnus. Poſteà autem ad uſuram trãſlatum, quaſi pecunia per ſe fructum producat, ſicut terra. Eod.lib.

Luctus. CAP. LX.

LVctus eſt dolor, qui exterius proditur uultu ipſo, atq; aſpectu. Sæpe ipſe habitus, uultus, atq; ueſtis, luctus eſt. Vnde de ſecundo bell. Pun. poſt cladem illam Cannenſem cenſuerunt Patres conſcripti, ne fœminæ ultra triginta dies in luctu eſſent: non uidelicet, ne in dolore (non enim imperare dolori poſſumus) ſed ne in illo lugubri habitu. Et matronæ Iunium Brutum anno luxere, tanto tempore item Publium Valer. Liu.lib.2.decad.3. Liu.2.ab Vr.

Otium. CAP. LXI.

OTium uacatio à labore, quod notum eſt, cuius contrarium eſt Negotiũ. Sed quia hi qui ſtudijs operam dant,

neceſſe

neceſſe eſt, ut non negotioſi ſint, factum eſt, ut Otium pro literario ſtudio accipiatur: ut Quintilia. Inquirendo ſcribendóque talia, conſolemur otium noſtrum. Non deſiderat otium ſolatium, ſed labor: ergo pro labore ſtudij otium accepit Cicer. Quid eſt enim dulcius otio literario? id eſt, ſtudio, & (ut ita loquar) negotioſo otio. Tale quid habet apud Græcos σχολή.

Tuſc.quæſt. lib.5.

Amor, & Charitas: Caritas, & Penuria. CAP. LXII.

AMor genus eſt, Charitas ſpecies. Illud ad omnia pertinens, hoc autem ad homines demum, & quidem pro dignitate, ac qualitate perſonarum. Maxima quidem charitas debetur parentibus, proxima filijs, & deinceps reliquis. Caritatem etiam pro Penuria accipimus: ſed frumenti quidem, & annonæ caritatem dicimus. Penuriam uerò uini, aquæ, pabuli, pecorum, pecuniæ, uirorum, cæterarúmque huiuſmodi rerum. Vel Penuria eſt (ut ſic dicam) carentia omnium rerum: Caritas uerò, quæ contraria eſt uilitati. Ideóq; Plin. Iunior ait, acceßiſſe agris ſuburbanis caritatem. Et Quintil. quum ait: Itaque caritas annonæ, rarum frumentum, cædes, ac direptio pecorum, id eſt, ac ſi dixiſſet caritas annonæ, penuria frumenti.

Epiſt.9.lib.6

Seditio, & Factio. CAP. LXIII.

SEditio, uel à ſeorſum ſedendo, uel (ut Ciceroni placet) à ſeorſum eundo dicta, tunc eſt, quum populo ſecum diſcordante, res ad manum uocatur. Qualem ciuitatis ſtatum Vergilius deſcribit, ſic dicens,

Aeneid.1.

Ac ueluti magno in populo quum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſæuitq; animis ignobile uulgus:
Iámq; faces, & ſaxa uolant, furor arma miniſtrat.

Similiter dicitur Seditio in exercitu, in claſſe, in ſchola, & ſiquid eſt tale. Factio eſt diuiſio ciuiũ in diuerſa ſtudia, quũ

aliqui

aliqui ſe principes, & primarios in ciuitate efficere conantur, inter quos æmulatio eſt, qui & Factioſi dicuntur, pro ſe quiſq; quàm maximam poteſt ciuium multitudinem (qui Clientes uocantur) ad ſe trahens, ſibique quouis pacto per fas nefasq; concilians: quæ peſtis inteſtina cunctas ciuitates duntaxat Italiæ infecit.

Bellum, Prælium, Pugna, & Certamen. CAP. LXIIII.

BEllum, eſt tum ipſa pugna, tum totũ tẽpus, quo in militia ſumus, quam illiterati Guerram uocãt. Præliũ, ipſũ tantummodo armorũ certamẽ. Nam & pugna Certamenq; etiam citra arma fit: interdum etiam fit nudis uerbis.

Copia, & Copiæ. CAP. LXV.

COpia, facultas, poteſtáſque eſt: ut, Faciam tibi copiam inſpiciẽdi libros meos. id eſt, dabo tibi facultatẽ, uel faciam tibi poteſtatem. ut enim alio loco dixi, ſemper iunctum eſt cum uerbo Facio duntaxat apud oratores. Nam poetæ cũ alijs uerbis, & præcipuè cum Do: ut Vergil.

Affari extremum miſeræ data copia matri. Et iterum: Aneid. 9.

Poſtquam introgreſſi, & coràm data copia fandi. Aeneid. 1.

Sine his autem duobus uerbis, Copia plerunque pro abundãtia accipitur. Vnde dicta eſt copia orationis, & copia pecuniarũ, & copia frumenti. In plurali quoque pro eodem ſignificato: ut, Noui copias tuas: Omnium rerum copias habeo. Peculiariter tamẽ appellamus militum multitudinẽ: ut, Copiæ Pompeij, Copiæ Cæſaris, Copiæ aduerſariorum: pro quo imperiti dicunt, Gentes aduerſariorum, Gentes noſtræ. Et in hoc etiam ſignificato nonnunquam in ſingulari: ut Pompeius ad Domitium: Neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris. Et paulò pòſt: Etiam atq; etiam hortor, ut cùm omni copia quàm primùm ad me uenias. Salluſt. Poſtremò ex omni copia Catilinæ neque in Epi. 19. lib. 8. epiſt. ad. Att. In Catil.

præl

prelio, neque in fuga quiſquam ciuis ingenuus captus eſt. Verg. 11. Aeneid. - Et quæ ſit me circum copia luſtro.

Elogium. CAP. LXVI.

ELogium, eſt teſtificatio de aliquo, ſiue honoris, ſiue uituperationis cauſa. Vituperationis: ut Quintil. Non eſt iudices, quod putetis ideo nullũ adiectũ ad exhæredationem iuuenis elogium, quia de ſcelere conſtaret. Et alibi: Si exhæredatũ à ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propter ea quòd is meretricem amaret. Multa ſunt huiuſmodi exempla apud Iuriſconſul. ſed unum ſuffecerit Modeſtini, ubi huius nominis (niſi ab altero adiecta ſit) interpretatio reperitur. Cuius hæc uerba ſunt: Deſertorem auditum ad ſuum ducem cum elogio (id eſt cũ uituperatione) mittat. Honoris
Li.2.de fini. cauſa, ut M. Tullius: In quod elogium plurimæ conſentiunt gentes, uirũ eſſe ciuitatis primarium, &c. Et iterum: Quid
Tuſc.quæſt. lib.1. elogia ſepulcrorum? Quæ qualia ſint, Sueton. in Claudij uita oſtendit, dicens: Nec contentus elogium tumulo eius uerſibus à ſe cõpoſitis inſculpſiſſe, etiam uitæ memoriam proſa
Cap.1. oratione compoſuit. Seneca in Declam. Deceßit negotiator, teſtamento omnium bonorum reliquit formoſam uxorẽ hæredem, & adiecit elogium, quia pudicam comperi. Pro
In Cato.maiore. ſimplici autem ſententiæ ſuæ teſtificatione, Cicero: Solonis quidem ſapientis elogium eſt, quo ſe negat uelle ſuam mortẽ dolore amicorum, lamentiſque uacare.

Condictio, & Conditio. CAP. LXVII.

COndictio, à condico naſcitur. Cõditio, à cõdo. Illud rarius eſt, quod ita Iuſtinian. (ſi credimus hominẽ Græcum Romanis iura potuiſſe præſcribere) definit: Condicere eſt denuntiare, priſca lingua. Nunc uerò abuſiuè dicimus Condictionẽ, actionẽ in perſonã quã actor intendit ſibi dari oportere. Nulla enim hoc tempore eo nomine denuntiatio

tio ſit. Ergo Condictio erit uel hæc actio, uel illa denuntiatio. Conditio uerò multi his temporibus male (ut pleraq;) uſurpant, accipientes pro mentis qualitate, ueluti, Hic eſt homo manſuetæ, & bonæ conditionis: quod antiqui dicebant, boni, & manſueti ingenij: nos quoque manſueti animi, & manſuetæ mentis. Nos cùm dico, de illis dico, qui Latinè loquuntur. Nam homo bonæ cōditionis, Latinè dicitur, ſi ad fortunas referatur, non ſi ad mores. Vt, Ille eſt uir magnæ, paruæ, mediocris cōditionis. id eſt, diues, paupérue aut inter hos medi⁹. Ego ſum poſitus in hac cōditione: id eſt fortuna, ac ſorte. Cic. O miſeram conditionem adminiſtrãdi cōſulatus. Huic ſignificato illud penè par eſt, quum inter plura eligendæ ſortis eſt oblata electio: ut apud Mar. Fabium, Oblata eſt à iuuenibus tyranno conditio, ut dimitteret alterum ad uiſendam matrem, ad diem præſtitutũ reuerſurũ, ita ut niſi accurriſſet ad diem, de eo, qui reſtiterat, pœna ſumeretur. Dicimus igitur, Offero conditionem: uel, Fero, uel pono conditionẽ. Nunquàm ferè per aliud uerbũ. Quæ conditio dum placuit, etiam ferè ſemper dicimus, Accipio cõditionem. Vt apud Terẽtium, amatores Chryſidis tulerũt mulieri conditionem, ſi uellet eis morem gerere, ſe daturos illi pretium, liberalémq; mercedem. Ipſa uerò accipit cõditionem, hoc eſt, pactioni, promiſsioniq; aſſenſit. Ab illo ſignificato non longè abſunt, Offero electionẽ, Do optionem. Hæc tamen ſolent eſſe inter plura, illud uerò in uno frequentius: ut, Offero electionem utrũ uelis eligendi: & Do optionem, quod uelis potiſsimum optandi: deinde tu aut eligere te dicis, aut optare. Offero conditionem Chryſidi, unam ſcilicet. In Andr. act. 1. ſc. n.

Frondes, & Folia. CAP. LXVIII.

FRondes arborum ſunt tantùm. Folia autem & arborum, & herbarum, & florum quoque.

Excubiæ, & Vigiliæ. CAP. LXIX.

EXcubiæ diurnæ, & nocturnæ. Vigiliæ tautummodo nocturnæ.

Suffragia. CAP. LXX.

SVffragia ſunt (ut ſic dicam) uoces, quæ dicebantur ad comitia, in tabellâue ſcribebantur, quibus ſuã quiſq; declararet uoluntatem de aliquo eligendo in magiſtratum: qualis eſt hoc tempore electio ſummi Pontificis, & eius quem Cæſarem Auguſtum Chriſtiani non erubeſcunt appellare, à damnatis nominibus tyrannorum, qui non modò oppreſſere Rempublicam, ut nemo iam poßit uocari rex Romanorum, ſed ſub eorũ gladio, REX uerus cœli, & terræ occiſus eſt. Et poſteà iſti inſani, & noſtræ religionis immemores, uocant diuum Auguſtum, diuum Claudium, diuũ Traianum, quaſi uulgꝰ, atq; homines poßint principes referre in deos. Sed hæc omittamus, hoc tantũ dicẽtes, Romanos non agnoſcere regem aliquem. Et cùm cæteræ gentes in libertatem ſe aſſeruerint, hoc multò magis nobis licere. Suffragia igitur (ut dicebam) ſunt uoces in electionibus: quod ſuffragium, quia cui præſtamus, nimirũ eidem gratum facimus, hinc factum eſt, ut Suffragium pro auxilio ſæpe ponamus: & Suffragor, pro auxilium fero. Refragor, repugno, propriè quidem in dictis, ſed nonnunquam & in factis.

Catulus, Pullus, Hinnulus, & Fœtus. CAP. LXXI.

CAtuli ſunt ferarum ſiue immitium ſiue mitium. Nã & Catulos murium legimus: Pulli uerò pecudum. Fœtus auium, & piſcium: quanquam & hoc generalius nomen eſt. Vnde Fœtificare, pro parere: & Fœtura, pro partu, ad omnia animalia muta pertinet. Ceruorũ hinnulos dicimus, capreolorum quoq; caprearũ, damarũ, leporũ, ſimiliúmq;. Geor.3. Catulos quoque ſerpentum, ut Vergilius de colubro: - Catulos

los tectis, atq; oua relinquens, Immaniúmq; piſcium, qui nõ edunt oua. Propriè tamen catuli ſunt filioli canum. Vergil. Eclog. 1.

Sic canibus catulos ſimiles. Cicero de Diuin. Erat autem mortuus catellus eo nomine. Lib. 1.

Lues, & Peſtis. CAP. LXXII.

LVes, & Peſtis hoc differunt, quo genus, & ſpecies. Nã quum in urbe, aut in agro febris, aliud'ue genus morbi ſæuit, ſiue ſolos homines, ſiue ſola pecora, ſiue utroſq; corripiens, Lues dicitur: interdum etiam ſi arbores, ac ſata. Peſtis uerò aut citò occîdit, aut citò abit ab eo, quem inuaſit, quæ eadem dicitur Peſtilentia. Nonnunquam tamen pro lue ponitur, atq; ad animi uitium ſæpe tranſfertur.

Corpus, & Caro. CAP. LXXIII.

COrpus potius, quàm carnem, noſtrum uiuentium dicimus: & hominem corpulẽtum potius, quàm (ut aliqui loquuntur) carnoſum. Quintil. in ſexto: Corpulento litigatori, cuius aduerſarius item puer circa iudices erat, ab aduocato latus, quid faciam? te ego baiulare nõ poſſum. Item in primo: Oſſa detegunt: quæ ut eſſe & adſtringi neruis ſuis debent, ſic corpore operiẽda ſunt. Idem in quinto, Neruiſque illis, quibus cauſa continetur, adijciunt, inducti ſuper corporis ſpeciem. Et alibi: Hæret adſtricta nudatis oſsibus cutis, & in fame ſua homine conſumpto iam membra ſine corpore: Cicero ad Gallum: Ego hîc cogito cõmorari, quoad me reficiam. Nam & uires, & corpus amiſi. Sed ſi morbum depulero, facilè (ut ſpero) illa reuocabo. Quod etiam ſignificauit Martialis, quum ait: Epiſt. 27. lib. 7. epiſt. fam.

Viuebant laceri membris ſtillantibus artus, Epigr. 7. ad.
Inq; omni nuſquam corpore corpus erat. Cæſ.

Videlicet quòd in corpore illius non erat caro.

Lamina, & Bractea. CAP. LXXIIII.

rege miſſa eſt membranarum copia, membranæ Pergamenæ ſunt nominatæ. In Aſia cùm dico, prouinciam intelligo. Nā in ea, quæ eſt tertia pars orbis terrarum, regio quædam eſt eodem nomine, quam Turchiam nunc uocant, non autem, ut quidam uolunt, Teucriam: quemadmodum in Africa, quæ & ipſa tertia pars orbis dicitur, eſt etiam regio eiuſdem nominis, unde Afros dicimus homines, non autē Afram regionem. Thebani à Thebis in Græcia: Thebæi à Thebe in Aegypto. ſed Thebæi ſecundum Græcā formam fit: nam & Thebani, Græcè Thebæi dicuntur. Non tamen occurrit, ubi in libris gentilium legerim Thebæos.

Priſcus, & Priſtinus. CAP. LXXXVI.

PRiſca, quæ ſuperioribus ſeculis, aut ſuperiore ætate: ut, priſci Latini, priſcus Tarquinius, priſca tēpora. Priſtina, quæ ſuperioribus annis, menſibus, diebus, & quæ noſtra memoria fuerunt: ut priſtina noſtra amicitia, priſtina beneficia noſtra. Neq; rectè hîc dicas priſca, neq; illhic priſtina. At uerò ſi de rebus, quæ nō ſeneſcunt, loquaris, Priſtinum, non priſcum decebit: ut, Pharos & Tyrus nunquàm in priſtinum ſtatum redibunt. Maria in freto Meſſanenſi laborāt, ne montes, ſi Lucano credimus, repetant priſtina confinia. Atqui tantum temporis eſt, ex quo illhuc mare irrupit, ut memoriæ non inueniatur proditum. Padus poſt quingentos, & eo amplius annos ſolet reuerti in priſtinum curſum.

Lucan. lib. 3. Vis illhic ingens pelagi, ſempérq; laborant Aequora, ne rupti repetant confinia montes.

Proſper, & Felix. CAP. LXXXVII.

PRoſper qui dat: Felix qui recipit proſperitatem. Sydus Veneris (ſi credimus mathematicis) Proſperum eſt: natus ſub illo ſydere Felix eſt. Dicimus ergo propriè homines quidem Felices: Deos autem, tempora, loca, actiones, fines, ſucceſſus Proſperos, & ſi qua ſunt ſimilia. Vtrunq; tñ aliquādo recipit exceptionē. Nam & non ſemel legimus pro-

ſperam

Cap.45. *ſperam alicuius ualetudinem: ut Suet. de Cæſare, Fuiſſe eum*
Cap.68. *proſpera ualetudine: id eſt, bona, & quaſi felici. Et de Tibe-*
In Catil. *rio, ualetudine proſperrima uſum eum eſſe ait. Salluſt. Sed poſtquàm res ciuibus, muris, agris ſatis aucta, ſatiſq; pro-*
Aeneid.1. *ſpera uiſa eſt. Rurſus Verg. Sis felix, noſtrúmq; leues quæ-cunq; laborem. Pro eo quod eſt, ſis proſpera, & benigna.*

Saluber, & Sanus. CAP. LXXXVIII.

SAluber, *ſiue (quod uſitatius eſt) Salubris dicitur, aër, cibus, potus, locus, multáq; huiuſmodi: idem ferè quod Salutifer, ſiue Salutaris. Sanus homo dicitur, cæteráq; animalia. Res ſalubris præbet ſanitatem, homo uerò recipit: qui poteſt et præbere, túncq; ſaluber, quaſi ſalutifer dici. Sed in utroque etiam aliqua reperitur exceptio. Siquidem Sanum aërem, ſanum cibum, ſanũ locum uocamus. quaſi ſalubrem,*
In Iugurth. *& præbentem ſanitatem. Contrà Salubris pro ſano. Salluſtius: Genus hominum ſalubri corpore, uelox, patiens laborum, pleroſq; ſenectus diſſoluit. Liuius: Grauiore tempore anni iam circumacto, defuncta morbis corpora ſalubriora*
Lib.10.epig. 47. *eſſe cœpere. Martialis dum deſcribit uitam beatam, inquit:*

Lis nunquam, toga rara, mens quieta,
Vires ingenuæ, ſalubre corpus,
Prudens ſimplicitas, pares amici.

Hi tres quos produxi loci, idem nomẽ habẽt coniunctũ cum corpore. Quare nõ auſim dicere, ut dixit Boethius in tranſlationib⁹ ſuis, Aeger an ſaluber. Nam de æquali ſuo Caßiodoro, qui apud nonnullos in pretio eſt, nunquam ideo facio mentionẽ, quia cùm regibus ſuis Theodorico, & Alarico, quorum ſcriba fuit, Gotthicum ſonat, & Barbarum.

Iucundus, & Gratus. CAP. LXXXIX.

IVcundus, *& Gratus ſic differunt, quòd Iucũdus propriè in proſperis, Gratus in aduerſis. Iucundum uoco non qui*

cipiunt,qui ſeruis uti iubẽt, ut mercenarijs ad operam exigendam,& iuſta præbenda.id eſt,ad laborem,& operationem corporis,ſiue(ut ait Vlpia.) Operæ ſunt diurnum officium: Opus eſt finis, fructúſque operæ. Vnde Opera autorũ dicuntur,& Opera publica,ipſa publica ædificia. Nonnunquam uidetur Opus pro opera accipi: ut Verg. Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.quaſi ad operas. Sed (ut uidere uideor) quoties non ad laborem corporis, ſed ad laborem animi, & artẽ,induſtriámq; reſpicimus, magis Opus, quàm Opera,dicendum eſt:ut, In opere ruſtico,in opere faciendo,in opere fabrili,in opere textorio. Hanc differẽtiam ita ponit Seruius. Hoc Opus, & hæc Opera tunc dicimus, quando negotium ipſum ſignificamus,quod geritur. Si autẽ fœminino genere dixerimus Operas,ipſas perſonas,quæ aliquid faciunt:ſicut Cuſtodia dicitur,quæ cuſtodit:ut,-Cernis cuſtodia qualis. Nam ut hi,qui cuſtodiuntur, Cuſtodiæ dicantur, uſurpatum eſt:unde male eſt in uſu, cuſtodiæ audiuntur. Hæc Seruius. Sed non abſolutè definit opus,& operam: utrunq; autem horum nominum in eodem poſuit loco Terentius: Quod in opere faciendo operæ conſumis tuæ, ſi ſumas in illis exercendis, plus agas. Operæ autem pretium ab opera eſt,ut uerſus indicat Iuuenalis:

Aeneid.8. — Seru. in illud Ver.11.Aen. Extulerat lucẽ referũs opera atque labores. — Aeneid.6. — In Heau.act.1.ſcen.1.

Eſt operæ pretiũ penitus cognoſcere,toto Quid faciãt, agiténtq; die. Satyra 6. *Id eſt, fructuoſum eſt, & ad rem pertinens, ideo uel quia decens, uel quia utile,uel glorioſum, uel quia iucundum. Ab hoc nomine Liuius exorſus eſt,dicẽs, Facturúſne operæpretium ſim, ſi res geſtas populi Romani ab initio perſcripſero, necdum ſcio, nec ſi ſciam, dicere auſim.* Lib.1. ad Vr.

Solatium, Conſolatio, & Solamen. CAP. LXXVII.

S*Olatium,& Conſolatio idem ſunt, niſi quòd illud re, hoc uerbis fit. Quintil. Cæcitatis miſeræ ſolatium eſt habere*

rem uidentium. Idem: Itis obuiam conſolationibus: & (quod omnem modum feritatis excedit) captatis in magna calamitate laudari. Nec mirum, quum conſolari ſit oratione, Solari uerò ſemper ferè aliter. Nolo afferre plura malè utentiũ exempla, quæ facilè quilibet ſibi inueniet. Cicero tamen de Amicitia ait: *Ipſe me conſolor, & maximè illo ſolatio, quòd eo errore careo, quo in amicorum diſceſſu plerique angi ſolent.* Vtrunq; rectè dictum eſt. Quid enim non rectè Cicero dicat? Nam quum ſe tanquam alterum, quaſi colloquio à mœrore reuocet, debuit dicere cõſolatur. Quia uerò oratione non utitur, ſolatium dicere potuit. Solamẽ idem quod ſolatium eſt, ſed magis poëticum. Verg.

Solaménq; mali de collo fiſtula pendet. Quo tamen Boëthius, & quidam alij utuntur.

Affectus. Affectio, & Affectatio. CAP. LXXVIII.

AFfectum nuſquã uideor reperiſſe apud Marcum Tullium, frequentiſsimè Affectionem. Cõtrà, apud Quint. frequentiſsimè Affectũ, raro Affectionem: ut illo loco (ſi modò non eſt mendoſus) ubi ait: *Cupiditas cauſa ſceleris fuit, quæuis eius ira quantum efficiat in animis hominum, talis affectio.* Neſcio an ſit affectus. Et in alio loco: *Illa uerò frigida, & puerilis in ſcholis affectio.* Affectionem Cic. modò ſic definit: *Affectio eſt animi, aut corporis ex tempore aliquo de cauſa commutatio: ut lætitia, cupiditas, metus, moleſtia, morbus, debilitas, & alia quæ in eodem genere reperiuntur.* Modò ſic: *Affectio eſt quædam ex tẽpore, aut ex negotiorum euentu, aut adminiſtratione, aut hominũ ſtudio commutatio rerum, ut nõ tales quales antè habitæ ſunt, aut plerunq; haberi ſolent, habendæ uideantur eſſe.* In Tuſcul. idem autor, & alibi uoluntatẽ hominis affecti ad uirtutem; atq; ipſam uirtutẽ animi, appellari Affectionem ait, qualis

De Inuent. lib. 1.

De Inuent. lib. 2.

non

non eſt Affectus, qui Græcè dicitur πάθος, quod ipſe Cicero interpretatur, Perturbationem malens decere, quàm morbum, quo nomine ſæpiſſimè utitur. At Quintil. nō perturbationem, ſed Affectum nominat: neq; ipſe aut ſolus, aut primus ſed plerique ante eum, ut Seneca, Plinius, Rutilius, Columella, Valerius, Liuius, aliíque multi. Ita enim ille ait: Alteram Græci πάθος uocant, nos uertentes rectè, ac propriè affectum dicimus. Illa igitur (ut ego quidem ſentio) affectio Græcè πάθος dicitur, quam noſtrates philoſophi in Latinum uertentes appellant Diſpoſitionē. Aliquibus tamen uideri poſſet definitio illa Ciceronis hūc quoq; ſignificatum, qui eſt πάθος complecti. Quibus quia ad rē non multū attinet, nō ſanè repugno: cū præſertim omnes ferè Iuriſconſulti, omnéſq; eccleſiaſtici ſcriptores affectionem pro affectu accipiāt. Eſt autē Affectus pars illa animæ qualitatis, quæ è regione rationis eſt. Quicquid enim in anima, præter partem illā memoriæ, ratio nō eſt, affectus eſt: & rurſus quicquid non eſt affectus, ratio. Ab hoc fit Affecto, quo etiā Cic. ipſe ſæpe utitur in libris ad Herennium: Non tam affectanda, quàm illæ ſuperiores, ſed tamen adhibenda nonnunquam: Apud eūdem nunquàm (niſi me incuria fefellerit, aut memoria fallat) legi Affectationem, frequēter apud Quint. & cæteros, ut ibi: Nihil odioſius affectatione. i. affectu, conatúq; æmulādi alteri⁹ uirtutē, quam aſſequi nequeas refragante natura: uel nimio affectu, nimióq; conatu alterius uirtutē æmulādi: ita ut turpe ſit ac deforme, ſic auidè æmulari.

Quinti. li. 6. cap. 3.

Lib. 4.

Latebræ, & Latibula. CAP. LXXIX.

L*Atebræ, hominū propriè dicuntur: Latibula ferarum. Quintilianus:* Et *quamuis odio euerſoris noſtri euocatus è latebris ſuis populus, ſubſellia non implet.* Cicero: *Videāt, ne quæratur latebra periurio. id eſt, excuſatio periurij*

Declam. 12.

Lib. 1. de Of.

Latibula nonnunquam hominum: Latebræ etiam ferarum: Liuius lib. XLVII. *Inter uepres in latebris ferarum noctẽ unam delituit.*

De Luce, & Tenebris, Die, ac Nocte. CAP. LXXX.

LVce, & Tenebris, pro Die, ac Nocte accipere ſolemus. Differt tamẽ Prima luce, à Prima die. Nam ibi intelligitur prima pars diei, & quaſi diluculum: hîc autem prima dies. Ita Primis tenebris, & Prima nocte. Ibi de prima parte noctis loquimur, hîc de nocte ipſa. Ideóque Ante lucẽ melius dicimus quàm Ante diẽ, ſi diluculũ ſignificamus. Nam Ante diem, pro ante tẽpus, dici ſolet: præterquàm ſi de certo die loquamur: ut, Ante diem decimum: uel Ante ſextũ Calendarũ Nouembrium: id eſt, ſexto die ante Calend. Nouem. In quo loco præceptum Pauli inſerere nõ inutile fuerit, qui ait: Antè diem decimum Calendarum, & poſt diem decimũ Calendarum, æquè utroque ſermone undecima dies ſignificatur. Verùm non quemadmodũ Ante lucem melius, quàm ante diẽ, pro diluculo dicimus: ſic Ante tenebras, quàm ante noctem pro crepuſculo, ſed è diuerſo potius. Reperitur autem Luci pro luce, ut Veſperi pro ueſpere, & Ruri pro rure. Cicero in Philip. Quis enim audeat luci? quis in militari uia? Diem pro diurno tẽpore, itemq́; pro certo tẽpore uolũt eſſe maſculini generis, notaueruntq́; Vergiliũ indifferenter accepiſſe. Ego tamen & apud hunc, & apud cæteros pro tempore ipſo ſemper annotaui eſſe fœmininum: ut, Ipſa dies facit hominẽ prudentẽ: & Multa dies magnã dat hominibus rerum experientiã. Vnde Pædianus uult fieri Diéculã pro paruo tẽpore: Et apud Iuriſconſultos, Bima, trima, quadrima die, pro tẽpore Bienniĳ, triẽniĳ, quadrienniĳ: quod Iuriſperiti non intelligunt. In certo tẽpore Pædianus idẽ conſentit, debere eſſe generis maſculini. Dicimus ergo He-

Phili. 12. circa finem.

ſterno die, & craſtino: non heſterna die, & craſtina. Ad diem non uenit, ad diem non affuit: id eſt, die præſtituto.

Orator, Rhetor, & Declamator. CAP. LXXXI.

ORator, qui cauſas orat uel in iudicijs, uel in concionibus: qui Græcè dicitur ῥήτωρ, id eſt, rhetor. Nos tamen rhetorem profeſſorem rhetoricæ uocamus, non oratorem. Mirórque cur in hoc tam facili, peruulgatóq; nomine exponendo Victorinus errauerit. Declamator eſt, qui ſtudens apud rhetorem in conuentu ſcholaſticorũ fictã cauſam orat, id agens, ut in ueris poſteà cauſis poßit orare. Ipſe quoque rhetor, & quicunq; alius etiam extra ſcholã hoc ipſo genere utitur, ſiue ut alios, ſiue ut ſe exerceat, Delcamator uocatur. Nonnunquam tamen more Græco reperimus poni, ut Cic. lib. II. de Nat. deo. Hæc quum Cotta dixiſſet, tum Velleius, Ego, inquit, incautus, qui cum Academico, & eodem rhetore congredi conatus ſum. Nã neq; indiſertũ Academicum pertimuiße, neq; ſine iſta philoſophia rhetorẽ, quãuis eloquentem. Rhetorem dixit uel oratorem, uel rhetoricum.

Victorinus in ſua pręfa. in lib. I. Cic. de Inuent.

Peregrinus, & Hoſpes, Diuerſorium, & Hoſpitium. CAP. LXXXII.

PEregrinus, & Hoſpes hoc differunt: quòd Peregrinus uocatur, qui in ciuitate ſua non eſt: Hoſpes, qui in aliena eſt. Vel peregrinus, qui ex noſtra ciuitate oriundus non eſt: Hoſpes qui in noſtra eſt. Cic. Vos hoſpites in hac urbe uerſamini, ueſtræ peregrinantur aures? Quintil. Atticanus Theophraſtũ hominem alioqui diſertißimũ, annotata unius affectatione uerbi, hoſpitem dixit. Nec alio id ſe deprehendiſſe interrogata reſpõdit, quàm quòd nimiũ Atticè loqueretur. Pro hoc imperiti dicũt Forenſes, aut Extranei: loquendũ enim mihi barbarè eſt, ut barbariem emendẽ. Hoſpites igitur ſunt, tã qui in priuato alicuius hoſpitio sũt, quã

Lib. 8. cap. I.
Pro Milo.

qui in publico, quod diuerſoriũ, uel tabernã meritoriam appellam⁹: tãq; qui recipit, quã q recipitur. Vnde Ouid. Nõ hoſpes ab hoſpite tutus. Cic. Per dextrã iſtam, quam hoſpes hoſpiti porrexiſti. Sed ille receptor propriè uocatur Hoſpes, qui priuatim, & amicitiæ cauſa recipit: unde Hoſpitiũ: ut idẽ, Fuit mihi cum illo uetus hoſpitiũ. i. amicitia familiariter uel mihi hoſpitandi apud illum, uel illi apud me. Vnde Hoſpitales homines, qui amore non pretio hoſpitiũ ſuũ cõmunicãt. Hoſpitium et priuatũ, & publicũ dcitur. Liuius, Tarẽto Annibali per dolũ prodito, ait hoſpitia tantũmodo Romanorum à militibus fuiſſe direpta. Certè priuata, nõ publica. Cic. ex hac uita ſic decedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo: cõmorandi enim natura diuerſorium, nõ habitãdi dedit. Pro eodẽ poſuit diuerſorium & hoſpitium.

Metamor. 1. Pro Deiotaro. In Cat. Mai.

Conciuis, Conterraneus. CAP. LXXXIII.

Conciuis qui eiuſdẽ ciuitatis eſt: Conterraneus, qui eiuſdẽ terræ, hoc eſt, territorij. Maior eſt enim terra, quàm urbs, oppidúmue, cuius habitatores uocantur Ciues. Cic. Eorum qui in hac terra fuerunt, magnámq; Græciam (quæ nunc quidẽ deleta eſt, tum florebat) inſtitutis, & præceptis ſuis erudierũt. Plin. tamen Catullum conterraneũ ſuum uocat: uel quòd ex diœceſi illa, uel quòd ex urbe ſit Veronenſi. Vterq; enim dictus eſt Veronenſis. Nam illius nepos, et per adoptionem filius fuit Nouocomẽſis, & ideo Plin. Secũdus et ipſe dictus eſt. Quidam librum nuper ſic inchoauit, Fauonius ciuis meus, optime princeps, & conſul tuus. Quum dicere debuiſſet, Conciuis meus, Dominus enim ciuitatis, ciuẽ ſuum uocat, quia nõ poteſt appellare cõciuem. Quẽmadmodũ miles ſociũ in militia, nõ militẽ ſuum uocare põt. ſed cõmilitonẽ. Et diſcipulus eũ, qui unà eidẽ præceptori dat operã non diſcipulum ſuum, ſed condiſcipulum. E diuerſo præ-

De Amic. Pli. in præfa. nat. hiſt.

ceptor nō uocat auditores ſuos, cōdiſcipulos ſuos, ſed diſcipulos. Et dux in bello, nō commilitones, ſed milites ſuos appellabit. Licet Cæſar, & quidam alij appellauerint milites ſuos cōmilitones, comparādæ beneuolentiæ gratia: ut apud Vergil. Aeneas qui ſub eo erant ſocios uocat. Hic ergo homo priuatus nō debuit quēquam ſuū ciuē appellare, ſed cōciuem: nec rurſum aliquē principē conſulē dicere. Nonnunquam tñ inuenitur ciuis pro conciuis, ut Lælius apud Luc.

Verg. Aen. I. O ſocii, neq; enim ignari ſumus antè malorum.

Hic ciuis meus eſt, in quem tua claßica Cæſar.

Audiero. Dicam tamen municeps meus, pro eo quod eſt, cōciuis meus, quia communiceps non inuenitur. At quoties non apponimus pronomen, rectius ſine appoſitione loquimur: Audite ciues, ſuccurrite milites, legite diſcipuli. etiā ſi mei fuerint conciues, commilitones, condiſcipuli. Quòd ſi quando per hæc poſteriora ſine pronomine loquor, tamen pronomē ſubintelligendū eſt: ut, Omnes me conciues amāt. Cur tu non das commilitonibus partem? Ille ſemper exagitat condiſcipulos quæſtionibus. ſubintelligitur, meis, tuis, ſuos. Dicimus tamen, Vos eſtis ciues noſtri: quaſi Reipublicæ noſtræ, non quaſi ſingularium aliquorum ciuium.

De Prætor, Prætoriúſq; & aliis magiſtratuum nominibus. CAP. LXXXIIII.

PRætor, qui præturā: Conſul, qui conſulatum: Quæſtor, qui quæſturam: Aedilis, qui ædilitatem: Cenſor, qui cenſuram: Tribunus, qui tribunatum: Primipilus, qui primipilatum gerit. Senator, qui ſenator eſt, aut fuit. Prætorius, qui præturam: Conſularis, qui conſulatū: Quæſtorius, qui quæſturam: Aedilitius, qui ædilitatē: Cenſorius, qui cenſuram: Tribunitius, qui tribunatum: Primipilaris, qui primipilatū geßit. Senatorius non dicitur ſenator, ſed (ut dixi) uel ſenatorij ordinis, aut de domo ſenatoria. Triūphator, qui triūphat

lætus eſt, ſed qui lætitiæ eſt alteri: ut proſper, ac ſaluber. Vſq; adeo poteſt quis triſtis, mœſtúſque eſſe, & tamen iucundus: ueluti quum hoſtis meus in dolore eſt, tunc mihi iucundus eſt: & ego gaudens, ſum illi minimè iucundus. Quare non rectè locutus eſt, qui ait, Iucundos nos faciat ſuæ intereſſe commemorationi. Sed ad differētiam Cicero ad Sulpitium conſolātem de morte filiæ, inquit: Seruius tamē tuus omnibus officijs, quæ illi tempori tribui potuerunt, declarauit, & quanti ipſe me faceret, & quàm ſuum talem erga me animum tibi gratū putaret fore: cuius officia iucūdiora ſcilicet ſæpe mihi fuerunt, nunquā tamē gratiora. Idem ad Lucceium: Omnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in his literis, quas à te proximè accepi: non ille quidē mihi ignotus, ſed tamē gratus & optatus: dicerē iucundus, niſi id uerbum in omne tēpus perdidiſſem. Idē ad Attic. Fuit enim mihi ſæpe & laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. Idē tamē lib. III. inuectiuarū: Eſt mihi iucunda in malis, & grata in dolore ueſtra erga me uoluntas. Iucūda dixit, quaſi lætitiæ plena, & uoluptuoſa, qualis eſt in proſperis. Grata, quaſi plena affectus, ac fructus. In iucūdo enim quædam gratia eſt delectationis, in grato uerò etiam cōmodi. Quippe aſpectus roſarū, liliorū, uiolarū, florúmq; ac ſimilium iucūdus eſt. Aſpectus plenæ meßis uberū olearū, grauiū fructu uitiū, pinguiúmque pecorū, gratus. Et pueritia filiorum, atq; infantia iucūdior: adoleſcentia uerò, ac iuuentus gratior, utpote utilior. Idē de Offic. lib. II. Atq; etiam illæ impēſæ meliores ſunt, muri, naualia, portus, aquarū duct⁹, omniáq; quæ ad uſū Reip. pertinēt. Quāquā quod præſens, tanquā in manu datur, iucūdius eſt, tamē hæc in poſterū gratiora ſunt. Hierony. nōnunquā his duobus nominibus cum ea, quā oſtēdi, proprietate & diſtinctione uſus eſt.

Epi. 6. lib. 4. famil.

Epiſt. 15. li. 5. famil.

Plura

Plura, Complura, Plerique, & Plerunque. CAP. XC.

PLura, & Cōplura ſic differūt, quòd Plura poſſunt eſſe duo: Complura duo eſſe non poſſunt: illud comparatiuū eſt, hoc uerò minimè: ideóque non regit caſum. Pleriq; modò autores pro maxima parte accipiunt, modò pro nōnulli. Salluſt. In diuiſione orbis terræ, plerique in parte tertia Africam poſuere, pauci tantūmodo Aſiam & Europā. Pauló pòſt: Pleroſq; ſenectus diſſoluit, niſi qui ferro, aut beſtijs interiere: nam morbus haud ſæpe quēquā ſuperat. Quint. Videas pleroſque ita paratos: id eſt, nōnullos. Plerūq; magis à priore ſignificato, quā à poſteriore uenit. id eſt, pro eo quod eſt ferè ſemper. Quint. in amatore: Excuſſa ſunt plerunque languentium uitia uerberibus, id eſt, nōnunquam. Tamen in hunc ſenſum hæc dictio (ſiue nomē, ſiue aduerbium ſit) rarò reperitur. Seruius quidem neſcio an unquam utatur aliter.

In Iugurth.

Declam. 15.

Clarus, & Præclarus. CAP. XCI.

CLarus & Præclarus figuratè accipiuntur pro eo qui tanquam fulgore quodam famæ, & gloriæ reſplendet. Vnde Clariſſima, & præclariſſima geſta dicimus. Sed Præclarus nonnunquàm pro bono reperitur apud Cicer. ſicut apud eundē Luculentus pro magnus, ut in Philip. Luculentam tamen ipſe plagam accepit, ut declarat cicatrix. In eodem opere ait: O præclarū cuſtodē ouium (ut aiunt) lupum. Non Claritas in cuſtode deſideratur, ſed probitas: ergo Præclarum pro bono poſuit. Idē in Lælio: Cū illo uerò quis neget actum eſſe præclarè? Et paulò pòſt: Cū illo quidē (ut ſupra dixi) actum eſt optimè, mecū incommodius. Nā non ſuprà dixerat actum cum illo optimè, ſed prælarè. Verū ideo ſic dixit, quia Præclarè, et Optimè idē roboris, & uiriū in ſignificatione obtinēt. Eóq; κράτιστον (quod eſt optimū) & apud Græcos accipi ſolet, & à nobis transferri præclarum.

Philip. 7.

Philip. 3.

Feſtus

Feſtus, & Feſtiuus. CAP. XCII.

FEſtus dies potius, quàm feſtiuus: Res feſtiua, poti⁹ quàm feſta. Nam Feſtus, feſta feſtum, ad diem feſtum pertinẽs. Feſtiuus, feſtiua, feſtiuum, res iucunda, & lepida: ut, Oratio feſtiua, dictum feſtiuum: frondem feſtiuã legimus, non quæ ad feſtum comparata ſit, ſed quæ iucũda, & læta. Nam & feſtum frondem uocamus, quæ feſtis adhibetur. Feſtiuum multi pro feſto accipiunt.

Venale, & Vendibile. CAP. XCIII.

VEnale, & Vendibile, hoc habent differẽtiæ, quòd illud ſignificat rem uẽditioni expoſitam, hoc rẽ quæ facilè poteſt uẽdi. Hæc domus eſt uenalis: id eſt, proſcripta, uel expoſita uenditioni. Et hoc de Curione ſignificat Lucanus, Lib. I. quũ dicit, Audax uenali comitatur Curio lingua: id eſt, pretium, non ueritatem honeſtatémq; ſequẽs ex ſuæ linguæ facundia. Cic. in Brut. Horum ætati propè coniunctus L. Gel. non tam uendibilis orator, quàm ut neſcires, quid ei deeſſet. Et in eodem: Nam populo non erat ſatis uendibilis præceps quædã, & cùm idcirco obſcura, & peracuta, tum rapida, & celeritate citata oratio. Et alibi: Nam ut ſint illa uendibilio De fini. lib. I. ra, hæc uberiora certè ſunt. Vendibile dixit, pro gratum, & quod animos hominum ſolicitet, ritu rerum, quæ ad ſe alliciunt emptorem. Hoc à uendo uenit, illud à ueneo.

De Sciens feci, Prudens feci, & ſimilibus. CAP. XCIIII.

SCiens feci, & Prudẽs feci: item Inſciens, & Imprudens, atq; ignorans feci: hoc eſt, quod cùm facerẽ aliquid, ſciui me facere illud, aut ignoraui. At Scienter feci, idem eſt, quod cum ſcientia, ac doctrina feci: ſempérque in laude eſt ſciẽter quid feciſſe, Scientẽ uerò quid feciſſe, tum laudare, tum uituperare ſolemus pro rei qualitate. Si ergo Sciẽter facere ſemper laudabile eſt: è diuerſo Inſciẽter facere ſemper eſt uituperabile

perabile. Prudenter *quoq; facere, opus prudentiæ nimirum eſt :* Imprudenter *uerò ſtultitiæ.* Tamen *quid imprudenter facere ignòrantérue, rarò in uſu eſt, in cuius locum uelut ſuccedit.* Per *ignorantiã, &* Per *imprudẽtiam factum, per ſe neq; laudi, neq; uitio dandũ.* Idem *enim eſt* Per *imprudẽtiam, ſiue per ignorantiã feciſſe aliquid boni, uel mali, quod ĩmprudẽtem, ignorantémq; feciſſe: quorum neutrũ aut præmium meretur, aut pœnam.*

Marinus, & Maritimus, & Tranſmarinus. CAP. XCV.

M*Arinũ piſcem dicimus, &* Auem *marinã, &* Deum *marinum, uel* Deam, *uel nympham marinã.* Nomina*tim quoq;* Vitulum *marinum,* Lupum *marinum,* Turdũ *marinum,* Turturẽ *marinum.* Præterea Colorẽ *marinũ,* Caſũ *marinum,* Periculum *marinum, ſonum, fluctum.* Aquam *marinam, non maritimam:* Nauem *marinã, quidã etiam nauem maritimam.* Rurſus Oram *maritimam, gẽtem maritimã, res maritimas, bellum maritimum, non marinum.* Item Hominẽ *gentem, urbem, triumphum tranſmarinũ, non tranſmaritimum.* Horum *omnium hæc differentia eſt, quòd* Marinũ *uocatur, quod incolit mare, aut ex mari eſt:* Maritimũ *quod mare accolit, & ad mare eſt, uel ad mare fit.* Tranſmarinum, *quod trãs mare eſt:* Trãſmaritimum *enim foret, quod trans loca maritima eſſet. idem propriè quod mediterraneum.*

Frequens, & Celebris. CAP. XCVI.

F*Requentẽ locũ dicimus, quem frequentare multi ſolent: ut urbs frequens, oppidum frequens, platea frequens, ubi multi homines aut habitant, aut diuerſantur.* Quãdo *autem de perſona, aut de re animata loquimur, duobus modis dicitur: uel de ſola ſic :* Sit *miles frequẽs ſpectator præliorum, id eſt, creber, & aſsiduus.* Vel *de turba, ſic:* Frequẽs *populus, frequens ſenatus: id eſt, copioſus, & multus.* Et *quidem cum*

nomine collectiuo in ſingulari, cum cæteris uerò in plurali: ut, Frequentes ciues, *frequentes ſenatores. hoc eſt multi, & numeroſi.* Veruntamē *quum dico,* Sis *frequens, innuo actionē: quum dico* Frequēs *locus, paßionē.* Ille *frequētat, hic frequentatur.* Cui *ſimile eſt* Celebris *ſemper paßiuè poſitū, tam ad rē, quàm ad perſonā relatum.* Locus *celebris, quòd celebratur:* Homo *celebris, quòd cum honore celebratur, & colitur.* Propter *quod in hanc ducor opinionē, ut* Locus *celebris propriè ſit honoratorum frequentia cultus: non ita frequens, neq; frequētia: quo nomine qualiſcūq; hominū multitudo ſignificatur: quod ex uocabulo hinc ducto probatur, quod eſt* Celebritas, *quæ tū hominū cœtū honoratorū declarat, tum dignationē ipſam, atq; honorē.* Quint. Ante *omnia futurus orator, cui in maxima celebritate, et in media* Rep. *uiuendū eſt, aſſueſcat iam à puero nō reformidare homines: neque illa ſolitaria, & uelut umbratili uita palleſcere.* Cic. Ita *qui in maxima celebritate, atq; in oculis quondā ciuium uiximus, nunc fugiētes conſpectū ſceleratorū hominū, quibus omnia redundant, abdimus nos quantum licet, & ſæpe ſoli ſumus.* Idē *in alterā ſignificationē:* Hac *tanta celebritate famæ, quum eſſet iam abſentibus notus,* Romā *uenit,* Mario, & Catulo *cōſulibus.* Quare *impropriè, licet frequentiſſimè dicitur, locus celebris. an deſertus, quaſi contrariū ſit* Celebrē *eſſe ab illo,* Deſertū *eſſe.* Vbi *enim baiuli, aut aleatores, aut lenones, ſcortáq; eſſe conſueuerunt, quis eū locum propriè dixerit celebrē? non aliter, quàm* Celebrē *meretricem, aut nobilem: ut ſæpe legimus & ſingularē improbitatem, & unicam turpitudinem: ut in bonum, ita et in malum.*

De Off. lib. 3.

Pro Archia.

Ferus, & Ferox. CAP. XCVII.

FErus *homo, qui animū ferinum obtinet, ut* Leonis, Vrſi, Pardi, Lupi. Ferox, *qui peranimoſus eſt ad decertandū*

cum altero, & ad uim alteri faciendam, atq; ad nocendum.

Corporeus, & Corporalis. CAP. XCVIII.

Corporeum eſt exiſtens ex materia, atq; ſubſtantia corporea, & ediuerſo Incorporeum: ut lapis eſt res corporea, uirtus incorporea. Corporale uerò exiſtens in materia ſubſtantiáq; corporea: & ediuerſo incorporale: ut Domus, fundus, mancipium, corporalia ſunt, non corporea: Legatum, hæreditas, iura, incorporalia ſunt, non incorporea. Namq; hîc de qualitate agimus: quæ ineſt ſubſtantiæ, ibi de ipſa ſubſtantia: quas res diligẽtius exequemur in dialecticis noſtris. Et ſanitas, uires, pulchritudo, bona corporalia appellantur, nõ corporea. Præterea (ut alia ratione hanc differentiam diſtinguamus) corporeus, & incorporeus non niſi cum hoc nomine Res, aut ſubſtantia iunguntur, aut ubi res ſubintelligitur: ut Lapis eſt res, ſiue ſubſtãtia corporea, non autẽ eſt corporeus. Virtus eſt res incorporea, non autẽ uirtus incorporea. Omnia autẽ corporea aut tãgũtur, aut uidẽtur, id eſt, omnes corporeæ res: nõ autẽ ſic, res incorporeæ.

De Laſſus, Laxus, Lapſus, Feſſus, Defeſſus, Fatigatus, Defatigatus. CAP. XCIX.

Laſſum, quod labore fatigatũ eſt, tam animo, quàm corpore: ideóq; ad ea demum ſpectat, quæ laboris moleſtiã ſentiunt. Laxum uerò magis ad inanimata, quæ ſunt lenta, mollia, flexibilia, non dura, non rigida: ut, Laxi rudentes, laxi funes, laxæ chordæ. Lapſus à labendo, quod uel corpore, uel per tranſlationem animo, & opinione labitur. Feſſus idem eſt, quod fatigatus ſiue animo, ſiue corpore. Defeſſus, defatigatúſque, qui ita feſſus, atque fatigatus eſt, ut non queat amplius, & ſæpe à labore, atque incepto quod inſtituerat, deſiſtat: ut in Bruto Cic. Et ne defatigaretur, orauiſſent. Et de Oratore, Profectò nunquam conquieſcam, neque

Lib. 3.

defat

deſatigabor antè, quàm illorum ancipites uias, rationéſq;, & pro omnibus, & contra omnia diſputandi percepero.

Bonum, & Bonitas. CAP. C.

B*Onum generale nomen eſt, honeſta pariter, atq; utilia complectens: ut* Bonum *animi, bonum corporis, bonum fortunæ.* Bonitas *uerò non (ut multi opinantur) idem, utiq; quod bonum, honeſtum, ſed idem quod benignitas.* A *primo fit* Bonus *uir, bonus ſeruus, bonus iudex: id eſt, iuſtus, et exequens officij ſui debitum : ab hoc, bonus pater, bonus dominus, bonus* Deus, *bonus* Aeneas: *hoc eſt, benignus, et clemẽs, quam alteram iuſtitiæ partem eſſe conſtituunt, uocantes eandẽ* Beneficẽtiam. Nã *iuſtitiã partiuntur in duas partes:* I*uſtitiã, quæ eſt ſeueritas: &* Beneficẽtiam, *quam ego uoco* Bonitatem. Ergo *qui planè bonus eſſe uult, planéq; iuſtus, bis bonus ſit neceſſe eſt.* Et *hoc quidem ad uirtutẽ pertinet.* E*ſt autem & alia bonitas, non ex induſtria, ſed ex natura, tam homini, quàm quibuſdã alijs rebus attributa.* Cic. *Quæ & bonitate naturæ multi aſſequuntur, & progreßione diſcendi. id eſt, excellentia, & dote naturæ.* Quint. *At in ſolo fœcundo plus cultor, quàm ipſa per ſe bonitas ſoli efficiet.* N*õ dixit, plus bonitas cultoris, quàm bonitas ſoli, quia excellens cultor induſtria fit, non natura.* N*õnunquam tamen* B*onitas pro iuſtitia ſiue pro honeſto accipitur.* Cic. *de* O*ffi. tertio:* Q*uum enim bonitatem alicuius, fidémq; laudant, dignum eſſe dicunt, qui cum in tenebris mices.* Q*uint. in* XII. Cap. I.
Q*uòd ſi in mediocribus etiam patronis conuenit hæc, quæ uulgò dicitur bonitas: cur nõ orator ille, qui nondũ fuit, ſed poteſt eſſe, tam ſit moribus, quàm dicẽdi uirtute perfectus?* N*õnunquã etiã* Bonũ *accedit ad naturã uirtutis, & bonitatis.* N*ã quũ dicimus de* Aequo, *& bono, nõ de rigore iuſtitiæ, & de ſummo iure loquimur, ſed quaſi de bona æquitate.*

De Offic. 3.

Lubricus. CAP. CI.

LVbricus locus eſt in quo nequeas inſiſtere, nec ingredi, quales ſunt herbæ perfuſæ ſanguine (ut apud Verg. de Niſo, & Homerum de Aiace Oilei) aut aliter humectatæ. Marmora læuigata, lapidéſq; uel humore conſperſi, terra glaciata, aqua gelata, pauimẽta, cæteráq; huiuſmodi, lubrica dicũtur. Inde ꝑ trãslationẽ adoleſcentiã uocam⁹ lubricã, in qua qui sũt, uelut ĩ glacie facile labũtur. Anguilla quoq; congrus, muræna, & ſimilia lubrica ſunt. Alio tamẽ modo
Lib.2. uidetur Cic. dixiſſe Lubricos oculos, et imitatus eũ Lactãtius in lib. de Dei opificio. Ita enim ait ille de natura deorũ, Sed lubricos oculos fecit, & mobiles, ut declinarent, ſi quid noceret: & aſpectum quò uellent, facilè conuerterent. Dicti ſunt Oculi lubrici eo modo, quo à quibuſdam pes lubricus, pro eo quod eſt in lubrico. Ita oculi quaſi in lubrico poſiti ſunt, ut uix queant conſiſtere: quale eſt quũ dicimus: Spargo humũ floribus: pro eo quod eſt ſpargo humi flores: et Sterno lectum pallio, pro eo quod eſt ſterno pallium lecto.

Aequalis, & Aequabilis. CAP. CII.

AEqualis, quid ſit notum eſt, ut in illo: Sintq; pares in amore, & æquales. Sæpe accipitur pro coætaneo, ſiue
Lib.5. Aenei. coæuo. Vt Vergil. Aequalémque ab humo miſerans attollit
In Cat. Mai. amicum. Cic. Ego Q. Maximum eum qui Tarentũ recipit,
Eodem. lib. ſenem adoleſcens ita dilexi, ut æqualem. Et iterũ: Nec cum æqualibus ſolùm qui pauci admodum reſtãt, ſed cum ueſtra
De Inue. li. 1. etiam ætate atque uobiſcum. Aequabilis idem quod æqualis in priore ſignificato: ut idem, Non ius æquabile, quid utili-
Ad Her. li. 3. tatis haberet, acceperat, Iterũ: Et uox reducitur in ſonum quendam æquabilem, atque conſtantem.

Perfidus, & Infidus. CAP. CIII.

PErfidus, qui fidem uiolat: Infidus cui nõ eſt fidendum. Hoc à fido deſcendit, quod habet primam longam, ſiue

fido

fido à fidus:illud à fides,quod habet primam breuẽ.Ideóq; hæc duo adiectiua uario accentu efferuntur.

Moratus,& Morigeratus CAP. CIIII.

MOratus,qui moribus bonis eſt præditus:Morigeratus participium ex morigeror, quod eſt morem gero, id eſt,obſequor,& obedio. Vnde Morigerus, obſequens, obediens,& facile morem gerens. Quod Accurſius non intelligens(quid autẽ intelligat,ſi ignorat, quid ſit morẽ gerere?) pro gloſſa ſcriptũ reliquit,Soluat Apollo:quaſi aut ænigma eſſet,aut Apollo ſoluere ænigmata ſoleret magis,quã proponere ſoluenda. Et alibi:Primipilus inquit,nomẽ Græcũ eſt.

Porteruus,Procax,& Petulans. CAP. CV.

PRoteruus,Procax,& Petulans, multum ſimilitudinis habẽt,& quaſi aliud alio magis increſcit,tam in factis, quàm in dictis.Tria hæc tam quandã laſciuiam,libidinemq́; declarant,tum iniuriam:uam,& proteruam, petulantémq; eodem loco de inhoneſta fœmina apud Cic.legimus pro Cælio:Si uidua liberè,proterua petulanter,diues effuſe,libidinoſa meretricio more uiueret. Proteruam minore gradu, quàm petulantem ſignificauit.Petulans,pro libidinoſo,laſciuóq; accipi notum eſt : ut, Petulanſq́; iuuenta. Et Ouid.

Quinetiam ut poſſem uerbis petulantius uti,
Non ſemel ebrietas eſt ſimulata mihi.

Id eſt,laſciuius,& licẽtius.Procaces quoq; meretrices legimus,qualis Bacchis Terẽtiana,cæteræq́; impudicæ mulieres,quæ pudori ſuo (quæ una dos fœminarũ eſt) ne uerbis quidẽ mordacibus,ſimul et turpibus parcunt,à ſeipſis ſuæq́; conditionis fœminis capiẽtes principium. Proteruia,leuior quædam cõtumelia, Procacitas maior, Petulantia maxima. Cic.in Sall. Ne in idem incidã uitiũ procacitatis,quod huic obijcio. Et iterũ:Non enim procacitate linguæ, uitæ ſordes In eadem.

In eadem. *eluuntur.* Atq; *iterũ:Nã quòd iſta inuſitata rabie petulãter in uxorẽ filiámq; meam inuaſiſti.* Et iterũ in eadẽ: *Deſine bonos petulantiſsima inſectari lingua: deſine morbo procacitatis iſto uti.* Sallu.in Cic. *Grauiter & iniquo animo maledicta tua paterer Marce Tulli, ſi te ſcirem iudicio animi* In eadem. *magis, quàm morbo, petulantia iſta uti.* Et iterum: *Bibulum petulantiſsimis uerbis lædis.* Hæc eadẽ nomina in factis quoque nonnunquã reperiũtur: ut ſi quis ambulans per impotẽtiam mentis, obuium cubito feriat, aut cõtumelia ſibi cedere cogat, hunc proteruum dicimus. Et Verg. Auſtros procaces uocat. Et ab eodẽ: -Hœdíq; petulci Floribus inſultent. dictum eſt, quòd hœdi ſoleant iniuriam facere, per animoſitatem quandã tranſcendendo ſepes, & in alia loca penetrando: quæ iniuria petulantia eſt.

Verg.1. Aen. In vada cęca tulit penitúſque procacibus auſtris.

Georg.4.

Orbus, & Celebs. CAP. CVI.

ORbus, eſt quicunq; aliqua re chara priuatus eſt. Propriè autẽ parẽs amiſsis liberis, quaſi amiſſa luce oculorum. Vnde illud frequẽs, Parẽs liberorũ, an orbus ſit, plurimum diſtat. Et hinc orbitas, quæ eſt illa qualitas patrum poſt amiſſos liberos, ut uxoris uiduitas poſt amiſſum maritum. Quintil. de patribus, in ipſos loquens pro uxoribus, ait, Nõ habet orbitas ueſtra lacrymas ſuper ardẽtes rogos, tenetis inconcuſſam, rigidámq; faciem. Cõtrarium huic eſt, quum dicitur Orbus, quaſi orphanus, ut apud Terent. Orbæ qui ſunt genere proximi, His nubant. Et hinc Orbitas apud M. Tull. lib. II. de Orat. quaſi orphanitas. Deplorauit enim cauſam atque orbitatem Senatus, cuius ordinis à Conſule qui quaſi parens bonus, aut tutor fidelis eſſe deberet, tanquam ab aliquo nefario prædone diriperetur patrimonium dignitatis. Cœlebs, tam qui caruit ſemper uxore, quàm qui nunc caret: & inde cœlibatus.

Quint.lib.5. cap.10.

In Phor. act. 1.ſcen.2.

Diui

Diuturnus, Diutinus, Præcox, Serotinus, Præmaturus, Maturus. CAP. CVII.

Diuturnus, & Diutinus nihil differũt. Vtrũq; enim & in bonum, & in malũ reperitur: & utrũq; à Diu, ſiue Diutius uenit. Sed unum eo modo formatur, quo à die Diurnus, à nocte Nocturnus: alterum quomodo à ſero Serotinus, à mane ſiue à Matuta, quæ dea eſt, Matutinus: útque aliqui utũtur, à ueſpere Veſpertinus. De diuturn⁹ plurima exẽpla ſunt. De Diutinus apud Cic. perpauca. Ad Brutum ſic ſcripſit: Libertatis deſiderio, odióq; diutinæ ſeruitutis Quintil. Non ſic confundunt obuios grauibus catenis colla ſtridentia, nec diutino ſquallore concreta facies. Quia dici Serotinus à ſerò, uideor ſignificaſſe Serò pro ueſpere, non pro eo, quod eſt tardè, ſiue poſt tempus. Hæc enim tria Serò ſignificat, quæ tamẽ penè idẽ ſunt. Vna & uera ſignificatio eſt pro ueſpere, quod eſt poſt occasũ. Altera quæ hinc naſcitur, quæ eſt poſt tempus. Quod enim poſt ſolis lucẽ eſt, id uerè poteſt poſt tempus dici. Cic. quũ accuſator Milonis identidẽ interrogans, inſtaret, quo tempore Clodiũ eſſet occiſus, urbanè reſpõdit, ſerò: non tam horã intelligens, quàm tardius occiſum, & poſt tempus, quo debuiſſet occidi. Tertia ſignificatio eſt, pro tardè: ut apud Senecam in Hercule furente,

Epiſt. 8. lib. 11. famil. epi.

Quintil. lib. 6. cap. 4.

> Serò nos illò referat ſenectus.
> Nemo ad id ſerò uenit, unde nunquàm,
> Cùm ſemel uenit, potuit reuerti.

Serotinus igitur quum à primo ſignificato (ut quibuſdã placet) uenit, qui dicũt Horã ſerotinam, tempus ſerotinum, pluuiam ſerotinam, tum à poſterioribus. Appellamus enim ut Præcoces uuas, præcoces ficus, præcocia poma, quæ ante legitimum cõſuetúmq; tẽpus, ſiue citò matureſcunt, ita Serotinas uuas, ſerotinas ficus, ſerotina poma, quæ poſt legiti-

mū tēpus, cōſuetúmq; cæteris pomis, uel tardè matureſcunt. Præcox quoque ingenium per translationem dicimus, quod nimis citò maturitatē conſecutum, nimíſq; citò uidetur adoleuiſſe. Ideóq; ait Quint. Lib.1.cap.4. *Illud ingeniorū uelut præcox genus non temere unquàm peruenit ad frugem: id eſt, non ferè unquam ad perfectionē, tāquam ad frugem, fructúmq; peruenit. Præcox quaſi ante tempus excoctum. Huic ſimile ac diſsimile eſt, Præmaturus, quod eſt antè, quàm ſit matur⁹, et ante maturitatem: ut, Segetes præmaturæ, frumēta præmatura, poma præmatura: id eſt nondum matura. Et per tranſlationē, Præmaturus ſum militiæ, præmatura ætas, præmatura legatio, præmatura allocutio, præmatura poſtulatio: id eſt, immatura. Quanquam Maturum ipſum in frugibus propriè dicitur, & id uno modo: in perſonis uerò figuratè, & hoc duobus modis: Vno ſic: Ego ſum maturus audiendæ philoſophiæ, Tu es maturus rei militari: id eſt, perfectionem temporis habeo ad hanc rem. Vnde ſenilis ætas uocatur matura, quaſi omnino perfecta, & tēpus debitum aſſecuta. Altero ſic: Ego ſum homo maturus, id eſt, perfectus moribus, & in hac ſignificatione non componitur. Inde Matureſco, maturus fio. Et maturo, maturas, maturum facio, uel perficio, atq; feſtino. Vt Verg.* Aeneid.1. *Maturate fugam. Cic. ad Herē. In ætate maturrima dixit: pro in ætate feſtinantiſsima. Et Maturè aduerbium, pro citò.*

Annuus. CAP. CVIII.

Annuus eodē modo dicimus, quo Diurnus: Spatiū diurnum, ſpatium annuum, unius diei, uniúſue anni. Annuus quoq; quomodo Quotidianus. Febris quotidiana eſt quæ ſingulis diebus uenit. Ita apud Verg. Georg.1. *Atq; annua magnæ Sacra refer Cereri. Id eſt, ſingulis annis. Et duo illi Epicurei philoſophi annua febri quo die nati fuerant, corripiebant*

piebantur: qua febri & mortui ſunt. atque eodem quidem die. Dictum eſt ergo Annuum, quaſi anniuerſarium. Nam ut feſta, ita febres quibuſdam, quorum etiam Auguſtus fuit, anniuerſariæ ſunt.

Capitalis. CAP. CIX.

CApitale odium, quod caput, & uitã alterius petit: Cic. Cũ is tribunus plebis capitali odio à Q. Põpeio, qui tum erat conſul, diſsideret. Itẽ Capitale ſuppliciũ, Capitalis morbus, qui caput alterius petit. Capitalis autẽ homo, capitale uitium. capitale peccatũ, nõ quod petat alterius caput, ſed cuius caput, aut propter quod caput cõmittẽtis peti debeat ad pœnam: ut idem: Capitalis Etheocles, uel potius Euripides. Et alibi, Fieri ait in ciuitate uitia capitalia. De Amic. De Off. lib. 3.

Meritorius. CAP. CX.

MEritoriã tabernam, diuerſorium, atq; hoſpitiũ mercenariũ uocamus, quò cuiq; introire licet danti mercedem. Nam Merere, mercede operari, laborare, atq; alteri inſeruire eſt. Ideóq; Merere, in militia eſt exerceri, propriè tamen ſpe ſtipendij, ac præmij, quod dicitur, Stipendia facere. Hinc Meretrices dictæ, ſuam & ipſæ militiam exercentes, ac ſtipendia ſua facientes. Et inde adiectiuũ Meritorius, meritoria, meritorium: unde ſcorta maſcula, Pueri meritorij uocãtur: nam puellæ nõ uocantur meritoriæ, quippe proprium ſuum habẽtes nomẽ, quod eſt Meretrix. Quidam aiunt hos pueros, dici Catamitos, quod mihi nõ uidetur, ſed potius Concubinos: Meritorij nanq;, ut meretrices, pretio merẽt. Cic. in Antonium: Ingenui pueri cum meritorijs, ſcorta cum matribusfamiliâs uerſabantur. Ingenuos liberos dixit, meritorios: ergo non liberos: quos mango, qui ideo homines mercatur, ut uendat, cõmodare etiam abutendos pretio ſolet. Siue illi dominorũ permiſſu, aut ipſi ſuo iure proſtant, Philipp.

ſtant appellamus Corpus meritorium tam puerum meritorium, quàm meretricem: Orationem quoq; meritoriã quaſi ulem, & malè coëmptam.

Infenſus, & Infeſtus. CAP. CXI.

INſenſus uehemẽter iratus, & odium gerens: Infeſtus uehemẽter moleſtus, atq; in aduerſum uadens. Inde Inſtare, incurſibus crebris moleſtia afficere: et Signa infeſta, quæ in aduerſum tendunt: hoc eſt, uexilla in hoſtem euntia, ut moleſtiam inferant. Moleſtare autem rarius reperitur, quàm Infeſtare. Modeſtinus Iuriſconſultus ait: Ab Aurelio Sempronio fratre meo, neminem moleſtari uolo.

Præſens. CAP. CXII.

PRæſens, non modò quod eſt huius tẽporis, ſed etiam alterius: ut Cicer. Ego incolumitati ciuium primùm, & poſteà dignitati: ille præſenti potius dignitati, quàm futuræ conſulebat. De mortuo loquitur: ergo nõ nunc præſenti, ſed

Li.12.ca.10. tunc. Quintil. de ipſo Cicerone iam defuncto loquens ait: Poſteà uerò quàm triumuirali proſcriptione conſumptus eſt, paſſim qui oderant, qui inuidebant, qui æmulabantur, adulatores etiam præſentis potentiæ, non reſponſurum inuaſerunt. Præſentis potentiæ, quæ tunc erat præſens. Neque in præteritũ modò, uerùm etiam in futurum: ut Horatius:

De Ar. poët. Pleraq; differat, & præſens in tempus omittat:
Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi criminis autor.

In præſens: id eſt, in ſuum tempus, ut dixi, & quando tempus dicendæ rei aderit: niſi accipiatur pro Impræſentiarum. Vt idem ſecundo Carminum:

Ode 16. Lætus in præſens animus, quod ultrà eſt,
Oderit curare, & amara lento
Temperet riſu: nihil eſt ab omni parte beatum.

Præſens quoque dicitur ſubitus, & non dilatus in alterum

tempus

tempus: Vt Vergilius, Aeneid.1.
Præſentémq; uiris intentant omnia mortem. Iuuenal. Satyra1.
Pœna tamen præſens. Et: Præſens ultio. Vnde Præſentiſſimum periculum, & Præſentiſſima medicina, remediũ præſentiſſimum, uenenũ præſentiſſimũ, quod etiã præſentaneum uocatur. Præſentiſſimum, quia ſtatim aut ſanat, aut occidit. Et quoniam ea quæ præſentẽ uim affectúmq; exhibẽt, præſtantiora, ac potẽtiora cæteris uidentur, ideo in hunc quoq; ſenſum accipi ſolet: ut, Præſens animus dicitur præſtãs, atq; excellens. Et præſens remediũ, præſensq; uirtus, id eſt, potẽs, & in primis efficax. In rẽ præſentẽ, nõ tẽpus, ſed locum ſignificat. ut Cic. Offi. lib. 1. Vt ſi conſtitueris cuipiam te in rẽ præſentẽ eſſe uenturum: id eſt, ad locũ, de quo cõtrouerſia eſt. Liu. lib. XXXVIII. Reſponderi legatis utriuſque partis placuit, miſſuros ſe in Africã, qui inter populum Carthaginienſem, & regẽ in re præſenti diſceptarẽt. Idem lib. XLVIII. Eodem anno inter populũ Carthaginienſem, & regem Maſiniſſam in re præſenti diſceptatores Romani de agro fuerunt. Valer. Max. lib. VII. Q. Fabius Labeo arbiter à ſenatu finium cõſtituendorũ inter Nolanos, & Neapolitanos datus, quum in rem præſentẽ ueniſſet, utroſq; ſeparatim monuit. Ad tempus, duobus modis ſumitur. Vno ad cõditionem temporis, neceſſitatẽ, opportunitatem. Cic. pro Mil. Quàm ad tempus aptæ ſimulationes. Quint. Fingere nimirùm ad tẽpus uidebor, et rem nimium manifeſtam imprudẽter cõplorare. Altero ad ſpatium temporis: ut, Silebo ad annum, latebo ad tẽpus. id eſt, uſq; ad annũ, uſq; ad tẽpus quoddam, uel in tẽpus. ut Quint. Optimum emendandi genus, ſi ſcripta in aliquod tẽpus reponantur, ut ad ea poſt interuallum uelut noua, atque aliena, redeamus. id eſt uſq; ad aliquod tempus. Nam ſæpe ſubintelligitur Vſque: ut idem, Lib.10. ca.4.

Neq;

Neq; id ueteribus Romanis dedecori fuit: argumentum eſt ſacerdotum nomine, & religione durans ad hoc tempus ſaltatio. id eſt, uſq; ad hoc tempus.

Stultus, Fatuus, & Stolidus. CAP. CXIII.

STultus, qui imprudens eſt, & improuidus: multiq; non inſipientes homines aliquando ſtultè agunt. Fatuus planè inſipiens eſt, tractum à ſapore ciborũ. Nam cùm illi non ſapiunt, fatui dicuntur: Ita homo qui non ſapit, fatuus uocatur. Martialis,

Lib. 13. epig. 13.

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm ſæpe petet uina, pipérque coquus.

Melior huius uocabuli uidetur hæc cauſa, quàm ea quæ quibuſdam placet, fatuos dictos, qui furore quodam (quali uxor regis Fauni Fatua nomine, corripi ſolebat) futura prædicunt: ut illa faciebat. Stolidus eſt, qui proximè accedit ad naturam ſenſumq; pecudum.

Beatus. CAP. CXIIII.

BEatus, qui rebus omnibus ad uitæ uſum, ornatúmq; ſpectantibus abundat. Ideóq; locupletes ſanè omnes Beatos uocamus, ut apud Iuuenalem. -Vetulæ ueſica beatæ. Et Cic. Sint florentes, ſint beati. Et Alibi: Crotoniatæ quondam quum florerent omnibus copijs, & in Italia quum in primis beati numerarentur. Vnde apud inferos in Elyſijs campis beati uocantur, & à nobis qui apud ſuperos uiuunt: ut penè idẽ ſint Felices & Beati, Felicitas & Beatitudo. Felices, inquam, omnium bonorum compotes. Sunt & aliæ res pro ſua quæq; natura beatæ, felicéſq; ueluti de uoce apud Quintilianum, Ornata erit pronuntiatio, cui ſuffragatur uox facilis, magna, beata, flexibilis, firma, dulcis, durabilis, clara, pura, ſecans aëra, auribus ſedens. Beata dixit pro eo quod eſt plena, & perfecta. Et alibi: Nam uocis, quantum in nullo cognoui felicitas.

Satyra I.
De Inu. li. 2.
Lib. II. cap. 3.

Mollis

Mollis homo, Molle opus. CAP. CXV.

MOllis homo dicitur, & molle opus: hoc in laudẽ, illud in uituperationem. Verg.

Inuidia mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. Idem, Geor. I.

Excudent alij ſpirantia mollius æra:

Credo equidem uiuos ducent de marmore uultus. Aeneid. 6.

Quod non ſine ratione factum eſt. Nam qui non fuerit ſeuerus, fortis. & conſtans, & in morem rei duræ patiens, reſiſtẽnſque fortunæ uel aduerſæ, uel blandæ, hic mollis eſt, ſimilis ceræ, & tenellis plantis: quum præſertum qui mollicula membra habent, ferè molli ſint mente, ut pueri, fœminæq;. Contrà autem milites, nautæ, agricolæ, ut corpore, ita animo indurati, putantur. Hoc igitur modo Mollis accipitur in uitium. In laudẽ uerò, quod ut uitio datur durum, ut Durus cibus, durum cubile, durum ſolũ, ita durũ ingenium, ueluti durus equus ad domandum, durum ingenium ad docẽdum, & ad (ut ſic dicam) ſculpendum: eadem ratione Molle dicetur, quod non eſt durum, eritq; laudabile. Quint. de ſignis loquens inquit: Illius opera duriora, huius molliora. Dicũtur autem Signa, opera ſculptilia, ſiue fuſilia, ſiue cætera eiuſmodi ad effigiem animalium fabricata, quemadmodum tabulæ, opera pictorum. Siquidem in tabulis antiqui pingebant, non in parietibus. Hæc talia magis dicentur mollia, quæ fiunt, quàm ingenium, quod facit.

Crudus. CAP. CXVI.

CRudus uocatur, non qui cibum indigeſtum habet in ſtomacho, ſed qui ægrè, difficileq; digeſtibilẽ, & à quo offenditur, uel tanquam nimio, uel tanquam noxio: ut Cic. de Roſc. Qui in cœnam non ueniret, quòd eſſet crudior. Et Quint. Crudo oratori declamandum non putat. At cibo indigeſto ferè & oramus, & negotia agimus, uel magis,

quàm digeſto. Siquidem digeſto, & modificato cibo, iterum refici malumus: quàm cætera facere. Appellamus autē Hominē crudū, præſertim qui eſt truci aſpectu, quòd eius aſpectu oculi noſtri offendūtur, ut ſtomachus cruditate cibi: uel quòd facies crudum habentis animū inſuauis, & fœda eſt ut facies crudum ſtomachum habētis, ſiue crudū cibum in ſtomacho. Eſt etiam crudum idem quod recens: unde Crudus dolor, crudum uulnus. Et Recrudeſcere dolor, & uulnus dicitur, quaſi renouari. Et Cruda poma dicimus, quæ nō ſunt matura: ut Cic. Quæ cruda ſunt, ui auelluntur: quæ autem cocta, & matura, decidunt.

QVARTI LIBRI FINIS.

LAVRENTII VALLAE IN QVINTVM LIBRVM ELEGANTIARVM PRAEFATIO.

TERTIVS iam mihi, & propè quartus annus agitur peregrinanti ſemper, & per omnia maria, terráſque uolitanti proxima etiam æſtate, & quidē tota militiam experto, quod utrum honeſtiore, an magis neceſſaria cauſa fecerim, haud equidē ſcio. Illud tamen uel me nō affirmāte, indubitatum cunctis eſſe nō ambigo, quæ maxima, atq; adeò ſola ſtudiorū præſidia ſunt, ea mihi omnia defuiſſe, literatorum conſuetudinē, librorum copiam, loci opportunitatem, tēporis otiū, ipſam poſtremò animi uacuitatem. Quorū ſingula cùm plurimum incōmoditatis afferāt, cùm deſunt, quid tandem putandum eſt, uniuerſa feciſſe? Tametſi repugnauimus aſſiduè, & quoad licuit, neceſſitatibus

reluctati ſumus. Intérq; nauigandum, peregrinandum, militandum, frequenter ad ſtudia reſpeximus: ita ut ſi nihil lucri in literis (quod optabamus) certè (quod proximum eſt) nihil damni faceremus: quod ſi non contigit, iacturam hanc multarum rerum notitia, quas uel uidimus, uel ſumus experti, fortaſſe penſabimus. Hac enim præcipuè uia Homerus informandum eſſe uirum ſapientem præcipit, Vlyßis exemplo. Ita nanque Odyſſeam inchoat:

Dic mihi Muſa uirum captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum uidit & urbes.

Quanquam quid tergiuerſamur, quid blanda, aut inani excuſatione nos fallimus? qualeſcunq; redierimus, nihil tamen quo dotem filiæ iam me abſente adultæ ampliare queamus, attulimus, & collocandi iam tēpus eſt, ſatiusq́; multò quàm primùm nuptui dare, quàm diutius cuſtodiendo, pudicitiæ periculum adire. Mira enim eſt puellæ, uel procorum, uel amatorum multitudo. Ipſa quoq; teneri amplius non uult. Et (quod me ualdè ſolicitum facit) alios magis incipit amare, quàm patrē. Quare non uacat cōparare plura, quò ſplendidius, ac magnificentius collocemus. Sex nanque talenta, quæ ante profectionē noſtram parta, ac repoſita erant, in dotem dabimus. quod quum ſatis eſſe debeat, tamen plus eſt, multo quod poſthac temporis acceßione adijcere poſſemus. Et certè ſimilia impedimenta (ut de morte taceam) extimeſcenda ſunt. Ne fortè (quod Dij omē auertant) uel abſente patre, uel mortuo, filia (ut quæ ea ætate, atque adeò ea mente ſit) proſtet. Sufficiant igitur huic operi quatuor ſuperiora uolumina, quintúmq; hoc de uerbis, accedēte ſexto de notis autorū. Quòd ſi etiam plura ſcribēdi facultas, tempúſq; ſuppeteret, neſcio an faciendū putarē: cū ſciam, ea quæ uel optima, atq; pulcherrima ſunt, niſi compēdij gratia iuuentur, ut pōtifica

les olim cœnæ, lõgitudinis faſtidio laborare: ſimulq́; huius, de qua loquor, materiæ, neminem (de prudentibus loquor) uniuerſum corpus aggredi eſſe auſum, ſuam ſibi unuſquiſq; particulam ad ſcribendum delegit, ſiue ne longiore opere legentibus faſtidium moueret (quod enim uocabulum nõ ſuam habet in ſignificando elegantiam?) ſiue immẽſitatem, infinitatémq; uoluminũ ueritus. Quibus rebus me quoq; motum fuiſſe fateor cùm mea ſpõte, tum illorum exemplo maximè, ne ſemper imperfectum, ne ſemper incluſum habere, ne ſemper efflagitantibus opus negare uideamur: néue quibus obſequi, & à quibus laudum ſuffragia nanciſci cupimus, eiuſdem iuſtæ querelæ, iuſtæq́; uituperationis materiã præbeamus. Tum eò quòd inſidiatores, & fures re expertus (ut ſecũdo libro dixi) cauere debeo, quos nunc multò plures eſſe ac fore amici oſtendũt: quæ cauſa Priſciano (ut ipſe teſtatur) fuit, ut feſtinãtius opus illud de arte Gramatica ederet. Hac eadem nos cauſa, & cæteris, quas enumerauimus, ſumus adacti non modò ut feſtinantius libros noſtros, uerùm etiam ut pauciores ederemus. Et illi tantùm æmulorum inſidiæ nocebant, mihi etiam præter cætera fautorum, atq; amãtium ſtudia nocent. Tradatur ergo aliquando uiro puella, contenta hac (quantulacunq;) dote. Non enim formoſam eſſe credibile eſt, quæ maritum, niſi magnitudine dotis conciliante, non inuenerit, uirgo præſertim. Maritum autem puellæ cœtũ literatorũ intelligimus, à quo ſanctitatẽ uxoris, pudorémq; & cuſtoditũ eſſe cupimus, et cuſtodiri debere teſtamur. Sed ad promiſsã uerborũ diſputationẽ (cuius hoc libro locus eſt) deſcendamus.

Priſ. in præfat. magni operis.

Diſco, Ediſco, Dediſco, Dedoceo, & Inſtruo. CAP. I.

DISCO, & Ediſco manifeſtè differunt. Nam Diſcere eſt, ut intelligas: Ediſcere uerò, ut memoriter cõplectaris. Ideóq; caput apud Quintil. quod inſcribitur de Ediſcendo, ita incipit: Lib.2.cap.8. Illud ex conſuetudine mutandum prorſus exiſtimo in his, de quibus nunc diſſerimus ætatibus, ne omnia, quæ ſcripſerint ediſcant, & certa, ut moris eſt, die dicant. Dediſco, quod didici obliuiſcor. Dedoceo te, oſtendo falſum eſſe quod doctus es, docẽs quod uerum eſt: ut apud eundem in ſecũdo: Et quidẽ dedocendi grauius, ac prius, quàm docẽdi. Cap.3. Illud, quo quidam utuntur, Inſtruo (quale eſt, Inſtruam te in uia hac, qua Pſal.31. gradieris) nobis apud idoneos autores incõpertum eſt. Dicimus enim Inſtruo claſſem, inſtruo aciem, inſtruo cauſam, inſtruo militem: non autem diſcipulum, aut mẽtem alicuius, niſi eo modo, quo inſtruimus ea, quæ dixi.

Excogito, Reperio, Inuenio, Offendo, Nactus ſum. CAP. II.

EXcogitare, eſt per cogitationem inuenire, ídq; ad res tantũ incorporeas pertinet: ut, Excogitauit argumenta, rationes, figuras, cauſas. Eſt ergo Excogitare, & Inuenire, conſilij: Reperire uerò fortunæ. Vnde Ouid. -Tu non Lib.2. Meta. inuenta reperta es. Sed iam uſus obtinuit, ut idẽ ſit reperio, quod inuenio. Eſt autem Inuenire uel conſilio, uel caſu, ſiue corporea, ſiue incorporea reperire. Offendo ferè quod reperio, neq; ſolùm reuertẽdo, & ad ſtatum rerũ publicarum, uel priuatarum pertinet: ut Offendes Rẽpublicã perturbatam cõſilijs nepotis mei: Verùm etiã ſine his, ut idẽ Cic. Sed Cic. in ſom. tamẽ neminẽ tam maleficum offendi, qui illum negaret An Scip. tonij dignũ ſenatu. Nactus ſum etiã pro inueni, ſeu reperi.

frequenter accipitur. Vt idem in Paradoxis: Eum tu hom nẽ terreto, ſi quem eris nactus, iſtis mortis, aut exilij minis. Et de Senectute: Vitis quidem, quæ natura caduca eſt, & niſi fulta eſt, fertur ad terram, eadem ut ſe erigat clauiculis quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.

Deſipio, Deſipiſco, & Reſipiſco. CAP. III.

DEſipio, ſiue deſipiſco ſignificat, uel quod aliquid à cõmuni ſenſu, ſapientiáque minus habeo, uel quód à meo ſenſu deſtituor. Quod ferè uitium aut ex ætate uenit, aut ex morbo, aut timore, aut amore, aut ſimili aliquo affectu. Cuius contrarium eſt Reſipiſcere: et ſenes quidem iam dementes nunquàm reſipiſcunt, cæteri autem reſipiſcere, id eſt, ad priorem mentis ſtatum, uel ad meliorem mentem redire ſolent. Terent. -Multò omnium nunc me fortunatiſſimum

In Heau. act. 4. ſce. 8. Factum puto eſſe gnate, quum te intellego Reſipuiſſe.

Prohibeo, & Inhibeo. CAP. IIII.

PRohibeo uel generale nomẽ eſt, uel ante rem inceptam. Inhibeo autem re iam incepta. Illud uetat, ne quid facias, uel ne quid incipias: hoc ne pergas ire, deſiſtáſq; ab incepto. Vergilius,

Aeneid. 1. Quod genus hoc hominũ? quæ'ue hũc tã barbara morẽ
Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ. Idem:

Aeneid. 12. Parcite iam Rutuli, & uos tela inhibete Latini.

Vtor, Fungor, & Fruor. CAP. V.

VTor, & Fruor apertè differũt, ſed nõ ea ratione, qua quidam uolunt, omnia ſua imperitia confundentes, qui aiunt nos Vti humanis, Frui uerò diuinis: imò et diuinis utimur, & humanis fruimur. Quis enim mihi uſum diuinorũ interdicat? quis rurſus uetet me frui rebus meis, labore, & induſtria paratis? Aut quis dicat me frui ſacris, cũ in illorũ uerſor uſu, atq; adminiſtratione? Vel quis neget, quũ uolu-

ptati

ptati operam do,me frui his rebus,unde capio uoluptatem? Quòd ſi diceret,debere nos frui rebus diuinis,uti uerò humanis (quanquam ne in hoc quidē illis accedo) fortaſſe audirē. De rebus enim,nō de uerbis diſputarēt. Nunc uerbum exponunt,non res. Sed hos cum ſua imperitia,& (quod fœdius eſt)cum ſua pertinacia relinquamus. Vti igitur eſt alterius rei gratia: Frui nullius,ſed(ut ſic dicam)propter ſe. In illo iter eſt,in hoc meta. Hoc alterius finis,ad quē illud tendit. Qui hoc habet,quieſcit,& contētus eſt:qui utitur, nūquàm contentus eſt,ſempérq; ulterius tendit. Ideóq; reprehenſus eſt Annibal,qui cùm poſſet uti Cānenſi uictoria,frui maluit. Vtor armis,utor domo,utor libris,utor ſtudio,diligentia,operáq; ut ex hoc poſteà emolumenti aliquid boníq; conſequar. Fruor bonis meis, fruor tuo aſpectu, tuo colloquio,tuo cantu,hoc eſt,delectationē,uoluptatémq; percipio ex hac re,atq; ex huius rei uſu. Nonnunquam eadem re duo pariter,hic utitur,ille fruitur:ut ſi alter ad focū ſedeat ſanitatis cauſa,alioqui id non facturus,alter uoluptatis:hic non tēdit ultrà,ſed apud finē ipſum quieſcit:ille nō cōtētus præſenti cōditione,ad ulteriora tendit:qualis Annibal ſi fuiſſet, nec tam præſenti uictoria requieſcere, quàm progredi maluiſſet,non eum Adherbal ſcire uincere,ſed uictoria neſcire uti dixiſſet:id eſt,qui frui illa,quā uti maluerat. Dicimus tamē nōnūquā Vtimur pro Fruimur,uerecūdiæ cuiuſdā cauſa:ut Vtor pane triticeo,utor palmulis, utor ficis,quaſi uiuēdi potius cauſa edamus,quā edēdi cauſa uiuamus. Deniq; Frui eſt delectationē capere ex utēdo. Itaq; in idē recidunt, idémq; efficiūt Frui,Delectari,Voluptatē capere. Quò fit, ut nō fuerit cauſa,cur recētiores hoc uocabulum Frui,unde uenit Fruitio,ſolis rebus diuinis dare uoluerint. Habet enim hoc uerbum ſupina, Fruitum, & Fretum:quorum primum

Liu.3.deca. lib.2.

uix in uſu eſt, niſi apud eos, qui uerborum nouitatibus & gaudent, & gloriãtur. Secundũ ſignificat confiſum: ut, Fretus fortaſſe familiaritate, quæ eſt ei tecum, auſus eſt confiteri. Adiungimus etiã *alterum uerbum ad perſonam (de* Vtor Epi.13. lib.2. epiſt.fam. *dico) ſignificátq́; cõuerſor, & opera utor.* Idem Cic. ad Cælium: *Fabio uiro optimo, et homine doctiſsimo, familiariſsimè utor.* Et inde fit Vſus: ut, Vſus *mihi fuit tecũ: id eſt, conuerſatio, familiaritas: et conſuetudo,* Quint. *Mulierem cum qua longa conſuetudo, ſeu longus illi fuerat uſus.* Atq́; *quia ſolemus aliqua re ideo uti, ut ex ea fructum percipiamus, factum eſt, ut dicamus* Vſum *pro utilitate, & fructu, tam in ſingulari, quàm in plurali: quorum exemplorum plena ſunt omnia.* Fungor *autem idem eſt, quod officium, munúſq́; ago: ut* Fungor *magiſtratu, fungor prætura, fungor legatione, fungor officio delegato, fungor munere iudicis.* Fungor *autem uita, quod fungor officio uitæ, & munere adminiſtrandi, gubernandíque corpus: munere, inquam, aßignato nobis ab imperatore* Deo. Inde Defunctus *eſt uita: id eſt, finiuit officium uitæ.* Vergilius:

Aeneid.6. *O tandẽ magnis pelagi defuncte periclis.* Titus Li. *Defuncta morbis corpora ſalubriora eſſe cœpere.* Defunctus *periculis, quòd finita ſunt pericula: & defuncta morbis corpora, quòd finiti ſunt morbi corporum.* Legimus *etiã* Defũctus *morte, id eſt, mortẽ finiuit.* De Potior *dixi alio loco.*

Sto, Sedeo, Sido, Siſto, & Stator. CAP. VI.

STare, *eſt nõ ire, in his duntaxat, quæ eunt ſine pedibus, aut quæ erecta non ſunt: ut,* Nauis *ſtat, flumẽ ſtat, currus ſtat, ſol ſtat, unde eſt* Solſtitium, & Iuſtitium, *quia ius ſtat, forúmq́; clauſum eſt.* Anguis *etiam, & piſcis, & lacertus, et auis in aëre ſtãt.* Quædã *e diuerſo dicũtur* Stare, *quũ erecta ſunt, quãdiu nõ cadunt, ſed hæc ferè ſunt inanimata: ut,* Arbor

bor ſtat, ſimulacrũ ſtat, domus ſtat, columna ſtat. Quædam uerò non dicũtur Stare, niſi nec eant, & erecta ſint: ut, Homo, equus, uolucríſque ſtat. Nãq; homo quũ ſedet, & equus quum recumbit, & auis quum cubat, non ſtant, nec tamen eunt. Illud tamen notandũ, aliter dici Sedere de hominibus, aliter de auibus. Nam cætera non ſedẽt, niſi ſimia, & ſi quid eſt ſimile. Ipſum uerò Sedere auium, eſt in loco altiori eſſe: ut Paſſer ſedet in tecto, hirundo ſedet in pertica, cornix ſedet in arbore: nec rectè dixeris, Stat in arbore: ſed tali potius quodam modo cornix ſtat, non cubat. Verg. Aeneid. 12.

Alitis in paruæ ſubitò conuerſa figuram:
Quæ quondam in buſtis, aut culminibus deſertis
Nocte ſedens, ſerum canit importuna per umbras.

Quintil. Vt ſi quæratur, an ſit credibile ſuper caput Valerij pugnantis ſediſſe coruum, qui os, oculóſque hoſtis Galli roſtro, atque alis euerberaret. Lib. 2. cap. 4. Deniq; eodem modo dicitur Sedere auis ſupra rem quãpiam, ut homo ſuper equũ aut iumẽtum: quidum ſuper equum eſt, nõ dicitur Stare, aut manere, ſed Sedere, quocunque modo, aut quocunq; corporis habitu, geſtúque compoſitus ſit. Sidere autem à Sedere multum diſtat. Eſt enim Sidere deorſum deſcẽdere, peſſũq; ire. Verg.

Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

Id eſt, ab alto demittuntur. Vnde Subſido, Deſido: ut Ouid. Metam. 1. -Subſidere ualles. Et Lucan. Subſedit dubius. Lib. 1. Nam (ut ego ſentio) à Sedeo præteritum mutuatur. Inde Inſido quoq; inſedi, & Reſido reſedi, Aßido, aſſedi. Siquidem Aßidêre eſt apud aliquem, ut ægrotum, ut regem, ſedere. Cũ enim Sallu. inq t, Poſtquã Cato aſſedit. In Catil. magis ab Aßido, quã ab Aßideo præteritũ hoc eſſe, ſignificatio poteſt eſſe documẽto. Vt autẽ à Sedeo diſtat Sido, ita à Sto Siſto: ut, Siſte lacrymas, ſiſte fugam, ſiſte gradum: id eſt, fac ſtare gradum: ſtare fugam, ſtare

lacrymas. Atq; *ut illa ſuperiora idem præteritum habent, uel alterum ab altero mutuum ſumit: ita hæc duo idem ſupinum, uel ſiſto, à ſto, uel ſto à ſiſto accipit, quod eſt* Statum. Vnde *fit* Stator, *quod magis à* Siſto, *quàm à* Sto *deſcẽdit: ob idque* Iupiter Stator *uocatus eſt, qui* Romulum *orantem, ut fugã ſuorum ſiſteret, audiuit.* Quare *neſcio cur* Hieronym. *cõtra* Iouinianum *dixerit:* Offendet Iouem Statorem, *qui libenter ſederit. quaſi* Iupiter Stator *à ſtando dicatur, & non à ſiſtendo.* Nimirum *oblitus hiſtoriæ eſt, ut ſuper* Ionam, *fabulæ: ubi ait,* Ex Ioppe *Iudææ portu* Andromedã *à* Perſeo *liberatam.* In *quo eorum manifeſtus eſt error, qui quũ legũt quòd* Ionas *ſurrexit, ut fugeret in* Tharſis, *& uenit* Ioppẽ, *opinãtur hãc eſſe* Andromedæ *urbem, quum ſit in* India *ciuitas* Tharſis, *unde illa fuit, ut ipſe quoque* Hieronymus *meminit.* Ouidius *libro* I. *de* Arte *amandi:*

Liui.lib.1. ab Vrbe.

Perſeus Andromeden nigris portauit ab Indis.

Et Sappho *ad* Phaonem:

Candida ſi non ſum, rapuit Cepheia Perſeum
Andromede *patriæ fuſca colore ſuæ.*

Eadẽ obliuio eiuſdem fuit, quod Gallos *matris* Deũ *in* Oſee *ait eſſe ex gente* Gallorum, *qui à* Romanis *ob ignominiam illius nationis uindice animo effœminantur, quum à* Græcis *hoc anteà, ut tunc, fuerit factitatum.* Siſtere *dicimus etiam pro repræſentare, & præſentiã corporis exhibere, dictum ab eo quòd non tantùm comparere quis debet: niſi & manſerit: unde de iudicio ſiſti, hoc eſt de ſiſtendo aliquem in iudicio.* Cic. *ad* Att. Des *operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante* Calendas Ianuarias, *ubicunque erimus: ſiſtas.* Et *hinc* Stator, *nuntius, tabellariúſue conſulis.* Idem *de* Offi. *li.* III. Vas *factus eſt alter eius ſiſtendi, ut ſi ille non reuertiſſet, moriendum eſſet ſibi.* Vergil. -Et *patrio te limine ſiſtam.*

Epiſt.26.li.3.

Aeneid.2.

Appeto

Appeto, & Expeto. CAP. VII.

APpeto cum affectu: Expeto cum ratione. Appeto qualiacunq;: Expeto honeſta, planéq; bona. Vnde de rebus expetendis ſcripſere philoſophi, quæ ſcilicet peti debent: nõ autem de Appetẽdis: ex quo deriuatur Appetitus, qui immẽſa, & immoderata cupiditas dicitur. Quare qui dixit, Oĩa bonum quoddã appetere uidẽtur, mallẽ dixiſſet Expetere.

Vendico, & Vindico. CAP. VIII.

VEndico idem eſt quod (ut ſic dicã) approprio, ac meum eſſe dico. Quintilian. Circo uſitatum nomen Pœni ſibi uendicant. Et iterum: Ruſticus petit partem bonorum, orator ſibi totum uẽdicat. Et ferè hoc uerbum poſtulat datiuũ, & hunc frequẽtiſſimè ex pronominibus primitiuis: ut, Hũc agrum ego uẽdico mihi, tu uẽdicas tibi, frater uendicat ſibi. Vindico, ulciſcor, unde Vindicta, quoties iniuriam, contumeliámue illatam punio. Interdum Vindico idem quod ab iniuria contumeliáue, ſiue iactura facienda, defendo. Cic. pro M. Marcello: Nobiliſſimámq; familiam iam ad paucos redactam penè ab interitu uindicaſti. Idem de Senectute: Et eſt ſenectus natura loquacior, ne ab omnibus eam uitijs uidear uindicare. Vitijs, id eſt, uituperationibus, quemadmodũ criminibus, pro criminationib. Dicim⁹ Vindicare in libertatẽ aut in ſeruitutem, quaſi aſſerere in libertatem, aut in ſeruitutẽ: non (ut quidam uolũt) Vendicare: ut Liuius lib. XXIII. Intermori uehementioribus, quàm quæ pati poſſit, remedijs ciuitatem ſinere in ipſa uindicta libertatis perituram. Et in ſecundo: Præmium indici pecunia ex ærario, libertas, & ciuitas data. Ille primùm dicitur uindicta liberatus. Quidã Vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant: Vindicio ipſi nomen fuiſſe. Ego neſcio an uendico reperiatur, ſed tantùm uindico.

Explodo, Complodo, Supplodo. CAP. IX.

EXplodo non tātùm ſignificat eijcio, ſed eijcio manibus & quidem cum ſono pulſantibus, qualiter quempiam è domo, è theatro, ex aliquo concilio iniectione manuum atq; pulſatione eijcimus. Quod apparet ex alijs à plodo compoſitis. Complodo, & Supplodo. Eſt enim complodere aduerſas manus inuicem collidere, quod fieri pluribus de cauſis ſolet: uel ad teſtificandum, more fœminarum dolorem: uel præ gaudio: uel per ſubitam admirationem: uel ſi quæ ſunt aliæ cauſæ. Supplodere, eſt pedē terræ incutere, quod interim ſolet in oratore laudari. Itaq; quum dicit Cic. Quoniam Pyrrhonis, Ariſtonis, Herilli iampridem exploſa ſententia eſt: appoſitiſsimo uocabulo (ut ſemper) eſt uſus. Non enim dixit eiectam ſententiam eo modo, quo cætera eijciuntur: ſed quaſi pulſatione manuum, tanquam ipſi illi huius ſententiæ autores è cœtu ab ipſo cœtu, iniectis in eos manibus, eiecti ſint, ut apertius alio loco indicat: Hiſtrio ſi paulum ſe moueat extra numerum, aut ſi uerſus pronūtiatus eſt una ſyllaba breuior, aut longior, exibilatur, & exploditur.

De Offici. libro I.

In Parado.

De Dico, & quibuſdam deriuatis ab eo. CAP. X.

DIcere propriè eſt oratorum, & eleganter facundéq; loquentium. Quintil. lib. x. Nam mihi ne dicere quidem uidetur, niſi qui diſpoſitè, ornatè, copioséque dicit. Cic. de Offi. Vt non modò Græcarū literarum rudes, ſed etiam docti aliquantulum ſe arbitrentur adeptos & ad dicendum, & ad iudicandum. id eſt, in oratoria arte, & in philoſophia. Omnes ferè codices habent Diſcendū pro Dicendū. Quod exemplum ideo ſubieci potiſsimum, ut uulgus emendarem. Vnde Dictio uocatur, oratoria & facunda oratio. Nam ab illo generali huius uerbi ſignificato fit Dictio, quæ eſt uocabulum ſiue uerbum. Ex hoc ipſo uerbo Dico, duo frequentatiua

In Præ. lib. I.

ſima oriuntur, dicto, & dictito: ſed poſterius potius frequentatiuum eſt, et idē eſt quod frequentibus tēporibus, frequētibúſq; locis dico, & narro. Alterum autē eſt, quod dico, ſi id alter ſcribens excipiat, & manu, ſtylóq; notet: ut Cic. ad Atticū quadam epiſtola teſtatur ſe illam non ſcripſiſſe, ſed reparandi lateris gratia obambulantem dictaſſe. Et Quint. delicias dictandi appellat, ſentiens delicati, nō laborioſi eſſe dictare, nec accuratè dictando ſcribi. Ita dicta ſunt dictito, & Dicto, à Dico, ut Ventito, & Aduento à Venio, et eadē penè ratione ſignificant. Nā Ventitare eſt frequenter uenire: Aduentare uerò proximum iam eſſe ueniendo. Victitare autem eodem modo dicitur, ſignificátq; non frequenter uiuere, ſed ueſci, & quaſi uictu uti, ſiue tali genere uictus frequentiſsimè, & ferè ſemper uti: ut, Sarmatæ uictitant lacte. Dictum, & Dicta, de omni ſermone intelliguntur, ſed ſpecialem quoque ſignificationem habent pro dicaci ſermone: unde dicta eſt Dicacitas, quam Quintil. ita definit: Dicacitas ſine dubio à dicēdo, quæ ex omni genere communi dicta eſt. Propriè tamen ſignificat ſermonem cū riſu aliquos inceſſentem. Ideo Demoſthenem urbanum fuiſſe dicunt, dicacem negant. Dicacitas igitur (ut dicebam) ſermo cum riſu aliquos inceſſens, Dictum uocatur, quod Græcè σκῶμμα dicitur: quale eſt Ciceronis: Niſi fortè iure Germanum Cimber occîdit. Germani, quos Francos nunc dici Hieronymus ait, & Cimbri, nationes ſunt olim inter ſe diſsidentes. Cicero autem de quodam, cui nomen erat Cimber, à quo frater occiſus eſt, loquitur, captans riſum ex hac ipſa ambiguitate ſermonis. Et illud Terentiani Thraſonis in adoleſcētulum, quod Gnatho uetus dictum credidiſſe ſe ſimulat, id eſt, ueterem facetiam, ac uetus ridiculum:

Epi. 23. lib. 9.

Lib. 10. cap. 3.

Lib. 6. cap. 4.

Philip. 12.

Lepus tute es, & pulpamentum quæris.

In Eunu. act. 3. ſce. 2.

Valer

Valerius Martialis ad Domitianum:

Lib.1.epig.5. *Conſueuere iocos ueſtri quoq; ferre triumphi,*
Materiam dictis nec pudet eſſe ducem. *Qualia autē ſunt dicta, quæ in ipſum triumphantē milites iaculari ſolebant, illud quod Cæſari dictatori fuit decātatū, erit exēplo:*

Suet.in Cæſa.cap.35. *Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias:*
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Illud Subegit, & Cæſarem, in quē dicitur, mordet: & alijs, apud quos dicitur, riſum mouet.

Adorare, & ſupplicare. CAP. XI.

ADorare, ab Oro, quod eſt ore precor, cōponitur: Supplicare, à Plico, quòd genu, poplitémq;, aut ceruicem plicamus, quum à potentiore aliquo magnū quid precamur. Et tamen adorare ſine ore, hoc eſt, ſine uoce fit, non ſine plicatione genuum, ac geſtu corporis. Supplicare ſine plicatione genuum, ac geſtu corporis, nō ſine ore, & uoce. Hinc eſt, quare Supplicare tantùm homini datur. Adorare etiam mutis: unde elephas, & phœnix, & alia quædam irrationalia Solem adorare dicuntur. Nóſq; rebus mutis, & ſenſu carentibus non ſupplicamus, ſed adorationis honorem exhibemus, ut regū ſtatuis, ſignis, ueſtibus, literis, alijsq́; ſimilibus. Et præcipuè picturis, imaginibúſq;, tum Dei, tum ſanctorum, tum ipſius etiam crucis, quam ſapientes adorāt, ſtulti etiam orant. Quod de cruce, idem etiam de ſudario dico, cæteríſq; ſimilibus: idē de reliquijs ſanctorum, quorum corpora præſentia adoramus, animas uerò abſentes oramus. Si quid autem ad hæc muta, quæ uidemus, dicimus, ſalutatione utimur, non precatione, quale eſt: Salue ſancta crux.

Aſſurgo. CAP. XII.

ASſurgunt ſani, ut ſtent, aut obuiam eant: aſſurgunt ægroti, ut ſedeāt, aut ut cubito innitātur. Vtroq; modo

in alt

in alterius honorem, aut officij, aut beneuolentiæ cauſa hoc agentes. Ideóq; *ferè adiungitur datiuus:ut,* A*duenienti magiſtratui omnes aſſurgimus, etiam morbo affecti, uidelicet ob honorem.* Et, P*ater quum iaceret in lecto, redeunti à peregrina militia filio aſſurrexit, optatiſſimum illud caput amplexurus, nempe ob charitatem.*

Tollo. CAP. XIII.

S*V ſtuli filium ex uxore:id eſt, habui filium.* Item, S*uſtuli filium:id eſt, educaui:& ab utroq; fit* Sublatum. P*rimũ eſt à* T*ollo, pro capio:ſecũdum à* T*ollo, pro educo.* P*aulus:* T*amen intelligendum eſt de his legẽ ſentire, qui liberos tollere poſſunt.* Itaq; *ſi caſtratum libertũ iureiurãdo quis adegerit, dicendum eſt, non puniri patronum hac lege.* Q*uint.* C*upidus ego liberorum uxorem duxi, filium ſuſtuli, natum educaui in adoleſcentiam perduxi.* A*liud eſt igitur hîc* S*uſtuliſſe, & educaſſe.* Et *alibi:* Q*ui ex duobus legitimis, alterum in adoptionẽ dederat, alterũ abdicauerat, ſubſtulit nothum:id eſt, habuit : quãquam parũ propriè ſignifico, quod uolo.* N*am ut fœmina quum mater fit, dicit,* P*eperi filiũ:ita uir quum fit pater, dicit,* S*uſtuli filium.* T*erent.* Q*uicquid peperiſſet, decreuerunt tollere. id eſt, educare,* I*dem:* M*eminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum, ſi puellã parerẽ, nolle tolli?* CHREMES, *Scio quid feceris, ſuſtuliſti.* E*odẽ modo dicimus,* T*ulit filium. ut ſuſtulit.* S*uet. in* D*omitiani uita:* D*einde uxorem* D*omitiani, ex qua in ſecũdo conſulatu ſuo filium tulerat, repudiauit.* A*lia duo ſignificata notiora ſunt, quorum alterum eſt ſummouiſſe. ut* V*ergil : -*I*ubet & ſublata reponi* P*ocula.* A*lterum, in altũ tuliſſe : ut idem : -*E*t ſublatum altè conſurgit in enſem.* Q*uæ duo declarantur ex illo in* N*eronem epigrammate:*

In. Andr. act. 1. ſcen. 3.

In Heau. act. 4. ſce. 1.

Aeneid. 8.

Aeneid. 9.

Quis neget Aeneæ magna de ſtirpe Neronem?

Suet. in Nero. cap. 39.

Suſtulit

Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem. Hic ſuſtulit matrẽ, quia occidit, et de medio abſtulit. Ille ſuſtulit patrẽ: id eſt, ſupra humeres ſumpſit, & ab incendio eripuit.

Prouoco, & Laceſſo. CAP. XIIII.

PRouoco, in malam partem dicitur, et in bonam. De mala notum eſt. De bona uerò, Cicer. ad Brut. Tuis literis amãtiſſimis ſum prouocatus. Laceſſo plerunq; in malum: ut idem, Sed iuſtitiæ primum munus eſt, ne cui quis noceat, niſi laceſſitus iniuria. Sed nonnunquã in bonũ: ut idem V. Tuſc. Tuis me amantiſſimis libris laceſſiſti. Et ad Att. lib. XIII. Cùm ipſe homo nunquàm me laceſſiſſet: id eſt, nunquam me libris ſuis prouocaſſet ad reſpondẽdum. Eſt autẽ Prouocare, & laceſſere, tentare ad pugnam, & ad concertationem.

Offic. I.

Hio, Hiſco, & Dehiſco. CAP. XV.

HIare, eſt aliquid ſua ſponte, & externa aliqua ui diffindere, ut, Tellus æſtu, & lingua ariditate aut nimio calore hiant. Hiſcere eſt tantùm oris, & quidem humani, & accipitur pro eo quod eſt loqui, aut os aperire ad loquẽdum, ſed ferè per negationem: ut, Coram illo non auderes hiſcere, aut per interrogationem: Quid nunc habes, quod hiſcere audeas? Ouid. tamen poeticè dixit,

In epiſt. Hypſiph. ad Iaſ.

Hiſcere nempe tibi terra roganda foret.

Cùm oratores ſoleant potius dicere Dehiſcere, id eſt, deorſum, peſſúmque ſe aperire.

Do, & Habeo fidem. CAP. XVI.

DO fidem, non eſt (ut nunc multi loquuntur) Des fidem uerbis illius: &, Nõ dedit fidẽ illi ſecum tantis uerbis loquenti. Hi uidẽtur ſignificare, quòd nõ credatur illius uerbis, quod Latinè dicitur, Fidẽ habere, loquẽdũq; ſic potius: Habeas fidẽ uerbis illius. Nã Dare fidem eſt aliquid ſanctè promittere. Vt Terent. Grauidáq; facta, dat fidem uxorem ſibi

In Andr. periocha.

ſibi Fore hanc-. Vergilius: Accipe, dáque fidem. id eſt acci- pe ſponſionem factam à me, & tu mihi uiciſſim da tuam. Quintilianus: Fidem habeas hominibus, quos mentiri alius affirmat. Accius apud Ciceronem: Neque dedi, neq; do infi- deli cuiquam fidem. id eſt, non promiſi uerè ex animo: quia ipſe meretur, ut uiciſſin. fallatur. Aeneid. 8 De Offi. li. 3.

Præ ſe ferre. CAP. XVII.

PRæ ſe ferre, eſt dicto, factóue, & ipſa ſtatim fronte qualem opinionē de aliqua re aut homine habeas, confi- teri. Quintil. Fiduciam igitur præ ſe ferat orator, ſempérq; ita dicat tanquam de cauſa optimè ſentiat. id eſt, ex ipſo aſpe ctu oratoris, ex ipſa uoce, ex ipſa tota oratione eluceat fi- ducia: quemadmodum qui pugnaturi ſunt in uultu & geſtu indicant tacitā uel formidinē, uel fiduciam: hoc eſt, præ ſe fe runt fiduciā, uel formidinē. Cic. Nā ille qui accipit iniuriā, meminit, & præ ſe fert. id eſt, ait ſe accepiſſe iniuriam, men- témue ſe habere perſequendæ iniuriæ oſtendit. Iterum: At beneficio ſum uſus tuo, quod quanquam illud ipſum, quod commemoras, præ me ſemper tuli, malui tamen me tibi debe re confiteri, quàm cuiquā minus prudēti non ſatis gratus ui deri. Præ ſe ferre, & Cōfiteri, pro eodem poſuit. In eundem ſenſum accipi ſolet Præfero, itē præ me duco, Præ me gero, Ante me duxi. Idem: Et tamē cùm ita uiuit, neminem præ ſe ducit hominem. Vbi accipitur Præ ſe, pro ante ſe, uel in cō- paratione ſui. Et alibi: Præ ſe utilitatem gerit. Et alibi: Ta- men iniuriam à te in me factam, ſemper ante me duxi.

Rationem habeo, Ratio conſtat. CAP. XVIII.

RAtionē habeo, idem eſt quod Reſpectū habeo, ſed tan- tummodo in bonum: ut, Habenda eſt ratio ſalutis, ratio honoris, ratio rei familiaris, non autē infirmitatis, turpitu- dinis incommodorum, ut quoſdam annotaui ſcribentes. &,

Tu,

Tu facis contra rationem ualetudinis:id eſt, non habes reſpectum ualetudinis,ſanitatis inquam,non ægritudinis:quæ duo hoc ſignificat nomen. Quæ exempla,quia paßim inueniuntur omitto. Cic.ad Marium inquit inuſitatius : Pudori tamen malui,famæq; cedere,quàm ſalutis meæ rationem ducere. Et in II.Offic. Siue ratio conſtantiæ,uirtutíſque ducitur,aut hæc ars eſt,aut nulla omnino,per quam eam aſſequamur. Et hoc fit cum genitiuo. Cum ablatiuo autẽ præpoſita præpoſitione Cum,habet aliam ſignificationẽ : ut Cicero in Catone maiore: Rationem habet cum terra,quæ nunquã recuſat imperium : id eſt , negotium , & commertium habet cum terra. Quod probatur ex illo in Tuſculan. Quis eſt omnium qui modò cum Muſis, id eſt , cum humanitate , & doctrina habeat aliquod commertium, qui ſe non hunc mathematicũ malit,quàm illum tyrannum? Idem ad Att. Nunc uerò,quoniam ea quæ putaui præclara, expertus ſum quàm eſſent inania : cum omnibus Muſis rationem habere cogito. Rationẽ cõſtare(ut breuiter dicam)eſt æquam legitimámq; rationem aut oſtendi , aut apparere oſtendi poſſe. Plinius Iunior: Mihi & tentandi aliquid,& quieſcendi illo autore ratio conſtabit. Et iterum: Mirum eſt quàm ſingulis diebus in urbe ratio conſtet, aut conſtare uideatur pluribus , cunctíſque non conſtat. Vlpianus: Planè ne ſi defendendi gratia aliquid fecerit,rationem ei cõſtare oportet:id eſt,rationem eum iuſtam aut oſtendere,aut facilè poſſe oſtendere.

[Margin notes: Epiſt.3.lib.6. fam.epiſt. — Lib.5. — Epiſt.5.lib.2. — Epiſt.5.lib.1. — Epiſt.9.lib.1.]

De E, & Ex , diuerſiſq; nominibus , & verbis eiſdem appoſitis. CAP. XIX.

E Republica eſt, id eſt, pro Republica eſt. Quint. At hoc nemo dubitabit quin ſi nocẽtes mutari in bonã mẽtem aliquo modo poßint, ſicut poſſe conceditur , ſaluos eſſe eos,magis è Repub.ſit quã puniri. E Republica dicẽdũ eſt, ut in

ẽt in Orat.Cic.teſtatur, non ex Repu. Tollitur enim x, ſi=cut in omnibus fit, ferè quæ ab r, incipiunt. E regione: id eſt, ex oppoſito, uel ex aduerſo, atq; è contrario: nõ ex regione. E re mea, è re tua, è re noſtra. Liu. lib. XXXIII. Perin=de ac ſi non poſtulauerint, quæ è re ſua eſſent, ſed ſuaſerint, quæ nobis cẽſerent utilia eſſe. Similiter é dignitate, ex utili-tate, ex uſu: pro eo quod eſſet, pro dignitate, uel ad dignita=tẽ, utilitatem, uel uſum. Cic. Facis ex tua dignitate, & è re=pub. Et alibi: Legẽ (ut æquum eſt) ex utilitate Reip. conſide rate. Terent. Quod ex uſu ſiet. Cæſar in Commẽtarijs: Vtrũ prælium committere ex uſu ſit. Ex tempore dicere, eſt ex improuiſo, & impræmeditatum dicere, nec domi cõpoſitam orationem afferre. Hinc uocatur extemporalis oratio. Per=ſius autem ait: Atq; ex tempore uiuis? Ex tempore quoq; a-gere. Cic. Offi. I. Quos credimus expedire rem & conſi=lium ex tempore capere poſſe. Aliter idem tertio eiuſdem operis libro dixit: Vnius generis quæſtiones ſunt hæ omnes, in quibus ex tempore officium quæritur: ex tempore, quaſi ex temporis conditione. E renibus laborabat, idem inquit: hoc eſt, morbum in renibus patiebatur. Ex uinculis cauſam dicere, eſt alligatum reſpondere criminibus: ut Ex equo pu=gnare, eſt in equo ſedentem pugnare.

Ad Brutum, epiſt. 2.
De Inuen. li. 2.
In Heauto. act. 1. ſcen. 2.
Satyra. 3.

Aeſtimo, & Exiſtimo, Cogito, & Excogito. CAP. XX.

AEſtimo, & Exiſtimo, à pleriſq; confunduntur, quũ di uerſa ſint, ſicut Cogito, & Excogito. Antè enim eſt Cogitare, deinde Excogitare, licet non quicũq; cogitat, ſta=tim & excogitet. Ita prius rem æſtimamus, deinde qualis ſit, exiſtimamus. Aeſtimare enim eſt conſiderare. Exiſti=mare uerò iudicare. Quint. Conſumptis affectibus, non re=periens quo dignè modo uultum patris poſſet exprimere, uelauit eius caput, & ſuo cuiuſque animo dedit æſtiman=

Lib. 2. ca. 14.

Lib. 1. *dum.* Cic. de legib. *Siſenna eius amicus, omnes adhuc ſcriptores, niſi qui fortè nondum ediderunt, de quibus æſtimare*
Act. 7. *nõ poſſumus, facilè ſuperauit.* Et in Verrin. *Expẽdite deinde hæc, atq; æſtimate pecunia.* Vnde dictum eſt Aeſtimare, pro taxare, ab æs æris, & τιμὴ Græcè, quod eſt pretium Latinè. Ouid. III. de Triſt. lib.

Quod quicunque leget (ſi quis leget) æſtimet antè,
Compoſitum quo ſit tempore, quóque loco.

Coniuro, & Conſpiro. CAP. XXI.

Coniurare, & Conſpirare, ferè in malum accipiuntur quoties in patriam, aut bonũ principem cõiuratio fit, atq; conſpiratio. Sed ſi honeſta cauſa id fiat, in bonum etiam
Liuius lib. 2. ad Vrbe. *accipi debent. Nam & Mutius Scæuola ad Porſennam regẽ inquit: Trecenti coniurauimus principes iuuentutis Romanæ ut in te hac uia graſſaremur. Et Cic. ad Cæſarem pro Ligario, Fratrum conſpirationẽ dixit, quaſi unanimitatem. Verùm Cõſpiratio, ut in hoc ipſo loco, nonnunquam nemini pernicioſa eſt, in neminémque graſſatur: Coniuratio ſemper in alterius perniciem graſſari ſolet.*

Cordi eſt, & in animo eſt. CAP. XXII.

Cordi eſt, et in animo eſt, differunt. Nanq; hoc ſecundũ notum eſt ſignificare in animo habeo, uel animus eſt mi
Epiſt. 11. lib. 14. fam. *hi, uel uolo, atq; conſtituo: ut ad Terentiam Cic. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæſarẽ mittere. Illud uerò, eſt dele*
De Amic. *ctat, & placet. Vt idem: Itaque non tam me iſta ſapientiæ, quam modò Fannius commemorauit, fama delectat, falſa præſertim, quàm quòd ſpero amicitiæ noſtræ memoriam ſempiternã fore: idq; mihi eò magis eſt cordi, quòd ex omnibus ſeculis uix tria, aut quatuor numerantur paria amicorum. Quo in genere ſperare uideor Scipionis amicitiam, & Lælij, notam poſteritati fore, id eſt, eò magis me delectat, & placet,*

placet. Terentius: Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. Et alibi: Quia uterq; utrique eſt cordi: id eſt, Nuptiæ iucundæ ſunt tibi, & uterq; alterum amat. In Andr. act. 2. ſcen. 1. In Phor. act. 5. ſcen. 3.

Inuerto, & Interuerto. CAP. XXIII.

INuertere eſt quaſi in contrariũ uertere, ut interiora ueſtis, aut pellis, aut aliarum rerũ exteriora facere, præpoſtereq; uerba pronuntiare: ut pro Lauo Vola. Interuertere eſt rẽ aut cõmodatam, aut depoſitã, aut creditã, callidè, doloq; ne domino reſtituatur, efficere. ut Cicer. in Verr. Act. 6. Candelabrum, quod rex Syriæ Ioui Capitolino dono tulerat, à Verre, qui illud à rege commodato acceperat, interuerſum eſſe conqueritur. Marcellus iuriſconſultus, Si duo, inquit, hæredes rem apud defunctũ depoſitã dolo interuerterint.

Compertum eſt, & Exploratum eſt. CAP. XXIIII.

COmpertum eſt mihi, & Exploratum eſt mihi, idem eſt quod ſcio per inueſtigationẽ: ſimiliter comperi, & exploraui. Conſtitutũ eſt mihi, Deliberatum eſt mihi, Decretũ eſt mihi, idẽ quod Apud me cogitãdo firmatũ eſt: ſimiliter conſtitui, & decreui, at nõ ita deliberaui. Poſſum nanq; deliberaſſe, & nihil tamen conſtituiſſe. Quint. in ægro redempto: Declam. 5. Oderitis licet cõfeßionẽ meam, deliberaui. hoc eſt, dubitaui, et hæſitaui. Itaq; differt an dicamus Senatus deliberauit: an, Senatui deliberatum eſt: id eſt, decreuit. Plin. Iunior: Epiſt. vlt. lib. 7. Tum ego, ſi fixum iſtud tibi ac deliberatum eſt, ſequar te. Cic. in Verrem, Act. 7. Deliberatum autem eſt, ſi res opinionem meam, quam de uobis habeo, fefellerit, non modò eos proſequi, ad quos maxima culpa corrumpendi iudicij, ſed etiam illos ad quos conſcientiæ contagio pertinebit. Exploraui tamen pro inueni ferè accipitur, quum Exploro idem ſit, quod inquiro ſagaciter: unde dicuntur Exploratores. Idem fit in nonnullis alijs, ut Exigo, quod eſt uehementer, & iure

quodam poſtulo:inde Exegi, *&* Exactum, *pro poſtulando obtinui, & poſtulando obtentum.* Tale *eſt quæſitum, pro partum à quæro.*

Fœnero, Fœneror, Mutuo, & Mutuor. CAP. XXV.

FOenero *tibi dicitur: ſicut* Mutuo *tibi:* Fœneror *abs te, ſicut* Mutuor *abs te.* Qui *mutuat pecuniam, dat mutuò.* Qui *fœnerat pecuniam, dat ad uſuram.* Qui *mutuatur pecuniam, mutuò accipit.* Qui *fœneratur pecuniam, ad uſuram accipit.*

Gradum facio, & Gradum iacio. CAP. XXVI.

GRadum *facere, nō eſt tranſitum facere, ſed ad aliquam rem gradum, & quaſi ſcalam ad alia facere.* Ideóque *à quibuſdam dicitur,* Gradum *iacere: ut ſi riuum tranſire, ſi in arborem, feneſtrámue aut tectum ſcādere uelim, et ſaxo, et ſcamno, aliquáue alia re gradum facio: ut apud* Quint. Nanq; *& illud frequens eſt, ut ea, quibus minus confidimus, quum tractata ſunt omittamus: interim ſponte noſtra uelut donantes, interim ad ea quæ ſunt potētiora, gradum ex his feciſſe contenti.* Hoc *eodem modo* Ambroſius *in libris* Offi. *utitur.* Cic. *contra* Rull. Nunc *quaſi gradum quendam, atq; aditum ad cætera iactum intelligetis.* Idem *pro* Cluentio. Antequam *ad hoc nefarium facinus accederet, aditum ſibi alijs ſceleribus antè muniuit.*

De Certum eſt. CAP. XXVII.

CErtum *eſt, non modò accipitur pro* Manifeſtum *eſt. ut* Quint. Nempe *legem eſſe certum eſt: ſed etiam pro* Deliberatum, *& conſtitutum eſt.* In *quo ſecundo plerunq; adiungitur datiuus cum infinitiuo: ut,* Certum *eſt mihi ire in* Hiſpaniam. Nonnunquam *datiuus ſubintelligitur, ut apud* Veriglium:

Eclog. 10. Certum *eſt in ſyluis, inter ſpelæa ferarum* Malle pa'i.

Licеor,

Liceor, Licitor, & Addico. CAP. XXVIII.

*L*Iceor uidetur carere præterito, tamen quaſi præteritũ habeat, format à ſe frequentatiuum (ſed eiuſdem tamen ſignificationis) Licitor: unde ſunt participia Licitans, & Licitaturus. Vtriuſq; igitur uerbi ſignificatio eſt, pretium deferre in auctione faciẽda: hoc eſt, in uẽditione, quæ publicè fit. Hinc unũ compoſitũ fit Polliceor, nõ multũ à primitiua ſignificatione diſsidẽs. Eſt enim Polliceri, ultrò aliquid promittere. Ita qui licẽtur, aut licitãtur, ultrò pro re emẽda pretiũ, alius alio maius pollicentur, ut ſibi potius, quã alteri uenalia addicãtur. Nam tali modo uẽdere, Addicere eſt. Et inde apud Iuriſconſultos, De in diem addictione titulus eſt, quem noſtri iuriſperiti emendant De in diẽ adiectione, non uerbum modò, ſed ſententiã quoq;, atq; ius ipſum corrũpentes. Afferamus ergo exempla utriuſq; uerbi. Vlpian. Si res eius uænierit, & exiſtat qui plus liceatur, an in integrum propter lucrũ reſtituendus ſit? Et quotidie prætores reſtituunt, ut rurſum admittatur licitatio. Caius: Licitatio uectigalium, quæ calore licitantiũ ultra modum ſolitæ cõditionis inflatur, ita demum admittẽda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, & cautionẽ is, qui licitatione uicerit, offerre paratus ſit. ad cõducẽdum uectigal inuitus nemo cõpellitur. Et ideo cõpleto tempore cõductionis, licitatores alloquẽdi ſunt. Licitatores uectigalium ad iterandã conductionẽ antè, quàm ſuperiori conductioni ſatisfaciant, admittendi nõ ſunt. Paulus: Si uenditor ſimulauerit meliorẽ allatã conditionem, cum minoris, uel etiã tantidem alij uenderet, utriq; emptori in ſolidũ erit obligatus. Sed ſi emptor alium non idoneũ ſubiecit, eiq; fundus addictus eſt, nõ uideo, inquit, quemadmodum priori ſit emptus, cùm alia conditio, & uera ſubſecuta ſit. Sed ſi neuter ſubiecit emptorẽ, maiore autẽ pretio addictum eſt præ-

dium ei, qui ſoluẽdo nõ eſt, abitũ eſt à priori emptione, quia ea melior intelligitur, quã uẽditor cõprobauit, cui licuit nõ addicere. Quibus ex uerbis intelligitur, quid ſibi uelit illud Cic. in Off. lib. II. *Non licitatorẽ uenditor, nec qui contra ſe liceatur, emptor opponet.* Idẽ pro Cæcin. *Quum eſſet (ut dicere inſtitueram) conſtituta auctio Romæ, &c. Itaq; mulier facere conſtituit, mandat ut fundũ ſibi emat, &c. Ebutio negotiũ datur, adeſt ad tabulam, licetur Ebutius, deterrẽtur emptores multi, partim gratia Cæſenniæ, partim pretio: fundus addicitur Ebutio, pecuniam argẽtario promittit Ebutius. Quo teſtimonio nunc uir optimus utitur, ſibi emptum eſſe, quaſi uerò aut nos ei negemus addictum, aut tum quiſquã fuerit, qui dubitarit, quin emeretur Cæſenniæ, cũ id pleriq; ſcirẽt, omnes ferè audiſſent, hi cõiectura aſſequi poſſent, cũ pecunia Cæſenniæ ex illa hæreditate deberetur, eam porrò in prædijs collocari maximè expediret: eſſent autem prædia, quæ mulieri maximè cõuenirẽt, ea uænirent, liceretur is quẽ Cæſenniæ dare operã nemo miraretur, ſibi emere*

Declam. 11. *nemo poſſet ſuſpicari.* Quintil. de Paſto cadauere: *Si nobis nihil ex cõmeatu noſtro partiris, nos uicinæ ciuitati uendimus, liceat ſeruire ubi frumentum eſt.* Non exigua res eſt.

Declam. 5. *pro uita, pro ſepultura, pro innocẽtia licemur.* Idẽ in Aegro redempto, *Omnes facultates in pretia collegi, rus, ſeruulos, penates, & omnia utiliora properanti feſtinatione parentis addixi.* Inde *addicti* apud ueteres dicebantur, qui prætoris pronũtiatione, ac iuſſu, quũ ſoluendo nõ eſſent, creditoribus uẽdebantur. De quibus magna apud Liu. fit mentio. Et *addictus morti, deſtinatus* dicitur. Cic. de Off. li. III. *Et is, qui morti addictus eſſet, paucos ſibi dies cõmendãdorũ ſuorum cauſa poſtulaſſet, uas factus eſt alter.* Aliquando ſine auctio-

Lib. 4. *ne fit licitatio: ut apud Curtium de Dario, qui pollicebatur*

pretium

pretium pro capite Alexãdri, ſi quis eum dolo occidiſſet, ita inquit: Et cùm habeatis arma, licitamini hoſtium capita. Si quid tamẽ inter Liceri, & Licitari differt, id eſt, quòd Liceri uidetur, aut ſine reſpectu eſſe aliorum emere uolentium, aut tantũ ſemel deferre pretium. Licitari uerò cũ multis, & ſæpius augere pretiũ, ut emere uolẽtes deterreas ab emẽdo.

Audio, & Exaudio, Oro & Exoro. CAP. XXIX.

AVdio, & Exaudio, indifferenter ponuntur pro duplici ſignificatione. Vna pro eo quod eſt, auribus accipio: altera pro eo quod eſt, audita petenti concedo: ut, Audire uocem uiſa ſum modò militis, & Terent. in Eunu. act. 3. ſcen. 2.

Vox quoque per lucos uulgò exaudita ſilenteis. Idem: Verg. Geo. 1.

Audijt, & cœli genitor de parte ſerena Intonuit læuum. Aeneid. 9.

&, – Nulli exaudita deorum Vota præcéſque meæ. Aeneid. 8.

Audio tamẽ frequenter accipitur pro eo quod eſt, credo, accedo, pareo præcipienti, ſed ferè cum negatione, & frequentius per particip. quod tranſit in nomen, quod eſt Audiendus: ut apud Quint. Nec audiendi quidam, quorum eſt Albutius, qui tres modò primas eſſe partes uolunt: quia memoria atq; actio, natura, non arte contingant. Lib. 3. cap. 3. Audiendus non eſt, idem eſt, quòd audiri non debet. Ideóq; licebit dicere. Neq; uerò quoſdam, quorum eſt Albutius, audire debemus. Sine particip. Cic. Tuſc. lib. 1. Nec Homerum audio, qui Ganymedem à dijs raptũ ait propter formã. Sine negatione, idẽ in eodem: Endymion uerò (ſi fabulas audire uelimus) neſcio quando in Lycio obdormiuit. Sed coniunctio hæc, tacitam quandã in ſe habet negationẽ. Aut certè idem hoc loco dicemus, quod diximus lib. III. de ullus. Sed nonnunquam ſine negatione aptè dicitur, ut apud Liu. Ciuem tuum non audiſti arma capere, ac ſequi ſe iubentẽ Annibalem. Paulò pòſt: Audiſti caſtra prodi, & arma tradi iubentem. Audio inſuper,

per, pro fateor, quæ ſimilis ſignificatio ſuperiori eſt. Ideóq; ſæpe ſic ſcriptum legimus: Audio, & fateor: quaſi poſterius declaret primnm. Exoraui hoc munus, idem eſt, quod orãdo impetraui. Exoraui patrem, exorando induxi: quod licet etiam pueris notũ ſit (quippe Terentium legẽtibus, ubi hoc uerbum millies eſt, nec unquam reperitur aliter acceptum) tamen quidam ſic loquuntur, Exoramus te Deus.

De Lego, & Perlego, multíſque aliis à Per, compoſitis. CAP. XXX.

Lego, & Perlego differunt, & multa huiuſmodi. Legere quid ſit notũ eſt. Perlegere uerò ad finẽ uſq; legere: ut Quintil. in XII. Ideóq; opus eſt intueri omne litis inſtrumentum, quod uidere non eſt ſatis, perlegndũ erit. Oui. Perlegis? an coniux prohibet noua? Lactã. in procemio lib. V. Non iniuſtè petere uidemur, ut ſi quis erit, qui inciderit in hæc, ſi leget, perlegat. Ita differt Scribere, & Perſcribere, quæ exempla ſunt plurima. Tit. Liu. lib. I. ſtatim in procem. Facturúsne operæ pretium ſim, ſi à primordio urbis res geſtas Pop. Rom. perſcripſero. Perferre, uſque ad conſtitutum finem ferre. Verg.

Cap. 8.

Epiſt. Oeno. ad Parid.

Aeneid. 2.

Nec ſpatium euaſit, nec totum pertulit ictum.

Et multi ferunt literas, ſed eas uel negligentia, uel dolo, uel caſu non perferunt. Cic. ſed nuntius ille, qui literas accepit, non pertulit. Seneca in Tragœdijs:

Leue eſt miſerias ferre, perferre autem graue. Id eſt ad ſpatium temporis in miſerijs eſſe, leue eſt: ad finem uerò uſq; uitæ, graue eſt: ut in illo ſimili exemplo Martialis:

Li. 9. epi. 72.

Nam uigilare leue eſt, peruigilare graue. Hoc eſt partẽ noctis uigilare, leue eſt: uſq; ad finẽ uerò, & totam noctem inſomnem ducere, graue: quod dicitur etiam Pernoctare, unde & Pernox, quod à peruigilando ita differt, quòd hoc interdiu

interdiu quoque fieri poteſt, illud uerò tantummodo noctu, quanquã pernoctare peruigilantes poſſumus, id eſt, totã noctẽ inſomnẽ ducere. Peruigil draco dictus eſt, nõ quòd pernox eſſet, ſed quòd nũquã dormiret, ſemper uigilans. Peragere reum, eſt non tantũ agere reum, niſi peruenias ad illius condemnationem. Dicitur enim accuſator reum cõdemnaſſe, cùm illum condemnandum curauit. Vlpianus: Peregiſſe autem qus reum non aliter uidetur, niſi & condemnauerit. Perorare, finem orationis orare. Vnde Peroratio, finis orationis dicitur. Sed quia in hac parte utimur plerunque affectibus, ideo uſurpamus interdum Perorare pro ipſa cõmotione affectuum: ut Quintil. At iſta legem recitat, & in cadauer filij perorat, id eſt, indignationẽ cõmouet. Perſuadere, eſt ſuadendo inducere: ut Cic. in Philip. Duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Cæſarẽ Pompeio ſuaſerim, ea uelim reprehendas ſi potes. Vnũ ne quinquennij Cæſari imperium prorogaretur: alterum ne pateretur fieri, ut abſentis eius ratio haberetur. Quorũ ſi utrumuis perſuaſiſſem, in has miſerias nunquam incidiſſemus. Suaſit ergò, & non perſuaſit Cicero Pompeio. Ideóq; dicere ſolemus, ſic mihi perſuadeo: non autem, ſic mihi ſuadeo. Perſuaſum habeo, perſuaſum eſt mihi: non autem ſuaſum habeo, ſuaſum eſt mihi. Idem ad Brut. Perſuaſum eſt enim adoleſcenti, & maxime per me eius opera nos eſſe ſaluos. Ille tamen qui alij ſiue alios (utrũq; enim dicimus) perſuaſit, non Perſuaſor eius ſententiæ appellari ſolet, ſed Autor. Cicer. lib. Offic. III. Atq; huius deditionis, ipſe Poſthumius qui dedebatur, ſuaſor & autor fuit. quaſi dixiſſet, ſuaſor & perſuaſuor. Apud Quint. autem, cæteróſq; ſui temporis dicitur Perſuaſio, pro certa opinione, atq; ſententia, quã nobis perſuaſimus: ut lib. I. Si qua publicè eſt recepta perſuaſio. Quæ (quãtũ ego qui

Declam. 6.

Philip. 2.

Epiſt. 3.

dem ſentio)id ſignificare uidetur,quod Chriſtiani dicūt,Fidem. Et ſi originē Græcā inquiramus,neſcio an commodius dicamus Perſuaſio, quàm fides, præſertim re ipſa pro nobis faciente. Fides enim propriè Latinè dicitur probatio: ut,Facio fidem per inſtrumēta,per argumēta,per teſtes.Religio autē Chriſtiana non probatione nititur,ſed perſuaſione, quæ præſtantior eſt quàm probatio. Nam ſæpe probationibus non adducimur:ut malus ſeruus, malus filius, mala filia,mala uxor,optimo cōſilio,quod confutare nō poteſt, nō tamē acquieſcit.Qui perſuaſus eſt,planè acquieſcit, nec ulteriorē probationē deſiderat.Non enim ſolum ſibi probatum putat,ſed ſeſe cōmotum ad ea exequenda intelligit. Sed quia fides etiam pro(ut ſic dicā)credulitate accipitur,quale eſt,Habeo tibi fidem,rectè etiam noſtra religio nominata eſt fides,ſicut à Græcis πίστις. Verùm eò,unde egreßi ſumus, reuertamur. Perſuadere eſt in effectu: Suadere autem in actu,itémq; Diſſuadere. Itaq; nōnulli peccant,cū dicūt,Diſſuaſi hoc illi, pro eo quod eſt, reuocaui ab opinione,in qua erat. Siquidem pro hoc ſenſu dicimus, perſuaſi ne faceret: ſicut è diuerſo, Perſuaſi, ut faceret, Quare & Suaſor & Diſſuaſor niſi perſuadeāt,nihil effecerūt.Quint. Ergo pars deliberatiua quæ eadem ſuaſoria dicitur,de tempore futuro cōſultās(quærit etiā de præter.)officijs conſtat duobus:ſuadēdi,& diſſuadēdi.Non dixit perſuadendi,quoniam non eſt officium oratoris poſitū in euentu,qualis eſt perſuaſio:neq; eſt eius ars perſuadendi, ſed ſuadendi, & diſſuadendi in deliberatiuo genere. In uniuerſum autem bene dicendi, quod eſt in actu,non in euētu.Præterea deliberatio uocatur Suaſoria,quoniā utrinq; ſuadetur:qui enim diſſuadet, nil aliud quàm in contrariam ſuadet.Cicer.in Catone Ma.Diſſuaſimus nos. Deinde, ut ſcias finem euentúmque diſſuaſionis,

Lib.3.cap.10.

ſubiun

ſubiunxit: Itaq; lex popularis ſuffragijs populi repudiata eſt: id eſt, diſſuaſimus, & diſſuadendo ne fieret, perſuaſimus. Quãtum errant philoſophi noſtri, quorum Albertus unus eſt, qui quum de comparatione dialecticæ, & rhetoricæ diſputant, huius uerbi ſignificationem neſcientes, quiſquis illos leget, intelliget. Permanere, eſt uſq; ad finem manere. Plin. Iunior: Tunc demum lentè, cunctantérq; ueniũt, nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt, alij diſsimulanter, & furtim: alij ſimpliciter, & liberè. Epi.12.lib.I.

De quibuſdam aliis à Per, Præ, vel Re, compoſitis. CAP. XXXI.

Locuti ſumus nonnihil de præpoſitione Per, quãdo cõponitur: addamus ad aliquid amplius. Nonnunquam hæc per cõpoſitionem in malum accipitur, Periurus, Perfidúſq;, qui iuſiurãdũ, fidẽq; uiolat. Pertinax, qui nimis eſt tenax. Perfuga, qui ad hoſtes trãſit. Perditus, qui in omne ſcelus eſt tradit⁹. Percitus, qui iracũdia, furoréq; eſt incitatus. Peruerſus, qui uerſatur in malo, & à bono uerſus eſt. Perpeſſus, laborioſè paſſus. Sæpe accipitur quaſi per mediũ, ut Perlucidũ, ſiue Pellucidũ: id eſt, per cuius mediũ fulgor emanat. Perſpicuũ, per cuius mediũ, licet opertũ ſit, oculos dimittimus, & per eius medium uidemus: ut aqua, glacies, laterna, ueſica, uitrũ, cryſtallus, gẽma. Sed perſpicuũ plerunq; ad mentem refertur: ut, Id quod ais perſpicuum eſt, id eſt, tale, quale uitrum, aut cryſtallus. Pellucidum magis ad corporea. Plaut. in Aul. Ita is pellucet, quaſi laterna Punica. Seneca de tranquillitate: Quid pellucenteis ad imum aquas, & circumfluentes ipſa conuiuia? Quint. Sed ut inter ſe iuncti, atq; ita cohærentes, ne commiſſura pelluceat. Aliquãdo, ſed figuratè, ad mẽtem refertur, ut apud M. Tull. in Bruto: Ita recõditas, exquiſitáſq; ſententias, mollis & pellucẽs ueſtiebat

bat oratio. Idem eſt Pellucēs, & Translucens, adeò ut Plin. maior ferè nunquam utatur perlucens, ſiue perlucidus, ſed translucens, ſiue translucidus, quod etiam figuratè ad mentem refertur: ut apud Quint. lib. VIII. Similiter illa tranſlucida & uerſicolor quorundam elocutio res ipſas effœminat, quæ illo uerborum habitu ueſtiantur. Perfluere, per medium alicuius fluere, ut ſi lagœna male materiata maléq; compacta ſit, perfluit: id eſt, per eius mediū humor, qui intus eſt, fluit. Terent. Hâc, atq; illhac perfluo: id eſt, in modū non fidelis lagœnæ, quæ mihi cōmittūtur, effundo. Plin. idē ſæpius utitur Transfluo pro perfluo, quæ idem ſunt, ut perfuga, & Transfuga. Perpluere, per medium alicuius pluere: ut, Hæc domus perpluit, hoc tectum perpluit. Quintil. in VI. Quum cœnaculum eius perplueret. Frequentiſsimè accipitur pro ualde, ut alio libro oſtendi: Permagnum, Pergraue, Periucundum. Quo in loco notandum eſt, quòd cùm Præ in eadem ſignificatione reperiatur, tamen quædam uocabula cum Præ couiunguntur, nō cum Per: ut, Præpotens, præcelſus, prælatus, præfulgens, prædiues, prædulcis, prælongus, prædurus, præclarus, præcultus. Quòd ſi quid inter has præpoſitiones intereſſe uelis, id erit, quòd uehementius auget Præ. Nam prælongus homo, Prælonga oratio, ea dicitur, quæ enormi longitudine eſt: & Præpotens, Præcelſus, & ſimilia, maiorem in modum potens, celſuśq;, & quaſi præter modum, moréмue aliorum potens, ac celſus. Vnde etiam præcox fructus, præter morem cæterorum coctus ſiue ante cæteros. Vnde uuæ, ficúſq; præcoces dictæ: & Præmaturus, antè quàm ſit tempus maturū, collectus. Quidam tamen Præcoquus dicunt, ut Martialis:

In prooœmio.

In Eunu. act. 1. ſcen. 1.

Cap. 4.

Li. 1. epig. 46.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis perſica cara ſumus.

Eadem

Eadem præpoſitio iuncta cum uerbo, nõnunquã habet penè nihil diuerſum à ſui ſimplicis ſignificatione, ut Præludo, præcido, præmorior, præcingo. Idem *ſunt enim quòd ludo; cædo, ſiue incido, morior, cingo.* Cuius *naturæ eſt etiam,* Re, *ut* Reſeco, *recido, recingo, repurgo, refodio, repromitto, reuinco: quæ ſæpe uix quippiam à ſimplicibus diſſentiunt in ſignificatione.* Per, *in obteſtationibus, atque adiurationibus ferè ſolet ſeparari à ſuo accuſatiuo, interiecto nominatiuo, qui frequentiſsimè eſt* Ego, *ut* Verg. Per *ego has lacrymas, dextrámq; tuam, te, &c.* Quintil. *in* Mathem. Per *ego has te optime pater (ſi uis) tantùm fortes manus.* Lib. 4. Aene. Declam. 4.

Inter Proſequor, & Perſequor. CAP. XXXII.

PRoſequor, *et* Perſequor *multi neſciunt diſtinguere, qui ne falli poßint, ita accipiant,* Proſequi *non ferè carere ablatiui comitatu, ut* Proſequor *te oculis, charitate, odio, honore, uerſibus, cantu, conuicijs: ſignificatúrq; actio, declarans alterius affectum in alterum.* Perſequor *autẽ in malam partem: id eſt, inſequor, & inſector: uel in bonam, cùm perſeuêro exequi, quod agere cœperam.*

Partio, & Impertio, & Partior. CAP. XXXIII.

PArtio, *&* Partior *quidam pro eodem legunt.* Sed *mihi uidetur rarò reperiri* Partio *ſine* In, *&* Partior *cum* In, *quãdo eſt deponens, ſed quãdo eſt paßiuum.* Eſt *nanq;* Impertio *idẽ, quod impendo, uel partẽ do.* M. T. Aliquid *temporis impertias huic quoque cogitationi, quaſi impendas.* Idem: Oneris *mei partem nemini impertio, quaſi partẽ do.* Reperitur *aliquãdo mutata conſtructione, ut apud* Teren. Plurima *ſalute* Parmenonẽ *ſummum ſuũ impertit* Gnatho. *quaſi plurimam ſalutẽ* Parmenoni *ſuo impertit* Gnatho: *eo modo quo dicitur,* Dono *tibi hunc equum, &* Dono *te hoc equo.* Huius *paßiuum eſt* Impertior, *ut* Cic. Atq; *etiam ui-* Epiſt. 14. li. 9. ad Att. Pro ſylla. In Eunu. act. 2. ſcen. 2.

ro

ro forti collegæ meo laus impertitur. Partior idē eſt, quod partes facio, partéſq; diſtribuo: ſicut Sortior, ſortem facio, ſortémue recipio. Vergil. -Et ſocios partitur in omnes.

Aeneid. 1. Quint. Partire uel gratis, dū quo reſpiremus afferas. Partitiri itaq; de partibus dicimus. Impertio magis de re incorporea, & quaſi communico. Impartiri tamen aliqui dicunt, pro impertire, ab ipſo deponente Partior.

In manu eſt, & In manibus. CAP. XXXIIII.

IN manu eſt, In manibus eſt, utrūq; accipitur pro eo, quod eſt, in poteſtate: ſed dupliciter, de præſenti, & de futuro.

Epi. 2. lib. 14. fam. epiſt. De præſenti, Cic. Verùm hæc non ſunt in noſtra manu. Et filius in patris, & ſeruus in domini manu dicitur eſſe. Vnde Mancipium, & Manumiſsio. Lucanus:

Lib. 7. In manibus ueſtris quantus ſit Cæſar, habetis. Vergil.

Aneid. 9. Terra autem in noſtris manibus. De futuro, Salluſt. Ve-

In Catil. rum enimuero prò Deorum atq; hominum teſtor fidem, uictoria in manu uobis eſt, uiget ætas, animus ualet. Contrà, illis annis, atq; diuitijs omnia conſenuere. Tantùm incepto opus eſt, cætera res expediet. In plurali tamen frequentius, quū dicimus, Victoria in manibus eſt: quaſi iamiam tenetur. Etiam dicimus In manibus eſt, in alia ſignificatione, pro eo quod eſt inter manus eſt, aut quia admirationi eſt, aut quia nōdū operi ſumma man⁹ impoſita. Quādo eſt admirationi: Cic. in Cat. Ma. Eſt in manibus laudatio: quam quū legimus, quē philoſophorū non cōtemnimus? Quando res nō eſt conſummata: idē in eodē libro: Septimus mihi liber Originum eſt in manibus, omnia antiquitatis monumenta colligo.

Præditus ſum, & Affectus ſum. CAP. XXXV.

PRæditus ſum bono dicitur, & Præditus ſum malo: ſicut Affectus ſum malo, et Affectus ſum bono: id eſt (ut breuiter magis, quàm optimè dicā) habeo bonū, & habeo malum:

tion:ut, Præditus ſum humanitate,uirtute,diuitijs, dignita‑
te, uiribus:qui ſermo eſt uſitatißimus, nunquàm tamen cum
ablatiuo,& præpoſitione à,uel ab, ut fit in Affectus: uelu‑
ti, Ego ſum à rege magnis honoribus affectus: non autem
Sum præditus à Deo magnis uiribus. De malo rarius.Cic.
pro Sylla: Ni uerò unum me uis ferum præter cæteros, me
aſperum, me inhumanum exiſtimari, me ſingulari immani‑
tate, & crudelitate præditum. Idem pro Rabir. Senectute
affectus,morbo præditus,Contingit idem in ſingulari,ut in
proximo exemplo, Exiſtimari me ſingulari immanitate.Sæ
péq; legimus,Ille eſt ſingulari improbitate, Tu es ſingulari
ſtultitia. Similiter fit in alijs tribus,quatuórue: Notabilis,
Nobilis,Inſignis,& Eximius. Quint.Hunc tu animum mo‑ Declam.15.
dò inter libidines,ac ſcorta perdebas,macie notabilis,pallo‑
re deformis,ſoláq; impatiētiæ tuæ fabula notus.Nobile ſcor
tum,quaſi in ordine meretricio excellens, uel maximè inter
alia notum.Et apud Liu.Nobilis ille clade Rom.locus. Et
apud Cic. Teſtis eſt Phalaris, cuius præter cæteros eſt no‑ De Offi.li.2.
bilitata crudelitas.Et latrones nocam⁹ inſignes, qui maiore
manu,maioréq; audacia graſſantur.Et inſignis improbitas,
inſigniſq; ſtultitia dicitur,quemadmodū ſingularis eximiá‑
que ſtultitia, quod rarius eſt. Cic.Ver.4. Sin hanc uos in re‑
ge tam eximiam iniuriam, tam acerbam neglexiſſe audient.

Deſcendo. CAP. XXXVI.

DEſcendo in prælium,deſcēdo in forū, deſcendo in cam
pum dicimus: nō quia de loco ſuperiore in inferiorem
deſcendimus,ſed quia de loco tuto in locum diſcriminis:opi‑
nor,quòd qui in loco celſiore ſe tenet,pugnā detrectare exi‑
ſtimatur, quem cùm reliquit, & in locū æquum uenit,atq;
deſcendit,mentem ſe pugnandi habere declarat.Ideóq; non
ferè dicitur In forum deſcendere,niſi qui pugnandi, & de‑
fendendæ

fendendæ litis cauſa uenit in forum, nõ rerũ uenaliũ coëmptor ac negotiator. Et in campũ deſcendere, non niſi qui litis dignitatiſue cauſa (ſicut in Campo Martio fiebat) certaturus uadit. Nec in prælium, pugnámue deſcendere quod in loca inferiora deſcendat. Nõ enim locus eſt pugna, & præliũ, cùm nihil interſit qualis locus ſit, planus, an montuoſus, in quem ſe confert, qui in pugnã deſcẽdere dicitur: ut apud

Aeneid.11. *Vergil. (ſatis autem erit in re perſpicua unum exemplum protuliſſe).–Inſtructos acie Tyberino à flumine Teucros,*

Tyrrhenámque manum totis deſcendere campis.

Amo, & Diligo. CAP. XXXVII.

AMare, eſt generalis ſignificati, idem quod diligere, niſi quòd putetur plus quiddã eſſe, in amãdo, quàm in di-

Epiſt.1. *ligendo: ut Cic. ad Brut. L. Clodius trib. pleb. deſignatus ualde me diligit, aut (ut ἐμφατικώτερον dicam) ualde me amat. Et iterũ: Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo*

Epi.14.li.9. famil. *contẽtus ſum, diliges. Idem ad Dolabel. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tãtùm nunc acceſſit, ut mihi deniq; amare uidear, an*

Declama.12. *teà dilexiſſe. Adamare eſt amatorie amare, ut Quintil. multis in locis, ſed unus ſuffecerit: Me quidem marite ſi quis interroget, omnes matres liberos ſuos tanquã adamauerint, amant. Videbis oculos nunquã à facie uultúq; deflectere, comere caput, habitúmq; cõponere, ſuſpirare quũ receſſerint, exultare cùm uenerint, cõſerere manus, pendêre ceruicibus, non oſculis, non colloquiis, non præſentiæ uoluptate ſatiari. Amicus cùm honeſta res eſt. Amica quando ad uirum refertur, inhoneſta: ut, Hæc amica eſt, id eſt, concubina. Ego uerò ipſius non amicus, ſed amator ſum. Ideóque apud Terẽ. dici-*

In Andr. act. 4. ſcen. 3. *tur: –Heræ putabã hunc Pamphilum Amicũ, amatorem, uirum. Ne putares amicum in malam partem accipi, adiecit*

amator

amatorem. Sed apud proſam hoc obſeruatum ſemper inuenies, apud poëtas fortaſſe non ſemper.

Declaro. CAP. XXXVIII.

DEclaro frequentius ad facta pertinet, quàm ad à icta. Cicero, Declarauit id modò temeritas C. Cæſaris, qui omnia iura diuina & humana peruertit. Aliquando etiam in dictis. Idem ad Ligarium: Poſteà uerò quàm magnā ſpē habere cœpi, fore ut breui tēpore te incolumen haberemus, facere non potui, quin tibi & ſententiam & uoluntatem declararem meam. Et in eadē epiſtola: Quando quid ſentirem expoſui, quid uellē tua cauſa, re potius declarabo, quàm oratione. Interdū accipitur pro ſignifico: ut idem lib. II. de finibus, Nullū uerbum inueniri poteſt, quod magis idē declaret Latinè quod Græcè ἡδονὴν, quàm declarat uoluptas; declaret: id eſt ſignificet, uel oſtendat, uel indicet. DeOff.lib.1. Epiſt.13.li.6. fam.epiſt.

Ingredior. CAP. XXXIX.

INgredior componitur quidem ex in, ſed diuerſa ratione: nunc ad locum, ut ingredior forum, uel in forum. Qui modus loquendi nemini ignotus eſt. Nunc in loco, quod eſt ambulo, & incedo. Vergilius:

Continuò pecoris generoſi pullus in aruis
Altius ingreditur. & mollia crura reponit. Georg.3.

Cic. lib. v. ad Att. Si dormis, expergiſcere, ſi ſtas, ingredere: ſi ingrederis, curre: ſi curris, aduola. Idem eſt ergo Ingrederis hoc loco, quod gradieris, quod eſt ambulas. Epiſt.23.li.2.

Conſulo te & tibi; Conſulto, Conſultor, Conſultus, & Inconſultus. CAP. XL.

COnſulo te, conſilium peto à te, uel interrogo, & inquiro. Quint. Quid per fidem facere uultis? iuuenem quē de parricidio conſuluit pater ille ſeruatus, miror hercule (non dixiſſe uolui) ſum ueneficus, ſum parricida. Idē: Ergo Lib.10. ca.2

primũ eſt,ut quod imitaturus eſt, quiſq; intelligat, & quare bonũ ſit,ſciat:tum in ſuſcipiendo onere cõſulat ſuas uires. Et iterũ: Ego aures conſulens meas. Conſulo tibi,conſilium do tibi, uel prouideo tibi: ſed hoc frequentius, & magis proprie in rebus: ut, Conſule uitæ tuæ, Conſule ualetudini, conſule dignitati,conſule ſaluti,conſule rebus tuis: adeò frequentiſsimè, ut cùm dicitur, Conſulere uolo mihi, & liberis meis, intelligitur potius de corpore, & de rebus externis,quàm de animo. In plurali autem numero interdũ reperitur,ſine appoſito tamen:ut, Conſulunt ſenatores:quod frequentius dicimus,conſultant,id eſt,deliberãt. Niſi enim adſit qui conſilium petat,& qui cõſilium det nõ erit deliberatio, ſiue conſultatio. Atq; ut conſulunt dicimus,pro conſultant, hoc eſt, quo altera pars petit, altera dat cõſilium: ita è contrario nonnunquã Cõſultare eſt unius,nõ plurium partium, ſed ita ſi apud ſe duas partes ſuſtinet,ſecũq; deliberat. Hinc duo nomina naſcuntur, Conſultor, & Conſultus. Conſultor ferè pro eo,qui alium conſulit,accipi ſolet: nonnunquam tamen pro eo qui alij conſulit. Salluſt. in Iugurth. Simul ab eo petiuit,uti fautor, cõſultórq; ſibi adſit. Et iterum: Ita cupidine,atq; ira peſsimis cõſultoribus graſſari, neq; facto, neq; dicto abſtinere. Conſultus, eſt homo prudens, ac ſciens, dignúſque à quo conſilium petas. Cæterùm non occurrit mihi ubi repererim, niſi aut participium: ut ibi, Conſulti medici dixerunt eundem eſſe languorem. Aut nomen pro Iuriſconſulto, ut Horat. lib. I. Serm. Sat. I. Eris tu, qui modò miles, Mercator: ut conſultus modò ruſticus. Quint. in VII. Scripti, & uoluntatis frequentiſsima inter conſultos quæſtio eſt. Liu. tamen li. I. ait de Numa Põpilio: Conſultiſsimus uir, ut illa quiſquam ætate eſſe poterat, omnis diuini, atq; humani iuris. Et in decimo: Callidos, ſolertéſque iuris, atq; eloquentiæ

In arg decla mat. 8. Quintil. Vergil. 3. Georgi. Nec reſponſa poteſt cõſultus reddere uates.

quentiæ conſultos. Horatius primo Carminum: Ode 34.

Parcus Deorum cultor, & infrequens,

Inſanientis dum ſapientiæ Conſultus erro. In compoſitione frequens eſt, ſed adiectiuũ: ut apud Quint. O inconſultam muliebrem ſemper amentiam: id eſt, imprudentẽ, inconſideratam, & nullius conſilij. Alterum quoq; cõpoſitum, ſi compoſitum eſt, Iuriſconſultus, quod etiã dici ſolet Iureconſultus. Nonnunquam in ſimplici, ut Ouid. I. de Arte amãdi: Declam. 19.

Sit tibi credibilis ſermo, conſultáq; uerba.

Ago gratias, Habeo, Refero, ac Reddo gratias.

CAP. XLI.

Agere gratias, eſt uerbo: quod quidam barbarè dicunt, Regratior. Habere gratias, in animo: quum memorem accepti beneficij mentẽ, animúmq; habeo, & inuicẽ gratificandi uoluntatem. Referre, ſiue reddere gratias, eſt facto: ut ſi tu à me ſubleuatus aut pecunia, aut patrocinio, aut manu, alióue ſubſidio, uiciſsim me aliquo modo ſubleuaueris, gratias retuliſti, reddidiſtiq;. Licet Seneca nolit malas referri poſſe, ſed reddi. Cic. tamen in Salluſt. ait: Nam quòd iſta inuſitata rabie in uxorem, & filiam meam inuaſiſti (quæ ſe facilius mulieres abſtinuerũt à uiris, quàm tu uir à uiris) ſatis doctè, ac peritè feciſti. Non enim ſperaſti me mutuam tibi gratiã relaturum, ut uiciſsim tuos cõpellarẽ. Quanquã Cicero nunquam ferè ait Reddere gratiam, ſed Referre. Porrò hoc exẽplum in aliũ quoq; uſum attuli, quod uidetur ſignificare gratiam etiam uerbo referri, non ſolùm facto. Sed multum tamẽ differt ab illo, Agere gratias, quo tantùm innuitur cõfeſsio accipientis beneficium. Qui uerò refert gratiam, reddit beneficiũ, et interdùm maleficiũ, ſiue facto, ſiue dicto, quoniã dicendo nõnunquam proſumus æquè, atq; faciendo. Plancus ad Ciceronem: Immortales ago tibi gratias, Epiſt. 16. lib. 10. fam.

agámq; dum uiuam: nam relaturũ me affirmare nõ poſſum. Tantis enim tuis officijs non uideor mihi reſpondere poſſe. Ecce reſpondere officijs, et ſatisfacere beneficijs eſt, gratias referre. Cæterùm frequẽtius eſt Refero gratias, quàm Habeo gratiam. Item frequentius Habeo gratiam, quàm Ago gratiam. Vix enim audiuimus Ago gratiam, ſed gratias. Et rarò refero gratias, ſed gratiam. Cuius rei teſtimonium eſt illud in lib. XLVI. Titi Liuij: Satiatúſque tandem cõplexu filij, Renuntiate, inquit, gratias regi me agere, referre gratiam aliam nunc nõ poſſe, quàm ut ſuadeã nõ antè in aciem deſcendat, quàm ut in caſtra me rediſſe audierit. Dicimus item Ago grates, ſed ſæpius apud poëtas qui neceſsitate uerſus, Ago gratias dicere non poſſunt. Nonnunquam etiam apud oratores, ut Cic. Aliquantóq; pòſt ſuſpexit ad cœlum, & Grates tibi, inquit, ago ſumme Sol, uobíſq; reliqui cœlites. Niſi legẽdum eſt Gratias, & non Grates, pro eodem ſignificato, ſiue pro eo quod eſt, Reddo grates. Seneca in tragœdia, quæ inſcribitur Agamemnõ, dixit: Reddunt grates tibi grãdæui, Laſsiq; ſenes compote uoto. Reddũt grates, id eſt (ut ego interpretor) agunt Gratias. Quis enim referre poſsit gratiam Deo? quod etiam fando nunquam cognitum eſt, præterquam apud quoſdam recentes, nihil niſi barbarè loqui ſcientes: ſed Gratias agimus. rarò etiam Gratiam Dijs habere dicimur, quoties agnoſcimus, apudq; noſipſos fatemur ab illis beneficium accepiſſe, citra ſpem gratiam referendi: ut in And. Terent. Dijs pol habeo gratias, Cùm in pariundo aliquot affuerunt liberæ.

In Somnio Scipionis.

Act. 4 ſce. 4.

Gratulor, & Grator. CAP. XLII.

GRatulari, eſt uerbo teſtari te gaudere fortunã, ac felicitate alterius apud eũ ipſum qui affectus eſt felicitate. Nonnunquam apud te ipſum ob tuã felicitatem. Ideóq; ferè

poſtul

poſtulat datiuum: ut Gratulor tibi ob tuam præturam adeptam: Gratulor manibus meis, quibus ut te contingerẽ, datum eſt. Quint. *Non efficiet tamen infandum præſentis reatus, indignúmq; diſcrimen, ut miſera puella non gratuletur ſibi, quòd ipſam pauper accuſare iam poteſt.* Poëtæ nõnunquam præter eunt datiuum, utiq; quũ fuerit pronomẽ: quæ fuit cauſa, ut quidã exiſtimarent, quorum eſt Apuleius, hoc uerbum idẽ ſignificare, quod gaudeo. Ouid. in Heroidibus: Declam.15.

Gratulor Oechaliam titulis accedere noſtris. Epiſt. Deïan. ad Hercul.

Gratulor, inquam, tibi, uel mihi, uel nobis. Idẽ III. de Arte amã. *Priſca iuuẽt alios, ego me nũc deniq; natum Gratulor.* Gratulor, ſubintellige, mihi. Et interdum etiam oratores, Quintil. in Paſto cadauere: *Gratulemur iam, quòd nulla ciuitas fame laboret.* ſubintellige, nobis. Verba autem Apuleij hæc ſunt in apologia, de Magia: *Eo in tempore, quo me non negabunt in Getuliæ mediterraneis montibus fuiſſe, ubi piſces per Deucalionis diluuia reperiantur. Quod ego gratulor neſcire iſtos, legiſſe me, &c.* Prætermiſit datiuum: aut gratulor, pro gaudeo accepit. Quod tãtum abeſt ut approbem, ut poßit gratulari quis, quum minimè gaudeat, atque adeò doleat: quod frequẽter uſu uenit, utiq; inter falſos amicos, quum alter inuidus, atq; æmulus tacitè quidem dolens, quòd alter honoribus auctus ſit, tamẽ illi gratulatur. Fortè & Apuleius ſubintellexit mihi. In eadem ſignificatione accipitur grator, ſed poeticum, hiſtoricúmq; eſt. Vergil. Declam.12.

Inueni germana uiam, gratare ſorori. Aeneid.4.

Titus Liuius libro VII. *Tuum ſequentes currum, Iouis optimi maximi templum gratantes, ouãtéſq; adire.* Dicimus aliquãdo Gratulari pro eo quod eſt, gratias agere: ſed nõ ferè niſi dijs immortalib⁹. Ideoq; propriè idẽ eſt, quod ſupplicare. Siquidem triumphantes in Capitoliũ aſcendebãt, Ioui

optimo maximo cæteriſq; dijs gratulatum. Eiuſdē quoq; ſignificationis fortaßis eſt Grator, quod ſignificat Liu. lib. x. dicens: Itaq; prætor extemplò edixit, uti æditui ædes ſacras tota urbe aperirent, quo circumeundi, ſalutãdiq; Deos, agẽdiq; grates per totam diẽ populo poteſtas eſſet. Nec mirũ, ſi dicimus gratulari, gratarí ue dijs, quaſi oſtendere nos illis aggaudere, quum dicamur etiam eoſdem Salutare, quaſi ſalutem illis optare, quod hominibus conuenit, non Dijs.

Fingo, & Effingo. CAP. XLIII.

FIngere propriè eſt figuli, qui formas ducit ex luto. Inde generale fit uocabulum ad cætera, quæ ingenio, manúq; hominis artificiosè formantur, præſertim inuſitatè, & nouè. Effingere eſt ad alterius formã fingere, & quodammodo fingendo repræſentare. Cic. II. de Oratore: Tum accedat exercitatio, qua illum, quem antè delegerit, imitãdo effingat, atq; ita exprimat, &c. Quint. Nã id quoq; eſt docilis naturæ, ſic tamẽ, ut ea, quæ diſcit, effingat. Et iterũ: Nam mihi uidetur M. Tul. quum ſe totum ad imitationem Græcorum contuliſſet, effinxiſſe uim Demoſthenis, copiam Platonis, iucunditatem Iſocratis. Vnde ductum eſt nomen Effigies, figura ad uiuam alterius ſimilitudinem, uel ad ueritatis imaginem facta, tam in picturis, quàm in ſculpturis.

Obeo, Oppeto, & Defungor. CAP. XLIIII.

OBeo legationẽ, exequor munus, & officium legationis. Obeo prouinciam, exequor officium prouinciale. Ita Obeo mortem, exequor, uel perago mortem, uel adeo mortem, quemadmodum dicitur quis Obijſſe diem, pro adiuiſſe. Item, Obijt diem ſuum, idem eſt, quod mortuus eſt, & iuit ad diem fati: ut apud Quintilian. Nuntiatum eſt Marcellum diem ſuum obijſſe. Prætermittimus autem nonnunquã illum accuſatiuum dicẽtes, Marcellus obijt. Quod idem fit in illis

ſignificatione ſimilibus uerbis, Oppetijt, & Defunctus eſt, atq; etiam in Detulit, & ſi qua ſunt alia. Nã in priore ſubintelligitur accuſatiuus, Mortẽ, in poſteriore ablatiuus, Vita. Quid ſigni? quod ſæpe reperim⁹ hæc nomina eſſe his uerbis adiuncta. Eſt autem oppetere frequẽtius quidẽ mori, nõ fatali, ſed illata morte: interdum tamen & fatali. Vt Cic. de Officijs tradit, Aiax millies mortem maluiſſet oppetere, quàm mulieribus (ſi Circe, & Calypſo mulieres appellãdæ ſunt) ut Vlyſſes facit, inſeruire. Idem de Diuin. Aequius eſſe cẽſuit ſe maturã oppetere mortẽ, quã P. Africani filiã adoleſcentem fœminã emiſit: ipſe paucis diebus pòſt eſt mortuus. Sine accuſatiuo apud Vergilum: — O térq; quatérque beati, Lib. I. Lib. I. Aeneid. I.

Queis ante ora patrum, Troiæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere.

Defunctus quoq; dicitur, quaſi perfunctus munere uiuendi. Ideóque ut dicimus, Perfunctus eſt, ſiue Defunctus officio prætorio, munere ædilitio, cura tribunitia: ita Defunctus uita, id eſt, ab hac adminiſtratione, ab hoc munere, ab hac procuratione ceſſauit: ut apud eundem: — Defunctáq; corpora uita. Detulit autem (quod tertio loco poſui) in idem ſignificatum accipio, quod eſt accuſauit, ubi ſubintelligitur Reus: ut Quintilianus, Diuitem detuli reũ pauper inimicus, occiſi pater. Aeneid. 6. Declam. 7.

Veſtigo, Perueſtigo, & Inueſtigo. CAP. XLV.

PEruestigo, & Inueſtigo, non ſolùm quæro, ſed etiam (& quidem frequentius) quærendo inuenio: ut ſit Veſtigo, quæro: Inueſtigo, & Perueſtigo, quaſi acquiro. Ductum autem eſt hoc uerbum à ueſtigijs, tanquam ſignis indiciiſq;, quibus ad rei notitiam peruenimus. Cic. III. de Ora. Ipſa tractatio, & quæſtio quotidie ex ſe gignit aliquid, quod cũ deſidioſa delectatione ueſtiges. Idem in eodem, lib. II. Noſſe regiones intra quas uenias, & perueſtiges, quod quæras,

Idem pro Ligario. Sed quoniam diligẽtia inimici inueſtigatum eſt, quod latebat, confitendum eſt, ut opinor. Terent. *Nihil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poßit.*

In Heau. act. 4. ſcen. 2.

Nutrio, & Alo. CAP. XLVI.

NVtriri, *eſt & paruulorum ut creſcant (unde* Nutrices *dicuntur,* Nutritiiq́; *qui curam infantium habent, habuerúntue) & adultorum, ut uiuant.* Ali *quoque in eodem ſignificato: unde* Lex *illa* XII. *tabularum:* Liberi *parentes alant, ut uinciantur.* At *in rebus incorporeis frequentius, ut creſcant.* Quintilianus: Sed *alere facundiam, uires augere eloquentiæ poßit.* Perinde *ac ſi dixiſſet.* Augere *facundiam, augere uires eloquentiæ poßit.* Cicer. Sed *nec illa extincta ſunt, aluntúrque potius, & augentur cogitatione, & memoria.* Coniunxit & *ipſe hæc duo, ſicut ſolemus in multis, quæ ſimilia ſunt: ut poſſum & licet, ut* Munus & *officium, ut* Mens *animúſque.* Vergil. Hos *ſucceſſus alit, id eſt, quaſi horum animos ſucceſſus augeſcere facit.*

De Amic. circa finem.

Aeneid. 5.

Spero, & Confido. CAP. XLVII.

SPero *pro* Credo *uſitatũ eſt, ſiue de præſenti loquamur, ſiue de præterito.* De *præſenti,* Quintilianus: Facilis *(ut animaduertere uos ſpero) defenſionis meæ curſus eſt.* De *præterito, idem:* Et *innocentiã quidem puellæ ſatis (ut ſpero) defendimus.* Et Cicero, Spero *iam probatam eſſe amicitiam noſtram.* Similiter Confido *pro credo, tum in præterito, tum in præſenti, tũ in futuro.* In *præterito:* Quoniã *probatam rationem officij mei uobis eſſe confido.* In *præſenti:* Quãquam *à* Cratippo *noſtro principe huius memoriæ philoſophorum, hæc te aßidue audire, atq; accipere confido.* In *futuro:* Ita *fore confidimus.* Hæc *exempla ex* Cicer. *ſunt.*

Lib. 3. de Of. in procemio.

Dico, & Fero ſententiam: Dico, & Fero legem. CAP. XLVIII.

Dico

DIco ſententiam conſiliarius, Fero ſententiam iudex. Quorum exempla frequentiora ſunt, quàm ut à me repeti debeant. Nonnũquam autem dico pro fero: ut apud Quintilianum, Apud iudices quidem ſecundũ legẽ dicturos ſentẽtiam de confeßis præcipere, ridiculum eſt. Iuris quoq; conſultos hoc uerbo in hunc ſenſum frequentißimè uſos uidemus. Dico leges, aliud quàm fero leges. Eſt enim Ferre ad ſuos, dicere ferè ad uictos, ut Liuius lib. XLVI. Nihil ea mouerunt regem, tutam fore bellis Aſiam ratum, quando perinde ac uicto, iam ſibi leges dicerentur.

Circunſto, & Circunſiſto. CAP. XLIX.

CIrcunſto, & Circunſiſto, utrunq; facit Circunſteti: ſed primum pro circundo, alterum pro inuado, & irruo, & quaſi terrificatione aggredior. Vergilius: Aeneid. 6.

Circunſtant animæ, dextra læuáq; frequentes. Idem: Aeneid.
At feßi tandem ciues infanda furentes
Armati circunſiſtunt. Et alibi: Aeneid. 2.
At me tum primùm ſæuus circunſtetit horror.

Quintil. in Apes pauper. Quum me euocaſſent ſubitò trepidum, totóq; fortunæ ſuæ ſtrepitu circũſtetiſſent. Declam. 15. Nonnunquam non terrificãdi, ſed terroris auferẽdi gratia ponitur: ut Cæſar in Commẽtarijs: Si quis grauiore uulnere accepto deciderat, circunſiſtebant, hoc eſt ſocij iacẽtem exhortabantur, tela hoſtium arcentes. Lib. 4. de bello Gallic. Nonnunquam etiam ut Circũſto accipitur: ut apud eundem: Et mercatores in oppidis uulgus circunſiſtit, quibúſq; è regionibus ueniant, quáſque ibi res cognouerint, pronuntiare cogit. Quo etiam modo apud Quintilianum accipi poteſt.

Vſurpare. CAP. L.

VSurpare, eſt uti, ſiue uſitari, tum dicto, tum facto. Cic. in Oratore: poſt inuẽta cõcluſio eſt, qua credo uſuros

illos ueteres fuiſſe, ſi iam nota, atque uſupata res eſſet, quā inuēta, omnes uſos magnos oratores uidemus. Hoc etiam ſic dicere licebat in eandē ſententiam, Poſt inuēta concluſio eſt quam credo uſurpaturos illos fuiſſe, ſi iā nota, atq; uſurpata res eſſet, quam inuentā omnes uſurpaſſe magnos oratores ui demus. Idem: Quod ſemper uſurpamus in omnibus dictis, ac factis minimis, ac maximis, cùm hoc decere dicimus, illud nō decere. Idem: Præclarè enim hoc eſt uſurpatū à doctiſsimis, quorū ego autoritate non uterer, ſi mihi apud aliquos agreſtes habenda eſſet oratio. Sed quum apud prudentiſsimos loquar, quibus hæc inaudita non ſunt, cur ego ſimulem, me, ſi quid in his ſtudijs operæ poſuerim, perdidiſſe? Dictū eſt igitur ab eruditiſsimis uiris, niſi ſapientem, liberū eſſe neminē. Vſurpatū, & dictum, pro eodē accepit, ſicut doctiſsimis, & eruditiſsimis. Quid multa? cùm frequēter iuriſcōſulti utantur Vſurpo pro dictito? nam pro factito, minus dubium eſt.

In paradox.

Præſtò ſum, & Adſum. CAP. LI.

PRæſtò ſum, idem eſt quod adſum, nec alteri ferè uerbo cohæret, niſi uerbo ſubſtantiuo, & huic ſimplici: nam Præſtò adſum, magis poëticum eſt. Quid igitur ſignificat Adſum? Tria: unum naturaliter, duo per quendā flexum, & deriuationem. Pimum eſt, Præſens ſum, quod modò cum ablatiuo iungitur, In præpoſitione ſeruiente: ut apud Cic. de Oratore: Paulus in pugna non adfuerat. Modò cum datiuo: ut apud eundem in Philippicis: Omnibus his pugnis Dolabella adfuit. Et apud Quintil. Nam in libris Obſeruationū à Septimio editis adfuiſſe Ciceronē tali cauſæ inuenio. Secūdū eſt hinc ductū, quod ſæpe corrogamus, qui nobis ad ſint periclitantibus, quales ſunt aduocati: quorū officium eſt adeſſe in iudicio. Sed ipſum illud Adeſſe, fauere eſt præſidióque eſſe: ideoq; dicimus Adeſſe, pro eo quod eſt, eſſe præ=

ſidio

ſidio. Vergil. -Modò Iuppiter adſit. Et iterum: Aeneid.2.

Adſis ô tandem, & propius tua numina firmes. Aeneid.8.

Et in proſa, Quint. Nunc omnes in auxilium Deos, ipſumq́; in primis, quo nec præſentius aliud, nec ſtudijs magis proprium numen eſt, inuocem: ut quantum nobis expectationis adiecit, tantum ingenij aſpiret, dexterq;, ac uolens adſit. Idē: Si tamen pater, qui diuiſit patrimonium, & reos parricidij defendit, ſic agat, quod contra legem ſufficit. Parricidium obijcitur iuuenibus, quorum pater uiuit, atq; etiam liberis ſuis adeſt. Tertium eſt Aduenio, ſeu magis Aduenianı. Nam propè idem ſunt, iam ueniet, & iam præſens erit. Itaq; aderit, accipitur pro utroq;, ſiue pro utrouis. Verg.

Iámq; aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus. Iterū: Aeneid.2.

Huc ades ô formoſe puer. Et, Eclog.2.

Huc ades ô Galatea, quis eſt nā ludus in undis? Et iterū: Eclog.9.

Huc ades ô Melibœe, caper tibi ſaluus, & hœdi. Eclog.7.

Vbi ſi eadem foret ſignificatio, quæ eſt in illo Præſens ſis, hîc ades, non huc diceretur. Ergo Huc ades, pro adſis, idem eſt, quòd huc ueni. Has eaſdem ſignificationes habet Præſtò ſum, et eadem ratione. In prima, Ciceronis exemplum eſt in Bruto: Quibus quidem cauſis tu etiam Brute præſtò fuiſti. In ſecunda eiuſdem pro Muræna: Ius ciuile didicit, multùm laborauit, uigilauit, præſtò multis fuit. Et pro eodem: Tu intereà Romæ ſcilicet amicis præſtò fuiſti. In tertia eiuſdem ad Herennium: Hirundines æſtiuo tempore præſtò ſunt, hyeme pulſæ recedunt. Et in epiſtolis frequenter: Stator tuus mihi cum literis præſtò fuit. Et propriè accipi ſolet hoc ultimum, pro eo quod nunc dicimus, compareo: ut ſiquis aliqua dignitate, imperio'ue affectus, alteri ſic iubeat: cras mihi ad hunc locum, & hanc horam præſtò ſis. id eſt, compareas, & te repræſentes, atque exhibeas mihi. Lib.4.

Fleo, Gemo, Ploro, Plango, Eiulo, Lamentor, Vociferor. CAP. LII.

FLere, eſt lacrymis, ideóq; tantùm hominũ, ſicut Ridere. Gemere, eſt in pectore, quum præ anguſtia in ſonũ prorumpit. Ideo & iumẽta ſub nimio pondere gemũt, & inanimata quoq;, quum nimis onuſta ſunt, gemere dicuntur. Vt apud Vergil. -Gemuit ſub pondere cymba. Plorare, eſt uoce flebili & effuſa dolorem ſuum aperire. Vnde Implorare, eſt plorando opem orare. Plangere eſt percuſſione, ac uerberatione pectoris, capitis, uultus, aliorúmue membrorũ ſe in dolore affligere: regitq; poſt ſe accuſatiuum. Ideóq; per tranſlationẽ dicũtur fluctus plãgere littora: quaſi ad declarandũ dolorẽ, in modum lamẽtationis. Eiulare, eſt uoce ſublata flere, quod magis mulierum eſt proprium. Vociferari, eſt uoce effrænata nõ modò dolorem, ſed etiã indignationem (quanquam indignatio doloris genus eſt) oſtẽdere. Interdum ſine affectu, ſed tamẽ uehementius exclamare. Lamẽtari eſt uoce querula, et triſti oratione cladem teſtari ſuã. Quæ exempla lecturis hoc opus inueſtiganda relinquimus.

Aeneid. 6.

Exiſtit, & Extat. CAP. LIII.

EXiſtit, atq; Extat, quorum uerborum unum, atq; idem præteritum eſt, ſimile quiddã ſignificãt, quod eſt eminet, & ſupereſt. Sed primum cum motu, alterũ ſine motu: ut illud ſit, prodit, uel exurgit: hoc uerò, ſuperſtat. Cic. de Diuin. Atq; delapſus in flumen nunquam cõparuiſſes, me contremuiſſe timore perterritum, tum te repentè lætum extitiſſe. Et iterum in eodem lib. Summerſus equus uoraginibus nõ extitit. Adhuc iterũ in eodem: Vocem ab æde Iunonis ex arce extitiſſe. Atq; iterum: Neq; diu ulla uox extitiſſet. Et in ſecũdo: Anguem ab ara extitiſſe. Et iterum: In Lyſandri ſtatuæ capite Delphis extitit corona. De rebus quoq; mutis

Lib. 1.

existere

exiſtere dicimus:ut idem in Lælio, Exiſtit hoc loco quæſtio ſubdifficilis. De extare exemplum unum Vergilij ſuffecerit Georgicorum III.-Stant circunfuſa pruinis

Corpora magna boum, confertóque agmine cerui,
Torpent mole noua, & ſummis uix cornibus extant.

Quo fit ut de libris, qui demortui nõ ſunt, dicamus Extare: ut, Extant paucißimi Varronis libri, plurimi non extant. Nam ut de homine, qui adhuc uiuit, loquimur, Supereſt, quaſi nõ ſubter eſt: ſub terra humatus: ita de rebus, Extant, quaſi extrà ſtant, non intrà, & in tenebris latent. Cicero in Oratore: Quæ (ut ſcis) extat oratio. Et de Senectute: Et tamen ipſius Appij extat oratio.

Conciliare amorem, & Beneuolentiam nos dici, Inire autem gratiam. CAP. LIIII.

COnciliamus amorem nobis alicuius. Cõciliamus beneuolentiam: non autẽ Conciliamus nobis gratiã. Rurſus Inimus gratiam, non autẽ Inimus amorẽ, aut beneuolentiã. Quarum omniũ orationum eadẽ ferè ſententia eſt, ac ſi hoc uerbo uterer Cõtraho, uel cõparo: niſi quòd Inire gratiã, eſt magis fauorẽ cõparare, quã amorẽ: ut apud Quint. Quin etiã hoc timeo, ne ex eo minorẽ gratiã hic liber ineat, quòd pleraq; non inuenta per me, ſed ab alijs tradita continebit. Recõciliari tamẽ, et In gratiã redire, idẽ ſunt: quoties amici interpoſita aliqua offenſa, quum aliquãdiu fuerũt inimici, in priſtinã redeũt beneuolentiã, ac familiaritatẽ. Sed redire in gratiam etiã cum inanimatis ſolemus: ut Cic. de Senectute, In gratiam cum uoluptate redeamus. Præterea Cõciliamus nobis laudem, famam, honores, ſimiliáq;, non autem Inimus. Quint. lib. II. Nam et plus autoritatis afferunt ea, quæ non præſentis gratia litis ſunt cõparata, et laudem ſæpe maiorẽ, quàm ſi noſtra ſint, conciliant. Rurſus, Ineo rationem, ineo fœdus,

ſœdus, ineo pacē, ineo ſocietatē, ineo bellum, ineo pugnam, ineo uiam, quaſi capeſſo atq; ingredior: quod nō ferè niſi in re momentoſa, aut graui, grandi'ue dici ſolet. Nam non ita rectè loquar, Ineo prandium, cœnámue, ut Ineo conuiuium. Vnde principiū rei maioris initiū uocatur, ut Initiū rationis, Quintiliano quoq; teſtante, qui ait: Quod principium Latinè, uel exordium dicitur, maiore quadā ratione Græci uidentur prooemiū nominaſſe, quod à noſtris initium modò ſignatur. Et huius uerbi participium abſolutè poſitum, ſine regimine, maioribus rebus adhibetur: ut, Ineunte pueritia, ineunte adoleſcētia, ineūte ætate, ineūte uere, ineūte æſtate, hyeme ineunte, ineunte anno nouo. Non autē dormitione ineunte, conuiuio ineunte, die ineunte, nocte ineunte, hora ineunte, ſed incipiēte: niſi dicamus illud ipſum ineunte, certis nominibus debere adiungi, quæ ſunt ea, quæ modò expoſui.

Lib. 4. ab initio.

Obruo, Ingurgito, & Crapulor. CAP. LV.

OBruere eſt operire, ſiue aqua, ut Obrutus undis: ſiue terra, ut Obrue uerſata Cerealia, ſemina terra. Siue per translationē ad animum: ut Quint. Tot uoluptates obruere poſſunt unum dolorem. Sed de multo uino potando etiam Obruere dicimus, ſicut Ingurgitare de abſumendis multis cibis. Cic. pro Deiotaro ait: Vino ſe obruiſſe, nudūq; ſaltaſſe. Et in Antonium: Vt fratrē imitetur, ſe obruit uino. Et in eundem idem: Quū ſe cibis ingurgitaſſet. Ingurgitare aliquando utrunq; complectitur, ſicut Crapulari non modò in uino, uerùm etiam in cibo, unde fit Crapula. Vt idem in eundem: Edormi inquam crapulam, & exhala.

Ouid. lib. I. de Remed. amoris.

Philip. 2.

Deuenio, Peruenio, Deuoluo, Deſpicio, & Diſpicio. CAP. LVI.

DEuenimus in mōtē, Deuenim⁹ ad diuitias, minus uſitatum, ac minoris rationis eſt, quàm Peruenimus in mōtem,

tem, Peruenimus ad diuitias. Similiter è diuerſo, Deuenimus in planũ, Deuenimus in uallẽ, quoties ab editiore loco profecti ſumus uſitatius, probabiliúſq;, quàm Peruenimus in planum, Peruenimus in uallem. Ita Deueni in paupertatẽ, quaſi deſcendi, & delapſus ſum in humiliora. Deuoluo, deorſum uoluo: ut, Deuoluere rogos, deuoluere trabes, deuoluere ſaxa, deorſum præcipitare. Deſpicio, deorſum aſpicio: ſicut Suſpicio, ſurſum aſpicio. Inde per trãslationẽ quũ quis alium cõtemnit, ac parui facit, deſpicere uidetur, quaſi infra ſe, & ad pedes ſuos proiectum aſpicere: quemadmodum & Suſpicere eſt uenerari, quaſi ſupra nos aſpiciamus illum eſſe collocatum. Nam Diſpicere eſt prouidere, & circumſpicere mente, tanquam in omnem partem lumina mẽtis intendere, omniáq; diſcernere. A quo Diſpicientia dicta eſt, circumſpectio, & prouidẽtia, & conſideratio diligens, atq; diſcretio.

Occupo. CAP. LVII.

Occupare, eſt locum tenere, aut capere, & ui capere: ut apud Liuium lib. XXXIII. Nam & ipſis uocantibus urbem hanc accepi, non occupaui, id eſt, non ui accepi, aut mea ſponte accepi, ſed aliorum rogatu. Sæpe uerò ante capere eſt, & (ut aliqui loquuntur) præoccupare. Vnde ſchema illud, Occupatio appellatur, quoties quæ dici ab alio poterant, ea ipſi præueniendo dicimus in noſtrã partem, ne nobis poſteà officerent retorquentes. Cic. Offi. lib. I. Sunt autẽ nulla priuata natura, ſed aut ueteri occupatione, ut ij qui quondam in uacua uenerunt. Certè primi illi, qui uenerũt in uacua, nõ potuerũt in aliena ire, ut iſti aiunt, qui uolunt occupare, utique in aliena re ſe poſſeſſorẽ facere. Propriè eſt enim Occupare, quod in medio, ſiue in mediũ, atq; in cõmune poſitum eſt, ante cæteros capere. Quod teſtatur Quint. inquiens: Multa nihilominus, quæ libera fuerant, tranſeunt

in ius

in ius occupantium:ſicut uenatio,& aucupatio. Inde Occupatus *dicitur, qui antè negotio aliquo detentus, non poteſt negotio alterius operam dare.* Cicero: Nemo *adhuc me conuenire ualuit,cui fuerim occupatus:hoc eſt,cui cauſarer me quibuſdam alijs negotijs antè præuentum.* Atq; *hinc uocatur* Occupatio,*cùm alicui neceſſariæ rei,& cui ante omnia operam dare debemus,cum diligentia uacamus.*

Peto. Poſco, Poſtulo, Flagito. CAP. LVIII.

PEtere *eſt in bonum,& in malum: quòd declaratur per ipſam rem,aut bonum,aut malum ſignificãtem.* Vt, Medicus *ſanitatem ægri petit, pater laudem filij, tu diuitias, ego uoluptatem peto.* Item *multi filij petunt mortem patris, ſerui mortem dominorum,medici longitudinem morbi.* Petere *autẽ uitam alterius,itémq;* Petere *caput alterius,petere famam,petere pudorem accipitur in malum, quòd illa in hominis perniciem petas,ſiue quòd ea oppugnes.* At *quum non in rem,ſed in perſonam refertur* Peto,*utique cum ablatiuo in malam partem accipitur:ut,* Peto *te gladio, peto te ueneno,peto te inſidijs.* Nam *illud apud* Vergilium:

Eclog. 3. *Malo me* Galatea *petit laſciua puella : idem eſt, quod, malo me inceßit, & pomorum iactu percutere me ſolet.* Et

Ead. Eclo. 3. *ideo quaſi audaciæ, culpæq; ſibi conſcia, dicitur :* Et *fugit ad ſalices.* Ab *hac ſignificatione abſunt alia uerba,* Poſco, *quod eſt propriè rem debitã,& honeſtam peto.* Inde Repoſco,*quod èſt rem meam,& quod mihi reddi debet peto.* Poſtulo,*eſt quodammodo requiro(ut res,tempus, locus, perſo-*

Lib. 4. *na,cauſa poſtulat)& tanquam rem iuſtam peto.* Curtius: Po-

Seru. in illud Verg. Aen. 9. Si tibi quæ poſco promittnnt,&c. *ſtulabat autẽ magis,quàm petebat,niſi accipiam⁹,ut* Varro *apud* Seruium *uult,humiliter petebat.* Sic *enim ait:* Poſcere *eſt,cùm aliquid pro merito noſtro depoſcimus.* Petere *uerò eſt,quum aliquid humiliter,& precibus poſtulamus.* Expo-

ſtulo

ſtulo, quod eſt cum querela apud amicos requiro, & quaſi officium amicitiæ in alio deſidero: ut Terent. in Adel. Qui ita putant ſibi fieri iniuriam, ultrò ſi quam fecere ipſi expoſtulant. Sed frequentiſsimè poſt ſe habet ablatiuum, ſeruiĕte præpoſitione Cum: ut, Quid habes quod mecum expoſtules? Flagito uehemĕter, & plus quàm poſtulo: ut Cic. pro. Quintio, Quanquam hæc cauſa poſtulat: & ſi poſtulat, non tamen flagitat. Quint. ad Triphonem: Efflagitaſti quotidiano conuicio, ut libros quos ad Marcellū meum de inſtitutione Oratoria ſcripſeram, iam emittere inciperem. Quæ uerba etiam Ciceronis ſunt in epiſtola ad Quintum fratrem.

Act. 4. ſcen. 3.

Epiſt. 9. li. 2. ad Q. fra. ait Ci. Epiſt. hác conuitio efflagitarunt, codicili tui.

Labo, & Labor. CAP. LIX.

LAbo, & Labor ita differūt, quòd Labare eſt ruere, & repentè cadere: ut apud Verg. - Labat ariete crebro Ianua. Labi uerò leniter, ſenſimq; deorſum ire: ut Labuntur flumina, labitur cœlum, labitur anguis, labūtur ab æthere pennæ, labuntur dij à cœlo, non labant. Quint. Vt numen & deus delabi ſyderibus, & uenire de liquido, puróque aëre uidebatur. Cic. Sicut aliquem nō ex hac urbe miſſum, ſed de cœlo delapſum intuentur. Ideóq; dæmones magis è cælo labarunt, quàm lapſi ſunt. Angeli uerò aſsiduè ad nos labūtur. Labi quoq; dicuntur, qui in lubrico imprimĕtes ueſtigia, ad terram feruntur, non cum ruina, ſed lentius, & cum aliqua mora: tametſi nōnunquam Lapſus, pro ruina accipiatur: & per translationē de corporeis ad incorporea, de eo, qui aut per infirmitatem animi, aut per imprudĕtiam deliquit, dicimus, Lapſus eſt, quaſi pes animi unus, ambóue, qui ſunt fortitudo, & prudentia, in lubrico lapſi ſint. Et elabi quoq; periculū fugere dicitur eo modo, quo anguis lubricus, murænáue, aut anguilla manu præhenſa lapſu fugit: quod eſt, è manu elabitur. Ita qui è medio periculo euaſit, Elapſus dicitur

Aeneid. 2.

Pro lege Manil.

Aeneid.2. citur. Verg. Ecce autem elapſus Pyrrhi de cæde Polites. Sed hîc non eſt translatio, utpote in re corporea: erit translatio in incorporea. Quin. Seruiũ quidẽ Galbam miſeratione ſola, qua non ſuos modò liberos paruulos in concionem deduxerat, ſed Galli etiam Sulpitij filium ſuis ipſe manibus circuntulerat, elapſum eſſe, tum aliorũ monumentis, tum Catonis oratione teſtatum eſt. Cic. Hic Tito fratre ſuo Cenſore, qui proximus ante me fuerat, elapſus eſt, id eſt, accuſatorũ, quaſi prehenſantiũ manus effugit. Trãslatũ quoq; illud Te-

In Eun. act. 1. ſcen. 2. rentianũ eſt à labo, non à labor: Labaſcit, uictus uno uerbo, quàm citò. Labo primam breuem habet, Labor primam longam. Hinc Labor laboris, & Laboro laboras prima breui, quod an ab altero illorũ deriuetur, an ab utroq; potius, liberum opinaturis relinquo. Hoc tamen non omittens, Inelaboratum dici, quod non artificio ſatis excultum eſt: Illaboratum uerò, quod ſine labore uidetur factũ. Illud uitio dari ſo-

Lib. 10. let, hoc laudi. Quint. de Cic. ita ait: Quũ interim hæc omnia quæ uix ſingula quiſquam intẽtiſsima cura conſequi poſſet, fluunt illaborata: & illa, qua nihil pulchrius auditu eſt, oratio præ ſe fert tamen feliciſsimam facilitatem.

Deligo, & Eligo. CAP. LX.

DEligere, & Eligere ſic differũt. Deligere eſt, quod magis idoneum ad rem agẽdam eſt, cernere. Eligere uerò uel ad noſtrum emolumentum, uel ad illius, qui eligitur dignitatem. Delegit ſibi ſæpe pop. Rom. imperatorẽ ad bella, ut Pompeium ad bellum Mithridaticũ. Imperator quoque deligit milites non eligit, ad rem uidelicet bellicam idoneos, & inter eos agit delectum, qui cui rei ſit magis commodus. Et agricola delectum agit inter tauros, quos ſciendendo ſolo, quosq; procreandæ ſoboli deſtinet. At ſi ex multis daretur optio, quem ſibi uellet eligeret, non deligeret. Ideóque

ſemper ferè dicitur in eodem ſenſu, Datur tibi, ſiue offertur optio: & Datur tibi, ſiue offertur electio. At Cic. Deligere, inquit, oportet, quam uelis diligere: de uxore loquens. Deligere dixit, quaſi ad res domeſticas adminiſtrãdas. Nec inficias eo poſſe fieri, ut in aliquã cadat delectionis, & electionis nomẽ, ut in ipſum principem, quẽ ad honorẽ pariter, & ad Remp. bene gerendam aſſumimus. Cæterùm Deligo ſine præpoſitione accuſatiuum habere ſolet: ut, Pop. Rom. delegit Cn. Pomp. imperatorem. Eligo alterum accuſatiuum ſine præpoſitione, alterum cũ præpoſitione: ut, Idem populus elegit in principem ſibi Octauium. Cic. inquit: Quos Cæſar in ſenatum elegerat. Porrò utrunq; horum uerborum tam in ſuperiores, quàm in inferiores cadit: ut illud quod modò dicebam, Quos Cæſar in Senatũ elegerat. Et ſacerdotes eligunt ſibi pontificem, & clerus epiſcopum. Rurſus conſul milites deligit, & milites imperatorẽ, nautæ gubernatorẽ, diſcipuli præceptorem ſibi deligunt. Nam inter collegas, paréſq;, aut ferè pares dicitur Cooptare. Liu. Dictatorem dici placet. Dicitur M. Furius Camillus, qui magiſtrũ equitum L. Aemylium cooptat. Vt Cic. in Bruto: A quo in collegium augurum fueram cooptatus. Illud non eſt ſilentio transeundum: duobus tantum dici modis Deligere, præterquam per hoc uerbum ipſum. Vno agere delectum: altero, Habere delectum: nunquã Facio delectũ. Qui duo modi differunt ab ipſa ſignificatione deligendi, quòd Deligimus aliquãdo unũ tantùm. Agere uerò, uel habere delectum, ad multa ſemper refertur. Apud Quintilian. legi Facere, pro agere, quod Lib. 2. cap. haud ſcio, an uitio librariorum factum ſit, an etiam ſic dicere liceat. Ita enim legitur: Proprietates ingeniorum diſpicere prorſus neceſſarium eſt. In his quoque certum ſtudiorum facere delectum, nemo diſſuaſerit. Nanque erit alius

hiſtoriæ magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudi iu ·is, & nonnulli rus fortaſſe mittendi.

Perc. ator, Interrogo, & Sciſcitor. CAP. LXI.

Lib.2.cap.9. P*Erco tari, ſignificat interrogare, quamuis ſuapte natura, pectet ad finem coarguendi: ut Quintil. teſtatur dicens: Quid enim tam commune, quàm interrogare, uel percontari? Quorum utroque indifferenter utimur, quum alterum noſcendi, alterum arguendi gratia uideatur adhiberi.* Interrogo *igitur (ut ego interpretor) noſcendi gratia adhibetur,* Percontor *uerò arguendi.* Sciſcitari *(ut ipſa uox indicat) ſciendi cauſa interrogare eſt.*

Debello, & Expugno. CAP. LXII.

D*Ebellare, eſt bello uincere, aut bello capere.* Expugna*re pugnando capere, uel potius pugnando, & oppugnãdo uincere: quod ſignificauit* Liu. *lib.* XLV. *Haud paulò facilius, quàm antè, duæ unam, tunc una duas naues expugnauit, cepítq;. Sed debellamus potius homines: unde* Debel*latum eſſe dicimus, pro eo quod eſt bello certatum, bellóq; res parta eſt, aut perdita.* Expugnamus *autem opera, moléſq;, ut caſtra, ut urbes, ut caſtella, ut naues. Quocirca mi-*
Pſal.103. *ror illud in* Pſal. *Sæpe expugnauerũt me à iuuẽtute mea, dicat nunc Iſrael, Sæpe expugnauerũt me à iuuẽtute mea: etenim nõ potuerunt mihi. pro eo quod eſt, oppugnauerũt, ſiue impugnauerunt me. Si enim non potuerunt mihi, profectò nõ expugnauerunt, ſed oppugnauerunt tantùm.* Græcè *autem* ἐπολέμησαν, *magis eſt oppugnauerunt, ſiue impugnauerunt, quàm expugnauerũt.* Pro *eodem tamen ſignificato interpres accepit, niſi librariorum uitium eſt.*

De compoſitis à Re. CAP. LXIII.

F*Igo, inde* Refigo, *quod fixũ erat, educo.* Tego, *inde* Retego, *quod tectũ erat denudo.* Texo, *inde* Retexo, *quod erat*

erat textum, reddo nõ textum, & quaſi infectum, quod erat factum. Claudo ſiue cludo, Recludo, quod clauſum erat aperio. Velo, Reuelo, uelamentum tollo. Signo, Reſigno quod erat ſignatum, obſignatúmue relaxo, uel patefacio. Et multa alia huiuſmodi ſunt: multa nõ ſunt: ut, repeto, repoſco, renouo, repræſento, reuello, remoueo, remaneo.

Præparo, & Apparo. CAP. LXIIII.

PRæparare, et Apparare ita differunt, quòd præparare eſt anteà parare ſibi quæ utilia sũt, aut fore credit. Apparare, ad dignitatẽ quãdã, ac uerius põpã. Ideóq; oratores præparãt, quibus obtinere cauſam poßint. At procœmiũ apparatum reprehẽditur, quòd plus põpæ, atq; oſtentationis, quã utilitatis habere uideatur. Cic. Off. 1. Facilè totius curſum uitæ uidet, ad eámq; degendã præparat res neceſſarias, ut paſtum, ut latibula, ac alia generis eiuſdẽ. Idem de Orat. III. Illa quæ in apparatu fori appellantur inſignia. Quanquam Apparatus uidetur interdum ſignificare utrunq;, Apparatus belli, quaſi præparatio. Sed ut dicimus naues non modò inſtructas, ſed etiã ornatas, quòd quo res inſtructiores ad bellum, eò pulchriores ſunt, ita Apparatum belli uocamus, ubi inſtrumenta bellica etiam adornata ſunt.

Præſum, & Præſideo. CAP. LXV.

PRæſum & Præſideo differunt. Ab hoc fit Præſes, ſicut à Deſideo Deſes, à Reſideo Reſes. Ab illo uerò Præsẽs, quod à ſuo uerbo in ſignificato recedit: de quo antè diximus. Præeſſe, eſt præpoſitum eſſe rei cuipiam gerendæ, atq; adminiſtrãdæ. Præſidere, eſt ad opem præſtandam præeſſe, quam propriè præſtãt homines iniuriã quidem patiẽtibus, aut in diſcrimẽ adductis: dij uerò beneficentiam fauorémq; inuocantibus. Aliquando tamen indifferẽter. Suet. de Tyberio: Præſedit & Actiacis ludis, quaſi dixiſſet, præfuit. Cic. Cap. 6.

pro Sylla: Noli animos eorum ordinũ, qui præſunt iudicijs, offendere. Idem pro eodem, *Quam ob rem uos dij, & patrij penates, qui huic urbi, atque imperio præſidetis.* Idem pro Milone: *Vos inuicti, & in ciuis inuicti periculo centuriones, atque milites, uobis non modò inſpectantibus, ſed etiam armatis, & huic iudicio præſidentibus, hæc tanta uirtus ex urbe expelletur, exterminabitur, eijcietur?* Quint. in x. *Nã beneuolum auditorem inuocatione dearum, quas præſidere uatibus creditum eſt, & intentum, propoſita rerum magnitudine, & docilem ſumma rerũ celeritate comprehenſa facit.* Et non longè poſt: *Quem præſidẽtes ſtudijs deæ propius audirent.* Vnde tam dij, quàm homines Præſides dicti ſunt: illi quidẽ in ſuo quiſq; numine, ſuáq; ui: hi uerò in ſua quiſq; prouincia aut ab rege, aut à populo ſibi commiſſa. Idem Quint. *Quòd omnia ſic egerit, ut genitum præſide bellorũ deo incredibile non eſſet.* quaſi cuius in manu eſſet imperiũ bellorum, aut auxilium, ut apud Liuium lib. VI. *Dij, deæq́ omnes, qui Capitolium incolitis, ſiccine ueſtrum militem, ac præſidem ſinitis uexari ab inimicis?* Præſidem dixit pro auxiliatorem, ac defenſorẽ: ut alibi etiam ſæpe. Præſes (ut definit Vlpia.) is eſt, qui maius in prouincia imperium habet omnibus poſt principem. Hinc præſidium dictum eſt auxilium principale. Nam ſubſidium id, quod in auxilium ſuccedit, dicitur. Et milites qui ad tutelam oppidi, caſtelli, ſimiliúmque collocati ſunt. Præſidium uocantur: ut *Impoſitum eſt præſidium Caietæ.* Nam præſul antiquitus is dicebatur, qui primus erat inter Salios: id eſt, Martis ſacerdotes, Romæ duntaxat, à ſaliendo dicti in portandis ancilibus.

Aſſentor, Adulor, Blandior. CAP. LXVI.

Aſſentari, Adulari, Blãdiri, ita differunt, quòd Aſſentari eſt inſidioſè, & cõciliandæ alicuius utilitatis gratia, effuſius,

effuſius, & plerunq; falſò quempiam laudare: adulari uerò inſeruire, & captare, ut fauorem emereamur quoquo modo uel uoce, uel geſtu: éſtque tractum ἀπὸ τοῦ δούλου, quod eſt ſeruus. Et ſanè adulari ſeruile eſt, non liberale, & ingenuum. Blandiri propriè ad tactum pertinet, & per abuſionem ad alios ſenſus transfertur, nonnũquam etiam ad animũ. Quin. Tu non cogitas, quemadmodum ſuſpenſa manu ſonantem blandè cardinem flectas. Idẽ: Blandiar pauliſper iudices, calamitatibus meis, & ſic agam, tanquam inuenerim utrunque ſanum. Ideóq; idem quodam loco penè pro eodẽ poſuit hæc duo poſteriora uerba. Tranſeo oblatam nolenti munerũ uacationem, & blandius, quàm militiæ diſciplina poſtulat, adulatum militi tribunum. Adulatum blandius dixit, ne aut blandius blanditum, aut adulantius adulatũ diceret, ſi tamen adulantius reperitur. Et alibi: Et animalium quoq; ſermone carentiũ ira, lætitia, adulatio, & oculis, & alijs ſignis corporis deprehenditur. Sunt enim muta animalia hominũ ſerua, quæ ſigna maximè apparẽt in canibus, de quibus inquit Verg. Hinc canibus blandis rabies uenit. Nã aſſentari nõ cadit in muta animalia, niſi credimus hoc modo coruũ à uulpe fuiſſe deceptum, quum optimum cibum ore geſtaret.

Declam. 1. Declam. 3. Geor. 3.

Excuſo, & Cauſor. CAP. LXVII.

EXcuſare apertã ſignificationẽ habet: itémq; Cauſari. Excuſamus crimẽ obiectũ: quod quũ uidetur ſatis purgatum, recẽtes dicunt. Habeo te excuſatũ: ueteres dicebant, Accipio excuſationem: ſicut in illo, dum quis mihi tulit cõditionem (uerbi gratia) an uelim negotiari in ſua pecunia in commune lucrũ, dicam, Accipio conditionem. Eſt & altera huius uerbi ſignificatio, quæ à priore defluxit, quoties id quod in cauſa fuit, ut peccaremus, afferimus in excuſationẽ. Nec dicemus (ut aliqui loquũtur) Accuſo, ſed Excuſo: quã-

uis potius uideatur ratio exigere,ut per accuſo quã per excuſo loquamur:ueluti ſi latrones, aut flumina impedimento fuerint,ne ad diem adeſſe poſſem,dicam eo modo,quo Quintil. Declam.12. *Tu tamen ſi interpellatus tempeſtatibus ſerius ueniſſes, excuſares mare, & ambiguos flatus,& tibi bonam cauſam habere uidereris, quum diceres,antè non potui. Excuſares dixit,nõ accuſares.Liui.lib.VI.Exactæ iã ætatis Camillus erat,comitijs iurare iam parato in uerba excuſandæ ualetudinis ſolitæ,cõſenſus populi reſtiterat.Et lib.XLVII.Vbi dies uenit,citariq;abſens eſt cœptus,L.Scipio morbum cauſæ eſſe cur abeſſet excuſabai. Luc.in VIII.-Littúſq; malignum Excuſat. Cauſari,eſt cauſam rei geſtæ afferre.Suet.* In Caio.cap.23. *Syllanum item ſocerum ad necẽ,ſecandáſque nouacula fauces compulit,cauſatus in utroq;,quod hic ſe ingreßũ turbatius mare non eſſet ſecutus.Aliquãdo penè quod illa ſignificatio ſuperioris uerbi(de Excuſo dico)in ſecundo ſignificato. Quint.Nec cauſanti pupillo ſic tutor iraſcatur unquam ut non remaneant amoris ueſtigia:& ſacra quædam patris eius memoria cauſanti pupillo,quaſi excuſanti acerbitatem tutoris,cui ſimile eſt illud Papiniani:Iuſſus rationem reddere & liber eſſe, ſi hæres accuſabitur accipere rationes, nihilominus liberũ fore:id eſt,ſi impedimẽta prætẽdet.Verg.* Eclog.6. *Cauſando noſtros in longum ducis amores. Id eſt, impedimenti cauſas afferendo. Vlpian. Proſcribere palàm, ſic accipimus, claris literis, ut planè rectè legi poßint, ante tabernam ſcilicet, uel ante eum locum, in quo negotiatio exercetur,non in loco remoto,ſed euidenti: literis Græcis, an Latinis? puto ſecundum conditionem, ne quis cauſari poßit ignorantiam literarum. Et alibi, Cauſari tempeſtatem,ac uim fluminum. Vbi liceat dicere,excuſare ignorantiam literarum, & excuſare tẽpeſtatem, ac uim fluminum.*

Mando,

Mando, Præcipio, Iubeo, Impero, Edico, & Indico. CAP. LXVIII.

MAndare, eſt cuiuis perſonæ gerendũ aliquid exequendúmq; committere: ut Quint. Mandata tamen tua fili perago id eſt, (ut nũc loquimur) cõmiſsionem, nõ autẽ iuſſa. Nã deforme alioqui eſſet, ſi filius iuberet, imperarẽtq; patri. Præcipere, eſt tum magiſtrorum, quod eſt præcepta tradere, tum magiſtratuũ, & ſuperiorum perſonarum. Sallu. in Catil. Iudices rerum capitalium quibus præceptũ erat. Idẽ in Iugurth. Micipſa pater meus moriẽs mihi præcepit. Iubere frequenter idem eſt quod imperare: ut Quint. Pater me Declam. 9.
iuſsit. Et alibi: Nam quãuis infeſtum latronibus mare iuſſus intraui. Neque diſsimulauerim magnas fuiſſe cauſas patri, cur hoc mihi imperaret, quod ipſe facere non potuerat, Pro eodẽ accepit iubere, & imperare. Hîc tamẽ annotandũ eſt, quòd ſicut eleganter dicimus, Impero mihi: ut apud eundẽ, Imperauit ſibi, ne quas admitteret amplius preces. ut etiam Permiſi mihi, permiſiſti tibi, permiſit ſibi, ita nõ elegãter dicas Iuſsi mihi. Præterea quũ ita dicamus imperata, ut iuſſa huic apponimu uerbum Exequor, Perago, & ſi quid eſt ſimile: illi autẽ ferè unum uerbũ quod eſt Facio: ut apud eundem, Neq; ipſe hoc periculum ignoro, expertus non leui documento, quanti ſteterit mihi, quòd ſemel imperata non feci. In hoc etiam hæc uerba differũt, quòd Impero tibi hanc rẽ, dicimus: Iubeo uerò præter hanc cõſtructionẽ, poteſt habere & illam, cuius exemplum modò protuli, Pater me iuſsit. Eſt etiam iubere, non planè imperare, ſed quaſi hortari: ut idem: Spera tu, iube ſperare matrem. Cic. etiam frequenter Declam 8.
hoc modo loq tur: ut pro Deiotaro, Literis quas ad me Tarracone miſiſti, bene ſperare iuſsiſti. Cui ſimile eſt Terent. In Adel. act. 3. ſcen. 5.

Saluere Hegionem plurimum Iubeo. Verg. in V.

-Reddíq; uiro promiſſa iubebat. Quàm quæſo decorum fuiſſet, ut regi milites, accomites ſui imperarent? Edicere eſt magiſtratuum, regúmue. Vnde edictum conſulum, ſunt literæ conſulum, quibus aliquid iubent, atq; imperant. Nam Indicere, propriè denũtiare eſt: ut, Indictum eſt bellum, indixi bellum fortunæ, indixi bellum uoluptatibus, indixit Romulus ſpectaculũ. Liui. Indici deinde finitimis ſpectaculum iubet. Iterum: Indixit in poſterum diem ut adeſſent. Idem: Indicto iuſtitio. Iterum: Delectúſque, & iuſtitium indictum eſt.

Introcludo, & Intercludo. CAP. LXIX.

INtroeludo te, id eſt, in interioribus claudo. Intercludo te, iter tuum impedio, & quaſi iter cludo. Verg.

Aeneid. 2. Iterclusit hyems, & terruit Auſter euntes.

In Paradox. Cic. Qui Carthaginieſium aduentum corporibus ſuis intercludendum putauerũt. Qua ratione etiam dicimus Inter

Declam. 13. ſepio. Quintil. His textis ne uniuerſi mellis pondus effluat, interſepta onera clauduntur. Quaſi circunſepta, uel, quà effluere mella poterant, ſepta.

Ex ſententia, & Ad votum habere. CAP. LXX.

EX ſentẽtia aliquid habere, & Ad uotũ, licet illud uideatur rationis eſſe, hoc affectus, eodẽ tamen ferè ſignificationis ueniunt, ut Quint. Habéſne uxorẽ ex animi tui ſentẽtia? Et alibi: Et ad omne uotũ fluẽte fortuna laſciuit otium.

Facere iter vel viam, & Iter habere. CAP. LXXI.

ITer facere, Viã facere, Viam munire: Itẽ, Iter facere, & Iter habere differũt. Iter facere, eſt (ut imperiti loquuntur) itinerare, & (ut periti) ingredi iter, aut uiam: ut Cic. de Sene. Maſiniſſam, quũ pedibus iter ingreſſus eſt, in equũ nõ aſcendere: quum in equo, ex equo non deſcendere. Idem li. 1. Offi. Tempus à natura ad eligendum, quã quiſq; uiam uiuendi ſit ingreſſurus, datum eſt. Viam facere propriè eſt, ubi nõ

erat

rat uia, uiam, & tranſitum aperire. Quint. Seratur igitur non ſemitis, ſed cãpis, nõ uti fontes anguſtis fiſtulis colligantur, ſed ut latiſsimi amnes totis uallibus fluant, ac ſibi uiam (ſiquando non acceperit) faciat. Quod non probè dixeris, muniat. Eſt enim Munire uiam, repurgare, reficere, ac ſubſtruere interdum lapidibus, quales ſunt uiæ Romanæ à pleriſq; portis, in multorũ dierum iter ſilicibus ſtratæ. Cic. pro Milone: Ideóne Appius ille cæcus uiã muniuit, nõ qua populus uteretur, ſed qua ſui poſteri latrocinarẽtur? Et p tranſlationem de corporalibus, ad incorporalia. Quint. lib. III. Propterea quòd plurimi autores quãuis eodẽ tenderẽt, uias tamẽ diuerſas munierunt, & in ſuã quiſq; induxit ſequẽtes. Dicimus etiã ut uiam, ita ripã munire, alueum munire, aditum munire, quum illa reficimus, uel reparamus. Cic. etiam Aditum munire, pro uiam munire dixit pro Cluentio: Aditum ſibi alijs ſceleribus antè muniuit. Iter habere, eſt iter aliquem eſſe facturum. Cic. Habebãt iter ad Laium regem. Et ad Q. fratrem: Et quòd ille in Sardiniam iter habebat. Epiſt. II. li. 2. fam.

Propono, & Oſtendo, cum aliis verbis. CAP. LXXII.

PRopono præmium, propono metum, Oſtendo ſpem, oſtendo metum, ferè in eadem ſignificatione: hoc eſt, hinc hortor, illhinc deterreo: niſi quòd Proponere eſt potius poteſtatẽ, imperiúmq; habentis: Oſtendere uerò conſilium dantis. Cic. Quis eſt, qui propoſito tanto præmio non excitetur? Idem: Propoſitis mortis, & exilij minis. Item: Tum ſpem, tum metum oſtendere. Atque iterum: Magnum huic urbi periculum oſtenditur. Epi. 4. lib. 2. 6. Ver.

Pacificatus, Pacatus, & Placatus ſum. CAP. LXXIII.

PAcificatus ſum, pacem feci: Pacatus ſum, in pace ſum, uel ab armis receſsi: Placatus ſum, ab indignatione animi ad lenitatem redij: uel, animo leni ſum.

Parem

Parem eſſe, & Paria facere. CAP. LXXIIII.

PArem eſſe, idem eſt quod ſufficere alicui operi, ſiue reſiſtendo illi, ſiue exequendo. Cic. ad Attic. lib. XI. Tum interpellat fletus, repugno quoad poſſum, ſed adhuc pares
Declam. 8. non ſumus. Quint. in Geminis languentibus. Nunc infelix non par eſt dolori, nunc nõ inuenit ulla ſolatia, ex quo uidetur ſibi filium perdidiſſe uicturum. Idem: Non fallit nos nefande quid captes hoc, quòd ſupra ſilentium trahis alta ſuſpiria, quòd in prorumpenti uidêris exclamatione deficere: mandacio paratur autoritas, & in fidem erupturæ uocis affertur, ut fateri uidearis inuitus: dic tamen, par eſt huic rei matris integritas, ut mentiaris? Lucanus:

Lib. 2. Hunc habuiſſe pares Phœbæis ignibus undas.

Et hoc in reſiſtendo. In exequendo autem, idem Quintilia.
Declam. 15. Aſpicio par laboribus corpus. Nonnunquam Par idem eſt, quod decens: ut idem, Si propter matrimonia uiolata urbes euerſæ ſunt, quid fieri adultero par eſt? Paria facere, eſt quod alibi amiſſum eſt, uel quod aliunde acceptum, alibi,
Declam. 6. uel aliunde compenſare. Idem Quintil. Paria tecum facio Reſpub. quæ propter me unum ciuem perdideras. Et alibi:
Lib. 2. ca. 86. Sic paria faciemus. Tu illhic eris uicarius meus. Plinius Auunculus: Naſcuntur & alio modo terræ, ac repente aliquo mari emergunt, uelut paria ſecum faciẽte natura, quæq́; hauſerit hiatus, aliquo loco reddente. Plinius Iunior ad
Epiſt. 10. Priſcum libro VII. Habuerunt officia mea in ſecundis, habuerunt in aduerſis. Ego ſolatium relegatarum, ego ultor reuerſarum non feci tamen paria: atque eò magis hanc cupio ſeruari, ut mihi ſoluendi tempora ſuperſint. Seneca: Vt ſtatim tibi ſoluam, quod debeo, & quantum ad hanc epiſtolam paria faciamus.

Solicito. CAP. LXXV.

Solicito

SOlicito te, uel quòd ſpem, metúmue tibi oſtendo, ut ſolicitare plebem: uel inquieto, & tibi curam iniijcio.

Gratum facio, & Gratificor. CAP. LXXVI.

GRatum facio, & Gratificor (ſi quid differunt) ita differunt, quanquam utrunq; eſt ex gratum, & facio, non tamen utrunq; compoſitum. Differunt autem ita, quòd Gratum facere eſt quiddam minus, & propè idem quod obſequi, & inſeruire: ut Cicero, Si hunc iuueris, gratiſſimum mihi feceris. Gratificari quiddam maius. Vnde Deum gratificari hominibus dicimus, non autem gratum facere, quaſi idem ſit, quod beneficia conferre.

Deduco, Reduco, Comitari, & Aſſectari. CAP. LXXVII.

DEduco, & Reduco generalē habent ſignificationē, ſed in hoc ſpecialem, quoties alicui officij gratia præſtamus comitatū: ut deduxi Catonē in Senatū, eúmq; ut domū reducam, hîc expecto. Sed propriè hoc eſt inter homines nō multū dignitate, & autoritate diſtātes: Comitari uerò minorum potius erga maiores. Cæterū Deducere, et Reducere, eſt quaſi ad certū locū. Aſſectari uerò, quaſi comitatum præſtare, nō tātū in itinere, aut nauigatione, aut militia, ſed ferè per urbē: ut Cic. de Orat. lib. II. Quū ædilitatē Craſſus peteret, eúmq; maior natu, et cōſularis Sergius Galba aſſectaretur, quòd Craſſi filiam Cn. filio ſuo deſpondiſſet.

Satio, & Saturo. CAP. LXXVIII.

SAtiare ad omnes ſenſus attinet: Saturare ad unum guſtum. Nam figuratè locutus eſt Cic. Iracundiam meam ſatura tuo ſanguine. quaſi ſitim meam ſatura. Satiare frequenter ad animum transfertur.

Incedo, & Ambulo. CAP. LXXIX.

INcedere, eſt ambulare: inde Inceſſus, ſiue tardus, ſiue feſtinus, ſiue commotus, & incompoſitus, immoderatúſque.

Propriè

Proprie tamē ſublimior quidā, & faſtū præ ſe ferēs. Verg.

Aeneid. 1. Regina ad templum magna ſtipante caterua

Aeneid. 1. Inceßit.-- Et iterum: Et uera inceſſu patuit dea.

Quod Seneca quodam loco declarat: Tenero, ac molli paſſu ſuſpendimus gradum, nec ambulamus, ſed incedimus.

Aduerſor, & Auerſor. CAP. LXXX.

ADuerſor tibi, & Auerſor te. De primo nihil dubij eſt: ſecūdum ſumit ſignificationem à geſtu, quoties ab Cap. 3. aliqua re, quam deteſtamur, uultum auertimus. Quintil. in XI. Aſpectus enim eôdem ſemper uertitur, quò geſtus, exceptis quæ aut damnare, aut non concedere, aut à nobis remouere oportebit, ut idem illud uideamur uultu auerſari, Aeneid. 3. manu repellere. Maro: -Dij talem terris auertite peſtem. In Deuteron. & aliis pluribus locis eſt: Gentes quas dominus auerſatur. id eſt, deteſtatur, atque abominatur, & à quibus præ odio uultum auertit. Multi tamen indocti ſcribunt, legúntque, Aduerſatur Dominus.

De Leuo, & compoſitis ſuis. CAP. LXXXI.

LEuo, eſt alleuo, & moleſtiam, laboremq; extenuo. Nam pro illo ſignificato, quod eſt ſuſtollo, notum eſt: ut Liuius lib. XXI. Mox aqua leuatur uento, quum ſuper gelida montium cacumina cōcreta eſſet. Subleuo, auxilium, defen- Tuſc. quæſt. lib. 4. ſionemq; præſto. Cic. Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma proſpicere profitebatur, deriſus à cæteris eſt, qui illa in Socrate uitia nō agnoſcerent, ab ipſo autē Socrate ſubleuatus, cùm illa ſibi ſigna ratione à ſe deuicta diceret. Alleuo in altū tollo, uel de imo, & ubi quid iacet, atq; proiectū eſt ſurſum tollo. Quint. Vidi multos, quorum ſupercilia ad ſingulos uocis conatus alleuarētur. Idē Homini in aquā lapſo, atq; ut alleuaretur orāti. Inde per translationē ad quali- Declam. 1. tatē fortunæ: ut idē: Quare nō petit ut miſerū putetis, niſi et

innocens

innocens fuerit. Non petit ut afflictum alleuetis, niſi & pro-
bauerit ſeſe infeliciorem, quòd patrẽ amiſit, quàm quòd ocu-
los. Etiam nonnunquam Subleuo: pro alleuo: ut apud Suet. Cap.24.
de Veſpaſiani uita: Dúmq; ſurgit ac nititur, inter manꝰ ſub-
leuantium extinctus eſt. Eleuo, imminuo, & extenuo: ut idẽ
Quint. Nam quis ignorat, quin id longè ſit honeſtißimum, Lib.12.ca.7.
ac liberalibus diſciplinis, & illo quem exigimus animo di-
gnißimum, non uendere operam, nec eleuare tanti beneficij
autoritatem, cùm pleraq; hoc ipſo poßint uideri uilia, quòd
pretium habent? Nuſquam memini in alium ſenſum reperiſ-
ſe me. Nam Hieronymus teſtatur quodã loco Eſaiæ: Eleua-
tum eſt ſuper limina templi: debuiſſe transferri Sublatum
eſt: ſed ad tollendam ambiguitatem (ne quis putaret ſenſum
eſſe talem, qualis eſt, ſublatum eſt mihi pallium) ad aliud uer-
bum recurſum fuiſſe. Proprium tamẽ erat Sublatum. ut idẽ Declam.4.
Quint. Tunc te fas eſt ſublatis ad cœlum manibus procla-
mare, Mathematice, mentitus es.

Perpendo, Expendo, Appendo, Impendo, & Impendeo. CAP. LXXXII.

PErpendere, eſt exactè ponderare, atq; examinare: non autem (ut aliqui uolunt) intelligere, atq; animaduertere. Cic. Quid in amicitia fieri oportet, quæ tota uirtute perpenditur? Expendere, eiuſdẽ ferè ſignificationis eſt. Idem in Ver. v. Expendite hæc deinde, atque æſtimate. Idem Offic. I. Quæ contemplantes expendere oportebit, quid quiſque habeat ſui, eadémq; moderari, nec uelle experiri, quàm ſe aliena deceant. Appendere eſt tum ſuſpendere, ut notum eſt: ut, Appendi uuas: tum ad lancem, ſtaterámue ponderare. Idem in Anto. Vt iam appendatur pecunia, non numeretur. Et in proœmio orationum Aeſchinis, ac Demoſthenis à ſe tranſlatarum figuratè ad incorporea tranſtulit: Ea putaui

non

non annumerari lectori debere,ſed tãquam appendere. Impendo habet participium præſentis tale,quale eſt ab impendeo,ut admoniti ſumus cauẽdum eſſe, ne iſta nos fallat ambiguitas. Quale eſt apud eundem de Seneđ. Mortem igitur impendentem omnibus horis timens,quis poßit animo conſiſtere? Hoc participium eſt ab impendeo,nõ ab impendo. Eſt autem Impendêre,ſupra caput iamiam caſurum pendêre,ut nubes impendẽt. Et gladius ille equina ſeta appenſus ſupra Dionyſij conuiuæ caput imminens impendebat. Impendêre, ab Impendere, apice diſtinguendum eſt.

Rapio,Eripio,& Præripio. CAP. LXXXIII.

RApere manifeſtam ſignificationem habet,quũ de alijs rebus loquimur:quum uerò de perſonis,duobus modis accipitur. Vno,qui ad res quoque pertinet: ut apud Verg.
Georg.4. Quid faceret? quo ſe rapta bis cõiuge ferret? Rapta dixit
Aeneid.8. pro ablata. Et alibi:-Raptas ſine more Sabinas. Altero pro eo quod eſt uim afferre,ſiue uitiare,uel ſi non aſportet,nec fœminam loco deducat:quod propriè de uirginibus,quæ uitiatæ ſunt,dicitur:ut apud Senecam,qui eãdem legem nõ eiſdem uerbis repetit,quodam loco ſic retulit. Rapta raptoris aut mortem,aut indotatas nuptias optet. Alio loco ſic: Vitiata uitiatoris aut mortem,aut indotatas nuptias optet. Ab hoc uerbo duo compoſita ſunt, Eripio,& Præripio:quorũ primum quoties habet cũ accuſatiuo datiuum, ferè in malã partẽ accipitur: ut Eripuiſti mihi omnes bene uiuẽdi facultates. Quoties uerò ablatiuũ cũ præpoſitione à, uel ab,ſiue abs,plerunq; in bonam,ut, Eripuiſti me à periculo. interdũ in malã:ut Eripuiſti à me filiam. Quod uerbũ ita differt à Præripio (præterquam quòd nunquàm hoc poſtulat talem ablatiuũ) quòd qui alteri aliquid eripit,poteſt id non in ſuos uſus eripere:ut, Eripuit illi uitam:qui uerò Præripit in ſuos

propr

proprios uſus rapit:neq; præpoſitio illa anteceßionem temporis declarat. Cic.*pro* Gallo:*Demoſthenes tibi præripuit, ne eſſes primus orator:tu illi,ne ſolus.*Nō *hoc intelligit* Cic. *quòd* Demoſthenes *huic aut aliquid eripuit (ut qui auferre nihil poſſet nondum nato)aut priorem ſe fecerit.* Non *enim* Demoſthenes *primus oratorū antiquitate tēporis dicitur, ſed facultate:neque hūc ſolus* Demoſthenes *ætate anteceßit eò quidem magis, quòd hic ipſe, æqualis* Ciceronis *non potuiſſet inuicem antiquißimo illi aliquid antè auferre.* Ergo *ille præripuit tibi.id eſt,rapuit ſibi iſtam dignitatem,ut ſummus orator eſſe uideatur,futurus etiam ſolus,niſi tu partem in te illius laudis tranſtuliſſes,eſſesq; tu dignus nomine oratoris,quamuis non æquandus* Demoſtheni, *quo nomine adhuc poſt illum præter te dignum uidimus neminem.*Nonnū*quam hoc uerbum ſignificat antè capere,ſed magis in paßiuo:ut immatura morte præreptus nō potuit præſtare, qualē promiſerat regē. Sunt autē hæc uerba* Plinij Iunioris *de uiris illuſtribus,quaſi dixiſſet,immatura morte præuentus.* De Anco Martio Ro. rege quarto.

Titubo,Nuto,ac Vacillo CAP. LXXXIIII.

T*Itubare, eſt pedibus non ualentis inſiſtere, quales ſunt ebrij aut infirmi,aut uulnerati, aut decrepiti ſenes:ut apud* Quintil. *At non tua culpa fames cœpit,ſed uulneratū iugulaſti,titubantem ſtrauiſti,fumantem incendiſti.* Tranſ*fertur etiam ad animum:ut apud eundē,* Neq; *ulla unquam tanta fuerit dicēdi facultas,quæ nō titubet,aut hæreat,quoties ab animo uerba diſſentiunt.*Titubare *quoque,lingua,& dentes dicuntur:hinc linguæ,& oris titubantia.* Nutare *eſt propriè alicuius male ſolidatæ molis ruinā minātis.* De *animo quoq; dubitante,& neſciente,quò ſe potißimū conferat,* Nutare *dicitur.* Vacillare,*eſt alterno motu incōſtantē eſſe: ut idem,* Eſt *& illa indecora in dextrū,& ſiniſtrū latus uacillatio* Declam.12. Lib.12.cap.1.

De cla.Orat. *cillatio alternis pedibus inſiſtentiũ.* Cic.*Cũ ex eo in utranq;*
partẽ toto corpore uacillante quæſiuit. Vnde *& naues utiq;*
Epi.13.li.16. *uacuæ uacillant.* Et idem Cic.de *quodam præ infirma uale-*
epiſt.fam. *tudine non rectè ſcribẽte inquit:* Vacillãtibus *literulis.* Ad
animum quoq; transferimus,ut apud Iuriſconſultos:*de fide*
teſtis uacillãte,qui incõſtãtia,& diuerſa teſtimonia dixerit.

Vaco,Vacat,& Careo. CAP. LXXXV.

VAcas *ſapientiæ, das operã ſapientiæ:*Vacas *ſapientia,*
cares ſapientia. Quanquàm Carere *propriè,eſt uaca-*
In Cato.Ma. *re quibus indiges:quòd ſignificauit* Cic.*quum inquit,Satia-*
tis uerò,& expletis iucũdius eſt carere,quàm frui:quanquã
non caret is,qui nõ deſiderat. Impropriè *tamẽ dicimus,Ca*
res culpa,cares periculo, cares damno. Cum *nomine tamen*
ſignificante actionem quãdam,ſiue qualitatem, adiũgimus,
à,præpoſitionem:ut Vacas *à labore , uacas à componendo,*
uacas ab agricultura,uacas ab omni moleſtia. Similiter *per*
*nomen:*Vacuus *ſum ab omni occupatione,atque ab omni ſo-*
licitudine. Hoc *autẽ uerbũ cùm eſt imperſonale, quæri po-*
Lib.11.cap.1. *teſt,quid ſignificet.* Quintil. *inquit,* Non *imò oderit reum*
uerba aucupantem, & anxium de fama ingenij,& cui diſer
to eſſe uacet. Hîc *uidetur* Vacet, *accipi pro eo , quod eſt,*
Lib. 1.ca.20. *curæ ſit.*Idem *alibi:*Tunc *incboare hæc ſtudia uel non uaca-*
*bit,uel non libebit.*Hîc *uidetur eſſe pro eo quod eſt tẽpus ua*
*cuum erit.*Nã *libebit, idẽ eſt,quod curæ erit.* Et *ne quis au*
Epi.10.lib.1. *deret immutare,*Licebit,*pro libebit:*Plin. Iun.*(quanquàm*
infinita ſunt huiuſmodi exẽpla)quærẽs,quòd nõ poſſet ope-
ram dare admirãdo cuidam philoſopho,ita ad amicũ ſcribit:
Quò *magis te,cui uacat hortor,cùm in urbem proximè ue-*
nies(uenies autem ob hoc maturius)illi te expoliendum,li
*mandúmq; permittas.*Quid *igitur duas has ſignificationes*
huic tribuimus uerbo,cùm præter id,quòd ambiguum erit,
utrum

utrum potius ſignificetur, ſuperuacuum uideatur dicere uel non uacabit, uel non licebit: ſatis ſit dicere, non uacabit: quo uidebũtur fortaßis illa duo ſignificari? Quare exponamus, ut cæteros locos. Ita & illum, Cui eſſe diſerto uacet: Vacet, uacuum eſt, hoc eſt, uacuum tempus eſt. uel ſi uis, cui eſt uacuus animus, quod ſignificauit Verg. quum inquit:

Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros. Aeneid. 2.

Hoc quantum ad uoluntatem, quod eſt, ſi libet. Deinde quãtum ad facultatem temporis, uel uacuitatem animi:

Et uacet annales noſtrorũ audire laborũ. Dixerat enim:

-Et iam nox humida cœlo

Præcipitat, ſuadéntq; cadentia ſydera ſomnos. Quaſi nõ uideretur tẽpus illud tãtam narrationẽ pati, aut ipſa Dido eo tẽpore æquo animo poſſe audire quod audire cupiebat.

De Conſciſco, Aſciſco, Deſciſco. CAP. LXXXVI.

Conſciſcere, ferè ad mortẽ pertinet. Plerunq; enim ſic legimus: Mortem ſibi ipſe conſciuit: Mortem tibi ipſe conſciſcis. Mortem mihi ipſe conſciſcam: cogam te ad mortem tibi per teipſum conſciſcendam. Aſciſcere eſt remotum aliquid, quaſi ſcitè uocatum capere. Cicero de Oratore: Expertes eſſe prudentiæ, quam ſibi aſciſcerent. Idem in Oratore: Quòd minimè politæ, miniméq; elegantes ſunt, aſciuerũt aptum ſuis auribus opimum quoddam, & quaſi adipale dictionis genus. Deſciſcere, eſt ab imperio ſe, ductúq; alterius ſubtrahere: ut milites à duce, populi à domino, diſcipuli ab opinione magiſtri, quam prius ſequebantur, præſertim ad alterius uel imperium, uel ſententiam ſe transferentes. Lib. 1.

Aſſeuero. CAP. LXXXVII.

Aſſeuerare eſt inter ipſa argumenta, probationéſq; admiſcere uim animi, motúmq;: quod declarat Quintil. quum inquit, Altera ex aſſeueratione probatio eſt: ego hoc Lib. 5. cap. 12.

feci, tu hoc mihi dixiſti, &, ô facinus indignum. Et alibi: *Quum præſertim quorundam probatio ſola ſit in aſſeueratione, & perſeuerentia.*

Exhibeo, Facio vel Faceſſo negotiũ. CAP. LXXXVIII.

EXhibere illi negotiũ, Facere, uel Faceſſere negotium, eſt alterum moleſtia, ac labore afficere, frequenter quidem per accuſationem: ut Cic. Offi. III. Criminabitur etiã quòd Titum filium, qui poſteà Torquatus eſt appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſſiſſet. Quod quũ audiſſet adoleſcens, negotium uidelicet exhiberi patri, hoc eſt, patrem accuſari, uel moleſtia, laboréque affici. Nam negotium ſæpe pro labore apud hunc præſertim legimus: ut,

Tuſc. quæſt. lib. I. *Quid negotij eſt, iſta poetarum, & pictorum portenta conuincere? quomodo? quid operis? Quæ exempla paſſim reperiuntur.*

Lib. I. *periuntur. Idem de natura deorum, Quod beatum, & immortale eſt, id nec habet, nec exhibet cuiquam negotium.*

Cap. 12. *Quint. lib. V. Vt uulneratus, aut filio orbatus, nõ fuerit aliũ accuſaturus quàm nocentem, quando ſi negotium innocenti facit, liberet eum noxa, qui admiſerit. id eſt, ſi innocentem*

Epiſt. 10. li. 3. epiſt. fam. *reum facit. Cic. ad Appium: Quum eſt ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium faceſſerent: id eſt, accuſarent, inſectarentur, ad pœnam uocarent.*

Deturbo, Exturbo, & Diſturbo. CAP. LXXXIX.

Aeneid. 5. *DEturbare, eſt deorſum cum uiolentia deijcere. Verg. -Puppi deturbat ab alta. Exturbare, è loco eundem in modum deijcere. Diſturbare, diſſipando, diruendóq; diſijcere. Quint. Non enim diſcuſſos alicuius operis angulos,*

Philip. I *aut diſturbatos parietes obijcimus. Cic. Vt dicere in hoc ordine auderet, ſe publicis operis diſturbaturum publicè ex Senatus ſententia ædificatam domum.*

De Admoueo, & Amoueo: Aduerto, & Auerto: Aduerſus, & Auerſus. CAP. XC.

Admoueo

ADmoueo manum, appono manum. Amoueo manū, remoueo manum. Aduerto oculos, mētémue: aliquò oculos, mentémue conuerto. Auerto oculos, aut mētem: alicunde conuerto oculos, aut mētem. Aduerſus, oppoſitus, oppoſito pectore, atque obiecto. Auerſus, terga oſtendens. Vnde illud Tullianum aliquantò obſcœnius, ſed ad rem declarandam pertinens: Et aduerſus, & auerſus impudicus es. Li.2.de Ora.

Conſternere, & Conſternâri. CAP. XCI.

COnſternere eſt corporis: Cōſternari autem animi quū mens turbata eſt, & de ſtatu mota, & quaſi humi ſtrata. Ideóque ſæpe coniungi animum uidemus, ut conſternatus animo. Salluſtius tamen primo Hiſtoriarum inquit: Equi ſine rectoribus exterriti, aut ſaucij conſternantur, quum ſit uſitatius conſternuntur.

Non placeo, Diſpliceo, & Placeo mihi. CAP. XCII.

NOn placeo mihi, et Diſpliceo mihi, ab illo, Placeo mihi diuerſæ ſignificationis ſunt præter negationem. Nam ea prima aperti intellectus ſunt, ut de Oratore Cic. Nūquā mihi minus, quā heſterno die placui. Et in Philip. Cūq; de uia languerē, & mihimet diſplicerē. Tertiū eſt idem quod ſuperbio dote aliqua, bonóue, quod mihi adſit, & glorior, & mihi eo nomine cōfido, plerunq; cū inferiorum contemptu. Quint. Placeas licet tibi, opum tuarum fiducia diues, ſi mihi idem inuidere non expedit, pares ſumus. Penè in hunc ſenſum accipitur, Mirari ſe. Nam id efficere in alterum, laudabile eſt. Vnde apud eundem de Socrate dicitur: Nam ideo dictus eſt εἴρων, id eſt, agens imperitum, et admirator aliorū tanquam ſapientum. De ſeipſo crebrius in uitium eſt. Idem: Quòd ſe ſilentio parricida miraretur. Martialis: Lib.2. Philip.1. Lib.13.epig.

Ipſe ego, quem dixi, quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe uelis.

Ne perdas operam,qui ſe mirantur,in illos
Virus habe,nos hæc nouimus eſſe nihil. Se *mirantur dixit,quaſi ſibi placent,uel de ſe magnificè ſentiunt.*

Moror te,& Maneo te. CAP. XCIII.

MOror te, & Maneo te, à quibuſdam exponuntur, pro expecto. Sed mea tamen ſententia, magis poeticè, quã
Aeneid.10. *oratoriè. Verg. Et tua progenies mortalia demoror arma. Terentius. Quem hîc manes? Oratores potius accipiunt, Moror te,pro retineo te, & in mora teneo. Ideóq; hæc duo uerba ſæpe iunguntur,ut apud Quint. Quid me adhuc pater detines? quid moraris abeuntem? Maneo pro eo,quod eſt, futurum eſt,ut ipſe accipio, apud ipſos interdum etiam*
Aeneid.6. *poetas. Vergil. Te quoq; magna manent regnis penetralia*
Philip.2. *noſtris. Id eſt,tibi futura ſunt. Cicero: Cuius quidem te fatum,ſicut C. Curionem manet. hoc eſt,cuius fatum tibi futurum eſt, ſicut fuit Curioni.*

Conflaui,Cõtraxi,& Diſſolui æs alienũ. CAP. XCIIII.

COnflaui æs alienum, & Cõtraxi æs alienum,idem eſt, quod factus ſum debitor alienæ pecuniæ. Diſſoluo æs alienum: id eſt, quod contraxeram æris alieni, reſtituo, ac pluribus ſoluo: uel quaſi catena qua ligabar, me ſoluenda pecunia, diſſoluo. Quint. Non ego æs alienum luxuria contraxi. Cic. patri perſuaſi, ut æs alienum filij diſſolueret. Quibus exemplis plena ſunt omnia.

Migro,Decedo,Diſcedo,& Recedo. CAP. XCV.

MIgro, Decedóq;, ſic à Diſcedo, Recedóq; differũt, quòd Migrare eſt domicilium mutare, & aliò ſe ad habitãdũ cõferre, relicta priore habitatione. Et eſt apud Iuriſconſultos titulus, De Migrando. Similia huic ſunt, Emigrare, Demigrare, Commigrare. Remigrare autẽ, reuerti in priſtinum domicilium. Transmigrare, eſt in longinquioris loci

domic

domicilium; habitationémue migrare. Immigrare, in domum aliquam habitãdi gratia ire. Ea propter homines, qui moriuntur, migrare dicũtur. Sed rectius cũ appoſito, quàm ſine appoſito, ut multi faciunt, neſcientes Ciceronẽ cum appoſito ſolere loqui, ut de Republica lib. VI. Antequã ex hac uita migro, conſpicio in meo regno, & his tectis P. Cornelium Scipionem. Et Quintil. in Corpore proiecto: Seu quũ ad infernas ſedes anima migrauit. Etenim qui moriuntur, tã quam domicilium corporis relinquentes, aliò ad habitandum (duntaxat anima) ſe transferunt. Contráq; nequaquam milites, quum caſtra mouẽt, aut de ſtatione, munitionibúſue decedunt, Migrare dicuntur, utpote ubi domicilium non habuerunt, nec in domicilium ſe conferũt. Decedere quãquam accipiatur nonnunquam pro eo quod eſt diſcedere, aut recedere, tamen propriè eſt à mandato cuſtodiæ ſuæ loco recedere. Vnde conſules, proconſules, præſides, prætores dicuntur ex prouincia decedere. Item præſidia de urbibus, atque caſtellis. Sine appoſitione intelligitur pro mori, quaſi à cuſtodia, & gubernatione corporis proficiſci. Cic. de Senect. Vetátq; Pythagoras ſine iuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio, & ſtatione uitæ decedere. Idẽ de Repub. Ideóq; & tibi Publi, & cæteris omnibus retinendus eſt animus in cuſtodia corporis, nec iniuſſu eius, à quo ille eſt nobis datus, ex hominum uita migrandum eſt, ne munus humanũ aßignatũ uobis à Deo defugiſſe uideamini. Eo igitur modo dicitur Deceßit, quo dicitur Defunctus, ut ſubintelligatur Vita. At in Excedo additur Vita nõ ſubintelligitur. Idem in Ant. In ipſa cura, & meditatione obeũdi ſui muneris, exceßit è uita.

Declam. 5.

Precor, & Imprecor. CAP. XCVI.

PRecari quid ſignificet certum eſt, quum merum accuſatiuum habet: adiuncto autem datiuo, idem eſt, quod im-

precari, hoc eſt, optare alicui, Deos precando, bonam fortunam, aut malam. Qui datiuus ſæpe ſubintelligitur: ut apud M. Tull. in Piſonem: Vt omnes ſui ciues ſalutem, incolumitatem, reditum precẽtur, quod mihi accidit, an quod tibi proficiſcenti euenit, ut omnes execrarẽtur, male precarẽtur? Et

Declam. 12. *Quintil. Inde fugientia uela longo uiſu proſecuti, facilẽ emptionem, ſecundos uentos, placidum mare, nõ ſecus ac ſi ipſi*

In præfa. li. 1. *nauigaremus, precati ſumus. Cum datiuo, idẽ: Sed ſi tantopere efflagitãtur, quàm tu affirmas, permittamus uela uentis, & oram ſoluẽtibus bene precemur. De Imprecamur uerò,*

Declam. 15. *hoc eiuſdem ſit exemplũ: Non imprecamur debilitates, naufragia, morbos: pauper ſit, & amet quancunq; meretricem, & amare non deſinat. Quod crebrius accipitur in malum.*

Habeo orationem, Facio ſermonem. CAP. XCVII.

HAbui orationem, non Feci orationem. Feci ſermonem potius, quàm Habui: nõnunquam etiam Habui. Cic. de Senect. Cyrus quidem in eo ſermone, quem moriens habuit, quum admodum ſenex eſſet, negat ſe unquã ſenſiſſe ſenectutẽ ſuam imbecilliorem factam, quàm in adoleſcentia fuiſſet.

Polliceri, Conuenire, & Audire habeo. CAP. XCVIII.

Epiſt. 5. lib. 1. fam. Epiſt. *TAntùm habeo polliceri, inquit Cic. ad Lentulum. Idem in Catone Maiore: Neque eos ſolùm conuenire habeo, quos uidi, ſed etiam quos audiui, & legi. Idem de Oratore: Audire habeo, quid hic ſentiat. Quod (ut ipſe interpretor) idem eſt, quod pollicendum, conueniendum, audiendũ eſt mihi. Quod probatur ex illo, licet diuerſo loquẽdi modo, qualis apud Quintil. Adeò ludibrijs miſeræ ſum diuerſitatis implicitus, ut impetrãdum à uobis habeam odij mei fauorẽ, id eſt, Vt impetrandus mihi ſit à uobis odij mei fauor. Quod licet cõmutare in ſuperiorẽ modũ: ſic, Vt impetrare habeam odij mei fauorẽ: ſicut contra illũ in hunc: ſic, Tantùm habeo*

pollicend

pollicendũ, neq; eos ſolùm conueniendos habeo, audiendam habeo huius ſententiam. Vel Habeo *pro uolo: ut non mirum ſit, quare aliqui legant, aueo. Sed non rectè legere eos, ex illis Cæſaris Auguſti uerbis oſtenditur, quum dixit, Quid aliud habeo, quàm deos immortales precari?*

Mereor bene vel male de te, Demereor, & Emereor. CAP. XCIX.

M*Ereor de te, eſt aliquid in te cõfero: ſi beneficij quidẽ, bene mereri de te dicor: ſin autem offenſionis, male de te mereri.* Nonnunquam *utrunq; reticemus, ſed in ambiguũ ſenſum: ut, Quid de te ſum meritus?* Nonnũquam *per negationem: ſic homines nihil de me meriti, id eſt, qui nihil in me beneficij, aut officij contulerunt. Quibus exemplis omnes M. Tullij libri ſcatent. Demereor quoq; pro bene de aliquo mereor, accipitur, ſed cum accuſatiuo: ut* Ouid. Heroid. In Epi. Phyl. ad Demoph.

Dic mihi, quid feci, niſi non ſapienter amaui?

Crimine te potui demeruiſſe meo.

Et Quintilianus: Simul ut pleniore obſequio demererer amantiſſimos mei. Emereor, idem penè eſt quòd mereor, præteritum eius Emeritus. Vnde Emeriti ſtipendia, qui militia perfuncti ſunt, nominantur. Et in ſignificatione paſſiua, Stipendia emerita, ut idem, Emeritis huic bello ſtipendijs. Et per translationem à Vergilio Emeriti boues dicuntur, & quædam alia: Emeriti autem ſenes ſolent habere eos, qui pro ſe laborent, qui dicuntur pro alio opus agere. Quintil. de apibus inquit: Habebam *qui pro me opus agerent.* In Procem. lib. 1. Inſtit. Declam. 13.

Refero, & Fero. CAP. C.

R*Etulit* Pompeius *ad Senatum, id eſt, cõſuluit. In eadem tamen ſententia* Pompeius *ad populum tulit. Ex illo fit Senatuſconſultum, ex hoc Rogatio, quæ inſtar eſt legis. Dicimus præterea* Refero *tibi acceptũ, pro eo quod eſt, fateor*

 me

me hoc abs te accepiſſe:neq; id modo in bonam partem, ue-
Philip. rùm etiam in malam, ut pro Deiotaro Cicero, Vitam acce-
ptam refert clementiæ tuæ. Idem in Antoniũ: Omnia deniq;
quæ poſteà uidimus (quid autem mali non uidimus?) ſi re-
ctè ratiocinabimur, uni accepta referemus Antonio. Idem
eſt, Fero tibi acceptum, ſiue pro eo quod eſt, Habeo pro re-
cepto abs te, quod mihi debebas, etiam ſi ſolutio nulla inter-
ceſſerit. Vnde fit Acceptilatio, quam Iuſtinianus per inter-
rogationem, & reſponſionem fieri uult. Retuli expenſum,
id eſt rationem de impenſis confeci, uel exhibui.

Exhorreo, & Abhorreo. CAP. CI.

EXhorreo hanc rem, idem eſt quod expaueſco. Abhor-
reo ab hac re, idem eſt quod perquam alienus ſum ab
hac re. Hoc ſemper poſtulat huiuſmodi ablatiuum: illud
uerò nunquàm, ſed accuſatiuum.

Bene agi cum aliquo quid ſit, & quid
Actum eſſe. CAP. CII.

BEne mecũ agitur, idẽ eſt, quòd in bona conditione ſum.
Item, Præclarè tecũ agitur, Optimè cũ illis agitur: me-
lius cũ hominibus ageretur, ſi paruo cõtenti eſſent. Ita Ma-
De Amic. lè mecum agitur & peius, incommodiúſue, & peſſimè. Cic.
Cum illo uerò quis neget actum eſſe præclarè, mecum incõ-
modius? Nonnunquam actiuè. Valer. Max. lib. v. Bene egiſ-
ſent Athenienſes cum Miltiadè, ſi eum poſt trecenta millia
Perſarũ in Marathone deuicta, in exilium protinus miſiſ-
ſent, ac non in carcere, & uinculis mori coëgiſſent. Actum
eſt, ſemper in malam partem accipitur: ut, Actum eſt de Re
publica, id eſt, reſpub. extincta, & deſperata, & perdita eſt.

Salio, & Salto. CAP. CIII.

SAlio, unde Saltus, pro eo, quod eſt ſaltum facio. Salto, tri-
pudio: unde Saltatio. Interdũ Salio, pro ſalto. Verg. II.
Georg.

Georg. Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres.

Quid autem diſtent Saltus, et Saltatio, notũ eſt. Saltus enim eſt qualis ceruorum, leporúmq;: Saltatio uerò, illa hominum iactatio, quam uulgò tripudium uocant. Et licet Salio pro Salto accipiatur, non tamen Saltus pro Saltatio, Saltatúſue, quæ eiuſdem ſignificationis ſunt. Liu. Ferre, ac per urbem Lib.1.ab.Vr.
ire cum tripudijs, ſolenniq; ſaltatu iuſsit.

Abdico, & Exhæredo. CAP. CIIII.

ABdicare, eſt expellere à bonis filium, dum uiuit pater. Exhæredare uerò, poſt mortem. Sed Abdicare eſt grauius, quod etiam in ſe exhæredationem continet.

QVINTI LIBRI FINIS.

LAVRENTII VALLAE IN ELEGANTIARVM linguæ Latinæ Librum ſextum, qui de Notis Autorum inſcribitur, proœmium.

SVLPITIVS ille Seruius, cuius quãta in iure ciuili fuerit autoritas, plurimorũ monumenta teſtantur, ſiue aliorũ exemplo ſiue priuato conſilio fretus, non exiſtimauit turpe ſibi ad famã fore, ut librum de Notis Scæuolæ cõſcriberet, nõ modò antiſtitis in ea facultate, atq; omnium principis, uerùm etiam præceptoris ſui. Cogitabat enim neq; id poſſe ſibi uitio dari, quod publicæ utilitatis cauſa ſuſciperet, neq; iniuriã illi fieri, qui reprehẽderetur, ſi modò ritè reprehẽdatur, quod in ſe fuiſſet ipſe facturus, ſi errata ſua animaduertiſſet. Probè itaq; Sulpi. et ingenuè, ac uerè Romanè. Quin ipſe quoq; populus prudenter, & grato in=

uicem

uicem animo, qui factum huius nõ reprehenſione, ſed laudẽ dignum & gloria putauit: nec minore uolumen hoc, quàm cætera, honore proſecutus eſt. Nam præcepta aliqua doctrinæ tradere, cuilibet modiocribus ſaltẽ literis imbuto, promptum eſt. Errores maximorum uirorum deprehendere, id uerò cùm doctiſsimi hominis eſt, tum opus utiliſsimũ, et quo nullum dici poſsit utilius. Quis enim dubitet, nõ minus agere, qui aurum, argentum cæteráq; metalla expurgat, quàm qui illa effodit? qui triticũ mũdat, quã qui metit? qui pinus, amygdala, cæteráſq; nuces ſeligit, quàm qui eaſdem legit? Ita eũ, qui emẽdat (niſi pauciſsima ſunt, quæ emẽdat) nõ inferiorẽ exiſtimare debemus, quàm ipſum illum inuentorem, nec minorẽ ab illo, quàm ab hoc percipi fructum. Inſupérq; non modò huic ex illius caſtigatione nullũ damnum afferri, atque iacturam, uerùm etiam pretium, ac dignitatẽ, perinde atque auro, ac cæteris, quæ modò commemoraui, quantum corpori purgatio ipſa detrahit, tantùm reſiduo pretij (ut dixi) & dignitatis accreſcit. Adeò plus utilitatis in parte eſt, quæ ſuperat, quàm quæ fuerat in ſolido. Quare ſi quis apud inferos Scæuolæ de Sulpitij facto ſenſus fuit (quæ erat illi æquitas, & iuſtitiæ amor) auſim affirmare fuiſſe gauiſum, ſecúmq; præclarè actum eſſe dixiſſe, quòd ſuorum librorum aurum ab omni ſcoria eſſet, ac fæce compurgatum: nihílque foret, per quod cõciues ſui per eius ſcripta falli poſſent. Neque immeritò Plinius Iunior ad amicũ ita ſcribit: Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Quomodo igitur nõ ſit beneficiũ id offerre, quod ſolet beneficij loco poſtulari? Quòd ſi hoc non præſtatur aut iã defunctis, aut tale beneficiũ reſpuẽtibus, profectò his præſtatur, ad quos ex ipſa magnorum autorum emẽdatione multa in primis utilitas puenit. Ideóq; ab optimis quibuſq;

Epiſt. 13. li. 3.

cuiuslibet

cuiuslibet artis profeſſoribus præceptum eſt, ut eorum ipſorum, quos diſcentibus ad imitationem proponunt, etiam uitia (ſi qua fuerint) oſtendant. Huiuſmodi igitur ego & exēplis, & rationibus adductus, faciendū mihi putaui, ut unum librum hunc de Notis ſcriptorum componerem, non quò illos carperem (nam præterquàm quòd hæc inhumana uoluptas foret, certè & alibi maior mihi hæc facultas daretur, & de hac ipſa re penè infiniti libri cōſcriberentur) ſed quò prodeſſem aliquid linguam Latinam diſcere uolentibus nō modò ex noſtris præceptis, ſed ex aliorum quoque erratis ubi & de noſtro nonnihil ad rei teſtificationem admiſcebimus. Dedimus autem noſtrorum librorum ſuam cuiq; materiam, ut ſi per ſe opus non multum ſibi fauoris pararet, ipſa certè uarietas commēdatione blandiretur: ex hoc præſertim uolumine, in quo & uniuerſa, quæ in ſuperioribus ſingula continentur, & de pluribus, præſtantiſſimiſque autoribus pronuntiatur, iudiciúmq; contra eos fit. Sumus autem iidem ſimul & accuſatores, & iudices, ſed qui aliorum pariter accuſationē, iudiciúmq; ſubeamus, niſi legitimè & autoris, & iudicis fuerimus officio functi. Sed iam in forum deſcendamus.

In Nonium Marcellum de Alumnus. CAP. I.

ALVMNVS eum ſignificat, Nonius Marcellus inquit, & qui ab aliquo alitus eſt, & qui aliquem aluit. Cui in prima ſignificatione ſuffragor, in ſecunda refragor. Nec illius exempla ſecum facere oſtendā, ſed mecum: quæ ſunt, tum Cicer. in Verrem: Italia autem alumnum ſuum ſeruitutis extremo, ſummóq; ſupplicio fixum uideret. tum Varronis: Et ecce de improuiſo ad nos accedit cana ueritas Atticæ philoſophiæ alumna. Quorum exemplorum (ſalua Nonij pace) utrunq; ſignific

Var. Eudæmonibus.

ſignificat educatum, non educatorẽ. Nam Cicero quidẽ Italiam quaſi altricem, et illum ab ea alitum dixit. Varro uerò nõ modo alio locutus eſt, quã Quint. ubi ait: Verba omnia, & uox eius alumna urbis eſſe ſolet, ut oratio Romana planè uideatur, non ciuitate donata. Vult enim uerba noſtra, & uocẽ uideri debere natam, & alitã intra Romam, Varro inter Athenas, atq; in ſinu altricis philoſophiæ. Adijcit etiã Nonius Alumnum ſignificare dominum: ut apud Verg.

Aeneid. 12.

Corpus ubi exanimi poſitum Pallantis Acetes
Seruabat ſenior, qui Parrhaſio Euandro
Armiger antè fuit, ſed non felicibus æquè
Tum comes auſpicijs, charo datus ibat alumno.

Durè nimis (ne dicã ineruditè) uir ſanè eruditus expoſuit, quaſi neſciamus non domini mortẽ à ſeruo, uel comite, Vergiliũ feciſſe deplorari, ſed quod eſt plus, quàm ſi uel Euãder ipſe fuiſſet occiſus, ac multò triſtius ab altore, ſiue nutritio mortem eius quem aluerat, & quẽ loco filij habebat qualis Phœnix ille Homer. in Achillem fuit, quẽ quoniam educaſſet, filium ſemper appellat, pro alumno. Et certè armigeri magnorum principũ ſemper & ipſi magni uiri fuerunt. Siquidem (ut taceam de Phœnice, qui bonæ parti Myrmidonum imperabat) Patroclus auriga Achillis, princeps erat: & Sthelenus Capanei regis filius auriga Diomedis, & Meriones inter primos duces Cretenſiũ auriga Ilionei: & Hectori aliquis fratrum ferè aurigabatur currũ. Talis fuerat Acetes Euãdro. Ergo nõ erat ſeruus, aut ſeruo ſimilis apud Euandrum, multò minus apud filiũ, ſed patri ſimilis & pro patre, præſertim illo abſente. Duo autem hæc nomina, quæ ab eadẽ litera incipiunt, Armiger, & Auſpicium, quæ apud Vergilium modò legimus, nõ nota omnibus, etiam explicemus. Armiger eſt, qui in prælio gerit tela domini ſui, ut ſcutum,

tum, ut arcum, lanceam, & cætera huiuſmodi. Imperiti Armigerum uocãt armatum equitẽ. Auſpicium eſt uel à paſtu auium, uel ab inſpectione auium. Sed quia conſul antè, quàm iret in expeditionem, capiebat auſpicium: hinc factum eſt, ut dicamus Auſpicia ducũ atq; principum, quæ à ſolo duce capiuntur. Et hinc Auſpicari non modò auſpicium capere, ſed etiam incipere: nec in bonã tantùm partẽ (quod frequentiſſimum eſt) uerùm in malam quoque: ut apud Plinium, At homo infeliciter natus, manibus pedibúſque deuinctis, animal cæteris imperaturũ: à ſupplicijs uitam auſpicatur. Nã quando non eſt uerbum, ferè in bonum accipitur: ut apud Terentium: - Haud auſpicatò me huc appuli, id eſt, non feliciter, quaſi auſpicijs repugnantibus. Quod declarat Quintilian. de Achille (ut opinor) loquens, qui ad mortem, quam dij futuram denũtiauerant, cupiditate ulciſcendi Patrocli ruebat. Sic nanque ait: Eant nunc poëtæ antiquarum fabularum conditores, & ſe ad exhortandam amicitiæ fidem, magna quædam compoſuiſſe carminibus putent, ſi dixerint aliquos per maria, terráſq; aſperiorem fortunã amicorum tantùm ſecutos, aut principem Græciæ uirum in ultionẽ interfecti amici inauſpicata bella geſſiſſe. Et alibi. Itaque ut apud illos Homerus, ſic apud nos Vergilius auſpicatiſſimum dederit exordium. Auſpex qui præerat nuptijs celebrandis, quia Auſpicium pro nuptijs capere ſolebat: adhibebatúrque hic pro parte mariti: ut Pronuba, quæ præeſt & ipſa nuptijs celebrandis, pro uxore: aliquãdo etiam magis propriè pro eo, qui dux militiæ eſt: ut primo carminum apud Horat. Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro.

[In procœmi. lib. 7.] [In And. act. 4. ſcen. 5.] [Lib. 10. cap. 1.] [Ode 7.]

In eundem, de Citare. CAP. II.

Citare, idem inquit, pro laudare accipitur, ut Cic. Citetúrq; Salamis clariſſimæ teſtis uictoriæ. Neſcio cur id dixerit

[De Off. lib. 1.]

dixerit: non enim tantus uir, tam parua neſciuit, niſi putet ſe acutiorem uiſum iri, ſi clara faciat obſcura. Citantur teſtes, non laudãtur. Nam Salamis (qui fuit locus uictoriæ Themiſtoclis) nihil laudis meretur, quippe qui nihil egit, ſed teſtis fuit, quia interfuit, uel quia in ea poſita ſunt trophæa uictoriæ, quæ rem geſtam teſtificantur tranſeuntibus. Ergo ſi teſtificari locus poteſt, poteſt meritò ut teſtis citari, non tamẽ tanquam uenturus, ſed ad quem eant, qui teſtimonium deſiderant. Vel citentur Salaminij, continens pro contento: uel citentur autores, & libri qui de hac Salaminæ uictoria meminerunt, teſtimoniúmq; dicunt.

In eundem, de Capio. CAP. III.

CApio *ſecundum eundem in paßiuo ſignificat propitiationem, ut apud Lucretium:*

Lib. 2. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.*

Act. 2. ſcen. 2. *Capere, facere:* Terent. in And. *Non, ſi capiundos mihi ſciã eſſe inimicos omnes homines.* Capere, *perpeti:* Terent. in

Act. 2. ſce. 4. *Heaut. Dũ abs te abſum, omnes fuere mihi labores, quos cepi, leues.* Capere, *tollere, tenere.* Verg. Georg. IIII.

Hic tibi nate prius uinclis capiundus. Varro in *Meleagris,* Q*uem idcirco terra non cepit, & cœlum non recepit.* Idem in Eumenidibus: *Stolam, calceóſq; muliebres propter*

Act. 4. ſcen. 1. *poſitos capio.* Capere, *eligere.* Terent, in Hecyra: Q*uum il*

Lib. 2. *lum in generum cepimus.* Vergil. in Georg. *Antè locum ca*

Lib. 3. *pies oculis.* M. Tul. de Offic. Q*uòd inſit aliquid probi, quod capiat ignaros.* Capere, *delectare, ſuſtinere, habere, decipere, circumuenire, occupare, detinere, ſatiare, accipere, complecti, inuenire: ſingulorúmq; exempla ſubijcit, quæ ipſe (ne longior eſſem) prætermiſi. In quibus nõ eſt illius probabilis expoſitio. Nã quis credat autores uni dictioni tot ſignificata, & quidẽ pro ſe quenq; noua dare uoluiſſe, tanquã linguã*

ipſam

ipſam confundere cuperẽt? Cur igitur ita locuti ſunt? Nẽpe *quòd nihil intereſt inter has ſignificationes,* Capio *hoſtẽ,ca pio generum,capio ſaxũ.* Præ*tereà duæ proprietates in hoc uerbo notandæ ſunt.* V*na quòd habet reciprocum quendam uſum,ut idem ſit,* Cepi *uoluptatem,& cepit me uoluptas.* Ci*cero:* Magnam *cepi ex literis tuis uoluptatem.* Quint. Nec *me tanta capiebat uoluptas, quòd fluentia ceris mella conderem.* Plin.ad Caluiſiũ lib.VIII.*Capio aliquam uoluptatem,quòd ulla uoluptate non capiar.*Cepi *ſomnũ,captus ſum ſomno, uix dicitur: ſed dici poſſet, ut oppreſſus, uidelicet qui opprimitur ſomno, capitur ſomno.* Cepi *delectationem, uix unquã* Delectatio *cepit me:ſed in paßiuo potius,*Captus *ſum delectatione.* Et *item in cæteris, quæ ad delectationem pertinent.*Captus *ſum amœnitate loci,dulcedine uocis,ſpecie mulieris,amore pecuniarum,ſpe bonorum,magnitudine ſublimitatéq; materiæ.*I*ſta enim omnia delectãt,ideóq; ſubintelligi ſolet delectatio: quale ipſum illud* M. T. Q*uòd inſit in his aliquid probi,quod capiat ignaros,id eſt,delectet* Ergo *probitati ineſt delectatio,ut ſit ita exponendum:cuius probi delectatio capiat ignaros,ſiue ignari capiantur delectatione.* Certè *captus eſt, inquit* Terent. Habet. *ſubintellige amore, ſiue pulchritudine fœminæ, id eſt,delectatione: nõ autem(ut teſtatus ſum)actiuè,cepi amorem.* Nec *lõgè ab hac ratione abeſt illud,* Captus *ſum oculis,pro orbatus ſum oculis.* Nec *hoc unquam reperies, niſi in paßiuo, & nunquàm ferè niſi de oculis dici.* Miſericordia *cepit* Deos, *non dij miſericordiã,dicimus.id eſt,non delectatio,ſed dolor ille ex alieno malo.* Et, Merita *mea cœperunt* Deos,*ut ait* Lu*cretius:qui ſermo rarus eſt,id eſt,admiratio, uel delectatio, uel affectus eos cepit.*Capio *dolorẽ tamẽ potius,quàm* Cepit *me dolor,dicimus.*Non *quia non poſſumus etiam ſic dicere,*

Declam.3.

De Offi. li.I.

In And.act.I. ſcen.I.

D *ſed*

ſed quia habemus alium in uſu modũ magis proprium, Tenet me dolor, ſicut Tenet me deſideriũ. Delectatio enim uidetur tãtùm capere, nec diu permanere: dolor autem, & deſiderium tenere, quaſi permanẽdo. Item, Cepi indignationẽ: cepi ſiue cõtraxi moleſtiam, potius quàm, Cepit me indignatio, cepit me moleſtia. Contrà, Cepit me tædiũ. cepit me obliuio, cepit me odium, potius quàm retrorſum. Verg.

Georg. 4 Tanta meæ ſi te ceperunt tædia laudis.

In Eunu. act. 5. ſcen. 6. Terẽt. Neq; agri, neq; urbis odium me unquam *cepit. Cicero tamen, Quibus rebus tantum odij, atq; inuidiæ cepit eloquentia, ut homines ingenioſiſſimi quaſi ex aliqua turbida tempeſtate in portum, ſic ex ſeditioſa, & tumultuoſa uita ſe in ſtudium aliquod traderent quietum. Idem: Vt eos iuſtitiæ capiat obliuio. Plin. tamen li. VII. Natur. hiſt. ait: E præalto tecto lapſus matris, & affinium, propinquorúmq; cepit obliuionẽ. Altera proprietas, quod capere ſignificat uel ſpõte, uel non ſponte accipere. Sumere tamen ſponte: atq; hinc eſt illud, cepi labores, cepi moleſtiam, cepi dolorem, cepi uel ſuſcepi inimicitias, ſuſcepi curas, ſuſcepi ſumptus: accepi calamitatẽ, accepi cladem, accepi damnũ, accepi iniuriam, accepi contumeliam, accepi repulſam, accepi uulnus: quod nunquàm ferè aliter dicimus: non Suſtinui, non Perpeſſus ſum uulnus, ſed ferè ſemper accepi, niſi more poëtico: ut apud Ouid. lib. II. Metam. -Nullam patiere repulſam. Cicero: In domum multiplicatã honoris non ſolùm repulſam retulit, ſed etiam ignominiam, & calamitatem: cùm dixit, nequaquã cõtra hoc, quod præcipio facit. Nam ſumo ſupplicium, ſumo pœnam: non in me, ſed à me, in alium infligi intelligitur. Ideóque adiungitur ablatiuus cum præpoſitione de. Cic. De illo paulò pòſt ſupplicium ſumitur. Quint. Vt niſi occurriſſet ad diem, de eo qui reſtiterat, pœna ſumeretur. Poteſt

[Margin notes: * Alii præcipit, legunt. — De Inue. li. 1. — Offic. 1 Cap. 37. — Offic. 3. — In Argume. Declam. 16.]

Poteſt tamẽ quis de ſe etiã ſumere ſupplicium, erúntq; tanquam duæ perſonæ, quæ agit, & quæ patitur. Porrò quia ſumere eſt ultrò, quaſi non permiſſu aliorum capere, eò fit ut intelligatur pro nimiùm: & interdum pro arroganter ſibi tribuere: ut Cic. de Offi. Orationem autem Latinam efficies profectò legendis noſtris pleniorem. Nec uerò arroganter hoc dictum exiſtimari uelim. Nam philoſophandi ſcientiam concedens multis (quod eſt oratoris proprium) aptè, diſtinctè, ornatéq; dicere: quoniam in eo ſtudio ætatẽ conſumpſimus, ſi id mihi aſſumo, uideor id meo iure quodãmodo uendicare. Aſſumpſiſſe ſibi ait eam laudem, quæ niſi uera eſſet ac palã uera, propter rei magnitudinẽ, arrogans uideretur. Ergo Aſſumere, eſt multum, & penè nimium ſibi tribuere. Idẽ pro Plãcio: Quanquã nõ mihi tãtum ſumo iudices, neq; arrogo. Inde ineruditorũ uocabulum Præſumptuoſus. Deniq; quodã loco Val. Max. ita planè horum uerborum proprietatẽ diſtinxit, ut hãc differentiã penè præcipere uideatur, quũ de Catone Cẽſorio loquitur, qui enſem de mediis hoſtibus recepit: quãquã hoc aliqui filio Catonis tribuunt, inquientes, ut nõ coactus accipere, ſed ſua ſpõte ſumere uideretur. Quare ſi Latinè & nos loqui uolumus, dicamus dominũ IESVM carnẽ quidẽ humanã ſumpſiſſe, mortẽ uerò accepiſſe. Meo iure, quod modò apud Cicer. legimus, ſi quis fortè deſiderat, exponamus. Significat autẽ idẽ quodãmodo, quod mea autoritate, meáq; licẽtia, et cõceſſa mihi ab hominibus libertate: ut idem pro Archia: Quare ſuo iure noſter ille Ennius ſanctos appellat poetas. Suo iure, inquit, quòd poeta erat, & probatiſſimus poeta. Idem eſt Pro meo iure: ut idẽ alibi, Pro meo iure hoc dico, uos eo me priuaſtis: quaſi cõſidẽter dico. Eſt enim efficiens cauſa, non finalis: qualia cætera ſunt hoc modo dicta, Pro mea in uos beneuolentia,

In proœ. lib.

Ad Herennium.

pro ueſtra in me humanitate, pro tua mãſuetudine, pro ſua pietate: ubi efficiens (ut dixi) cauſa intelligitur, non finalis.

In eundem, de contendere. CAP. IIII.

Aeneid. I. C*Ontẽdere, idem ait, eſt feſtinare: ut* Verg. *Quæ proxima littora curſu* Contendunt *petere.* Contentio *eſt perſeuerantia, uel elatio.* M. T. *de Offic. lib.* I. Ex contentio*ne uocis, & ſubmiſſione, & cæteris ſimilibus facilè iudicabimus.* Salluſt. Hiſtoriarum *quarto :* R*urſus iumenta nacti, ad oppidum ire contendunt.* Contendere, *cõtinuare.* Cic. de Orat. *ſecũdo:* Id *quod eius ſcripta declarant, & contentiones uocis, & remiſſiones continuarentur.* Et *in tertio:* N*ihil perniciosius eſt, quã ſine intermiſſione contentio.* P*ræterea ait,* Cõtendere *eſſe aſtringere, intorquere, cõparare, certare, extorquere, proripere, uel dirigere ſignum.* Iterum *pro feſtinare, intendere.* Sed *neq; præcepta, neq; exempla ſatis diſtincta ſunt.* Quid *enim differt,* Contentio *eſt perſeuerantia, & contendere eſt continuare?* Quum *præſertim eadem exẽpla utrobiq; ſubijcias.* Quid *iterum* V*ergilianum illud,* Contendunt *petere?* Et *illud* Salluſtianum, Ire *contendunt?* Quæ *duo idem declarant, quod tendunt, uel pergunt ire, ſiue petere.* Iam *uerò apud* Cicer. Contentio *non eſt perſeuerantia, neq; contendere continuare, ſed intentio, atq; intendere : indifferenter enim dicimus hoc loco contentio, & intentio, contendere, & intendere.* Nam *plurimi falluntur, accipientes* Intentionem *pro uoluntate atque propoſito.* A*fferam ad hoc probandum ex* M. Fabio *exemplum, per quod* Lib. II. cap. 3. *& ipſa res, de qua agimus, probabitur :* N*eque grauiſſimus autem in muſica ſonus, nec acutiſſimus orationibus cõuenit.* Nam *et hic parum clarus, nimiúmq; plenus, nullum afferre animis motum poteſt, & ille prætenuis, & immodicæ claritatis, quum eſt ultra neruũ, tum neq; pronuntiatione flecti,*

nec

nec diutius ferre intentionem poteſt. Nã *uox ut nerui, quò remiſsior, hoc grauior, & plenior: quò intentior, hoc tenuis & acuta magis eſt.* Sic *ima uim non habet, ſumma rumpi periclitatur.* Medijs *ergo utẽdum ſonis.* Hi *quoq; quũ augẽda intentio eſt, excitandi: quum ſummittenda ſunt temperandi.* Manifeſtum *ergo eſt, quid ſit* Intentio, *cuius etiam ſimilitudo ueruorum manifeſtius docet, unde ſimilitudo ſumpta eſt.* Nam *ut neruus in cithara, aut neruus in arcu, quò magis intenditur, eò uehemẽtiorem ſonum, uel ictum efficit: quò magis relaxatur, eò remiſsiorẽ: ita et uox, quæ utiq; uſum neruorum corporis exigit, quos uidere licet in acutiſsimè exclamãtibus maximè intẽdi, tanquã in cithara aut in arcu, ſiue contendi: quæ (ut dixi) idem ſunt, atq; idem eſſe ex uerbis utriuſq; autoris, quos nominauimus, liquet.* Neq; *uerò quiſquam negauerit* Continenter *eſſe, quod continuè ſiue continuatè, quod* Marcellus *ait, ſed à contineo uenit:* Contentus *uerò à* Contendo, *licet* Contineo *faciat contentum.*

Cæſar li.1. de bel.Gal. Proximíque ſunt Germanis, qui trãs Rhenũ incolunt, quibuſcum continenter bellum gerunt.

In eundem de Curſus. CAP. V.

C*Vrſus, inquit, idẽ eſt quod uolatꝰ: ut* Verg. - Curſúmq; *per auras* Dirigite *in lucos. quaſi nõ figuratè dicamus de uolatu curſum, et de curſu uolatum: ut ille apud* Terẽ. *feſtinatò ſeruũ ire iubens, inquit,* Vola: *pro eo quod eſt, curre.* De *nauigatione quoq; feſtina, dicimꝰ curſum: ut* M.T. Na*uéſq; in curſu frumento onuſtas petentes* R*hodum uiderit.* Et Quint. *nauigationem dixit fugam, ſiue naues fugientes, quæ uelocẽ curſum cõficerent, quum inquit:* Inde *fugientia uela lõgo uiſu proſecuti.* Is *enim ꝗ fugit uelociſsimè currit.* Eóq; Verg. *inquit,* - Pedibus *timor addidit alas.* Idẽ *quoq;* Quint. *inquit:* Multa *ſunt & Græcè, & Latinè nõ denominata.* Nã *et qui iaculum emittit,* Iaculari *dicitur: qui pilam, aut ſudem, appellatione priuatim ſibi aſsignata caret.* Et *ut*

Aeneid.6.
In Hecy.act. 3.ſcen.4.
De Offi.li.3.
Declam.12.
Aeneid.8.
Lib.8.cap.2.

Lapidare, quid ſit, manifeſtum eſt: ita glebarum, teſtarúmq; iactus nõ habet nomen. Vnde abuſio, quæ κατάχρησις dicitur, neceſſaria eſt. Quare ad hanc Quintil. formulam non aliter nauem uelociter euntem, & auem uelociter uolantem currere dicimus, quàm iaculari ſudem. Illud autẽ apud oratores obſeruaui, Volitare potius, quã uolare pro diſcurrere dici ſolere: ut apud eũdem: Me per omnia maria uolitantẽ. & apud Cic. Qui per forum uolitant. Quale eſt Reptare. Nam cùm Repere ſit animalium carentiũ pedibus, & uentre euntium, licet, quædã reptilia pedes habeant: ut lacertæ, tamen Reptare hominẽ dicimus, qui ſegniter, lentè, et quaſi teſtudineo paſſu incedit: quales ſunt, qui in hortis, aut uineis, ſimilibúſq; locis ſpatiantur. Horatius:

Epiſt.4.lib.1. An tacitũ ſyluas inter reptare ſalubres. Plin. ad Bebium:

Epi.vlt.li.1. Scholaſticis porrò dominis, ut hic eſt, ſufficit abundè tãtum ſoli, ut releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unam ſemitam terere, omnéſq; uiticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poßint. Idem: Frequentior currentibus,

Act.4.ſce.6. quàm reptantibus lapſus eſt. Terent. in Adelp. Perreptaui uſq; omne oppidum, ad portam, ad lacum, Quò non?

In eundem, de Carpere. CAP. VI.

Georg.1. CArpere, inquit, pro attenuare, & aperire. Vergil.

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ.

Hoc ne puellæ quidem ipſæ dicerent. Nã ut carpimus linum uirens ex humo, quum uellimus ita puellæ ſiniſtra manu de colo penſum trahẽtes ſenſimq; uellentes carpunt. Et ut decerpimus roſam primis digitis, ſic puellæ primis & ipſe digitis decerpunt particulatim linum, lanámue. Iterum car-

Georg.3. pere, celeriter præterire: ut Vergil. - Et acri Carpere prata fuga. Et in eodem: Carpere mox gyrum incipiat. Quaſi in primo non celeritas illa magis intelligatur per hoc, quod

quod dixit Fuga, qui eſt celer curſus, quàm per illud, Carpere. & in ſecundo ſignificetur uelociter præterire. Aliud nãq; eſt ire in gyrum, aliud Præterire, quod de equo, & ſeſſore utrunque poëticè dictum eſt.

In eundem de Accipere. CAP. VII.

Accipere pro paſcere, idem inquit Terent. Accipit homo nemo melius prorſus, atq; prolixius. Et hunc imitatus Seruius in Vergilium: In Eun. act. 6. ſcen. 9.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis. Vrbanius profectò, & lautius loqui poterãt. Pecora gregatim, altiliaq; dicuntur paſci, nõ homines. Nos enim quoties acipimur, ſiue excipimur in conuiuiũ, non ad ſaginam, ſed ad iucunditatẽ illam, atq; apparatum inuitamur, ut minima pars cibis aßignetur. Vnde Conuiuere dicimur eo tempore, non Comeſſari, aut Compotare, aut (quod deformius eſt) Compaſcere, ſiue Compaſci. Siquidem Terent. de Thraſone, non tanquã de ſaginatore locutus eſt, ſed tanquam de ſplendido apparatore conuiuiorum. Et Verg. Helenum regem uult regiam quandam magnificentiam in exhibendo conuiuio declaraſſe, nòn ſolùm (ut ita loquar) paſtionem, & (ut dixi) ſaginam. Fateor tamen Accipere, nõnunquam ſignificare in domũ ſuam, honoris, & amicitiæ gratia aliquem cõuiuam capere: ita tamẽ ut ſubintelligatur in cõuiuium: ut, Acceptus ſum à te lautè, id eſt, acceptus ſum in cõuiuium: uel tractatus. Nã frequenter in contrarium dici reperimus: Indignis cùm egomet ſim acceptus modis: hoc apud Terent. At apud Cic. Ex quo illud laudatur Architæ, qui cum uillico factus eſſet iratior, Quo te modo, inquit, accepiſſem, ni iratus eſſem? Aeneid. 3. In Adel. act. 2. ſcen. 1. Cic. libro 4. Tuſc. quæſt.

In eundem, de Graue. CAP. VIII.

Graue, inquit, ſinificat grauidum. Verg. -Donec regina ſacerdos Marte grauis. Circumlocutio fecit, ut Aeneid. 1.

intelligatur grauida. Nam ſi dicam regina, aut Ilia eſt grauis, nemo prorſus intelligat, ſed addam ex rege, aut ex marito, fortaſſe intelligatur eſſe grauida. Ita apud Vergil.

Eclog.1. *Marte grauis, pro ſemine Martis impleta. Graue, plenum. Verg. Non inſueta graueis tentabunt pabula fœtas. Si accipit fœtas pro grauidas, ſuperuacaneum eſt exponere Graueis pro plenas. Per illud enim quòd prægnantes ſunt, plenæ eſſe intelligũtur. Graues uerò eſſe, per epithetõ appoſitũ eſt: quippe grauidæ omnes graues, ut ipſa quoque uox indicat: nam à Grauis fit Grauidus. Sin accipit Fœtas pro his, quæ pepererunt, ut puerperas mulieres, quæ proximis diebus matres ſunt factæ, graues lacte dicemus, quaſi onuſtas non quaſi plenas: durum ſit nanque appellare oues capráſue plenas lacte, ſed ubera plena lacte, ut eſt apud eũdem per tranſ-*

Geor.3. *lationem, grauida: -Et grauido ſuperant uix ubere limen. Quòd ſi quãdo reperiatur grauis pro plenus, hoc tamen in loco non ita accipitur. Hunc eundem quem ego protuli uerſum, & ille affert, quaſi de grauido, & nõ de graui ſit quæ-*

Declama.12. *ſtio. Nec poëtæ modò, uerùm etiam oratores ſic loquuntur: ut, Quintil. Luctantur intra uiſcera animæ, & uterum funeribus grauidum in os agunt. Sed ad graue reuertamur.*

Aeneid.1. *Grauis inquit, plenus. Verg. Tum pietate grauem, ac meritis ſi fortè uirum quem Conſpexere, ſilent. Virum pium, & bene meritum, appellare plenum pietate, & plenum meritis quis audeat? Non ergo ita exponendum eſt, ut nec eſt utendum. In quo paulò pòſt meam ſententiam oſtendam. Graue,*

Aeneid.5. *inquit Grandæuum. Vergilius,*

Hîc grauis Entellum dictis caſtigat Aceſtes. At ego potius accipio grauis prudentia, & moribus, quomodo proximè grauis pietate, & meritis dicebatur. Multa prætereà ſignificata dat huic eidẽ nomini, quæ profectò forent

infinita,

infinita, ſi ad illum modũ, poëtarũ omniũ exponamus exempla. Quod longè abeſt tum ab utilitate diſcentium, tum ab ipſa rei natura. Etenim Graue ſuapte natura ponderoſum ſignificat: ut, graue ſaxum, grauis ſarcina, grauia arma, graue ſcutum, quod ſcilicet grauat nos in ferẽdo, & quod ægrè & cũ moleſtia fertur. inde per abuſionẽ transferimus ad ſenectutẽ, ad morbũ, ad laborẽ, ad dolorẽ: quia hi, qui moleſtiã ex ſenectute, morbo, cæteriſq; ſentiunt, quaſi onere intolerabili premuntur, quod cupidè, uelut graue pondus, à ſe uellẽt deponere. Neq; ſolùm ad moleſtias corporis translatio hæc fit, uerùm etiam ad moleſtias animi: ut, Grauis contumelia, grauis iniuria, grauis mœror, grauis iactura, quæ animum genere quodam ponderis premũt. Itaq; unus modus eſt, quæ corpori, aut animo moleſta ſunt, eáq; grauia appellare. Eoq; Moleſtia à mole, id eſt, à re magna, magniq; põderis uocitata eſt. Alter modus eſt, quòd quemadmodũ grauia ſaxa, & grãdes trũci non facilè loco mouẽtur, ſed ad omnẽ tẽporis mutabilitatẽ hærẽt: ita homines cõſtãtes ac præditi ſapiẽtia meritò per figuram Graues uominãtur, quòd nec precibus, nec minis, nec uanitate, nec promiſsis ab æquo, & iuſto sũmouẽtur: ut hi faciũt, quos leues uocam⁹, qui in ſimilitudinẽ pulueris, & palearũ ad omnẽ aurã uentilãtur. Sciamus tamẽ Grauis tunc regere datiuũ, cùm eſt in priore ſignificato: ut, Tu es grauis mihi. Quare non probè quidã legunt apud Cic. de Offi. Quod ætati tuæ eſſet aptiſsimum, & autoritati meæ grauiſsimũ. Nam hoc Grauiſsimũ ſuperuacuum eſt. Cæterùm quid mirer, ſi in his quæ ſunt altioris intelligentiæ fallitur, cùm leuioribus, atq; apertis hallucinetur Marcellus? Lib. 1. procœ.

In eundem, de Inficiator. CAP. IX.

INficiatores, inquit, ſunt falſi criminis obiectores: ut Cic. de Orat. lib. 1. Vt ſi ille inficiator probaſſet iudici antè

petitam eſſe pecuniam, quàm eſſet cœpta deberi. Hoc de reo *dictum eſt à* Cicerone, *nec reo criminis, ſed pecuniarũ: ille uerò accepit nõ tantùm pro eo, ſed pro actore etiam, & accuſatore falſi criminis* Vbi enim *pecunia, et petitor nominãtur, ibi nulla eſt criminatio.* Inficiator *igitur is ſignificatur, qui negat ſe uel debere quod actor petit, uel commiſiſſe quod accuſator obijcit.* Vnde Status *cõiecturalis dicitur* Inficialis, *in quo ſemper reus inficiatur, uel inficias it.* Inficiari *enim, & id quod dixi, inficias ire, eſt uerbo negare.* Nam *negare eſt aliquando etiam facto: ut* Vergilius:

Aeneid.10.

Egregij forma, ſed queis fortuna negarat
In patriam reditus. Veto *notum eſt aliud eſſe, quàm* Nego, *& (ut breuiter ſignem) contrarium eſt illis* Impero, & Iubeo. *Nõ eſt autẽ huic nomini niſi accuſatiuus caſus, et unũ uerbũ* Eo, *is, it, de* Inficias *loquor: cui ſimile eſt* Suppetias, *pro eo quod eſt auxilium: ut in* XIII. *Commen.* Cæſ. *Et nuntiabantur auxilia magna equitatus oppidanis ſuppetias uenire.* Et *in eodem,* Suiſque *rebus timens, elephantiſq;* XXX. *relictis ſuis finibus, oppidiſq; ſuppetias profectus eſt.* Et *iterum in eodem:* Atq; *ſuis fugientibus ſuppetias ire cõtendit.* Suet. *de* Veſpaſ. Legatum *inſuper* Syriæ *cõſularẽ ſuppetias ferentem, rapta aquila fugauerũt.* Plaut. *in* Epidic. Sed *memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, ſuppetias mihi cum ſorore ferre.* Idem *in eadem, nominatiuo eſt uſus:* Auxilia *mihi, & ſuppetiæ ſunt domi.*

Cæſ.5.de bel. ciuil.

Cap.4.

In eundem, de Inciſim. CAP. X.

INciſim, *inquit, quaſi ſimul.* Cic. *in* Ora. Hæc *quidem duo binis pedibus inciſim, deinde membratim dicere ſolebas.* Quid *magis cõtrariũ, quàm inciſim: id eſt, minutatim, & ſimul, quod eſt cõiunctim? quaſi neſciamus, quid ſint cola, cõmata, & periodi, de quibus* Cicero *pluribus in locis diſputat,*

tat, appellans ea inciſionem, membrum, circuitum, ſiue ambitum, ſiue comprehenſionem, ſiue continuationem, ſiue circunſcriptionem. Cuius ultimi (quod multis nominibus Cic. uocat) duo genera Quint. facit: priora autem ſic definit: Lib. 9. cap. 4. *Inciſum, eſt ſenſus non expleto numero concluſus, pleriſque pars membri: ut, Domus tibi deerat? at habebas. pecunia ſuperabat? at egebas. Fiunt autem ex ſingulis uerbis inciſa. Membrum, eſt ſenſus numeris concluſus, ſed à toto corpore abruptus, & per ſe nihil efficiens.*

In eundem, de Candeo. CAP. XI.

Qvid ergo? nihil'ne bene dixit Marcellus? imò uerò aliquid, atq; adeò multa, ſed nunc bene dictis non eſt locus, tametſi in his, quæ laudari queunt, nonnihil interdum deſidero: ut, Candet, ignitũ eſt. M. T. de Offi. Candente carbone ſibi adurebut capillum. Lib. 2. *Candet, candidum eſt. Vergil. Aen. IIII. Cãdentis uaccæ media inter cornua fundit. Sed hîc (ut dixi) nonnihil deſidero. Nã & excandeſcere hominem dicimus, quũ uehemẽter iraſcitur. Præterea oſtendenda eſt paßim cauſa, quamobrẽ unum uerbum plura ſignificet, ut in hoc: Quũ enim ignis obſtãtia exuperat, ac fumum uincit, candorem flammæ concipit, uel quòd Sol quantò candidior, tantò ardentior: ita animus dum ira cõcitatus eſt, inflammatus, incenſus, et excandeſcens dicitur: uel quòd mare uentis confractum, & in morem aquæ ebullientis in lebete, uel ipſa aqua lebetis ebulliens, ſpumas albentes ciet: ita animus ſimili perturbatione percitus, excandeſcere dicitur, ut tanta commotio mẽtis ſignificetur, quanta eſt uel maris, uel aquæ ad ignẽ iam albeſcentis: quod ex unius à Quintiliano* Lib. 8. cap. 2. *expoſiti uocabuli pateſcet exemplo: Vertex (inquit) eſt contorta in ſe aqua, uel quicquid aliud ſimiliter uertitur. Inde propter flexum capillorum, pars ſumma capitis: ex hoc in-*

quam

quã in montibus eminentiſsimum. rectè dixeris hæc omnia uertices, propriè tamen unde initium duxit. Quare nemini debet mirũ uideri, cur interdum una uox plura ſignificet.

In Seruium, de Lætus. CAP. XII.

Seru. in illud 1. Geor. Vnde prius lætũ ſiliqua quaſſante legumen: ac in illud 1. Aeneid. Vela dabant læti, &c. aliis quoque in locis multis.

LAetum Seruio placet multa ſignificare, fœcundũ, pingue, grauidum, pulchrum, uiride, & multa alia. Idq́; apud Verg. modò: quòd ſi alios quoque poetas expoſuiſſet, adhuc alia multa ſignificata adieciſſet. Sed ipſe rationem reddã, cur in uarios ſenſus abutamur, cum unũ natura ſignificet. Lætũ id appellamus, quod aſpectu gaudiũ promit. Nã Gaudere, propriè eſt intrinſecus, Lætari extrinſecus. Rectè igitur animata dicũtur læta, quoties lætãtur. Et quia natura ſic cõparatũ eſt, ut quæ bona corporis habitudine ſunt, alacriora: quæ uerò debili, triſtiora ſint: eò fit, ut pinguia uocemus læta, ut lætas oues, lætos greges, læta armenta. Transferimus hoc ad ſimilia, ad ſegetes, ad uites, ad olіueta, ac cæteras arb. Vnde ſicut ex illis ſuperioribus domini percipiũt fructus, et quemadmodum illa, ita hæc quoq; qualia ſint, declarat aſpectus: appellantúrq; lætæ ſegetes, lætæ uites, læta olіueta, læta arbuſta, eò quidẽ magis, quòd multi uolunt hæc animata eſſe. Vel Læta dicimus ab effectu, quòd nos lætos faciũt ut Locũ tutũ, quia nos tutos efficit. Ideóq; nõ appellãtur homines læti ob fœcũditatẽ, pinguedinẽ, pulchritudinẽ, grauitatem, & ſimilia: ſed tãtum ea, quæ in noſtros uſus cedunt, aut (ſi ita contingat) in noſtrã delectationẽ, lætitiã nobis uoluptatémq; pariẽtia. Hãc igitur regulã tenẽtibus, hoc nomen & apud autores inuentũ facile intelligetur, & multifariam ſine ambiguitate in utendo ſuppeditabit.

In eundem, de Accuſo, & Incuſo. CAP. XIII.

Seru. in illud 1. Aen. Talib.

ACcuſare (ut idem cum multis alijs uoluit) eſt maioris de minore: Incuſare eſt minoris de maiore, uel paris de pari:

de pari: quorum ſingularis inſcitia uehementer eſt caſtiganda. Apud quem enim autorum obſeruatio iſta reperietur? Non'ne apud ueteres adoleſcentuli ſolebant probitatis, ſimul & eloquētiæ laudem capeſſere ex magnorum uirorum accuſatione? Atque (ut ait M. Fabius) crediti ſunt etiam clari iuuenes obſidem Reip. dare malorum ciuium accuſationem: quod ſignificauit Cic. quum dixit: Quàm eſt illa miſera, quàm dura ſeruitus, adoleſcentibus paulò loquacioribus ſeruiendum eſt. Nunquid Demoſthenes quum tutores ſuos adoleſcentulus in iudicium uocauit, aut Cic. quum Verrem reum fecit, prætorium uirum ipſe quæſtorius non accuſauit? maléq; loquutus eſt, dicens accuſationem ſuam ſemper, nunquam incuſationem? Et hoc quidem de Accuſando. Quid autem de Incuſando? Certè ſi illud non eſt de maiore in minorem, neq; hoc erit de minore in maiorem: et alioqui nullo unquam in iudicio auditum eſt nomen Incuſationis: quid porrò extra iudicium? Vergilius inquit:

incuſat, greſſúq; ad mœnia tendit.

Lib. 12. ca. 7.

Aeneid. 2.

Quem non incuſaui amens hominúmue, Deúmue?

Dij quidem maiores Aenea ſunt, homines uerò Troiani dūtaxat minores. At eſt apud Terent. pater ad filium loquens: Quid me incuſas Clitipho: Hoc enim iſti exēplum ponunt, cæterorum exempla omittunt, quæ contra eos faciunt, quæ ſunt infinita: ut Cæſar Commētario primo, Hæc quum animaduertiſſet Cæſar, conuocato conſilio, omniúmq; ordinum ad id conſilium adhibitis cēturionibus, uehementer eos incuſauit. Sed (ne multis morer) Accuſare, eſt uel apud iudices, uel apud alium quēuis, etiā apud illum ipſum, quem accuſes, ſignificare, atq; oſtendere aliquem peccaſſe: Incuſare uerò reprehēdere mores alterius, & plerunq; cum querela, quòd ab illo iniuria ſis affectus. Et ita apud Verg. Terētium, Cæſarem, cæteróſq; autores accipiendum eſt.

In Heau. act. 5. ſce. 2.

In eundem, de Barba, & Barbæ. CAP. XIIII.

Ser. in illud 2. Aen. Squallentem barbam & concretos ſanguine crines, & in illud 3. Georg. Nec minus intereà barbas, incanáq; menta.

*B*Arba, idem inquit, hominis eſt: Barbæ uerò quadrupedum. Sed non eſt barba tantùm hominum, neque barbæ tantùm quadrupedum: quin & barba quadrupedum, & barbæ hominum, utiq; multorum, dicuntur. Horatius:

Vtq; lupi barbam uariæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris. Plin. lib. XXVIII. *Rabiem hircorũ, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa, non abire eos in alienum gregem.* Nam illud Vergilianum,

Stiriáque impexis induruit horrida barbis:

magis de hominibus dictum eſt, quàm de hircis. Et illud:

Sat. 8. li. 1. Sermo.

Nec minus intereà barbas, incanáque menta
Cyniphij tondent hirci.

Cap. 13. Georg. 3. Georg. 3.

Ad multos hircos refertur, perinde ac ſi diceremus caudas: quum tamen ſingulæ ſingulis hircis ſint, ita & barbis. Sunt etiam & Barbæ aliorũ quàm quadrupedum: ut Plinius in

Cap. 11.

XXX. *Quum Geminos tranſit ſol, criſtis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna, raſis barbis eorum.*

In eundem, de Nuntius, & Nuntium. CAP. XV.

Seru. in illud Verg. 6. Aen. Infelix Dido verus mihi nuntius ergo, &c. & in illud 11. Interea Turnum in ſyluis ſæuiſsimus implet Nũtius.

*N*Vntius, inquit idem eſt, qui nuntiat, quod autem nuntiatur, licet neutro dicatur, tamen inuenitur et maſculino. *Miror cur ita dixerit. Ego quidem nuſquam hoc Nuntium legi: at ne ipſe quidem, ut opinor, quum Feſtus Pompeius, uetuſtior eo autor, ita ſcribat: Nuntius & res ipſa & perſona dicitur.*

In eundem, de Arceo, Abigo, Abigeus, Abactor, Abigeatus. CAP. XVI.

*A*Rcere idẽ ait eſſe prohibere. Sed mihi uidetur potius eſſe uetare, ne accedãt hi, qui ueniũt. Iuno ſeptem tantùm annos arcuit Troianos ab Italia, quam ubi cõtigerunt, non arcebat ab ea amplius, ſed in ea eſſe prohibebat. Transfertur

fertur (ut pleraq;) de corporeis ad incorporea. Cic. in Paradox. Quæ uis enim eſt, quæ magis arceat homines ab improbitate, quàm ſi ſenſerint nullum in delictis eſſe diſcrimē? Cōtrariũ huic uerbo eſt Abigere, quod ſignificat à loco fugare, atque expellere: ut, Abige muſcas à facie mea ſcribentis: abige canes à popina tua: abige ſturnos ſonitu à uinea. Quint. Ibo in litus miſer, planctibus aues abigam. De pecoribus uerò idem, quod de cæteris animalibus accipiendũ eſt, quæ ſi nobis odioſa ſunt, abigimus, id eſt: expellimus: ut oues, capras, aſellos, ab hortis, à uinetis, à pratis. quòd ſi ita non ſit, ſed furto tollimus, utiq; gregatim abigere aliud ſignificat: id eſt, furto tollere, aut etiam latrocinio: ut apud eũdem, Adhuc ſpolia tranſeuntium, & abacti pecorum greges ſub hoc titulo defendebantur. Vnde abactores uocantur pecuariorũ animalium fures, latrũculiue. Hos quidam abigeos uocant. Vlpian. autem inquit: Abigei propriè hi habentur, qui pecora ex paſcuis, uel ex armentis ſubtrahunt, & quodãmodo deprædantur, & abigendi ſtudiũ quaſi artem exercent, equos de armentis, uel oues de grebibus abducētes. Cæterũ ſi quis ouem oberrantē, uel equos in ſolitudine relictos abduxerit, non eſt abigeus, ſed fur potius. Hic abigeum, à non abigeo diſtinguit loco, non numero: Claudius numero, non loco inquiēs: Quãtitas diſcernit furē ab abigeo. Nã qui unã ſuem ſurripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregē, ut abigeus. Hic furem ab Abigeo ſeparat, ut ſuperior fecit. Macer non ſeparat, cũ ait: Abigeatus crimē publici iudicij non eſt, quia furtum magis eſt: ſed quia plerũq; abigei & ferro utuntur, ſi deprehendantur, ideò grauiter puniri eorũ admiſſum ſolet. Quomodo autem hi iuriſconſulti inter ſe cōueniant, aut non conueniant, nihil ad hoc tempus. Hoc tantùm dixerim, non modò fures ſiue furtim aliqui ſolent abigere armenta, uel

Declam. 6.

uel greges,ſed etiam latrunculi, qui facta prædonum manū in alienum agrum incurſionem exercentes,pecora etiam interdum abigunt,& abigei nominari poſſunt. Præſtare *(quo uerbo ſæpe & iuriſconſulti & oratores utuntur) eſt prohibere ne alicui fiat aliquid incommodi,& ſi non prohibuerint,ſatisfacere:ut,* Venditor *debet præſtare uitiū rei quam uendit.id eſt,prohibere,atq; efficere,ne emptor damni quid*
Lib.3. *faciat,alioqui ſatisfacere.* Neq; *illud in alterū modò,uerùm etiam in noſipſos.* Cicero *in* Tuſc. Q*uum id quod ab homine non potuerit præſtari ut non eueniret,euenerit.id eſt,caueri, & prohiberi.*

In eundem,de Innocuus,& Innoxius. CAP. XVII.

INnocuus*, inquit* Seruius*, eſt cui non nocetur.* Innoxius *qui non nouit nocere.* V*ellem exempla recitaſſet,quibus oſtenderet eam expoſitionem* Innocui *ueram eſſe.* N*amque illud* V*ergilianum quod eum impulit in hanc opinionem:*

Aeneid.10. Donec *roſtra tenent ſiccum, & ſedere carinæ*

Omnes *innocuæ.*Non *eſt accipendum, quòd ſubſederunt tales,ut eis nihil noceretur:ſed uel more poëtico,quod nihil peccauerunt,quaſi innocentes homines(*Nocentes *enim ſunt quicunque ab honeſto recedunt , etiamſi nemini noceant) uel quòd non nocuerunt neque ſibijpſis , neque uectoribus, aut nautis.*

In eundem, de Inſtar. CAP. XVIII.

Aeneid.1. INſtar *montis equum diuina* Palladis *arte.*Inſtar,*id eſt ad ſimilitudinem ,* Seruius *ait.* Q*uid ſimilitudinis equo ad montem? quòd ſi etiam ſimilis eſſet,nō tamē eum magnū potius,quàm paruum eſſe,quod* Ver.*ſenſerit,intelligeremus.* Archimed.*ille geometricus globū ad ſimilitudinem cœli fabricatus eſt,in quo effigies cœli aderat,magnitudo non aderat.*Idem *fit de tabula illa depicta ad ſimilitudinē orbis ter-*

rarum

rarum, quam non auſim dicere depictam inſtar orbis terrarũ. Neq; *alia multa huiuſmodi: ut,* Inſtar Antonij *ambulas, inſtar patris ſcribis, inſtar lãguidi ſedes: ſed ad ſimilitudinẽ, uel in ſimilitudinem, uel in modum, uel in morem, uel ſicuti, & ſimilia.* Inſtar *potius ſignificat ad æquiparationẽ, uel ad mẽſuram: ut apud* Verg. Argolici *clypei, aut* Phœbææ *lampadis inſtar.* Cic. Hexametrorum *inſtar uerſuum.* Nam *illud apud eoſdem:* Inſtar *mortis putãt: &* Turbinis *inſtar: ſignificat æquiparationem doloris in morte, & impetus ex turbine.* Quòd *ſiquando reperiatur proximè accedere ad ſignificationem ſimilitudinis, admoniti ſimus, ut nimiam utendi licentiam deuitemus.* Nam *ego ſic auderem uix uti, ut* Seruij *familiariſsimus* Macrobius *cũ ſæpe aliâs, tũ ſtatim in proœ.* Saturn. *ita inquiens.* Vt *quæ indiſtinctè, atq; promiſcuè ad ſubſidium memoriæ annotaueramus, in ordinẽ inſtar membrorum cohærentia conuenirent.*

Aeneid.2. De offi.li.2. Ver.Aen.12. Volat atri turbinis inſtar.

In eundem, de Paſsim, Vbique, & Vſquam. CAP. XIX.

PAſsim, *inquit, ſignificat ubique.* Mihi *autem aliud uidetur* Vbiq;, *quàm* Paſsim. Nãq; *in prato ubiq; eſt herba, nõ paſsim.* Cõtrà, *grex paſsim paſcit, potius quã ubiq;: quippe aliquid interualli eſt inter pecudẽ, & pecudẽ: nõ ita inter herbam & herbam.* Eſt *autẽ paſsim, quaſi paſſu diſtãte, uel ſparſim, quemadmodum dicimus paſsis manibus, & paſsis crinibus.* Quod *accipi ſolet etiam pro crebrò, dum de rebus mentis loquimur.* Lactantius *tamen pro* Vbiq; *accepit, cùm inquit:* Creditur *ei paſsim tanquam cognitæ ueritati.* Neq; *ſolùm pro* Vbique, *ſed etiam (quod uſitatius eſt) pro* Vndiq; *idem* Lactant. *accepit:* Cúmq; *is numerus cõdendæ urbi parum idoneus eſſe uideretur, cõſtituit aſylum: eò paſsim confugerunt ex finitimis locis peſsimi quiq;, ſine ullo conditionis diſcrimine.* Vſquam, *duo hæc potius ſignificat, in loco,*

Seru. in illud Ver. Geor. I. Et paſsim riuis currentia vina repreſſit.

Lib.2.cap.7.

Lib.2.cap.7.

Act.2.ſce.3. ſimul & ad locum: ut Terent. in Eun. Occidi, neq; uirgo eſt uſquam. Cic. in Philip. Nec uerò uſquam diſcedebant.

De aduerbijs in im exeuntibus. CAP. XX.

ADdamus de quibuſdam aduerbijs in Im, uocem exeūtibus. Priuatim nihil differt à Priuatè, ſi priuatè dicere liceret: nihil ſeparatim à ſeparatè, ſi hoc reperiatur. nihil Properatim, à properanter: nihil Diſsimulatim, à diſsimulāter. Vbertim idē eſt, quòd copioſè: Affatim, quod abūdè: Raptim, quod feſtinanter: Curſim, quod currēdo. Tamē aliud eſt Generatim, quàm generaliter. Hoc enim ſignificat, omnia ſimul, quæ ſub genere ſunt, amplectendo: illud uerò per ſingula genera, ſeu magis per ſingulas ſpecies. Siquidem ſpecies genera uocamus: ut, Quot ſunt genera arborum, uitium, potius, quàm quot ſunt ſpecies. Verg. Generatim diſcite cultus. Varro, Non in uolucribus generatim ſeruatur analogia. Non ex aquilis aquilæ, neque ex turdis procreātur turdi. Sic ex reliquis ſui quiſq; generis. An aliter hoc fit, quàm in aëre, quā in aqua? nō hic cōchæ inter ſe generatim innumerabili numero ſimiles. Eodē modo, ut Generatim per ſingula genera dicimus, ita Summatim, per ſingulas ſummas: aliquando dicimus ſummatim, & generatim non per ſingulas ſummas, generáq;, ſed per unam, unúmque: ut, Dicam de hac re ſummatim. Cic. de Ora. lib. II. Infinitū mihi uidetur id dicere, in quo aliquid generatim quæritur, hoc modo: expetendáne eſſet eloquentia? expetendíne honores? Cæterùm quomodo differat ab illis Adſummā, In ſumma, poſteà reddam. Viritim per ſingula capita uirorū: ut, Gracchus diuidebat uiritim ſex modios frumenti. tamen de uno aliquādo dicim⁹: ut apud Cur. Si quis uiritim dimicare uellet, prouocauit. Nominatì p nomina ſingulorū: ut, aſsignati sūt cōiuratì nominatì cuſtodi carceris. & de uno etiā: ut, Alt

Georg.2. (margin, beside "rum, uitium…")

Lib.7. (margin, beside "de uno aliquādo…")

Philip.2. (margin, beside "gnati sūt…")

tur, Altè extollens M. Brutus cruentum pugionē, nominatim Ciceronem clamauit. Membratim, per membra. Cæſim, per inciſiones gladij. Punctim, per punctiones, infixioneſq; gladij: ſiue incidendo, & pungendo. Strictim, ſtringendo ſingula, uel certum aliquid. Carptim, hinc & hinc decerpendo, non ipſam ſeriē ſequendo. Tractim, trahendo, non interrūpendo ſeriem. Cateruatim, Gregatim, Turmatim, Manipulatim, per diuerſas cateruas, diuerſos greges, diuerſas turmas, diuerſos manipulos. Domeſticatim, Vicatim, Regionatim, Oppidatim, Municipatim, Prouinciatim, per uarias domos, uarios uicos, uarias urbis Romæ regiones, uariáq; oppida, uaria municipia, uarias prouincias. Venio nunc ad id quod promiſeram. In ſumma, & Ad ſummam, magis modo utendi differūt à Sūmatim, quàm ſignificato. Quint. in cor Declam. 6.
pore proiecto: In ſumma nō recedo: Fas eſt mihi etiā inuitis parentibus piè facere. Cic. de Offi. ad ſummam (ne agam de Lib. 1.
ſingulis) cōmunem totius generis humani hominum conciliationem, & conſociationem colere, tueri, conſeruare debemus. Differt autem Ad ſummam, & Ad ſummum, quòd ſecundum ad numerum refertur: ut idem Cic. pro Mil. Vnus, aut ad ſummum duo inuenti ſunt, qui Milonis cauſam non probarent: id eſt, non plures quā unus, aut duo ex omnibus. Idem ad L. Meſſinium: Nolim enim exiſtimare te mihi non Epi. vlt. lib. 5. fam. epiſt.
ſolitudinem iucundiorem eſſe, qua tamen ipſa uti non licet, quàm ſermones eorum, qui frequentant domum meam excepto uno, aut ad ſummum altero. hoc eſt, excepto uno, aut (ut multum) duobus. Quint. in ſenſu priore ſolet uti tali genere dicēdi per aduerbiū, Semel: Deniq; ut ſemel finiā, ſic ferè cōponendum, quo modo pronūtiandum erit. Et alibi: Et ut ſemel omnia complectar. Et iterum: Et ut ſemel, quod eſt Lib. 10. cap. 3.
potiſſimum dicam, Secretum in dictando perit: id eſt, ut in

ſumma dicã. Cuius rei cauſa eſt ipſum illud Semel, quod ſignificat una uice pro omnibus, ita ut poſteà non oporteat quid addi. Ideóq; ſolet accipi pro immutabiliter, & irreuocabiliter. Quod enim ſemel tantùm fit, id non habet regreſ-
Declam.4. ſum ut iterum fiat. Idem in Mathematico: Quid hæc fulgentium ſyderum ueneranda facies, quòd quædam uelut infixa, ac cohærentia perpetua, ſemélque capta ſede collucent, alia toto ſparſa cœlo uagos curſus certis emetiuntur erroribus?
Aeneid.11. Verg. -Qui ne quid tale uideret,

Procubuit moriens, & humum ſemel ore momordit.

Epiſt.Oeno. ad Parid. Ouidius: -Nulla reparabilis arte

Læſa pudicitia eſt, deperit illa ſemel. Lucanus:

Lib.9. -Dixítq; ſemel naſcentibus autor Quidquid ſcire licet.

Semel, inquit, ut nullum poſteà uerbũ addat. In eundem ſen-
Declam.8. ſum idem Quint. accepit Breuiter: ut in Geminis languẽtibus, Breuiter tamen longæ crudelitatis explicanda ſæuitia eſt, ex omnibus quæ pertulit, læuiſsimũ fuit, quòd occiſus eſt.
Lib.3.cap.4. Plin. maior: A reliqua uerò Gallia, latere Septentrionali, mõtibus Gebẽna, & Iura agrorũ cultu, uirorũ, morúmq; dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarum poſtferenda: breuitérq; Italia uerius, quã prouincia. Et iterũ de luſci-
Lib.10.ca.19. nia, quæ uulgò dicitur philomena. Nunc cõtinuo ſpiritu trahitur in longũ, nunc uariatur inflexo, nũc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuſcatur ex inopinato: interdũ & ſecum ipſa murmurat: plenus grauis, acutus, creber, extentus, ubi uiſum eſt, uibrans, ſummus, medius, imus. Breuitérq; omnia tã paruulis in faucibus quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominũ excogitauit.

Ser. in illud 1. Aeneid. Et quo ſub cælo tandem, &c.

In eundem, de Tandem, Demum, & Deniq;. CAP. XXI.

Tandem idem ait, poni non neceſsitatis, ſed ornatus cauſa, ut in illo Vergilij Aen. 1.

Sed

Sed uos qui tandem: quibus aut ueniſtis ab oris?

Nec cuius ornatus, aut quare ſit ornatus, explicat. Idem ſentit Priſcianus: dicens: *Tandem non ſolùm pro aduerbio temporali, ſed etiã pro cõiunctione expletiua inuenitur: ut* Cic. Inuectiuarum lib. 1. *Quouſque tandem abutêre* Catilina *patientia noſtra?* Mihi quidem *nullum ornamentum uidetur eſſe in ſuperuacuis, & nihil agentibus uerbis.* Quanquam *apud* Græcos *dictiones nõnullæ ſunt, quæ aut numerum, aut ſonum implent: quod in hac dictione non eſt, quæ habet potius urgens quiddam, & accelerans, eóq; ferè per interrogationem: quæ exempla uulgò ſunt plurima, ut* Cic. *in* Catilinam *cuius oratio ſic incipit,* Quouſque tandem abutêre Catilina patiẽtia noſtra? Quo exemplo uſus eſt Priſcianus. Quidam *tamen inter primos huius ætatis docti, ſolent citra interrogationem hoc aduerbio uti, non tam autoritatem ſequentes eiuſdem* Vergilij, *& in eodem loco:* Lib. 15. Cic. inuect. 1. in Catil. Aeneid. 1.

Et quo ſub cœlo tandem, quibus orbis in oris
Iactemur, doceas iter. Et Horatij, *qui ait:*
Quamuis Scæua ſatis per te tibi conſulis, & ſcis Lib. 1. epi. 12.
Quo tandem pacto deceat maioribus uti,
Diſce docendus adhuc.

quàm Ciceronis *in* Catone *maiore dicentis:* Qua *tandem ſpe ſibi tam audacter obſiſteret, reſpondit, ſenectute.* Et pro Roſcio: *Quum ab eo quæreretur, quid tãdem accuſaturus eſſet in eo.* Nonnulliſq; *alijs in locis.* Sed *tamen utrunq; interrogationem habet, et eam directam latenter ad ſecundam perſonam.* Nã *hîc qui loquitur, uerba alterius refert.* Siquidem Piſiſtratus *à* Solone *ſic quæſiuit:* Qua *tandem ſpe mihi tam audacter obſiſtis?* Et Fimbria *ab illo (quiſquis fuit) ſic petiuit:* Quid *tandẽ in eo accuſaturus es?* Neq; *uerò legem illius dictionis ſcribo, ſed uſum frequentiſſimum trado.* Sine *interrogatione autẽ quid*

Aeneid.6. ſignificet, nemo ignorat: ut Vergilius,

Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras. Eiuſdem ſignificationis ſunt Demum, & Deniq;, ut notũ eſt: ut idem Vergil. Tunc demum admiſsi ſtagna exoptata reuiſunt. Cic. Quum exceßiſſet è uita, tum deniq; uiueret. Sed plerunque quum ſint multa enumerata, tum ſubiungimus Deniq;, ſigni-

Eclog.2. ficantes hoc ultimum eſſe omnium: ut idem Verg.

O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
Nil noſtri miſerere, mori me deniq; cogis.

Et Cic. Quum ſibi non multitudinem militum, non idoneos Imperatores, non pecuniam ſibi præſtò eſſe uiderẽt, non deniq; ullam rẽ quæ pertineat ad bellum adminiſtrandũ. Demum ſolet accipi pro ſolùm, ſiue pro omnino, præcipuéque iunctũ cum Is, & cum ita. Cic. in Sall. Ea demũ magna uoluptas eſt Criſpe Salluſti, æqualem ac parem uerbis uitã age-

Lib.1.cap.4. re. M. Fabius: Illud ingeniorum uelut præcox genus, non temerè unquam peruenit ad frugem. Hi ſunt qui parua facilè faciunt, & audacia prouecti, quicquid illhic poſſunt, ſtatim oſtẽdunt. Poſſunt autẽ id demum, quod in proximo eſt: uerba continuant, hæc uultu interrito nulla tardati uerecundia proferũt. Et iterũ: Tũ illa quoq; ex cauſa, quòd mentẽ tãtæ rei intentam uacare omnibus alijs, etiã culpa carentibus curis oportet. Ita enim libera, ac tota nulla diſtringente, atq; alio ducẽte cauſa, ſpectabit id ſolum, ad quod accingitur. Et

Declam.10. alibi: Iacebat hæc inſomnis, inquieta, quũ diceret, iam ſtatim apparebit, iam ſtatim ueniet, nunquam tamen tardius uenit, Miſeram me fili, proxima nocte iam ueneras. Ecce iam medios ſydera tenent curſus, indignor, iraſcor. Ita mihi demum ſatisfacies ſi apud patrem fuiſti. Ideo autem dixit Solùm, ſi-

Li.10.ca.24. ue Omnino, quod Plin. uidetur accipere pro omnino, de hirundine dicens: Ea demum ſola auium, non niſi uolatu depaſcitur.

paſcitur. Quidam uolunt ab is, & demum componi Idem. Ouid. pro demum, poſuit deniq;, lib. I I I. ſine titulo: Oui. Ele. ſiue Amor. lib. 3. elegia 4.

Si qua metu dempto caſta eſt, ea deniq; caſta eſt.

In Macrobium, de ſtella, & ſidus. CAP. XXII.

STella, & Sydus differũt, ſi Macrobio credimus, ita ſcribẽti: Nũc uideamus, quæ ſint duo hæc nomina quorũ pariter meminit, quum dicit, Quæ ſydera, & ſtellas uocatis. Lib. I. ca. 14. in Som. Scip. Neque enim hic res una, gemina appellatione monſtratur, ut Enſis, Gladius: ſed ſunt Stellæ quidem ſingulares, ut erraticæ quinque, & cæteræ, quæ non admiſtæ alijs ſolæ feruntur: Sydera uerò, quæ in aliquod ſignum ſtellarum plurium compoſitæ feruntur: ut Aries, Taurus, Andromeda, Perſeus, uel Corona, & quæcunq; uariarum genera formarum in cœlum recepta creduntur. Sic & apud Græcos ἀστὴρ, & ἄστρον diuerſa ſignificant. Et Aſter ſtella una, Aſtron ſignũ ſtellis coactum, quod nos Sydus uocamus. Hæc differẽtia (Macrobij pace) nuſquam reperitur, ut apud eundem. Cic. de Vniuerſ. Itaq; neſciunt hos ſyderum errores. Et iterum: Toto igitur orbe conſtituto, ſyderibus parem numerum diſtribuit animorum, & ſingulos adiunxit ad ſingula. Eod. lib. Et lib. I I. de Nat. deor. Nam quum duo ſint genera ſyderũ, quorum alterum ſpatijs immutabilibus ab Ortu ad Occaſum commeans, nullum curſus ſui ueſtigium inflectat: alterum autem continua conuerſione ſui eiſdem ſpatijs, curſibúſque conficiat. Quint. in Mathematico: Quid hæc fulgentium ſyderum ueneranda facies? quod quædam uelut infixa, ac cohærentia, perpetua, ſemélq; capta ſede collucent, alia toto ſparſa cœlo uagos curſus certis emetiuntur erroribus. Quod non ſenſiſſe Ciceronem (ut Macrobius uult) documento eſt, quòd non præpoſuit ſtellas. Debet enim ſpecies generi, pars toti præponi: ut, Dicam de prudentia, Declam. 4.

& de uirtute huius: Dicam de facie Helenæ, & eiuſdẽ pulchritudine, non autem è diuerſo. Fateor tamẽ nũquam Stellam Arietem dici, Taurũ, Andromedã, Perſeum, ſed ſydus. Et hinc eſt quòd dicimus Hybernum ſydus. Et illud Quin-
Declam.12. tiliani: Nos graue huius anni ſydus afflauit.

In Aulum Gellium, de Reſciſco. CAP. XXIII.

Lib.2.ca.19. RESciſcere, Aulus Gel. uult eſſe rem occultam, inopinatam, inſperatámq; cognoſcere. Miror de hoc ſolertiſſimo uerborum inueſtigatore, atq; cenſore, qui uocabulũ hoc de facili difficile, de claro obſcurum, de trito nouum, de expoſito abſtruſum fecerit, ne dicam falſo expoſuerit. Nũquid ſi uideam hominẽ cœlo uolantem, ut feciſſe Dedalus, Perſeúſq; fertur: aut aliquem è terra prodire qualis Tages fuiſſe ab Hetruſcis creditur: aut Satyrum aliquem ſemiuirũ, ſemi caprúmq;, quẽ ſe uidiſſe nõnulli ſcripſere: aut arcana quædam naturæ perueſtigauero, dicam Reſciuiſſe? non opinor. Eſt igitur propriè Reſciſcere, rẽ pòſt, quàm geſta eſt ſcire, quam neſciebas cum gereretur, præſertim ad te, tuóſue per-
Act.5.ſcen.3. tinentem, ut Terent. in Adelphis: Hem tibi: Reſciuit omnem rem, id nunc clamat ſcilicet.

In eundem, de Deprecor. CAP. XXIIII.

Gel.li.6.cap.16. DEprecor ſupplicium, idem Aul. Gellius ait dictum eſſe quaſi deteſtor, uel execror, uel depello, uel abominor: ego autem ita dici puto Deprecor, ut & Imprecor. Precor tibi bonum, precor tibi malum: ſic: Deprecor liberationem, & deprecor pœnam: illam, ut potiar: hãc, ut uitem. Ouidius lib. 1. de Ponto:

Epiſt.2. Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.

Deprecor dixit, quaſi precor mortem non dari mihi in hac terra. Nec mirum id fieri in Deprecor, quum fiat in magis uſitatis,

uſitatis, ut in defendo. Siquidē dicim⁹ defende me: quod ferè dicitur, & nonnunquam defendo ictus: ut Cic. de Seneƈt. *Veſtitáq; pampinis, nec modico tempore caret, & nimios ſolis defendit arbores. Cùm præſertim mos Romanis ſit etiã mala precandi ne ueniant. Vnde tēpla Timori, Pallori, Febri, alijsq; ſimilibus fuere dedicata, & ijs (ut ita dicam) numinibus fiebant ſacra: quod etiam Vergilius probat:* Lib.3.Aen.

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Neq; ſolùm Deprecari *eſt uoce, ſed etiam per ea, quæ inſtar uocis obtinere ſolent, uultum, geſtúmq;. Etenim Bucephalū, qui præter unum Alexandrum omnem alium recuſabat ſeſſorem, non ineptè dixeris* Deprecari *alios ſeſſores præter regem.* Denique Deprecor *magis ſignificat uel dicto, uel facto recuſo, quàm illa quæ* Aulus Gell. *attigit.*

In Priſcianum, de Situs. CAP. XXV.

S*Itus (Priſcianus inquit) dicitur pro negligētia, ut Verg. Aeneid. VII. Sed te uicta ſitu, uerique effœta ſenectus.* Priſ. circa ſi. lib.10. *Sed non ita eſt, potiúſq; ſordes illa, & illuuies, qualis naſcitur inter opaca domus: quæ diu nō repurgãtur. unde inquit M. Fabius Excitanda mens, & attollenda ſemper eſt, quæ in* Lib.1.cap.3. *huiuſmodi ſecretis aut langueſcit, & quendam uelut in opaco ſitum ducit: aut contrà, tumeſcit, inani perſuaſione. Huiuſmodi igitur quidam ſitus ſedet in uultu, capite, totóque corpore uetularum, & habitu, præſertim inopum, qualem illum Verg. intelligit, & Lucan. de malefica anu ait: Fœda ſitu macies.* Lib.6. *Quod etiam Pædorem poſſumus appellare:* Lib.2. *ut idem Luca.- Longúſq; in carcere pædor. Et Cic. in Tuſc.* Lib.3. *Pædores muliebres. Et iterum: Barba pædore horrida.* In eod.lib. *Miror Priſcianum hoc in loco à definitione Seruij deſciuiſſe, qui hoc uocabulū propriè definiuit, inquiēs: Sit⁹ propriè eſt lanugo quædam ex humore procreata. Fit autem in locis* Seru. in illud Verg. Aen.6. Per loca ſenta ſitu cogūt.

 carent

noctémque profundam. caretibus ſole. Situs uerò pro loci qualitate manifeſtum eſt, ut de ſitu Meſſanæ, & de ſitu Syracuſarum, & ſimilium.

In eundem, de Docilis, & Docibilis. CAP. XXVI.

Priſc.lib.18. Docilis, idē inquit, eſt, qui facilè docetur. Docibilis eſt, qui facilè diſcitur: quomodo Penetralis eſt, qui in intimis eſt partibus, Penetrabilis eſt, qui facilè penetratur. Non occurrit, ubinam legerim Docibilis. Eſt enim cōſuetum magis Perceptibilis, niſi magis apud Eccleſiaſt. atque in alium ſenſum. Et erunt docibiles dei, dictum eſt quaſi dociles. Nam Cyprianus ſuper illud Pauli, Epiſcopū nō litigioſum, nō cō- 1.ad Timo.3. tentioſum, ſed mitem, & docibilem eſſe debere ait: Docibilis autem ille eſt qui ad diſcendam patientiam lenis, & mitis. Hoc (ut ego ſentio) idem eſt, quòd docilis. Ratio tamē poſtulat, ut id ſignificet, quod ait Priſcian. eò quidē magis, quod habemus in eodem ſenſu Docilis, ut ſuperuacuū fuerit duas uoces, adeò cōfines uni ſignificationi dare, niſi dicimus ſimile hoc eſſe illis, Aequale, & Aequabile, de quibus dixi alio Lib.1. uolumine. Inſuper Senſibile, & Senſile. Lucre.

Ex inſenſibili ne credas ſenſile naſci, hæc duo pro eodē accepit. Exitiale, & Exitiabile. Verg. in VI.

Ver. Aen.10. Aſpice num noſtrum mage ſit penetrabile telū. Et Geor.1. Et Boreæ penetrabile frigus adurat. Seru. in illud 10. Aeneid. Aſpice nummage ſit noſtrum, &c.

Sed me fata mea, & ſcelus exitiale Lacænæ,
His merſere malis. Ouid. VI. Metamorph.
Dúmque manu tentat trahere exitiabile ferrum.

Rationale, & rationabile. Quint. in II. Sed quia carent ſermone, quo id faciant, muta, atq; irrationabilia uocantur. Porrò Penetralis (quantum mea fert opinio) non reperitur: ſed Penetrale: ſubſtantiuúmq; eſt, nō adiectiuū Penetrabilis adiectiuū, qui facile penetrat, ut apud Verg. Penetrabile telum: &, Penetrabile frigus. Tum qui facilè penetratur, ut apud Liu. lib. XLVI. Et in aſperis locis ſilex ſæpe impenetrabilis ferro occurrebat. Seru. quod penetrat, inquit, penetrale

netrale dicitur: quod autē penetratur penetrabile. In quorū priore diſſentio, cùm non ſit neq; adiectiuum (ut ipſe uult, exponens penetrabile frigus, pro penetrale frigus) neq; ſignificationis actiuæ. Deniq; (ut ad docilis reuertar) docilimus mea ſententia faciet potius, quàm docilißimus: qualia ſunt facilis, gracilis, agilis, ſimilis, humilis.

In eundem, de Numen, & Nutus. CAP. XXVII.

NVmen, idem inquit, eſt dei nutus. Ante hunc Varro dixerat, Numen dicunt eſſe imperium, dictū à nutu. Vter horum commodius definiuit? Certè numen eſt imperium, poteſtasq; dei: non autem nutus, neq; imperium cuiuslibet. Sed Varronem de imperio dei ſuſpicor intellexiſſe. Priſc. lib. 4. Varro lib. 6. de ling. Lat.

In eundem, de Necatus, & Nectus. CAP. XXVIII.

NEcatus, idem inquit, propriè ferro: Nectus uerò, alia ui peremptus dicitur. Sed ego ſentio generalem ſignificationem Necatus, ſpecialē uerò Nectus eſſe. Cic. in Rhetoricis, & libris ad Heren. & alibi ſæpe ait, Veneno necatus. Quint. in IIII. Hinc adulter loris cæſus eſt, fame necatus. Nec unquam Nectus dicitur, ſine certo genere mortis: ut Enectus ſiti Tantalus. Nec tam mortuus, quàm propemodum mortuus, ſicut Exanimatus pro eo qui ſimilis eſt mortuo: ut, Fame, ſiti enecti. quæ plurima ſunt exempla. Priſc. lib. 9. Ad Her. li. 3. Cic. Tuſcul. quæſt. lib. 2.

De Næ, & Ne. CAP. XXIX.

NAe pro ualde idem dixit, nec tamen ſolus. Terent. in Andr. Næ illa illum haud nouit. Mihi uidetur idem apud nos ſignificare, quod apud Græcos, ſcribiq; cū diphthongo debere ναί, quod eſt certè: ut apud eundem, Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligāt. Quaſi dicat, faciūt profectò. Hæc apud Cic. dictio frequens eſt, ut de Orat. lib. III. Næ ille haud ſanè quemadmodum uerba ſtruat, et illuminet, à magiſtris iſtis requiret. Apud Quint. cæteróſq; illius æui Priſc. lib. 15. Act. 4. ſce. 4. In Prologo Andr.

rariß

rariſsima. Ne *componitur cum* Queo,*cum* Scio,*cum* Volo. Frequentius *tamen ſine cõpoſitione,appoſita negatione reperimus illud primum,quàm duo ſequẽtia.* Adeo *ut barbarum putet* Cic.*dicere,* Non *ſcio* , & *non uolo,licet nonnunquam apud ipſum quoq; reperiatur.* Ideo *frequẽtiſſimè legimus,*Haud *ſcio.*Haud *uelim.*Idem Priſcianus *ait à* Potius *fieri* Potiſsimè,*quod ego nunquam legi,ſed* Potiſsimum.

De Orat.ad Brut.

Lib.15.

In Donatum,de Valeo. CAP. XXX.

Ter. in And. act.4.ſcen.2.

VAleant Qui *inter nos diſsidium uolunt.*Donatus,Seruius *, & quidam alij ſic exponunt :* Pereant *qui hoc nobis uolunt.* Quæ *uox, & oratio aliena fuerat ab ingenio* Pamphili *pio,& probo.* Cic.Si *deus talis eſt, ut nulla gratia, nulla hominum charitate teneatur , ualeat.* Quid *enim dicam propitius ſit?* Eſſe *enim propitius poteſt nemini.* Nunquid *eò irreligionis , atq; eò impudentiæ* Cic.*uenerat, ut deo exitium precaretur?* Abſit.Lactantij *quoq; teſtimonio, qui de his ipſis* Ciceronis *uerbis ait :* Quid *enim contemptius potuit dici in deum?* Valeat,*inquit,id eſt,abeat,et recedat,quando prodeſſe nulli poteſt.* Vides *ut* Lactan.*quũ uult* Ciceronem *contumelioſum fuiſſe in deum , non tamen expoſuerit ualeat, pro pereat,ſed abeat,& recedat.* Quanquam *(ut mihi uidetur) non ſignificatur per ualeat, quòd abeat ille à nobis,ſed quòd nos ab illo,uale dicentes.* Enimuero Vale, *ſalutatio eſt recedentis,ut* Salue,& Aue *uenientis.* Quomodo *ergo uerbum ſalutãtis,poteſt accipi pro mala precatione, atq; ſalutatione ?* Eſt *autem* Salutare & *aduenientis,& abeuntis.* Vergil.*in* IX.

De Nat.Deo Lib.1.

Li. de ira dei cap.8.

> *Hanc ego nunc ignaram huius quodcunq; pericli eſt,*
> In*q; ſalutatam linquo.*

Ideóq; *nõnunquã reperimus ſalue etiam in diſceſſu:ut in calce epiſtolarum* Ciceronis *ad* Tironem,Vale *mi* Tiro,*uale,uale,& ſalue.*Et *iterum :* E*tiã atq; etiam*

Epiſt.6.li.16.

Epi.9.lib.16.

etiam noſter Tiro uale: Medico, Curio, Liſoni de te ſcripſi diligentiſsimè, Salue, uale. Verg. in XI.

Salue æternũ mihi maxime Palla, Aeternúmq; uale.

Nec mirum ſi in fine loquendi reperiamus Salue, quum etiã ille qui aditur, & ſalutatur, dicat Salue, quemadmodum qui abit, & qui alterum à ſe dimittit, dicit Vale. Quod etiam Græci faciunt, ut Homerus primo Iliados:

Χαίρετε κήρυκες διὸς ἄγγελοι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Neque eſt apud Latinos aliud uerbum, quo adeunti nos reſpõdeamus, quàm Salue: niſi more iam uulgari magis, quàm probato, dicamus, Bene ueneritis. Idem uerbum apud eundem, pro Vale. XXIII. Iliados:

Χαῖρε μοι ὦ Πάτροκλε, καὶ εἰν ἀΐδαο δόμοισιν.

Cic. ad Att. indicatiuo huius uerbi uſus eſt, dicens: Et ſaluebis à meo Cicerone. Plau. in Trucul. in prima poſitione utitur: Salue ſatis eſt mihi tuæ ſalutis, nihil moror, non ſalueo. Epiſt. 3. lib. 6.

Martialis etiam dixit, Valebis: Lib. 13. epi. 53.

Quum pinguis mihi turtur erit lactuca ualebis,

Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Cæterùm (ut ad inſtitutũ redeam) qui, Valeãt, pro execratione acceperunt, forſitan hoc argumẽto inducti ſunt, quòd nonnunquam hoc uerbum languorem ſignificat: ut idem de Oratore, Sicut medico diligenti prius, quàm conetur ægro Lib. 2. adhibere medicinã, non ſolùm morbi eius, cui mederi uolet, ſed etiã conſuetudo ualentis, et natura corporis cognoſcenda eſt. Vnde Valetudo pro languore frequẽtiſsimè accipitur et Teſtes ualetudinarij nominãtur. Idem ad Terentiã: Valetudinem tuã cura diligenter: hoc eſt, languorem & infirmitatẽ. Alibi pro ſanitate: Sed nũc ualetudini tribuamus aliquid. Frequẽter tamẽ apponimus adiectiuum: uel Fauſtum, uel Infauſtum, ad diſtinguendum ſtatum corporis: ſiquidem Epi. 10. li. 14.

indiffer

indifferẽter ſignificat more ſui primitiui. Dicimus enim, Vt uales? Quomodo ualuiſti? Qualiter ualet fili⁹? Sic, Qua ualetudine es? Qua ualetudine eſt filius? Reſpõdebis, Infirma, aduerſa, mala ualetudine: uel cõtrà, Bona, incolumi, optima.

In Varronem, de Vas, & Obſes. CAP. XXXI.

Lib. 5. de lin. Latin.

VAs, inquit Varro, appellatus eſt, qui pro altero uadimonium promittebat, Conſuetudo erat, quum reus parum eſſet idoneus inceptis rebus, ut pro ſe alterũ daret. Videtur Varro ſignificare Vadẽ eum eſſe, quem Fideiuſſorem uocamus: & Vadimoniũ, Fideiuſsionẽ. Nos hoc negare ita eſſe qui poſſumus, cùm Varro omniũ conſenſu ſit Romanorũ eruditiſsimus, & linguæ Latinæ peritiſsimus? qui Latinas literas fecit et Latiniores, et literatiores? Quãquã multi ſunt, qui eum quibuſdã in locis reprehẽdant: quæ facultas præcipuè diſcipulis Quint. adeſſet, longẽ Varrone doctioris, atq; eloquẽtioris. Verùm ego non auſim reprehendere, ſed tantũ affirmare, me non legiſſe (duntaxat quantùm aut recordor, aut intelligo) Vadem eum eſſe, qui uadimoniũ pro altero dat (ſi Vadimoniũ ſignificat fideiuſsionem) ſed eum, qui ſponſor eſt alterius in capitis periculo, ſiue idem ſupplicium ſubiturus, ſiue pecuniam ſoluturus: ut apud Quint. in Declamatione, quæ inſcribitur, Amici uades. Et apud Cic. lib. v. Tuſcul. Quæſtionum de Pythagoreis amicis: quorum alteri quum tyrannus diem mortis dixiſſet, alter pro amico

Li. 3. ab Vrbe condita.

ad uiſendam matrẽ ituro uas factus eſt. Et apud T. Liuium de Cæſone capitis reo, ita dicentem: in uincula coniici uetant, Siſti reum, pecuniámq; (niſi ſiſtatur) populo promitti placere pronuntiant. ſummã pecuniæ quantam æquum eſſet promitti, ueniebat in dubium. Id ad ſenatum reijcitur. Reus (dum conſulerentur patres) retentus in publico eſt: uades dare placuit: unum uadem trium millium æris obligarunt: quot

quot darentur, permiſſum eſt tri bunis: decē finierunt. Tot uadibus accuſator uadatus eſt reum. Hic primus uades publicos dedit. Quod Feſtus quoq; ſentit: dicens: Vas ſponſorem ſignificat in re capitali. Vadimonium (quantum ego ſentio) eſt ſpōſio ad certum diem ſiſtendi ſe in iudicio: id eſt, comparendi per ſe, uel per aduocatos, ut in Orat. Cic. pro Quintio datur intelligi, ubi longa eſt altercatio de Vadimonijs: altera parte dicēte fuiſſe ſibi uadimonia deſerta, altera uerò nequaquam à ſe illa fuiſſe facta. Et Quint. de Legato frumētario, qui ad præſtitutum diē uenerat, inquit: Niſi tamē ad uadimonium legate ueniſſes, non multorum dierum commeatum habebamus. Et hoc ipſum fortaſſe Varro ſenſit. Obſes autem eſt, qui traditur imperio alterius, ea conditione, ut ſi dator obſidis à fide recedat, recipienti ſit ius in corpus, & uitam obſidis. Quod præcipuè inter potentes commercium eſt, qui non habent ſuperiores, ad quos pro iuſtitia prouocent.

Lib. 19.

Declam. 12.

In eundem, de Decurio. CAP. XXXII.

DEcuriones inquit idem, primi ſingularū decuriarum, dicti, quod probat Tēpanius ille apud Tit. Liu. quod & ipſe approbat Feſtus. Idémq; ait: Decuriones appellantur, qui denis equitibus præſunt. Eſt ergo dictus Decurio à decem, ut Centurio à centū. Nam (ut ait Pædianus) Decuriæ ſunt nobiliorum, Centuriæ inferiorum. Quidam uolunt (quorum eſt Fronto) decurionē præeſſe turmæ, quæ cōſtat ex duobus & triginta equitibus. Neq; belli ſolùm, ſed domi quoq; Decurio dicitur, nomen quoddam præpoſituræ ſignificans: ut Sueton. in Domit. uita, Saturius decurio cubiculariorum. Et hoc quidem apud Romanos: in municipijs autem (ut mihi quidē uidetur) idem eſt Decurio, qui Romæ Senator. Nam qui in Senatu, & conſilijs Reip. munici-

Var. lib. 4. de ling. Lat.

Cap. 17.

palis

palis intereſſe poterant, Decuriones erant. Cic. pro Sextio: Qua de cauſa, & tum conuentus ille Capuæ huic P. Sextio apud me maximas gratias egit, & hoc tēpore beneficium, fidémq; hominis, teſtimonio declarāt, periculum deprecantur ſuo decreto. Recita quæſo P. Sexti, quid decreuerunt Capuæ decuriones. Quòd autē differāt Decurio Romanus, et Decurio municipalis, ex epiſtola quadam Plinij Iunioris
Epiſt. 19. è 1. lib. declaratur, dicentis: Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat, quòd apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione ſolùm, uerùm etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equitis Romani facultates, trecēta millia nummûm. Non dicitur itaq; Decurio aut quòd decē præſit militibus (ut quidā uolūt) quē Græci δέκαρχον uocant, quum Decurio ſit maior equite, eques centurione, centurio decarcho, ut ex ſtipendiorum magnitudine datur in multis libris intelligi: aut in municipijs qui decem equitibus præeſt, cū ſit equite dūtaxat Rom. minor. An quia decem præſit equitibus municipalibus? aut hoc erit dicendū aut Pomponij Iuriſcon. opinio ſequenda, dicentis: Decuriones quidā dictos aiunt, eò, quòd initio cū coloniæ deducerētur, decima pars eorum, qui deducerentur, conſilij publici gratia conſcribi ſolita ſit. Quare eum quem nunc Militē appellamus, aut falſa dignatione afficimus (nam etſi omnes, qui militant, Milites ſunt, Miles tamē propriè, qui pedibus militat, dicitur, Eques, qui equo) aut ſi uerè, Decurionem potius appellamus. Quidā horū temporū docti Equitē uocant, ſed rectius Decurionem uocarent. Nam eques eſt aut qui Romæ ex ordine Equeſtri eſt (quod non facit ad gloriam militarē) ut qui equo militat: cuius nulla dignatio eſt, quanquā Iuriſper. multa ineptiſſimè fabulantur de dignatione militum, quæ quidem uel nulla, uel communis eſt omnium ſiue pedeſtrium,

ſtrium,ſiue equeſtrium,qui militiam exercent. N*am de auro geſtãdo, uel huiuſmodi nugis,nullum uerbum eſt in iure ciuili.* S*ed hæc omittamus , quæ non ſunt huiſmodi ſcriptionis,dũ illud admonuerimus.* R*omanũ decurionẽ,qui præeſt decem* R*omanis equitibus,lõgè præſtare cæteris decurionibus,quibus etiam ipſe* E*ques* R*omanus præſtat.*

In Feſtum Pompeium, de Exemplum, & Exemplar. CAP. XXXIII.

EXemplum *(inquit* F*eſtus)eſt,quod ſequamur,aut uitemus:* E*xemplar,ex quo ſimile faciamus.* I*llud animo æſtimatur,iſtud oculis conſpicitur.* M*ihi autẽ(licet* F*eſtus ſcientiſsimè de exponẽdis uocabulis loquatur)experiẽda tamẽ eſt magis horum nominum differentia.* N*am & Exemplum eſt, ex quo ſimile facimus: ut opera* H*omeri exemplum ſunt poëmata ſcribere uolentibus.* Q*uint. lib. x.* S*ic literarum ductus, ut ſcribẽdi fiat uſus pueri ſequuntur: ſic muſici uocẽ docentium,pictores opera priorum,ruſtici probatã experimento culturã in exemplũ intuentur.* E*t* E*xemplar animo quoque æſtimatur.* C*ic.lib.*1*1.de* O*rat.* I*lla oratio fuit mihi exemplar bene dicendi.* Q*uint.in* x*.*C*ornelius autẽ* S*euerus etiam ſi uerſificator quã poëta melior, ſi tamẽ(ut eſt dictũ) ad exemplar primi libri bellum* S*iculũ perſcripſiſſet, uendicaret ſibi ſecundum locum.* H*orat.in* E*piſt.inquit:*

Festus lib. 5. — Cap.2. — Cap.1. — Epiſt.1.lib,2.

Plautus ad exemplar S*iculi properare* E*picharmi.*

I*dem* C*ic. pro* M*ur.* D*omeſticum te habere dixiſti exemplum ad imitandum.* E*ſt illud quidem exmplũ tibi propoſitum domi , ſed tamen naturæ ſimilitudine illud à te magis qui ab illo ortus es,quàm ad unumquemq; noſtrum pertinere potuit.* A*d imitandum uerò tam mihi propoſitum exemplar illud eſt,quàm tibi.* I*taq; unum pro eodem penè exemplum, &* E*xemplar poſuit, & quidem eodem loco.* C*æterũ*

Exemplum eſt ipſa res, quam imitamur, aut (ſi ita ſors tulerit) deuitamus in aliquo: ut in Catone, Cato autẽ ipſe exemplar. Illud contentum, hoc continens. Quòd ſi dicamus, Ad exẽplar Catonis: aut, Ad exẽplar Epicharmi, ſic intelligimus, ad exemplar Catonis, quod eſt Cato: ad exemplar Epicharmi, quod eſt Epicharm⁹: ſiue opus Epicharmi: ut, Opus hominis, pro ipſo homine. Animã corpúſq; filij deſtruis, quaſi aliud illa ſint à filio. Exẽplum pro exẽplari. Eſt enim contentum, pro cõtinẽte, ut apud eundem: Fuit ille uir exẽplum continentiæ. quomodo dicimus, Ille uir fuit norma uiuendi: quum tamen non ſit norma uiuẽdi uir, ſed in uiro: ita nec ille exemplũ continẽtiæ, ſed in illo. Ideóq; exẽplaria multa ſunt, unius tamen exempli: ut, Redditæ ſunt mihi binæ literæ tuæ eodem exemplo, id eſt, eiuſdem formæ. &, Duo, uel tria exẽplaria Aeneidos, hoc eſt, multi codices eodem exemplo: & Exemplar ab exemplari ſumitur, nõ ab exemplo. Nam Exemplum incorporale eſt Exẽplar plerunq; corporale. Hinc

In Catil. Salluſt. Literas quas ſibi nomine Catilinæ redditas dicebat, earum exemplum infra ſcriptũ eſt. hoc eſt, earum forma infrà ſcripta eſt, melius, quàm earũ exẽplar. Quòd forma ſit exemplum, Paulus Iuriſconſultus teſtatur: Si legatum certũ petatur, non iubet prætor uerba teſtamenti edere: ideo fortaſſe, quia hæredes ſolent habere exemplum teſtamẽti, id eſt,

Epiſt.3.lib.3. fam.epiſt. formam. Cic. ad Appium: Ex his literis, quarum ad me exẽplum miſiſti: Et ad Cice. tum Plancus, exemplar eius chirographi Titio dedi: tum Aſinius Pollio, Ex literis cognoſces, nam earũ tibi exẽplar miſi.

Epi.21.li.10. fam.epiſt.

Epi.30. li.10. fam.epiſt.

Hi de pagina ſcripta, quod corporale eſt, intelligunt: ille de ſententia, quæ in pagina continetur, uel potius ex pagina percipitur. Quòd ſi indiſtinctè his duobus libet uti, non ſanè repugnabo: quum præſertim Ouid. dicat, Exempla plura unius rei, pro exemplaribus.

ribus. Nam unius rei unum, atque idem exemplum eſt propriè (ut dixi) in diuerſis licet exemplaribus. Loquens enim de opere ſuo Metamorphoſeos, lib. 1. de triſtibus ait:

Pluribus exemplis ſcripta fuiſſe reor.

Reperitur etiam exemplarium, pro exemplari: Pli. lib. VI. Iuba hæc omiſit in hoc tractatu, niſi exemplarium uitioſum eſt. Non de eo autem exemplo dixi, quod adhibetur rei aut probandæ, aut ornãdæ cauſa, quæ ſignificatio nota eſt omnibus. Vnde pars probationis uocatur ab exemplis, & in elocutione exemplum inter ornamenta numeratur.

Eclog. 6. Apud Plin. lib. 6. cap. 29. in emẽdatis codicibus ſic legitur: Iuba, qui uidetur diligentiſsimè proſecutus, hæc omiſit in hoc tractatu, niſi ſi exemplarium vitium eſt, Berenicẽ alteram, &c.

In Boëthium, de Perſona. CAP. XXXIIII.

PErſona eſt (inquit Boëthius) incõmutabilis naturæ, indiuidua ſubſtantia: exiſtimãs ſe argumẽtatione collegiſſe, quare nõ ſit qualitas, nec aliud prædicamẽtũ ullũ, ſed ſubſtãtia. Sed huic homini Romano oſtẽdã Romanè loqui neſcire. Perſona nãq; nõ eſt in Deo magis, quà in bruto ſicut humanitas, ſicut alia plura. Sed demus, ut in Deo etiã ſit perſona: quæro, quamobrem ea nõ ſit qualitas, ſiue de homine loquimur, ſiue de deo? Nam in homine quidẽ Perſona ſignificat qualitatẽ, qua alius ab alio differimus, tum in animo, tum in corpore, tum in extrà poſitis, quæ à rethoricis enumerãtur in attributis perſonæ. Animi: ut quo ſtudio ſe exerceat, medicinæ, an iuris ciuilis, an militiæ. Et qua mẽte: iracũdus, an moderatus: auarus, an liberalis. Corporis: iuuenis, an ſenex: pulcher, an deformis: fortis, an imbecillis: mas, an fœmina. Extrà poſitorum: diues an pauper: clarus an obſcurus: maritus an cœlebs: parens liberorum, an orbus: & his ſimilia. Ideóq; figuræ, et ſigilla quædã, quæ roſtris, aut alia corporis parte aquã fontanam emittunt, quia repræſentãt uarios hominum uultus, & geſtus, perſonæ dicuntur. Et hiſtriones in ſcena perſonas accipiunt, aut quũ ſeruum agunt,

aut ancillam, aut matronam, aut meretricem, aut ſenem, aut adoleſcentem, aut patrem, aut matrē, aut filium, aut regem, aut militem, aut lenonem, aut paraſitum, et mille huiuſmodi, quæ non ſunt ſingula in ſingulis, ſed plurima: ueluti in me eſt perſona humani, liberalis, timidi, iracundi, hebetis ſomnicu-loſi, literati, ſenilis, mariti, ſoceri, generi, patris, filij, fratris, pulchri, fortis, diuitis, nobilis, & interdum contraria. Nam ad fortiſsimum, pulcherrimum, ditiſsimum, non ſum fortis, nec pulcher, nec diues, ſed imbecillis, deformis, pauper. Alia itaq; ad hunc perſona ſum, quàm ad eum cui in his omnibus antecello. Et ad Priamum ſum perſona filij, ad Aſtyanacta perſona patris, ad Andromacham perſona uiri, ad Paridem perſona fratris, ad Sarpedonem perſona amici, ad Achillem perſona inimici. Quo fit, ut adſit mihi multiplex perſona ac diuerſa, ſed una tantum ſubſtantia. In deo autem perſonam ponimus, uel quòd nullum aliud uocabulum quadrat: non natura, quo ueteres utebātur: nō ſubſtantia, quo Græci utū-tur: uel quòd uerè in deo triplex eſt qualitas. Atqui hîc mi-hi os cōprimet Boëthius, neq; uocē prodire permittet, dicēs qualitatem eam eſſe, quæ poſsit etiam abeſſe præter ſubiecti corruptionem. Hanc ego definitionē (ut Græculam, & ineptam) derideo: Dico lucem, uibrationē, calorem, in ſole eſſe qualitates, & hoc dico Latinè, omnibus, qui unquam Latinè locuti ſunt, conſentientibus, quanquam de hac re ſuo loco in noſtro opere de dialectice diſſeruimus. Tales qualitates ſtatuo in Deo, & has dico eſſe perſonas, quæ ab eo abeſſe non poſſunt, & qualitatem ſignificare, non ſubſtantiam, ut Boëthius uoluit, qui nos barbarè loqui docuit. Hinc enim forſitan adductum uulgus, ut ſic loquatur, tres perſonæ me expectant, uideo duas perſonas, hic eſt bona perſona: qui ſermo anteà fuit inauditus, et hodie nemo niſi imperitus omnino ſic

no ſic loquitur. Quanquam Boëthius ipſe uiderit, quomodo perſona eſt ſubſtātia. Sunt autē in Deo tres perſonæ: nō tres ſubſtātias illi adeſſe intelligamus: præſertim quòd neq; ulla uox merā ſubſtantiam ſignificat, neq; ulla res eſt mera ſubſtantia, ut in eodem noſtro opere oſtendimus.

In Iuſtinianum, de Noxæ dedere. CAP. XXXV.

NOxæ dedere, Iuſtiniani pace, ſiue Trebelliani, et ſociorum (nam Iuſtinianus nec iura, nec forſitan Latinas literas nouit) eſt pœnæ dare, ſiue tradere ob noxam, qua ſignificatur culpa. Ille autem ait: Noxa, eſt corpus quod nocuit. Et in eodem loco: Corpus deditur noxæ. Si noxa corpus eſt, quomodo corpus deditur noxæ? Nunquid corpus deditur corpori, aut corpus ſibi? Quanquam quid hæc oratio ad ſignificandum pœnā faceret? Eſt autē hæc pœna ſeruorum, quos domini malunt ad pœnā tradere, quàm præſtare maleficiū quod illi admiſerunt. Paulus ita definit: Noxales appellantur actiones, quæ non ex contractu, ſed ex noxa, atq; maleficio ſeruorū aduerſus nos inſtituuntur: quarū actionū ius, & poteſtas hæc eſt, ut ſi damnati fuerimus, liceat nobis deditione corporis, quod deliquerit, euitare litis æſtimationem. Vlpian. quoque addit, ut corpus tradatur uiuum igni. Quintil. in Gladiat. Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter dedita noxæ mancipia contemptiſſimus tyro gladiator, ut nouiſſimè perderem calamitatis meæ innocentiam. diſcebam quotidie ſcelus. Nam noxa etiam damnum ſignificat, ut apud Ouid. lib. XV. Metamor.

Institut. Imper. lib. 4. tit. de noxal. act. §. j. & ij.

Declam. 13.

Nocte nocent potæ, ſine noxa luce bibuntur.

Et Suetonium de Cæſaris uita: Spurinámq; irridens, & ut falſum arguens, quòd ſine ulla ſua noxa Idus Martiæ adeſſent. De brutis autem impropriè dicitur, ea dedi noxæ: ut de capra apud eundem Ouid. lib. I. Faſtorum.

Cap. 81.

Verba fides ſequitur,noxæ tibi deditus hoſtis.

Spargitur effuſo cornua Bacche *mero.* Seru. *ſuper*
Aeneid.1. *illud* Verg. *Vnius ob noxã,& furias* Aiacis Oilei:*ait,* No*xam pro noxia,id eſt,culpa : quaſi per ſe* Noxa *non ſignifi-*
Lib.4.cap.5. *cet culpam:quam familiaris eius (ut pinor)* Macrob. *leuem culpã accipi uult.* Atq;, *ut ſibi crederemus,noxã nõ culpam eſſe, ſed pœnã,ait culpam* Noxiam *dici quaſi noxiã ſæpius, quàm noxã in hac ſignificatione reperiamus, quam dictionem nuſquã reperimus.* Quòd *dixi* Iuſtinianum *forſitã nec iura,nec literas* Latinas *ſciſſe,nemo miretur:tum quia ſemper in* Græcia *uixit,tum quia ſe dominum* Iuſtinianum *(ut ex numiſmate eius apparet) dici uoluit, ut quidam alij* Cæſares *fecerunt,quod à uiro* Romano *eſt alieniſſimũ: & character ipſe literarum, figurarúmq; illorum temporum numiſmatis* Gotthicum *magis redolet,quàm* Latinum.

In eundem,de Teſtamentum. CAP. XXXVI.

Iuſtini.inſti. lib.2.titu.de teſtamen.in prin. T*Eſtamentum,idem inquit,ex eo appellatur,quòd teſtatio mentis eſt.* Quæ *definitio quorundam* Iuriſcõſultorum *fuit,quos ſi iuſtè* A. Gellius *coarguit,quãtò ego iuſtius hunc arguere poſſum,qui exploſam, atq; deriſam etymologiã inculcat? Nam cur à mẽte potius dicatur,quàm à mento,uel à mẽta? quia nihil ad hãc ſignificationẽ mentũ,mentáue facit,inquies.* Quid *ergo* Mens *ad armentum,ad ſalſamentum,ad ornamẽtum, ad cõdimentum,ad armamentum, ad pauimentum,& cæmentũ,ad calceamẽtum,ad ueſtimentum,& huiuſmodi infinita?* Nec *minus inepta uidetur mihi hæc etymologia , quàm illa apud* Donat. *apud* Seru. *apud* Iſidorum : Oratio *dicta eſt , quaſi oris ratio.* Quid Aratio *eſt? quid* Deuoratio? *quid* Trituratio? *quid* Operatio? *quid mille huiuſmodi? nunquid in his ratio eſt? an talia ſunt, qualia cætera à ſupinis profecta,* Satio, Potatio, Meſſio, Lectio?

Quid

Quid? nō etiam à ſupino Ratio uenit, Reor, ratum, ratio, ſicut ab Oratum Oratio? Eò magis quòd ſecundam ſyllabam bis accipi uult, quaſi dicatur Oriratio: & non Oratio. Non eſt ergo uera etymologia hæc, neq; à mente, neque à mento, neq; à menta; ſed potius hæc nomina aſſumunt Tum, ſyllabā cū exirent anteà in Men, ut Veſtimen, calceamen, munimen, lenimen, nutrimen, ſpiramen, medicamē, uelamē: quibus adiecta Tum, fit Munimentum, lenimentū, nutrimentū, ſpiramentum, medicamentum, ueſtimētum, uelamētum, calceamētum: ita Teſtamē addita ſyllaba tum, fit teſtamentum. Quòd ſi à mente deſcenderet teſtamentum, Teſtamētia diceremus, quemadmodum Dementia, & Amentia. Nihil habet magis ridiculum hæc de qua loquitur, ſcientia, quam etymologiam in qua ipſe quoque Varro & luſit, & luſus eſt.

In Ddonatum, de Syncerum. CAP. XXXVII.

SYncerum (Donatus inquit) quaſi ſine cera, mel ſimplex & purum, & ſine fuco. Imò cum cera potius Syncerū à σὺν componitur, non à Sine, quæ nunquàm compoſitionem admittit, quod ipſa etiā ſcriptio declarat, quæ y, habet non i. Eſt enim ex duobus Græcis compoſitū, ex σὺν, & cera, quæ ab illis dicitur κηρὸς, uel à σιω κηρος conuertimus. Quò magis uenuſta, atq; apta huius autoris etymologia eſt, indicatur etymologiā plerūq; fallacē eſſe: quia ſignificatio hæc non ita abſoluta, & uera eſt. Quid uenuſtius atq; aptius dici poteſt, quā Fidē ideo uocatā, quia fiat quod dicitur? Quā etymologiam fallacē eſſe declarat, quòd hoc nomen chordā inſtrumenti muſici ſignificat. Et tamē licet dicere ſyncerum quaſi cum cera mel, quod integrum eſt, & ſolidum, & nulla ſui parte fraudatum: ut ſi diuidere fructum communium alueariorū cum ſocio uelim, partémq; tantùm mellis aßignē, nimirum non ago ſyncerè, quòd ſine cera mella dedi.

Donat. in illud Teren. in Eun. act. I. ſc. 2. Si iſtud crederē ſyncerè dici.

In Iuriſconſultos de Mulier. CAP. XXXVIII.

MVlieris appellatione (Caius inquit) etiã uirgo uiri potens cõtinetur. Vlp. autem quodam loco ita ait: Quòd ſi ego me uirginem emere putarem, quum eſſet mulier, emptio non ualebit. Hic mulierem appellat, quæ uirgo non eſt: ille etiam quæ uirgo eſt. Et Vlpiani quidem locutio recta eſt, Ciceronis teſtimonio, qui obiurgãtibus, quòd ſexagenarius Popilliã uirginẽ duxiſſet, Cras mulier erit inquit. Sed Caij quoq; definitio locum habet aliquando: ut ſi quis uidens decem fœminas, quarũ aliqua uirgo ſit, ætate tamẽ qua mulier eſſe poßit, dicat, Vidi decem mulieres, Quo modo etiam in Euãgelio dicitur: Quid mihi, et tibi eſt mulier? Sed ex Græco ſumptum eſt γυνὴ, uel θῆλυς, quo ſignificatur uel fœmina, uel mulier. Idem quoq; Vlp. inquit: Mulierem ita arctam, ut mulier fieri non poßit, ſanam non uideri conſtat. Eandem dixit & mulierem, & non mulierem: primum pro ea, quæ eſt fœmina: ſecundum pro corrupta.

Quint. lib. 6. Cap. 4.

In eoſdem, de Munus, & Donum. CAP. XXXIX.

MVnus (Paulus inquit) tribus modis dicitur. Vno Donum, & inde Munera dici dari, mittiue. Altero Onus quod quum remittitur, uacationem militiæ, munerîſque præſtat: inde Immunitatem appellari. Tertio dicitur Officium, unde Munera militaria, & quoſdam milites Munificos uocari. Igitur Municipes dici, quòd munera ciuilia capiãt. Idẽ alibi: Municipes intelligẽdi ſunt et ij, qui in eodem municipio nati ſunt. Vlp. Municipes quidẽ propriè appellãtur muneris participes, recepti in ciuitatem ut munera nobiſcum facerent. Sed nunc abuſiuè Municipes dicimus ſuæ cuiuſq; ciuitatis ciues, utputa Campanos, Puteolanos. Põponius ita ait, Munus publicum, eſt officium priuati hominis ex quo commodum ad ſingulos, uniuerſosq; ciues, rem eorum

rum imperio magiſtratus extra ordinem peruenit. Marcus autem ſic: Munus propriè eſt, quod neceſſariò ſubimus, lege, more, imperióue eius qui iubendi habet poteſtatē. Dona autē propriè ſunt, quæ nulla neceßitate, aut iuris officio, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt: & ſi præſtentur, plerunq; laus eſt. Sed in hoc uētum eſt, ut non quodcunq; munus, idémq; donū accipiatur. At quod donum fuerit, id rectè munus accipiatur. Quomodo hi Iuriſconſulti inter ſe conueniant, & an aliquid deſit alicui horum, Accurſius cū Bartholo, Baldóq; conſultet, dúmq; mihi (ut more ipſorum loquamur) ambo, tréſue reſpondeant, affirméntq;, quod Marcus ait, donū eſſe ſpeciem, munus uerò genus, idémq; cōtrarium eſſe uerbis Vlpiani dicentis, Inter donū, & munus hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem. Nam genus aſſe donū, ideo Labeo ait à donando dictū: munus eſſe ſpeciem, nam munus eſſe donum cum cauſa, utputa natalium, nuptiarum: hîc meam non interpono ſententiam, ne illos triumuiros doceam contra me reſpondere. Quòd ſi qui me utiq; ſequi uoluerint, reſpōdeant neutrum uerum dicere. Nam neq; genus, neque ſpecies in hæc duo nomina cadit & nullum mihi uidetur donum ſine cauſa eſſe.

In eoſdem, de Peculium. CAP. XL.

PEculium eſt, Pomponius inquit, nō id, cuius ſeruus ſeorſum à domino rationem habuit, ſed quod dominus ipſe ſeparauit, ſuam à ſerui ratione diſcernens. Peculium Celſo referēte, Labeo ſic definit, Eſt quod ſeruus domini permiſſu ſeparatū à rationibus dominicis habet, deducto inde, ſi quid domino debetur. Idem alio loco: Paterfamiliâs peculiū habere non poteſt, quemadmodum nec ſeruus bona. Ex his uerbis apparet, nec dominum habere peculium poſſe, & ſolum ſeruum habere. Idem Pōponius, & Celſus alibi aiunt. Vnde

colligi poſsit, etiam non ſeruum ac dominum habere peculium. Pomponius enim ita ſcribit: Caſtrenſe peculium eſt, quod à parentibus, & cognatis in militia degenti donatum eſt: uel quod ipſe filius in militia acquiſiuit, quod niſi militaret, acquiſiturus non fuiſſet: nã quod erat ſine militia acquiſiturus, id peculium eius caſtrenſe non eſt. Celſus autem ſic: Et audiſſe ſe ruſticos ſenes ita dicentes, Pecuniam ſine peculio fragilem eſſe. Peculium appellantes, quod præſidij cauſa reponeretur. A quo non diſſentit Vlpian. dicens: Peculium dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſiue patrimonium puſillũ.

Lib.14. Quid ergo inter has definitiones ſequemur multiplices, & inter ſe propemodum contrarias? quũ præſertim Feſtus ita ſcribat: Peculium ſeruorum eſt, à pecore dictum, ſicut pecunia patrum familiæ, ſiue nobilium. Et Seruius Grãmaticus: (In illud Ver. Eclog.1. Nec ſpes libe.&c.) Peculium patrimoniũ (ita enim maiores dicebant) à pecoribus, in quibus cõſtabat uniuerſa eorũ ſubſtantia. Vnde etiam Pecunia dicta eſt à peculio, quod propriè tantùm eſt ſeruorum: & Peculium dicimus (licet abuſiuè) pro patrimonio. Ipſe uerò tanquã arbiter honorarius, hanc rem dijudicabo, & quidem breuiter. Peculium, eſt quicquid labore noſtro partum eſt, in quacunque perſona, licet in ſeruis iura uelint dominorum accedere conſenſum. Et ita ſenſiſſe Vergilium ſentio in ea parte, quam exponit Seruius:

Eclog.1. Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi. Et Horat.
Ser.1.Saty.1. Rem poteris ſeruare tuam: redit uncia. quid fit?
Semis, ad hæc animos ærugo, & cura peculi.

Et Ciceronẽ in Paradoxis: An eorũ ſeruitus dubia eſt, qui cupiditate peculij nullã conditionem recuſant duriſsimæ ſeruitutis? Et illos quoq; ruſticos ſenes, de quibus Celſus meminit, pecuniam ſine peculio fragilẽ eſſe, id eſt, ſine lucro induſtria parto. Nam cur habenti pecuniam maior ſpes præ-

ſidij

ſidij collocetur in puſillo, quod repoſuit, quàm in ipſa pecunia, quum præſertim peculiũ pars ſit pecuniæ? aut quomodo præſtare poßit repoſita illa pecunia, ne cætera dilabatur? Vel, Peculiũ eſt quicquid propriè alicuius eſt. A peculio fit adiectiuum Peculiaris, pro re ad peculium pertinẽte, ſiue peculij propria. Sed in uſu iam receptum eſt pro proprio, ſiue ſpeciali. Quint. lib. VIII. Quod commune eſt & alijs nomẽ, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur: ut Vrbẽ Romã accipimus: et uenales, nouitios: & Corinthia æra: quum ſint urbes aliæ quoq;, & uenalia multa, & tã aurum, & argentum, quàm æs Corinthiũ. Idem in XI. Ambulantẽ loqui ita demũ oportet, ſi in cauſis publicis, in quibus multi ſunt iudices, quod dicimus, quaſi ſingulis iter inculcare peculiariter uelimus. Et in lib. VI. Paulum impendamus huic quoq; peculiaris operæ. Peculatus, furtum rerum ad ipſam Remp. pertinentium, uel ad prouentus principis ſpectantium, ſicut Sacrilegium rerum ſacrarum. Inde Depeculor, quod quidam ad ſacrilegium etiam transferunt. Cap. 2. Cap. 5. Cap. 5.

In eoſdem, de Fundus, Ager, Villa, Prædium.

CAP. XLI.

FVndus, Vlpianus ita finit, Locus eſt non fundus, ſed portio fundi aliqua. Fundus autem aliquid integrum eſt. Plerunq; fundum ſine uilla accipimus. Idem alibi: Ager eſt locus, qui ſine uilla eſt. Modeſtinus uerò ſic: Quæſtio eſt fundus à poſſeßione, uel agro, uel prædio quid diſtet. Fundus eſt omne quicquid ſolo continetur. Ager eſt ſpecies fundi, quæ ad uſum hominis paratur. Poſſeßio ab agro iuris proprietate diſtat. Quicquid enim apprehẽdimus, cuiꝰ proprietas ad nos nõ pertinet, aut nequit ptinere, hoc poſſeßionẽ appellamus. Poſſeßio ergo uſus, ager proprietas loci eſt. Nam et ager, et poſſeßio huius appellationis ſpecies ſunt. Florentinus:

tinus: Fundi appellatione omne ædificium, & omnis ager continetur. Sed in uſu urbana ædificia, ædes ruſticæ, Villa dicũtur. Locus uerò ſine ædificio in urbe, Area: in rure autem, Ager appellatur. Idéq; : Ager cũ ædificio fundus dicitur. Ecce diuerſæ Iuriſconſultorũ ſententiæ cùm in alijs, tum in hoc, quòd Vlp. ait plerunq; fundum eſſe ſine uilla: id eſt, ſine ædificio: Florentinus autẽ, agrum cum ædificio eſſe fundum. Modeſtinus obſcurè exponit, agrúmq; definiens, cum neutro aliorum concordat, ſed ridiculè à poſſeßione diſtinguit, ne dicàm imperitè, loquẽs de poſſeßione, quãdo ſignificat qualitatẽ, non quando ſignificat ſubſtantiã, perinde ac ſi quis dicat de uirtutibus, ac uitijs loquens, Prauum, et Malum ſic differunt: Prauum eſt id, quod non recta ratione, & uia fit. Praua enim appellantur, quæ nõ ſunt recta, ut lignũ prauum. Malum uerò genus pomi eſt. Quid hoc foret dictu ineptius, ubi de qualitatibus, & actionibus agitur, digredi ad ſubſtantiã, quæ ad rem nõ pertineat? ita hic quũ de fundo, de agro, de prædio, de poſſeßione diſputat: non de ea ſignificatione poſſeßionis loquitur, qua proprietas intelligitur, ſed qua actio poßidendi, ſiue qualitas. Quod ſi ita eſt, quid affinius habet poſſeßio ad fundum, agrum, prædium, quàm ad nauem, equum, ueſtem? Harum nanque rerum ita poſſeßio eſt, ut illarum: ſed non de huiuſmodi poſſeßione loquendum erat, quæ præſertim (ut ipſe ait) non eſt ſpecies prædij, uel fundi. Prædium enim, fundúſue proprietas eſt, quorum utrumlibet (ſi generale nomen eſt) ad poſſeßionem profectò non uſus, ſed proprietas dicenda Modeſtino poſſeßio fuit. Sed quid facias? ipſe aliter poſſeßionem definit. Quòd ſi quis dubitet an poſſeßio proprietas ſit, accipiat præter ipſorum iuriſconſultorũ, etiam Ciceronis, et Quint. teſtimonia: quorum alter in Paradoxis ita ſcribit: Etenim

ſi iſti

ſi iſti callidi æſtimatores prata, & areas magni æſtimant, quòd ei generi poſſeſſionum minimè noceri poteſt. Non de uſu uidelicet locutus eſt Cicero. cui certè noceri poteſt, ſed de proprietate. Alter in ſexto de Oratoria inſtitutione: Patris eius dialogos dedit legendos, quorum quum in Priuernati unus, alter in Albano, tertius in Tyburti ſermonē habitum cōplecteretur, requirebat ubi eſſent hæ poſſeſſiones. Omnes autem illas Brutus uendiderat. Nemo interrogat ubi eſt uſus prædiorū, ſed ubi eſt proprietas. Nemóq; uſum uendit, ſed proprietatem, aut uſumfructum. De Prædio autem Vlp. ita ſcribit: Prædia urbana, omnia ædificia accipimus, non ſolùm ea quæ ſunt in oppidis, ſed etiam ſi fortè ſtabula, uel alia meritoria in uillis, & in uicis, uel ſi prætoris uoluptati tantum deſeruientia: quia urbanū prædium nō locus facit, ſed materia. Proinde hortos quoque (ſi qui ſunt in ædificijs conſtituti) dicendum eſt in urbanorū appellatione contineri. Planè ſi plurimi horti in reditu ſunt, uinearij fortè, uel olitorij magis, hæc non ſunt urbana. Etiam de Prædio, ſicut de fundo Iuriſconſultorū controuerſia eſt. Nec mirum, quum nemo non habeat ſuā de rebus quibuſq;, uerbíſq; ſententiam. Sed de poſterioribus, qui ex operibus illorum excerpſerunt, miror quòd hæc indiſcuſſa reliquerunt. Id (ut ego quod ad me attinet faciam) ita ſentio: Agrum continere fundum, nō contineri à fundo: nihilq; prohibet eū cum uilla eſſe. Erant in agris ſenatores, & uixerunt multi nobiliſſimi philoſophi in agris, nimirum non ſine uilla, & habitatione. Differtq; Ager ab Aruo, quod Aruum ſemēti datur. Salluſtius: Quia Numidæ pabulo pecoris magis, quàm aruo ſtudent. Quintil. Pauper, & diues in agro uicini erant iunctis hortulis. Et mox: Sed ſi ex omni parte diuitis circumiectus ager uix tenuē ad greſſus meos ſemitam dat. Quid agimus inquam?

Cap. 4.

In Iugurt.

Declam. 13.

inquam? undiq; uallo diuitiarum clauſi ſumus. Hinc hortuli locupletis, hinc arua, inde uineta, hinc ſaltus. Fundus (ut dixi) minus quiddam eſt. Singula enim propriè prata, ſingulæ uineæ, ſinguli horti, ſingula olиueta, pomœria, ſalicta, arbuſta, paſcua, nemora, loca aucupatoria, uenatoria, piſcatoria, ſiue uillam, atq; ædificium, ſiue piſcinam, atq; aluearia, ſiue uiuaria habeant, ſiue nõ habeant, ſinguli Fundi ſunt, & hoc quidem in agro. In urbe autem, ſiue oppido, ſiue uico, ſiue caſtello, tantummodo Prædiũ eſt, quicquid tale eſt. qualia hæc, quæ enumeraui. Nanque eadem in agro etiam prædia ſunt. Fundus enim ſpecies prædij eſt. Itaque fundus eſt Poſſeßio ruſtica. Prædium & ruſtica, & urbana duntaxat poſſeßio, qualem deſcripſi. Nam uidetur Poſſeßio etiam ſignificare

Philip.5. tabernas, hoſpitia, horrea in urbe. Cic. in Philip. Poſſeßiones notabat & urbanas, & ruſticas. Puto non tantùm prædia, ſed & cætera, quæ Immobilia uulgò appellantur. Addamus ad hæc aliquid de hoc Fundum, quod an à fundo fundas, an potius fundo à fundum, ſiue à fundus ueniat, ambigi poteſt. Quidam Fundus à funda dici uolunt. Cicero in quodam ioculari libello:

Fundum Varro uocat, quem poßis mittere funda,
Ni lapis exciderit, qua caua funda patet.

Niſi hæc ſentẽtia ſit, tam paruũ illum fuiſſe fundum, ut funda prehendi, & in morẽ lapidis iaci poſſet. Fundum igitur eſt ima pars rei propriè aliquid liquoris intra ſe continens, aut ad continẽdum facta, ut doliũ, ut nauis, ut alueus, uel fluminis, uel lacus, uel ſtagni, uel maris. Nam Fundum turris (ut quidam ſcripſerunt) ipſe non dicerem. Fundamentum (ut omnibus liquet) aliud eſt, quàm Fundũ: & tamen Fundare magis ad fundamentum, quàm ad fundum pertinet: Fundamus enim domum: non nauem, aut dolium: ut Verg.

Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis. Aeneid.11.
Victor Gargani fundabat Iapygis aruis.

Nam Fũdamentare non reperitur: nec Fundare quidem eſt ſanè frequẽs, niſi per translationem. Quint. in Gladiatore, Declam.9.
Hoc fundatã paternis, auitiſq; opibus domum exhaurit. Eſt enim frequentius Iacere fundamẽta, etiam per translationẽ, ut idem lib. 1. Nam inde & contemptus operis innaſcitur, & fundamenta iaciuntur impudentiæ, & (quod eſt ubique perniciosiſsimum) præuenit uires fiducia. Et Cic. *In quo tẽplo (quantum in me fuit) ieci fundamenta pacis.* Philip.1. *Sine tranſlatione, Sueto. de uita Caij: In arce Capitolina nouæ domus fundamẽta iecit.* Cap.22. *Cæterùm hoc differũt Fundare, & Fundamenta iacere, quòd Fundare eſt ualidis fundamẽtis fulcire: Fundamenta iacere: quaſi qualiacũq; fundamẽta facere, & quodammodo dare rei principium. Neque uerò, ſicut reperitur Fundus, & Fundum, ita reperitur Punctus, & Punctum. Errantq; philoſophi, quum punctus, & linea dicunt. Nam de Punctum, quod eſt breuiſsimũ tempus, nulla lis eſt: ut Terent. in Phor. -Tum temporis mihi punctum Ad hanc rem eſt.* Act.1.ſcen.4. *Pro eo autem ſenſu in quem utuntur philoſophi,* Cic. pro Plancio: *Nam quod queſtus es, plures te teſtes habere de Velina, quàm quòd in ea tribu pũcta tuleris. Quidã Momentum pro eodem ſignificato accipiunt, cuius eſt punctum, tamen aliter eſt. Breue enim tempus ſignificatur per illud, per hoc uerò breuiſsimum.* Horatius: *-Quid enim? concurritur horæ Momento.* Lib.1.Serm. Satyr.1.

In eoſdem, de Noualis. CAP. XLII.

Noualis (inquit Paulus) eſt terra proſciſſa, quæ anno ceſſat, quæ à Græcis ὁ καὶ ἡ νεὸς καὶ τὸ νέωμα uocatur. In quo autoritatẽ Varronis ſecutus uidetur, dicentis: Ager reſtibilis, qui reſtituitur, ac reſeritur quotannis. Contrà Varr.li.4. de lingua Lat.

qui

Lib.18. ca.19. qui intermittitur, à nouãdo Noualis ager. Et Plinij, qui ait, Nouale eſt, quod alternis annis ſeritur. Idem quoq; ſentire
Lib.12. uidetur Feſtus Pompeius, qui dicit: Noualis ager, nouæ relictus ſementi. Sunt qui uolunt Noualem eſſe aruum tunc pri-
Seru. in illud Verg. Alternis idem tonſas, &c. Georgic.1. mùm ad ſementem proſciſſum, quorum eſt Seruius, qui inquit: Dicimus & has nouales, & hæc noualia. Propriè nouales tunc primùm arua proſciſſa. Quod ita ſenſiſſe Vergilium palàm eſt, in illo uerſu:

Eclog.1. Impius hæc tam culta noualia miles habebit?

Ineptum erat dèplorare agrum à barbaris poßideri, quod non eſſet reſtibilis, ſed quòd anno interquieuiſſet. Deplorabat igitur agrum, in quo inſtruendo magnopere laboraſſet, & nouitate ipſa præter cæteros uberiorem, datum iri in manus alienas, & barbaras, & impias. Quod etiam
Declam.3. & ſentit, & declarat in milite Mariano Quintilianus. Mox ingentibus lacertis humum fodere, ſegnem futuris noualibus eruere ſyluam. Hieronymus etiam definit in hunc ſenſum, dicens: Nouale, eſt ager nunc primùm proſciſſus. Sed Vergilius in ſenſum priorem accipit, quum inquit:

Georg.1. Alternis idem tonſas ceſſare nouales,
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum.

Seru. in illud Verg. impius hæc tã culta, &c. Eclog.1. Ideóque Seruius alibi ait: Noualia: id eſt: noua rura, quæ per ſingulos annos renouantur per ſemina.

In eoſdem, de Liber, & Volumen. CAP. XLIII.

SI cui, Vlp. inquit, centum libri ſunt legati, centum uolumina ei dabimus, non centum, quæ quis ingenio ſuo metitus ſit, quæ ad libri ſcripturam ſufficerẽt: utputa quum haberet Homerum totum in uno uolumine, non quadraginta octo libros computabimus. ſed hoc unum Homeri uolumen pro libro accipiendum eſt. Vlpianus Homeri opus nunc

unum

unum librum, nunc quadraginta octo libros nominat. Nec tamen ait librum duo ſignificare, ipſum opus, & certam operis partem. Præterea opus ſiue opera Homeri librum appellat, & uolumen. quorum utrunq; inauditum eſt. Vergilij Aeneis, non liber eſt, ſed duodecim libri. Georgica, non ſunt item liber, ſed libri quatuor. Bucolica unus liber eſt, idémque unum uolumen. Georgica, quatuor uolumina: Aeneis duodecim. Ouidius: De Tri. lib. 3. eleg. 13.

Sunt quoq; mutatæ ter quinq; uolumina formæ.

Sed quid exemplis agimus, quum nuſquam plura afferri poſſint? At Vlp. putat etiam ſi omnia opera Didymi, quo nemo plura ſcripſit, in unum codicem cõglutinarentur, unum tantùm debere uolumen apellari, quòd nemo nec poſſet euoluere, nec ferre uellet. Eſt enim uolumen uel à uolo, quòd in libris uoluntas apparet, uel (quòd magis ſequerer) à uoluo, quod uoluitur, quales libros hodie Hebræi quoſdã habent, qualéſque in ueteri, & nouo teſtamento lectitamus fuiſſe. Et Romani, qui in libris arborum, id eſt, corticibus ſcribebant: quòd libellos illos, quò ferrent commodius, complicabant, uolumina fortè appellauerunt. Itaque uolumina libellis ſimiliora fuere, quàm libris. Quod ex eo quoq; loco apparet, ubi Plin. de libris auunculi loquens, ait: Studioſi (ſcilicet libri) tres in ſex uolumina propter amplitudinem diuiſi. Epiſt. 5. lib. 3. quaſi dicat in ſex minores libros, ut ſint uolumina aliquantò minora, quàm libri. Quod etymologia quoq; non nihil probat, ut oſtendi. Vnde adhuc durat uerbum Euoluere libros, pro eo quod eſt aperire lectitandi gratia, quaſi rem complicatam explicare: quemadmodum Reuelare, eſt rem uelatam detegere. Niſi dicamus euolui libros propter numerum paginarum. Accipitur autem nunc Euoluere libros, ſiue autores, pro eo quod eſt lectitare.

In eoſdem de Probrum, & Opprobrium: Exprobrare, & Improbrare. CAP. XLIIII.

PRobrum, & Opprobrium, Vlp. inquit, idē eſt. Probra quædam natura turpia ſunt, quædam ciuiliter, & quaſi more ciuitatis improba: utputa, furtum, adulterium natura turpe. Enimuero tutelæ damnari, hoc non natura probrum eſt, ſed more ciuitatis. Nec enim natura probrum eſt, quod poteſt etiam in hominem idoneū incurrere. Vlp. Probrum accipit pro infamia tantùm, qualis eſt ex furto, uel male geſta tutela, non pro flagitio: quod principale ſignificatum eſt. Nā Probrū idem eſt, quod dedecus: quod duo ſignificat.

Declam. 3. Vnum, quod eſt crimen: ut Quint. ſtatim in principio declamationis in milite Mariano inquit, Satis dedecoris, atq; flagitij caſtra ceperunt. Alterū, quod eſt ignominia, atq; infamia, quod notum eſt. Similiter accipitur Probrum pro cri-

Cap. 4. mine: ut idem libr. 1. Iam ſi minor in eligendis cuſtodum, & præceptorū moribus fuit cura, pudet dicere, in quæ probra nefandi homines iſto cædendi iure abutātur. Pro ignominia Liu. lib. v. His freti occurſant portis, ingerunt probra, ægrè abſtinent quin caſtra oppugnent. Quæ duo nomina tāquàm ſimilia eodem loco Cic. coniunxit in Catone Maiore: Mihi uerò, & Flacco neutiquam probari potuit tam flagitioſa & tam perdita libido, quæ cum probro priuato cōiungeret imperij dedecus. Præterea ne ſimile quidem eſt ſanè probrū opprobrio. Non enim Latine dixiſſet Cic. quæ cum opprobrio priuato coniungeret imperij dedecus: quemadmodum in Salluſt. dixit: Itaq; timens ne facinora eius clàm uobis eſſent, quum omnibus matribusfamiliâs ueſtris opprobrio eſſet, confeſſus eſt uobis audientibus adulterium. Eſt autem Opprobrium aliquando facto, ſed frequentius uerbo. Nam Salluſtius (ut uult Cic.) uel ex eo quòd quibus cum fœminis

nis habuiſſet uſum, erat notum: uel quòd ipſe illis uulgò impudicitiam obijciebat, opprobrio erat. Horatius: Saty.4.lib.1. Sermo.

Sic teneros animos aliena opprobria ſæpe
Abſterrent uitijs. Quintilianus:

Modò maledictis, opprobrijsq́; uulgi, modò crebra riualium contentione pulſatus, abigi tamen, cõpeſciq; nõ poſſe. Declam.15. Opprobrijs dixit, quaſi exprobrationibus, atque conuitijs. Et alibi: *Solebat indignatio ueſtra, conuitia noſtra ferre nõ poſſe: & matronalis indignatio dicere uidebatur, Non parcis erga me marite uerbis, nullam habet noſtri tuus ſermo reuerentiam, facilè prorumpis in opprobria, facilè quodlibet obijcis.* Declam.19. Pro eodem ferè poſuit opprobria, & conuitia. Nec inficias eo, nonnunquam hoc modo accipi probrum, ut Liuij proximum exẽplum, et Cic. ad Att. *Epiſtolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum.* Epi.9.lib.11. Sed de hoc ſignificato Vlp. nõ intellexit. A Probro unum uerbum componitur, quod eſt Exprobro, quod ſignificat tum qualemcunque culpam impropero, ut apud Ouid. lib. XIII. Metamor.

Scit bene Tytides, qui nomine ſæpe uocatum
Corripuit, trepidóq; fugam exprobrauit amico.

tum ingratitudinis, ut Terent. in And. *Nã iſthæc cõmemoratio Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij.* Act.1.ſcen.1. Sed pro hoc ſignificato frequẽter nos uitij alieni nomen apponimus: frequẽter etiã nomen noſtri meriti. Cic. de Amic. *Quorum pleriq; aut queruntur ſemper aliquid, aut etiã exprobrãt, eóq; magis ſi habere ſe putant, quod officioſè, & amicè, & cum labore aliquo ſuo factum queant dicere.* Odioſum ſanè genus hominum officia exprobrantiũ. Exprobrare ergo beneficia ſua eſt immemorem beneficij accepti inculpare. Imputare uerò frequẽter ad ſignificationem exprobrantis accedit, ſed citra reprehenſionem: quod an apud Ciceron. ſit,

neſcio. In poſterioribus uerò creberrimum eſt: ut Quint.

Declam.1. *Neq; ego grauißimum patrem ſuprema ſua iuueni iactaſſe crediderim, quòd hæredem filium ſcriberet, non eſt res quæ*

Declam.12. *imputetur. Et alibi: Imputas nobis propitios uentos, & ſecundum mare, ac ciuitatis opulentæ liberalitatē, quæ tātum frumenti uendidit, quantū duobus populis ſatis eſſet. Imputare nonnunquam pro computare reperitur: ut Caius, Qua ratione placuit legata, quum legatarij nō capiunt, quū apud hæredem ſubſederint, hæreditario iure apud eos remanere intelligi, & omni quadranti imputanda. Marcus, In quarta hæreditatis, quā per legem Falcidiā hæres habere deberet, imputantur res, quas iure hæreditario capit, non quas iure legati, aut fideicōmißi, uel implendæ cōditionis cauſa accepit. Nā hæc in quarta non computantur: ſed in fideicōmiſſaria hæreditate reſtituenda, ſiue legatū datū ſit hæredi, ſiue percipere, ſiue deducere, uel retinere paſſus eſt, ei imputantur. Reputare quoq; in idem ſignificatum. Vlpia. Præterea ſi matrem aluit pupilli tutor, putat Labeo imputare eum poſſe. ſed eſt uerius nō niſi per quem egenti dedit, imputare eum oportere. Deinde: Sed & ſi ſeruis cibaria præſtiterit, uel libertis ſcilicet rei pupilli neceſſarijs, dicendum eſt reputaturum. Idēq; eſt ſi liberis hominibus, ſi tamē ratio præſtādi iuſta intercedat. Itē ſumptus litis tutor reputabit, & uiatica, ſi ex officio neceſſe habuit aliquo exire, uel proficiſci.*

In eoſdem, de Stuprum, & Adulterium. CAP. XLV.

INter Stuprum, & Adulterium (Modeſt. ait) hoc intereſſe quidam putant, quòd Adulteriū in nuptam, Stuprum in uiduam cōmittitur. Sed lex Iulia de adulterijs indifferenter hoc uerbo utitur. Et hoc quidem continetur in libro de Rerum, et uerb. ſign. Alibi autē idem ait Stuprum cōmittit, qui liberam mulierem cupidinis cauſa, non matrimonij con-

tinet

tinet, accepta uidelicet cõcubina. Adulterium in nupta, ſtuprum in uirgine, uel uidua, uel puero committitur. Quid mirum ſi plures iuriſcõſulti in definiẽdo inuicẽ diſſentiãt, quũ unus, atq; idẽ ſecum diſſentiat: Hic non uidetur ſentire cum lege Iulia. *Sed culpa illorum eſt, qui definitiones huiuſmodi deſcripſerunt, quæ ſi aptè fuiſſent cõglutinatæ, probari poſſent, ut illa* Papiniani *dicẽtis:* Lex *Iulia ſtuprum, & adulteriũ promiſcuè* Græcè *μοιχείαν appellat.* Sed *propriè adulterium in nupta cõmittitur propter partum ex altero cõceptũ, cõpoſito nomine.* Stuprũ *uerò in uirgine, uiduáue committitur: quod* Græci *διακόρευσιν appellant.* Cuius *definitionẽ approbo, illud tamẽ addens,* Legẽ Iuliã *rectè hæc duo promiſcuè appellaſſe: nõ quòd omne ſtuprũ ſit adulteriũ, ſed quòd omne adulterium ſit ſtuprum.* Neq; *rectè iuriſcõſulti excipiunt ſtuprum à nupta, quum etiã in quotidiano ſic ſermone loquamur.* Quale *eſt apud* Quint. *Vxor marito dixit appellatam ſe de ſtupro à priuigno, & ſibi conſtitutum tempus, & locum.* Et *alibi:* Furtiua *ſtupra, raptoſq; concubitus obijcit uel ex falſo maritus.* Fas *eſt, fieri ſolet.* Parcius *tamẽ, ſi iam ſit et mater, ſi in fidem caſtitatis uxoria fœcunditate profecerit.* Quare *ego ita ſentio,* Stuprum *eſſe coitum lege uetitum: qui duplex eſt.* Vnus, *cum nupta, aut cum puero, aut cũ ſanguine cõiunctis, aut ſanctimonialibus.* Quanquã *hæc duo poſteriora potius appellamus* Inceſtum. Alter *quũ uim afferimus cuilibet perſonæ, etiã ancillæ.* Vnde Stuprare *dupliciter accipitur, cuius poſterioris ſenſus teſtimonio eſt lex, quæ ſtupratoribus maſculorum pœnam ſtatuit decem millium, quum pædiconibus nulla eſſet pœna conſtituta.*

In eoſdem, de Inſtratum, & Stragula. CAP. XLVI.

IN *ſtratum* (Vlpian. *inquit*) *omne ueſtimẽtum continere, quo amicimur,* Labeo *ait.* Neq; *enim dubium, quin* Stra-

gula ueſtis ſit omne pallium. Videtur Vlpianus intelligere ſtragulam ueſtem eſſe ueſtimentum hominis, quo amicitur, quale eſt Græcorum pallium. Vt enim Romani Togati à toga, ſic Græci palliati à pallio uocantur. Ego uerò nō memini reperiſſe me Stragulā ueſtē in hūc ſenſum, ſed in opertorium lectorum potius, ubi & dormiebant, & diſcumbebant. Quod Varro teſtatur de culcitra loquēs: Ac quicquid inſternebant, à ſternendo ſtragulum appellabant. Et equorum, ſimiliúmq;, quorum operimētū etiā Inſtratū uocatur. Hîc illud admonebo, inuerti frequēter ſignificatum uerbi, ut in hoc ipſo uerbo Sterno: Sternimus quidem ueſtes humi, ramos arborū, flores, & multa huiuſmodi. Tamen frequentius dicimus, Sterno humum floribus, ramis, ueſtibus. Hinc eſt, quare dicimus toros, lectoſq; ſternere, & equum ſternere, non quia ſint diuerſi ſenſus, ſed quia reſoluuntur: ut ſit Sternere (uerbi gratia) lectos, & equos tapetis, idem quod ſternere tapeta lectis: & equis. Culcitra autem eſt tam lanea, ſtupea, & ſi quid eſt eiuſmodi, quàm plumea.

Var. lib. 4. de lig. Lat.

In eoſdem, de Pulſatio, & Verberatio. CAP. XLVII.

INter Pulſationem, et Verberationē, Vlp. ait hoc intereſſe, ut Offilius ſcribit: Verberare eſt cū dolore cædere: Pulſare ſine dolore. Sed cū utriuſq; uenia, nō eſt eiuſmodi inter hæc uerba differētia. An quū uerberamus frumenta: cū dolore uerberam⁹? Aut pulſamus potius, quā uerberamus? Et iumētum quum ſentit ex flagellis dolorē, uerberatur? quum non ſentit, pulſatur? An Entellus ille Vergilianus ſine dolore pulſabat Dareta? Sed (ne multis) quis non uidet Verberare eſſe uerbere cædere? quod eſt inſtrumentum longum, & exile, qualis eſt uirga, baculus, fuſtis, lora, flagellum, ferula, arundo, & ſi quid eſt ſimile. Nec aliter dictum eſt Verberare à uerbere, quàm Flagellare à flagello, Fuſtigare à fuſte.

Aeneid. 5.

ſuſte. Nã uerbera licet pro uerberatione accipiãtur, tamen rẽ corpoream propriè ſignificant, ut flagella, quæ ſunt propriè ſummitates ſarmentorum. Quin ignes ex proximo raptos, uerberáq; quæ caſus obtulerat. Pulſare uerò eſt graui, ac uehemẽti ictu cædere, nec tam inſtrumento longo, & exili quã breui, ac rotundo, ut pugnis, ut calcibus, ut malleis, ut ſaxis, quæ manu tenẽtur: cũ aliũ percutimus in ſimilitudinẽ tympanorum, quæ manu pulſantur: nec eſt ſemel, ſed multis ictibus percutere. Nãq; nõ propriè pulſatũ aliquẽ dixeris, qui ſemel pugno percuſſus eſt. Adeò nõ minor iniuria ſit ex pulſatione, quã ex uerberatione, præter eã cauſam, quã modò dixi, quòd & Pulſatio, & Verberatio eſt multa pecuſsio, quódq; plerunq; pulſatio ſit in facie. Et ob pulſatos eorũ legatos Laurentes Tatiũ regẽ occiderũt, qui nõ puniſſet propinquos ſuos, qui Laurẽtibus hanc iniuriã fecerant. Et ipſa incuſsio calciũ cõtumelioſiſsima eſt, ſæpe etiã mortifera, utique ſi fiat in ægrum, in ſenem, in puerum, in prægnantem. Taceo ſi alia re quis alterum pulſauerit, quã manu, aut pede: cũ uicinus meus uxorem ſolitus ſit non modò piſtillo, uerùm etiam mortario æreo pulſare: ut non crebrius pulſet ipſum mortarium. Dictũ eſt autem à Pello, quod eſt percutio, & ferio: ut apud M. Tul. lib. I. de Diuin. Vt pelluntur animi uehementius, ſæpe etiã cura, & timore. Et in ſecundo: Num igitur quum aut muros Babylonis, aut Homeri faciem cogito, imago illorum me aliqua pellit?

Declam. 19

Liu. lib. I. ab Vrb.

In eoſdem, de Pellex, & Pallace. CAP. XLVIII.

PEllicem apud antiquos Maſurius, Paulo teſtãte, ſcribit in libro Memorabilium, eam habitam, quæ quum uxor non eſſet, cum aliquo tamẽ uiuebat. Eámq; nunc uerò nomine Amicam, paulò honeſtiore Cõcubinam appellari. C. Flaccus in libro de iure Papiniano ſcribit, Pellicem nunc uulgò

uocari, quæ cum eo, cui uxor ſit, corpus miſceat. Secundum quoſdam ea, quæ uxoris loco ſine nuptijs in domo ſit, quam Græci παλλακὴν uocant. Horum utrunq; uerè ſenſiſſe, & dixiſſe arbitror: ſed tamen pro ſuſcepti operis officio admonere debeo, Pellicem apud oratores & poëtas eam demum haberi, quæ cum eo, cui uxor eſt, corpus miſcet. Ideóq; Iuno ſemper proſequitur pellices, quæ ſibi uxori Iouem præriperent. Vnde Plin. lib. XXXV. uerbo Græco maluit uti, quum de Alexandro loqueretur, quem conſtat eo tempore cœlibē fuiſſe, quum Apellem ſcorto donauit, quam ueteri (ſi uerum eſt) Latino, pallace potius, quàm pellice. Ita autem ait: Nāq; cùm dilectam ſibi ex pallacis ſuis præcipuam nomine Campaſpem nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iuſsiſſet. Quo fit ut Curtium ubi de eodem Alexandro, & alijs loquitur, cæteróſq; ſcriptores opiner pallacem potius, quàm pellicem pro concubina cœlibis hominis dixiſſe, culpáq; librariorum in editionibus eſſe uitiatum. Suet. de Veſpaſiano loquens, pallacarum dixit, non pellicum. Et alibi quoque, & T. Liuius, multíq; alij Græco nomine utuntur. Sin aliter inuenitur, librariorum (ut dixi) uitio dandum eſt, cuius rei hoc argumentum eſt, quòd non rectè quis dicitur habere pellicem, ſed uxor. Et eſt nomen relatiuum ad alterius uxorem, cuius cum uiro rem habet, non autem ad maſculum: nec rectè dicturos fuiſſe reor oratores illos, qui pallacem dixerunt, ſi pellicem dixiſſent, ut patet.

Cap. 10. [margin, beside "rent. Vnde Plin. lib. XXXV."]
Cap. 12. [margin, beside "páq; librariorum … Suet. de Ve-"]

In eoſdem de Cauillatio. CAP. XLIX.

NAtura Cauillationis, quam Græci σκῶμμα appellauerunt, hæc eſt, ut ab euidēter ueris per breuiſsimas mutationes diſputatio, ad ea quæ euidenter falſa ſunt, perducatur. Hæc duobus in locis Vlp. Caius autem inquit: Si calumnietur, & moretur, & fruſtretur. Inde Calumniatores

appel

appellati ſunt qui per fraudem, & fruſtrationem alios uexa rent litibus. Inde & Cauillatio dicta eſt. Caius nullam fecit mentionem de euidenter ueris aut euidēter falſis, nec de bre uitate. Nec puto faciendam fuiſſe, cùm plerūq; cauillatio ſit tecta, & inſidioſa, multiſq;, ac longis frequenter ambagibus utens, & quæ uix ab acutis deprehēdatur. Quare Cauilla- tio, eſt ſubdola ratio, quā nos conſcij nobis mendacij, uincen di tamen cauſa proferimus. In hunc ſenſum ſemper Iuriſcō- ſulti uſi ſunt, & Quintiliani ferè ſeculum. Cic. autem pro genere quodam facetiarum, & hūc imitatus Aul. Gel. Titus Liuius utroq; modo. Ipſe quoq; Cic. definit lib. I I. de Ora. dicens, Etenim quū duo ſint genera facetiarū, alterū æqua- liter in omni ſermone ſalſum, alterum peracutum & breue: ſuperior cauillatio, altera Dicacitas nominata eſt. Cæterùm Caius uidetur ſentire: idem eſſe Calumniari & Cauillari. Quod non ſentit Martianus, tantùm accuſatori tribuens ca- lumniari: quū ait, Calumniari eſſe falſa crimina intendere: quod per legem illam declaratur X I I. tabularum: Calu- mniator idem patiatur, quod reus, ſi conuictus eſſet.

In eoſdem, de Præuaricator, Tergiuerſator, & Calumniator. CAP. L.

PRæuaricatores, Vlp. inquit: eos appellamus, qui cau- ſam aduerſarijs ſuis donāt, & ex parte actoris, in par- tem rei cedūt. A Varicādo enim Præuaricatores dicti ſunt. Idem alibi: Præuaricator autem eſt, quaſi uaricator, qui diuerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua. Quod nomen Labeo à uaria certatione tractū ait. Nā qui præuaricatur, ex utraque parte cōſiſtit. In prima definitione uidetur ſen- tire præuaricātionem in ſolum actorem cadere: in ſecunda uerò etiam in reum. Sed forſitā & hîc de ſolo actore ſenſit, cui aſſentire uidetur Martianus, qui ait: Accuſatorū teme-

ritas trib⁹ modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur. Aut enim calumniatur, aut præuaricatur, aut tergiuerſatur. Ca*lumniari, eſt falſa crimina intendere : Præuaricari, eſt uera crimina abſcondere:* Ter*giuerſari, in uniuerſum ab accuſatione deſiſtere.* Et *pòſt iterùm:* Pr*æuaricatorẽ eum eſſe oſtẽdimus, qui colludit cũ reo, & translatiuè munere accuſandi defungitur, eò quòd proprias quidẽ probationes diſſimularet: falſas uerò excuſationes admitteret.* Q*uod nos quidẽ uerũ fatemur eſſe, legémq; antiquitus de præuaricatorũ pœna fuiſſe, ut* Cic. Phil. lib. II. *V*ereor Patres cõſcripti, ne *(quod turpiſſimum eſt) præuaricatorem mihi oppoſuiſſe uidear.* Cæterũ *(ut prætercam, quod* Cic. *idem in* Partitionibus *ait, præuaricationem definiri nũc ab accuſatore, nunc à reo corruptelam eſſe iudicij) reperio nonnũquam præuaricatorem ex parte rei quoq;, neq; perfidia tãtũ, ac malitia, ſed imprudentia etiam, & negligẽtia peccantem.* Q*uint. in* VII. *Vt in præuaricationum criminibus, ut abſoluatur reus, aut innocentia ipſius ſit, aut interueniente aliqua poteſtate, aut ui, aut corrupto iudicio, aut difficultate probationis, aut præuaricatione, nocẽtem fuiſſe cofiteris, nulla poteſtas obſiſtit, nulla uis: corruptũ iudiciũ nõ quereris, nulla probãdi difficultas fuit.* Q*uid ſupereſt, niſi ut præuaricatio fuerit?* H*ìc pro perfidia accuſatoris accipit, alibi uerò aliter.* S*ed de una cauſa loqui ſuperuacuum eſt.* E*go in uniuerſum neq; oratoris puto eſſe unquam præuaricari: neq; litẽ intelligo, in qua pars utraq; idẽ uelit.* I*deóq;* Pr*æuaricatorẽ appellam⁹, quicunque à præſcripto officij ſui deflexerit, atq; aberrauerit.*

Cap. 19. Plin. *lib.* XVIII. A*rator niſi incuruus, præuaricatur.* Plin. Epiſt. 20. li. I. *Iunior ad* Cornel*iũ* Tacitũ: A*lioqui præuaricatio eſt trãſire dicenda.* Pr*æuaricatio eſt etiam breuiter, & curſim attingere, quæ ſunt inculcãda, infigẽda, repetenda.* Et Adam

præua

præuaricatũ fuiſſe dicimus. Tergiuerſari uerò nõ eſt (quãtum ego intelligo) ab accuſatione deſiſtere. Illi uidentur ex hoc trahere ſignificationẽ, quòd qui terga uertunt, à pugnæ deſiſtunt. Verũtamẽ nõ protinus, qui terga uertũt, à pugnæ deſiſtunt, ut Parthi. Itaq; qui uertẽtes terga, adhuc tamẽ pugnant, nec rationibus uolunt ſe uictos agnoſcere, tergiuerſantur. Cic. de Offi. lib. III. Atq; in his tamen tribus generibus, quoquo modo poſſunt, non incallidè tergiuerſantur. Prudentiã introducunt, ſcientiã ſuppeditantem uoluptates, depellentem dolores, fortitudinem quoq; aliquo modo expediunt, quum tradunt rationẽ negligendæ mortis, perpetiendíq; doloris. Etiam tẽperantiam inducunt, nõ facillimè illi quidẽ, ſed tamẽ quoquo modo poſſunt. Dicũt enim uoluptatis magnitudine doloris detractionẽ fieri. Nunquid qui hoc dicũt aut deſiſtunt ab accuſatione, aut accuſaſſe ſe iudicant? Idẽ pro Roſcio Comœdo: Attende quæſo Piſo Fãnij uultũ, & huc atq; illuc tergiuerſantẽ, teſtimoniũ contra ſe dicere cogo. Erat autẽ Fannius accuſator, quẽ ſi omnino ab accuſatione deſiſteret, non inſequeretur iure patrocinij Cic. ſed uictum, nolle tamẽ dare manus, obiurgat. Liu. lib. II. ab Vrbe condita: Mouebant hæc conſulem, ſed tergiuerſari res cogebat: id eſt, nõ agnoſcere ueritatem, & eam quibuſcunq; rationibus poterat diſsimulare, et quaſi ſubterfugere. Tertium autem uerbum ab eodem Martiano definitum (de Calumnia loquor) meretur & ipſum aliquam emendationem: quod non modò apud Cic. pro cauillatione accipitur, nõ illa quidem mouente riſum, ſed ea qua Cicer. ipſe non utitur: ut de Offic. lib. I. Exiſtunt etiam ſæpe iniuriæ calumnia quadam, & nimis callida, & malitioſa iuris interpretatione. Ex quo illud, Summum ius, ſumma iniuria. ſed etiam apud Quintilianum nonnunquam: ut ibi: Quamuis exiguo diuiſus

ſpatio

ſpatio opem non feret, non ſuccurret, ut hac ſaltem ſe calumnia defendat: nõ abij, non reliqui, non abſceßi, neq; pede (ut aiunt) uno à parẽte diſceßi. Alióſq; complures, quorum & Caius eſt, *uſu quoq; probante, per quem utraq; pars iurat de calumnia uitanda.* Nimirum de cauillatione eò magis quod calũniari pro cauillari dicimus, quæ uox quatuor primas literas habebat caſdem cum calumniari. Poſtremò probatur hoc ex illo Digeſtorum loco, cuius titulus eſt: Si mulier uentris nomine calumniæ cauſa in poſſeßione fuiſſe dicatur. Calumnia ſcilicet, ibi intelligitur dolus malus.*

In eoſdem, de Ferri, Portari, Agi. CAP. LI.

FErri *propriè dicimus, Caius inquit, quæ quis corpore ſuo baiulat:* Portari *ea, quæ quis iumento ſecum ducit.* Agi *ea, quæ animalia ſunt.* In *hoc ipſe* Caio *aſſentior, niſi quòd* Portare *eſt ſuo etiã corpore, interdũ etiã magis quã ferre. Quis enim neget iumenta portare? quæ quũ homines*
Act.4.ſce.3. *imitantur, et ipſi portare dicuntur.* Teren.in Andr. Mi *homo, quid iſthuc obſecro eſt? Quò portas puerum?* Horat.
Epi.13.lib.1. -Ne *fortè ſub ala*
Faſciculum *portes librorum, ut ruſticus agnum.*
Et *ab hoc compoſita:* Deportauit Verres *amicã de prouincia.* Deportauit Põpeius *beneficio* Ciceronis *tertiũ triumphum.* Multi *imperatores uictorem exercitum reportauerunt, quaſi reduxerunt.* Agere *autem nõ uno modo dicitur,*
Epig.47. *ſed de uno tamen non tacebo.* Martia.lib.1.Epigrammatôn,

Semper *agis cauſas, & res agis* Attale *ſemper.*
Eſt, *non eſt, quod agas,* Attale *ſemper agis.*
Si *res, & cauſæ deſunt, agis* Attale *mulas.*
Attale *(ne quod agas deſit) agas animam.*

Epi.13.lib.8. Cælius *ad* Ciceronem: Hortenſius, *quum has literas ſcripſi,*
famil.epiſt. *animam agebat: id eſt, expirabat.*

In eoſdem, de Conuitium, & Maledictum. CAP. LII.

COnuitium apud Vlpian. iniuriam eſſe Labeo ait, quaſi maledictum iniuria nõ ſit. Addit idẽ Labeo: Cõuitium dicitur uel à cõcitatione, uel à conuentu, hoc eſt, à collatione uocum. Quũ enim in unũ cõplures uoces conferuntur, quaſi conuocium eſt. Sed quod additur à prætore aduerſus bonos mores, nõ omnẽ in unum collatam uociferationẽ prætorem notare, ſed eam quæ bonis moribus improbatur, quæq; ad infamiã, & inuidiã alicuius ſpectat. Et iterum: Conuitiũ autem nõ tantũ præſenti, uerùm abſenti quoq; fieri poſſe Labeo ſcribit. Proinde ſi quis ad domum tuam uenerit te abſente, cõuitium eſſe factum dicitur. Itẽ ſi ad ſtationẽ, uel tabernam uentũ ſit, probari oportere feciſſe conuitiũ nõ tantũ is uidetur, qui uociferatus eſt, uerùm is quoq;, qui concitauit ad uociferationem alios, uel ſubmiſit, qui uociferarentur. Et paulò pòſt: Ex ijs apparet non omne maledictum conuitium eſſe, ſed id ſolùm, quod cum uociferatione dictũ eſt. Et ſiue unus, ſiue plures dixerint, Conuitium eſt, quod in cœtu dictum eſt. Quod autẽ in cœtu nec uociferatione dicitur, conuitium propriè nõ dicitur, ſed infamandi gratia dicitur. Ex ipſa nominis etymologia argumentum ſignificationis Labeo ſumpſit. Sed quum falſa ſit etymologia, falſa erit & definitio. Quúmq; falſa ſit definitio, falſa erit & etymologia. Quis enim Labeoni credat conuitiũ à cõcitatione, aut à cõuentu dictũ, aut collatione uocis, quaſi conuociũ, quũ ſit alia propria magis ſiue etymologia, ſiue expoſitio per compoſitionẽ à Con, & Vitium? uel à Conuito, quaſi uitandum, & uituperationis cauſa factum? Habet autẽ conuitiũ, ui, nõ breuem, ut uitium, ſed longã, ut uito. Licet conuito aliud ſignificet, quàm conuitium, ſi modò ſignificat idem, quod inuito, non obſtat, quum à ſuo quoque ſimplici, quod eſt Vito, in

ſignifi

ſignificatione magis diſtet, quàm Cõuitium à ſuo, ſiue illud ſit Vito, ſiue Vitium. Ipſa quoq; Con, præpoſitio in bonã, & malam rem accipi ſolet, ut Conficio, pro perficio, et pro eo, quod eſt conſauciando trucido. Inde Confectores ferarum. Conuitiũ igitur, à Vitium, uel potius à Vito deſcẽdit, ut Vitupero: tametſi non omnino repugnẽ ſcribi per c, ut quibuſdã placet, nõ per t. Et hoc quidẽ de etymologia, quæ ſi pro Labeone, Vlpianóq;, non pro me faceret, tamen definitioni repugnare auderem, nuſquã reperiens apud ſummos uiros hanc differẽtiam cuſtoditam inter conuitiũ, et maledictum. Inter quæ (ſi qua eſt) hæc erit, quòd Cõuitiũ eſt maledictum cõtumelioſum. Quint. lib. VII. Sic autẽ præparabit actione prima iudicum animos, ut noluiſſe potius obijcere, quàm non potuiſſe credatur. Eóque ſatius eſt, omni ſe antè actæ uitæ abſtinere conuitio, quàm leuibus, aut friuolis, aut manifeſtè falſis reum inceſſere, quia fides cæteris detrahitur, & qui nihil obijcit, omiſiſſe credi poteſt maledicta tãquam ſuperuacua: qui uana cõgerit, confitetur uanum in antè actis argumentum. Ex his uerbis planè datur intelligi, nec uociferatione utiq; fieri conuitium, nec aliud eſſe quàm maledictum. Cic. pro Cœlio: Maledictũ autẽ nihil habet propoſiti, præter contumeliã: quæ ſi petulantius iactatur, conuitiũ: ſin facetius, urbanitas nominatur. Illud autẽ uerbum Inuidiam, quo Labeo, ſiue Vlpian. utitur, quid mirum ſi Accurſius nõ intelligit? qui in Inſtitutionibus, ubi dicitur, Appellatione autem Ligni omnis materia ſignificatur, ex qua ædificia fiunt: ſic interpretatur, ut cæmenta & lapides, immemor à iuriſconſultis exponi materiam pro ligno ad ædificia utili: quanquam & Cato, & Varro, & Columella, & Pli. qui de agricultura ſcripſere, alijq; unam etiam arborem, particulámq; illius materiam appellant, & breuiter omne lignum.

In eoſdem, quæ ſint Verſicoloria. CAP. LIII.

VErſicoloria apud Iuriſc. uocantur, quæ natiuum colorem mutauerunt: ut ueſtes ſi albæ ſint, aut nigræ, ſubnigræ'ue, quales ex lana non tincta ſolent eſſe coloriæ, ſi in alium colorem tinctæ ſint, uerſicolores nominatur. Cæterùm uix in hunc ſenſum reperimus. Nam Cic. collũ columbi, pauoniſque & eius caudam uerſicolorem uocat, & nonnulli aquam maris: uel quòd uerſat, & mutat colorem ſubinde, uel potius quòd ſit diſcolor: ut apud Plin. lib. XXXVI. Subit mẽtem non fuiſſe tum autoritatẽ maculoſo marmori, quàm fecere è Thaſo Cycladum inſularum una, æquè & è Lesbo: liuidi⁹ hoc paulò uerſicolores quidẽ maculas habẽs. Et in eodem: Primùm (ut arbitror) uerſicolores iſtas maculas Chiorum lapicidinæ oſtenderunt, cũ extruerent muros. Et in eodẽ: Veluti quum calculi fiunt, quos quidam abaculos appellant, aliquos etiam pluribus modis uerſicolores. Et in XV. Ingens poſteà turba prunorũ uerſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Et in XXV. Verſicoloribus uiperarum maculis. Et in XXVIII. Nullũ animal pauidi⁹ exiſtimatur, & ideo uerſicoloris eſſe demutationis. Per quod apparet collũ colũbæ, pauoniſq; & caudã, aquámq; non ideo uerſicolorẽ dici, quòd uerſat colorẽ, ſed quòd diuerſum colorẽ habeat. Alioqui ſatis habuiſſet Plin. dicere, Et ideo uerſicolor eſt, nec adiungere demutationis. Neq; uerò ueſtes ab hac ſignificatione cõmuni excipiendæ ſunt, putandæq; ſolæ ipſæ uerſicolores ita demũ dici, ſi lana tincta cõfectæ fuerint: ut apud Quin. Dum in his de quibus erit quæſtio meminerimus nõ athletarum toros, ſed militum lacertos eſſe, nec uerſicolorem illã, qua Demetrius Phalereus dicebatur uti, bene ad forẽſem puluerem facere. Apud Titum uerò Liuium eſt, ſecũdo Punico bello, interdictum

De fini. lib. 3.
Cap. 6.
Eod. lib. & c.
Cap. 26.
Cap. 13.
Cap. 2.
Cap. 8.
Lib. 4. bel. Maced.

ctum fuiſſe matronis, ne uerſicoloribus ueſtirentur. Quod *qualiter accipiẽdum ſit,* Val. Max.*lib.*1 x.*ſignificat, dicens:* Q*uam fœminæ tollere cupiebant, quia in his nec ueſte uarij coloris uti, nec auri plus ſemunciam habere, nec iuncto uehiculo propius urbem mille paſſus, niſi ſacrificij gratia uehi permittebatur.* Idem Liuius *alibi ait: corpus alteri magnitudine eximium, uerſicolori ueſte, pictiſque & auro cælatis refulgens armis.* Profectò *de uarij coloris ueſte locutus eſt.* Et *iterum:* T*unicæ auratis militibus uerſicolores, argẽtatis*
Aeneid.10. *linteæ candidæ.* Nam *illud* Vergilij, *-Verſicoloribus armis exponit* Seruius *depictis, per quod bellicoſus oſtenditur.*

In eoſdem, de Penes, & Apud. CAP. LIIII.

PEnes te: *ut* Vlp.*ait, amplius eſt, quàm* Apud *te.* Nam Apud *te eſt, qualitercũq; à te tenetur:* Penes *te eſt, quod*
Feſt.lib.1. *quodammodo poßidetur.* Et *ante hũc* Feſtus Põpei⁹: Apud *&* Penes *in hoc differunt, quòd alterum perſonam cũ loco ſignificat: alterum perſonam, & dominium, ac poteſtatem: quod trahitur à penitus.* Perſonam *cum loco* Feſtus *accepit pro perſonam & locum: ut apud* Platonem: *&, apud forũ: id eſt, in* Platone, *& in foro: quorũ utriuſq; definitionẽ probo illudq́; addo:* Penes *dum tantùm ad perſonam refertur, non modò dominiũ adeſſe ſignificare, uerùm etiam laudem, ac uituperationem.* De *laude, ut* Cic. *in* Brut. Cuius *penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis, ac ſciẽtiæ.* De *uituperatione. ut* Quin. *in* Glad. Vereor *ne illius inexpiabilis, &*
Declam.9. *ſæpe reprehenſi odij alij culpa uideatur penes patrẽ qui tã facilè iraſcitur.* Illud *quoq; quod crebrò uſurpamus,* Fides *penes autores ſit: & in laudẽ, & in uituperationẽ ſimul accipitur, quaſi laus ueritatis, aut uituperatio falſitis penes autorẽ ſit, ad quẽ ſpectat fidẽ rei, cuius autor eſt, facere.* Ad *me certè iſta uel laus, uel uituperatio nõ ſpectat, qui hoc nõ*

affir

affirmo,ſed ad alterum autorem relêgo. Quod de laude,& uituperatione dico,idem accipio de commodo & incommodo:ut Liuius, Vt penes eoſdē pericula belli, penes quos præmia eſſent. Nonnunquam etiam loco ſeruit, ſicut apud Cic. lib. IIII. ad Heren. Ita petulans es atq; acer,ut ne ad ſolarium quidem (ut mihi uidetur) ſed penes ſcenam,& in eiuſmodi locis exercitatus ſis. Penes ſcenā,id eſt,apud ſcenam.

In eoſdem, de Patres, Maiores, Poſteri, & minores. CAP. LV.

PAtres,inquit Paulus,uſq; ad tritauos proprio uocabulo nuncupantur apud Romanos. Vlteriores,qui non habēt ſpeciale nomen, Maiores appellātur. Item liberi uſq; ad trinepotē:ultra hos,Poſteriones uocātur. Sed cū uenia Pauli neq; uſus in hoc,neq; ratio conſentit. Omnes enim qui ante nos fuerūt, utique qui liberos reliquerunt,atque id in noſtra ciuitate,Maiores dicuntur:qui uerò poſt nos,Poſteriores. Cicero in Salluſtium; Ego meis maioribus uirtute mea præluxi,ut ſi prius noti nō fuerint, à me accipiāt initiū memoriæ ſuæ. Tu tuis uita,quā turpiter geſsiſti,magnas offudiſti tenebras,ut etiā ſi fuerint egregij ciues,certè uenerint in obliuionē. Nūquid Cicero ait ſe præluxiſſe illis tantū qui ſupra tritauū fuerunt,Salluſtium uerò tenebras offudiſſe? An potius ut quiſq;à Cicerone,atq;à Salluſtio recētiſsimus erat. ita illi maximè horum utrunq; uel præluxiſſe, uel tenebras offudiſſe? An ſi quis claris maioribus ortus quæreretur,non multò magis is dicatur,qui patrē,auum,proauum,abauum, atauum,tritauū,claros,cæteros autē obſcuros habuit quàm qui iſta econtrario? Hoc ne ipſe quidem Paulus negaret. Inſuper Patres non opinor uſque ad tritauos poſſe deduci. Quum enim dicimus Patrum memoria aliquid factum eſſe,de proxima ætate ſemper intelligimus, non de illa etiam

ſexta. Dixi de Maioribus, & Patribus, uideamus de poſterioribus, ſiue poſteris. Idem Cicero eundem locũ ſic proſequitur: Quare noli mihi antiquos meos obiectare. Satius enim eſt, me meis rebus geſtis florere, quàm maiorũ opinione niti et ita uiuere, ut ego ſim poſteris meis nobilitatis initiũ, & uirtutis exẽplũ. Ita, opinor, non pertinebat ad filiũ, nõ ad nepotem, non ad pronepotem, non abnepotem, non ad trinepotem Turiana nobilitas, & uirtutis imitatio, ſed à filio trinepotis inceptura, quia ab eo poſteritas Tulliana initiũ acceptura erat, quum potius tunc eſſet acceptura occaſum. Idẽ alibi: Nec uerò dubitat agricola (quãuis ſit ſenex) quærẽti cui ſerat, reſpõdere, dijs immortalibus, qui me non accipere modò hæc à maioribus uoluerunt, ſed etiã poſteris prodere. Taceo quod Caius Caligula uolebat ſolos poſteros filios eſſe, nec iura conceſſa poſteris ad nepotes puenire. Sed ne cauſari queat, nõ poſitum exẽplum poſteriorum, ſed poſterorum eſſe. Quint. in XII. Maluit enim uir ſapientiſſimus, quod ſupereſſet ex uita ſibi perire, quàm quod præteriſſet: & quando ab hominibus ſui tẽporis parũ intelligebatur, poſteriorum ſeſe iudicijs reſeruauit. Neſcio tamen an potius legendum ſit Poſterorum, ut intelligamus, hoc quàm illud nomen eſſe uſitatius, & non modò ad eos, qui ex nobis geniti sũt, ſed ad uniuerſos, qui poſt nos erunt, pertinere. In eundem opinionis errorẽ incidit Seruius, qui in octauo Aeneidos ait: Minores non dicimus, niſi quoties graduũ deficit nomen, ut pater, filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos. Vbi iſti gradus defecerũt, meritò iã dicimus Minores: ſicut etiã dicimus Maiores poſt patris, aui, proui, ataui q; uocabulũ. De Maiorib⁹ ſatis modò diſputauimus. Alterius nominis ratio eadẽ uno exẽplo ſatis probabitur, eóque (quia cũ Seruio expoſitore Vergilij agimus) Vergiliano ex primo Aen.

In Cat. Mai.

Sueto. in Calig. cap. 28.

In illud, Ex illo celebratus honos, lætique minores Seruauere diem, &c.

Hunc

Hunc lætum Tyriiſq; diem, Troiáq; profectis
Eſſe uelis, noſtróſq; huius meminiſſe minores.

quis nõ uidet Didonem locutam de parẽtibus, qui tũc erant, corúmq; filijs, natiſq; natorum, et qui naſcerentur ab illis, non autem de filijs atnepotum, & deinceps, qui illius diei meminiſſe non poterant, niſi id à parentibus accepiſſent?

In eóſdem, de Victus, & Penus. CAP. LVI.

V*Ictus uerbo (Vlpianus inquit) cõtinentur quæ eſui, potui, cultuíq; corporis, quæq; ad uiuendum homini neceſſaria ſunt. Veſtem quoq; uictus habere uicem Labeo ait. Cætera quibus uiuendi, curãdíq; corporis noſtri gratia utimur, ea appellatione ſignificãtur. Ne hoc quidem aut ratio aut uſus probauit. Victus à uiuendo uenit. At uiuere ſine ueſtitu, cultúq; corporis licet, ut in Aethiopia. ſine eſu, potúq; non licet. Ideóq; ſemper diſtincta hæc duo reperimus, & ſemper addi alterum (de Veſtitu loquor) quia alterum, quod eſt uictus, hoc etiam ſignificatum non complectitur, alioqui non diceretur Victus, & ueſtitus. Significat etiam Victus genus uitæ, quantum ad mores, ut quibus cum quis uiuat, & à quibus inſtituatur, & quibus moribus. At neq; de Penu Iuriſconſultis aſſentior, multa quæ ad uictum non pertinent, penui cedere uolentibus. Potior apud me breuis illa Ciceronis definitio ualebit in libris de Natura Deorũ. Eſt enim omne, quo ueſcuntur homines, penus.* Lib.2.

In eoſdem, de Pignus, & Hypotheca. CAP. LVII.

I*Nter Pignus, & Hypothecam tantùm nominis ſonus differt. Hæc Martianus Vlpian. uerò: Propriè pignus dicimus, quod ad creditorẽ tranſit: hypothecã autem, cùm non tranſit poſſeßio ad creditorem. Ego magis cum Martiano ſentio: Iuſtinianus cũ Vlpiano in Inſtitutionib. dicens, Nam pignoris appellatione eam propriè rem contineri dicimus,*

quæ ſimul etiã traditur creditori, maximè ſi mobilis ſit. At *ea quæ ſine traditione, nuda conuentione tenetur, propriæ hypothecæ appellatione contineri dicimus.* Sed *nõ eſſe hanc differentiã, ex eo argumentũ eſt, quòd alterũ* Latinũ, *alterũ* Græcũ *ſuæ utrunq; deſeruiens linguæ.* Pignus *autẽ non tantùm creditori datur, ſed inter paratos ſecum decertare mutuò offertur, & apud ſequeſtrum deponitur.* Verg. *in* Buc.

Eclog.3. *Ego hanc uitulam (ne fortè recuſes.*
Bis uenit ad mulctram, binos alit ubere fœtus)
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

Qui tamen ſenſus rariſſimus eſt. Nam *illo figurato crebrius utimur, ut apud eundem:*

Aeneid.3. *Ipſe pater dextram* Anchiſes *haud multa moratus*
Dat iuueni, atque animum præſenti pignore firmat.

Quaſi dicat, Securũ *fecit, ut qui dat pignus.* A *priore ſignificato dicimus* Pignero, & Oppignero: *hoc eſt, do aliquid arraboni, quam quidam* Arram *appellant.* Et Repignero,
Priſc.lib.6. *quod eſt recipio pignus ſoluto debito.* Propter *hæc uerba quidam, quorũ eſt* Priſcianus, *exiſtimãt pignus in hunc ſenſum et in alium proximũ, habere genitiuũ pigneris: in illum quo ſignificamus filium, & per abuſionem coniunctiſſimas ſanguine perſonas, habere genitiuum pignoris.* Vnde *enim* Oppignero, & Repignero, *inquiũt, haberemus, niſi* Pignus *pigneris faceret?* Non *inepta quidem ratio: ſed quid reſpondebunt quod quum habeamus,* Fœnus *fœnoris, facit tamen*
Lib.6. Fœnero & *fœneror?* Idem Priſcianus *ait, antiquos dixiſſe etiam* Fœneris. Nec *tamẽ, ut ei credamus, exẽplo probauit.* Quid *quod ex* Frigus *frigoris, fit* Refrigero? *quid quod ex* Tẽpus *tẽporis, fit* Tẽpero? *ex* Litus *litoris, fit* Oblitero? *ex* Penus *penoris (ut ſentio) fit penetro? addita t, quaſi ad locum penoris intro.* Tã *enim* Penus *quã* Penetro *breui prima ſyl-*

laba

laba eſt. At *mihi quidem propria, & uera pignoris ſignificatio eſſe ea uidetur, unde uerba deriuantur.* Nihil *enim illi alij ſignificato cum his uerbis: et filij (ut ſentio) non alia ratione appellati ſunt* Pignora, *niſi quòd pignus quoddã inter cõiuges ſunt tũ uinculi, ne aliter fortè diuortium fieret, tum charitatis.* Cuius *rei argumẽtum eſt, quod legimus ſæpe pignora filiorũ ut apud* Suet. *in* Tiberij *uita:* Cõmunis *filij pignora.* Et *iterum: tam marium, quàm fœminarum pignora.* Cap. 7. In Auguſt. cap. 21.

In eodem, de ferrumino. CAP. LVIII.

FErruminatio, *Caius apud* Paulũ *ait, per eandem materiam facit confuſionem:* Plũbatura *non efficit.* Idem *ſentire uidetur* Põponius, *dicens:* Si *tuũ ſcyphum alieno plumbo plumbaueris, alienóue argento ferruminaueris, nõ dubitatur ſcyphum tuum eſſe, & à te rectè uendicari.* Scyphum *enim argenteum intellexit.* Cũ *ijs pleriq; non ſentiunt, quorum eſt* Plin. *qui lib. x. ait:* Nanq; *ſurculo ſuper bina oua impoſito ac ferruminato alui glutino, ſubdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportant aliò.* Ferruminato *dixit, quaſi agglutinato materia illa.* Idem XI. Et *medulla ex eodem uidetur in iuuenta rubens, in ſenectute albeſcens: nõ niſi cauis hæc oſsibus, nec cruribus iumentorũ, aut canũ: quare fracta non ferruminatur.* Quaſi *non glutinatur, nec coaleſcit, & colligatur.* Idem XXXI. *Carrhis* Arabiæ *oppido muros, dómſq; maſsis ſalis faciũt aqua ferruminãtes, quaſi glutinãtes.* Idẽ XXXV. *Calcis quoq; uſum bitumen præbuit ita ferruminatis* Babylonis *muris.* Idẽ XXXVI. Ea *maximè cauſa, quòd fulto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta componuntur.* Quaſi *dicat glutine. & in eodem:* Vitrũ *ſulphuri cõcoctum ferruminatur in lapides, quaſi conglutinatur in formã lapidis.* Idẽ XXXVII. Infeſtãtur *plurimis uitijs, ſcabro ferrumine, maculoſa nube, occulta aliqua nomina, prædura, fra-* Cap. 33. Cap. 37. Cap. 7. Cap. 15. Cap. 23. Cap. 26.

giliqùe centro, quaſi glutino, & commiſſura, ſiue iunctura, ſiue ligatura. Ergo ferruminatio nõ ubiq; per eandem materiam facit confuſionem, ſed interdum quoque per aliam. Plumbatura per ſolum plumbum efficit confuſionem, ut ipſum indicat nomen, ſi hæc confuſio dicenda eſt.

In eoſdem de Veterator, & Nouitius. CAP. LIX.

SEruus, ut eſt apud Venuleiũ, tam Veterator, quàm Nouitius dici poteſt: ſed Veteratorem non ſpatio ſeruiendi, ſed genere, & cauſa eſſe æſtimandum Cælius ait. Nam quicunq; ex uenalitio nouitiorũ emptus, alicui miniſterio præpoſitus ſit, ſtatim eum ueteranorum numero eſſe. Nouitium autẽ non tyrocinio animi, ſed cõditione ſeruitutis intelligi: nec ad rem pertinere, Latinè ſciat loqui, necne. Nec ob id ueteratorem eſſe quòd liberalibus ſtudijs eruditus ſit. Apud Vlp. ſic ſcribitur: Præcipiunt ædiles, ne ueterator pro nouitio ueneat. Et hoc edictum fallacijs uenditorum occurrit. Vbiq; enim curant ædiles, ne emptores à uenditoribus circumueniantur: ut ecce pleriq; ſolent mancipia, quæ nouitia non ſunt, quaſi nouitia diſtrahere, ad hoc ſcilicet, ut pluris uendãt. Præſũptũ eſt enim ea mãcipia, quæ rudia ſũt et ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora, & dociliora & ad omne miniſteriũ habiliora. Trita uerò mãcipia, & ueterana difficile eſt reformare, & ad ſuos mores formare. Quia igitur uenalitiarij ſciũt facilè decurri ad nouitiorũ emptionẽ, idcirco interponũt ueteratores, ut pro nouitijs uendant. Quid tã contrariũ, quàm hæ duæ iuriſcõſultorum ſentẽtiæ? Quid magis abſurdũ, quã nõ dico inter eas nõ iudicaſſe, ſed eas, aut ambas ſcripſiſſe, aut contrarias eſſe non uidiſſe? Et quãtò plura in rebus (ut cõiectura ducimur) eſſe debẽt, quũ in uerbis tot ſint, & tã manifeſtè cõtraria? Ego ut inſtituto officio fungar, et inter hos duos ſentẽtiã ferã, quãdo alterius

definitio

definitio à me tolli nõ poteſt, potior mihi uidetur Vlpiani opinio, & cũ cæteris ſcriptoribus conuenire. Venalitiarij, mangones dicuntur uenalium hominum. Martialis, Lib.II. Epig. 28.

Millia pro puero centum me mango popoſcit.

In eoſdem, de In annos, Quotannis, ac ſimilibus. CAP. LX.

NIhil intereſſe, Põponius apud Vlpianũ ſcribit, utrum In annos ſingulos, uel quotannis, an ſingulos menſes, uel quot menſibus, un In ſingulos dies, uel quot diebus legatur. Ipſe quoq; huic ſentẽtiæ accedo: proinde et ſi Quot anni legentur, Tot anni idẽ erit dicendũ. Corrũpere eſt illud Vlpiane, atq; Pomponi. Latinã linguã non iuuare. Quis unquam dixit, Quot diebus, & nõ potius quotidie? quis etiam Quot mẽſibus, & non ſingulis mẽſibus? Cur etiam nõ addimus quot horis, quot noctibus, quot luſtris? Quòd ſi quis hoc modo loquatur, intelligim⁹ quidẽ ex ipſa uerborũ ſerie, quid uelit: tamen ut barbarè locutũ reprehendemus, & ne deinceps ita loquatur, admonebimus. Nõ autẽ formulã alijs loquendi trademus, ut uos facitis. Iabolenus melius: Vini, inquit, Falerni, quod domi naſcetur, quotãnis uel in ſingulos annos binos culeos hæres me⁹ Titio dato. Quidã aduerbiũ hinc ducũt, quod eſt annuatim: ut Plin. li. XII. dicẽs: Herodoto teſte, qui tradit, ſingula milia talentum annuatim thuris penſitaſſe Arabes regibus Perſarum, ſi codex uerus eſt.

Cap. 17. In emendatis Plinii codicib⁹ annua legitur, non annuatim.

In eoſdem, de Turba, & Rixa. CAP. LXI.

INter Turbã, & Rixã, teſtimonio Vlpia. rectiſsimè Labeo at multũ intereſſe. Nanq; turbã multitudinis hominum eſſe perturbationẽ, & cœtum: Rixam etiam duorum. Videtur Vlpianus et Labeo ſentire, Turbam ſuapte natura ſignificare multitudinẽ: ideoque turbam in altero ſenſu eſſe perturbationem multitudinis. Ego uerò primũ & natura-

lem ſenſum eſſe pro perturbatione, quod docet uerbū ex ea ſignificatione ductū, Turbo, perturbo, diſturbo, deturbo, cōturbo, quæ nequaquam ad ſolam multitudinē referūtur. Et Turbo turbinis, & Homo turbidus, qui eſt iracundus. Contráq; uinum, & multa alia turbida dicuntur. Ipſaq; Græca origo τύρβη approbat hunc eundē ſensū. Cæterum quia multitudo non ferè uacat perturbatione, & ipſam appellamus Turbam: ut Colluuiē, homines uiles & contemptos, dicimus et fæcē et ſentinā: nō quòd homines ſint ſordes fæx ſentina, ſed quòd ſordidam & abiectā uitam agant. Terēt. in And.

Act. 2. ſcen. 3. Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet: Tū illæ turbæ fiēt. Inter quōs hæ turbæ fient? nempe inter Simonē et Pāphilum, in quem omnis culpa trāsferetur. Ergo turba erit inter duos. At idē in eodem ait: Dij uoſtrā fidem, Quid

Act. 2. ſce. 4 turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigat? Ego non nego aliquādo turbā inter multos, quemadmodum Rixam non ſemper inter duos, cuius multa exempla ſunt, ſed etiam

Liu. ab vrb. inter plures: ut apud Liuiū, Eo anno Romæ, quū per ludos à Sabinorum iuuētute per laſciuiam ſcorta raperētur, concurſu hominum rixa, ac prope præliū fuit. Et nō lōge pòſt: Quum conuerſus in patres impetus eſſet, Conſulum intercurſu rixa ſedata eſt. Sed Terentius fortaſſe ideo adiecit, Quid hominum illhic litigat? quia per uerbū Turbæ non ſatis ſignificatum erat perturbationē eſſe multorū, quāquam & illud Turbæ, non minus pro multitudine hominum accipi poteſt, quàm pro perturbatione: quum præſertim de perturbatione adijciat, Quid illhic hominū litigat? Sed de uno loco non attinet diſputare, ubi infinita ſuppeditant. Dixi à turba fieri Turbo, cuius genitiuum grāmatici quidā uolūt eſſe pro ludicro illo inſtrumento, Turbonis, quod uel ex hoc falſum eſſe, documētum eſt, quòd formam acumine faſtigiato

giato uocamus Turbinatam, ad ſimilitudinem ligni illius: Falluntur igitur grammatici in Turbo turbonis, quomodo in Cardo, cardonis, quod nec ipſum inuenitur.

In eoſdem, de Exautoro. CAP. LXII.

IGnominioſa autē miſsio (ſi Iuliano credimus) toties eſt, quoties is qui mittit, adijcit nominatim ignominiæ ſe cauſa mittere, ſemper enim debet imperator addere cur miles mittatur. Sed ſi eum exautorauerit, inter infames efficit, licet nō addidiſſet, ignominiæ cauſa eū exautoraſſe. Pace tamē Iuliani Exautorare, eſt ducem ab imperio ſuo dimittere, uel miſsū militē facere, illūq; donare miſsione militiæ plerūq;: ut apud Quintilianum in Milite Mariano, Pater huic emeritis bello ſtipendijs, tum, cùm tota ſubnixum Numidia fregimus Iugurtham, exautoratas armis manus, agreſti labori ſubegit. Titus Liuius ab Vrbe condita lib. XXV. Volonū quoq; exercitus, qui uiuo Graccho ſūma fide ſtipēdia fecerat, uelut exautoratus morte ducis à ſignis diſceſsit. Et in XXIX. Vbi hoc modo exautoratū equitē cū gratia Imperatoris uiderūt, ſe quiſq; excuſare, & uicariū accipere. Et in LXII. Vbi is ueniſſet, oēs milites exautorati domū dimitterētur, præter quinq; millia ſociūm his, quos obtineri circa Ariminum prouinciā ſatis eſſet. Idē lib. XXXV. Poſtero die concione aduocata de rebus à ſe geſtis, & de iniuria Tribuni bello alieno ſe illigantis, ut ſuæ uictoriæ fructu ſe fraudaret, quum deſeruiſſet milites, exautoratos dimiſit. Declamà.3.

In eoſdem, de Depectus. CAP. LXIII.

DEpect⁹ (ſi Vlpiano credimus) dicitur turpiter pactus. Mihi aūt pro ſimplici potius accipi uidetur id quod in multis fit, ut, demiror, deābulo, deſumo, demonſtro, deoſculor, depingo, depoſco, deuito, deguſto, demoror, deprecor, demulceo. Quòd ſi quando reperiatur pro turpiter pactus

(quod nõ memini legiſſe me) id fit nõ magis ui præpoſitionis, qua uerbum componitur, quàm ui ipſius uerbi, quod citra compoſitionẽ nõnunquã turpẽ pactionẽ ſignificat. Cic. in Paradoxis: Si quotidie fraudas, decipis, poſcis, paciſceris, aufers, eripis, ſi ſocios ſpolias, ærarium expilas, ſi teſtamẽta amicorum expectas, ac ne expectas quidem, atq; ipſe ſupponis: hæc utrum abũdãtis, an egẽtis ſigna ſunt? Exẽplũ uerò quod Depectus non ſignificat turpiter pactus, ſed tantum pactus, apud Terent. in Phorm. Ita me dij bene ament ut mihi liceat tandiu, quod amo, frui, Iam depeciſci morte cupio. Tale eſt hoc Terentianum, quale eſt illud Vergilij

Act.1.Scen.3.

Aeneid.5. -Vitámque uolunt pro laude paciſci.

Illud quoq; apud M. Tullium, ſecũdo Rhetoricorum: Quidam cũ circũſederetur, neque effugere ullo modo poſſet, depectus eſt cum hoſtibus, ut arma, & impedimẽta relinqueret, milites educeret. Itáq; fecit: armis & impedimẽtis amiſſis præter ſpem milites conſeruauit. Non eſt accipiẽdũ pro turpiter pactus, ab autore eſſe poſitum. Quippe qui cauſam narrat, de qua controuerſia eſt, an ille turpiter pactus ſit: non autem factũ hominis damnat: & aliquoties factum hoc paulò pòſt pactionem uocat. Et in libris ad Herenniũ hanc eandẽ rem ita geſtam exponit: ut quod erat ſui officij neque accuſet, neque excuſet, ſed tantũmodo pactum inter Pompilium, & Gallos ita fuiſſe ſignificet: hâncque controuerſiam ab accuſatore atque ab reo declamandam proponat.

In eoſdem, de Gemma, & Lapillus. CAP. LXIIII.

GEmmas, lapillóſq; Vlpianus ſic diſtinguit, dicẽs: Gẽmæ ſunt perlucidæ materiæ: quas (ut refert Sabinus ad Vitelliũ) Seruius à Lapillis ſic diſtinguebat, eò quòd Gẽmæ eſſent perlucidæ materiæ, ueluti Smaragdi, Chryſoliti, Amethyſti: Lapilli contrariæ ſuperioribus naturæ, ut Abſiani, Neuent

Neuent

Neuentani. Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis cõtineri ſatis cõſtitiſſe idem Sabinus ait: quia cõcha apud rubrum mare & creſcit, & coaleſcit. Murrhina autem uaſa in gemmis non eſſe Caßius ſcribit. Hoc falſum eſſe, pace horum quatuor Iuriſconſultorũ, cùm omnes autores probant, quorũ titulum Plinius de gẽmis nõ translucentibus fecit, & Lib. 37. Murrhina in gemmis numerat, & omnes lapides pretioſos, præter Margaritam (cui Vnio nomen, quod tantùm lingua Pli. li. 9. cap. latina habet) gemmas appellat: tum ipſa ratio. Nã quis non 35. uidet, Lapillus, quod generale nomẽ eſt omniũ paruorũ lapidum, ſed ſubintellectione pretioſus, idẽ eſſe quod Gemmula? Nam Gemmas etiã accepimus multorũ cubitorũ inueniri: quas uerè lapides, non lapillos appellare poſſumus, ita quum minutæ fuerint, Lapillos appellare debemus. Quòd ſi lapides tam grãdes translucidi nõ fuerint, ſiue perlucidi, quales ſunt imperfecti, nunquid uocabimus eos Lapillos? Quid hoc magis ridiculum? Quòd ſi etiã omnis lapis perlucidus gemma eſt, etiã Pariũ marmor, quod in modum uitri translucidum eſt, gemma erit. Poſtremò reperimus eiuſdem coloris lapides quoſdam permiſtim conſtare ex perlucidis, & nõ perlucidis, & ita permiſtos natura, ut non poſſis partẽ appellare gemmã, partẽ lapillum. Curtius li. VIII. quum dixiſſet, Gemmas, Margaritáſque mare litoribus infundit: paulò pòſt de eiſdẽ Indis ait: Lapilli ex auribus pendentes, profectò perlucidi intelligendi ſunt. Et iterum lib. 2. de rege Indo: Pendebant ex auribus inſignes candore, ac magnitudine lapilli. Margaritam uerò, ſiue Margaritum quis negare lapillum poßit, qui ſemper eſt puſillus lapis? Ego quidem candidos illos lapillos ex Indiæ regis auribus pendẽtes, Margaritas interpretor. Horatius, quum inquit: Saty. 2. lib. 1.

Nec magis huic inter niueos, uiridéſque lapillos: Ser.

de

de Margaritis, & Smaragdis intelligit. Margaritā autem ſicut lapillus forſitan nego, ita gēmis fateor contineri: quod ferè omnes concedunt. Seruius tamen Grammaticus, quaſi multi aliter ſentiant, inquit: Sanè multi ſeparant gemmam à margarita, ut Cicero: Nego ullam gemmā, aut margaritā fuiſſe, &c. Et gemmas uolunt dici diuerſi coloris, margaritas uerò albas: uel gemmas integras, margaritas pertuſas. Hæc Seruij opinio ab omnibus, & ab ipſa ueritate diſſentit. Eſt enim margarita, quæ in concha naſcitur: unde Conchilium dicitur, quam uulgò Perlam appellāt. Hæc etiā uocatur Vnio (ut idem Plin. ait) quia nunquam niſi diſtincta reperiatur, eſtq; generis maſculini. Nā fœminini illud, quo nunc quidam pro unanimitate utuntur, nec autoritate nititur (neſcio enim apud quē reperiatur) nec arte, quū deberet eſſe maſculini potius generis, ut talio, ſtellio, curgulio.

Seru. in illud 1. Aenei. Colloque monile Baccatū, & duplicem gemmis, auroque coronam. In Ver. act. 6.

Pli. li. 9. cap. 35. vnionē dictum ait, quòd nulli duo reperiantur indiſcreti.

FINIS ELEGANT. LIBRI.

LAVRENTII VALLAE AD IOANNEM TORtellium Aretinum, cubicularium Apoſtolicum, De reciprocatione Sui & Suus, libellus plurimùm utilis.

SINGVLARIS tua, Ioānes Tortelli, tum erga me beneuolentia, tū de meis quantulacūq; ſunt, literis opinio, ijsq; præcipuè quæ ad eloquentiam ſpectant, facit ut quicquid de Elegantia linguæ Latinæ, qui primus ad eloquentiam gradus eſt, adnoto, id omne ad te potiſſimùm ſcribā. Cùm præſertim nihil eius generis tam exiguum proficiſc

ficiſcatur à me, quod nõ tuo, neſcio iudicio dicã, an amori, magnum eſſe uideatur. Non *repudiabis igitur hoc tãquam exiguum, quod de pronomine Sui cum eius deriuatiuo adnotaui, uelut appendicem quæſtionis illius, ubi quæ ſunt huic cum genitiuis primæ & ſecundæ perſonæ cõmunia (quemadmodum ſcis) diſſeruimus.* Nam *illhic quæ trium omnium, hîc uerò quæ unius tantùm propria ſunt, explicantur catenus prorſus, quatenus pertinet ad reciprocationem.* Hui, *dicet aliquis, perexigua, perexiliſq; materia, nec ſatis ſcribi digna.* Iſti *ego (uitandus eſt enim in principio maximè contemptus operis) affirmo, non talem ſibi introgreſſo eam uiſum iri, ſed magnam, profundam, ſinuoſam, ſimilémque* Labyrintho *cuidam, etiam ſi* Minotaurus *non ineſſet: ut uerè liceat* Vergiliano *uerſu dicere,*

Hîc labor ille domus, & inextricabilis error. Aeneid. 6.

V*bi utinam non plerique falleremur, non modò plebeij, ſed etiam principes in dicendo, ac* Theſeo *pares, qui filo illo* Ariadnes *aut non utimur, aut abutimur.* Neq; *de noſtra tantùm memoria, uerùm de aliquot iã proximis ſeculis loquor, in quibus uix quiſpiam uitio hoc non laborauit, uel utendi iſto pronomine, quum non oportet, uel non utendi, quum oportet.* At *quàm uſitato, quàm neceſſario, quantæ etiam dignitatis uocabulo?* Etenim *(ut ſuperſedeam de genere hoc toto dicere) quantùm grammaticis, dialecticis, philoſophis, utiq; in ijs, quæ metaphyſica uocant, quantùm theologis, iuriſperitis, oratoribus, quantũ deniq; omnibus ſermone utentibus conducit rerũ, uerborũq; interpretatio, quod propriũ eſt eloquẽtiæ.* Certè *hoc, cuius uim, iúſq; interpretamur tanti faciendum eſt inter cætera uocabula, quanti* Pluton *inter reliqua numina trium maximorũ deorũ & unus, & frater tertius.* Rides *uiciſſim comparationis hiperbolen.* Tu *uerò*

uel

uel per me licet rideas, tecũ etiam riſurum quum (ut inquit Horatius) ridentẽ dicere uerum Nil uetat. Rideas, inquã, nõ derideas. Nã et propius ad ueritatem accedet mea ſuperlatio ridicula, quã tua cũ detractione deriſio. Nec nihil bella, nec incõcinna, nec inepta ſane cõparatio erit. Siquidẽ quẽadmodum tres filij Saturni (ſi uetuſtati credimus) omnia interſe diuiſere: ut Iupiter cœlum, Neptunus maria, Pluton inferos ſortiretur: ita tria pronomina & interſe germana, & inter cæteras uoces primaria, tum omnem perſonarum numerũ cõplectuntur (Ego ſimile Ioui, cuius prima eſt dignitas: Tu ſimile Neptuno, cuius ſecũda: Sui ſimile Plutoni, cuius tertia) tum omnia deriuatiua per totidẽ caſus ſingula ſibi uẽdicãt. Nã quid eſt, quod nõ Meum, aut Tuũ, aut Suũ dici queat? & licet Sui non contineat tertiã omnino perſonam, tamẽ illius ueluti fons eſt, pérq; ipſum ea tota nuncupatur, ditius nimirum ac locupletius utroq; aliorũ, quoniam plures uoces poßidet tertia perſona, quàm reliquæ. Et hinc quoque Plutoni comparandum, qui Dis à diuitijs, & eadem cauſa Græcè Pluton appellatur. Et eò quidem magis, quòd ſicut Pluton defectum lucis ſentit, eiúſq; imperium omne ex alieno pendet orbe, quòd hinc illuc animæ deſcendunt, ſine quibus non exiſteret illius regnũ, ita Sui, et defectum nominatiui habet, & niſi regimen eius aliunde pendeat, nequit ſubſiſtere, & (quod ad rẽ maximè facit) quẽadmodum Plutone præſide, bene maléq; factorum iudicia exercentur: ſic in uſu dictionis huius, bene maléq; loquentes præcipuè iudicantur: ut qui ex hoc iudicio abſoluti diſceſſerint, ij optimo iure tanquã ad Elyſium eant, cúmq; Verg. Anchiſa dicant:

Lib. Serm. 1. ſaty. 1.

Aeneid. 6.

Quiſq; ſuos patimur manes: exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.

Quare ſi pronomen iſtud tanto Deo comparari poteſt, cur

eius

eius tractatio perexigua, pérque exilis exiſtimetur? Libuit *iocari* Ioannes, *dum noſtrã materiam (munus uidelicet in te meum) nõ eſſe tantopere contemnendã oſtendere uoluimus.* Sed *id ipſa tractatio planũ faciet, méque non modò potuiſſe illam* Labyrintho *comparare, ſed fortaßis etiam intus* Mi*notaurum, id eſt, deſperationem habenti.* De *cuius natura, & uſu cùm alij ueteres grammatici nonnulla, tum* Priſcia*nus (cui inter cæteros ferè tribuitur palma) permulta præcipit & haud ſcio an ulla de re diligentius, ut mirer ſic lapſam loquendi conſuetudinem defluxiſſe de uia.* Nos *huiuſmodi erroris cauſas (ut aberrãtes reducamus in uiam) quoad facultas feret, diligentius tradere conabimur.*

In quo diſtent Sui, & ſuus inter nos, & Græcos. CAP. I.

PRINCIPIO *(quoniam* Priſcianus *pleraq; ad* Græcam *figurã reuocat, & hoc in primis pronomẽ de quo agimus) indicandum eſt multa eſſe cùm alibi, tum uerò hîc inter nos* Græ*coſque dißimilia.* Primum *apud illos* Sui, *id eſt,* οὗ, οἷ, ἓ. σφῆ, σφῖν. σφεῖς, σφῶν, σφίσι, σφᾶς, *non ſane frequenti in uſu: &* Suus, *id eſt,* ἰὸς, καὶ σφέτερος, *in minus frequenti eſſe: apud nos uerò frequentißima, & quàm uſitatißima.* Itẽq; *pro his duobus apud eoſdem aliud pronomen, id eſt,* αὐτοῦ, αὐτῷ, αὐτὸν, *uſurpari: quod propriè eſt* Ipſius, *ipſi, ipſum, ipſo: uel ex utroq; cõpoſitũ,* ἑαυτοῦ *etc.* Et *licet nõnihil differãt, tamen crebrò illud pro hoc poni, ut uix ſcias quid inter ipſa interſit.* Neque *me fugit ad ſignandã differentiam illud aſpirare ſolere, quũ pro hoc ponitur: ſed neſcio an omnes id ſcriptores obſeruarint.* Certè *nec oẽs editiones ſeruatum habent, & quæ habent, uix ubique: & ſi ubique haberent, non tamen in totum linguæ Latinæ reſponderet.* Prætereà

hoc

hoc ipſum cõpoſitũ primæ, ſecũdæq; pſonæ accõmodari nõ ſolũ tertiæ, ut προσέχετε ἡμῖν ἑαυτοῖς, apud nos (ſi uerbum ſit è uerbo) abſurdiſsimum, Attẽdite nobis ſibi, ſiue nobis ſibi ipſis, cũ tãtundem ſignificet Nobis ipſis. Poſtremò apud Homerũ & ſi qui ſunt alij, ſexcentis in locis reperi οὗ, οἷ, ἕ. hoc eſt Sui, Sibi, ſe, pro Eius, ei, eum, eo: ſiue pro Illius, Illi illũ, illo: cuius autoritatẽ imitatũ noſtrûm inuenio neminẽ. Ita & ſuã naturã interdum deſerit hoc pronomen, & in locum ſuũ aliud ſuccedere patitur. Quod nobis adeò denegatum eſt, ut ſicuti Mei & Meus, Tui & Tuus: ita Sui & Suus nequeant alterum pro altero poni, quũ non Latina ſit, ſed barbara oratio, Ego amo amicum mei, uel tui, Hic amat filium ſui, pro, Meum, Tuum, Suũ. &, Hic me credit omnia facere amore meo, odio tuo, inuidia ſua: pro, Mei, Tui, Sui, quæ apud Græcos non eſt differentia. Siquidem (ut alibi probauimus) Sui, ut Mei, Tui, Noſtri, & Veſtri, paſsiuè ſemper accipitur: Suus uerò, ut Meus, Tuus. Noſtrum, Veſtrum, Noſter, Veſter, poſſeſsiuè, uel actiuè: quod Priſcianum ignoraſſe ob Græcam forſitan imitationem quàm mirum, tam uerum eſt. Quum ergo tot ſint quibus à Græca noſtra diſſentit oratio, non quid illi dixerint eſt intuẽdum, ne in eundem in quem nonnulli (ſicut oſtendam) errorem incidamus: ſed quid noſtri, quorum autoritatem imitamur.

Non eſſe tria genera conſtructionis prædictorum pronominum, ſed reciprocationem ſufficere. CAP. II.

HAec præfatus, ad rẽ ipsã uenio, cuius Priſcianus tria genera facit. Vnũ, quod uocat reciprocum, quum pronomen in ſe ipſum reflectitur: ut, Cato amat ſe. Alterum, quod uocat Tranſitionẽ, quum per deriuatiuum eius loquimur: ut, Cato amat ſuum filium, ſiue Catonem amat ſuus filius.

lius. Tertium, quod uocat Tranſitionem, quum accedit alterum membrum: uel in primitiuo, ſic: Cato precatur me, ut ſui miſerear: Vel in deriuatiuo ſic: Cato precatur me, ut ſui filij miſerear. Sed optimum fuerit eius ad literā ſubijcere uerba, eáque aliquanto longius repetita (quoniam non in unius tantùm quæſtionis uſum repetentur) quæ hæc ſunt.

Poſſeßiua uerò modis cōſtruuntur tribus: cùm uerba uel à poſſeſſore in poſſeßionē, uel à poſſeßione in poſſeſſorem, uel extrinſecus transferūtur. A poſſeſſore in poſſeßionem: ut, Doceo meū filiū, doces tuum diſcipulum, docet ille ſuum auditorem. A poſſeßione uerò in poßeſſorem: ut, Paret mihi meus filius, paret tibi tuus cliens, paret illi ſuus ſeruus. Extrinſecus: ut, doces tu, uel ille meum filiū: doceo ego, uel ille tuum filiū: doceo ego, uel tu ſuum, uel illius filiū. Sed melius hoc per trāſitionē: ut, Rogat ille me, ut doceam ſuum filium. Cùm enim Suum ſit relatiuum, exigit, ut prius cognoſcatur perſona poſſeſſoris ſui, ad quam referatur. Et ſciendū, quòd omnia poſſeßiua, poſſeſſoris quidem perſonam ſecundū primitiuū ſignificant. Poſſeßio uerò ipſa tertiæ eſt perſonæ, ut Meus, Tuus, Suus, quomodo et nomina quibus iungūtur: ut Meus pater, Tuus filius, excepto uocatiuo, qui ſolus in primæ perſonæ poſſeßiuis inuenitur, quū ſecūdæ copulatur perſonæ: ut: Mi pater, ô mea Tullia, ô noſter Chremes. Omnia tamen poſſeßiua in genitiuo primitiuorū, non ſolùm nominibus, ſed etiam uerbis tranſitiuis ſociata, poſſunt reſolui: ut Amicum meū moneo, pro amicum mei: & Euandriū filium Turnus interfecit, pro Euandri filiū: Et Daunius filius ab Aenea uictus eſt, pro Dauni filius. Hoc autem intereſt inter poſſeßiuum pronomen, ut, Meus, Tuus, Suus, et primitiuum Mei, Tui, Sui, quòd uoce poſſeßiui genus, & caſus et numerus ipſius poſſeß. oſtenditur, et ſubſtātiua quidem uerba poſ-

ſeßiuis coniuncta ad poſſeſſores referuntur: ut, Tuus ſum filius, & Meus pater es, & Suus eſt illius ſeruus. Et aliquãtò poſterius: Nos uerò primitiuis quidem. i. Sui, ſibi, ſe, à ſe, uel per reciprocationem: ut, Sui potitur, Sibi indulget: uel per retrãſitionẽ utimur: ut, Hortatur me ille, ut ſui potiar, Rogat te ille, ut ſibi indulgeas. Poſſeßiuis uerò cũ in ea poſſeßiuorum fiat tranſitio: ut, Sui ſerui miſeretur, et ſuo Seruo prodeſt. et Suum ſeruum diligit. Nec aliter tamen poteſt ſupradictum poſſeßiuum tertiæ perſonæ conſtrui cũ alijs extrinſecus perſonis, niſi per tranſitionẽ (quomodo et primitiuum eius) id eſt, niſi prius à poſſeſſore eius proficiſcatur, in aliam uerbi perſonam: & ſic ab illa rurſus ad poſſeßionem tertiæ, ſicut & ad ſe, ut, Rogat me ille, ut ſuus ſeruus miniſtret mihi uel tibi: Precatur me ut ſui patris miſerear. Petit te ut ſuo proſis filio: Obſecrat Cicero Varronem ut ſuum erudiat gnatum. Et notãdũ quòd quũ à tertia in tertiam fit trãſitio perſonam, in dubiũ uenit, poſſeßio ad quã pertineat earũ: ut, Rogat iſte illum ne ſuo noceat filio, ambiguũ cuius filio, ſuo iſtius, an illius. i. an rogantis, an eius qui rogatur: quomodo & apud Græcos παρακαλεῖ Πλάτωνα Αριστοτέλης ἵνα τὸν ἑαυτοῦ φίλον παιδεύσῃ. dubium fit utrum Platonis, an Ariſtotelis ſuum. Hæc ille. Non uideo, quid opus fuerit hac diuiſione, quum & alia genera, & aliæ ſpecies eſſe poßint, ut poſterius apparebit, neque hæc ipſa ſatis inter ſe diſtincta ſint. Quæ enim ſpecies hæc erit? Cato cupit me amicum ſibi, uel ſuum: Optat te coli à ſe, & à ſuis: Ait domũ tuam ſe autore extructã, ſiue ſua pecunia: Relinquã Reip. teſtimonium meæ in ſe uolũtatis: Rex eſt domi ſuæ lætus ſua gloria: Sua quemq; delectant: Terra per ſe ſtat: et alia plura: ut fortaſſe ſicut expeditius, ita ſatiꝰ fuerit hæc omnia appellare reciprocationẽ: quod propemodum Priſcianus ipſe

confite

confitetur, quũ longè pòſt inquit: Nõ *aliter tamẽ hoc fit niſi prius à tertia perſona uerbũ aliquod (ut diximus) proficiſcatur ad aliã extrinſecus perſonã, et ſic ab illa per retranſitionem ad eam reciprocetur aliud uerbũ, ut* Rogat me ille, *ut ad ſe ueniam:* Petit te, *ut ſibi des:* Hortatur *milites imperator, ut ſe largo* potiantur. Q*uapropter hoc tãquam generali uocabulo (ſi modò auſim dicere) ſolo uti poſſumus.*

Vnde dicta ſit Reciprocatio. CAP. III.

QVod *ex eo dictum eſt, quòd ſicut reciprocatur ſpiritus, quũ recipitur, & unda uiciſsim alluens litus, &* Euripus *ad priſtinum ſubinde curſum rediens reciprocus eſt:* ita *hæc pronomina alterum primitiuum, alterum deriuatiuũ ad id unde prodierant, reuocantur.* Quod Græci ἰδιοπάθος *&* ἰδιοπάθειαν *uocant.* Priſcianúſq; interpretatur, Sui *paſſum, &* Sui *paſsionẽ, tum durè tum minus aptè:* quia Sui *(ut diximus) tantummodo paſsiuè accipitur.* Satis *autem erat* Reciprocum, *&* Reciprocationem *dixiſſe.*

Quomodo ſolœciſmus admittatur in Sui, & Suus. CAP. IIII.

ET *hac quidẽ quomodo ſit utendum, ex ſuperioribus liquet.* Quonã *autem modo aliqui abutantur,* Priſcianus *oſtendit, inquiens,* Tertiæ *uerò perſonæ poſſeſsiuũ ſiue uoce altera ſignificante poſſeſſorem ſuum: non poteſt adiungi alij perſonæ per ſe.* Si *dicam* Seruus *ſuus miniſtrat mihi uel tibi, ſolœciſmum facio.* Propemodum *ipſe præceptor hoc pronomine abuſus eſt.* Ego *dixiſſem* Ipſius, *ut referatur ad poſſeſſiuum potius, quã* Suus, *quod referri uidetur ad uocem alterã, quod ille non ſentit.* De *quo latius poſteà.* Sed *cur de primitiui ſolœciſmo omiſit exempla ? quæ res multùm faciebat ad hoc uitiũ deuitandum: ut,* Ego *dixi ſibi,* Non *eſt ſibi curæ* Reſpublica, *tu fuiſti ſecũ: pro eo quod eſt,* Ego *dixi ei,* Non

eſt ei curæ Reſpub. Tu fuiſti cum eo. An quòd temporibus eius in hoc nunquam, aut uix unquam peccabatur? Quippe cùm hac quoque tempeſtate minus in Sui peccetur, quàm in Suus. Sicut enim datiuo & ablatiuo poſtpoſita præpoſitione Cùm, prout exẽplis docui, et nonnunquam forſitan genitiuo ut, Feci amore ſui, uulgus utitur, ita non utitur accuſatiuo ablatiuóq;. Quis enim è uulgo ſic loquitur? Vidi ſe: Pergo ad ſe: Indigeo ſe: Redeo ad ſe, profectò (quod ſciã) nullus: ut ſi rectè ratiocinamur, minor ſit eius pars ĩ qua peccatur, utpote nõ planè per duos caſus: at uerò in Suus per oẽs per nominatiuum, quale fuit Priſciani exemplum. & in oppoſito: ut, Hoc eſt opus ſuum, per obliquos: ut, Ego ſum amicus patris ſui: Tu non places filio ſuo: Legiſti librum ſuũ: pone hoc ad pedes ſuos: Libris ſuis fruor: In hortis ſuis cœnauimus: pro eius, ſiue ipſius, ſiue illius: quæ dici non Latinè, ſi qua ratio eſt, reddi iſta poteſt: In primitiuo quidẽ (quòd quũ inter hũc modum loquẽdi quem reformidant, & illum quo utuntur, nihil interſit) palàm eſt eos (ſemper enim falſitas ſe ipſa conuincit) ſua confeßione peccare, ut nuper quendã literarum Græcarũ ignarum, quẽ quòd negaret propter loquendi conſuetudinẽ dicendũ eſſe Ariſtoteles, ita ſum percontatus, non'ne Ariſtotelicus omnes dicunt? Quũq; ille reſpondiſſet, etiam: ergo, inquam, etiam ueſtro teſtimonio dici debet Ariſtoteles, non Ariſtotiles, ut fieri poßit Ariſtotelicus. In deriuatiuo autem quod conſequens eſt, quũ hoc ſit eiuſdem naturæ, quod illi tanquam genitori, uel domino, uel duci nõ licet, id huic uel filio, uel ſeruo, uel militi non licere.

Prima cauſa cur Sui & Suus abutamur pro Eius, vel Ipſius, vel Illius. CAP. V.

VErùm hîc quiſpiam, neque hac mea ratione cõtentus, neque Priſciano ſatis fidei habens, aget nobiſcum autoritatib

autoritatibus, opponétque Vergilianum illud:

Tum breuiter Barſen nutricem affata Sichæi, Aeneid. 4.
Nanque ſuam patria antiqua cinis ater habebat.

Quod haud dubiè illi ſimile eſt, Seruus ſuus miniſtrat mihi: ſiue, Seruum ſuum uidi, & cætera quæ protuli paulò antè per omnes caſus exempla. Vbi etſi abeſt ad quod referatur Suus, id tamen ſubauditur: nemo enim dicit Suus, niſi de eo, cuius habita ſit mentio: ut ſi roganti, Vbi eſt Titus? Reſpondeas, Neſcio, ſeruus ſuus eſt hîc, uel ſeruum ſuũ uidi. In quo ſi ſolœciſmus eſt, & in uerſu Vergiliano ſit neceſſe eſt, Sin in hoc nõ erit, falsò ait Priſcian. in illo eſſe. Quid igitur ad hoc dicemus? Si Vergilium damnamus, tantum uirum & poetarum Latinorum longè principem, quis ferat? & non eius autoritatem qualibet ratione potiorem exiſtimet? Sin Priſcianũ, iam omnis huius rei ars ſubuerteretur, nullamq; aut ſuperuacuam maximorum autorũ fuiſſe dicamus obſeruationem oportet. Ego etſi uideo Priſcianum (ſi modò animaduertit) hoc diſsimulaſſe, tamen ipſe non diſsimulabo, aut iam non diſsimulaui potius: quippe qui ſuperioribus exẽplis ſimile eſſe confeſſus ſum. Sed uel poeticam licentiam excuſandam reor, uel operis imperfectionem: Etenim credere libet Vergilium, cùm talem quendam uerſum faceret,

Nanq; ſuam patria liquerat tellure ſepultam, impeditum prima ſyllaba uerbi longa, mutaſſe formã dicendi atq; ita in ſolœciſmũ (ſi dictu fas eſt) incidiſſe. An nõ illud huic ex ſuperiore lib. & ſi nõ perſimile, tamẽ nõ diſsimile prorſus eſt?

Viuite felices, quibus eſt fortuna peracta Iam ſua. Aeneid. 3.

Pro Veſtra, poſitũ eſt Sua. Quòd ſi quis dicat poſitum eſſe pro propria, rectéq; hoc dici: ut id rectè diceretur, Viuite felices, quib⁹ eſt fortuna peracta iã propria. hic nihil dicit, cùm ſuum etiam pro proprio acceptum naturam tertiæ per-

ſonæ non mutet, nemóque ſic loquatur: Eſt mihi, aut eſt tibi ſuus ſcribendi mos: quum tamen dicamus, Eſt mihi, aut eſt tibi proprius ſcribendi mos: Nã in illo huius eiuſdem poetæ
Aeneid.6. uerſu. Quiſq; ſuos patimur manes: non refertur id ſuos, ad primam perſonã, quia ſic reſoluẽda eſt oratio: Nos patimur manes, ſed quiſq; noſtrũ ſuos. Eiuſmodi paſſim reperiuntur exempla: ut, Quũ in bibliotheca nos ad ſuũ quiſq; ſtudium libros euolueremus. Non eſt autem huic Vergiliano de quo
Epiſt. Penel. ad Vlyſ. diſputamus, Ouidianũ illud ſimile, Reſpice Laerten, ut iam ſua lumina condas: Vbi non nihil rationis eſt, quòd utrumq; uerbum eidem ſuppoſito ſeruit. Hæc igitur Vergilij autoritas (et ſi qua ſunt eiuſmodi apud alios loca, quorum nonnulla poſterius attingam) prima extitit cauſa (ut iam cauſas enumerare incipiam) uulgaris erroris.

Secunda eiuſdem cauſa. CAP. VI.

ALtera, quòd nonnullis in locis ſiue hominum, ſiue temporum culpa, libri corrupti ſunt: ut apud Cic. in Salluſtium, Quòd ſi iſtius uita memoriam uicerit, aliam Patres Conſcripti, non ex oratione, ſed ex moribus ſuis ſpectare debetis. Quem locum (niſi emendetur) non confido me expoſiturum, At qui ſe exponere poſſe confidunt, ut in tota ſentẽtia, ſic in uerbo Suis, quid ratio poſcat, non reſpiciunt. Nec ſolùm communis eſt huiuſmodi menda librorum, ſed etiam priuata in ſuis cuiuſque codicibus. Nec aliunde factum eſt, utq́; encliticam quidam præponant (quorum ſunt
Aeneid.7. Ebrardus & Alexander) niſi quòd Vergilium malè legunt: ut in illo uerſu, Se ſatis ambobus Teucriſq́; uenire Latinis. pro Latiniſq́;.

Tertia cauſa. CAP. VII.

ATque hæ quidem cauſæ citra noſtram forſitan culpam ſunt. totidem autẽ quæ ſequũtur nobis utiq; aſſignãde

ſunt,

ſunt, nonnihil ex duabus ſuperioribus alimenti ſumentes. Prior, quando non præuidemus quò referatur hoc pronomen, quadam ambiguitate decepti: ut apud Vergilium,

En Priamus, ſunt hîc etiam ſua præmia laudi. Aeneid.3.

Et apud Quintil. Itaq; accedam in pleriſq; Ciceroni, atque in ijs ero, quæ indubitata ſunt, breuior, in quibuſdā paulùm fortaſſe diſsētiam. Nam cùm etiam iudicium meum oſtendero, ſuum tamen legentibus relinquam: quaſi id Suum de Cicerone dicatur, non de legentibus. Et alibi, dum idem autor cur Ciceronis exemplum cōtraxerit, inquit: Quæ quia erāt longiora, non ſuis uerbis expoſui. Suis acciperēt pleriq; pro Ciceronis, quum ſit accipiendū eo modo quo illud: Exponā altercationē noſtram ſuo ordine, ac ſuis uerbis. Idem quoq; in primitiuo contigit, ut apud eundem: Nam & de filio nihil aliud perdiderat miſera, niſi dies: nec iam timebat, ne ille, quo fruebatur, mori poſſet: planctibus, lacrymíſq; (penè improbè dixerim) parcius utebatur, nec ſibi permittebat dolor lugere uenientem. Nam id Sibi ad dolorem refertur, non ad matrem. Permulta ſunt huius generis exempla, in quibus errandi ambignitas eſt cauſa, ex quadam rei ſimilitudine nobis labantibus: ut quia illud bene dicitur, Adoleſceus aſsiduè à me increpatur, obiurgatur, caſtigatur, hoc ſuis non placet: uideatur & hoc bene dici, Adoleſcentem aſsiduè increpo, obiurgo, caſtigo, quod ſuis non placet: quod ipſarum ſtatim iudicio aurium probabile eſt: hoc autem ſecus, et perinde eſt ac ſi dicas, Me increpare adoleſcentem aſsiduè, obiurgare, caſtigare ſuis non placet: niſi quis uelit uerba hæc actiua paſsiuè reſolui poſſe, & huius generis locum illū eſſe Ciceronis: Qui autem annus ei primus ab honorum perfunctione aditum omniū cōſenſu ad ſummā autoritatem dabat, is eius omnem ſpem, ac omnia uitæ

conſilia morte peruertit. Fuit hoc luctuoſum ſuis, acerbum patriæ, graue bonis omnibus. Illud tranſeo, quòd in neminem niſi ſtultum cadat, ut hoc non intelligat, quale eſt apud Quintil. Tu prima docuiſti ſibi non parcere, potius quàm plus flere: ubi ſubauditur, illum, ut ſit, Tu prima docuiſti illum ſibi non parcere ſeu ſuis.

Quarta cauſa. CAP. VIII.

POſterior (quæ eadē quarta eſt) cauſa, quòd uidemus indifferens eſſe, an quis dicat, Omnes optāt, quod ſibi utile eſt, uel quod ipſis utile eſt. Ille repetit quod ſuū, ſiue quod ipſius eſt. Quiſque uult quod ſibi, uel quod ei, ſiue ipſi expedit, prodeſt, conducit, placet. Idq́; apud ſummos quoſque ſcriptores. Cic. pro Marcel. Multi dubitabant, quid optimum eſſet, multi, quid ſibi expediret. Idem pro Lig. Legatus in pace profectus in prouincia pacatiſſima ita ſe geſſit, ut ei pacem eſſe expediret. Idem in Philip. Dicit enim ſi quis eorum, qui prius ſe rogati eſſent grauiorem ſententiam dixiſ-

Declam. 3. ſet, in eam ſe iturum. Quint. in Milite Mar. Neque ignorauit, quæ manerent eum pericula. Dixi de Is, dicam de Ipſe, addámque de Ille. Cicero pro Rab. Nec enim cuiquam eius conſilium, uehementius, quàm ipſi diſplicet. Et in Offi. III. Vas factus eſt alter, ut ſi ille non reuertiſſet, moriendum eſſet ipſi. Et in Offic. I. Homo qui erranti comiti monſtrat uiam, quaſi de ſuo lumine lumen accēdat, facit, ut nihilominus ipſi luceat. cùm illi accenderit. Idem pro Marcello: Eſt uerò fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes quàm ad illum uētura ſit, lætitia peruenerit. Quint. in

Declam. I. Pariete palmato: Quapropter nō petit, ut illum miſerū putetis, niſi & innocens fuerit. Et in Milite Maria. Affirmo

Declam. 3. tibi C. Mari, non ſic nuper repugnaſſet, ſi illum tribunus uoluiſſet occidere. Adijciam unum de libris eccleſiaſticis

exemplum

exemplum, de quibus poſteà locuturus ſum: Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis: Vt ſine timore de manu inimicorũ noſtrorum liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo. Aliquãdo uidere licet, ubi deſideres eum, ibi eſſe Se: & rurſus ubi Se, ibi Eum. Cic. pro Lig. Atque hæc propterea de me dixi ut mihi Tubero, quũ de ſe eadem dicerem ignoſceret. Et per amphibologiã lib. Offic. 1. Nam negligere quid de ſe quiſq; ſentiat, non ſolùm arrogãtis eſt, ſed etiam omnino diſſoluti. Nonne licebat hìc dicere, quid de eo quiſq; ſentiat, ut in illo eiuſdem pro L. Sylla? Quid eſt huic quod eum in hac uita teneat? E diuerſo alibi: Hic igitur Titus Ligarius, qui tũ nihil aliud egit (neque enim hoc diuinabat) niſi ut tu eum ſtudioſum, & bonum uirum iudicares, nũc à te ſupplex fratris ſalutẽ petit. Vbi ego citius dixiſſẽ Se, quàm in illo eiuſdẽ ad Attic. Subquerulas literas miſerat, quod quædam conſtituta à ſe reſcinderem. Cùm non minus bellè diceretur, Quòd quædam ab eo, ſiue ab ipſo. Hanc eandem differentiam agnoſcas interuentu præpoſitionis, ſed magis in ipſe, quàm in Is. Quintil. v. Inſtit. Nec libenter exemplum, quod in ſe fortaſſe recidat, facit. Idem in v i. Quanquam aliqui reperiuntur: qui ne id quidem quod in ipſos recidere poſſit, euitent. Sæpe duo hæc coniuncta reperias, uel nulla, uel aliqua interueniente præpoſitione, & præcipuè inter: ut idem in x. Quum ſit diuerſa non earum modò inter ſepſas conditio, ſed in ſingulis etiam partibus cauſæ, ſintque alia leniter, alia aſperè, alia concitatè, alia remiſſè, alia docendi, alia mouendi gratia dicenda: quorum omnium diſſimilis, atque diuerſa inter ſe ratio eſt. Huius præpoſitionis & illa proprietas eſt, quod nihil intereſt, an Se, an Ipſo utaris, quum antecedit uel genitiuus, (ut in proximis exemplis, & in hoc Tull. Nec

mihi cæterorum, iudicio uidetur ſolùm, ſed etiã ipſorum inter ipſos conceſſu ita tributum fuiſſe) uel datiuus, aut ablatiuus, ut apud eundem Quint. Circa quem inexplicabilis & grãmaticis inter ipſos, & philoſophis pugna eſt. Et iterum: *Nam in magnis quoq; autoribus incidunt aliqua uitioſa, et à doctis inter ipſos etiam mutuò reprehẽſa.* Secus quoties antecedit nominatiuus accuſatiuúsue: *ut apud* Cic. *Vt enim pulchritudo corporis apta cõpoſitione membrorum mouet oculos, & delectat, hoc ipſo quòd inter ſe omnes partes quodam lepóre conſentiunt.* Et iterum: *Damonem, & Pythiam Pythagoreos ferunt hoc animo inter ſe fuiſſe.* Vbi *ego non auſim dicere* Inter ipſas, & Inter ipſos. *Nam illud ab hoc genere diuerſum eſt, quale apud Quintilian. Nemo igitur dubitauerit, lõgè eſſe optimum genus Atticorum, in quo, ut eſt aliquid inter ipſos cõmune, (id eſt, iudicium acre terſumq;) ita ingeniorum plurimæ formæ.* Hactenus exẽpla *de Sui, nunc de Suus proferam.* Cicero Offic. *(unde modò protuli exempla) lib. 1. In primíſque uerſutum, & callidum factum Solonis, qui (quo & tutior eius uita eſſet, & plus aliquantò* Reipub. *prodeſſet) furere ſe ſimulauit.* Et in eodem: *illa tamẽ præſtare debebit, quæ erunt in ipſius poteſtate.* Rurſus in III. *Quid Agamemnon? quum deuouiſſet* Dianæ, *quòd in ſuo regnò pulcherrimum natum eſſet. et in eodem: Piſcatores ad ſe cõuocauit, et ab eis petiuit, ut ante ſuos hortulos poſtera die piſcarentur.* Inuſitatius in eodẽ: *Quid dominus nauis, eripiet ne ſuũ? minimè: nõ plus quàm ſi nauigantem in alto eijcere de naui uelit, quia ſua ſit.* Nec *minus inuiſitatè pro* L. Sylla, *ſi modò ſincera ſcriptura eſt: Sylla ſi ſibi ſuus pudor, & dignitas non prodeſſet, nullum auxilium requiſiuit.* Vtrũq; *probatur ex altero: illhic quidem licuiſſet dicere,* Quo tutior ſua uita, & Quæ erunt in

ſua

ſua poteſtate: hîc autẽ, Quod in ipſius regno, et Ante ipſius hortulos, & Quia eius illa ſit, & Si ei ſuus pudor. Cæterùm in iis teſtimoniis duplicia uerba fuere: quid ubi ſunt ſingula? Nempe idem fieri uidetur, nec differre utrum dicas Cepi columbam cũ pullis ſuis, an cum pullis eius. Inueni turturem in nido ſuo, an in nido eius. Expuli leonem ex antro eius, an ex antro ſuo. Necaui lupã, & catulos ſuos, an catulos eius, ſiue ipſius. Tuetur nos Deus propter ſuam clementiã, an propter eius, ipſiúſue clementiam. Ante domum ſuam me inclamauit, an ante domũ eius, ipſiúſue, & ſimilia. Ego uerò ita ſentio, quum interuenit copula, non licere uti Suus: quia nulla tunc eſt reciprocatio. Ideóque non catulos Suos dicendum, ſed Eius. In cæteris, ſi ſubſtantiuum pronominis Sui reſpicit ad ſuppoſitum, Suus utique dicendum: ſin ad appoſitum, ſæpius Eius dici, ſiue Ipſius, ſiue Illius. Ad ſuppoſitum ut, Tuetur nos Deus propter ſuam clementiam: non, propter eius: quemadmodum dicimus, Tuetur nos Deus ſua bonitate, non eius bonitate. Inclamauit me ante domum ſuam, non ante ipſius, quemadmodum dicimus, Eiecit me domo ſua, non domo ipſius, ſiue eius. Ad appoſitum: ut, Amamus Deũ propter bonitatẽ eius: Allocutus ſum hominem ante domum eius, libentius dixerim, quàm Suam. Item, Cepi columbam cum pullis eius: Inueni turturem in nido eius: Expuli leonem ex antro eius: nec tamen ratio obſtat, quin & Suo dicatur, ac ne autoritas quidem Ciceronis de Repub. lib. VI. Itaq; ego illum de ſuo regno, ille me de noſtra Republica percontatus eſt. Terentius in Adelphis: Suo ſibi hunc gladio iugulo. Niſi ſi quod addatur appoſito adiectiuũ, uerbũ'ue ad quod fieri reciprocatio debeat: quod genus eſt: Inueni leonem iratum ac ſæuiorem ob amiſſam prædam ſuã: Video columbam triſtem in periculo pullorũ

ſuorum:

ſuorum: Noſti illum minus ſuo quàm ſuorum caſu perterritum: Sentio hominem ambulantem per domũ ſuam, non per domum eius. Itẽ, Scio illum dolere fortunã ſuam. Et in primitiuo quoq;: ut, Opinor hunc cognoſcere contẽptum ſui. Illud tranſeo, neminẽ poſſe errare, quum Suus eſt ſubſtantiuũ, ut Eius, aut Ipſius, aut Illius utatur: ut, Comperi illum cum ſuis, ſiue inter ſuos: quin etiam uix erratur, quum accipitur pro proprio: ut, De hac re dixi ſuo loco: non Ipſius: &, Referam hæc omnia ſuis locis, ac temporibus: non Eorum.

Cauſa cur Eius, Ipſius, Illius, abutamur pro ſuus.

CAPVT IX.

Atque ex ijs quidem quæ cõmemoraui, non modò factũ eſt, ut multi pro Eius, ſiue Ipſius, ſiue Illius, uterentur Suus: uerùm etiam ut econtrario pro hoc illis abuterentur (de quo ſolœciſmo nullã facit Priſcianus mentionem) qualia ſunt mea proxima exempla: ut, Video columbam triſtem in periculo pullorum eius: uel, Columba luget pulos eius: & quale Donati grammatici (ut grãmaticos potiſſimũ ſuæ artis admoneam, ſi modò Donati grãmatici libellus eſt de uita Vergilij, in quo alterius quoque generis uitia reprehendas) ait enim, loquẽs de Vergilio: Voluit etiam eius oſſa Neapolim transferri, ubi diu, & ſuauiſſimè uixerat. Ac paulò pòſt Translata igitur iuſſu Auguſti eius oſſa (prout ſtatuerat) Neapolim, fuere ſepulta uia Puteolana intra lapidem ſecundũ ſuóq; ſepulcro id diſtichõ, quod fecerat, inſcriptũ eſt. Et iterũ: Item rogauit, quo pacto quis altam, felicémq; eius fortunã ſeruare poſſet. Superius uerò: Quod quum magiſter ſtabuli Auguſto recitaſſet, duplicari ſibi in mercedem panes iuſſit. Et alibi aliquoties ſibi, uel ſuo pro eius, & eius pro ſuo uel ſibi. Verùm è Græca quoq; figura nõ minimũ cauſæ acceſſerit huic errori, id quod me pollicitus ſum oſtenſurũ

Nam

Nã quum pro uno αὐτοῦ, liceat dicere tum Suus, tum Eius, tum Ipſius, tum illius, non tamen quodlibet ſemper tardus, aut indiligens interpres quando hoc, & quando illud competat, non diſpicit. Quo uitio in interpretatione quidẽ eccleſiaſticorũ librorũ omneis interpretes decepit lingua peregrina. Sed nos indigni reprehenſione, qui maioribus credimus: Illi uerò digni, qui maioribus ſuis credere noluerunt. Quo magis ex ijs præcipuè uitioſa à me ſunt exempla proferenda, ut errorem noſtrum, ubi fontẽ eius agnouerimus, deuitemus: quũ tamen ex hoc nec contumalia ulla fiat libris eccleſiaſticis, Hebræa tantũ, aut Græca lingua loquentibus (neſcio an honor potius habeatur) nec magna eorum traductoribus: ſi modò dignitatis horũ ratio habenda eſt, qui uel incerti ſunt, uel ignoti, uel inter ſe diſsidentes. Hoc mihi diſſimulandũ non fuit, uel ob id, ne quis mihi iſtorum obijceret autoritatem. In Pſalmis igitur (quos Hyeronimus certè non tranſtulit) ubi pleraq; eiuſmodi rectè translata ſunt, illud nõ rectè, A gloria eorũ expulſi ſunt, pro à gloria ſua. Et iterum: Qui exacuerũt ut gladium linguas eorum: pro linguas ſuas. Et iterum: Saturati ſunt filijs, & dimiſerunt reliquias paruulis eorũ: pro ſuis. Et iterũ: perierunt propter iniquitatem eorũ: pro ſuam. Neq; uerò me latet, in quibuſdam codicibus rectè legi, Sua, Suas, Suis, Suã. ſed ego rẽ, non hominem noto. Nec non ibi: Et abſtulit ſicut oues populum eius: quod melius, alibi legitur Suũ: ſicut ibi quoq;: Sicut locutus eſt ꝑ os eius ſanctorũ ſuorum, qui à ſeculo ſunt prophetarũ eius, alibi melius, per os ſanctorũ prophetarum ſuorũ, qui à ſeculo ſunt. In his omnibus Græcè eſt genitiuus αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῶν ille pluralis, hic ſingularis. Aliquando etſi Eius, ſeu Ipſius, ſeu illius tolerari poteſt, tamẽ Latinius eſt Suus: ut in eiſdem pſalmis, Neq; deſcendet cum eo gloria eius: pro Sua:

tametſi

tametſi aliqui non legunt eius. Et iterum: Deſideriũ cordis eius tribuiſti ei, & uolũtate labiorum eius non fraudaſti eũ: pro Sui & Suorum. Et iterum: Brachium eorum nõ ſaluauit eos, pro Suũ. Et iterũ: Benedicite domino omnes angeli eius, benedicite domino oẽs uirtutes eius, benedicite domino oĩa opera eius: pro Sui, Suæ, Sua: quale eſt illud in Apoc. Opera enim illorum ſequũtur illos: quod ego citius dixiſſẽ, Opera enim ſua, Huius tamen generis non eſt, ſi interuenit uerbũ ad hunc modũ: Quòd pater nõ amarit te, ſiue patrem non amaſſe te, probat ipſius teſtamentũ: potius quàm Suum: ut eſt apud Quint. lib. 1. Quomodo & ipſum & Vergilium quoq; ſcripſiſſe manus eorũ docent. Nam in illo apud Pſal. Omnia à te expectant, ut des illis cibum in tẽpore, dante te illis colligent: Illis pro Sibi poſitũ eſt: de ſecundo, Illis, magis loquor, quod ſibi quoque tranlatum inuenio. Suo autem pro Eius (quod ſuperioris generis uitiũ eſt) illhic: Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ſuo malignus. Et iterũ: Si autem dereliquerint filij ſui lẽgẽ meam. quãquam lego in quibuſdam editionibus utrobiq; Eius. Et iterũ: Anima autem mea exultabit in domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo: nam id Suo, ad dominum refertur, non ad animam: quemadmodum Græcè αὐτοῦ. At ibi neſcias an uarietate gauiſus interpres ſit, an conſilio mutauerit: Quoniã ſecundum altitudinem cœli à terra corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Quomodo miſeretur pater filiorũ, miſertus eſt dominus timentibus ſe. Et in eodẽ Pſalmo paulò pòſt: Miſericordia domini ab æterno, & uſq; in æternũ ſuper timentes ſe: et iuſtitia illius ſuper filios filiorũ, his qui ſeruant teſtamentũ eius. Et, Memores ſunt mandatorũ ipſius. Pro his quinque noſtris, Suam, Se, Eius, Ipſius, Illius, unum eſt pronomen Græcè αὐτοῦ, αὐτῶν, αὐτῆς. Idem, quod modò dixi,
quod

quòd nunc aſpiretur nécne, non attinet dicere, ut taceam raris in codicibus Pſalmorum *reperiri hanc diligentiã.* Nam *cæterorum eccleſiaſticorum librorum in nullis adhuc reperi, nec eam (iudicio meo) ſatis exactam.* Vter *tamen ſermo melior,* Super timentes ſe, *an* Super timentes eum, *lucis duntaxat gratia, ſuper timentes eum, uel ipſius interpretis teſtimonio, qui priorem quodammodo poſteriore correxit: niſi uarietatis gratia id fecit.* Huius *generis ille quoque locus eſt:* Stabunt *iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt: quòd ſi dixiſſet,* Aduerſus *eos, qui ipſos anguſtiauerunt, obſcuritatem deuitaſſet, ut taceam quòd magis ad uerbum etiam tranſtuliſſet.*

Quomodo videtur amphibologia in Sui, & Suus. CAP. X.

ENimuerò *euitatur obſcuritas hæc amphibologiæ per aliquod ferè trium pronominum,* Is, Ipſe, Ille, *quæ cum alijs duobus* Sui, & Suus *modò pugnant, modò conueniunt, ritu* Troianorum *puerorum: ut eſt apud* Vergilium,

> Et *nunc terga fuga nudant, nunc ſpicula uertunt*
> Infenſi, *facta pariter nunc pace fruuntur.*

Mutaui *modò* Se *in* Ipſos, *mutabo alio exemplo in* Eos, *ut fecit interpres ſuperius in pſal. ſi tamen mutaſſe dicendus ſit.* Cic. *in* Bruto, Is *ſoceri inſtituto, quem (quia cooptatus in augurũ collegium non erat) nõ admodum diligebat: præſertim cùm ille* Quint. Scæuolam *ſibi minorem natu generum prætuliſſet.* Nã *id* Sibi *(ut* Quintiliani *uerbis utar, qui eum notat) & ad ſocerum referri, et ad* Fannium *poteſt.* At *ſi dixiſſet* Ei, *de* Fannio *utiq; locutus intelligeretur: aut ſi* Ipſi, *aut ſi* Illi, *ſic,* Præſertim *cùm is* Quint. Scæuolam *illi.* Et *ego quidem deuitare cupio amphibologiã.* At Priſc. *(cuius hoc erat officij) quũ eã notat, non modò id nõ facit, uerumetiam*

in ipſam incidit paulò pòſt, dum ait: Vel, quum tranſitũ facit in aliquos ſibi cõiunctos, ut ille miſeretur eorũ qui ſecũ uiuunt, uel ſibi parentiũ, uel ſecũ degẽtium, dat ſibi fauẽtibus, incuſat ſecũ certãtes, & inuidet ſe indigẽtibus. Nam id Sibi & id Se (quum tam plur. ſit numeri quàm ſing.) quò referatur ambiguum eſt: ſed hæc amphibologia in primitiuo eſt, illa quam ipſe notat in deriuatiuo, Rogat iſte illum ne ſuo noceat filio. Quaſi uerò nihil ad rem faceret illud de Cicerone, & Varrone, aliud ambigui protulit exemplum.

Suus eſt illius ſeruus, & ſimilia malè dici. CAP. XI.

IN quo etiam exponendo, quod in illo nõ feciſſet, errauit, ut ad aliam quæſtionem tranſeamus. Errauit enim, inquiens, Ambiguum cuius filio ſuo, iſtius, an illius: cuiuſmodi eſt, quod ſuperius dixit: Doceo ego, uel tu, ſuum illius, ſeruũ. Et iterũ: Suus eſt illius ſeruus. Et iterum: Suus illius, iſtius, ipſius hominis. Inq; alia longè pòſt materia, niſi ſubſtantiuis uel uocatiuis uerbis abiungantur, ſicut & nomina meus es filius, meus uocatur ſeruus: tuus nominor parens, tuus eſt pater: ſuum illius ſum filius, ſuus illius es filius, ſuus illius eſt filius. Et aliquantò pòſt non ſemel, quæ uerba mox ſubiungam, quorum Priſciani exemplorum unum eſt: Suus Vergilij uerſus: ſimile illi, utrũ Platonis, an Ariſtotelis ſuũ? Quod ſermonis genus (quantum memini) nuſquam inueni: eóque mallem aliena prompſiſſet exempla is, qui hoc tradit quàm ſua finxiſſet. Ad hoc probandum ea quoque facient, quæ de coniuncta huic materia diſputabimus.

Suus neque diſcretionis, neq; abundantiæ cauſa poſſe addi ad Ciceronis vel iſtius filius, ſed potius redundare. CAP. XII.

IAm uerba, quæ modò promiſi me ſubiuncturum, utrique, atq; adeò multiplici quæſtioni ſeruient, & dcirco prolixius

xius recitentur, quæ hæc ſunt: Diſcretionis quoq; cauſa, uel abundantiæ, ſolet cum genitiuo poſſeſſoris addi nominatiuus poſſeßiui: ut, Suus eſt Homeri mos: intelligitur enim non alterius: & Suus Ciceronis filius hæres eſt patris conſtitutus: Suus dicitur ad diſcretionẽ illius, qui ſecundum leges non eſt ſuus: id eſt, ſub poteſtate patris legitimi non eſt. Quòd autem Suus pro uniuſcuiuſq; proprio accipitur, uſus confirmat, Verg. Geor. I. Molles ſua thura Sabæi. Terent. in Phor. Quot homines, tot ſententiæ. ſuus cuiq; mos eſt. Sin autem in poſſeßionẽ fit à poſſeſſore tranſitio, obliquis poſſeßiui utimur: ut, Cic. miſeretur filij ſui, præbet ſuo filio, aſpicit ſuũ filium, potitur ſuo filio. Sin extrinſecus fit trãſitio in poſſeßionẽ tertiæ perſonæ, ſufficit genitiuo uti ipſius poſſeſſoris: ut, Miſereor filij Ciceronis: dono filio Ciceronis: accuſo filiũ Ciceronis. Licet tamen etiã addere poſſeßiui caſus conſequẽtes, uel diſcretionis cauſa, uel abũdantiæ, ut Egeo ingenij ſui Ciceronis. Benedico ingenio ſuo Ciceronis, & ſimilia. Illud quoq; ſciẽdũ, quod cũ in alijs omnib⁹ poſſeſſiuis liceat primitiui genitiuo pro omni eorũ uti caſu, quod oſtẽdimus, in hoc quoq; poſſeßiuo pro nomine tertiæ ꝑſonæ quomodo in alijs tũc utimur, quũ ipſe poſſeſſor aliquid agat in poſſeſſionem ſuã, & cùm in aliã perſonã tranſitũ oſtendatur facere pro ſua poſſeßione: ut, Amat ille ſuum filiũ & amat ſui filiũ: Benedicit ſuo filio, & benedicit ſui filio: Petit à me ut proſim ſuo filio, & ut proſim ſui filio, ſi ipſa tamen poſſeßio in poſſeſſorẽ faciat trãſitionẽ, non eſt congruũ uti primitiui genitiuo pro poſſeßiuo: quia uim habet compoſiti Græci: ut, Ciceroni redit ſuus filius, nõ ſatis cõmodè per hoc dicitur, Ciceroni redit ſui filius: nec, Ciceronem laudat ſuus filius, pro ſui filius, et ſimilia: quia nec apud Græcos bñ dicitur, Κικέρωνα φιλεῖ ὁ ἑαυτοῦ υἱός, niſi more Attico pro ſim-

K plici

plici compoſitum accipiatur. Eſt ſciendum quòd quia primitiuum cuius tam ſingulare, quàm plurale eſt, licet in poſſeßiuo & unum & plures poſſeſſores eius intelligere, pro ſignificatione genitiui ad poſſeſſorem pertinentis: ut, Suus illius, & Suus illorũ: nec mirum ſi per tranſitionẽ Romani utuntur his pronominibus, Sui, ſibi, ſe, à ſe, & eius poſſeßiuo, ut oſtendimus: necnon ſi ad coniunctionem Sui, ad alias etiam perſonas aliquid agat: ut Ille uocat me ad ſe, ducit te ſecũ, trahit omnia in ſe: uel quũ trãſitũ facit in aliquos ſibi coniunctos: ut, Ille miſeretur eorũ qui ſecũ ueniunt, uel ſibi parẽtiũ, uel ſecũ degentiũ: dat ſibi fauentibus, incuſat ſecum certãteis: et inuidet ſe indigẽtibus. Et uidentur hæc oĩa poſſeßiuorũ uim habere, & ſimilia, nec incongruè huiuſmodi conſtructionẽ habuiſſe, cũ Attici quoq; ſoleãt huiuſmodi cõpoſitis uti in conſtructionibus, Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo: Ἀλλὰ Σωκράτης ἔφη, ὁ κατηγόρος τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε πείθων συνόντας αὐτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων. Quòd autẽ etiã genitiuo, uel datiuo, qui loco ſit genitiui poſſeſſoris, bene additur etiam poſſeßiuũ (ut ſuprà diximus) non ſolùm noſtrorũ, ſed etiam

Eclog. 3. antiquorum uſus comprobat. Vergilius in Bucolicis:

> Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
> Munera ſunt lauri, & ſuaue rubens hyacinthus.

Terent. in Adelph. Suo ſibi hunc gladio iugulo. Plato in Timæo: Μήτ᾽ ἄρα ἀργύριον, μήτε χρυσίον, μήτ᾽ ἄλλο ποιηθὲν κτῆμα αὐτοῦ οἴδιον. Et (qued mirum eſt) hoc ipſius τὸ ἴδιον etiã primæ, & ſecũdæ adiũgitur perſonæ apud illos, ut Iſæus ἐν τῷ πρὸς Εὐκλείδη, οὐκ ἂν τὰ ἴδια τὰ ἐμαυτοῦ, pro quo nos dicimus, meum proprium, & tuum proprium. Dicitur tamen etiam ſuũ propriũ illius, ut nõ putetur abundare ſuum, ſed indubitabilem diſcretionem ſignificare. Illud

quoque

quoq; notandũ quòd tertiæ perſonæ poſſeßiuũ ad innumerabiles (ut dixim⁹) refertur perſonas: quippe cũ ad omnia tertiæ perſonæ pronomina, & ad omnia nomina & participia poteſt referri, ut Suus illius, Suus iſtius, huius, eius, Suus Vergilij uerſus, Sua diſcentis diligentia. Primæ autem perſonæ poſſeßiua, & ſecundæ, non eget per ſe prolata adiunctione alicuius genitiui, quũ uim genitiui finiti in ſe habeãt, quomodo nec Suus eget genitiuo ſui primitiui, quem in ſe poßidet, ſed extrinſecus alterius uocis propter multitudinem tertiarũ perſonarũ. Præter rẽ fuerit hîc notare tã multas, atq; adeò innumerabiles tertias perſonas, quum tantùm una ſit, ſed huius perſonæ innumerabiles uoces. Primũ aliud eſt Suus illius filius &c. Aliud, Suus eſt Homeri, uel Homero mos, & Suus cuiq; mos. Et apud Catullum: Suus cuique innatus eſt error: quoniã hîc accipitur Suus pro proprius, illhic minimè. Deinde nulla illhic reciprocatio, quæ hîc eſt: quippe intercedẽte uerbo inter Suus et genitiuũ datiuũ'ue: ſic, Homeri, uel Homero eſt mos ſuus, ſiue mos ſuus eſt Homero. Cuiq; eſt mos ſuus, ſiue mos ſuus eſt cuiq;: Cuique eſt innatus ſuus error, ſiue ſuus error eſt innatus cuiq;. Phœbo ſunt ſemper lauri ſua munera apud me, ſiue lauri ſua munera ſunt ſemper Phœbo apud me. De quo genere conſtruendi, poſterius quid ſentiam apparebit. Nam illud exemplum.

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. Georg. 1.

inutile exẽplum eſt, in quo nõ accipitur Sua pro propria: ſed quomodo quũ dicimus: Mittũt ſuos legatos, ſuos milites, ſuas naues, ſua agmina: quo etiã modo accipitur in Terentiano exẽplo: Suo ſibi hunc gladio iugulo. quod Sibi, nulla niſi feſtiuitatis cuiuſdam gratia additũ eſt, nec ita cohæret cũ hoc ablatiuo datiuus ſui primitiui, ut fit in illis genitiuis, Suus illius, Suus Ariſtotelis, Platonis'ue, nullo pacto ſeparabi-

libus. Nam ſi ſepares, iam alterũ genus loquendi erit, de quo non loquitur Priſcianus hoc loco, Suusq́; ſignificabit quod proprius. Separes autem interiecto uerbo, ad hunc modum: Suus eſt illius mos, Sua eſt iſtius natura, Suus eſt Ariſtotel. modus, Suum Platonis genus, Suus eſt Vergilij uerſus, Sua eſt dicentis diligẽtia, ſua docẽtis. Et ſine uerbo ſubſtantiuo: Suus tenet dolor patrem, ſuus matrẽ. nec procul ab hoc abeſt Vergilianum illud: -Feſſóſq; ſopor ſuus occupat artus. Quapropter nõ eadem (ut Priſciano placet) ratio dicendi, Suus eſt Homeri uel Homero mos, uſitatiſſimũ loquẽdi genus: & Su9 Ciceronis filius hæres eſt patris inſtitutus: quod dici ratio uetat. Nã quod ait, ad diſcretionẽ illius, qui ſecundum legẽ non eſt ſuus, id eſt, ſub poteſtate patris legitimi nõ eſt, nulla ratio eſt, niſi et doceat ſic locutos eſſe uel legum latores, uel principes ſenatúmue, aut populum, uel prætores uel Iuriſconſultos: qui etiam definitũ reliquerũt, qui ſui dicantur uel hæredes, uel ſerui, nunquàm hoc pronomen cum genitiuis huiuſmodi copulãtes. Et (ut rationẽ quoq; addam) Suus hæres, ad eum, cuius quis heres eſt, refertur: ſicut Suus ſeruus, ad eum, cuius quis eſt ſeruus: ut ſi dicã: Nemo poteſt ſuũ inſtituere hæredem ſeruũ ſuum: et Sua tutela ad illũ refertur cuius tutela eſt, nec aliter dicitur Suus ad diſcretionem alterius, quàm Meus, Tuus, Alienus. Cùm ergo nihil agat Suus, ſi apponatur ad Ciceronis filius, palã eſt redundare, non aliter, quàm in altero exemplo. Egeo ingenij ſui Ciceronis, Benedico ingenio ſuo Ciceronis: ubi Su9 redũdare non aliter quàm in altero exemplo diffitetur Priſcian. ſed pro Redundantia dixit, Abundãtia. Sanè abundantia interdum aliquid cauſæ habet redũdantia nihil. Nã quò dictionẽ non dico abſurdã, ſed otioſam, ac ſimilem membro quod integro corpori (ueluti ſextus in manu digitus) adnaſcitur?

quam

quam ipſe quoque qui ait, tacitè formidat longè pòſt quum de uocatiuis pronominum agit, inquiens, Itaq; quamuis ad ipſam rerum naturam rectè uideatur poſſe dici, O ſue fili Euandri: *&,O ſua uxor* Euandri:*ut ſi dicã* Euandrie *fili, &* Euandria *uxor, quum in hoc duæ tertiæ intelligantur perſonæ,poſſeſſoris & poſſeßionis,uſus tamen deficit. Cur* Priſciane *uſus deficit? nempe quia deficit ratio,atq; ipſa rerum natura:quoniam ſue & redundat,& reciprocationem (quod ipſius propriũ eſt) perdit. At tu uis addi etiam proprium:nec tamen tunc redundare ſiue abundare* Suum*, ſed indubitabilem ſignificare diſcretionẽ. Harum rerũ (quum ratio tecum nõ faceret) ſi nulla uſpiam reperiebas exempla, tradere præcepta non debuiſti. Si reperiebas, & illa debebas proferre,quod feciſſes (opinor) ſi reperiſſes.*

Suus non caret uocatiuo. CAP. XIII.

QVòd ſi uſus et uitandæ redundantiæ,et conſeruandæ reciprocationis cauſa reſpuit talem uocatiuum ô ſue fili Euandri,*quid faciet neutra obſtãte iſtarũ cauſarũ? profectò uocatiuum oportet admittat,quum natura* (Priſciano *quoq; teſtãte)nõ refragetur. At quo pacto reperiemus nec redũdantẽ,& reciprocũ uocatiuũ? id uerò iã ſuperius oſtẽdimus. Si enim illhic,* Benedicite domino Angeli *ſui,id Angeli uocatiui eſt caſus,perinde ac ſi diceretur, ô* Angeli *ſui, & quale eſſet, defendite,adiuuate, protegite* Cæſarem *uita periclitantem ô amici ſui,ô milites ſui,ô ciues ſui:quid ni uocatiuũ ſuus habere dicendũ eſt? Quòd ſi nulla huiuſcemodi reperiantur exempla,nec mirũ: quia rarò ſit opus hoc ſermone,& ratio tam ualida eſt,ut ipſa poßimus eſſe contenti.*

Non tantùm per nominatiuum,quale eſt,Videt illum ſuus filius,licere loqui,ſed etiam per alios caſus. CAP. XIIII.

 Sicut

SIcut in ea quæſtione quæ reliqua eſt ex Priſciani uerbis, ſic paulò antè dicentis: Eſt tamen aliqua differentia in poſſeßiuo tertiæ perſonæ, cuius nominatiuo tum utimur, quādo ad ſuū poſſeſſorē poſſeßio trāſitionē facit, & non ad alium, ut Indiget illius, uel Ciceronis ſuus filius, Præſtat illi, uel Ciceroni filius ſuus: Videt illū, uel Ciceronē ſuus filius: Bene meretur de illo, & de Cicerone ſuus filius. Similiter paßiua quæ à poſſeſſore ſolo fiunt, nominatiuum poſſeßionis exigunt: ut, amatur ab illo, uel à Cic. ſuus filius. Nec non tam nominatiuo, quàm alijs caſibus poſſeßiui licet uti, quum poſſeſſorem oſtendimus extrinſecus facientem tranſitionem ad aliquam aliā perſonā pro ſua poſſeßione: ut, Rogat me ille, ut ſuus legat apud me filius, & ut ſuus doceatur à me filius, & ut ſui miſerear filij, & ut ſuo donē filio, & ut ſuum ſequar filium, & ut ſuo potiar filio. Nā cur ad nominatiuum coarctat hāc regulā: An nō hoc per accuſatiuū eiuſdem generis eſt? Piget Ciceronis ſuum filiū, Rumor eſt Cæſari inſidiari familiares ſuos, Conſtat ſuū eſſe Homeri morem, Fugere Pompeium ſua intereſt, Fratris iā pigere incipit uxorem ſuā. Nam per accuſatiuū Latinius dici, quàm per nominatiuū, ſic, Fratris iam incipit uxor ſua pigere, alibi docuimus. Cui ſimile eſt illud Quintiliani in Milite Mariano: Nec ſi ſit uitæ cupidißimus, pœnitere eum facti ſui poteſt.

Declam. 3.

Quædam reliquiæ præceptorum, quando indifferenter, quando differenter vtamur his pronominibus. CAP. XV.

HArū porrò duarū Priſciani regularū, quas nunc ad literā ſubieci, in poſteriore licet pro Suus uti Eius, ſiue ipſius, id eſt, genitiuo: ut, Rogat me ille, ut eius legat apud me filius, & ut ipſius doceatur à me filius. In priore nō itē, quod ſuperius quoq; ſignificauimus. Etenim (ut diuerſa pro

mã claritatis gratia exẽpla) non auſim dicere, Pythagoram uenerabantur diſcipuli eius, ſed ſui: nec, Quẽq; decet ipſius defenſio, ſed ſua, ſiue ſui, ut apud Valerium Martialem:

Et ſua riſerunt ſecula Mæonidem. Lib. 5. epigr. 10.

Nam id quod in principio negaui ſub ſpeciem tranſitionis cadere, ſua quenque delectant, ſua cuiuſque ſunt, ſua cuique reddantur, iam admonuimus non poſſe mutare pronomen, quia tunc ſubſtantiuum eſt. Illud autem ancipitis uſus eſt (quod in poſterum conſultò reſeruaui) quoties per ablatiuum loquimur abſolutum: ut, Beatus ille eſt, tot ſe uel eum iuuantibus. Poteſt iam ſecurè uiuere tanta ſibi, uel ei accedente hæreditate. Quo in genere nonnunquam uſu uenit, ut per ſe, non per Eum, uel ipſum utique loquendum ſit.

Quemadmodum in conſtruendo reſoluantur, Sui, Suúſq;, in Is, Ipſe, Ille. CAP. XVI.

ET (quod mireris) ab ipſo Se incipiendũ, ut apud Quintilianũ Inſtitutionũ primo: Tradito ſibi puero, docendi peritus ingenium eius in primis, naturãq; perſpiciat. Nõ enim dixerim, Tradito ei puero, Sibi in Ei mutato: aut Eius & puero permutatis: ſic, Docẽdi peritus in primis ingeniũ pueri, naturamq; perſpiciat tradito ſibi eo. Sed magis hoc in Suus permittitur, quã in Is, ob id quòd ſequi uult illud in cõſtructione. Ideóq; reſolui in quodlibet triũ (de quibus diſſeruimus) pronominũ, Is, Ipſe, Ille, tanquã affinitatis quodam, aut cõſanguinitatis gradu propinquorum: ut apud Senecã: Sæpe in magiſtrum ſcelera redierũt ſua: quod ita cõſtruẽdũ erit, reſoluendúmq;: ſcelera magiſtri ſæpe redierunt in eum, ſiue in ipſum ſiue in illum. Nõnunquam reſolui non poteſt: non modò quando eſt ſubſtantiuũ: ut, Suũ cuiq; ſoluatur, Sua cuiuſq; ſunt, niſi lõga et perinde dura circuitione utamur. Quod cuiuſq; eſt, ei ſoluatur: quæ cuiuſque ſunt Cap. 4.

ipſius ſunt: ſed etiã quando accipitur pro proprius: ut, Suus eſt Homeri *mos. Sunt & ſua dona parenti. Sunt hîc etiam*
Verg. Aen. 1. *ſua præmia laudi, niſi hîc circuitione utamur: ut,* Mos Ho-*meri eſt eius :* Dona *parentis ſunt ipſi ,* Pr*æmia laudis ſunt illi: quod mihi non probatur. Eſt autem & alterũ per hæc ipſa tria promina reſolutionis genus, ut ſi dicas: Sæpe in magiſtrum ſcelera redierunt ipſius, uel eius, uel illius: quale eſt illud ſuperius ex Quint. Quomodo & ipſum & Verg. ſcripſiſſe manus eorum docent. Reſoluamus enim: Sæpe ſcelera magiſtri rediere in ipſum, uel in eum, uel in illum: item, Quomodo manus & ipſius & Vergilij docent eos ſcripſiſſe. Sed hoc trãſeo, & cætera non tam natiua materiæ, quàm adoptiua. Nam gratius facere ſcriptorem exiſtimo qui nõnihil, quàm qui nihil omittit, ne ſaltem plus magnitudini uoluminis, quàm utilitati legentium ſtuduiſſe uideatur.*

PERORATIO OPERIS.

HAEC *habui,* Ioannes, *de pronominum Sui, & Suus reciprocatione, quæ dicerem. Cuius quæſtionis tantùm abeſt ut timeam, nequis tenuitatem, facilitatémque inſectetur, ut uerear, ne magnitudine potius, ac difficultate deterreatur, & quidem (ſicut initio dixi) Labyrinthea. Etenim me quoque iuuat ad eius finem, uelut ad exitum Labyrinthi perueniſſe illius Cretenſis (nam complures fuiſſe memorantur) quem Vergilius idem alibi narrat,*

Aeneid. 5. Parietibus textum *cæcis iter, ancipitémque*
Mille uijs habuiſſe dolum, qua ſigna ſequendi
Frangeret, *inde prenſus, & irremeabilis error.*

Verùm non eſt cur ego iam uerear iſtam legentium (ſi qui modò hũc libellum legent) deſperationem. Namque *omnem,*

quæ

quæ anteà erat, difficultatem, ut illis demerem, ipſe ſuſcepi, uniuerſasq; ferè ſcrutatus cæcæ domus ambages, de Labyrintho, ut amphitheatrum facerē, elaboraui, quale in media urbe uiſitur, à Veſpaſiano *extructum, aut quale* Puteolanum, Campanúmue, *aut* Veronenſe *(nam eiuſdem exempla ſunt plurima) mille uias illud quidem habens, ſed ſine cæcitate, ſine dolo, ſine errore, aut (quo magis è uicino ſimilitudinem ſumam) quale ſummi pontificis palatium quod proximè* Nicolaus Quintus *ex confuſo, & labyrintheos anfractus habente, auguſtiſſimū redidit, non tamē abolitis eorum titulis, qui illud ædificarant, exornarántque, ſed reparatis, atque magnificētius reſtitutis, ut non immeritò ueteres ſummi pontifices (ſi quis illis harū rerum ſenſus eſt) huic plus, quātum ad edificationem pertinet, quàm ſibijpſis debere fateātur, à quo ædificante plus ornamenti acceperūt.* Factum *haud dubiè omniū palatiorū magnificētia præclarius.* Cui *nōnihil noſtrū fortaſſe cōferri poterit, qui priſcorum autorum (quantum in nobis eſt) reſtituimus, reparauimúſque dignitatē.* Sed *quid demens ego qui meū cū illius opere coner ulla ratione cōparare? caſam cū regia, tophū cū marmore, æs cum auro, literulas cū excellenti uirtute, ac ſingulari ſapiētia: præſertim quum opuſculum hoc nō auſim edere, niſi prius ab eo cōprobatum, optimo literarū cenſore nō ſolum literarum præſide ac principe?* Eſt *enim ille, ut ſemper antea doctrinarum omnium cultor, cēſorq;, ita nunc, nō modò* Romani *pontificatus, ac* Romani *imperij, uerùm etiam* Romani *eloquij moderator & princeps.* Quæ *tria cuinam poſt homines natos affuiſſe dicemus? id eſt, ad duo priora, hoc tertium acceſſiſſe?* In *primis curā gerēdi, ut cùm omnis doctrina, tum uerò lingua* Romana *(quæ uſitatius* Latina *dicitur) cunctarum doctrinarum ſeminarium coleretur, &*

creſceret: res profectò (ſi uerè æſtimemus) maioris laudis, quàm cætera. Siquidē illa ad nos aliorum iudicio, & interdum inuitos, deferūtur, hoc non niſi iudicio noſtro, ſtudióq; contingit. Illa nonnunquam parū rectè adminiſtrantur, hoc non uideo quemadmodum non rectè queat adminiſtrari. Illa huius operam, atque opem deſiderant: hoc etiam ut illa non adſint, per ſe poteſt eſſe contentum. Itaq; ego Nicolaum Quintum, cùm propter alia ſummum hominem iudico, tum uerò propter id, quòd non tantùm cultor eſt ſapientiæ, ſed plurimos etiam cultores efficit, haud iniuria comparandum cenſeo choro Muſarum (ſi quæ unquam Muſæ extiterunt) quæ & ſapere ipſæ omnia, & nobis ad capeſſendam omnem ſapientiam autores eſſe creduntur. Ab hoc igitur Ioannes, cuius tu intimus es (ut ad nos reuertar) oraculum poſces, nunquid hic liber tibi dedicatus editione ſit dignus.

FINIS.

INDEX EORVM, QVAE HOC IN LIBRO SCITU digna uidebantur: cuius primus numerus librum, alter libri caput indicat.

A

A lib.3.cap.66
ab & abs quibus cum literis iungantur 2.29
abaculi 6.53
abactores 6.16
abdico 5.104
abſore 1.26
abhorreo 5.101
abiegnus 1.4
abigo 6.16
abigeatus, abigeus ibid.
ablatiuus 2.6
ablatiui & genitiui affinitas 3.17

abſtin

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
1.0C6.730

abſtinentia 4.41
abus habentia nomina in datiuo & ablatiuo 1.1
ac 2.58
accedit 3.45. accedo 4.2
acceptus in conuiuium 5.7
acceptilatio 5.100
accerſo 1.23
acceßio, acceſſus 4.2
accinus 4.28
accipio ignominiā, &c. 3.75
accipio 6.7
accipio excuſationem 5.67
accipio iniuriam 6.3
accipio conditionem 4.67. & 5.67
accipio fidem 5.16
accola 4.54
accuſator 4.12
accuſo 6.13
accuſationis uerba 3.32
accuſatiuus cū infinit. 2.14
accuſatiuus temporis 3.17
accuſatiuus pro noīatiuo 3.(23
aceruus 4.49.
acus, acicula 1.5
acta, actiones 4.9
actio, actus 4.2. & 32
actio noxalis 6.35
actiui in paßi. reſolutio 3.39
actiui uerbi nitidior us⁹ 3.49
actor 4.32. actū eſt 5.102
ad, cum uerbis 3.37
adamo 5.37
addico, addictus morti 5.28
adduco in inuidiam 1.21
adeo 2.44. ad hoc 2.5
adiectiua in bundus 1.12
adiectiuū ubi collocādū 3.27
adijcio 3.45
aditū munire, aditus 5.26
ad me ſpectat 3.96
admoueo manum 5.90
adoleſcentia lubrica 4.101
adoro 5.11
ad ſummā, ad ſummū 6.20
adſum 5.51. aduento 5.10
ad tempus 4.112
aduerbia quædam in im exeuntia 6.20
aduerbia quædam comparatiua & ſuperlatiua, ſeruiunt accuſatiuo 2.12
aduerbium diſiunctiuū quid mométi ex ſitu habeat 3.(26
aduerſor 5.80
aduerſus, aduerto 5.90
adulatio, adulor 5.66
adulterium 6.45
adultus 1.30
aduocatus 4.12
ad uotum 5.70

ædes,cum deriuatis, 3.7. & 6.40
ædificare 3.7
ædificium 6.40
ædiles 4.84.& 3.7
ædilitius 4.84
æditui 3.7
ægreſco 1.22
æqualis,æquabilis 4.102. & 6.26
ærarium 1.6
æs alienum conflare 5.94
æſtimo 5.20
ætas præmatura 4.107
affatim 6.20
affectatio,Affectio 4.78
affecto,Affectus ibidem
affectus ſum 5.35
afficio te iniuria 3.94
affinitas geniti.& abl. 3.17
affore 1.26
africa,afri 4.85
agè,agitè,agedum 2.16
agere 6.51. age uerò 2.24
agere delectum 5.60
ager 4.55.& 6.41
ager meus & mei 2.1
ager reſtibilis 6.42
aggrego 3.45
ago gratias 5.41
ago tibi gratum 3.75
albani,albenſes 4.85
aleator,aleare, alea ludere 1.6
aliquantiſper 2.48
aliquantò 1.16
aliquis 3.6.& 3.16
alius 1.16.& 3.59
aliter 1.16
alleuo 5.81
allocutio præmatura 4.107
allude 4.16
alo 5.46. altilis 1.7
alter alterū accuſat 3.30
alter 5.59
aluearium 1.6
alumnus 6.1
amamus nos inuicē, mutuò, & pariter 3.74
amator 5.37
amatorium 1.6
ambitio,ambitus 4.19
ambitioſus ibidem
ambulo 5.79
amicus,amica 5.37
amiculum 2.5
amo 5.37. amor 4.62
amorem conciliare 5.53
amoueo manum 5.90
an,an'ne 2.17
anacreon poëta 1.11
andromeda 5.6

Anguilla

anguilla lubrica 4.101
animaduerto 3.69
animoſus 1.21
anniuerſarius 4.108
anniculus 1.5
annona 4.35
annuatim 6.60
ante uim habet comparatiui 1.16
antecedẽtis à relatiuo diſcordantia uenuſta 3.19
ante diẽ uenire, adeſſe 4.80
antehac, ante illud 2.56
antiqui 4.5. aper 4.42
apertum, apertile 2.8
apes non apis dicendũ 1.5
apparatus belli 6.54
apparo ibidem
appellationis uerba 3.62
appendo 5.82
appetitus, appeto 5.7
apud te 6.54
aquatilis 1.8
aratio 4.2
arbor 4. 27. arceo 6.16
arceſſo, & acceſſo 1.23
architriclinus 4.34
arcta mulier 6.39
area 4.55. & 6.41
argentarius 4.42. & 44
argutus 1.30
armamentariũ, armariũ 1.6
armenta, armentarius 4.42
armiger 6.1
arra, arrabo 6.57
artificia 4.44
arnum 4.55. & 6.41
aſciſco 5.86. aſcribo 3.45
aſcriptitius 1.11
aſſectari 5.77
aſſentor 6.66
aſſeuero 5.87
aßideo, aßido 5.6
aſinus 4.42 aſylũ 6.29
aſt 2. 15 Aſter aſtrũ 6. 22
aſſumo 6.3. aſſurgo 5.12
at, attamẽ 2.27 atq; 2.58
atramentarium 1.6
at uerò 3.24
auctio, auctionari 4.32
auctus ibidem
audiens ſum tibi 3.42
audio te, & tibi 5.29
audiui à patre, de patre, & ex patre 3.66
audire habeo 5.98
auditorium 1.6
autor 4.32. & 5.30
autoramẽtũ, autorare 4.32
autoritas 3.88. & 4.32
auerſor 5.80
auerſus, auerto 5.90
aue,

aue 6.30. auis 4.45
aula 4.34
auricula,auris 1.15
auſculto 3.42
auſpicari,auſpex,auſpicium 6.1
aut 2.17
autem,autem non 2.24
auxilium do & fero 3.65

B

BAcca 2.18
barba,barbæ 6.14
beatitudo,beatus 4.14
bellum 4.64
bene 2.52.& 3.87
bene cenſeo,bene precor,bene mereor 3.87
bene agi cum aliquo 5.102
benedico,benedicus 1.10
beneficentia 4.100
bene habeo,bene habet 5.74
beneuolētiā conciliare 5.53
bergomenſis,bergomū 5.85
biduo 2.33. bimus 1.5
binoctium 2.33
binus,bini codicilli 3.5
bis centum,bis mille 3.4
blandior 5.66
bombarda 2.34
bona corporalia,& incorporalia 4.98
bonitas,bonum 4.100
bos 4.42. bractea 4.74
breuiter 6.20
bubalus 4.42
bucca,buccæ 4.52
bundus finita nomina 1.9
burdo 4.42

C

CAballus 4.42
calamariū,calceariū 1.6
calculi 6.53
calumniator,calumnior 6.49.& 50
calumnia 6.50
camelus 4.42
cāpania 4.85. cāpus 4.55
candeo 6.11
caper,capra 4.42
capeſſo 1.23
capio ſpem de te 3.81
capio,capior oculis 6.3
capitalis 4.109
captus 6.3
cardo 6.61. careo 5.85
caritas,charitas 4.42
carnarium 1.6
carnoſus,caro 4.73
carpo 6.6 carptim 6.20
cartilago 1.5
caſtellum,caſtrum 4.20
caſtrenſe peculium 6.40

caſus

caſus ſeptimus 2.6
catellus,catulus 4.71
cateruatim 6.20
catamiti 4.110
cauillari,cauillatio 6.49
caupona 4.44
cauſa mea,& mei 1.2
cauſari 5.67. cautus 1.30
cædo,cedo 3.45
cæſim 6.20
cælebs,cælibatus 4.106
celebris,celebritas 4.96
cœnaculum,cœnatio 4.22
cenſor,cenſorius 1.6
& 4.84
centum & uigintiquinque
annos natus 3.14
centeni 3.5
centurio 6.32
ceraſum 4.28
cerebroſus 1.21
cernere eſt 3.83
certamē 4.64. certe 2.27
certum eſt 5.27
ceruix,ceruicis duræ 4.36
ceu 2.36
cicurare,cicuris 4.42
cicur,cicum ibidem
cilium 4.52. cimbri 5.10
circiter 2.7
circunſcriptio 6.10
circunſiſto,circunſto 5.49
circunſpectus 1.30
citare 6.2
citra 2. 49. citro 2.57
ciuis,ciuitas 4.83
clarus 4.91
cliens 4. 12. cliuus 4.43
cœpit eum pœnitere 3.46
cogito 5.20
collybiſtæ 4.44
colliberti,colibertæ 4.1
collis 4.43
colloco te in ſpem 3.81
collum 4.36
comenſes 4.85
comes,comis 4.38
comicus,comœdus 4.32
comitari 5.77
comitatus 4.38
commeatus 3.10.& 4.36
commendo 3.45
cōmētariū,cōmētum 4.21
commigro 5.95
commilitones 4.83
committo 3.56
committo ut 2.38
commune,comparo 3.45
cōparatio inæqualiū 3.72
comparatiua aduerbia ſer=
uiunt accuſatiuo 2.12
comparatiui & ſuperlatiui
differ

differentia 1.13
comparatiui natura 1.12
cõparatiui proprietas 1.19
comparatiui reſolutio 1.12
compareo 5.51
compẽdiũ participij 1.32
comperendinare 2.33
comperi 5.24
compertum eſt mihi ibid.
complacitus 1.30
complodo 5.9
complura 4.9
compos 3.34
componere ſarcinas 4.49
compoſita ab ac,q;,& 2.5
cõpoſita ab en,et ecce 2.15
cõpoſita ab olim et diu 2.36
cõpoſita à dudum nuper & pridem 2.43
compoſita à leuo 5.81
cõpoſita à quis,uel qui 3.16
cõpoſita à re 5.63
compoſita quædam à præ, per,uel re 5.31
compoſitorũ ab eſſe & fore differentia 1.26
con præpoſitio 6.52
concilio 5.54
concipio ſpem de illo 3.81
concio 4.47
conciuis 4.83
conclaue 4.34
concluſio 1.30
condictio,conditio 4.64
condiſcipuli 4.83
conducibile eſt 3.49
conducit 3.41
conductitius 1.11
confero 3.45
confector,conficio 6.52
confido 5.47
conflare æs alienum 5.94
confluẽs 1.33.cõfore 1.26
congrus lubricus 4.101
coniecturæ uerba 3.79
coniuratio,coniuro 5.21
cõiunctio quid momẽti habeat ex collocatione 3.26
coniunctiui modi præteritũ à futuro eiuſdem quomodo differat 4.28
conniueo 4.52.& 6.7
conciſco 5.86
conceſſus 4.2
conſideratus 1.30
conſolatio,conſolor 4.77
conſpicuus 1.30
conſpiro,conſpiratio 5.21
conſtat ratio 5.18
cõſternari,cõſternere 5.91
cõſtitui,cõſtitutum eſt 5.24
conſuetudo 5.5

conſularis, conſul 4.84
conſulo te & tibi 5.40
conſulto, conſultor, conſultus ibidem
contendo, contentio 6.4
contentus 1.30. & 6.4
conterraneus 4.83
continens 1.33
continentia 4.41
continuò cū non & ne 2.30
contraxi æs alienum 5.94
contraxi tædium 6.3
conuenio 3.76
conuenire habeo 5.98
conuenit 3.76
conuentus 4.2
conuerſatio 5.5
conuitium 6.52
coopto 5.60
copia mea & mei 2.1
copia, copiæ, arum 4.65
cordi eſt 5.22
corporalis, corporeus 4.98
corpulentus, corpus 4.73
coxa 4.57
crapulari, crapula 5.55
cras, craſtinus 2.33
crebreſco 1.22
crepitaculū, crepitus 4.29
crimen 4.58. & 5.8
crudus 4.116
cubiculum, non à cubili, Cubiculum 1.5
cuias 2.3. cuius cuia 3.2
cuiuſq; 2.1
culcitra 6.46. culpa 4.6
cū præpoſitio 2.6.22. & 39
cumani 4.85
cum pace tua 4.18
cum primum 1.17
cupido uolucer 4.45
curo 1.27
curia, curioſus 1.21
curſim 5.20 curſus 6.5
cuſtodia 4.76

D

Damnādi uerba quib⁹ caſibus cōſtruantur 3.32
dapes 4.23
dare facultatem 4.65
dare operam 4.70
dare poteſtatem 4.18
dare ueniam ibidem
de 3.66. debello 5.62
decedo 5.95. decet 3.41
declamator 4.81
declaro 5.38
decretum eſt mihi 5.24
Δέκαρχος 6.32
decoro, decor 4.15
decreui, decretum eſt 2.54
decuriæ 6.32

decurio, decurio municipalis decurio Roman. ibid.
decus,decôro 4.15
dedecus,dedecoro ibidem
dedere noxæ 6.35
dedititius 1.11
dediſco,dedoceo 5.1
deduco 5.77
defatigatus,defatigor 4.99
defectio,deficere 4.6
defectus 1.30.& 4.6
defendo 6.24. defero 5.44
defeſſus 4.99. deficio 4.6
defore 1.26
defungor,defunctus 5.5 & 4.4
dehiſco 5.15. deinceps 2.56
delabor 5.59
deliberaui 5.24
deliberatum eſt mihi ibid.
deligo,delectũ agere 5.60
dementia 3.36
demereor 5.99
demigro 5.95
demum cum cõpoſitis 6.21
deniq; ibidem
deorſum 2.57
depectus 6.63
depeculor 6.40
depoſitarius,depoſitor 1.6
deprecor 6.24
de repetundis pecunijs 1.24
deſcendo 5.36
deſciſco 5.86
deſes,deſideo 5.65
deſideratiua uerba 5.23
deſinet me tædere 3.46
deſipio,deſipiſco 5.3
deſpicio 5.56
detulit 5.44. deturbo 5.89
deuenio,deuoluo 5.56
dicax,dicacitas 5.10
dicere oportet 3.20
dicere,dicta,dictio 5.10
dico ſententiam 5.48
dictio 5.10.& 50
dicto,dictum 5.10
die,dies,diecula 4.80
diem obijt 5.44
differentia comparatiui à ſuperlatiuo 1.13
differẽtia infinitiuorum eſſe et fore,et cõpoſitorũ 1.26
differentia,& numerus officiorum apud Roma. 1.12
diligo 5.37
diluculum 4.80
diminutiua in ulus,a,um 1.5
dimitto 3.45
diſcedo 5.95 diſco 5.1
diſcordia elegans relatiui cũ antecedente 3.19

diſcret

diſcretus,diſertus 1.30
diſpicio 5.56
diſpliceo mihi 5.92
diſpicentia 5.56
diſsimulatim 6.20
diſſoluo 5.94
diſtributiua 3.5
diſturbo 5.89
diſſuadere 5.30. diu 2.35
diuerſa et ſimilis uerborũ ſignificatio,et regimẽ 3.45
diuerſorium 4.82
diurnum ſpatium 4.108
diutinus,diuturnus 4.107
do tibi literas,& ad te 3.36
do auxilium 3.65
do optionem 4.67
do fidem 5.16
docibilis,docilis 6.26
docilimus ibidem
doleo 3.17
dolor meus,& mei 2.1
domeſticatim 6.20
domi,domus 3.15
donarium 1.6 donec 2.48
dono tibi,& te 3.43
donum 6.39
dormitorium 1.6
duceni 3.5 ductilis 1.8
ducor in ſpem huius negotij 3.81
dudum 2.34 dum 2.48
duntaxat 2.41

E

Eadem perſona tãquam alia 3.64
eatenus 2.42
è & ex,è regione 5.19
è re mea,è republica ibid.
ecce 2.15
Ἐκκλησία eccleſia 4.47
eccos,eccas,eccum 2.15
edico,edictum 5.68
ediſco 5.1
effigies,effingo 5.43
efflagito 5.58
eheu 2.11 eiulo 5.52
elabor 5.59
elephantus,elephas 4.42
eleuo 5.81. eligere 5.60
ellum,ellam,ellos &c. 2.15
elogium 4.66
emereor,emerita 5.99
emeriti ſenes,& boues ibi.
emigro 5.45 en 2.15
enectus fame,& ſiti 6.28
enimuero 2.24
eò magis 1.16
eò,et quò cũ cõparatiuo 1.15
epiſtola 3.6
epulum 4.23 epulæ ibid.
eques 6.32

è renibus 5.19
ergo 2.43. ergo'ne 2.17
eripio 5.83
errabundus 1.9
eſca 4.53
eſſe cordi,& in animo 5.22
eſſe cum caſibus 3.23
eſſe & fore cum compoſitis 1.26
eſſendi 1.27
eſſe parem 5.74
eſt maturus rei milit. 4.107
eſurio 1.24
& 2.58 ἑταῖρος 4.38
& geminatum 3.92
& certè,& ſanè 2.27
etiam 2.50. etſi 2.21
& hoc,& id 2.58
& hoc non ſine,&c. ibid.
euentus 1.7
euidens paßiuè ſumptū 1.30
euoluo librum 6.43
ex 1.13.& 3.66
examinatus 6.28
exaudio 5.29
exautoro 6.62
excandeſco 6.11
excedo 5.95
excogito 5.2.& 20
excretus 1.30
excubiæ 4.69
excuſo 5.67
exemplar,exemplum 6.33
exemplarium ibidem
exequor iuſſa 5.68
ex æquo 5.19
exhæredo 5.104
exhibeo negotium 5.88
exhorreo 5.101
exigo 5.24. eximius 5.35
exiſtimo 5.20
exiſtimatio 3.86
exiſtit, exto 5.53
exitialis,exitiabilis 6.28
exoletus. 1.30
exſomnis 1.20
ex,& inter cum interrogatione 1.12
exoro 5.29. expedit 3.49
expendo 5.82
expeto 5.7. explicit 3.41
explodo 5.9
exploratum eſt mihi, exploraui,exploratores 5.24
expoſtulo 5.58
exprobro 6.44
expugno 5.62
ex ſententia habere 5.70
ex tēpore,extēporalis 5.19
exturbo 5.89
ex uinculis 5.19
ex uſu,utilitate ibidem

F

Fabrica 4.44
faceſſo 1.23.& 5.88
facies 4.13 facile 1.18
facio certiorem, iacturam, &c. 3.65
facio delectum 5.60
facio gradum 5.25
facio gratum 5.76
facio copiam 4.65
facio poteſtatem ibidem
facio inuidiam 1.21
facio paria 5.74
facio tibi iniuriam 3.94
facio iter, & uiam 5.71
facio negotium 5.88
facio poteſtatem 4.18
facio ſermonem 5.97
facio ſtipendia 4.110
facio ut 2.27
factio 4.63. factor 4.32
falſus 1.30 fallit me 3.80
fama 4.7
fama mea, & mei 2.1
famoſus, famoſa mulier 1.21
faſces 4.84
faſtidioſus 1.21
faſtidium meum, & mei 2.1
fatigatꝰ 4.99. fatuus 4.113
febris annua, & quotidiana 4.108
felix, felicitas 4.87. et 4.114
femẽ, femina, femora 4.57
femoralia, feminalia ibid.
fex 5.61
feræ 4.42. fere 2.49
fero, fero tibi acceptum 5.100
fero conditionem 4.67
fero auxilium, & opẽ 3.65
ferox, ferus 4.97
ferre ſententiã, et legẽ 5.48
ferri 6.51
ferruminatio, ferrumino, ferrumen 6.58
feſſus 4.99
feſta Septimontalia 4.43
feſtiuus, feſtus 4.92
fictitius, fictilis 1.8
ficus, ficulnus 1.4
fides pro tormentis 1.5
fides 5.30
fides non fidis, fidicula 1.5
fiens non dicitur 1.22
filiaſter 1.5 filius 3.70
finis, et propoſiti uerba 3.85
finitionis uerba 3.78
fingo 5.43 fio 1.22
fio tibi obuius 3.77
fiſsilis 1.8
flagella, flagellare 6.47
flagitium 4.58 flagito 5.58

fleo 5.52. fluuiatilis 1.8
fluxus 1.30
fœneratitius 1.11
fœnero, fœneror 5.25
fœnus 4.59
fœtificare, fœtura 4.71
fœtuoſus 1.21
fœtus, fœtura, fœtificare 4.71
Folia 4.68
fore, & eſſe cum compoſitis 1.26
formidoloſus 1.21
frango nauim & ſimil. 3.75
fremitus 4.29
frequens, frequentia 4.96
frondes 4.68
fruges 4.25 fruor 5.5
frumenta præmatura 4.107
frumenti copia 4.75
frutex, fruticari 4.27
fuga 6.5
fundus, fundum 6.41
fundare, fundamentum ibid.
fungor 5.5
fuſtigare 6.47
futilis 1.8
futurum cõiunctiui, quo diſtet à præterito eiuſdem modi 3.28
futurum participij 1.33

G

GAlli 5.6
gaudeo, gaudium 6.12
gemma 6.64. gemo 5.42
gena 4.52
generatim, generaliter 6.20
genitiuorum ſignificatio 2.1
genitiui & ablatiui affinitas 3.17
genitor, genitrix 3.70
genuinus dens 4.52
genuino rodere ibid.
gerundiorum ſignificatio et uſus 1.25. & 27
germiculum 1.5
geſta 4.9. geſtus, geſtio 4.2
glans 4.28
gladiatorium munus 4.16
glorioſus 1.41
gradum facio & iacio 5.26
grammatici audaces & ſuperciliosi 2.1
gratiam ago, refero, habeo, & reddo 5.41
gratiam ineo non dici 5.51
gratificor 5.76
grator, gratulor 5.42
gratum facio 5.76
gratus 4.89
grauis, grauidus 6.80
gregati 6.20. greges 4.42

Gremium 4.37
γυιὼν 6.38

H

HAbeo ad uotum 5.70
habeo à patre manda-
tum 1.25
habeo cum gerundijs 1.26
habeo copias omnium re-
rum 4.65
habeo audire 5.98
habeo conuenire ibidem
habeo delectum 5.60
habeo fidem 5.60
habeo gratiam 5.41
habeo in animo 1.25
habeo iter 5.71
habeo orationem 5.97
habeo rationem 3.18
habeo polliceri 5.98
habeo ſermonem 5.97
habeo te excuſatum 5.67
habeo te loco patris, & ſi-
milia 3.88
haud auſpicato 6.1
hei 2.11 hem 2.15
heri, heſternus 2.33
herba 4.27
heſterno die 4.51
heu 2.11 hic 2.5
hic mihi gloriatur &c. 3.52
hic non eſt cum illo compa-
randus 3.72
hinnulus 4.42.& 71
hio, hiſco 5.15
hiſtrio 4.31
hoc nomine 2.49
hoc magis 1.16
holitor 1.6 holus 1.6.& 3.9
homo celebris 4.96
homo capitalis 4.109
homo manſuetæ & bonæ cõ-
ditionis 4.67
homo maturus, & præma-
turæ militiæ 4.107
hortus 1.6.& 3.9
hoſpes, hoſpitium 4.82
hoſpitales ibidem
huc 2.57
huc ades, pro adſis 5.52
hypotheca 6.56

I

IAcere fundamenta 6.41
iacere gradum 5.25
iaculari, iaculum 6.5
iam, iamiam 2.47
iandiu, iandudum 2.35
iamucro 2.24.& 47
iam olim 2.35 iampridẽ 1.34
iam ueniet, & iam præſens
erit 5.51
ianua 4.8
icus finita nomina 1.10
idem

idem 2.5.& 6.20
identidem 2.50
id ætatis 3.17. idq; 2.58
id quod, cum alio anteceden te 3.62
igitur 2.43
ignominioſa miſsio 6.62
ignorans,ignoranter 4.94
ignotus 1.30
ilis terminata nomina 1.8
illaboratum 5.59
ille 2.4. illhuc 2.57
imago mea & mei 2.1
immigro 5.95
immunitas 6.39
impendens,impendeo 5.42
impendo 3.45.& 5.82
imperioſus 1.21
impero 5.48
imperatiuo deeſt prima perſona 3.28
imperſonalium quorundam regimen nouum 3.46
impertio 5.33
impertior paſsiuum & deponens ibidem
impleo 3.33. imploro 5.52
impono,impoſtor 3.95
imprecor 5.96.& 6.24
improbare 6.44
imprudens 4.94
imprudenter nõ dici,ſed per imprudentiam, ſiue per ignorantiam ibid.
impugno 5.62
imputo 6.44
in cum uerbis 3.37
in agendo,in cœna 3.91
in animo eſt 5.22
in annos 6.60
in auro,in æs 3.18
incedo 5.79
inceſſo 3.45. inceſſus 6.45
inchoatiua uerba 1.22
incîdo in æs, uel in ære 3.18
inciſim 6.10. incola 4.54
inconſideratus 1.30
inconſultus 5.40
incorporeus 4.98
increpare 4.29
incumbo 3.44
incuria 1.21
incuſo 6.13
indico,indictum 5.68
in diem 3.68
indoles 4.46
indulgens paſsiuè sũptũ 1.30
indulgentia, indulgeo 4.18
induſtrius 1.21
inelaboratum 5.59
ineo gratiam 5.54
ineſt rei & in re 3.45

infen

infenſus, infeſtus 4.111
infeſtare ibidem
inficialis ſtatus 6.9
inficias ire, inficiator ibid.
infidus 4.103
infinitiuorum eſſe & fore differentia 1.26
infinitiuum interiectum, uel poſtpoſitum 3.21
infinitiuo ubi utendum 1.25
infinitiuus loco ſuppoſiti ib.
infra 2.53
ingenium præcox 4.107
ingenuus 4.1
ingredior 5.39
ingredior in ſpem 3.81
ingurgito 5.55
inhibeo 5.4
in horam, in horas 3.68
initium, iniens 5.54
in loco, in locum 3.88
in manibus 5.34
in mentem uenit 3.82
in morem 4.11
innocuus, innoxius 6.17
in primis 3.71
inquilinus 4.54
in rem præſentem 4.112
inſciens, inſciẽter feci 4.94
inſignis 5.35
inſomnis 1.20
inſtar 6.18
inſtituta, inſtitutiones 4.11
inſtratum 6.46
inſtructæ naues 5.64
inſtruo 5.1
in ſumma 6.20
intendo, intentio 6.4
inter 1.13
inter actionem 3.91
inter agẽdum, inter cœnandum ibidem
intercedit 3.73
intercludo 5.69
interdico 3.39
interim 2.49
intereſt cum ſuppoſito 2.1
interrogatio & reſponſio in diuerſis caſibus 2.50
interrogo 5.61
interſepio 5.69
interuerto 5.28
intimus 1.17
intra 2.53
introcludo 5.69
intueor te, & in te 3.59
inuenio 5.2
inuerto 5.25
inueſtigo 5.45
inueteratus 1.30
inuicem 2.59. & 3.74
inuidia, inuidioſus 1.21

iocus, iocari, iocularia 4.16
ipſe 2.1
is 2.5 is demum 6.21
iſte cum aduerbio iſthic, & alijs 2.4
ita comparatum ſeu cõſtitutum eſt 3.89
ita cum ſuperlatiuo 1.15
id reſponſiuum 2.50
ita pro ualde 2.54
itáne 2.17 itaq; 2.54
iter facere, & habere 5.71
item, itidem 2.50
iterum 2.56
iterum conſul 3.59
iubeo 5.68
iubendi uerba 3.28
iucundus 4.89
iudicij uerba 3.92
iugerum 1.7
iugulus, iugulũ petere 4.36
iugum 4.43
iuratus 1.30
iura, iuris naturalis ſpecies, iuriſconſultus 4.48
iuriſperitus nemo niſi literarum peritus 3. in præf.
iuriſconſultus 5.40
iuriſperitus 4.48
ius naturale, ius ciuile ibid.
iuſſus 1.7
iuſtitium 5.6
iuuat 3.41
iuuenta, iuuentus 4.40

L

Labaſco, labo 5.59
labor, eris, labor, oris ibidem
lacertoſus 1.21
laceſſo 2.23. & 5.14
laliſio 4.42
lamentor 5.52
lamina 4.74
laniſta 4.16
lapidare 5.6
lapillus 6.64
lapſus 4.99. & 5.59
laſſus 4.99
latebræ, latibula 4.79
lauo, eiúſq; deriuatiua 1.2
laxus 4.99
legatio præmatura 4.107
leges 4.48
legibus comparatum ſeu cõſtitutum eſt 3.89
lego, & perlego 5.30
lenticula 1.6
lætabundus 1.9
lætor, lætus 6.12
leues 6.8. leuo 5.81
liber, libri 9.43
liberè loqui 4.17

liberi 3.8
liberi ingenui 4.110
liberta 4.1
libertas 4.17
libertinitas 4.1
libertinus, libertus ibidem
libra pro pondo 3.13
licentia 4.17. & 18
liceor, licitor 5.28
licet 2.21
lictor, lictorius, lintearius 1.6
litera, literæ, arum 3.6
loco patris 3.88
locorum quorundam nomina 4.85
locus celebris & frequens 4.96
lombardia 4.85
longè 1.17. & 18
lotium 1.2
lubricus 4.101
luculentus 4.91
luce, luci 4.80
lucrum 3.12
luctuoſus 1.21
luctus 4.60
lucus 4.56
ludere 4.16
ludibundus 1.9
ludicrum 2.3
ludus 4.16
lues 4.72
lupus 4.42
luſio, luſus 4.16

M

MAcellum 4.35
maceror, maceſco 1.22
magis 1.12
magiſter, magiſtra 4.38
magiſtratus officium 4.30
magna autoritate uir 3.17
magnificens 1.30
magni intereſt 3.3
magniloquẽs, et ſua cõparatiua, & ſuperlatiua 1.10
maior, maius 1.13
minor, maximus ibidem
maiores 6.55
mala 4.52 *malè* 2.42. & (3.87
maledictum 6.52
maledicentiſsimus 1.10
malleolus 4.26
malum 6.41
mando 5.68
maneo te 5.93
mango 4.110. & 6.59
manipulatim 6.20
marinus, maritimus 4.25
margarita 6.64
mater 3.70. & 4.38

mat

materia 4.38.& 6.52
materies 4.38
matura dea 4.107
maturè & præmaturè ibid.
matureſco,maturo ibid.
maturrimus,maturus ibid.
maxilla 4.52
mea 2.1.& 3.2.
me cum infinitiuo & accuſatiuo 2.14
meditatiua uerba 1.24
mei,tui,ſui pronomina 2.1
membrum 6.10
membratim 6.10.& 20
mēbranæ pergamenæ 4.85
meme 2.2. *memini* 3.58
memoria mea & mei 2.1
memoria,memoriter 3.93
menda 4.6
mœnia 4.8
meno,mentio,mens, mētum, mentior,menta 3.58
menſarius 4.14
mentula 1.5
meo dormientis 2.1
meo iure 6.3
meo nomine 2.49
me occupato,& ſimil. 3.64
mereor 4.110.et 5.99
merere 4.110
meritori⁹ puer,meretrix ib.
meßis 3.24
metuo 3.27
meum & mei differunt 2.1
meum ſolius ibidem
migro 5.95
mihi 3.52
miles 1.14.& 6.32
miles frequēs ſpectator prœliorum 4.96
miles munificus 6.39
millia,mille 3.4
mimus 4.13
minimum,minimè 1.18
miniſteria,miniſteriū 4.50
minor 1.13
minores 6.55
minoris emi 3.1
minus 1.12
mirari ſe 5.92
mirificißimus 1.10
mis,tis,ſis 2.1
miſerere poteſt , miſertum eſt 3.46
modeſtia 6.41
modi tres quibus actiuum in paßiuum reſoluitur 3.39
moleſtia afficere , moleſtare 4.111
moleſtia 6.8
mollis 4.115
momenta 4.41

momentum 6.41
monumenta 4.75
morbus capitalis 4.109
moratus morigeratus 4.104
more maiorum cõparatum eſt 3.89
morigeror, morigerus 4.104
moroſus 1.21
moror te 5.93. mos 4.11
mulier 6.38
mulier famoſa 1.21
mulus 4.41
multò 1.16. & 18
munus 6.39
munerarius 1.6. & 4.16
municeps 4.83. & 6.39
munificus ibidem
municipatim 6.20
munire uiam 5.71
munimenta 4.75
murus 2.8
muſculus 1.5
mutuò aduerbium 2.59
mutuò amare 3.74
mutuo, as, mutuor 5.25
myſterium 4.50

N

NActus ſum 5.2
nam: nanq; 2.55
nam quod ibidem
naſcor 3.45
natales, natalia 4.10
natalis, natalitius ibidem
natus 3.70
natura cõſtitutũ, cõparatũ, & præſcriptum eſt 3.29
natura comparatiui 1.2
natura ſuperlatiui 1.14
naues inſtructæ & ornatæ 5.64
næ 6.39 ne 6.29. & 2.14. & 17. & 3.29
nec, nec enim ibid. & 2.58
neceſſe eſt 3.49
necubi 3.27
nec uerò 2.58
necatus, nectus 6.28
ne dicam 3.20
nedum 2.18
negationis uſus 3.27
nego 6.9
negotium 4.61. & 5.88
nemo noſtrũ, nõ noſtri 2.1
nempe 2.27
neq; autem 2.24
neq; id ſine, neq; enim 2.58
neq; hoc, neq; illud ibid.
nequaquã, neutiquam 3.27
neuter neutrũ accuſat 3.30
néue 2.17
nihil ad te 3.90

nihil ad Perſium ibidem
nihil, & niſi 3.54
nimirum 2.27
ningit 3.40
niſi 2.19.& 3.29.54
nobilis 5.35
nocentes 6.17
noctè 6.80
nomina diminutiua 1.5
nomina in bundus 1.12
nomina in arius 1.6.& 21
nomina in aſter 1.5
nomina in ceus, eus, itius.1.11
nomina in er, uel in ellus 1.5
nomina in icus 1.10
nomina in io 3.86.et.4.2
noïa in orius, & in oriũ 1.6
nomina in oſus 1.21
nomina in rium 1.6
nomina adiectiua in tilis ſi-lis & xilis 1.8
noïa quorundã locorũ 4.65
nominatim 6.20
noïatiuus pro accuſati. 3.23
noïatiuus pro uocatiuo 3.22
nominum criminaliũ, & pœnalium regimen 3.31
non 2.50.& 3.28
non autem 2.24
non continuò, protinus, ſtatim 2.30
non, & niſi, cum alijs uerbis 3.29
non placeo mihi 5.92
nõ pridẽ, non ita pridẽ 2.34
non quia, non quò, non ut, non quòd 2.37
nõ me fugit, & ſimilia 3.80
nõ modò 2.18.et 31.et 3.27
non ſcio, & non uolo, barbara 6.39
non ſolùm, nõ tantùm 2.18.& 31.& 3.27
noſtras 2.5
notabilis 5.35
nouacula 1.5
noualis 6.42
noui copias tuas 4.65
nouiſsimè 2.50
nouitius 6.59
noxa, noxales actiones 6.35
nudiuſtertius nudiuſquartus 233
non 2.50
numen, nutus 6.27
numeralia 1.14.& 3.5
numeralium uſus, & ordo 3.5.& 14
numerorum ordo 3.14
nummularij 4.44
nunc 2.51
nunquando 2.50

nuntium,nuntius 6.15
nuper 2.34
nuſpiam,nuſquam 2.28
nutrio,nutrix 5.46
nuto 5.84
nutus 6.27
nux 4.28

O

O 2.13
obeo 5.44
obiter 2.49
obruo 5.55
obſeruantia 4.3
obſeruatio,obſeruo ibid.
obſes 6.31
obuio 3.77.& 5.207
obuius tibi fio, obuius ſum tibi,&, ſimilia 3.77
occupatio,occupatus 5.57
occupo ibidem
occurrit mihi 3.82
otium 4.61
oculi lubrici 4.101
odioſus 1.21
odor 3.9
odium 1.21
odium capitale 4.109
offendo 5.2.
offero electionem 4.67
officia 4.30.& 50
officina 4.44
officium 4.30.& 6.59
olim,olimiam 2.35
olus 3.9
omnium rerum copias habeo 4.65
onager 4.42
opem fero 3.65
opera,ræ,operæ pretium 4.76
operoſus 1.21
oportet legere libros 3.49
opinio 3.86
opifices 4.44
oppetere 5.44
oppidatim 6.20
oppidum 4.20
oppidum frequens 4.96
oppignero 6.57
opprobrium 6.44
oppugno 5.62
opus 4.76
opus agere 5.99
oratio 6.36
orationis copia 4.75
orator 4.81
orbitas,orbus 4.106
ordo 4.14
ordo numerorum 3.14
oriundus 3.57
ornatus nauium 5.64
orphanus 4.33

oro

oro 5.29
os 4.52
oſtẽdo cum alijs uerbis 5.72
ouis 4.42

P

Pabulum 4.53
pacatus ſum, pacificatus ſum 5.73
pædor 6.25
pallium 6.46
pallax, Πάλλαξ 6.48
pampinarium 1.6
pannoſus 1.21
par 5.74
paraſitaſter 1.5
paraſitus 4.51
parentheſis 3.11.& 84
parens 3.70
parentalia, parentare 4.23
parem eſſe 5.74
paria facere ibid.
paries 4.8
pariter 2.32
parit mulier filium 5.13
pars mea, & mei 2.1
partio 5.33
partior 5.33.& 3.45
particeps 3.45
parturio 1.24
participia perbellè infinitiuo adiuncta 1.25
participij compendium 1.32
participia in ens in ſubſtantiuum tranſeuntia 1.33
Participiorum copulatio cũ infinitiuo fore 1.26
participium futuri temporis in nomen tranſiens 1.33
participium præteriti actionem, præſentis paßionem ſignificat 1.30
participium præſentis tẽporis pro præterito poni 1.31
parui intereſt 3.3
parumper 2.48
paſco, paſcor 4.53
paßim 6.19
paßiui uſus elegans 3.49
paſtio, paſtus 4.53
pater 3.70.& 4.38
patres 6.55
patrocinari 4.12
patrocinium, patronus ibid.
paucis diebus 3.53
pauliſper 2.48
paulò 1.16
peccatum capitale 4.109
pecora, pecudes 4.42
peculatus, pecunia 6.49
peculiaris, peculium ibid.
pecuniarum copia 4.65
pediculus uel peduncul. 1.5

peius

peius 2.52
pellex 6.48
pello 6.47
pellucidum 5.31
penarium 1.6.& 4.35
pendo,et inde cõpoſita 5.82
penes 5.54
penetrabilis,penetralis 6.
penetro 6.57 (26
penſilis 1.8
penuria 4.62
penus 4.35.& 6.56
per 2.48.& 3.64
per et,quã cũ gradibus 1.17
per,cum compoſitis 5.30
peragere reum 5.30
perago iuſſa 4.68
perceptibilis 6.26
percontor 5.61
perditus 5.31
peregrinus 4.82.
perẽdie,perẽdinus dies 2.33
perfero 5.30
perfidus 4.10
perfluo,perfuga 5.313
perfunctus 5.44
pergamenũ,pergamũ 4.85
Περίδειπνα 4.23
perinde 2.50
periodus 6.10
periratus,periurus 5.31
perlego 5.30
perlucidum 5.31
permiſſus,permiſſu 1.7
permaneo 5.30
per meipſum,teipſum 3.64
permitto 5.68
pernocto.pernox 5.30
peroratio,peroro ibidem
perpendo 5.82
perpeſſus 5.31
perpluo ibidem
perquàm 1.17
perſcribo 5.30
perſequor 5.32
perſona 6.34
perſpicuum 5.31
perſuadere,perſuaſio 5.30
pertinax 5.31
peruenio 5.56
peruerſus 5.31
peruigil,peruigilo 5.30
perueſtigo 5.45
peßime 2.52
peſtilentia,peſtis 4.72
petere iugulum 4.36
peto 5.58
petulans 4.105
petulantia ibidem
Φάρμακον 4.4
philomela 6.20
philoſophaſter 1.5

pigere 3.46
pignero,pignus pigner. 6.57
pigneratitius 1.11
piſcis,piſciculus 1.5
placatus ſum 5.73
placeo mihi 5.92
plango 5.52
plantarium,plantæ 1.6
platea frequens 4.96
plenus 3.33
pleriq;,plerunq; 4.90
plicatilis 1.8
ploro 5.52
pluit 3.40
plumbatura 6.58
pluralis, pro ſingulari abuſio 3.11
plura 4.90
pluris 3.1
pluſculus 1.5
pluuiatilis 1.8
poeta 4.32
pœnitet 3.46.& 4.18
polliceri habeo 5.98
poma cruda 4.116
poma præcocia,præmatura, & ſerotina 4.107
pomarium 1.6
pomeridianum ibid.
pomum 4.28
pompa 4.39
pondo 3.13
pono conditionem 4.67
populabundus 1.9
populnus 1.4
populus frequens 4.96
porcus 4.42
porrò 2.24
porta 4.8
portari 6.51
portitor,portorium 1.6
poſco 5.58
poſſeßio 6.41
poſſet te pigere 3.46
poſſeßiua nominum quorundam locorum 4.85
poſt, uim habet comparatiui 1.16
poſteri 6.55
poſteriores ibid.
poſtremus 3.31
poſt hac,poſt illud 2.56
poſtridie 2.10 & 33
poſtulatio præmatura 4.107
poſtulo 5.58
poteſtas mea,& mei 2.1
potio,potus 4.4
potiri,potitus 3.34
potißimũ,nõ potißimè 6.29
poto,eiúſque deriuata 1.2
potorium 1.6
prauum 5.40

præ, in compoſitione 3.31
præcepta, præceptiões 4.11
præcipio 5.68
præclarus, præclarè 4.91
præcoquus 5.11
præcox 4.107.& 5.31
præditus 5.15
prædium 6.40
prægnans 1.13
prælium 4.64
præmaturus 4.107
præ me fero 5.17
præparo 5.64
præpoſitiones accuſatiuo, et ablatiuo iunctæ 1.27
præripio 5.68
præſcribit ratio 8.89
præ ſe fert, præ ſe ducit 5.17
præfert, præ ſe gerit ibid.
præſens 1.33.& 4.112
præſentaneum 4.112
præſes, præſideo 5.65
præſides homines, præſidiũ 5.66
præſtans 4.121
præſtare 6.16
præſto ſum 5.51
præſul, præſum, præſid. 5.65
præterquàm 3.54
prætor, præto. 1.6.& 4.84
præteriti diſtãtiã inter futurũ coniũctiui modi 3.28
præteritum pro futuro 3.48
præuaricatio, præuaricari 6.50
præuaricator ibid.
precor 5.96.& 6.24
pridem 2.34
pridie aduerbiũ 2.10.& 33
pridianus 2.33
prima luce, primis tenebris 4.80
primis tenebris, prima nocte 4.80
prima die, ac nocte ibid.
primipilaris, primip. 4.84
prior, primus 1.13.& 3.31
princeps 1.18
priſcus, priſtinus 4.86
priuatim & priuatè 6.20
probrum 6.44
procacitas, procax 4.105
proconſul 4.84
procul 2.11
procul dubio 5.49
profectò 2.27
profluens 1.33
profore 1.26
profuſus 1.30
prohibeo 5.4
proinde 2.50
promontorium 4.43
pronomina mei, tui, ſui 2.1

pronuba 6.1
pronuntio memoriter, non memoria 3.93
procemium 5.54
procemium apparatū 5.64
propediē, propemodū 3.68
propius urbem 2.12
properatim 6.20
propono cū aliis uerb. 5.72
præpoſitiones, & rationes interdum confundi 3.50
proprætor, pquæſtor 4.84
proprietas cōparatiui 1.19
proſequor 5.22
proſper 4.87
proteruia, proteruus 4.104
protinus cū pticula nō 2.30
prouinciatim 6.20
prouoco 5.14
proximè hoſtem 2.12
proximus 1.17
prudens feci 4.94
pudor 4.195
pueri catamiti 1.110
pueri meritorij ibid.
pugillares 5.8
pugna 4.64
pullaſtra 1.15
pullus 4.71
pulſare, pulſatio 5.47
punctum 6.41
punctim 6.20
punio 3.69
pupillus 4.33

Q

Qvadringeni, quadringenti, quadrageſima 3.5
quadrimus 1.5
quadrinoctio 2.33
qualitas 6.34
quàm pro quantum 1.17
quàm, ubi deceat 3.54
quāpridē, quā dudum 2.34
quā cū gradibus 1.17. & 18
quamuis ſub dictione, tamen ſubintelligi 2.40
quàm ut, quàm qui, quàm pro 1.17
quamobrem 3.43
quamuis 2.21
quādo, quādoquidem 2.42
quando utimur nominatiuo pro uocatiuo 3.22
qua pietate es 3.74
quanquàm 2.21
quanti, quanticunque 3.1
quanti intereſt 3.5
quantum & tantum indifferenter iunguntur cum tāto & quanto 1.16
quare quapropter 2.43

quar

quartum conſul 3.59
quaſi 2.36
quatenus 2.42
quaternus 3.5
quatriduo 3.53
que,coniunctio enclitica 2.53
quemadmodum 2.54
quæſitum eſt 5.24
quæſiui te ab oſtio, ex oſtio de oſtio 3.66
quæſtus,quæſtibus 3.12
queſtus,queſtubus ibid.
quæſtor,quæſtorius 1.6 & 4.84
quæſtuoſus 1.21
quia 2.31
quicquid,quicunq; 3.16
quid 1.13. & 3.16
quid ad te 3.90
qui eſt niſi 3.54
quid intereſt inter præteritum & futurum coniunctiui modi 3.28
quidque 1.15
quidam 3.16. & 63
quidem 2.23
quin,quinetiam 2.45
quippe 2.27
quippiam 3.16
quis 1.13
quis & is in parētheſi 5.84
quis cui præponendum 3.30
quiſquis,quicunq; 3.16
quiſpiam,quiſquam 3.63
quiſque 1.14
quiſq; cum uerbo,aut participio 3.60
quod,pro quæ res 3.61
quò,& eò 1.15.& 2.37
quod autē,quod uerò 2.55
quòd coniunctio 2.20.et 39
quòd ſcribis gaudeo,et quòd ſcribas gaudeo 2.20
quodcunq; 3.16
quodque 1.15
quò minus,quò ſecius 1.12
quomodo 2.54
quoniam 2.27
quoquo 3.16
quoquo uerſus 2.8
quòque ablatiuus 1.14
quoque 2.58
quorundam locorum nomina 4.85
quotannis 6.60
quotidiana febris 4.108
quotidianus ibidem
quoties 2.49
quot modis iubemus 3.28
quotus 1.14
quum 1.39

R

RApio 5.83
raptim 6.20
raſilis 1.8
ratio 6.36
rationem habere,ratio conſtat,rationem ducere 5.18
rationum, & propoſitionũ inculcatio 3.50
re 5.31
re compoſita 5.63
recaluaſter 1.5
recedo 5.95
receptor 4.82
reciprocatio fol. 499.cap.3
recludo 5.63
reconcilio 5.54
recordationis uerba 3.82
recrudeſco 4.116
reddo,pro do 2.56
reddo gratias 5.41
redeo 2.56
reditus parentheſis 3.11
reduco 5.77
refero ad Senatum 5.100
refero gratias 5.41
refero tibi, & ad te 3.38
refert cum ſuppoſito 2.1
refercio,refertus 3.33
refigo 5.63
refragor 4.70
regimen nominum criminalium, & pœnalium 3.32
regimen uerborũ cũ diuerſa eorũ ſignificatione 3.45
regionatim 6.20
relatiui cum antecedente diſcordia elegans 3.19
religioſus 1.21
remaneo 5.63
remigro 5.95
reperio 5.2
repeto 5.63
repetũdarũ,repetũdis 1.34
repignero 6.57
repo,repto 6.5
reporto 5.51
repoſco 5.63
repono in te ſpem 3.91
repoſitorium 1.6
repurgo 5.31
reputo 6.44
reſciſco 6.23
reſpondeo 3.45
reſpondeo ſubauditum 3.47
reſes,reſideo 5.65
reſipiſco 5.3
reſigno,retego,retexo 5.63
reuertor 2.56
Rheginenſes,rhegini 4.85
rhetor 4.81
ridiculus 1.5

rixa

rixa 6.61
rogationes 4.49
rogatos uelim 127
roma urbs ſepticollis 4.43
roſarium, roſetum 1.6
rumor 4.7
ruri 4.80
rurſus 2.56

S

SAcellus, la, lum 1.5
ſacrarium 1.6
ſacrilegium 6.4
ſalij 5.65
ſalio, ſaltatio, ſaltus, ſalto 5.103
ſaltus ibid. & 4.56
ſaluber, bris 4.83
ſalue, ſaluebis 6.30
ſalueto, ſalueo, ſalutare ibid.
ſalutifer 4.88
ſaltem, ſanè 2.27
ſanus 4.98
ſarcina, ſarcinam componere, uel colligere 4.49
ſarmentum 4.26
ſatio uerbum, ſaturo 5.78
ſaxatilis 1.8
ſcala 3.13
ſcaturio 1.24
ſciens feci 4.94
ſcilicet 2.60
ſciſcitor 5.61
ſcitus 1.30
ſcomma 5.10
ſcribo 5.30
ſculptile 1.8
ſcurra 4.51
ſecunda uice conſul 3.59
ſecius 1.12
ſectile 1.8
ſector 1.2
ſecundum præpoſitio 2.46
ſecundus 1.18
ſecus uim habet comparatiui 1.16
ſed cum relatiuo 3.27. & 37
ſed ſaltem, ſed certè, ſed uel 3.27
ſed cui 3.61
ſedeo 5.6
ſedicula 1.5
ſeditio 4.63
ſeges 4.95
ſegetes præmaturæ 4.107
ſemel 6.20
ſementis 4.24
ſeminarium 1.6
ſemiſomnus 1.20
ſenator 4.84
ſenatorius 1.5. & 4.84
ſenatus frequens 4.96
ſenatuſconſultum 5.100

ſenecta, ſenectus 4.40
ſenes 4.5
ſenilis ætas matura 4.107
ſenium 4.40
ſenſibilis, ſenſilis 6.26
ſentina 6.61
ſeparatim 6.20
ſepulcra 4.75
ſepticollis urbs Roma 4.43
ſeptingeni, ſeptingenteni 3.5
ſeptimontalia feſta 4.43
ſeries 4.14
ſeriò 4.16
ſero, ſerotinus 4.107
ſeruitium, ſeruitus, ſeruitia 4.50
ſeſe 2.2
ſeſsilis 1.8
ſexceni 3.5
ſi ſubauditur 3.48
ſic, ſicq; 3.50.& 54
ſicut, ſicuti 2.36.& 54
ſicubi, ſicunde 3.27
ſido 5.6 ſidus 6.22
ſigna pro operibus ſculptilibus 4.115
ſignificatio, & regimen uerborum uarium 3.45
ſiliqua, ſiliquaſtrum 1.5
ſimilis tui, uel tibi 3.45
ſimonia 4.19
ſimul 2.32
ſin, & compoſita 1.12.& 2.26
ſinus 4.37
ſi non, cum uerbo 3.29
ſingularis 1.15.& 5.35
ſiquidem 2.25
ſis 2.1. ſis frequens 4.96
ſiſto 5.6.& 6.31
ſitus 6.25
ſiue 2.17
ſoboles 4.27
ſocius, ſodalis ſodalitas 4.37
ſolamen, ſolatium, ſolor 4.77
ſolicito 5.75
ſolus 3.67
ſolſtitium 5.6
ſoluendo eſſe 1.27
ſolummodo 2.41
ſolutilis 1.8
ſomnus, et eius cõpoſita 1.20
ſordes 6.61
ſortior 5.33
ſpargo humũ florib. 4.101
ſpatium annuum, & diurnũ 4.108
ſpecies generi præponitur 6.22
ſpectacula 4.69.& 16
ſpectat 3.86
ſpei uerba 3.81

ſpero 5.47
ſpẽ metúmq; oſtendere 5.72
ſponte 2.57
ſtatim cũ particula nõ 2.30
ſtator, ſtatum 5.6
ſtatus inficialis 6.9
ſtella 6.22
ſterno 6.46
ſterno lectum pallio 4.101
ſtipendia facere 4.110
ſtipendiarius 1.6
ſto 1.6
ſtolidus 4.113
ſtomachoſus 1.21
ſtrages 4.49
ſtragula 6.46
ſtramentitius 1.11
ſtrepitus, ſtridor 4.26
ſtrictim 6.20
ſtructilis 1.8
ſtrues 4.49
ſtudioſus 1.21
ſtultè, ſtultus 4.113.
ſtuprare, ſtuprum 6.45
ſua 3.2
ſuadeo, ſuaſor 5.30
ſubijt mihi, & me 3.82
ſubinde 2.50
ſubleuo 5.81
ſubſido 5.6
ſubſidium 5.65
ſubter 2.53
ſuburbana 4.20
ſuccurrit mihi 4.82
ſuffragia, ſuffragor 4.70
ſui 2.1
ſulphuraria 1.6
ſummatim 6.20
ſum maturus audiendæ philoſophiæ 4.107
ſumo 6.3
ſum poſitus in hac conditione 4.67
ſum præmaturus militiæ 4.107
ſumptuoſus 1.21.
ſum tibi audiens 3.42
ſum tibi obuius 3.77
ſuper 2.53
ſuper cœnam 3.91
ſuperioribus diebus 3.53
ſuperficies 4.31
ſuperlatio 1.3
ſuperlatiui aduerbia ſeruiũt accuſatiuo 2.12
ſuperlatiui reſolutio 1.12
ſuperlat. nõinis natura 1.14
ſuperſum 5.53
ſupini 3.44
ſupinum in tum 1.28
ſupinum in tu 1.29
ſuppetias uenire, ſuppetiæ 6.9

ſupplico 5.11
ſupplicium capitale 4.109
ſupplicium ſumo 6.3
ſupplodo 5.9
ſupra 2.53
ſurdaſter 1.5
ſurſum, & deorſum 2.57
ſuſcipio curas, et ſimilia 6.3
ſuſcipio 5.56
ſuſtulit pater filium 5.13
ſutilis 1.8
ſutrina 4.44 ſuus 2.2
ſuum quiſque 3.60
ſylua 4.56
ſyncerum 6.37
ſynechdoche 3.17
Συαρίτης 4.38

T.

TAberna, tabernarij 4.44
taberna meritoria 4.110
tabellarium 1.6
tabulæ 4.115
tacitus 1.30
tam 1.16. & 18
tamen, qua de cauſa ab oratione quandoque abijciatur 2.40
tamen cum relatiuo 5.61
tametſi 2.21
tandem 6.21 tamdiu 2.35
tanquam 2.36
tanti, Quanti, cum compoſitis 3.1
tanti intereſt 3.3
tantiſper 2.48
tantum 2.44
tantũ abeſt, tantũ non 2.31
tantum et tantò, quibus iungantur gradibus 1.16
tantundem, tantidem 3.1
tædere 3.46
tectorium 1.6
temere 2.49
temperantia 4.41
tẽp⁹ pro tẽpore poſitũ 3.48
tẽpus continuũ per accuſatiuũ ſignificari falsũ eſſe 3.53
tenebræ 4.86
teneo memoria 6.3
tentorium 1.6
tenus 2.8. & 9
tergiuerſator, tergiuerſari 6.50
ternus 3.5
ter conſul, tertiùm conſul 3.50
terra, territorium 4.83
terræ gremium 4.37
tertia uice conſul 5.59
teſtamentum 6.36
tete, et tutu 2.2 texilis 1.8

tharſis 5.6
thebani, Thebæi 4.85
theca 1.6
Θῆλυς 6.38
tibi uacans 3.53
timeo 1.25
timeo tibi, timeo te 3.45
tinctilis 1.8
titubo 5.84
toga, togati 6.46
tollo 5.13
tornatilis, tortilis, tonſilis 1.8
tractim 6.20
traijcio 3.36
tragœdus, tragicus 4.32
transfero 3.35
translucens 5.31
tranſmarinus 4.95
tranſmaritimum ibid.
tranſmigro 5.95
trapeza, trapezita 4.44
treceni, triceni 3.5
tribunus, tribunitius 4.84
tributarius, tributorius 1.6
triclinium 4.34
triduo 2.33. & 3.53
trimus 3.5. & 1.5
trinoctio 2.33
trinus, trinitas 3.5
trinum nundinum ibidem
tripudium 5.103
triumphalis 4.84
triumphator ibidem
triuialis ſcientia 4.16
tua, tua intereſt 3.2
tui 2.1
tum 2.22. *tum uerò* 2.24
tuo ipſius 2.1
tuo nomine 2.49
tuos qui 2.1
turba 6.61
turbo, binis ibidem
turchia, teucria 4.8
turmatim 6.20
tutu, & tete 2.2
tutus 1.30
tuus 2.1

V

VAcillo 5.84
uaco, uacat 5.85
uadatus, uas 6.31
uadimonium ibidem
ualde 1.18
uale, ualeo, ualeant 6.30
ualetudo 6.18. & 6.30
ualetudinarij 6.30
uæ 2.11
ubera lacte grauida 6.7
ubertim 6.20
ubi collocãdum adiect. 3.25
ubi primùm 1.17

ubique

ubique 6.19
ue 2.17
uectatio,uector 3.86
uectigal 4.59
uel 2.17
uelut,ueluti 2.36
uenalis 4.93
uenalitiarij 6.59
uendibilis 4.93
uendico 5.8
ueni,uenito 3.28
uenia 4.18
ueni in opinionem,ſuſpicionem,obliuionẽ,&c. 3.86
uenire in mẽtẽ 1.25.& 3.82
uentito 5.10
uenuſtè diſcordat relatiuum cum antecedente 3.19
uerba ad autoritatem pertinentia 3.89
uerba ad finem operis pertinentia 3.85
uerba ad finitionem pertinentia 3.78
uerba ad coniecturam pertinentia 3.79
uerba ad notitiam pertinentia 3.80
uerba ad ſpem pertinentia 3.81
uerba ad recordationẽ pertinentia 3.81
uerba ad uiſionem pertinentia 3.83
uorba deſideratiua 1.23
uerba quando uenuſtè in oratione aut deſunt, aut redundant 3.47
uerba motus 1.27
uerbalia in atio 1.2
uerba in fio 1.22
uerba in rio medtatiua 1.24
uerba præteriti temporis, pro futuri 3.48
uerba inchoatiua 1.22
uerba motus ad quem 1.25
uerba indefinita 1.28
uerba pretij cum caſu 3.1
uerba præteriti, pro futuro 3.48
uerbera,uerberatio 6.47
uerberare ibidem
uerbo paßiuo, ubi nitidius utamur,ubi actiuo 3.49
uerborum uarium regimen, & ſignificatio 3.45
uerbum cui perſonæ, generi et numero reſpõdere debeat 3.24
uereor ut,& ne 3.27
uerna,uernaculus 1.5
uero 2.24

uerſi

uerſicolor 6.55
uerſicoloria, riæ ibidem
uerſilis 1.8
uerſus 2.8
uertex 6.11
ueſcor 4.53
ueſperi 4.80
uerſpertilio 4.45
ueſtiarium 1.6
ueſtigo 5.45
ueſtras, & noſtras 2.3
uetatio non uetitio 1.2
ueterator 6.59
ueto 6.9
ueteres 4.5
uia 3.66
uiam facere 5.71
uiam munire ibidem
uicatim 6.20
uicinia, uicinitas 4.20
uiciſsim 2.59
uicus 4.20
uictito 5.10
uictus 6.56
uidelicet 2.60
uideor uenuſtè uſurpatum 3.51
uideo te accuſatũ, &c. 1.28
uidere licet, uideas 3.83
uigiliæ 4.69
uilla 6.41
uindico, uindicta 5.8
uir 3.70
uir magnæ, paruæ, mediocris conditionis 4.67
uirgo 6.38
uiritim 6.20
uirtuoſus non dicitur 1.21
uirtutis, et uitij indoles 4.46
uiſo 1.23
uitabundus 1.9
uitium 4.6. & 5.8
uitium capitale 4.109
uiuarium 1.6
ultro citróque 2.57
ullus 3.63
umbratilis 1.8
una 2.32
unio 6.64
unus 3.67
unus aut alter 4.59
unuſquique 1.14
uocatiui in nominatiuũ mutatio 3.22
uocare in inuidiam 1.21
uocaui te à uia, è uia, de uia 3.66
uociferor 5.52
uocor in ſpem 3.81
uolatilis 1.8
uolitare, uolatus 6.5
uolo 3.49

uolu

uolucris 4.45
uolumen 6.43
uoluptuoſus 1.21
urbani uici 4.20
urbs Roma ibidem
urbs frequens 4.96
urbs Septicollis Roma 4.43
uſquam 6.19
uſq; 2.8.& 4.112
uſqueadeo 2.44
uſque eò ibidem
uſurpo 5.50
uſus 5.5
uſus nominatiui, pro uocatiuo, & contrà 3.21
uſus pluralis, pro ſingulari 3.21
uſus nominatiui, pro accuſatiuo 3.23
uſus negationis 3.27
ut cæteros 3.21
ut cæteri ibidem
ut, cum facio, & committo 2.38
uter, & Quis, cum interrogatione 1.13
ùter utrum accuſat 1.30
uterq; cum uerbo, uel participio 3.60
ut, & ita, cum ſuperlatiuo 1.15
uti 2.36
utile eſt 3.49
utique 2.27
utpote ibidem
utor 5.5
ut primùm 1.17
ut, pro quàm, uel quantum ibidem
ut, pro quippe, ſeu utpote 2.28.36.& 54
ut quia 2.37
ut quòd ibidem
utroq; uerſus 2.8
utrum 1.13
ut, ſuperlatiuo iunctum 1.15
ut tamen, abijcitur ab oratione 2.40
uuaceus 1.11
uuæ præcoces, & ſerotinæ 4.107
uultus 4.13

Z

zeugma 3.24

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

540

ANTONIVS GRY-
PHIVS EXCVDE-
BAT LV-
GDVNI,
ANN. M. D. LXVI.

541.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANTICO
COMO

Digitized by Google

Digitized by Google